

Asylarkivet

Asylarkivet
Linköping augusti 2022

Omslagsfoto: Måns Vestin. Bildvalet med de svårframkomliga stenarna mellan luften och jorden är inspirerat av en intervjuad ung kvinna som reflekterade över hur andra asylsökande behandlas: "Håll dem inte mellan luften och jorden. Men det är det de gör."

ISBN 978-91-7929-461-8 (PDF)
<https://doi.org/10.3384/9789179294618>

Detta arkiv är en dokumentation av resultatet av forskningsprojektet "Insamling av forskningsdata för granskning av lagstiftning, lagtillämpning och rättssäkerhet för människor som sökte asyl i Sverige under perioden 2015–2017", finansierat av FORMAS (Dnr 2019-01872). Projektledare: Anna Lundberg. Medarbetare: Torun Elsrud, Sabine Gruber, Sofia Häyhtiö, Emma Söderman, Sanna Vestin. Sanna Vestin är ansvarig för kapitlet Förklaringar och slutredigering av materialet.

Om du vill använda arkivet i din forskning eller för att sprida kunskap om asylprocessen i Sverige, citera enligt följande:

Asylarkivet (2022), av Torun Elsrud, Sabine Gruber, Sofia Häyhtiö, Anna Lundberg, Emma Söderman, Sanna Vestin. Asylkommissionen, Institutionen för kultur och samhälle vid Linköpings universitet i samarbete med FARR.

Asylarkivet

Insamling av forskningsdata för granskning av lagstiftning, lagtillämpning och rättssäkerhet för människor som var asylsökande i Sverige under perioden 2015-2017

1. Introduktion och presentationer	4
<i>Inledning</i>	5
<i>Syfte</i>	7
<i>Etiska överväganden</i>	7
<i>Metod</i>	8
<i>Läsanvisningar</i>	11
<i>Presentation av intervjupersonerna</i>	12
2. Rättsosäkerhet och misstänkliggörande	39
<i>Inledning</i>	40
<i>Asylsökandes erfarenheter</i>	41
<i>Civilsamhällets erfarenheter</i>	94
<i>Erfarenheter från professionella aktörer</i>	117
<i>Avslutande ord</i>	170
3. Förändringar, brytpunkter, kontinuiteter	171
<i>Asylsökande berättar om förändringar</i>	171
<i>Förändringar sett ur civilsamhällets perspektiv och erfarenheter</i>	175
<i>Erfarenheter från professionella aktörer rörande förändringar i regelverk och praxis</i>	211
<i>Avslutande ord</i>	264
4. Levnadsvillkor: Väntan, limbo och ohälsa	265
<i>Asylsökande berättar</i>	266
<i>Civilsamhället berättar om väntan och ohälsa hos asylsökande</i>	279
<i>Professionella aktörer om asylsökandes levnadsvillkor</i>	303
<i>Avslutande ord</i>	357
5. Solidaritet och aktörskap	358
<i>Asylsökande berättar</i>	359
<i>Civilsamhällets organisering av solidaritetsarbete - inledning</i>	383
<i>Erfarenheter från professionella aktörer om solidaritet och aktörskap</i>	417
<i>Avslutande ord</i>	466
6. Bilaga	467
<i>Förklaringar</i>	468

1

Introduktion och presentationer

<i>Inledning</i>	5
<i>Syfte</i>	7
<i>Etiska överväganden</i>	7
<i>Metod</i>	8
<i>Läsanvisningar</i>	11
<i>Presentation av intervjupersonerna</i>	12
Presentationer av personer med asylerfarenhet	12
Presentationer av personer ur civilsamhället	21
Personer som möter asylsökande i sin yrkesroll	27

Inledning

Detta arkiv innehåller en tematiserad sammanställning av forskningsdata som samlats in i intervjuer med personer som har egna erfarenheter av asylprocessen i Sverige, personer som har erfarenheter av asylkontexten genom sina yrken och personer ur civilsamhället som har engagerat sig på frivillig basis för att stödja människor i asylprocess. Materialet är hämtat från projektet ***Insamling av forskningsdata för granskning av lagstiftning, lagtillämpning och rättssäkerhet för människor som sökte asyl i Sverige under perioden 2015-2017***. Det är ett 1-årigt så kallat akutprojekt finansierat av Formas (Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande). Akutprojekt av detta slag syftar till att samla in data och att sammanställa denna som underlag för senare vetenskaplig forskning.

Bakgrunden till projektet är att det har förelegat ett akut behov av att säkerställa framtida tillgänglighet av forskningsmaterial som möjliggör studier och analyser av de förändringar som skett inom den svenska asylrätten under perioden 2015-2017 samt konsekvenserna av dessa förändringar. Ytterligare ett motiv till projektets datainsamling är de vittnesmål och frågeställningar som har uppdagats i samband med olika aktiviteter arrangerade av Asylkommissionen som initierades 2019 av FARR och forskare vid Institutionen för kultur och samhälle vid Linköpings universitet.

Kommissionen är ett samverkansinitiativ mellan experter från frivilligorganisationer, yrkes- och volontärnätverk, juridiskt skolade personer, asylsökandes egna organisationer, forskare, samt andra enskilda individer med kunskap om frågor som rör förändringarna i asylrätten. Utöver att kommissionens 65 ordinarie deltagare har kunnat bidra kontinuerligt med viktiga frågeställningar och perspektiv på asylkontexten i Sverige, så har det samlats in information också på andra sätt. Kommissionen har till exempel ordnat hearingar där personer med egen erfarenhet av asylprocessen i Sverige har delat med sig av sina erfarenheter, rådslag där asylsökande och olika professionella grupper såsom jurister och nämndemän har bidragit med information, samt kartlagt situationen för frihetsberövade personer under pandemin och analyserat asylakter från Migrationsverket. Dessa aktiviteter har än mer motiverat hur angeläget det har blivit med en mer systematisk datainsamling för att dokumentera utvecklingen, med ambition att den ska gagna den framtida forskningen på området. Det är ur detta behov som en ansökan om akutbidrag hos Formas växte fram.

[Klicka här för Asylkommissionens plattform](#)

Datainsamlingsprojektet inleddes 2020 under en period när många asylsökande som befann sig i Sverige väntade på beslut eller befann sig i en överklagandeprocess, även om ett fåtal av dem vi intervjuat också fått temporära uppehållstillstånd. En del av dem som sökte skydd i Sverige 2014-15 hade vid besked om avslag lämnat landet. Andra hade stannat kvar med lagakraftvunnet utvisningsbeslut. Vissa hade inte kunnat återvända till det tidigare hemlandet på grund av praktiska verkställighetshinder eller nya skyddsbehov. Andra befann sig i en limbosituation sedan många år där de inte beviljats uppehållstillstånd och inte heller kunnat efterfölja myndigheternas utvisningsbeslut. I skrivande stund, maj 2022, befinner sig fortfarande många i papperslöshet eller olika villkorade former av tillfälliga uppehållstillstånd. Detta gäller också projektets intervjudeltagare.

Intervjudeltagarnas erfarenheter av olika processer kopplade till asylrätt och praxis, utgör viktig kunskap för att förstå utvecklingen och de stegvisa förändringar som skett på det asyrlättsliga området i Sverige under senare år. Projektet som lett fram till föreliggande sammanställning har

syftat till att möta ett överhängande behov av datainsamling för att säkerställa ett material som ska generera kunskap om vilka förändringar som har skett i migrationsregleringen under den aktuella perioden samt dess konsekvenser för enskilda individer, samhällsinstitutioner och det offentliga samtalet.

Insamlingen har tagit sin utgångspunkt i och bygger på människors erfarenheter av asylprocessen. Det är av stort värde att med avstamp i dessa erfarenheter studera hur rätten verkar och vilka konsekvenser den har. Med erfarenhet menar vi inte myndighetsrepresentanters och politikernas upplevelser och tolkningar av rätt och praxis inom asylområdet utan de erfarenheter som görs av de människor som är direkt berörda, men som i stor utsträckning saknar inflytande både över asylrätt i stort och över det egna asylärendet. Våra intervjuer har således varit ett försök att balansera upp ett demokratiskt underskott genom att samla erfarenheter hos människor som inte varit delaktiga i att skapa de regelverk som berör dem, men vars levnadsvillkor är starkt påverkade av reglerna. Projektet har med andra ord byggt på ett antagande om att den position som människor, som sökt skydd i Sverige, befinner sig i är viktig för att förstå asylprocessen. Asylsökande har erfarenheter som skiljer sig från erfarenheterna hos de som handlägger asylärenden inom myndigheterna, och dessa erfarenheter är viktiga för kunskapen om denna process. Asylprocessen präglas av att de som berörs mest - det vill säga människor som söker asyl - har minst inflytande, exempelvis genom att de är uteslutna från de sammanhang där lagregleringar utformas och tolkas, att de inte har samma språkkunskaper, insikt i regelverket eller förståelse av svensk migrationspolitik som de som avgör ifall uppehållstillstånd kan beviljas. Det är också så att enskilda handläggare samt Migrationsverket som institution har makt över den sökandes liv och framtid. Detta och exempelvis brister i tolkning och i information skapar en mycket ojämlig situation.

Det är angeläget i ett samhällsperspektiv att projektet har genomförts; för det första därför att många av dem som sökte asyl under perioden 2015–2017 så småningom fick beslut om utvisning och därför måste lämna Sverige, alternativt blev svåra att kontakta då de hade hamnat i en irreguljär situation på grund av att de faktiskt stannade kvar i Sverige av rädsla för att återvända eller av andra skäl. För det andra ger projektet möjlighet att samla kunskap om initiativ inom civilsamhället för att hantera den politiska och rättsliga utvecklingen i närtid. Civilsamhällets verksamheter utgör också betydelsefulla vittnesmål i sig självt.

Även om projektet för datainsamlingen har hämtat intryck från de samarbeten som skett inom Asylkommissionen, och den unika kontaktyta mellan människor med asylerfarenhet, professionella, civilsamhällesaktörer och forskare som samlats där, så är det designat främst av personer som besitter en stor metodologisk, teoretisk och/eller ämnesmässig bredd genom sin vetenskapliga kompetens, eller har mångårig erfarenhet av arbete med asylrelaterade frågor. Vi som har arbetat med intervjuerna är forskare (Torun Elsrud, Sabine Gruber, Anna Lundberg och Emma Söderman) och aktiva i FARR (Sofia Häyhtiö och Sanna Vestin). Sammanfattningsvis bygger vårt samarbete på ett antagande om att gränsöverskridande interdisciplinär forskning är värdefull. Detta gäller inte minst i detta projekt, dels för att det undersöker relationen mellan rättslig hantering i praktiken och dess konsekvenser för asylsökandes liv och tillvaro och skapar kunskap om mekanismerna bakom förändringarna och dess samhälleliga effekter, dels för att projektet är ett samarbete mellan akademi och civilsamhälle. Detta förutsätter att relevant material samlas in och sammanställs medan det är tillgängligt.

Syfte

Projektets övergripande syfte har varit att 1) samla in data om de förändringar som skett i migrationsregleringen under perioden 2015-2017, 2) presentera en sammanställning av det insamlade materialet, som sedan ska ligga till grund för vetenskapliga studier om konsekvenserna av förskjutningar i rätten. Projektet har därmed utgjort ett viktigt led i att identifiera brytpunkter, se samband och ge möjligheter för framtida forskning att analysera konsekvenserna av de förändringar som skett inom asylområdet, för såväl individer och välfärdsinstitutioner som på samhällsnivå.

Några av de framtida frågeställningar som skulle kunna undersökas med utgångspunkt i det insamlade materialet som tillhandahålls i denna sammanställning är:

- Vilka regeländringar och avgörande beslut under perioden 2015-2017 har bidragit till förskjutningar i asylrätten?
- Hur har de rättsliga förskjutningarna möjliggjorts (genom vilka mekanismer)?
- Vilka konsekvenser får de identifierade förändringarna för institutioners mottagande av asylsökande och andra personer de möter?
- Vilka konsekvenser får de identifierade förändringarna för människor som är i behov av skydd?
- Vilka effekter får de rättsliga förskjutningarna på kort respektive längre sikt, på individ och samhällsnivå?

Datainsamlingen som sammanställs i denna text omfattar flera olika empiriska material:

- intervjuer med asylsökande (enskilt)
- gruppintervjuer med aktiva i civilsamhället (olika volontärnätverk på lokal och nationell nivå, gode män och i något fall en organisation för asylsökande)
- gruppintervjuer med professionella som asylsökande möter i sina kontakter med olika välfärdsinstitutioner (såsom lärare, socialarbetare, olika vårdprofessioner och tolkar).

I en separat rapport presenteras resultat från [en aktstudie av tio familjers asylärenden](#). (Sök "Barnens tid och framtid" under Asylkommissionen.) För en mer detaljerad beskrivning av tillvägagångssätt och metodologiska utgångspunkter, se Metod nedan.

Etiska överväganden

Att bedriva forskning med människor på flykt, dessutom i en omvälvande tid, är alltid förenat med utmaningar, såsom ojämlika maktrelationer, problem gällande representation, förtroende, tillit och misstro, autonomi och mänskliga rättigheter. Detta projekt har därför ställt oss inför en rad avvägningar kopplade till forskningsetik. En sådan har rört frågan om insamlingen av den forskningsdata som står i fokus för detta projekt i förlängningen riskerar att bidra till att ytterligare förstärka statens kontroll av migration, vilket i så fall skulle kunna föra med sig en risk för än fler negativa konsekvenser för asylsökande personer. En annan form av avvägningar har handlat om risken för en negativ inverkan på deltagarnas mående och deras känsla av trygghet och säkerhet, att barn känner ansvar för att vittna i en intervjusituation, eller risken att identifierbara personliga uppgifter kommer ut i gruppsamtal.

Utmaningar av detta slag har vi hanterat genom att projektmedarbetarna kontinuerligt och noggrant har utvärderat projektets forskningsdesign i relation till de aspekter som här adresserats. Vi har också kontinuerligt kunnat diskutera eventuella risker för de asylsökande med det nätverk av sakkunniga som Asylkommissionen har involverat. I skrivande stund kan vi blicka tillbaka på en projekttid som har präglats av försiktighet och känslolagda situationer men också av välvilligt samarbete och en stark vilja från flertalet av de inblandade att bidra med sina perspektiv till kunskapsinsamlingen.

En stor del av den insamlade empirin har anonymiserats så att den inte ska kunna kopplas samman med specifika personer. Studien ska därmed inte utgöra någon risk för intervjudeltagarna. Inga personnamn, namn på platser och verksamheter eller annan information som kan röja individers identitet finns med i denna sammanställning, eller i andra eventuella framtida publikationer, om inte deltagarna själva uttryckligen velat vara offentliga. Gruppintervjuerna har haft fokus på rättsliga förskjutningar, hanteringen av dessa samt deras konsekvenser, och berör således inte frågor som rör privatliv eller enskilda fall. I många intervjuer har professionella och volontärer som intervjuats uttalat sig om personer och enskilda ärenden de möter i sin verksamhet på ett sätt som kan göra dem identifierbara för utomstående, exempelvis genom fallbeskrivningar. Sådana inslag i intervjuerna har anonymiserats eller strukits i denna sammanställning och i olika redovisningar av projektets empiriska resultat. Därmed bör de sammanlagda riskerna för de deltagande forskningspersonerna betraktas som begränsade och att den nytta som projektet förväntas bidra med överstiger de eventuella riskerna.

Projektet har godkänts av etikprövningsmyndigheten (Dnr 2019-05363). Det innebär också att vi har vinnlagt oss om att projektet inte ska innebära några risker för att resultatet kan skada vissa grupper, andra än de forskningspersoner som ingår i forskningsprojektet. Indirekt kan en påverkan på migrationspolitiken komma att bli ett resultat, eftersom syftet med projektet är att peka på konsekvenserna av den restriktiva utvecklingen under senare år samt att höja kunskapsnivån om asylrätt i samhället. Grupper (andra än de forskningspersoner som ingår i forskningsprojektet) som eventuellt kan komma att utpekats alternativt få hjälp som ett resultat av projektet är domstolsjurister som kommer med utslag i asylärenden samt handläggare inom Migrationsverket som fattar beslut i dessa ärenden. I bästa fall kan bearbetningen och analysen av projektets insamlade data föra med sig en högre kvalitet i det beslutsfattande som utförs av dömande verksamheter. Risken för att någon myndighet eller dess personal kan komma att känna sig utpekad kan naturligtvis inte helt undvikas. Vår bedömning är dock att projektets allmännyttan vida överstiger en sådan risk. Projektets efterföljande analyser kan komma att klarlägga bakomliggande orsaker i politiska beslut, lagstiftning och praxis som har fokus på såväl den enskilde tjänstemannen och strukturer.

Metod

Den kunskapssyn som varit vägledande för den intervjustudie vi genomfört är att forskare och intervjudeltagare söker kunskap tillsammans. Ansatsen vilar på en ambition att forskning aldrig kan stanna vid att forska om, utan att forskning bör genomföras tillsammans med dem vars position och livsvillkor forskningen handlar om. Detta är särskilt viktigt i forskning som involverar marginaliserade grupper eftersom deras deltagande och inflytande, över exempelvis lagstiftning men även samhällsdebatten i stort, är begränsat. För denna intervjustudies vidkommande innebär det att

forskare, aktivister och människor med egen erfarenhet av att söka asyl, tillsammans eftersträvar att försöka förstå de förhållanden som skyddsökande människor i Sverige befunnit sig i efter 2015. Mer konkret handlar det om ett gemensamt arbete för att skapa forskningsfrågor, analysera det empiriska materialet och att sprida studiens resultat och lärdomar, såväl inom som utanför vetenskapssamhället. Forskningsansatsen går därmed även ut på ett aktivt deltagande i förändringsarbete med målsättning att motverka samhällets orättvisor.

Intervjuarbetet började förberedas hösten 2019. Vid den tidpunkten hade Asylkommissionen fått in en mängd spontana vittnesmål från enskilda asylsökande, stödpersoner och professionella i olika yrkeskategorier. I samarbete med sex frivilligorganisationer arrangerade Asylkommissionen hösten 2019 en hearing med människor med egen erfarenhet av att söka asyl, om hur de blivit bemötta och om hur deras ärende har hanterats i asylprocessen. Under en heldag samlades drygt 60 personer (människor med egen erfarenhet av att söka asyl, engagerade i olika frivilligorganisationer och stödnätverk i civilsamhället samt forskare) för att dela erfarenheter med varandra. Kartläggningen genomfördes i form av intervjuer och samtal i mindre grupper och de vittnesmål som lämnades handlade framförallt om att vänta på beslut, stressen av att leva med tillfälliga uppehållstillstånd, att utsättas för medicinska åldersbedömningar, den begränsade rätten till familjeåterförening, att vara försatt i limbo och att asylskäl avfärdas som icke-trovärdiga. Dessa erfarenheter och berättelser dokumenterades skriftligt eller via videospelning (med deltagarnas medgivande) och har legat till grund för att utveckla de intervjuguider vi arbetat med.

Centrala teman för intervjuer med gruppen som har egen erfarenhet av att söka asyl har varit:

- ansökningsförfarandet och själva asylprocessen
- hur man fått information om proceduren
- erfarenheter från kontakter med olika välfärdsinstitutioner
- kontakter med frivilligsektorn och olika stödpersoner
- boende
- erfarenheter av tolkanvändning.

Teman för gruppen som är engagerade frivilligorganisationer och stödpersoner har varit:

- engagemanget i relation till asylsökande och deras asylärenden
- förändringar i lagstiftning, olika myndigheters policy och praktik
- erfarenheter i relation till olika välfärdsinstitutioner och deras praktik samt andra aktörer i civilsamhället
- erfarenheter av rättssäkerhet i den svenska asylprocessen.

Teman för gruppen som utgörs av de professionella som möter människor som söker asyl har varit:

- erfarenheter från arbetet och bemötandet av asylsökande i den organisation/myndighet där intervjudeltagaren är verksam (ex skolan, socialtjänsten, hälso- och sjukvården)
- erfarenheter från samarbetet med Migrationsverket och andra myndigheter
- förändringar i arbetet med asylsökande sedan 2015.

Ovanstående intervjuteman har fungerat som en utgångspunkt i intervjuerna, men frågorna har anpassats efterhand till de enskilda intervjudeltagarna. Alla tre grupperna av intervjupersoner ska läsas utifrån deras egna respektive erfarenheter och inte som att de mött varandra eller kommenterar varandras situation. De flesta av stödpersonerna har till exempel under tiden från 2015 varit engagerade för ungdomar som sökt asyl utan vårdnadshavare, medan det i gruppen asylsökande som intervjuats ryms många med en helt annan bakgrund och problematik. De som

intervjuats utifrån sin yrkesroll har mött varierande kategorier av asylsökande, papperslösa och personer som fått uppehållstillstånd både före och efter förändringarna efter 2015.

Avgörande för intervjuerna har varit att det är deltagarnas berättelser och erfarenheter som står i fokus och ska bli lyssnade till, vilket förutsätter en flexibilitet och lyhördhet från intervjuarnas sida avseende vilka frågor som kan och bör ställas. Att verkligen lyssna till människors erfarenheter är något annat än att bara "höra". Lyssnande kräver att berättaren ges utrymme. Detta har inneburit att vi försökt skapa fördomsfria och nyfikna rum, där vi strävat efter att möta intervjudeltagarnas berättelser med empati och respekt.

Samtliga intervjuer har genomförts av två intervjuare, vanligen en forskare och en aktivist från FARR. Sammanlagt har vi intervjuat nästan 90 personer, enligt följande:

- individuella intervjuer med 30 personer som har egen erfarenhet av att söka asyl
- gruppintervjuer om 2–3 deltagare med 27 personer som är engagerade i frivilligorganisationer och lokala stödnätverk
- gruppintervjuer om 2–3 deltagare med 32 personer som möter asylsökande inom ramen för sin profession.

Flertalet intervjuer har pågått mellan 1.5–2 timmar. En del intervjuer är dock så långa som 4 timmar. En del intervjuer har även delats upp i två delar eftersom intervjudeltagaren haft så mycket att dela med sig av. Många asylsökande och engagerade i civilsamhället har på eget initiativ, eller via kontaktpersoner, kontaktat kommissionen för att de vill berätta om sina erfarenheter av asylprocessen. Andra intervjudeltagare har vi själva haft kontakt med eller blivit tipsade att kontakta av dem vi intervjuat.

Genomförandet av intervjuerna har föregåtts av ett noggrant förberedelsearbete i projektgruppen där teman för och genomförandet av intervjuerna diskuterats och planerats tillsammans. Vi har även sett det som angeläget att via telefon eller mejl knyta kontakter med intervjudeltagarna före intervjutillfället för att bekanta oss med varandra, och för att skapa trygghet. Några dagar efter intervjutillfället har vi i regel också hört av oss till dem vi intervjuat, framförallt gäller detta de som har egen erfarenhet av att söka asyl, för att kunna följa upp reaktioner och reflektioner i efterhand. Överhuvud taget har vi sett det som angeläget att finnas tillgängliga även efter intervjuerna. Kontakten har alltså inte avslutats i och med att en intervju varit genomförd.

Intervjuerna genomfördes under 2020 och början av 2021, vilket innebär att intervjuarbetet sammanföll med covid-pandemin och detta har fått återverkningar på hur det blev möjligt att genomföra intervjuerna. Många intervjuer var helt enkelt inte möjliga att genomföra på plats. Valet har då stått mellan att skjuta upp dessa intervjuer till ett senare tillfälle, ovisst när, eller att försöka genomföra dem ändå, digitalt. Efter omsorgsfulla överväganden har vi genomfört ett stort antal intervjuer via det digitala mötesverktyget Zoom. Flera intervjuer med personer som har egen erfarenhet av att söka asyl har dock skett på plats. Intervjudeltagarna kommer från storstäder, stora och mellanstora städer samt mindre kommuner och orter runt om i Sverige.

Samtliga intervjuer är inspelade och transkriberade i sin helhet. Givet att så många av dem som varit involverade i projektets intervjuer talar olika modersmål, och inte alltid kan göra sig förstådda på ett gemensamt språk, har språk varit en central fråga genom hela intervjustudien. Vi har använt en kortare version av Asylkommissionens plattform som varit översatt till flera språk, samt även

informerat muntligt om studien med hjälp av tolk då det har behövts. Vid några tillfällen har tolkar använts, någon intervju har utförts på engelska men många har också valt att genomföra intervjun på svenska.

De transkriberade intervjuerna omfattar totalt omkring 2430 sidor empiriskt material. Föreliggande sammanställning är baserad på en tematisering av detta transkriberade material. Tematiseringarna är gjorda utifrån respektive intervjugrupp. Vi har strävat efter att inkludera så mycket material som möjligt, i så långa sammanhängande delar av intervjun som möjligt. Vi har uteslutit det som inte direkt svarar mot insamlingens fokus, men till stor del har intervjuerna varit fokuserade på de teman vi redogjort för ovan.

Läsanvisningar

Läsaren kommer att upptäcka att materialet är rikt och att det innehåller betydligt fler teman än vad som utgör strukturen här. Men som nämnts tidigare har projektets syfte varit att samla in data som ska finnas tillgängligt också för annan forskning än vår egen och vi har därför sett det som viktigt att få med så mycket av det insamlade materialet som möjligt och att undvika analyserande som kan störa andra forskares läsning. Av dessa skäl presenteras i det som följer en sammanställning och inte en rapport.

Således utgör dokumentets olika övergripande teman en balansakt mellan inledande beskrivningar där vi först gör sammanfattande, presenterande beskrivningar och underteman bestående av citat som har mer karaktär av "rå-data". Här, under respektive undertema, består texten av många citat efter varandra där varje citat inleds med en kort kursiverad kontextualisering för att hjälpa läsaren förstå i vilket sammanhang citatet yttrades och av vilken kategori deltagare. Citaten i sig är ordagranna, men har alltså putsats med hjälp av minimala justeringar för att underlätta läsningen.

Deltagarnas namn, liksom alla andra personnamn som förekommer i citaten, är fingerade. Ortnamn har bytts ut efter storlek till [Lillstad], [Mellanstad] etc. Ett namn som [Mellanstad] kan alltså användas för många olika orter.

En läsare som går igenom texterna mer ingående kommer att märka att vissa citat skulle kunna ingå också i andra teman än där de har placerats. Detta är ett dilemma vi hoppas kunna åtgärda om det blir möjligt att publicera en digital sammanställning, men för att inte göra denna version allt för omfattande har vi valt att ha med varje citat bara en gång. Vi har istället markerat citaten med vissa ämnestaggar. Läsare av pdf-versionen kan därmed använda den vanliga sökfunktionen för att finna dessa utvalda ämnen oavsett vilket kapitel de finns i. I vilken form texten än läses hoppas vi att det också genom innehållsförteckningarna i varje kapitel går att söka sig fram till relevanta teman, avdelningar och citat.

Augusti 2022

Torun Elsrud, Sabine Gruber, Sofia Häyhtiö, Anna Lundberg, Emma Söderman och Sanna Vestin

Presentation av intervjupersonerna

I detta avsnitt presenteras studiens deltagare. Samtliga namn är fingerade. Vi inleder med en presentation av de intervjupersoner som sökt skydd (30 personer, inklusive tre närstående som inte sökt asyl själva men är direkt berörda), följt av civilsamhällesaktörer (27 personer) och sedan, i ett tredje steg, yrkesverksamma (32 personer). De senare två grupperna presenteras i grupper eftersom vi intervjuade dem i grupp. Asylsökande intervjuades enskilt och därför presenteras de, i de flesta fall, enskilt. Det finns, som framkommer i vittnesmålen längre fram i rapporten, ofta överlappningar mellan olika roller. Personer som möter asylsökande i sin yrkesroll kan agera som aktivister tillsammans med asylsökande och papperslösa eller å deras vägnar. Personer med egen asylfarenhet kan identifiera sig som aktivister eller ibland också som professionella i exempelvis tolkrollen eller genom att de dragits in i mottagningssystemet på Migrationsverket. Intervjupersonerna bor i olika delar av Sverige, i städer, mindre orter eller på landsbygden. Kön och ålder varierar.

Presentationer av personer med asylfarenhet

I denna grupp ingår 30 personer varav tre familjemedlemmar som inte själva sökt skydd.

I11: Intervju med en ung kille, Sayed, kom som 13-14-åring år 2015.

Sayed har en äldre bror som kom lite före honom. Sayed är född i ett land dit hans föräldrar hade flytt, och har utvisningsbeslut till Afghanistan. Under asylprocessen ändrade Migrationsverket hans ålder flera gånger och han fick gå igenom en åldersbedömning, eller som han själv fyndigt beskriver det, en åldringsbedömning, som senare blev en åldersnedskrivning. I avslagsbeslutet var brodern inblandad då Migrationsverket gjorde bedömningen att bröderna hade en bra relation och att den äldre kunde ta hand om Sayed. Sayed fick frågan om han älskade sin bror, något han tolkade som ett sätt att motivera honom till återvändande. Det verkade vara ett sätt för Migrationsverket att sedan i nästa steg kunna hänvisa till att bröderna hade en bra relation och att brodern kunde ta hand om honom. Sayeds bror fick senare uppehållstillstånd enligt gymnasielagen och därmed kunde han inte längre agera vårdnadshavare för Sayed. Men när Sayed sedan fyllde 18 så krävdes inte längre något ordnat mottagande i utvisningslandet och därför kunde han ändå inte få uppehållstillstånd. Vidare gav Migrationsverket bröderna födelsedatum så att det blev omöjligt liten åldersskillnad mellan dem. Dessa orimliga slutsatser gör att Sayed saknar förtroende för Migrationsverket.

I12: Intervju med Amir Ali som kommer från Afghanistan.

I intervjun pratar Amir Ali mycket om sina asylskäl som handlar om familjerelationer, där hans pappa blivit dödad på grund av en gammal konflikt och att Amir Ali om han skickas tillbaka kommer bli tvingad att hämnas hans pappas död. Det vill han verkligen inte, bli en mördare. I Afghanistan finns också en erfarenhet av att pappan jobbade för ett europeiskt

företag, något talibanerna ogillade. Eftersom Amir Ali var äldste son betraktas han som av talibanerna som medansvarig. För att rädda honom skickade föräldrarna Amir Ali till en släkting. Han ville inte skiljas från mamma och småsyskon, men han måste. Därefter dödades pappan och det var då familjen bestämde att Amir Ali skulle åka till Europa. Inte heller detta ville Amir Ali, delvis för att han visste att det var en mycket farlig resväg. Han fick tre negativa besked från Migrationsverket eftersom de inte godkände hans id-handling vilket i sin tur berodde på att tolken (en dari-tolk, med ett annat modersmål än Amir Ali) hade översatt fel vid den första inskrivningsintervjun, och rört ihop var Amir Ali var född respektive hade vuxit upp. Vid andra avslaget godkändes id-handlingen, men nu hävdade Migrationsverket att Amir Alis asylskäl inte var sanna. Till saken hör att Amir Ali hade en mycket passiv god man och ett okunnigt ombud. När vi träffade honom hade han fått hjälp via en stödperson att söka och få uppehållstillstånd enligt gymnasielagen. Amir Ali var mycket pressad av de krav som följer på arbete för att få fortsatt uppehållstillstånd. Han insåg, när den afghanske presidenten kom till Sverige för att förhandla om återvändande, att afghaner är brickor i ett storpolitiskt spel.

II3: Yosuf som intervjuas på engelska flydde från ett Västafrikanskt land 2009.

Yosuf är bisexuell. Före flykten hade han blivit anklagad, gripen och torterad på grund av sin sexualitet. Han flydde först till Libyen där han arbetade några år innan kriget bröt ut, därefter till Malta, där han satt inlåst i närmare ett och ett halvt år innan han tog sig till Sverige. Här fick Yosuf först ett "Dublin-beslut", det vill säga att han skulle resa tillbaka till Malta. Han valde att stanna kvar och fick leva som papperslös medan han väntade på att tiden skulle gå (18 månader) och han skulle kunna söka asyl i Sverige. När han sedan fick tillgång till asylprocessen fick han ingen tolk under asylintervjun (bara från engelska, men detta är inte hans förstaspråk), samt ett dåligt ombud. Yosuf upplevde att ombudet motarbetade honom. Trots intyg om tortyr trodde inte Migrationsverket på honom. Det blev avslag och därefter avslag även i domstol efter muntlig förhandling. Yosuf berättar att han träffat personer i Sverige, som inte vill höra om tortyren. När intervjun görs befinner han sig i papperslöshet och är väldigt nere, samt har en svår vardag då han flyttar runt och är beroende av andra för bostad och försörjning. Det finns små gläntor av hopp, men misstänksamheten är stor mot Migrationsverket. Yosuf återkommer till skammen av att hela tiden vara beroende av andra, om hur han ger upp emellanåt. Det är en väldigt rörig tillvaro som präglas av möten med många mer eller mindre stödjande personer.

II4: Familjen Yusuf kommer ursprungligen från Palestina och har bott länge i Libyen.

Alla i familjen, utom sonen Adnan, deltog under intervjun: mamma Miriam, pappa Samir, döttrarna Fatemeh och Amina. De kom till Sverige år 2014 och har när intervjun görs väntat i sex år på en lösning för familjen. Pappan och en av döttrarna har inget land dit de skulle kunna utvisas och har återkommande fått ettåriga uppehållstillstånd medan resten av familjen har fått avslag då de har palestinska pass - vilket gör att deras utvisning skulle kunna verkställas till Palestina. På grund att familjemedlemmar som lever tillsammans bedömts olika, återförvisade domstolen ärendet till Migrationsverket. Innan ärendet öppnades igen, innebar det att familjen inte fick bo kvar tillsammans i Migrationsverkets boende. Familjen lever nu tillsammans men är skrivna på olika adresser. De väntar på besked och berättar ingående om hur det känts att ha fått sitt liv "stulet", och vad det gör med relationerna i familjen.

I15: Intervju med Adams familj som bor i Grekland.

Mamma Ma och pappa Hans, som är svensk medborgare, lever just nu som om de skulle vara papperslösa i Grekland med sin 8 månader gamle son Adam, också han numera svensk medborgare. Familjen befinner sig i Grekland för att Ma har ett utgången uppehållstillstånd där som Grekland inte hade förlängt. Hon och Hans möttes i Sverige och Adam föddes här, men sedan ville Migrationsverket att Ma skulle åka med Adam till Grekland för att ansöka om familjeåterförening därifrån. Familjen gick inte med på att splittras. Till sist skickades hela familjen till Grekland, blev haffade av polis och frisläpptes sedan. Det var inte en deportation i rättslig bemärkelse utan snarare en påtvingad utresa. Grekiska myndigheter förväntade sig endast Ma på flygplatsen. Familjen befinner sig i en moment-22-situation. Ma är från Syrien och nekades vid hindersprövning rätt att gifta sig med Hans i Sverige, något som ledde till att Adam blev registrerad som syrier. Detta "ofrivilliga" medborgarskap medförde att Migrationsverkets Dublinenhet i Stockholm beslutade att han skulle överföras till Grekland för att få sin asylansökan prövad där, eftersom Ma hade beviljats asyl i Grekland. Detta beskrevs i Migrationsverkets beslut som att ta hänsyn till barnets bästa. Migrationsverkets tillståndsenhet i Göteborg vägrade samtidigt att ta emot en ansökan gällande uppehållstillstånd för Adam även om hans pappa är svensk. Eftersom Adams mamma är från Syrien och flyktning måste familjen nu "vänta" i Grekland på att mamman eventuellt får svenskt uppehållstillstånd via anknytning till Hans, detta trots att hennes uppehållstillstånd i Grekland upphörde år 2018 och hon inte har befunnit sig där sedan 2015. När intervjun görs bor familjen fortfarande i Aten men Adam har äntligen fått sitt svenska medborgarskap och även barnbidrag efter att Hans anmält ett avslagsbeslut till JO.

I16: Intervju med Hamid, palestiniere från Göteborg som levt i Sverige sedan 2007 då han kom som 20-åring.

Sedan 2007 har Hamid varit tillståndslös eller i tillståndslimbo vilket innebär villkorade korta uppehållstillstånd. Vid den första långa asylintervjun hade han dålig tolk och passivt ombud. Migrationsverket menar att hans identitet är sannolik men de tror inte på hans asylberättelse, detta på grund av felaktigheter i den första asylutredningen. Det blev avslag i den första asylprocessen. Hamid sökte asyl på nytt 2014 efter att utvisningsbeslutet preskriberats. Han fick utvisningsbeslut igen men mellan 2016-2019 hade han tillfälliga uppehållstillstånd, 12 månader i taget, på grund av att det inte gick att verkställa utvisningen. Hamid fick under den här tiden fast nystartsjobb i ett service-yrke, och ett förstahandsbostadskontrakt. I samband med att det andra utvisningsbeslutet preskriberats förlorade Hamid det tillfälliga uppehållstillståndet och därmed även sitt arbete. Migrationsverket sa till honom att söka asyl ytterligare en gång. Åren i Sverige har präglats av försök att förstå en rad obegripliga beslut, både besluten och processen som ledde till dem. Han har upplevt sig dömd från första början.

I17: Intervju med Kahlid 28 år som presenterar sig som kurd från Syrien. Idag är han svensk medborgare.

Kahlid berättar att han studerade ekonomi på Aleppouniversitet i fyra år men fick avsluta studierna på grund av kriget. År 2013 lämnade han Syrien och bodde sedan hos sin moster i Turkiet. Där började Kahlid jobba för att hitta en väg mot Europa. Det var jobbigt, men med hjälp av smugglare lyckades han ta sig till Sverige 2015, söka skydd och beviljas uppehållstillstånd. Det var inte några problem i mötet med Migrationsverket, han var bara två timmar där och bodde inte på anläggningsboende utan hemma hos sin bror. Brodern har

bott i Sverige sedan 2010 då han fick uppehållstillstånd på familjeanknytning till sin hustru som är svensk. Kahlid berättar att han valde Sverige, flera gånger säger han att han valde Sverige därför att hans bror var här. Brodern sa att han kunde hjälpa till med arbete eller studier och att "anpassa dig efter samhället". Kahlid berättar att de kontakter han haft med Migrationsverket varit få och att det har varit trevliga samtal med personalen

I18: Intervju med Fereshteh, som kom till Sverige den 16 november 2015, en tid hon beskriver som kaotisk.

Fereshteh berättar hur hon vid ankomsten till Migrationsverkets boende genast togs in som tolk mellan engelska och hennes modersmål. Hon kom att arbeta oavlönat samt bo på arbetsplatsen. Fereshteh var pressad, hon visste inte var hon hamnat. Migrationsverket gav henne ingen information utan förväntade sig att hon skulle tolka. Fereshteh var också mycket ledsen då hon hade tappat bort sin man och deras gemensamma 4-åriga barn, på flyktvägen. Migrationsverket ville också att hon skulle ta kontakt med sin tidigare arbetsgivare i det land hon flytt från. Detta gjorde henne rädd då det skulle kunna leda till hot. Det framkommer även i intervjun att Fereshteh mot sin vilja gjort en utredning för tortyrskador, som Migrationsverket pressade henne till eftersom det var viktigt för hennes ärende. Dock var läkaren hon träffade bra, hen dokumenterade skadorna och accepterade Fereshtehs önskan om att slippa berätta hur och varför de uppkommit. Med Röda Korsets hjälp hittade Fereshteh sin familj till slut och de har återförenats. För att orka vänta på dem har Fereshteh arbetat hårt med olika saker ända sedan hon kom till Sverige. Detta har varit en strategi för henne, även om det också inneburit att hon utsatts för rasism, trakasserier och utnyttjade på arbetsmarknaden. När intervjun görs är Fereshteh upprörd, arg och ledsen över att familjen inte fick permanent uppehållstillstånd då det treåriga uppehållstillståndet skulle förnyas. Hon hade gjort allt rätt menar hon, men trots att hennes anställning i Sverige uppenbarligen fanns och arbetsgivaren till och med har skickat in ett extra intyg, så sa Migrationsverket att intyget om en permanent anställning kan vara fejk. Därför fick familjen ett nytt tillfälligt uppehållstillstånd. Fereshteh är mycket rädd för att Sverige ska välja att avslå uppehållstillstånd för henne och hennes familj när det ska förnyas.

I19: Intervju med Lennart och Rita. Rita, som ursprungligen kommer från ett land där hon växte upp på ett kloster, har inte uppehållstillstånd.

Paret befinner sig i en moment-22 situation. De har varit ett par, sambos i 7-8 år, men trots att de bor tillsammans har de inte fått sin ansökan om anknytning beviljad. Intervjun rör både Ritas asylskäl som de menar inte har beaktats eller utretts på allvar av Migrationsverket, samt den limbosituation som paret hamnat i då Migrationsverket underkänner både Ritas asylskäl, berättelse i övrigt, och hennes identitetshandlingar. Migrationsverket vill att hon ska ta fram id-handlingar via ursprungslandets ambassad, men denna ambassad ger inga handlingar utan att få se original av Ritas pass, ett pass Migrationsverket har beslagtagit och inte lämnar ut. Utan resehandlingar går det inte heller att resa till ursprungslandet som Migrationsverket kräver att hon ska göra. De berättar om att det är svårt att få tag på Migrationsverket. De har skickat anmälningar om verkställighetshinder till Migrationsverket, angående Ritas asylärende, men dessa har hittills inte lett till bifall. Emellertid har de lyckats få Migrationsverket att inte meddela återreseförbud.

II10: Intervju med Aras från Palestina.

Aras kom 2008, ungefär samtidigt med sin 18-årsdag. Under de första 10 åren i Sverige var hans liv okej berättar Aras. Mellan 2013–2018 arbetade han inom vård och omsorg. Han bodde tillsammans med sin flickvän och behövde inte ha kontakt med Migrationsverket, delvis på grund av att utvisningar av palestinier är svåra att genomföra. Men år 2018, då han fått ett slutligt utvisningsbeslut, förlorade Aras rätten att arbeta. Aras har sin mamma och pappa i Sverige, som är i ännu svårare situation. Bakgrunden är att mamma är registrerad i Jordanien (där palestinier tidigare har beviljats pass, men inte sedan 1995 då den palestinska myndigheten tog över ansvaret enligt Osloavtalet) och pappan är medborgare (på papper) i Palestina. Mamman är alltså formellt statslös medan pappan har ett formellt medborgarskap. Ärendet handlar dels om avslag som varken polis eller Migrationsverket kan verkställa eftersom mamman är statslös, dels om påtryckningar från polis och Migrationsverket för att få fram id-handlingar (som inte går att få fram). Migrationsverket hotar med att splittra mamman och pappan genom att kasta ut mamman från boendet, samtidigt som de drar ner på det ekonomiska stödet (LMA-bidrag, dagersättning enligt lagen om mottagande av asylsökande). Aras har tidigare överklagat indraget LMA, och fått rätt i domstol. Nu har Migrationsverket återigen dragit in bidraget och Aras måste överklaga igen. När intervjun gjordes väntade Aras familj på att kunna söka asyl på nytt i maj 2021. Aras berättar hur polisen kämpar med utvisningen men sedan i nästa steg bokstavligen ger upp, och ändå får inte familjen uppehållstillstånd. Migrationsverket ger inte heller klara anvisningar till polisen om hur denna ska fortsätta sitt så kallade verkställighetsarbete.

II 11: Intervju i två delar med Nazir, som styr samtalet själv till stor del.

Nazir kommer från Afghanistan. Han anlände som ensamkommande till Sverige, och berättar om mottagandet i olika transitboenden med många ungdomar från flera länder, och relationer med gode män, familjehem, ombud, sammanhang via skolan och annat engagemang tex genom kyrkan och en ungdomsorganisation mot utvisningar. Nazir hade dåliga erfarenheter både av gode män och ombud. Intervjun på Migrationsverket var okej men den gode mannen pratade över hans huvud. Medicinsk åldersbedömning gjordes med tand- och knäröntgen. Intervjun berör kampen om intyg i asylprocessen, aktivism och rädsla för polis. Asylprocessen kom att avgöras av en "frivillig" åldersbedömning där man ansåg det sannolikt att Nazir var vuxen. Asylskälen fick ingen betydelse. Asylprocessen tog också lång tid, nästan två år bara att vänta på första intervjun. Under tiden lärde sig Nazir svenska bra. Han har också haft ett osäkert men mycket aktivt arbetsliv. När avslaget skulle överklagas till domstol kom gymnasielagen och ombudet rådde Nazir till att lägga ner asylprocessen och istället söka enligt gymnasielagen. Nazir fick uppehållstillstånd på det sättet och läste samhällsvetenskapligt program. Under sin gymnasietid arbetade han på äldreboende, i kyrkan som ungdomsledare samt som inhoppare vid en teater. Ingen av arbetsplatserna kunde erbjuda tillsvidareanställning efter gymnasiet, men genom en kompis fick han jobb som fastighetsskötare. Det fanns inte kollektivavtal så Nazir ringde själv facket och fick reda på att lönen var för låg, lyckades höja den och väntade vid intervjun på besked från Migrationsverket om anställningen skulle godkännas eller inte som grund för permanent uppehållstillstånd.

II12: Intervju med Aziz som kom till Sverige år 2011 från ett land i Asien som inte tillhör de vanligaste bland asylsökande.

Han fyllde 18 år under den första asylprocessen och fick avslag för att Migrationsverket inte bedömde att hans asylskäl var tillräckligt starka, trots att de trodde på hans identitet. Aziz kände tacksamhet från början, men har fått sina förhoppningar om trygghet grusade många gånger. Under intervjun pratar Aziz mycket om alla turerna kring hur polis och Migrationsverket försökt utvisa honom. Han har hela tiden medverkat, och en strategi har varit att kontakta Migrationsverket varannan vecka för att trycka på. Aziz förklarar hur han förhandlar genom ständiga frågor men på ett artigt sätt. Han ser inte någon väg framåt här. Han har så begränsat med rättigheter och framtidsutsikter i sin limbo-situation så att en utvisning framstår som bättre. Han är också rädd, bland annat för att Migrationsverket visat interpol bilder på honom i skugg, vilket är farligt, eftersom det får honom att se misstänkt ut. Aziz har många klagande beskrivningar och analyser av Migrationsverkets agerande för att få till en utvisning som inte går att genomföra. I intervjun är även ett centralt tema hur Aziz bygger ett liv i marginalen av systemet. Utan LMA-kort (det kort som asylsökande har medan proceduren pågår) och personnummer så jobbar han, hyr lägenhet, startar egna verksamheter etc.

II13: Intervju med Masoume som är uppvuxen i Iran men född i Afghanistan.

Hon kom till Sverige 2015 när hon var 18 år, med sin mamma. Eftersom Masoume var vuxen registrerades mamman som ensamstående kvinna. Masoume fick vänta två år på sin intervju. Under tiden fick hon flytta runt mycket i Sverige. Eftersom hon inte kunde styrka sin identitet fick hon inte arbeta. Inte heller mamman fick arbeta, det var en svår tid. Masoume berättar hur de bara försökte att hålla sina nerver lugna och jobba och träna språkförmåga. Masoumes pappa var kvar i Iran, han behövde en stor operation som han inte kunde få för att han inte var medborgare där. Intervjun på Migrationsverket gick ganska bra, men vid den andra intervjun var det en manlig utredare trots att Masoume bett om en kvinna och kvinnlig tolk. Den andra intervjun blev märklig för utredaren försökte blanda sin egen kultur med Masoumes hela tiden. Han kom med kulturella anklagelser, advokaten fick inte säga sitt och Masoume grät mycket. Sedan frågade utredaren om hon vill komma en gång till, vilket hon inte ville. Masoume resonerar under intervjun kring rädslan och stressen när hon ska öppna sina brev från Migrationsverket. När utredaren då behandlar en dåligt, blir det "dubbelläskigt", och det finns inte någon person högre upp att gå och klaga till. Masoume reflekterar över asylutredningen hon själv gick igenom och andras. Hur bra utredningen blir beror mycket på vilken utredare man får, och tidshetsen är ett problem. Först får man veta att det är idag det gäller att berätta fritt om alla ens asylskäl. Sedan, när alla i rummet har presenterat sig och utredaren har beskrivit vad som ska hända, då är det två timmar kvar, och så ska det vara rast emellan. Och så ska tolken översätta allt. Hur ska man då hinna berätta om alla sina asylskäl? Dessutom berättar Masoume om hur utredaren ställer samma fråga om och om igen på olika sätt och att många frågor är irrelevanta. År 2018 fick Masoume till slut uppehållstillstånd. Många år gick förlorade, år som kunde ha ägnats åt studier, jobb och så vidare.

II14: intervju med Hila som varit i Sverige sedan 2012 och idag är 18 år gammal.

Tillsammans med sin mamma och lillebror flydde Hila från Afghanistan som åttaåring. Familjen kom först till Grekland och sedan reste mamma och lillebror vidare till Sverige, detta eftersom de inte hade pengar till att åka alla tillsammans. Efter sex månader kunde Hila ta sig

vidare till Sverige. Det var en svår resa som hon helst vill glömma men som alltid kommer finnas inombords. Hon kom först till en storstad där en bekant tog hand om henne. Migrationsverket kontaktade mamma som bodde i en mindre ort och Hila blev en del av familjens ärende. Hon minns inte mycket av processen då, mer än att de fick avslag efter bara en kort tid. I en andra asylprocess var Hila mer delaktig och fick bland annat prata själv med Migrationsverket. Det var inte alls en bra upplevelse. De ställde onödiga frågor, framförallt irrelevanta frågor om föräldrarnas hemland. Hila hade kämpat mycket med skolan, förberedelseklass och sedan ämnesstudier, och försökt få kompisar vilket till slut också lyckades men det tog tid. Hon berättar om en utdragen lång väntan som nu fått henne att helt tappa hoppet om framtiden, och om ett mottagande där människor slussas runt på olika platser, nästan som nazisterna sorterade folk, sorteras asylsökande idag, säger Hila. På ett ställe skulle de köpa egna grejer, sedan när de flyttades vidare så fick de inte ta med annat än vad som rymdes i tre väskor. När de kom fram till det nya stället långt ute på landet så var det tomt och smutsigt. De fick börja med att städa. Familjen lever idag med avslagsbeslut och diskuterar vidareflykt.

II15: Återkommande intervjusamtal med Ron som flytt från ett land i Sydamerika som det är mycket svårt att hävda skyddsskäl gentemot.

Ron är bisexuell och trakasserades i hemlandet. Han blev hånad när han sökte hjälp och skydd och hotades av olika gängbildningar. I den svenska asylprocessen är dessa skyddsskäl inte tillräckliga. Ron har gift sig med en kvinna i Sverige, och när han nu tvingas åka tillbaka för att söka familjeåterförening med henne så kommer detta bli en mycket långvarig process i och med att gränsen till grannländerna är stängda och ambassaden som ska behandla hans ansökan ligger i ett grannland. Han har under hela 2020 fått sin utvisning uppskjuten på grund av corona.

II16: Intervju med Salim från Syrien.

Till skillnad från många andra som intervjuats kom Salim till Sverige via familjeåterförening år 2017. År 2012 flydde Salims döttrar och fru, och de fick permanent uppehållstillstånd 2013. De fyra åren fram till att familjen kunde återförenas var svåra. Särskilt svårt var det med kontakten mellan familjen i Sverige och Salim i Syrien. Sedan 2017 har alla länder med svensk ambassad varit stängda för syrier. Salim lyckades ta sig över gränsen till Libanon (till fots och med taxi), och fick inresetillstånd till ett land där Sverige har ambassad genom sina tidigare jobb-kontakter. Utan den position han haft inom företagsvärlden hade han inte fått resa in. Salim fick positivt besked om familjeåterförening två veckor efter intervjun på ambassaden. Salim reflekterar under intervjun över den restriktiva förändringen i flyktingpolitiken 2015, men också över sina erfarenheter av arbetsförmedlingen och av arbetslivet i Sverige.

II17: Khaled kom till Sverige den 23 november 2015, han var då 14 år och visste inte vad asyl var.

Khaled var mycket trött när Migrationsverket registrerade hans asylansökan, hade inte sovit på två dygn, och ätit dåligt. Han har en bakgrund med trauman i barndomen, tortyr, men det förklarar han är skamfyllt att berätta om där han kommer ifrån. I utredningen på Migrationsverket blev detta extra svårt eftersom utredaren och tolken var unga kvinnor. Senare, efter att han fått hjälp på en mottagning för flyktingar, kunde Khaled berätta mer om trauman, men det är inte något som kommer fram i intervjun med Migrationsverket. Khaled har haft en bra relation med sin god man. Det offentliga biträdet sa efter utredningen att det

inte hade varit en bra intervju men gjorde sedan ingenting för att påtala dessa brister, eller kompensera för dem. Tolken hade översatt dåligt och byttes därför ut. Däremot vidtogs inga andra åtgärder för att kompensera för de tidigare bristerna. Efter avslag från Migrationsverket fick Khaled muntlig förhandling i domstol men det blev avslag även i domstolen. Efter en senare ansökan om uppehållstillstånd på grund av verkställighetshinder blev det också avslag. På ett efterföljande möte med socialtjänsten förklarades att om Migrationsverket inte lyckades utvisa Khaled inom fem månader så måste de ge honom tillfälligt uppehållstillstånd på grund av saknat ordnat mottagande, men så blev det inte. När intervjun görs pågår arbete med att klaga till Europadomstolen. Khaled avslutar intervjun med att säga att han inte vet om han kommer vara kvar i Sverige. Kanske flyr han vidare, även om det bästa vore att få stanna eftersom han har vänner här och har en utbildning samt kan språket.

II18: Intervju med mor Zeina och dotter Samira från ett land i Mellanöstern.

De kom tillsammans med Samiras bror och syster och hennes barn, år 2015. Mor och dotter har permanent uppehållstillstånd men resten av familjen fick tillfälligt. Detta är obegripligt för dem, att de fick olika längd på sina uppehållstillstånd trots att de har samma asylskäl, nämligen att vara hotade på grund av pappans arbete. Pappan blev dödad i ett grannland då han försökte fly efter resten av familjen. Dottern går ettan på gymnasiet nu, men var liten när de kom till Sverige och förstod inte så mycket av Migrationsverket och själva mottagandet. Zeina och Samira beskriver att de inte fått så mycket information av Migrationsverket, och att de är mycket oroliga för sin bror/son då han bara fått 13 månaders uppehållstillstånd. Mamman har arbetat en del i olika projekt, och även varit aktiv i frivilligorganisationer under corona.

II19: Intervju med Karim som kommit för ca fem år sedan. Då var han 22 år.

Den första tiden i Sverige var kaotisk, eftersom Karim fick flytta runt så mycket. Det var Migrationsverket som bestämde var han skulle bo. På asylintervjun fick Karim en dålig tolk men pressades ändå att prata. Migrationsverket verkade mycket upptagna av att hitta grund för uteslutning från flyktingstatus enligt utlänningslagen. Karim blev intervjuad otaliga gånger om sitt arbete med ett departement i hemlandet och deras samarbete med utländska styrkor. I domstolen sa Migrationsverkets representant att de, trots upprepade intervjuer om just detta, inte hade utrett tillräckligt om det nu var så att Karim hade begått krigsbrott. Domstolen sa att Karims skäl räckte för uppehållstillstånd, men domstolen gick på Migrationsverkets linje och återförvisade ärendet för att misstanken om krigsbrott skulle utredas mer. Karim har genomgått två utredningar, med flera intervjuer under varje, och han är starkt misstänksam mot Migrationsverket. Av intervjun framgår hur viktigt det är med kunniga och skickliga tolkar. Här handlade det om att få fram namn och begrepp som används inom ett lands myndigheter, något en tolk från en annan region inte kan, och det var en sådan tolk Karim fick. För att ta makten över denna dåliga tolk-situation lämnade Karim över en lista med de begrepp som är viktiga för hans asylskäl till sin handläggare, inför en av de senare intervjuerna. Karim studerar på svenska som andraspråk och vill bli socionom. Under asylprocessen har han även kontakt med en frivilligorganisation, han arbetar svart på en bar, och har fått vänner och kontakter.

I120: Intervju med Noor vars berättelse innehåller många delar som var och en blir inslag i en mycket svår asylprocess.

Noor och hennes man kom till Sverige 2015. De har två små barn. Noor upplevde ombudet som oengagerat, hon fick inte tillräckligt med tid för att med tolk gå igenom inför möte med Migrationsverket eller för att efteråt gå igenom protokollet. Noor beskriver en situation där hon och hennes familj varit och fortfarande är helt utlämnade till andra eftersom de inte kan språket och all skriftlig kommunikation med Migrationsverket är på svenska. Efter tre avslag sa handläggaren att de skulle komma att bli utslängda från sin lägenhet, att det skulle innebära att socialen kunde ta barnen, och att de för att undvika detta måste gå med på att flytta till ett utreseboende. Noor blev mycket rädd och de flyttade till utreseboendet. Detta var trångt, smutsigt och barnen blev sjuka. I den situationen fick familjen kontakt med en man som utgav sig för att vara jurist. Han skulle hjälpa familjen men utnyttjade dem bara och gjorde allt värre. Även pengar var inblandat där denne person tog betalt för sin "tjänster". Noor menar att familjen var sårbar för den här typen av utnyttjande just för att Migrationsverket inte förmedlat all information eller gett felaktig information. De var därför utlämnade till människor som pratar deras språk. Mannen lämnade in en ansökan om verkställighetshinder som var felaktig och påhittad, och som Noor aldrig fick se innan den lämnades in. När Noor var med och mobiliserade för en demonstration fick hon kontakt med en bra jurist som hjälpte familjen med en ny anmälan om verkställighetshinder. De fick ny prövning, och därefter uppehållstillstånd i tre år. Noor är nu aktiv i att stödja och ge information åt andra asylsökande. Hon beskriver hur hon har förändrats som människa under de här åren och lärt sig mycket.

I121: Intervju med Aubrey som kom ensam 2015, när han var 14.

Han beskriver hur han i början av flykten hade sällskap av en man, eventuellt en "smugglare" som visste hur han skulle gå och komma vidare. Sedan beskriver Aubrey att han blev lämnad av mannen och tog sig på egen hand till Sverige. Med båt från Tyskland kom han till Helsingborg. Här fick han bo i en stor sal tillsammans med andra i hans situation. Efter två veckor uppmanades han registrera sig hos Migrationsverket. Tre dagar senare fick han plats på ett familjehem. Han beskriver sin första tid där som hemsk. Under sex månader var han bara hos familjen, utan några kontakter med skola eller socialtjänst. Hans god man försökte stötta och de arbetade tillsammans med att försöka få tillgång till skola för Aubrey, men det kom att dröja hela sex månader innan han kunde börja. När Aubrey väl började skolan var det svårt att få den att fungera utan stöttning från familjehemmet. Han vände sig till socialtjänsten och bad om att få en annan plats, varpå de menade att det fick han i så fall fixa själv. Genom en kontakt på skolan fick Aubrey en ny plats och det är där han fortfarande bor. Nu började skolan fungera. Aubrey beskriver utförligt i intervjun hur han upplevde utredningen på Migrationsverket. Han kände sig genomgående ifrågasatt, blev mycket stressad och väldigt rädd för handläggaren och för att prestera dåligt, att så att säga missa sin chans. Aubrey upplevde handläggaren som aggressiv. Ett exempel var när handläggaren på ett otrevligt sätt avbröt när advokaten försökt hjälpa Aubrey att få fram sin berättelse. Resultatet blev ett "kaos"artat protokoll från Migrationsverket som ledde till avslagsbeslut, följt av muntlig förhandling i domstolen. Han ville ta chansen att nu få fram det som inte kommit fram i första intervjun. Intervjun i domstolen var även den ifrågasättande och framförallt så trodde de inte på vad han berättade, eftersom det, enligt domstolens sätt att se på saken, lagts till i efterhand. Aubrey fick avslag på avslag och kallades sedan till flera återvändandesamtal. Idag är Aubrey utbildad inom barn och barnomsorg. Flera

jobberbjudanden har kommit som han fått tacka nej till eftersom han inte har arbets- och uppehållstillstånd. Han bor kvar i det andra familjehemmet som han trivs bra i och som han fått mycket stöd av. Han vet inte vad som ska hända i framtiden men försöker genom skolan, kompisar, fritidsaktiviteter (fotboll) att hålla sig sysselsatt och att visa glädje utåt, även om hans inre brinner till följd av den behandling han fått utstå.

I122: Intervju i två omgångar med Winnie.

Winnie har haft en rörig och kaotisk tillvaro sedan hon sökte asyl. Hon berättar om sin asylansökan som har särbehandlats utan att hon givits möjlighet att förstå processen eller orsakerna bakom besluten. Hon kom till Sverige med flyg år 2019 från ett land i Östafrika, på ett visum för att delta en 20-dagars kurs. På grund av den diskriminering Winnie utsatts för i ursprungslandet stannade hon kvar och sökte asyl. Asylprocessen präglades av hets. Hon fick en asylintervju efter en vecka, med kravet att ha med sig ett läkarintyg om sitt medicinska tillstånd. Att få tag på detta intyg så snabbt var en omöjlighet. Asylintervjun tog 1,5 timmar, med tolk men utan ombud. Efter en kort paus kom beslutet: avslag. Hon fick välja mellan att direkt acceptera eller att överklaga. Hon ville överklaga och flyttades då efter fem dagar till ett utreseboende. Genom en landsman fick Winnie kontakt med ett ombud som på ideell basis skrev en överklagan till Migrationsdomstolen. Även efter denna process blev det avslag. Av rädsla rymde Winnie från sitt utreseboende. Winnie beskriver i intervjun att hennes medicinska tillstånd förvärrades under tiden i Sverige. Hon bor hemma hos en familj på deras soffa, det är tufft och hon ser inga möjligheter att försörja sig. Efter ett och ett halvt år visar det sig att Winnie fortfarande är i processen och därför har rätt till ersättning enligt LMA, lagen om mottagande av asylsökande. Det nya LMA-kortet innehåller också AT-UND, vilket betyder att hon får arbeta, och hon får därefter arbete på en organisation som hon engagerat sig i under sin tid i Sverige..

I123: Intervju med Joshua som kommer från ett land i Östafrika och har en krigsskada som bl a orsakar svårigheter för hans syn och minne.

Joshua lider av återkommande minnesluckor. Han kom till Sverige första gången 2009, fick avslag, sökte igen 2015, och fick permanent uppehållstillstånd 2016. Efter det har Joshua meddelats flera avslag på ansökan om familjeåterförening med fru och tre barn (13, 12, och 1 år) bland annat på grund av de nya kraven på inkomstnivå och hyreskontrakt för att få återförenas. Han har nu varit i Sverige i 12 år och familjen har flytt till ett grannland. Han försörjer dem, vilket är svårt eftersom han själv är pensionär med hemtjänst i Sverige.

Presentationer av personer ur civilsamhället

I denna grupp ingår 27 personer.

G11: Intervju med Anita, Hera, Monika och Ove

Anita är ordförande i en lokal stödförening i en mindre kommun som bland annat ordnar bostäder för ensamkommande ungdomar. Hon är även professionellt verksam i frågor som rör samhällsbyggnad. Det är bland annat genom sitt professionella nätverk som Anita kommit i kontakt med ensamkommande och nyanlända. Utöver sitt lokala engagemang med att ordna bostäder har hon också initierat olika grupper där ensamkommande, nyanlända och

“svenskar” träffas för att äta, prata och umgås tillsammans. Anita betonar betydelsen av att skapa sammanhang och mötesplatser där svenskar och nyanlända kan träffas och lära känna varandra. Här ser hon också den “lilla ortens” möjligheter som större städer ofta saknar.

Hera har varit politiskt engagerad i hela sitt liv, under några år även partipolitiskt, och hon har stöttat asylsökande och nyanlända i Sverige under många år, ända tillbaka till den tid då många från Chile sökte skydd i Sverige. Hon har byggt upp en verksamhet som skapar jobbtillfällen för asylsökande och genom detta engagemang har hon också träffat många ensamkommande från Afghanistan.

Monika började engagera sig i asylsökande i Sverige under 2015 genom ett initiativ på Facebook för dem som ville starta studiecirklar på ett asylboende. Hon har tillsammans med andra kvinnor startat cirka 20 studiecirklar i en av Sveriges storstäder, såväl som barn- och kvinnogrupper med fokus på att skapa sammanhållning genom socialt stärkande aktiviteter. Däribland finns en handarbetsgrupp där det som mest var 50 deltagare, varav 20 barn som några ungdomar gjorde pysselaktiviteter med. Monika berättar att det gick åt enorma mängder material till handarbete som de “tiggde till sig” från olika företag och vänner. Monika har också varit engagerad i att möblera upp tomma lägenheter som nyanlända blivit hänvisade till, och att stötta i olika myndighetskontakter. Hon håller fortfarande kontakt med många av de kvinnor hon träffade 2015, som nu befinner sig i etableringsfasen.

Ove är pensionär och kyrkligt aktiv. Det är i detta sammanhang han träffat många asylsökande människor. Han har alltid känt ett stort engagemang för människor som har det svårt i livet och sedan 2015 har han arbetat mycket med asylsökande och nyanlända. Bland annat har han engagerat sig i arbetet med att starta ett tillfälligt boende för asylsökande. Ove är också frivilligt engagerad i stödarbete för ensamkommande ungdomar i kommunen: dels med att ordna familjehem eller annat boende så att ungdomar kan bo kvar när de förlorat sitt boende, dels med att hjälpa till att läsa och förstå olika myndighetsdokument som ungdomarna får och att stötta dem i kontakter med Migrationsverket och andra myndigheter. Ett annat engagemang är körkortsteori-grupper och söka-jobbkurser för asylsökande och nyanlända, inte minst för de ungdomar som har uppehållstillstånd inom ramen för nya gymnasielagen. Utöver detta är Ove också verksam i ett integrationsråd, där olika föreningar samarbetar för att skapa kontaktytor mellan asylsökande, nyanlända och svenskar.

GI3a+b: En intervju i två delar med Maria

Maria är konstnär och bosatt i en liten kommun. Hon har rest runt mycket i världen och har under sina resor ofta varit engagerad i olika solidaritetsprojekt. När så många skyddsökande kom till Sverige 2015, blev Maria starkt berörd av det hon såg och hörde om i media och det kändes självklart för henne att hon skulle engagera sig. Maria berättar att hon gick till det närmsta asylboendet och började göra aktiviteter med barnen där, måla, klippa och klistra. Där kom hon i kontakt med flera ensamma unga män som endera väntat väldigt länge på beslut i sitt asylärende eller fått avslag från Migrationsverket. Maria engagerade sig i deras ärenden. Hon har samarbetat med duktiga asylrättsjurister och stöttat människor på asylboendet i deras asylprocess under flera år. Hon har även hjälpt ungdomar med bostad och ekonomiskt stöd när de inte har kunnat bo kvar på asylboendet. Maria har inte varit

engagerad i någon stödgrupp för asylsökande eller ensamkommande utan har arbetat själv i sitt stödarbete.

GI4: Intervju med Hanna som är bosatt i en större stad i Sverige

Hanna och hennes familj har ett kommunalt uppdrag som familjehem för en ensamkommande pojke. Bakgrunden till detta uppdrag är att hennes man blev god man för pojken när han kom ensam till Sverige 2015 — han var bara ett barn då och hade inte ens nått tonårsåldern. Hannas familj hade tät kontakt med pojken och förstod efterhand att han inte hade det bra i familjehemmet där han var placerad, vilket resulterade i att han så småningom omplacerades till Hannas familj. Hon beskriver relationen till pojken som en familjerelation och att det varit så sedan han flyttade in hos dem. Hanna har också varit väldigt engagerad i hans asylärende och i kontakterna med Migrationsverket, eftersom det tog så lång tid innan han fick sitt beslut.

GI6: Intervju med Kristina

Kristina är bosatt i en större stad. 2015 följde hon medias rapportering om de asylsökande som kom till Sverige, och hon blev alltmer upprörd över hur det rapporterades och skrevs om de skyddssökande i lokala och sociala medier, i synnerhet om de ensamkommande. Kristina kände att hon ville hjälpa till på något sätt, och berättar att hon "trillade in" sommaren 2017 när hon deltog i en sitt-manifestation för asylsökande. Sedan dess har hon arbetat som volontär för ensamkommande genom två lokala stödföreningar. Kristina har också varit kontaktperson för många asylsökande ungdomar och beskriver sitt engagemang som att vara en "ställföreträdande förälder", eller att fungera som en medmänniska som man kan kontakta när man är ledsen. Hon ägnar en stor del av sin tid åt stödarbete och att umgås med de unga asylsökande. Kristina ser det frivilliga stödarbetet som utförs av civilsamhället som något av en nödvändighet, eftersom samhällets välfärdsinstitutioner i hög grad övergett de skyddssökande ungdomarna. Hon menar att det viktigaste samhället kan göra är att ge stöd åt ensamkommande ungdomar, och att civilsamhällets stöd kan vara "skillnaden mellan liv och död" för den enskilda personen.

GI7: Intervju med Ragnild och Kerstin, som båda är engagerade i stödarbete för ensamkommande ungdomar

Ragnilds stödarbete är nära sammankopplat med hennes professionella arbete inom barnpsykiatri. Hon berättar att hon har ett "förflutet med att vara hyfsat engagerad i flyktingfrågor", men det stödarbete hon nu ägnar sig åt tog fart genom att hon haft kontakt med många ensamkommande ungdomar i sitt arbete. 2016 började hon bli kontaktad av personal på HVB-hem (hem för vård och boende) som berättade om ungdomar som blivit åldersuppskrivna, fått avslag på sina ansökningar och var förtvivilade. Ragnild berättar att hon aldrig tidigare har "klivit över gränsen till att bli personlig med någon person eller familj" i sitt arbete, men när hon såg vad som hände de ensamkommande så bestämde hon sig för att göra någonting mer volontärt. Hon hade ingen tidigare erfarenhet av att "jobba med föräldralösa killar, som hela samhället svikit" och kände att hon måste engagera sig. Hon förklarar att hon inte valde detta engagemang utan att det bara kom. Tillsammans med en annan aktivist startade Ragnild en mötesplats för ensamkommande. Det började med fem, sex killar som snart blev en grupp på 30. Genom detta engagemang träffade hon så småningom Kerstin.

Kerstin har haft uppdrag som familjehem genom ett privat konsultföretag, som sköttes väldigt illa av de ansvariga. Hon har också arbetat på ett HVB-hem för ensamkommande och där såg hon hur enormt problematisk situationen var för ungdomarna, hur de blev åldersuppskrivna och inte fick bo kvar på HVB-hemmet. När Kerstin blev kritiserad av sina chefer för sitt engagemang i ungdomarna valde hon att avsluta sitt arbete på det aktuella HVB-hemmet, och engagerade sig istället i frivilligt stödarbete för ungdomarna. Hon har framförallt arbetat mycket med att hitta lösningar för ungdomarnas boendesituation. Mellan 2017 och 2018 fanns det 60 hemlösa ungdomar i den mellanstora stad där Kerstin och Ragnhild är verksamma. I praktiken har Ragnhild och Kerstin fungerat som en lokal stödgrupp, omfattande två stödpersoner som varit tillgängliga så gott som dygnet runt. Kerstin säger "vi skulle aldrig ha valt det här om vi visste hur dåligt vi skulle må idag".

G18-9: Intervju med Eva och Lisa som båda har pågående uppdrag som gode män för ensamkommande ungdomar

Eva bor i en mindre kommun, men har sedan många år varit engagerad i utvecklingsfrågor som rör Mellanöstern, både genom direkt biståndsarbete och aktivistiskt. Via en annons 2015, där en volontärgrupp i hennes kommun bad om hjälp med att samla in kläder till de som sökte skydd i Sverige då, började hon engagera sig för just denna grupp. Ungefär samtidigt såg hon annonser om att det söktes gode män och bestämde sig då för att åta sig ett sådant uppdrag. Så småningom hade hon uppdrag som god man för sex ensamkommande ungdomar, vilket ledde henne in i ett djupare engagemang för "de afghanska killarna". Eva har också startat en lokalförening för frivilliga familjehem.

Lisa har växt upp med flyktingar hemma i familjen, som erbjudits boende där. I vuxen ålder har hon organiserat många aktiviteter på flyktingförläggningen i sin hemkommun. En del av dem har hon fortsatt att hålla kontakt med. Lisa har också engagerat sig i att arrangera aktiviteter som kan bli mötesplatser för svenskar och asylsökande, exempelvis fotboll.

G110: Intervju med Karin

Karins engagemang var inledningsvis inte så inriktat på asylrelaterade frågor utan snarare integration. Men våren 2106 engagerade hon sig i en språkstödjar-grupp och där lärde hon känna många unga från Afghanistan. Hon såg hur många av dem kom i kläm, hur de blev åldersuppskrivna och förlorade sitt boende. Det blev också alltmer tydligt för henne hur övergivna många av dessa killar var — även om de hade en god man. Några av dem kom hon att utveckla en väldigt nära och intensiv kontakt med. Efterhand började "avslagen rulla in", som hon formulerar det och då släppte Karin språkstödjar-gruppen och engagerade sig helt för de ensamkommande. Hon lärde sig om hur asylproceduren går till, asyl-juridiken, vad som förväntas av ett ombud och vad uppdraget som god man omfattar. Hon lärde sig också mycket om psykiatri till följd av att flera killar mådde psykiskt dåligt. Under långt tid ägnade Karin sig åt påverkansarbete, som att skriva olika debattartiklar, för att försöka förändra asylnpolitik och lagstiftningen. Men nu ser hon inte längre någon framkomlig väg. Hon beskriver hur svårt hon har att acceptera att vårt rättssamhälle har havererat så pass, men att hon nu mest känner sig desillusionerad vad det gäller politiken och lagstiftningen. Istället försöker hon att ge stöd på individnivå. Sedan några år driver hon även en stödförening för ensamkommande i den större stad där hon bor. Hon säger att "man inte kan lämna en annan människa i den djupa nöd det skulle bli om vi inte gör någonting".

Intervju GI 11a + 11b är med Aina, Jeanette och Annette

Aina är socionom och bor på en mindre ort där hon sedan ett par år arbetar på en flyktingmottagning. Det är Ainas yrkesbakgrund som har lett in henne i ett lokalt engagemang för ensamkommande. Några ensamkommande ungdomar har också bott hemma hos henne. Aina tänkte länge att de ensamkommande låg under den kommunala socialtjänstens försorg, "och jag trodde, i mitt stilla sinne, att det sköttes ganska korrekt från Migrationsverket och allting", berättar hon. Hon beskriver det som att hon "halkade in" i stödarbetet för det ensamkommande. Tillsammans med Annette och några andra boende i kommunen startade hon en lokal stödförening för ensamkommande. De startade föreningen för att vara lite mer organiserade i relation till kommunen, "vi kunde inte bara vara lite lösa privatpersoner", säger hon.

Jeanette är partipolitiskt engagerad sedan mer än 10 år tillbaka, periodvis har politiken varit ett helhetsuppdrag för henne. Hon har också redan tidigare arbetat för att kommunen skulle ta emot flyktingar. Under 2015 växte Jeanettes frustration både privat och politiskt över hur saker och ting utvecklades och asylpolitiken skruvades åt. Jeanette erbjöd en ensamkommande ungdom, som inte hade någonstans att bo, att bo hos henne.

Annette är också socionom och har precis som Aina arbetat en hel del med flyktingmottagande i kommunal regi, men i en annan kommun än Aina. Under en period arbetade hon som utredare på ett på ett hem där hon kom i kontakt med flera ungdomar som hade en flyktingbakgrund. Men det är framförallt genom sina studenter på universitetet som Annette kommit i kontakt med ensamkommande och deras situation, vilket också lett fram till att hon startat en lokala stödförening tillsammans med Aina, där de alla tre nu är engagerade. Stödarbetet handlar framförallt om att stötta ensamkommande lokalt, bland annat med boende.

GI13: Intervju med Susan

Susan är bosatt i en av Sveriges storstäder och har varit politiskt engagerad under många decennier. Detta engagemang har också omfattat asylfrågor, men hennes konkreta engagemang för dessa frågor började först 2015. Hon berättar att hon gick ner till centralstationen för att lämna frukt till de skyddsökande som kom dit och sedan dess "har det bara rullat på". Det kändes svårt att lämna centralstationen när det var så många människor där som behövde hjälp.

GI14: Intervju med Benny och Dagny som lever tillsammans i en mindre kommun, och som engagerat sig mycket i ett nätverk för familjehem

Benny driver ett företag tillsammans med några vänner, som de startade 2017, det vill säga i princip samtidigt som många ensamkommande ungdomar fått avslag på sina asylansökningar. Bennys och Dagnys engagemang började med att de erbjöd några ensamkommande killar tillfälligt boende hemma hos dem, se vidare i presentationen av Dagny nedan. Engagemanget mynnade ut i ett omfattande åtagande inom en idell förening — samarbeten, kontakter och diskussioner, med lärare i språkinstruktionen, socialtjänsten, olika personer i civilsamhället, politiker osv. Efterhand hade föreningen god överblick på de ungdomar som fanns i kommunen och som var i behov av ett nytt boende. De stöttar också ungdomarna i deras asylprocesser och överklaganden.

Dagny har också "eget" med inriktning mot konstnärligt arbete. 2015 fick Dagny i uppdrag att starta en daglig verksamhet för asylsökande ungdomar. Hon beskriver detta arbete som "fantastiskt kul", och att de ungdomar som kom bar på en optimism och tro på framtiden som hon aldrig tidigare mött hos några ungdomar. Två år senare, när hon hade slutat arbeta med denna verksamhet, blev hon kontaktad av en av ungdomarna som tvingats flytta från sitt boende när han fyllde 18. Detta blev inledningen till att Dagny och Benny erbjöd några killar tillfälligt boende i sitt hem. Efterhand förstod Dagny och Benny hur illa situationen var för killarna som bodde hos dem, och för alla andra ensamkommande som fyllt 18 år. Då förstod de att "det här måste vi fixa, annars kommer alla vara tvungna att flytta", berättar Dagny. Hon berättar att hon är så van vid att det går att ställa tillrätta det som blivit fel, men i stödarbetet för de ensamkommande upplever hon att det inte spelar någon roll, vad man än gör — "resultatet blir ingenting".

GI16: Intervju med Mona och Fredrika som är engagerade i en lokal stödförening i en mindre stad i Sverige

Fredrika har egen erfarenhet av att för många år sedan ha kommit till Sverige som asylsökande. Hon började sitt frivilliga stödarbete för asylsökande 2013. Då var hon bland annat engagerad i att samla in pengar som kan användas till kläder för asylsökande barn. Sedan 2015 har hon blivit alltmer aktiv och engagerad i stödarbete för ensamkommande ungdomar. Inte minst har hon arbetat med att ordna boende för dessa ungdomar så att de inte ska behöva flytta från kommunen när de fyller 18 år, och för att de ska kunna fortsätta sin skolgång där. En del av ungdomarna har också bott hemma hos henne. Stödarbetet har även omfattat juridisk rådgivning.

Mona är bosatt på landet utanför staden och började engagera sig i stödarbete för ensamkommande 2017. Fram till dess visste hon inte så mycket om människor som söker skydd i Sverige, men när hon såg en annons i lokaltidningen där frivilliga familjehem för ensamkommande ungdomar söktes svarade hon på den. Hennes familj har alltså haft ensamkommande killar boende hemma hos sig. Men de har "flyttat hemifrån nu", som hon formulerar det, sedan de fått uppehållstillstånd genom gymnasielagen. Mona har fortsatt att engagera sig i den lokala stödgruppen och beskriver den som "ett sjuhelsikes team", som har mycket kraft och kunskap.

GI18: Intervju med Marianne och Leif, som har en dotter/far-relation till varandra

Marianne är lärare och har haft mycket kontakt med ensamkommande ungdomar genom sitt arbete i skolan. Hösten 2014 tog hennes familj ett uppdrag som kommunalt familjehem för en ensamkommande pojke. Därefter har hon också haft flera uppdrag som god man. Flertalet av de ungdomar Marianne har kontakt med nu har fått avslag på sin asylansökan och flera av dem lever som papperslösa i Sverige. Hon beskriver att hennes professionella engagemang som lärare flyter samman med hennes privata engagemang för dessa ungdomar. Hon säger "Vill jag ha ett land som betar sig så här mot andra människor? Nej, det vill jag inte. Jag vill att vi ska vara trygga här, alla, oavsett var vi kommer ifrån. Och då får jag stå upp för det".

Leifs engagemang för asylsökande människor har gått via Marianne. När hon sökte boende för en av de ensamkommande killar hon har kontakt med blev det så att han flyttade in hos Leif. Leif har också läst in sig på asyllagstiftningen, bistått med juridiskt stöd och hjälpt ensamkommande ungdomar med deras överklaganden av Migrationsverkets beslut. Han

berättar att han inte stod ut med att se den rättsosäkerhet som flera av de ensamkommande ungdomar utsattes för och därför bestämde han sig för att läsa in sig på lagen.

GI19: Intervju med Rut

Rut arbetar i skolan och är bosatt på en liten ort. Hon berättar att hon stått "på barrikaden" sedan 2015, men att hon har hjälpt flyktingar, asylsökande familjer och asylsökande elever med deras ansökningar sedan början av 2000-talet. Numera är Rut pensionerad. Hon är medlem i flera olika större stödorganisationer och aktivt engagerad i mindre stödgrupper. Sedan 2015 har hon framförallt engagerat sig för de ensamkommande. Hon har också deltagit i flera av de stora manifestationer som ensamkommande initierat runtom i landet.

GI21: Intervju med Ayana och Oskar som är engagerade i ett projekt för asylsökande som har funktionsvariationer

Ayana har varit anställd inom projektet med uppdrag att ge stöd i asylprocessen och driva frågor som är relaterade till de specifika behov som olika funktionsvariationer skapar.

Oskar har delvis varit anställd inom ramen för projektet och delvis arbetat ideellt med juridisk rådgivning. Bland annat har han engagerat sig i frågor som rör olika boendeformer för asylsökande som har funktionsvariationer.

GI25: Intervju med Veronika och Vera, som är engagerade i lokalt stödarbete i två olika städer i Sverige och inte känner varandra sedan tidigare

Veronika är folkhögskolelärare och har kommit i kontakt med många ensamkommande ungdomar genom sitt arbete. Hennes engagemang tog fart på allvar när hon skulle hjälpa en av dessa ungdomar att överklaga en ålderssuppskrivning. Killen det rör sig om hade till följd av att han blivit ålderssuppskriven blivit förflyttad till en flyktinganläggning där han fick dela rum med 10 vuxna män som drack och rökte. Veronika är nu sedan flera år tillbaka lokalt engagerad i frivilliga familjehem för ensamkommande ungdomar och olika stödsatser för dessa ungdomar, inte minst med juridisk rådgivning. Flera ensamkommande har också bott i hennes familj under olika perioder.

Vera är socionom och har arbetat med ensamkommande ungdomar på HVB-hem ända sedan 2008. Efter 2015 har hennes familj haft uppdrag som kommunalt familjehem för en ensamkommande pojke. Tillsammans med några andra som också är engagerade i dessa ungdomar bildade hon en lokal stödförening, som nu har kontakt med och stöttar många ensamkommande.

Personer som möter asylsökande i sin yrkesroll

I denna grupp ingår 32 personer.

GI2: Intervju med två lärare, Lena och Petter

Lena är lärare sedan tre år tillbaka och jobbar på ett yrkesgymnasium i en medelstor stad. Innan dess jobbade hon i skola på landsbygd. Hon både undervisar och är mentor. Tidigare

undervisade hon inom språkintruktionsprogram för nyanlända men då dessa har minskat i antal har dessa klasser tagits bort. Hon har elever som är papperslösa – både sådana som inte har fått förlängning enligt "NGL, den nya gymnasielagen", och elever som inte omfattas av denna. Hon har både ålderssuppskrivna och icke ålderssuppskrivna elever som inte omfattas av någon av gymnasielagarna (se faktaruta). På fritiden är hon engagerad för ungdomarna på andra sätt – deltar i frivilligorganisationers arbete för att stötta asylsökande och papperslösa. Hon hjälper till med juridiska frågor och ger tips och råd om skolfrågor. Lenas engagemang började innan hon blev lärare, i samband med att palestinier strejkade för att de hade hamnat i limbo. De kunde inte utvisas men fick ändå inte uppehållstillstånd. När hon satte sig in i enskilda ärenden och samlade på sig kunskap så växte intresset för att göra en insats. Hon får inte någon fortbildning i asylfrågor på skolan men samlar på sig kunskap från andra håll för att kunna stötta.

Petter har varit lärare i trettio år i en förort till en storstad. Han har jobbat en stor del av tiden med nyanlända ungdomar. De senaste åren har han varit ansvarig för språkintruktionsutbildningar. Genom sitt uppdrag har han också mycket kontakter med socialtjänst, modersmåls lärare, "schemahandläggning", familjehem och "hela kittet så att säga". Petter använder sig ofta av civilsamhället för att stötta ungdomar han möter i sitt arbete. När ungdomar behöver hjälp med ekonomiskt stöd, bostäder eller liknande, vänder han sig till exempel till en organisation som delar ut pengar till papperslösa och till en webbaserad nationell organisation som samlar folk som arbetar professionellt med asylsökande ungdomar. Han beskriver att han först och främst möter ungdomarna i sin roll som lärare men att han använder sig av kontakter inom aktivism- och frivilligsammanhang för att hjälpa dem när behov finns. Genom åren har han använt sin roll som lärare på språkintruktions till att vidareutbilda sig. Han har gått ett flertal kurser om situationen för asylsökande som hållits till exempel av ideella organisationer, men också hos Migrationsverket, Skolverket och Socialtjänsten. En del av hans uppgift är också att upprätta studieplaner tillsammans med studie- och yrkesvägledare så att de uppfyller Migrationsverkets krav. Petter berättar om att hans tillvaro är uppdelad i olika roller, där han försöker tydliggöra för sig själv och andra att han kan gå in och ur roller som till exempel "lärare", "samordnare" eller "privatperson". Rollerna behövs för att vara ett stöd men han tycker det är viktigt med tydlighet om vilken rollposition han talar och agerar utifrån. Petter har jobbat länge med att stötta asylsökande människor och ryktet har spridit sig. Ofta blir han uppsökt av människor som behöver hjälp att förstå dokument eller har behov av juridiskt stöd. Då aktiverar han sitt kontaktnät. Han blir också kontaktad av kollegor som inte har varit "i branschen" lika länge.

GI12: Intervju med två jurister, Annie och Tora

Annie jobbar på en juridisk byrå som har kontor på flera platser. Flera på kontoret jobbar framförallt med asylärenden. Själva byrån har också en inriktning mot framförallt humanjuridiska frågor. Annie har också förtroendeuppdrag som ledamot i ett statligt organ som arbetar med angränsande frågor. Hon har jobbat med asylfrågor, förr inom myndighet och senare som egen, och har närmare 20 års erfarenhet av juridiskt arbete med asylrätt, asylprocedur och asylfrågor. Annie var tidigt, innan hon blev jurist, intresserad av frågor som rörde mänskliga rättigheter och var också engagerad i en internationell MR-organisation. Efter att hon utbildat sig till jurist hamnade hon, liksom den andra intervjupersonen, Tora, på en tjänst som rörde utlänningsrätt. Det var då intresset för MR-frågor på bortaplan svängde

och blev ett brinnande intresse på hemmaplan. I dag tycker hon att asylrätten är “det viktigaste rättsområdet vi har och det är därför det är så upprörande att det är på det området som det brister som mest”.

Tora är också jurist och jobbar med migrationsrätt på en byrå i storstad. Tora har också arbetat i en myndighet och fortsatte sedan i egen regi. När hon började var hon inte alls intresserad av asyl- och migrationsmål utan sökte för att där fanns utlysta tjänster och för att hon ändå tyckte det var intressant med “människor och kulturer”. Så fort hon börjat arbeta med frågorna så växte intresset för asylfrågor och asyljuridik snabbt och det var den inriktningen hon hade när hon fortsatte i egen regi. Men i och med lottningssystemet som gjorde att migrationsmålen spriddes ut till många olika jurister så har byrån också blivit tvungen att gå över till andra måltyper. Byrån har också varit specialiserad inom området men Tora beskriver hur de knappt får några sådana mål längre. Istället ser de hur sådana ärenden går till kollegor som inte alls har samma långa erfarenhet eller specifika kompetens. Byråns huvudsakliga verksamhet ligger fortfarande på migrationsrätt och Tora jobbar enbart med detta. Medan lottningssystemet har gjort att de fått färre migrationsmål direkt från migrationsverket så har antalet “privata ärenden” ökat, vilket kan vara ärenden där privatpersoner själva ska betala åtminstone inledningsvis. Det ger mycket jobb, men lite pengar. Tora beskriver de första åren inom migrationsrätten som en hoppfull tid när det fanns en positiv anda och en energi. Men på senare år har motgångarna blivit så stora från lagstiftare, Migrationsverket och domstolarna så att det tar bort energi, framtidstro och hopp. Hon uttrycker stor oro för vad som håller på att hända med medmänsklighet och mänskliga rättigheter i Sverige där hon beskriver en allt större okänslighet och aversioner mot asylsökande människor och deras utsatthet.

GI15: Intervju med två anställda vid en folkhögskola, Hera och Bodil

Hera är specialpedagog på skolan sedan många år tillbaka. På senare år har hennes arbete handlat mycket om att stötta enskilda asylsökande med allt från studieplaner till att skriva och förhandla om ansökningar för uppehållstillstånd på grund av studier enligt den nya gymnasielagen och i vissa fall har hon också följt med asylsökande elever till möten med Migrationsverket. Hon beskriver hur hennes arbete mer och mer har kommit att handla om att på olika sätt stötta elever med asylbakgrund med olika typer av ansökningar. Hera har kommit att engagera sig för ungdomarna både i sitt arbetsliv och på sin fritid där hon deltar i olika sammanhang för att stötta ungdomar. Hon följer med till vårdcentralen om det behövs och hjälper till med andra samhällskontakter. Genom engagemanget har hon lärt sig mer och mer om asylrättsliga frågor och asylsökande människors utsatthet och svårigheter. Inom hennes arbetsuppgifter ryms också att kommunicera med myndigheter och försöka förklara folkhögskolans utbildningsformer och särart i förhållande till hur andra gymnasieutbildningar ser ut, samt att planera för utbildningens innehåll i förhållande till hur kraven från myndigheter, såsom Migrationsverket, ser ut. Hera beskriver ett upplägg på folkhögskolan som skiljer sig mycket från vanlig grundskola och gymnasium och som handlar om att individanpassa undervisningen till varje elevs förutsättningar. Alla elever följer inte ett schema där alla börjar och slutar ett ämne/kurs samtidigt. Istället får varje elev fortsätta på nästa nivå när hen är redo. Detta kan ske mitt i terminen. Det finns inte heller lika många ämnen som i det vanliga gymnasiet utan eleverna läser basämnen. De som vill kan sedan, till exempel, gå en utbildning som kan godkännas av Migrationsverket, inom ramen för nya gymnasielagen.

Bodil är studie- och yrkesvägledare och arbetar både på folkhögskola och på en gymnasieskola som, liksom folkhögskolan, har fått en mycket stor andel elever med asylbakgrund sedan 2015. Mycket av hennes arbete går ut på att skapa kontakter mellan skolor, med arbetsplatser och kommuner för att hitta vägar framåt för ungdomarna, framförallt de som fått uppehållstillstånd för studier enligt nya gymnasielagen. Hon beskriver det som ett "pusslande" för att få igenom så många ungdomar som möjligt genom nålsögat. För dem som har fått tillfälliga uppehållstillstånd enligt nya gymnasielagen handlar Bodils jobb om att hitta ett sätt för dem att klara kraven som innebär både genomförd utbildning och ett fast jobb. Bodil jobbar mycket tillsammans med kommuners matchningsansvariga som också är engagerade i att hitta jobb åt nyanlända och folk i etableringsfas. Under corona har det varit extra svårt och möjligheter till matchning har minskat. Att stötta skolans elever med asylbakgrund är en viktig del av Bodils fokus och en fråga som driver hennes engagemang. Bodil beskriver också hur en viktig del av deras folkhögskolans uppdrag är att ge ungdomar trygghet och en plats där de får vila och andas i en mycket utsatt situation. Mycket av det både Hera och Bodil gör handlar om att se de individuella behoven hos enskilda elever och att skraddarsy en väg framåt för dem. Bodil är också aktiv i stöttning av asylsökande utanför sitt arbete. Både Bodil och Hera beskriver folkhögskolan som en plats där man får ett helhetsansvar. Personal arbetar med allt från undervisning, till ekonomisk rådgivning, rådgivning om hur myndigheter/CSN fungerar, sjukvårdsrådgivning och besök, asylstöd, jobbsökeri, trygghetsskapande, och hjälp att förstå alla administrativa handlingar som kommer till ungdomarna och kräver någon form av respons. De beskriver också på olika sätt hur tydlighet och förberedelser är viktiga inslag i arbetet. På grund av bristande språkkunskaper och all oro som ungdomarna ändå har att hantera så är det viktigt att ligga steget före med information. Därför har de till exempel träffar en dag i veckan där de beskriver för eleverna vad som förväntas denna vecka, vad den kommer att innehålla och kräva och hur man kan förbereda sig på ett bra sätt "så att dom blir självständiga och klarar det här själva". Även äldre elever som fått uppehållstillstånd och som är i etableringsfasen kan ibland vända sig till skolans personal för stöd, men det handlar då ofta om oväntade och speciella problem eller utmaningar de har stött på.

GI17: Intervju med tre jurister, Sten, Mia och Nina

Sten är biträdande jurist på advokatbyrå. Innan dess hade han en egen juristfirma. Vid sidan av det rent juridiska arbetet har han haft uppdrag som god man och särskilt förordnad vårdnadshavare framförallt till barn utan vårdnadshavare. Vid intervjutillfället har han fyra sådana uppdrag där barnen är mellan ett och snart 18 år. Utöver migrationsmål så jobbar han med annat inom humanjuridik. En av de frågor som driver Sten är hur olika det ser ut mellan migrationsrätt och annan rätt. "Jag är förvånad hur lätt det är att vara trovärdig i tingsrätten. Det skulle aldrig hålla i migrationsprocessen. Nej, jag är jätteförvånad över att det är så stor skillnad i standard i trovärdighetsbedömning och att inte fler uppmärksammar det." Innan Sten blev jurist och började jobba med migrationsärenden så jobbade han som volontär på flyktingförläggningar. På den tiden var han starkt påverkad av filmen Lilja Forever och insåg att där fanns väldigt många Liljor, unga människor med svåra upplevelser. Berättelserna har burit honom i hans fortsatta engagemang och han "kan inte sluta". Sten arbetar mycket genom att samverka med andra aktörer. Finns det ett nätverk runt klienten så kan det användas för att samla bevismaterial och annat som är viktigt i asylprocessen. Han beskriver vikten av bra civila nätverk runt klienten, men också läkare och professionella inom skolan.

Mia jobbar på advokatbyrå. Hon började läsa juridik 2005 och drivs av att hon vill hjälpa utsatta människor. På juristlinjen blev hon intresserad av asyl- och migrationsfrågor. Under utbildningen var hon volontär i en stödorganisation som besökte förvar mm. Sedan examen 2009 jobbar hon framförallt med migrationsärenden. Även om hennes byrå inte arbetar pro bono (ideellt) så innebär nästan alla ärenden när de anlitas privat av den asylsökande ett visst inslag av ideellt arbete. Liksom de övriga deltagarna i intervjun är Mia djupt kritisk mot att asylsökande inte får en rättvis och rättssäker utredning och asylprocess och menar att asyldrätten på det sättet skiljer sig mycket från övrig rättskipning i Sverige. Hon beskriver hur det känns som en tidsfråga hur länge hon orkar hålla på och att det ofta känns som att man står och "bankar huvudet i väggen", men att detta vägs upp av den glädje och energi hon får av att kunna rädda någons liv. Mia beskriver förordnandet som en process där man måste ha minst ett inledande möte före utredning och gå igenom ärendets ramar, asylskäl och vad som är viktigt att tänka på. Man ska sedan vara med vid asylutredningen och därefter ha minst ett möte med klienten för att gå igenom protokoll. När hon kontaktas av privatpersoner brukar hon först erbjuda en rådgivningstimme. Denna är inte kostnadsfri, då hennes arbetsmängd är stor.

Nina är pensionerad efter arbete inom domstolsväsendet och har jobbat inom flera olika juridiska områden såsom bank- och affärsjuridik. Hon har även varit delägare i advokatbyrå. Hon gick i tidig pension och började fördjupa sig i migrationsrätt i samband med att någon bad henne titta närmare på ett migrationsärende. Det var när hon läste en dom som någon skickade till henne som hon inledde det frivilligengagemang som i dag driver henne. "Jag läste den och så tänkte jag att jamen det här är ju så uppåt väggarna så det kan inte vara svårt att få den ändrad". Hon är engagerad som det hon kallar "bakgrundsombud" framförallt för att hjälpa unga asylsökande som hon upplever har drabbats av helt felaktiga asylutredningar och domar i migrationsdomstolen. Hennes förtroende för rättsväsendet har sjunkit avsevärt och hon menar att domstolarna har låtit sig påverkas av det negativa politiska samtalet i sådan omfattning att rättssäkerheten är allvarligt hotad. Nina beskriver en stor sorg att känna att hon varit lurad och att hon har kollegor som hon upplever har "släppt alla principer". Hennes engagemang drivs också på av de "hemska öden" som asylsökande människor är utlämnade till. Hon beskriver situationen som om det inte finns något annat val än att hjälpa. "Det finns ju inget annat alternativ än att engagera sig och försöka hjälpa dom och samtidigt hålla det här juridiska huvudet kallt å ena sidan och å andra sidan vara ett stöd. Det är otroligt påfrestande. Och jag tror det är därför många flyr vidare till andra ärenden."

GI20: Intervju med två kuratorer, David och Kajsa

David arbetar sedan några år som kurator på ett gymnasium i en medelstor svensk stad. Det är en stor skola med många program, inklusive introduktionsprogram. Han har mycket kontakt med asylsökande ungdomar i sitt arbete och trivs mycket bra med jobbet som är ganska fritt. Han ägnar sig framförallt åt stödsamtal och "lotsar" också ungdomar vidare till olika stödjande organisationer. Uppdragen inleds med att han får en överlämning med information om varje ny elev som kommer till skolan. Redan där brukar han kunna identifiera om det är en ungdom som kan behöva särskilt stöd, till exempel om det handlar om en ensamkommande ungdom som alltså saknar föräldrar, eller om det är en person som saknar uppehållstillstånd eller lever "gömd". Ofta blir han sedan själv kontaktad av ungdomarna, men det händer att han söker upp ungdomar för att ett behov av stöd visat sig på andra sätt,

såsom frånvaro från skolan. En annan del av uppdraget handlar om att stötta lärarna. David beskriver hur lärarna ändå oftast är de som har den mest intensiva kontakten med ungdomarna. I frågor som ligger lite utanför det pedagogiska och mer inom kuratorns område så får David en stödjande funktion. I vissa lägen handlar uppdraget också om att vara länk mellan ungdomar, skolan och socialtjänsten. Han upplever att hans jobb är ganska "fritt" med stora möjligheter att själv välja arbetsformer.

Kajsa har arbetat som kurator på en skola i en medelstor stad sedan 2015. Skolan startades då för att ta emot enbart nyanlända barn och unga. Barnen var inledningsvis mellan 6 och 10 år men under hösten 2015 så kom det många ensamkommande ungdomar i ålder 12–15. Med tiden blev de äldre, skolan började ge utbildning på gymnasienivå och Kajsa har därför arbetat med barn i åldrar mellan 6 och 18 år. Hon har mött uppskattningsvis 1500 nyanlända ungdomar. Sedan lades skolan ner och ungdomarna skulle integreras i vanliga program och introduktionsprogram på andra gymnasier. Efter det har Kajsa lämnat skolan och börjat ett annat jobb. Likt David ser hon att en stor del av kuratoruppdraget handlar om att vara spindel i nätet och stötta övrig personal, men att kuratorns centrala roll för nyanlända ibland har glömts bort. Hon ser också hur kuratorfunktionen har förändrats under åren som följt 2015. Även om uppgiften har varit att eleverna ska klara skolan så är detta svårt utan bostad och mat i magen. Många ungdomar var inledningsvis i kris och kuratorns jobb blev att "försöka göra allt". Med tiden har situationen förändrats och arbetsuppgifter fördelats och omprioriterats. Till exempel finns på senare år många ställen dit kuratorer kan lotsa elever för att de ska få ett mål mat och en varm dusch. Kajsa beskriver hur ungdomarna som tvingades sova utomhus och förr kom och tvättade sina strumpor i tvättfatet på skolan numera får hjälp med sådana behov av civilsamhället. Därför har hon fått mer tid till att ge bekräftelse och bygga relationer som ungdomarna mår bra av. Hon framhåller vikten av att som kurator bekräfta ungdomarnas upplevelser, att vara där och lyssna när de behöver prata av sig och att stötta och uppmuntra dem.

GI22 Intervju med två nämndepersoner, Patrik och Lennart

Patrik bor i en mindre stad. Han har varit lärare sedan drygt trettio år i olika samhällsorienterade ämnen. Han är också utbildad fritidspedagog. Han är politiskt aktiv med olika engagemang. Han har arbetat med flyktingfrågor i drygt 20 år och har fortfarande "flyktingansvar" inom en MR-organisation. Han kallar sig själv för "barfotajurist" då han har kommit att hjälpa många med juridiska frågor. Han har varit nämndeperson i tio år, men slutade nyligen då han kände att han inte kunde få ihop uppdraget med sina värderingar. Han anser att asylprocessen inte är rättssäker och att han därför inte kan stå för det arbete han tvingas delta i. Patriks engagemang började genom en vän som kommit till Sverige som flykting. 1992 började de tillsammans stötta människor från Bosnien ideellt på en flyktingförläggning. Engagemanget växte och Patrik kom att hjälpa många familjer och ensamma asylsökande att navigera asylprocessen. Han tycker att han har fått oerhört mycket tillbaka i form av vänskap och respekt.

Lennart bor i samma mindre stad som Patrik. Även han är lärare och har jobbat inom skolan i mer än 40 år. Han är politiskt aktiv (för ett annat parti än Patrik). Han har alltid varit intresserad av juridik och har varit nämndeperson i tingsrätten i brottmål. Sedan några år är han nämndeperson i migrationsdomstolen. Sedan slutet av 80-talet hade han, på frivillig basis, hjälpt asylsökande som saknar juridiskt ombud. Hans engagemang ledde till att han

läste domar och andra former av asylbeslut och blev "fundersam" över vad som egentligen pågår i migrationsärenden. Det var således hans ideella engagemang för asylsökande som gjorde honom nyfiken på vad som sker i domstolen och på hur lagen tolkas av olika parter. Detta ledde vidare till att han valde att anmäla sitt intresse för att bli nämndeperson. Han har fortfarande uppdraget men har inte kallats in på länge och han tror det beror på att han har ifrågasatt handläggningen av framförallt "portföljmål", det vill säga mål som avgörs utan muntlig förhandling.

GI23 Intervju med socialsekreterare/socionomer Karoline och Johanna.

Karoline beskriver sig som socialsekreterare. I botten har hon en beteendevetarutbildning. Hon började sin nuvarande tjänst för ca fem år sedan på en enhet som bara var inriktad på ensamkommande och nyanlända vuxna. Ett par år senare kom inte så många fler ensamkommande och då fick hon gå över till barn- och ungdomsgruppen som arbetar med "mer vanliga barn och unga och väldigt mycket färre ensamkommande". Hon arbetar också mer med vuxna, men då handlar det om vuxna som har fått uppehållstillstånd och oftast i samband med att det finns en oro för deras barn. Karoline beskriver hur arbetet med asylsökande generellt och i synnerhet med unga har försämrats. Resurserna minskar, medan retoriken har hårdnat. Det gör hennes arbete tungt och traumatiserande, inte bara för asylsökande ungdomar utan också för de frivilligengagerade hon möter genom sitt engagemang, och för henne själv. Karoline berättar hur hon och Johanna ofta har fått göra uppgifter som egentligen inte är deras. När gode män eller advokater inte skött sina åtaganden har de inte kunnat titta på när ungdomar drabbas, utan har själva agerat. Detta har inte uppskattats av chefer.

Johanna har en socionomutbildning och har jobbat som socialsekreterare i 14 år. Hon jobbar tillsammans med Karoline och har först arbetat med ensamkommande och nyanlända vuxna, det vill säga på flyktingstödsenheten, för att nu arbeta med barn- och unga i alla kategorier. Hon berättar att arbetssituationen har förändrats mycket sedan 2015 då många barn och ungdomar behövde socialtjänstens stöd. I dag finns inget HVB-hem kvar på orten utan bara enstaka familjehem. Det är också få barn som kommer nya. Hon beskriver socialtjänstens uppdrag som ett uppdrag med yttersta ansvar för barnets välmående och poängterar samtidigt att ju bättre omgivning barnet har i form av fungerande HVB-hemsplacering och god man, desto mindre behövs hon och kollegorna. Hon beskriver ett svårt arbete där synen på asylsökande ungdomar drabbas både ungdomarna och hennes eget arbete. Liksom Karoline har hon utvecklat ett stort engagemang för unga asylsökande och känner att det har skapats slitningar mellan socialtjänstens olika enheter för att det egentligen behövs en helhetssyn på utsatta ungdomars situation. Hon beskriver också hur hon, när arbetet känns extra svårt, vänder sig till engagerade i civilsamhället för att få det stöd hon behöver.

GI24 Intervju med folkhögskolelärarna Anna och Mehdi

Anna är folkhögskolelärare och undervisar på allmän kurs på grundläggande nivå. Där går personer som har avslutat sfi och gått vidare. (Sfi-kurserna, svenska för invandrare, erbjuds alla nyanlända med uppehållstillstånd, men är normalt inte tillgängliga för asylsökande eller papperslösa.) Hon känner inte till särskilt mycket om deras status, till skillnad från när hon arbetade med etableringskurser och hade mer information om deltagarna. Den kursen var till för personer som kommit till skolan genom Arbetsförmedlingens etableringsprogram. Men skolan bestämde att ta in personer i asylprocess, eller i papperslöshet, trots att de inte fick

betalt för detta. Då hade det betydelse vilka som hade uppehållstillstånd, men i klassrummet gjorde det absolut ingen skillnad, påpekar Anna. På den allmänna kursen kan de ta in vilka de vill. Skolan jobbar på att försöka få alla elever att klara hela sfi för att de ska kunna få betyg och därmed komma in på allmän kurs, som motsvarar gymnasiet. Lärarna följer eleverna hela vägen till gymnasiet, även papperslösa. Anna beskriver också hur folkhögskolan ibland har haft en del av undervisningen modersmålsanpassad. När det har funnits grupper av elever med olika språkbakgrund har de ibland delats in i arbetsgrupper efter språk så att de har kunnat fördjupa sig i ämnet på sitt eget språk. När det under en period var många syrier som läste på skolan så förekom det en del undervisning på arabiska.

Mehdi är lärare på samma folkhögskola som Anna. Han har själv tidsbegränsat uppehållstillstånd. Han har också arbetat med etableringskursen men har nu en kurs som heter svenska från dag ett, som riktar sig till personer i asylprocess. Det är ett stort tryck på att komma in på den kursen, men finansieringen har minskat så att det nu bara är en liten grupp elever som Mehdi är ensam lärare för, trots att kursen tidigare var central för skolan med fem lärare. När Mehdi började på skolan var där många elever vars modersmål var arabiska. Mehdi som själv talar arabiska höll då i en del av undervisningen på detta språk. I och med att han har samma bakgrund hjälper han ibland deltagare med frågor gällande arbetsförmedlingen, skolan, försäkringskassan, skatteverket ... Mehdi är också aktiv i en ideell förening där personer kan få hjälp med blanketter och papper från myndigheter och ibland med tolkningen.

GI26 Intervju med diakonerna Katarina och Erica

Katarina är diakon sedan 2012 och sökte sig från början till praktik hos en pastor som arbetade mycket med papperslösa, och med hela migrationsområdet. Efter ett par år öppnade pastoratet ett diakonicentrum. Där arbetar hon nu med att ta emot människor som behöver juridiskt stöd kring migrationsärenden eller har bekymmer i samhället på grund av tillfälliga uppehållstillstånd. Mycket av arbetet har också bestått av hjälp med samhällskontakter med olika myndigheter. Mottagningen startade 2015 och blev större än vad de kunde inse då. Vilken målgrupp som har dominerat har växlat, först papperslösa, sen nyanlända och sen gymnasiefrågor. Nu är det förlängningsansökningar och anknytningsfrågor, och rättigheterna kopplade till det. De som arbetar med dessa frågor håller sig uppdaterade så att församlingsdiakonerna inte behöver kunna allt. Nu vänder sig människor till dem från ett stort område. Katarina har alltid varit intresserad av migrationsfrågor. Hon beskriver diakonens uppdrag som att utgöra grädden som håller ihop alla de tårtbitar som utgörs av myndigheter och andra organisationer med inflytande över en asylsökande människas liv.

Erica, som intervjuas tillsammans med Katarina, är diakon i en församling i utkanten av en större stad. Innan hon blev diakon arbetade hon i en församling i ett stort utsatt område. Hon började jobba i kyrkan vintern 2015, då hon sökte och fick en tjänst i en kyrka som var engagerad i mottagande av asylsökande människor. Efter det har hon arbetat mycket med papperslösa. Nu har hon en tjänst som främst är inriktad mot barn och familj. Arbetet handlar fortfarande mycket om att hjälpa till med uppehållstillstånd och stötta papperslösa, men det blir andra frågor också. Erica har tidigare varit engagerad i asylrättsfrågor i frivilligorganisationer. Erica beskriver att själva grunden i diakonins policy är att "stå på de

utsattas sida” och att det kan innebära att uppdraget ser lite olika ut beroende på plats och demografiska förhållanden.

GI27 Intervju med tolkarna Mohammed och Khalid som inte känner varandra sedan tidigare
Mohammed började tolka sporadiskt 1989, sedan 1993 på heltid och på tre språk förutom svenska. Han är auktoriserad rättstolk och auktoriserad sjukvårdstolk i två av språken. Han arbetar också som tolklärare på olika utbildningar och har en del andra uppdrag. Resten av tiden är han vanlig tolk inom olika områden och reser mycket i landet. Han tolkar mest inom migrationsrelaterade sammanhang, främst i domstolen men även en hel del inom brottmål, civilmål och hos advokater och polis. Mohammed kom till Sverige när han var cirka 20 år, hade gymnasieutbildning från hemlandet och började på högskolan inom en annan inriktning än tolkning innan han hamnade på språksidan.

Khalid har arbetat som tolk i ett antal år och är auktoriserad. Han är mycket på tingsrätt eller brottmål, hos polisen och inom regionen, det vill säga sjukvård, skolor, socialtjänsten, etcetera. Han har inte så många uppdrag hos migrationsmyndigheterna, men mycket hos advokater, både före och efter asylutredningen. Han är intresserad av interkulturell kommunikation och berättar om kulturella missförstånd som han märker under uppdragen men inte kan rätta då han uppträder som tolk. Sedan drygt ett år föreläser han även på sfi för både anställda och sfi-elever på C- och D-nivå. Då berättar han om hur tolkar arbetar, och förklarar även skillnader och missuppfattningar som uppstår i mötet med det svenska samhället, olika myndigheter och sjukvården. Mohammed var barn när han kom till Sverige och har gått i skola här, men även gått på universitet i hemlandet. Han har inte tidigare arbetat särskilt för att stötta människor i asylprocess även om han på vänskaplig basis ibland har hjälpt till att tolka. Arbetet med asylsökande människor är en följd av hans utbildning till tolk och av att det kom en stor mängd asylsökande människor till Sverige strax efter att han hade börjat arbeta.

GI28 Intervju med diakonerna Jana och Emilia. De jobbar i samma stad men för det mesta på olika arbetsplatser

Jana jobbar på diakoncentralen i pastoratet sedan snart två år. Tjänsten hör till ett IOP, (idéburet offentligt partnerskap) tillsammans med kommunen och en annan part. Hon sysslar främst med juridisk rådgivning med stöd av Asylrättscentrum. Juriststudenter är med som volontärer. Det kan vara allt möjligt som rör migration, men framför allt är det många ärenden som handlar om familjeåterförening. De har också kontakt med EU-migranter genom att de vistas i frikyrkans härbärke och genom tätt samarbete med Stadsmissionen. Jana har alltid rört sig ”inom den sociala sfären”. Tillsammans med sin partner har de varit familjehem, ofta för ungdomar som inte hade svensk härkomst. Som diakon har hon varit med och drivit flera stora stödprojekt för människor som hamnat i utsatta positioner innan hon började arbeta med fokus på asylsökande människor och migranter. Bostadsförmedling är en av Janas sysslor och pågår ”hela tiden” — även under intervjun där förfrågningar dyker upp i hennes mejl. Enligt Jana har hon — och kollegorna i kyrkan — en codex ethicus som de följer. Det innebär att man aldrig vänder någon ryggen. I hennes arbete handlar det om att inte utesluta några grupper och att finnas där även när alla andra dörrar är stängda, som när det inte finns plats på härbärke för någon som lever hemlös. Då får hon och kollegorna ordna fram andra lösningar, som ett hotellrum, tills de hittar något mer långsiktigt.

Emilia, som intervjuas tillsammans med Jana, vigdes 2019 som diakon, då i en annan församling än där hon arbetar nu. Dessförinnan var hon diakoniassistent. Sedan några månader har hon sin nuvarande tjänst som församlingsdiakon, med ungefär halva tjänsten på pastoratsövergripande nivå. Den delen har inriktning på migration och integration och där ingår den juridiska rådgivningen där även Jana arbetar. Tanken är att de ska dela det uppdraget. På församlingsnivå möter hon människor till exempel på språkkafé, konvertitgrupp, matutdelning i samarbete med en frivilligorganisation och ekonomisk hjälp till papperslösa. Mycket av verksamheten vänder sig till människor som saknar tillstånd. Även i hennes förra församling handlade mycket av arbetet om stöd inom området migration och integration. Hon har också varit engagerad privat i olika nätverk i civilsamhället. Nu lägger hon det mesta engagemanget i jobbet. Hon beskriver att människor många gånger kommer till kyrkan innan de går till socialtjänsten då kyrkan upplevs som "lättare att gå till". Men ibland behövs också stöd efter att socialtjänstens existensminimum inte räcker till.

GI29 Intervju med socionomerna Matilda, Sam och Pia som jobbar på samma enhet för barn och unga inom en stadsdel

Matilda är socionomutbildad och har jobbat på ett par andra ställen innan hon kom till den nuvarande arbetsplatsen. På nuvarande arbetsplats var hon först på ungdomsenheten och därefter på ensamkommande-enheten som då alltså var en egen enhet. 2016 till 2019 jobbade hon med barn utan vårdnadshavare, varav de flesta åren som socialsekreterare. Nu jobbar hon inom familjevård, som familjevårdsinspektör. Det innebär att hon utreder familjehem och håller kontakt med dem. Barn utan vårdnadshavare har nu integrerats i vanlig barn- och ungdomsvård. Matilda beskriver hur de ofta använder sig av en pedagogisk mall för att beskriva sitt uppdrag för ungdomarna där det handlar om att tydliggöra deras roll i förhållande till andras roller, såsom god man, Migrationsverket och familjehemmet. Hon förklarar också att det är mycket och omfattande information som ska förmedlas till barnet, att det är viktigt att upprepa informationen många gånger och att familjehemmet hålls välinformerat.

Sam är även han socionom och utbildad i ett land i Afrika. Han flyttade till Sverige 2013 och började först jobba på asylboenden. För några år sedan började han på barn-ungdom och därefter på ensamkommande-enheten. Nu jobbar han på familjevården som socialsekreterare. Han berättar att förutsättningarna för barn att få information om hur asylprocessen och första tiden i Sverige fungerar ser väldigt olika ut beroende på hur barnet anländer. Barnet behöver få tydlig information om vilka olika aktörer som är inblandade, men i lagom dos och vid upprepade tillfällen. Sam arbetar gärna med bilder och att rita för att beskriva för barnet vem som gör vad och vilka roller de har i förhållande till barnet. Sam möter framförallt asylsökande genom sitt arbete, men vid något tillfälle har han också stöttat personer genom att förmedla kontakt med andra som kan hjälpa.

Pia, som intervjuas tillsammans med Matilda och Sam, är socionom, och med betydligt längre erfarenhet av yrket än de båda andra. Sedan början av 90-talet har hon jobbat med familjevård eller med placerade barn i kommunen i olika enheter och också med jourhem i rätt många år. Många placeringar sker hos släktingar. Hon berättar hur socialtjänsten ofta får en anvisning från Migrationsverket om att ett barn redan finns hos en släkting och det blir hennes och kollegornas uppgift att ta kontakt och beskriva hur de arbetar. De är då noga med att förklara att de inte har samma funktion som Migrationsverket och att de inte bryr sig

om barnets asylstatus. Istället är deras fokus att kolla att barnet har det bra, får en god man, fixa med skola och annat praktiskt. Hon har också erfarenhet som aktivist inom antirasistiskt och antifascistiskt inriktade samarbeten och med flyktingfrågor sedan länge. Också på 90-talet kom barn på flykt ensamma och hon engagerade sig i deras ärenden för att hon drevs av att hjälpa dem och hade kunskap på området. Sedan några år har hon jobbat som familjevårdsinspektör för barn utan vårdnadshavare, nu på samma enhet som Matilda och Sam. Liksom Matilda utreder hon familjehem, och hon har ärenden ihop med Sam som är socialsekreterare. Hon beskriver hur hon sedan mer än 30 år har följt människor genom asylprocessen och har sett stora förändringar.

GI30 Intervju med sjuksköterska Nora och psykolog Angelica som båda jobbar på ett center för barn och ungdomar

Nora är barnsjuksköterska och har jobbat på flyktingbarnmottagning sen ett drygt decennium. På mottagningen finns barnläkare, barnpsykiater, psykologer och barnsjuksköterskor, flera med lång erfarenhet. De arbetar med "både kropp och själ", det vill säga med patienter som har både fysiska och psykiska symptom. Det är stor efterfrågan och många får resa långt för att komma. Patienterna remitteras från skolhälsovård, socialtjänst och primärvård eller spontant från andra håll. Den mottagning som gör hälsoundersökningar av asylsökande människor skickar också remisser. Nora har varit engagerad med vård för papperslösa länge, tidigare även för en frivilligorganisation. Även om hon i dag gör ungefär samma saker som anställd så finns det mycket inom arbetet som går lite utanför en ordinarie vårdverksamhet. Till exempel finns en arbetsgrupp på arbetsplatsen som träffar ungdomar med migrationserfarenhet för att ge råd och stöd.

Angelica, som intervjuas tillsammans med Nora, kom till mottagningen i samband med att teamet anställde psykologer för några år sedan. Dessförinnan hade hon arbetat med människor bland annat inom kriminalvården. Hon har även erfarenhet från en frivilligorganisation. Hon har fortsatt arbeta parallellt som volontär, som "någon sorts sjukvårdssamordnare/låtsaspsykolog". Hon är utbildad psykolog, men i frivilligorganisationen har hon inte rollen som psykolog i den bemärkelsen att hon för journal.

GI31 Individuell intervju med hälsoinformatören Inga

Inga har lång vårdutbildning och hade arbetat inom andra sektorer innan hon 2015 blev teamledare i ett av regionens hälsoprojekt för asylsökande. Unga nyanlända rekryterades som hälsokommunikatörer i projektet. Först skulle det flerspråkiga teamet läras upp. Sedan åkte de som hade uppehållstillstånd till boenden där asylsökande och nyanlända vistades och berättade om hur sjukvården i Sverige fungerar. De erbjöd också samtal på målgruppens egna språk om hur flykten kan påverka hälsan, och teman som kost och motion och stress. Inga fungerade som handledare och stöd med sin kompetens, bland annat inom området sexuell och reproduktiv hälsa. Projektet var tidsbegränsat och har skalats ner. Under pandemin kunde de inte åka ut och hälsokommunikatörerna har istället hjälpt till att bemanna folkhälsomyndighetens telefonlinje dit man kan ringa och fråga om covid-19 på sitt eget språk. Inga finns i bakgrunden av denna verksamhet och hjälper till när det uppstår svårigheter. Hon är också verksam som föreläsare.

GI32 Intervju med tandläkare Sandra och tandläkarutbildarna Kicki och Kristoffer.

Sandra är klinikchef inom folktandvården i ett så kallat "utsatt område". Hon är också sakkunnig i asyl- och flyktingfrågor i regionen. Det handlar om att hålla ordning på rutiner och riktlinjer för papperslösa. Genom att hon samlat på sig kunskaper, ringer folk till henne. Samtidigt är Sandra ansvarig för tandvård inom en frivilligorganisation som bland annat lotsar papperslösa till vård. Sandra pratar om vikten av att vara modig som tandläkare, det vill säga att man vågar göra behandlingar som man kanske inte får betalt för och som gör chefen förbannad. Hon säger att det finns många sådana tandläkare. Sedan 2013 har asylsökande och papperslösa rätt till akut tandvård som kan faktureras vilket har gjort det bättre. Innan dess gavs gratis tandvård av en del tandläkare. Då tvingades människor att jaga runt för att få hjälp.

Kicki är pensionär och har arbetat som lärare på tandvårdsutbildning. De sista 20 åren har hon arbetat med internationaliseringsfrågor och har därmed fått kontakt med asylsökande och papperslösa varav somliga studenter som sedan blivit papperslösa eller hamnat i asylprocess. Hon har också haft kontakt med doktorander och masterstudenter från andra länder som har velat stanna i Sverige.

Kristoffer, som intervjuas med Sandra och Kicki, är också pensionär sedan en tid. Han har varit engagerad som tandläkare i patientgrupper som faller utanför den vanliga tandvården. Asylsökande är en liten grupp inom hans område. Han har också genom åren arbetat med patienter som på andra sätt befunnit sig i utsatta situationer, samt undervisat inom tandläkarutbildningen. Han har även varit volontär i många länder, och är just nu engagerad i ett sådant projekt som gäller utbildning för tandläkare.

2

Rättsosäkerhet och misstänkliggörande

<i>Inledning</i>	40
<i>Asylsökandes erfarenheter</i>	41
Rättsosäkerhet och obegriplighet i processen	41
Godtycke - lika fall får olika behandling	53
Bevisföring - omöjligt att bevisa sina asylskäl	57
Orimliga orättvisa utfall (rättsosäkerhet)	66
Dåligt bemötande på Migrationsverket	70
Andra aktörer i processen och rättsosäkerheten	77
Tidsandan, att inte känna sig välkommen	91
<i>Civilsamhällets erfarenheter</i>	94
Olika bedömningar och beslut	94
Erfarenheter från civilsamhället av gymnasielagen	97
Ungdomar som inte har kommit in i gymnasielagen	103
Erfarenheter från civilsamhället av tolkar/tolkning	103
Erfarenheter från Civilsamhällets kontakter med Migrationsverket	107
Erfarenheter av samarbete med juridiska ombud och advokater	114
Ett civilsamhälle som tappat förtroende för myndigheter, rättsväsendet och politiker	114
<i>Erfarenheter från professionella aktörer</i>	117
Asylprocedur och rätts(o)säkerhet hos Migrationsverket	117
Asylprocedur och rätts(o)säkerhet hos domstolarna	133
Rätts(o)säkerhet i andra specifika avseenden	150
Internationella domstolar	150
Konvertit- och hbtq-mål	151
Gode män, familjehem mfl	154
Juridiska ombud	156
Tolkar och tolkning	158
Rätts(o)säkerhet hos andra myndigheter	166
<i>Avslutande ord</i>	170

Inledning

Rättsosäkerhet är ett omfattande tema i intervjuerna. Vi ser en frustration hos deltagarna i samtliga tre intervjugrupper, över att asylpolitiken och asylproceduren, inklusive utfallet i enskilda ärenden, är obegriplig och oförutsägbar. Att det existerar en misstroendekultur som möter skyddssökande människor är centralt och återkommande i intervjuerna liksom hur det skapar djupgående problem i asylprocessen. Detta problem är också väl belagt i tidigare studier. I vårt material ligger misstänkliggörandet nära rätts(o)säkerheten. I berättelserna finns tydliga kopplingar mellan erfarenheter av att inte bli trodd och att ingen verkar ta ansvar eller kan ställas till svars för felaktigheter i själva asylproceduren, upplevelser av att kontakter med Migrationsverket och deras beslut är obegripliga, och ett rättsosäkert utfall som kan leda till utvisning till ett land man flytt ifrån. Deltagarna berättar att de inte förstår besluten och inte heller varför myndigheter och domstolar inte tror på deras berättelser. Dessa upplevelser av obegriplighet och återkommande misstänkliggörande beskrivs inte bara av deltagare med egen erfarenhet av asyl utan också av dem som arbetar stödjande och ideellt, liksom av professionella inom till exempel juridik, socialtjänst och skola.

Vad det gäller att utsättas för misstänkliggörande så är det återkommande att nästan inga bevis är tillräckliga. Deltagarna berättar att de upplever att det är omöjligt att bli trodda. Mötena med Migrationsverket präglas av hårda krav på att berätta detaljerat och kronologiskt. Såväl professionella och civilsamhällets aktörer som deltagare med egen erfarenhet av asyl lyfter fram att hela processen verkar bygga på en misstanke om att den som söker asyl inte talar sanning. Det förekommer också exempel på aggressivt bemötande från myndigheternas sida. Intervjupersoner berättar att de upplever att deras berättelse ignoreras, att deras liv ignoreras och att tiden stjäls genom den långa osäkra väntan.

I intervjuerna med asylsökande är det ibland svårt att skilja mellan erfarenheter av att vara utsatt för dåligt bemötande, eller att som sökande inte förstå vad som faktiskt har hänt i asylprocessens olika steg. Dessa erfarenheter av ett dåligt bemötande, såväl som konkreta exempel på rättsosäkra rutiner och processer, bekräftas i intervjuer med både de professionella och civilsamhällets aktörer, som berättar om liknande erfarenheter de tagit del av sitt arbete med människor som befunnit sig i asylprocessen.

Baserat på deltagarnas berättelser så har rätts(o)säkerhet och misstänksamhet som tema delats in i underteman såsom; obegriplig lagstiftning och process, brister hos offentliga biträden, att vara utlämnad till gode män och tolkar; olika behandling av olika grupper av skyddssökande, skillnader i behandling av handläggare på olika kontor, diskriminering i processen (på grund av exempelvis funktionsnedsättning) samt erfarenheten att andra grupper får bifallsbeslut och uppmärksamhet i debatten; att lagändringar och praxisförskjutningar skapar en oförutsägbarhet och obegriplig procedur; att ingen på Migrationsverket kan ställas till svars, att enskilda handläggare och olika myndigheter ger motstridiga signaler; rättsosäkert utfall (dvs avslagsbeslut) som innebär utvisning till krigshärdar.

Alla personnamn är fingerade.

Asylsökandes erfarenheter

Ett viktigt tema i intervjuerna är obegriplighet i asylprocessen. Detta handlar både om svårigheterna att förstå utfallet och procedurerna före det att beslut fattas. Det finns många exempel på märkliga tolkningar och vändningar i vårt intervjumaterial. Det kan vara att Migrationsverket skriver i ett utredningsprotokoll att de sökande svarat ja på en fråga som i själva verket besvarats nekande, som i ett fall; att myndigheten bemöter anspråk som aldrig framställts, såsom är fallet i ärenden där det råder praktiska verkställighetshinder; att olika beslut fattas för enskilda familjemedlemmar; samt att försök att rätta till missförstånd ignoreras. Ett obegripligt utfall handlar framförallt om att inte ha fått sina skyddsskäl erkända och att därför utsätts för risken att skickas tillbaka till en krigshärd eller förföljelse. Vidare handlar temat om limboproblematiken som innebär att försättas i en snårig labyrint av att försöka övertyga myndigheterna om att utvisningsbeslutet inte kan efterföljas, som inte går att ta sig ur. I praktiken har flera intervjupersoner meddelats upprepade utvisningsbeslut som inte kan verkställas. Rättsosäkra utfall handlar också om hur människor ser vidareflykt som enda utväg för att hantera situationen och undvika de risker som följer med en utvisning till det tidigare hemlandet. Många intervjudeltagare berättar om en obehaglig stämning i mötet med Migrationsverket. Vi tolkar detta som ett exempel på hur misstänksamheten förkroppsligas i mötet mellan Migrationsverket och de asylsökande.

Rättsosäkerhet och obegriplighet i processen

*Intervjun med Rosa och Lennart som är ett par, han svensk medborgare, handlar mycket om moment 22 och att **vänta i en evighet** och byråkratiska hinder. Paret beskriver en kamp mot olika myndigheter, för att kunna leva tillsammans i trygghet utan rädsla för att Rosa ska skickas tillbaka till ett land i Mellanöstern och en våldsam tidigare make i landet. En väg för permanent uppehållstillstånd i Sverige skulle vara att gifta sig, och Rosa och Lennart vill gärna det. Men giftermål är omöjligt för Migrationsverket har Rosas pass som de inte lämnar ut. Därför kommer de inte igenom hindersprövningen:*

Lennart: Vi har även tidigare gjort en framställning till Skatteverket om hindersprövning men vi fick avslag därför att från första början hade Rosa inget bevis på att hon var ogift i hemlandet. Sedermera, när vi fick fram ett dokument från det tidigare hemlandet som på visst sätt styrker den delen, hävdade dom att hon inte hade något giltigt pass. Det var ungefär samma linje som Migrationsverket - de ifrågasätter identiteten eftersom Rosa saknar ett giltigt pass.

[...]

Och det här giltiga passet har vi ju, som jag väl redan nämnt, försökt få fram. Vi besökte personligen ambassaden i Stockholm redan 2017 och anhöll om att få utfärdat ett nytt giltigt pass. Svaret blev att det gör vi gärna men vi vill ta del av originalpasset och originalpasset förvaras av Migrationsverket i Malmö. Vi hade skriftligt på att Migrationsverket inte lånar ut passet. Det är tydligen någon generell regel som inte fäller specifikt mot oss men det är märkligt att de inte vill medverka till att låna ut ett originalpass till människor som ska skaffa

giltigt pass. Ett giltigt pass underlättar ju deras eventuella utvisning, så jag förstår inte riktigt varför de inte ville låna ut passet, men det är en annan sak. I alla fall så blir det moment 22 eftersom ambassaden vägrar att utverka ett giltigt pass om dom inte får se det gamla. (II9)

Även avslaget i Rosas asylärende är obegripligt för Rosa och Lennart. De noterar att Migrationsverket verkar ha kopierat formuleringar från andra beslut som innehåller andra uppgifter än Rosas:

Lennart: Migrationsverkets beslut 2017 var ju avslag. Sedan överklagade advokaten och även jag skrev en inlägga till Förvaltningsrätten. De tog ju inte beslut förrän den 29 maj i år (2020). Som det står [i beslutet] är skälen för avgörandet identitet och hemvist. Rosa ansågs tidigare i asylprocessen inte gjort sin identitet ens sannolik eftersom hon lämnat in [vad de bedömde var] manipulerade identitetshandlingar. Under nuvarande process [stod det i beslutet] hade hon år 2015 lämnat in ett utgången pass. Det är också helt fel. Hon har inte lämnat in något pass 2015, jag vet inte var de fått det ifrån.

[...]

Trots att vi har påpekat att det är moment 22 att deras regelverk inte samarbetar med ambassadens, så skriver de [i sitt beslut] att hon har inte ens försökt skaffa ett nytt pass. Hon har [enligt Migrationsverkets sätt att se på saken] inte gjort vad hon kunnat för att styrka sin identitet. Passhandlingen gör därför endast sannolikt hennes identitet och medborgarskap.

[...]

Jag fattar inte hur de kan göra gällande att hon inte försökt skaffa sig ett giltigt pass. Sedan skriver domstolen att hennes identitet är inte ens sannolik. Och då har Migrationsverket i tidigare beslut skrivit att på de på grundval av hennes dokumentation och det tidigare, numera utgången passet, menar att hennes identitet är sannolik. (II9)

I intervjun med Nazir berättar även han om ett missförstånd eller mindre felaktighet i asylprocessens inledning som sedan följde med. Felet var att det står i hans protokoll att det var hans mamma som skrivit något, medan det i själva verket var hans pappa. En mindre detalj var alltså felaktig och det adderar till erfarenheten av att Migrationsverket inte gör ett adekvat utredningsarbete.

Nazir: ... grejen är så här, min mamma är totalt analfabet. Alltså, hon kan inte ens räkna och såna saker. Så det är det som är omöjligt, att min mamma skulle ha skrivit det där ... Och ifall jag har sagt det, då är det ... har jag sagt fel helt enkelt. Så ifall om jag hade fått läsa mitt protokoll innan de skickade in och godkände allt så hade jag upptäckt sådana fel. Jag vet inte om det var tolken som sa så. Det är tusen saker i huvudet som pågår under en intervju ... Och en annan grej var så här: "När är du född?" Jag bara "ja, vet du, jag är född den här månaden". Så här, fråga afghaner när ditt barn är född. De säger "åh, när det snöade, det där året när det snöade mycket så kom det" ... alltså, lite så [skratt]. Det är så här med tid ... Vet du, jag vet inte ens ifall om jag är född hemma eller på något sjukhus. (II11).

Khaled berättade i sin intervju om sina erfarenheter av att Migrationsverket saknar kompetens gällande svårigheter man kan ha att berätta om tidigare traumatiska händelser:

Khaled: ... en del saker var svårt att berätta faktiskt. Det tog ... ja, jättelänge. Och jag fick gå hos psykolog på Flyktingmedicinskt centrum i [Mellanstad] ganska länge, tills jag började

prata om en del saker som jag har aldrig gjort tidigare. Och det tog Migrationsverket aldrig hänsyn till.

Intervjuare: De tog aldrig hänsyn till det som kom fram, så att säga? Som ...

Khaled: ... exakt. Men jag menar ju att vi ... Om man skulle jämföra svensk kultur med vår, alltså, det är så stor skillnad. Och en del saker ju är känsliga för oss, som det är inte för er. Ibland tycker jag att Migrationsverket utgår från ett svenskt perspektiv eller upplevelse, eller vad ska man säga? Så en av de anledningarna att jag började att prata detaljerat sen, och berättade exakt, var att jag fick hjälp från sjukvården. Jag hade tät kontakt med dem. Så det tog lite tid, eller lång tid tills jag började att prata om dem.

[...]

Jag sa ju ... alltså, det säger jag i dag med, att det var inte riktigt översatt heller. Och så, det var några saker som inte stämde riktigt, fast jag hade sagt exakt ... det var lite ... inte solklart, var det inte. Och så sa de, "nej, men du sa ju så här". Jag var ... jag sa ju att det är inte riktigt översatt. Att jag hade inte sovit på två dygn, och så ... Vi pratade lite om det, men jag visste inte riktigt heller ... Jag visste inte riktigt heller att ... om de hade rätt att göra det. Vi pratade lite om ... Och så sa de, "Ja, men vid första ankomsten, när du kom, så hade du sagt så här, och så ... Hur kommer det sig att ...? Du berättade ju så här". Jag bara, "ja, men eftersom jag hade varit ny här", och så ... en del saker, vi ... Det beror på helt, på kulturen faktiskt. Vi pratar inte om våra känslor i vårt hemland. Väldigt lite och väldigt svårt att göra det. Och så, jag var ju blyg, jag var 14 år, och jag kände ingen. Så ... Och det var både tolken och handläggaren, var tjej eller kvinna. De var ganska unga. Och jag var själv där. Så det var lite känslig att prata om en del saker. Ja, som är lite ... ja, det är skamfullt och skamligt i vårt hemland, kanske. Så där berättade jag inte exakt. Så jag var ju lite blyg att säga det. Och så sa de, "Ja, nej, men så har du sagt då, och i dag säger du exakt så här". Jag bara, "Ja, så är det faktiskt".

Khaled: Ja, [advokaten] sa inget faktiskt, under asylutredningen sa han inget om det och så där. Men när vi kom ut från asylutredningen, när vi var klara så sa han "ja, men det vart inte bra asylutredning", sa han direkt efter vi kom ut från Migrationsverket. Och min god man frågade honom, "hur då?" Så sa han "nej, men handläggaren var inte tillräckligt mogen", eller hade inte tillräckligt erfarenhet, så att säga. Och så sa han, "nej, nej, men det har inte varit ett bra utredning". Och min god man sa det, "ja, men jag vet inte, det borde du veta". Då sa han "nej, vi får se, vi får se". Så han märkte direkt att asyl ... han sa inget under asylutredningen, och han gjorde ingenting heller efteråt. Och så fick vi veta att det var ... hon som var handläggare, det var hennes första asylutredning. Och då tyckte ... min advokat tyckte att hon ställde inte tillräckligt fråga. Och så var det så här, att hon frågade en sak så fick hon ett svar, så ... Som barn, man kunde inte sätta sig och berätta detaljerat och så där. Så hoppade hon av och frågade något annat. Så det blev inte ... De ... Ja, så här, vad säger man?

Intervjuare: Det blev inte så djupt?

[...]

Khaled: Jag bara, nej. Exempelvis angående om tazkira. Jag sa "Nej, jag har sagt vid ankomstdatan och det har ni skriftligt, att jag har inte haft någon tazkira och jag har inte det heller. Att tolken har översatt ... eller, har missförstått, det är något annat". Så nej, de gjorde inget. Och ...

[...]

Intervjuare: Så det du hade sagt i det där allra första samtalet när du kom till Norrköping, det hängde kvar sen?

Khaled: Ja, jo. Ja, det gjorde det. (II17)

Zeina och dottern Samira som vi intervjuar tillsammans, berättar om den märkliga situationen att familjemedlemmar fått olika beslut. Varför det blev så har ingen förklarat för dem:

Samira: De hade inte förklarat att vi behövde beslut två gånger. Dom hade sagt bara att vi fick uppehållstillstånd, men efter det, efter ett tag, så upptäckte vi, att jag och min mamma hade fått uppehållstillstånd för alltid men min syrra och min bror fick uppehållstillstånd för en kortare tid.

[...]

De ändrade reglerna i Sverige då, 2015 eller 2016, så att man inte skulle få permanent uppehållstillstånd, men då sa de att [barnfamiljer] som inte visste det här och redan hade kommit till Sverige före 2015, skulle kunna få de längsta uppehållstillstånden fortfarande, det var nog därför.

[...]

De hade liksom inte förklarat detta för oss, så ... vi blev väldigt förvirrade och så (II18)

Karim berättar i sin intervju att Migrationsverket hade registrerat fel hemvist vilket innebar att hela prövningen fick göras om:

Karim: ... Migrationsverket gjorde min hemvist, de prövade mitt ärende mot fel hemvist eller mot fel boende i [provins] eftersom jag

[...]

Jag var född där i [provins], men flyttade till Kabul, jag bodde i Kabul, jag studerade i Kabul, jag arbetade i Kabul så Kabul var min hemvist [...] Min advokat hade skrivit i sitt yttrande, eller sin inlägga, att Kabul är hans hemvist eftersom han bodde i Kabul, han studerade i Kabul, han arbetade och allt. [Provins] kan inte vara hans hemvist, men ändå beslutade Migrationsverket mot den här provinsen eftersom det är lite säkrare ... Min advokat påpekade i domstolen att det är fel, och att ärendet måste återförvisas på denna grund. Men Migrationsverkets representant [processföraren] sa under utredningen att domstolen kan avgöra den här frågan om vi har gjort fel bedömning av provinsen. Sedan ansåg domstolen att Kabul är min hemvist och provade mitt ärende mot förhållandena i Kabul.

Intervjuare: Aha, så handläggaren sa, det får domstolen avgöra?

Karim: Jaja, och domaren ansåg att Kabul kunde vara min hemvist ... (II19)

Nedan berättar Karim vidare om domstolsförhandlingen och om hur Migrationsverkets processförare kom med andra argument för avslag i domstolsförhandlingen än de som myndigheten har angett tidigare, och om att olika personer på Migrationsverket gör olika bedömningar något som inte är rättssäkert:

Karim: jag träffade min advokat i Stockholm, vi hade gått igenom protokollet igen, jag hade hittat ett annat bevis, det var en tidning som skrivit om mig och andra som arbetade i den här avdelningen av [ett ministerium]. Jag skickade det till migrationsdomstolen och min advokat översatte, och det pratade de mycket om i den utredningen. Men jag hade samma problem med tolk. Han kunde inte översätta, domaren sa att du kan, och du har rätt att avbryta den här tiden, vi kommer att boka en annan tid för dig. Men jag sa nej det går inte. Jag har väntat

mer än fyra år och det är väldigt påfrestande och jag är trött på allt. Sen gick det bra. Advokaten berättade allt, han hänvisade till nya bevis. Migrationsverket ändrade sig sedan i domstolen, och sa att hans berättelse visar motsägelser eller att han pratar om allmänt kända fakta i Afghanistan. Trots att de i avslaget hade sagt att ja, det är okej, vi ifrågasätter inte hans berättelse, det är okej, det är sant, det är sammanhängande, och så vidare. Men i domstolen sa de [Migrationsverket] en annan sak.

[...]

Karim: precis ... De säger en annan sak, under utredningen, och nu under domstolen så säger de ytterligare en annan. Sen sa domaren att vi kommer att skicka ett beslut inom två veckor. Efter två veckor återförvisades mitt ärende till Migrationsverket för en ny utredning. Och sedan väntade jag åtta månader till för att få en ny tid ... (II19, s 7-9).

[...]

Karim: innan utredningen ... fick min kompis avslag på sin asylansökan, utan att dom hade fått möjlighet att gå igenom utredningsprotokollet ... han fick avslag trots att tolk gjorde fel översättningar ... problemet är att många som kommer från Afghanistan kan inte språket, de kan inte ta kontakt med sina advokater, det är väldigt problematiskt för dem. De hade inte tillgång till tolk och när de vänder sig till Migrationsverket är problemet att olika handläggare gör olika bedömningar, och olika receptionister på Migrationsverket ger olika information. Det skapar förvirring tror jag. (II19)

Jag fick aldrig reda på att vad stod i protokollen och varför jag fick avslag eller varför inte, eller hur Migrationsverket bedömde min asylansökan.

Noor, en av de asylsökande vi har intervjuat som själv är aktiv i grupper för flyktingars rättigheter berättar om hur hon minns den förvirring hon erfor under asylprocessen. Bland annat förstod hon inte breven från advokaten. Han informerade henne inte om innehållet i protokollen eller besluten på ett begripligt sätt:

Noor: Jag fick aldrig reda på att vad stod i protokollen [från asylutredningen] och varför jag fick avslag eller varför inte, eller hur Migrationsverket bedömde min asylansökan ... jag hade inte språket alltså kunde jag inte prata svenska, jag kunde inte läsa svenska. Jag hade inga vänner, kompisar eller bekanta som kunde hjälpa mej ... jag kände inte staden, jag bodde bara i en väldigt liten by utanför stan. Och det bodde bara afghaner omkring oss. Många andra flyktingar var med men jag menar att det var ett flyktingläger som vi bodde i, och jag hade ingen aning om asylprocessen och hur en advokat fungerar. Jag litade helt på advokaten och tänkte att han vet bättre än jag gör. Han gör sitt jobb helt enkelt, tänkte jag. Och jag var inte nyfiken på att ... eller jag misstänkte inte att det kunde ske felaktigheter. Jag tänkte inte att det kunde vara någonting konstigt eller missförstånd, jag hade aldrig tänkt så. Inte kände jag någon advokat för att få hjälp. Eh, det var väldigt dåliga tider och vi hade väldigt dålig kunskap och okunnighet själva, omedvetna om hur samhället fungerar och hur det ser ut.

Intervjuare: Och du och din partner, din man, pratade ni om det här? Tänkte han som du där, att det här är nog så det ska vara?

Noor: Ja vi tänkte faktiskt att det var väldigt ... det var ett väldigt otillräckligt möte med advokaten. Det tänkte vi. Vi båda var ... tyckte samma sak att mötet var inte tillräckligt och ...

vi visste inte hur man får kontakt med advokaten [...] Vi hade aldrig använt mailadress, alltså e-post. Vi hade aldrig använt ... och vi ringde inte till honom. Vi hade aldrig mailat till honom och han hade aldrig mailat till oss. Alltså, vi hade ingen mailadress!

[...]

Varje gång när vi skulle träffas fick vi brev i brevlådan. Vi fick en kallelse till advokaten. Och sedan informerade han om att vi skulle begära biljetter till Migrationsverket när vi åker till [Mellanstad], och det gjorde vi.

Intervjuare: Och brevet var på svenska när ni fick det?

Noor: Brevet var på svenska varje gång. Och det var svårt att läsa själva brevet. Vi översatte varje ord på translate. Vi kunde bara förstå ... att det här är ett möte med advokat på hans kontor i [Mellanstad]. Det stod adressen och det stod hans namn och då förstod vi att det här är våran advokat och det är ett möte. Det var väldigt kort ... och translaten säger inte alltid samma sak, alltså översätter inte alltid samma sak. Det blir, nu förstår jag att translate ibland översätter annorlunda, eller lite ... ja. (I120)

**Han bad inte om ursäkt men vi blev
jätteglada ändå för att någon i receptionen
lyssnade på oss efter fem månader.**

Noor berättar också om att hon snabbt fick en roll att stödja andra asylsökande och om hur hon genom kunskapsutbyte fick syn på bristande kunskap inom Migrationsverket. Här berättar hon om hur tröttsamt det var att förklara för personalen på Migrationsverket vad som gäller:

Noor: Jag berättade ... att vi har utvisningsbeslut men på grund av lagen så har vi rätt att få dagersättningen. Jag berättade för personalen. Och han tittade på väldigt noggrant, han tittade på vårt ärende ... Det tog ganska lång tid och sen han kom tillbaka och sa att "ni har rätt". "Ni ska få dagersättning och ni ska även få ersättning retroaktivt", och vi fick alla fem månaderna på en gång ... jag blev alldeles trött! Varför måste man förklara på det sättet och varför man måste vara på Migrationsverket för att säga att "jag får inte dagersättning"? Och varför bryr sej inte personalen? ... Dom sa att "vi kollar" och "vi kollar och vi fixar" och dom hade inte kollat eller fixat och det var så så fruktansvärt. Och jag blev alldeles trött!

[...]

Det kanske är inte så bra att jag säger så, men jag hatade Migrationsverkets namn som står på den här skylten. Jag blev jättetrött, varför måste jag som en asylsökande alltid berätta för personalen vad som gäller om lag och reglerna för asylsökande?

[...]

Och lite intressant att jag vet mer än dom kanske nu i nuläget ... han gick in och pratade med andra personalen, och sen han kom tillbaka, kollade på sin dator och sen, till slut, sa att "ni har rätt". Och vi fick då ett beslut på papper, skriftligt beslut att han har rätt att få dagersättning, sextiotvå kronor minus nitton ungefär, sextioen minus nitton ... de minskade dagersättningen och förklarade skriftligt papper att vi har rätt att få dagersättning ... han bad inte om ursäkt men vi blev jätteglada ändå för att någon i receptionen lyssnade på oss efter fem månader. Och vi var tacksamma för att någon hade lyssnat äntligen. Och ... vi behövde pengarna. Vi var i en väldigt besvärlig situation och varje krona gjorde skillnad i vårt fall. (I120)

Klicka här förklaring om boende och bidrag

Noor berättar även om en annan ännu mer obehaglig situation när Migrationsverket informerade henne om att de kan ta barnen, trots att det inte fanns grund för detta:

Noor: handläggaren sa att socialtjänsten kommer att ta era barn om ni hamnar gatan, dom hade sagt det till mej men jag vet inte om dom hade sagt det till de andra också. (II20)

Noor var även med om att en person som utgav sig för att vara advokat ville utnyttja henne och andra. Snart spred detta sig, asylsökande varnade varandra för denna "advokat".

Men just under de dagarna, efter sittstrejken, så var det jättemånga afghaner som ringde mej, speciellt barnfamiljer eller killarna, och så berättade de om hur advokaten behandlade deras ärende på Migrationsverket, hur deras asylprocess gick till. Och jag förstod bristen, att advokaten inte satsade så mycket tid ... En person, en asylsökande, som får avslag måste få veta [hur det gått till] och varför. En person får avslag, det är väldigt viktig.

Noor: Och man kommer att träffa dumma personer, samma som Mehrab, eller andra som utnyttjar flyktingar. Mehrab berättade inte för oss att vi har rätt till dagersättning och att vi har rätt för bostad och att vi inte kommer att utvisas till Afghanistan, utan han sa "Det är jag som förhindrar att ni ska åka till Afghanistan, jag kan hjälpa er, det är jag som ordnar från afghanska ambassaden, jag har kontakter på ambassaden, jag hjälper er, jag gör allt och jag ordnar allt". När jag var i sittstrejken då hade jag förstått att han lurade oss, han sa fel sak. [...]

Gränspoliserna utvisar inte barnfamiljer [med tvång] men han Mehrab sa inte till oss, utan han sa att "jag hjälper er". Han sa att "om ni är i Sverige just nu, orsaken är jag". Så sa han, vilket var fel. Du vet, om man inte får den riktiga informationen från en bra källa i Sverige, då kanske man utnyttjas på andra hållet.

[...]

Noor: Att man litar på en person som pratar samma språk, som visar att vi vill hjälpa till, och ger dålig information eller utnyttjar flyktingsituationen för att tjäna pengar (II 20).

Aubrey berättar här om hur det är att som 15-åring ha en enda chans att berätta ALLT under asylintervjun och sedan få avslag, med vetskapen att de flesta andra fått två intervjuer och därmed större möjlighet att förklara sina skyddsskäl:

... Jag tyckte inte att det gick bra efteråt, för att det var ... Det kändes inte som att jag har sagt allt jag har kunnat säga, för det var så här, en fråga och sen fortsatte jag att svara på dem. Och sen frågade hon en ny fråga och jag försökte svara på den och sen ... Det var så här - frågor, frågor, frågor, frågor. Och sen ska man vänta på tolken och så vet jag inte vad tolken säger. Men både god man och vad heter det ... tolken ... advokaten tyckte att det var inte så bra svenska. Att han hade sagt samma ord hela tiden. Det blir helt fel så att ... Att, vad heter den, att han säger inte det jag säger. Det blir inte samma sak. Jag kände ändå när jag hade sagt allting, vad jag hade upplevt: Det och det och det och det. Och sen fortfarande säger de att, det räcker inte till. Ja.

[...]

När jag fick avslaget var jag så här ... Jag var inte nöjd, jag väntade på att jag skulle få en till intervju så att jag kunde berätta. För jag hade ... alla mina vänner som jag hade träffat hade sagt att de hade haft två intervjuer och alla hade sagt "jag har gjort min första och min andra kommer den här datumen typ" och jag förväntade mig att det skulle komma en till intervju så

jag har chansen att säga det jag har inte sagt. Att jag hade ... Jag kände helt enkelt inte att jag har sagt allt jag behövde säga. Och det var så mycket stressigt. Och då ... Då kände jag så här direkt att jag misslyckades för jag visste hur stressigt jag var, allt det här, hur rädd jag var, det var ... Det kändes inte bra alls efter det. Och då mådde jag inte bra heller efter det där. Det var inte så här "wow, shit vad skönt, jag har gjort det här". Det var så här som ett fängelseförhör och som jag ja ... det var jättesvårt. Och då efter det ... Jag mådde så dåligt så jag inte kunde ens ta, vad heter det, att jag inte ens ta reda på datum hur ... När jag fick andra, vad heter den, avslag och sånt. Jag ville bara vara ... Leva och ta bort det här och leva något annat liv. Inte ens minnas någonting av det här. Så jobbigt. (II21)

Aubrey (II 21) berättar att han upplevde att tolken var bra så till vida att hen gick att förstå. Men, det var frustrerande att inte veta vad tolken sedan sa till utredaren. Vidare var ett problem i ärendet att Aubrey inte under den muntliga förhandlingen hade möjlighet att berätta allt han ville. Samtidigt menade domstolen senare att han hade lagt till saker och därför fick avslag. Detta följdes av flera återvändandesamtal där kärnfrågan var om det fanns ett ordnat mottagande i utvisningslandet. Huruvida så var fallet hade inte vare sig undersökts eller dokumenterats:

Aubrey: De frågade mig så här, är det ... Eller i början så här: "Förstår du tolken?" "Ja, jag förstår. Han pratar mitt språk, jag förstår vad han säger, men jag vet inte vad han säger till er." Hur fan ska jag veta det? Jag vet inte svenska och det jag säger ... Och sen sa de att det var detaljfattigt och allt det där. Och sen fick jag ... göra muntlig intervju [i domstolen]. Då sa de att det var detaljfattigt ... jag hade inte fått någon chans att lägga till allt jag behövde säga. Det var bara frågor, frågor och stress och sedan var det slut. Jag fick inte någon andra chans så att jag kunde lägga till allt som jag skulle säga ... Jag har sagt att det var ... Allt jag såg, hur min pappa till exempel såg ut när han kom hem, hur skadad var han, typ ... Det var det jag förklarade bara. [...] Jag hade inte lagt till någonting. Men det de sa var att jag har ... Att jag har lagt till nya grejer. Att det var deras motivering att jag fick avslag på det (II21, 42).

[...]

Aubrey: ... när jag fick avslag så skulle jag bara gå till något återvändarsamtal som jag kommer som var bara jobbiga ... man blir bara arg varje gång man är där ... Och sen lovar de att de ska göra saker. Och sen är det någon annan nästa gång som inte vet någonting. Och man kommer bara här och ja, "ni skulle ta reda på det här och det här och det här". De bara säger "jag vet ingenting om det här". Men vad fan, varför kommer du hit då om du inte vet någonting? Man blir bara frustrerad varje gång man är där, och de var så jobbiga. Det var de som jag haft. Men jag skulle nog säga att Lotta, som jag bodde hos [...] har bättre koll på det här än jag ...

[...]

Aubrey: Ja, jag har gjort allt som jag kunde göra. Och Migrationsverket har sagt till mig att jag har gjort allt, allt, allt som jag kunde göra. Och det finns ingenting mer jag kan göra. Men vad är det jag ska göra då? Jag har varit där många gånger och social ... Vi har spelat in det de sa, allt, möten och så där. Och de säger deras ... rakt av, du har gjort allt. Precis allt. Men säg då vad ska jag göra, vad är det ni behöver att jag ska göra? Så sa de till mig att vi letar efter ... Att vi letar efter ordnat mottagande ... De skulle leta efter min familj sa de. Ja, och sen fick jag en verkställighetshinder fick jag avslag för att de [antog att det fanns] en ordnad mottagande ... sedan gick vi till Migrationsverket och tog ut alla mina papper. Eller allt de har gjort och så där. Om de hade gjort någonting [...] De har inte ens försökt [*leta efter Aubreys familj*] leta efter någonting. Men de sa till mig ...

[...]

De har sagt att de hade gjort och jag fick avslag. Men de har inte ens gjort någonting. (I121)

[Klicka här för förklaring om ordnat mottagande](#)

Winnie, som också hade en funktionsvariation berättar att hon inte hade någon kunskap alls om vad som skulle hända när hon vände sig till Migrationsverket. Myndigheten visste om hennes funktionsvariation men tog inte hänsyn till den, berättar Winnie.

Winnie: I only had information from their website, I tried to go on their website. I did not get much information from people here, because at that time I did not know someone. I only know one person and he tried to tell me something but when I go there I just tell them what my problem was, so I just, I did not lie, not at all ... (I122, s2).

[...]

I gave them my passport, it was late at night, around 6 pm. They gave me room and it was upstairs and the toilet, I have a disability on my legs ... I am a disabled person ... I saw that the toilet [at the Migration Agency] was not accessible for me. There were stairs to go to the toilet. So I talked to the person that was there in the reception at Migrationsverket, I told him that this toilet is not accessible for me, so do you have any other ... he asked what happened to you? You can stay there, we don't have another room for you, he said.

[...]

Then he said "you are normal. You can use the toilet".

[...]

I explained that the toilet is not accessible for me, do you have any other disability toilet that I can use because I have a disability? And he said "no, you are fine, I will not change you, there is no other". There is an accessible toilet downstairs, but when you need to go to the toilet you need to go down. And I said no I can't do that without support, leg support, so when I take it off, it is difficult to move without it. And he said, I don't care. But after that, a man came, he was from my country and when he saw me, he said are you from [country], and I said yeah and he said do you have a problem, and I said yeah, and this man [the migration officer], he can't understand my problem. And I told him ... and he told [the migration officer] that if you have a spare room downstairs, you can change, she has a problem ... this was the first thing that happened to me at the Migrationsverket. (I122).

Winnie berättar vidare om Migrationsverkets boende där hon sedan placerades som inte heller det var tillgänglighetsanpassat och att hon bad om att få använda personaltoaletten.

Winnie: So whenever I wanted to go to the toilet I had to have permission from the guards, from the reception and he would take me upstairs to the toilet and he would wait for me outside until I finished.

[...]

Whenever I wanted to pee! I couldn't pee. You know what I did, I know it is weird but you know in my room, there is a face basin, so I can wash my face ... I had to sit on that to pee, because I was tired of going there whenever I wanted to pee.

Intervjuare: I would have done exactly the same!

Winnie: yeah (giggles) even that guy, that refused to give me a room in the first,

Winnie: one time he said, why do you use this bathroom, it is for staff only, we will not let you use this bathroom, he said like that, and at that time I cried in front of them, because, I mean I was very emotional at that time.

[...]

And I said if I could have used this toilet, I wouldn't have asked you for your help ... I was forced, that is why I ask you, I don't have any intention of using your bathroom, using your office toilet. (I122)

Efter avslag placerades Winnie på ett så kallat utreseboende vilket var en chockartad upplevelse eftersom hon kände sig mycket otrygg:

Winnie: I was shocked, because I didn't feel safe there. I think that one day they will come and just force me, so I run away from that camp.

Intervjuare: Was it because of the mere fact that you knew that you would sooner or later be somehow deported, or forced to go to [country] again?

Winnie: yeah yeah

Intervjuare: How was the staff there, and how was the situation, like the everyday feeling?

Winnie: it was better, I mean from [första temporära mottagningscentret], but you know, I was not stable at that time, I was a little bit stressed (I122).

[...]

They told me to go by train and I had my luggage. I couldn't drag my luggage, I couldn't go. They told me that they couldn't do anything: you just have to go by yourself. Sometimes when you need help, they should provide help.

Intervjuare: How did you manage?

Winnie: To tell you the truth, god is always on my side, I say please can you give a taxi or can you give me people to help me in the street. But [they said] it is your own luggage, you can go by yourself, and one of the staff at the Migrationsverket, she said ok, let me help to the bus station, and she helped me with the luggage (I122)

Winnie beskriver även hon hur obegriplig processen är. Hon erfor också diskriminering i processen. Genom hennes funktionshinder skapades särskilda problem för Winnie, såsom att hon inte hade tillgång till toalett, inte fick någon hjälp med väskor. etc. Det började med att hon inte fick advokatstöd för att det inte ansågs behövas, något hon fann märkligt.

Winnie: No, Monday morning, when they took my fingerprints, they ask me if I want my own lawyer or they should get a lawyer for me, and I said, because that person I met in Sweden, he said there is one lady who help so many asylum seekers, and you can give that number for them, it is better to have your own lawyer than theirs, and I gave them her number and address, and ehh but after that, in my second interview, no not my second, my first interview, I talked about a lawyer, I said when is my lawyer contacting me, but they said at this stage we don't need you to have a lawyer, they said to me like that.

Intervjuare: Why, did they say why?

Winnie: your case, we saw your case so you don't need a lawyer, they said like that yeah

Intervjuare: so they did not give an explanation or anything

Winnie: yeah yeah, we have to see your case, when we see your case you don't need to have a lawyer, that is what they said to me. (I122, s 4)

[...]

Winnie: They told me, you have to have a personal number to go to the doctor at the vårdcentral. He told me that he is not a specialist, so he can only look and he can't tell from what he sees, he said you have to get a diagnosis to confirm what you are saying, what you have from your country, I have to diagnose you, but I couldn't do that. So I just went again, called my handläggare and I told her that, before I came to your interview I have to have the medical paper but I could not get this from the doctor in the vårdcentral. He told me "I couldn't do this because it is beyond my knowledge". (I122)

Winnie som först fick ett snabbt avslag då hon antogs sakna asylskäl och därför inte fick ett offentligt biträde, berättar under intervjun om hur hon ålades att inkomma med bevis (läkarintyg) på sin funktionsnedsättning samtidigt som det inte fanns någon möjlighet för henne att fixa ett sådant intyg. Jagande av intyg skapar en stress för Winnie, hon upplever en kafkalik situation då hon inte kan finna en läkare som kan ge henne en diagnos och ett intyg:

Winnie: yeah, and she [handläggaren] said, it's ok, he [doktor] can diagnose, he just see, I mean he can just look at you and he can fill it so please not and you can try that, I also have the voice recorded what she said to me. I talked about a lawyer, I told her [handläggaren], is my lawyer available in the interview and she said no. At this time a lawyer is not recommended for you, so you can come by yourself. I said ok. And when I went to the vårdcentral, he was not happy with that thing, he took blood test and everything but he wrote about my legs about the nervsystem problem, he just wrote, from what I look I think she has this this this, she has this ... but she need further diagnoses for that, and I took that to the interview, and my interview was like one and a half hour interview ... I had a translator and ehh she ask me questions and I have answered, and after that she said let's have a break and I will come back with an answer, and we had a break and when she came back she told me "I have talked with my colleague and I am sorry to tell you that based on your case you have been rejected, we cannot accept your asylum ehh" ... "so you have three options, the first one is just to leave the asylum process and you can say this and I will leave I will go back to my country, and the second one is no I will wait for the decision, for the paper to arrive, and the third one is to appeal, so if you want to appeal you have three weeks" ...

Intervjuare: so you did only one and a half hour, just to summarise, the medical condition required a more skilled doctor to do your diagnoses but you did not get, you did not get a lawyer, and in your interview you was on your own, and with a translator one and a half hours, and after that you got the decision rejected directly after the interview

Winnie: Yes, yeah, that is what happened. (I122)

Winnie har inte begripit processen och inte heller fått ärendegången förklarad för sig. Det är även svårt för oss som intervjuar här att begripa hur hennes ärende behandlats. Vi tolkar berättelsen så att Winnie tappats bort på något sätt och när hon sedan kontaktar Migrationsverket brevledes för att höra sig för om sin status så betraktas det som en ansökan om verkställighetshinder, vilket Migrationsverket menar inte är möjligt att skicka in eftersom Winnie har en pågående asylprocess. Att processen är pågående har inte Winnie vetat under det dryga år hon levt som papperslös. Då har hon plötsligt offentligt biträde fast saken redan verkar ha behandlats i domstol:

Winnie: And I gave to the migration, I send to the Migrationsverket, and they send me a letter for the first time after a long period of time. And they said your case is not closed, and I said, yeah I was closed, and they said nooo, this, your case is not closed so we cannot treat your letter, this letter should be written if your case is closed and if it is sent to the police. So, ok, then if it is not closed, why I am not get the LMA-card and the financial support? So the person told me, you can go to the migrationsverket and ask. But I was so afraid to go there ... because I think that they do something, so, but, it is my only choice ... So I called the Migrationsverket ... and I told her my case number and she said "Where have you been all this time?" And I said I was waiting for ehh, you call, or your letter, but nobody contacted me so I thought, I didn't think of anything to do. So, she said no, your case is now to the court so you need to contact them, but if my case is not closed, why I am not getting support, I asked. "Nononono, you will not get it" [she said], I said ok, and I hung up ... The next day she called me, the next morning, and she said are you Winnie? Yeah. [And she said] we have seen your case and you can come to our office and then you can get your LMA-card renewed and, but first you have to come to our office ... I thought it is positive result, even though I was afraid I went, I went there and it is like drop in, so I went to reception and then I told them, and they were very, I mean it was strange, actually it is very strange, I mean it has been one year or something like that and called the court ... and they checked, they cross-checked whether it is closed or not and after thirteen, fourteen minutes they told me yeah your case is not closed, you have one appeal to make ... so within three weeks, you have to make an appeal, and after that, you know, you have a lawyer he said, yeah, he, and we have sent this to your lawyer and she can appeal for you, but in the meantime you can your LMA-card renewed and you can get the financial support, do you have another financial support, I said no, I don't have anything, so they let me take this support, so they gave me the bankkort and my LMA, the Lma card. (II22)

Klicka här för förklaring om snabbprocedur

Joshua berättar även han om en förvirrande situation som hade koppling till PTSD som gjorde det svårt att minnas detaljer, något han tar på sig skulden för. Joshua har också en funktionsnedsättning i ögonen.

Joshua: Okej, jag till exempel, jag tillhör de handikappade, eller funktionshindrade som blev skjutna av regeringen i [land]. Det var viktigt ... jag är en av dem. Men jag kunde inte minnas att berätta åt Migrationsverket det här viktiga, händelsen alltså.

Intervjuare: Jag förstår. Och har migrationsverket förstått ... förstod de att du hade minnesluckor ...

Joshua: Jag har påpekat det till dem.

[...]

Ja, det finns ... Det har skapat missförstånd kanske, men det är ingen annans fel, det är mitt fel.

[...]

Joshua: ... den första ansökan som jag gjorde, det var mitt fel, om familjeanknytning. Men sen dess ... totalt har jag fått fyra avslag [på ansökan om familjeåterförening i Sverige med sin hustru och tre barn]. Det första var mitt fel, men de andra tre, jag fick bara avslag, avslag, avslag, hitintills ... felet var alltså, jag bad en person att hjälpa mig att fylla de här blanketterna, ansökan. Online. Och då svarade jag ... När jag han fyllde ... hjälpte mig, jag svarade på de uppgifter eller frågor som han ställde till mig. Och min familj, min fru och barn, de var i [land, stad], men de här uppgifterna [som fylldes i] ... när jag gick till biblioteket och skrev ut de här ... den här ansökan ... och jag bad någon annan att kolla om det står rätt, då var det huller om buller, saker ...som jag hade berättat för den där personen som hjälpte mig, det var ... det stämde inte.

[...]

**I juni 2020 fick jag beslut från Migrationsverket.
De sa "Jaha, ditt hyreskontrakt går ut i oktober 2020,
därför kan du inte få din familj hit".**

Joshua: Det blev fel det här med blanketten ... när ansökan formulerades. Men jag är, har handikapp, de skulle insett att jag behöver min familj hit.

[...]

Joshua: Och sedan i oktober 2020 fick jag ... Det var ... "Det är inte på grund av din ekonomi som du har fått avslag, men det är ett ... din hyreskontrakt som går ut". De har väntat ... De insåg att när kontraktet går ut, så de insåg det och de väntade för att fatta beslut till dess ... i oktober 2018 när jag ansökte så sa de, "Du har inte tillräckligt med ekonomi för att försörja familjen", därför fick jag avslag. Sen överklagade jag beslutet tillsammans med Röda Korset, det var i januari 2019. Men sen när jag fick beslut ... Och ärendet togs i juni 2020. Och beslutet fick jag i oktober 2020, då säger de att, "Ditt hyreskontrakt går ut" ... I juni 2020 fick jag beslut från Migrationsverket,. De sa "Jaha, ditt hyreskontrakt går ut i oktober 2020, därför kan du inte ... få din familj hit". (II23)

Klicka här för förklaring om familjeåterförening

Godtycke - lika fall får olika behandling

En aspekt av godtyckligheten, dvs att lika fall får olika behandling och att det är svårt att förutse myndigheternas beslut och agerande, handlar om att genomgå en medicinsk åldersbedömning. Detta kommer fram i följande intervju med Sayed som fick sin ålder först upp- och sedan nedskrivna:

Intervjuare: Ja. Och hur gick den till [...] Var det knät?

Sayed: Och tänder.

Intervjuare: Och tänder.

Sayed: Mm. Tänder.

Intervjuare: Hur var det, att vara med om en sån undersökning?

Sayed: Alltså, de sa att det är inte 100 % först och främst.

Intervjuare: Nej, så det fanns en osäkerhet?

Sayed: Det är osäkert. Och jag blev jätterädd och så. Kanske de gör någonting fel. Alltså, att de känner att jag är under 18. Men det gick bra. De sa att nej, jag är under 18, inte över. (II1)

Här förklarar Nazir hur en åldersbedömning går till och att det hade en stor betydelse när man kom till Sverige, för utfallet

Nazir: Ja. Så först på skalan är "personen är högst sannolikhet över 18". Nästa steg låter "sannolikheten att personen är över 18 är större än sannolikheten att personen är under 18. Det tredje steg låter "personen är minderårig i knä men vuxen i tänderna."

[...]

Eller personen är vuxen i tänderna och minderårig i knä, något sånt. Ja, tvärtom. Och så sista var så här: Sannolikheten att personen är minderårig är större än att personen är vuxen. Ja, det var det. Det var inte så här alltså personen är minderårig ...

[...]

Det var något sånt jag fick. Och domen baserades på det. För det var många andra också som var i samma situation som mig, men på grund av att deras ålder hade accepterats, alltså de räknades som minderåriga, för att de hade kommit tidigare än mig till Sverige. Annars var vi alla typ så här 16-17 år gamla. De ... Några stycken som jag umgicks med mycket i skolan, vi var en grupp kanske på fem pers, nära vänner och från början vi hängde med varandra i klassrum och sånt. Och alla de andra ... det var bara jag som fick avslag, fast vi var i samma situation och så. Och de var också uppvuxna i [land] och hade lite samma form av problematik. Men de fick uppehållstillstånd för att de accepterades som minderåriga, eftersom de hade kommit tidigare än mig till Sverige - så här tre, fyra månader, och deras asylprocess hade inte hunnit dra ut så länge på tiden så att det blev åldersbedömningar.

(II11)

Nazir har också erfarit att Migrationsverket gör olika bedömningar av samma dokument, beroende på vilket beslut myndigheten ska fatta. Asylprocessen blir på detta sätt en form av lotteri, förklarar han

Nazir: Jo, det är en grej att Migrationsverket, de ... accepterar vissa handlingar när det är till fördel för dem. Men de underkänner samma handling när det är till deras nackdel.

Jättekonstigt, men ... Alltså, samma tazkira ...

Samma tazkira som jag lämnade in och de bekräftade och gav mig samordningsnummer på och på så sätt bekräftade min identitet, samma tazkira hade jag lämnat in tidigare för att bekräfta min ålder, då accepterade de inte den ... Så det är väldigt märkligt.

[...]

Ena gången är det ett giltigt dokument, andra gången är det inte ett giltigt eller tillräckligt giltigt dokument ... när det är till deras nackdel så är det ogiltigt. (II 11, del 2)

[...]

Aziz pratar också om migrationsverket som ett lotteri och om relationen mellan handläggare och beslutsfattare.

Aziz: Det är lite som att det är lotteri. Jag har fått min lott och det är att inte få uppehållstillstånd och då håller de sig till det där. Jag hade kunnat lika gärna få uppehållstillstånd just bara för att de såg en möjlighet någonstans och sen bara "Okej, du får uppehållstillstånd". Det är som att bara "Ja, nu har vi så här många ... så här mycket utrymme ... och han är ... nu tittar vi vad han har uppgett för asylskäl" och så vidare och så tittar de, kanske det finns någon möjlighet. När jag jämför mitt ärende, eller min situation eller hur de har bedömt, med andra, som också kommer från [X-land] för att inte göra en orimlig jämförelse, för att också kunna hålla mig till det som går att jämföra [...] Och så har jag försökt se hur andra har bedömts i sitt ärende. Och jag har försökt titta lite närmare. Då är det inte så hård bedömning i de andras ärende, så som det har varit hos mig, vilket också skickar en massa signaler till att ... ja, men det är lotteri mer eller mindre. Det beror på vem som sitter där och som utreder. Vem är beslutsfattare? För att jag träffar en utredare och sen har de beslutsfattare som utifrån den utredningen det har gjorts då bedömer då, mer eller mindre. (II12)

**Jag fick arbetstillstånd genom att uppvisa en tazkira...
Men en annan kompis till mig han inte fick det, trots att
det är samma tazkira från Afghanistan.**

Även Karims erfarenheter att lika fall behandlas olika illustrerar en erfarenhet av godtyckliga bedömningar

Karim: ja, det som jag säger att olika handläggare säger olika saker. Jag fick arbetstillstånd genom att uppvisa en tazkira, min tazkira, min Id-handling, afghanska ID-handling. Jag fick arbetstillstånd på den. Men en annan kompis till mig han inte fick det, trots att det är samma tazkira från Afghanistan, men han inte fick men jag fick arbetstillstånd. Det betyder att dom gör olika bedömningar utifrån lagen. (II19)

I en intervju med Masoume som flydde från Iran tillsammans med sin mamma och kom till Sverige när hon var 18 år, kommer erfarenheten av godtycke och att vara utlämnad till en enskild handläggare fram. Hon reflekterar över asylutredningen hon själv gick igenom. Hur bra utredningen blir beror mycket på vilken utredare man får. Tidshetsen är ett problem. Först får man veta att det är idag det gäller att berätta fritt om alla ens asylskäl, sedan, när alla i rummet har presenterat sig och utredaren har beskrivit vad som ska hända, då är det två timmar kvar, och så ska det vara rast emellan. Och så ska tolken översätta allt. Hur i hela världen ska man då kunna berätta om alla sina asylskäl? Dessutom, beskriver Masoume, ställs samma fråga om igen och igen, på olika sätt:

Till exempel, de säger ... Vi har bara mer än en timme att berätta allting, den hela skälen som vi ... som varför vi kom till Sverige och sökte asyl. Och de säger till oss varje gång att du måste vara så detaljerad som möjligt. Men den här ... Sen kanske vi kan säga att vi är tre timmar i rummet. Och en timme går att introducera oss. Jag till utredare och utredare till mig. Och plus tolken, som ska tolka allting som sägs. Och efter det har vi bara två timmar och en rast emellan. Hur i alla världen ska jag berätta min [asyl]skäl, så detaljerat som möjligt i två

timmar, och utan att utredaren ska stoppa mig och fråga frågor hela tiden? Och ibland frågar de samma fråga på olika sätt flera gånger. Så att det blir säkert att vi säger samma sak varje gång. Och ibland frågar de så irrelevanta frågor. Till exempel, jag sa till dem att jag har aldrig varit i Afghanistan och jag vet nästan ingenting om geografien i Afghanistan och såna saker. Men ändå ville de att jag skulle berätta om Afghanistan, om Ghazni, om min mammas bostad i Afghanistan. Jag sa till dem att, "jag vet inte. Jag har aldrig varit där". Men de sa att, "nej, men du måste kunna åtminstone säga någonting ... för att kunna bevisa att din mamma kommer från Afghanistan". Och jag försökte säga till dem att allting var sådant min mamma hade sagt till mig när jag var barn, om hennes minnen från Afghanistan och hur det såg ut och vad de brukade göra, hur de brukade laga mat och såna saker ... Och jag sa till dem det. Och de sa att det är för att bevisa att jag är väldigt afghan. Men jag hade visat mitt pass för dem. Då sa de att, "nej, det passet räcker inte heller". För att i min tur, jag hade fått passet innan 2012, och alla passen som var innan det, de godkänns inte.

[...]

Så är det fortfarande, jag kan inte styrka mitt identitet. Och det står på deras hemsida att afghaner som vill få permanent uppehållstillstånd och medborgarskap måste kunna styrka sin identitet. Och de måste ha ett identitetskort eller någonting från hemlandet, även om de lämnar det. Då räcker det inte heller, för alla intyg från Afghanistan godkänns inte, för att Afghanistan är ett land där vem som helst kan få ett ID. Ja, så det är därför jag kunde inte göra så, och därför försökte de få mig att berätta om ett land som jag hade aldrig sett. Och det tog min tid också. Om jag hade mer tid att fokusera på mitt eget ärende och jag berättade vad jag hade skäl för asyl, då kanske vi kunde hinna med mitt ärende på en gång och skulle inte behöva göra det en gång till. Men de gjorde inte då.

Intervjuare: ... uppfattar jag dig rätt? Alltså, de ställde frågor ... om man säger kontrollfrågor om din mamma var från Ghazni?

Masoume: Ja ... För att jag hade ingenting som kunde bevisa att jag är afghan, jag sa till dem att jag är född i Iran. Och jag sa till dem att mina föräldrar kommer från Afghanistan. Jag visade dem en kopia av min pappas pass och hans tazkira. Och de ville att jag skulle berätta om allting som jag vet om Afghanistan och om min mamma och pappas bostad, för att det ska vara egentligen ett bevis för att jag själv kommer från Afghanistan. (II13)

I oktober 2018 fick Masoume till slut uppehållstillstånd. Många år hade då gått förlorade, och så är det för många människor, berättar Masoume. Hon tycker villkoren är mycket märkliga, inte bara med tanke på hennes egen erfarenhet utan även från sin erfarenhet som tolk för kvinnor som inte vågat berätta om sina asylskäl från början. Masoume resonerar kring rädsla för att utredare inte ska agera korrekt, och att det inte går att ställa denna till svars om det skulle behövas:

Och om han kommer att blanda ihop sin egen tro med min, med min tro, och det känns som att han medvetet vill hindra mitt ärende på sitt eget sätt ... man blir väldigt rädd och obekvämt och ännu mer stressad, för att jag är redan i en obekvämt situation. Jag har kommit till ett helt nytt land och jag vet ingenting om vad kommer att hända i framtiden. Varje dag är en ny stress. Varje gång jag kommer att få mina brev i brevlådan från Migrationsverket och jag öppnar dem, då får jag en stress i hjärtat och undrar vad som kommer att hända, vad kommer nu att stå på brevet. Och om utredaren kommer att behandla ... behandla mig så här, då känns allting dubbelt läskigt, [...] Det finns inte någon större person att gå och klaga till, att säga att, "jag vill inte ha honom som utredare".

[...]

Och sen, en annan sak som jag hade sagt förut, att utredaren blandar ihop sin egen kultur med sin sökandes kultur. Det hände inte bara för mig. Det händer för nästan varje asylsökande som söker asyl och speciellt efter att man har fått första avslag. Då måste man skicka ett brev och ansöka nytt och sen, domstolen och högsta domstolen läser inte breven, så ordentligt. Och när man säger ... Till exempel, vi afghanska kvinnor är lite blyga, vi kan inte säga allting som hände till oss i privatlivet och vi behöver mer tid att ... känna oss bekväma och för att kunna berätta allting. Och ibland har man inte tillräckligt med tid och ibland tänker man att, "nej, det är inte så viktigt att berätta". Och efter man har gett sitt intervju och har fått ... har pratat med andra personer, då ska de säga till henne, "nej, men du borde berätta den, för det är viktigt". Och när man gör det, då lyssnar Migrationsverket inte på dem längre, för att de inte är bekanta med en annan kultur ... afghanska kvinnor kan inte vara så öppna om sina problem och berätta allting. Och de är inte villiga att bekanta sig med en annan kultur när det gäller asyl. Det är väldigt ... ett stort problem för oss också. (II13)

#levnadsvillkor

Om asyltagstiftningens konsekvenser säger Masoume:

"Och Migrationsverket bryr sig inte att det är människor och deras bästa år av livet som bara går bort och det är inte så viktigt för dem. Till exempel, jag har fått uppehållstillstånd, men jag kommer att leva med den tanken, att mina bästa år av livet har gått bort, för jag har spenderat dem på ingenting, för resten av mitt liv. Mellan jag var 18 tills jag var 23, kunde jag göra många saker. Jag kunde studera och jag kunde jobba. Jag kunde ha kontroll på mitt eget liv. Men det blev inte så, hela mitt liv berodde på att en annan människa ska skriva under ett papper. Och det är väldigt löjligt för mig. Jag kan inte förstå det och det är så tragisk att så många människor lever så här, med en sådan situation. Och jag vet inte hur vi kan göra att ändra det, att jag förstår inte. (II13)

Bevisföring - omöjligt att bevisa sina asylskäl

Amir Ali berättar i sin intervju om hur han inte kunde begripa hur han skulle kunna bevisa konsekvenserna av ett eventuellt återvändande. Närmare bestämt skulle han för att göra sannolikt en risk för förföljelse berätta om följderna av en gammal konflikt som inte var självupplevd men som ledde till pappans död och som han måste hämnas om han återvänder. Men Amir Ali kunde inte gå med på att bli en mördare, berättar han under intervjun. Det var efter att pappan mördats som familjen bestämde att Ali Amir skulle åka till Europa, även om han inte ville för att han visste att det var en mycket farlig resväg. En ledsamhet framträder i intervjun, bland annat när Ali Amir berättar hur han blev uppmanad att komma med fler och fler bevis.

Amir Ali: Vad ska man göra när man bara har sin berättelse, efter tre negativa beslut?

[...]

[Utredaren frågade bland annat om jag hade] ekonomiproblem. Jag sa nej ... min pappa hade liksom fyra, fem hundra dollar lön i varje månad så det räcker för vår familj. Jag, vi hade det bra tills dom dödade min pappa, det var bara så jag sa till dom, jag har inte något annat. Dom sa nej, sen när jag fick avslag andra, dom sa nej det är inte sanningen ... vad ska man säga! Jag har inte bevis på den!

[...] Jag sa till Migrationsverket när jag hade möte, jag sa att det alltså, det är upp till er för att jag har inte bevis, liksom det är inte någonting som hände med mig som hotade mig, taliban som skickade något brev till mig, hotbrev, och jag visade till er, och jag har inte någon video eller foto jag ska visa till er, jag har ingen bevis, det är bara det jag som säger till er som jag har som bevis. Om ni vill inte acceptera, så, vad ska man göra. (I12)

En aspekt av bevisföringen som kommer fram i intervjuerna gäller relationen mellan individens berättelse och vad Migrationsverket har för landinformation i sitt interna system. En av de stödpersoner vi intervjuar, Maria, problematiserar den individuella prövningen i ljuset av att hon från början märkte att den person hon stöttade, inte blev trodd:

Maria: Det ska alltså vara individuella skäl, annars får du inte stanna. Men dessa skäl måste stämma överens med informationen i landinformationen, annars får du inte stanna. Eftersom en alltför stor överensstämmelse mellan de individuella flyktorsakerna och landinformationen ofta ligger till grund för ett ifrågasättande av den enskilda personens erfarenheter, måste man hitta precis rätt balans.

[...]

I Afghanistan går det enligt landrapporten inte till så här, så det kan inte vara sant. Det är ungefär som att säga att i Sverige äter vi sill på midsommarafton, så det kan inte vara så att ni åt pizza. Det är ungefär den ... Och såna saker har jag sett många gånger, att de utgår ifrån ... det måste passa i deras mall, så vi måste säga då att de åt sill den kvällen, för då vet vi att det stämmer med vad Migrationsverket ... Och jag tycker att det har jag under den här senaste månaden har jag känt mer och mer, att jag vill egentligen berätta det här, men det är så extremt och så ... ett undantag, så Migrationsverket, de kommer inte att förstå. Så i stället, då berättar vi bara den delen, eller vi gör den delen lite extra stor, så att de förstår, för då passar det i deras mall, deras beslutsmodell, och det är farligt. (G13)

Även i intervjun med Joshua blir konsekvenserna av hårda krav på bevisning, som inte ligger för nära landinformation, tydliga:

Joshua: Det är allmänt känt att vi har en regim i [mitt land] som är diktatorisk, så jag behövde inte förklara varför, för det här är självklart att alla känner regimen. Men jag försökte förklara så gott det gick från mina synpunkter. Jag är fortfarande förvånad varför de inte har trott på ... eller trodde på mina berättelser. För på den tiden regeringen sköt massa handikappade eller funktionsnedsatta gamla gerillasoldater. Det är allmänt känt det här, varför ska de fråga mig? Varför skulle de inte ha trott på mig?

[...]

Joshua: Jo, när man blir ... när man får frågan varför man ansöker om asyl i Sverige, och då jag försökte att berätta allt som jag mindes, men ibland blir det rätt, ibland blir det fel.

[...]

Under frihetsrörelsen, eller den väpnade kampen, jag var gerillasoldat, där blev jag skadad, krigsskadad. Och sen efter självständigheten, vi hade massor av frågor till regeringen om vår situation, dåvarande situation. Så det är de [kontakterna med regeringen efter kriget] som gjorde att jag lämnade landet och ansökte om asyl. (I123)

Aziz berättar i intervjun om hur liten han kände sig när ambassaden i Berlin meddelade Migrationsverket att "Han har sagt att han är ifrån [X-land] för att ni ska inte kunna skicka honom tillbaka till ett land i Asien där han egentligen kommer ifrån". Och det ledde till att Migrationsverket bestämde sig för att Aziz ljuger, alltid:

Aziz: ... då sa de så här mer eller mindre "Ja, nu ljuger du för oss för att du har ett födelsebevis från [tidigare hemland] men du har ljugit till oss att du är från [X-land]". Då blev jag jätte förbannad på dem ... "Men ni tar ju språktest på alla människor, exempelvis. Varför gör ni inte det på mig?

[...]

Och sedan bokar de en tolk som inte är [X-land]. [...] Och då är frågan "Varför gör de så?" och sen behöver man vänta ännu mer för att de ska boka [rätt] tolk. (II12)

I ett led att försöka bevisa för Migrationsverket vilket land han är uppvuxen i försöker Aziz få Migrationsverket att tillhandahålla en tolk under samtal med konsuln:

Aziz: Vid ett tillfälle, i ett samtal med [...] konsuln, bad jag om en tolk: "Kan vi ha en tolk bredvid mig när jag pratar så får ni höra exakt vad jag säger och vad konsuln säger?" Då sa de nej. Och när de säger nej ... då tänker jag så här "För det första, varför säger de nej? Och när de inte gör det så ska de inte sen anklaga mig". Då har jag haft ett väldigt enkelt samtal den här konsuln och vi hade jättekul, vi pratade och vi pratade på [X-språk] och jag pratade den dialekten jag pratar och så vidare. (II12)

Efter några dagar kom ett konstigt svar från konsuln och efter det blev Migrationsverket ännu mer misstänksamma:

Aziz: "Ja, men nu har du ljugit för oss", mer eller mindre. De har inte sagt det uttryckligen men de har försökt att få mig kontakta [tidigare hemland] och att jag ska utvisas dit. Och sen vid den andra asylansökan och asylprocessen och allting så ... då har man inte tagit hänsyn till de här tyngre intygen, dokumenten, som kunnat hjälpa dem i deras bedömning väldigt mycket. Men tyvärr. (II12)

[...]

"Men du kan nu ansöka om verkställighetshinder". Men jag sa "Jag vill inte ansöka om verkställighetshinder när jag ändå vet att ni fortfarande tror att det här kommer att gå för då kommer ni säga att 'Ja, men vi har inte försökt alla ... alla dörrar är inte stängda' så att säga". (...) För jag har ju den erfarenheten. För att de tar en liten, liten grej och så använder de den mot en. De kan säga så "Ja, men alla dörrar är stängda men det finns en dörr och där tror vi på" och så kan de skriva en massa dumheter som de tror är godtagbara. Men ... ja. (II12)

En annan av intervjudeltagare, Fereshteh, är mycket rädd för att Sverige ska välja att kasta ut henne och hennes familj även om hon beviljats uppehållstillstånd som flykting, detta på grund av att bevisen hon har att lägga fram kanske inte skulle komma att bedömas på ett rättvist sätt. Fereshteh berättar hur hon fick genomgå en tung asylprocess med tortyrskadeutredning (som hon egentligen inte ville), och sedan försattes lång väntan därefter, väntan på att kunna återförenas med sin familj som hon splittrats ifrån längs flyktvägen. Processen slutade med att hon fick treårigt uppehållstillstånd och sedan i nästa steg treårigt tillstånd igen:

Fereshteh: Jag vill, sa handläggaren, att din chef skriver till oss att "ja, hon jobbade med oss från den här tiden till den tiden." Och sen jag fick ringa till min chef i Afghanistan och han skrev till Migrationsverket "ja, hon ..." Jag visade en stämpel, en titel. [Det var bevis på] att från den datum till den datum jag jobbade. Men ändå de sa "vi tror inte på den här, kanske den är fusk. Måste vi får ett mejl från din chef. Och sen min chef fick skriva till dem att "ja, hon jobbade från den här datum till den datum. Hon var vår personal" eller administrativa assistent. Ja, och då jag fick uppehållstillstånd. Och jag fick uppehållstillstånd för tre år. (I18)

Ett tidigt fel i processen fick långtgående konsekvenser, förklarar en medlem i familjen Yusuf:

Migrationsverket ser inte oss som människor utan siffror på folk i landet som inte har några rättigheter eller känslor eller någonting. Ett fel som en människa gör, som hon som gav oss första beslutet, kan ... Vi kommer behöva försöka hela livet med det för att rätta det felet hon gjorde. Och det är inte bara fel för oss, utan det är inte bättre för landet heller. li4, sid 18

Asylintervjun upplevs av flera intervjudeltagare som ett tillfälle där det är omöjligt att nå fram med det man vill förmedla. I intervjun med Aubrey som kom till Sverige 2015 som 14-åring, ensam från ett land i Östafrika, berättar han om hur dåligt han mådde efter den muntliga asylutredningen. Det var en kvardröjande, tung känsla av att inte bli trodd och av att ingen brydde sig om hans framtid:

Aubrey: ... det enda var så här som jag kände bara så här att de inte trodde på mig, allt jag säger. Jag har behövt gissa att jag har själv försökt, det här ... Eller min familj, men de struntar i det. Det här betyder mycket för mig, men de struntar i det. Det kändes bara så här att de inte bryr sig. De brydde bara jobbet var gjort och ja. Det var så. (...)

[...]

Intervjuare: Och när det här avslaget kom då i november. Fick du träffa advokaten då? Gick ni igenom avslaget? Förklarade advokaten för dig, både vad som står där och varför du hade fått avslag? Kommer du ihåg det?

Aubrey: Ja, jag kommer ihåg och då var det att de inte trodde på mig. Att det var så här ... Din berättelse var detaljfattig. Det var därför. Det är klart att det blir detaljfattig om jag inte fick svara lugn och ro och så här. Säga ... Men om jag blir stressad då hoppar jag, då säger jag inte allt. Man vill bara veta och hitta någonting som är fel, då ja ... Men det var det de sa ... Och sen fick jag den där med åldersbedömningen också.

Intervjuare: Just det. Fick du göra en åldersbedömning. Och när fick du göra den?

Aubrey: Direkt efter, en vecka efter intervjun typ.

[...]

De frågade mig så här: "Du har inte papper och sån där, vill du göra åldersbedömning?" Och jag sa det "ja, om ni säger så, då gör jag det". Och så fick jag skriva under papper direkt efter när jag gjort intervjun och sen ...

Intervjuare: Och hur gick den?

Aubrey: ... det var så jobbig. Var så jobbigt. Att göra allt det där. Men de sa i alla fall att det var ... Att jag fick behålla min ålder. (II 21)

För Migrationsverket betyder intervjun och bedömningen och beslutet ingenting, förklarar Aubrey:

Aubrey: För dem betyder det ingenting allt det där, gjorde ... Det är bara ingenting typ. Och det kändes ... Jag känner mig så här "varför kan bara någon inse att jag är barn, att jag ... är det här jobbigt, ja." Jag blir bara så arg varje gång. Och sen ... Man säger att allt det här är lag och alla barn ska ha rätt det här och det här och det här, och jag har inte någonting rätt till. Och då ja, det är det som gör mig riktigt arg när jag tänker på det. (II 21)

Aubrey berättar också under intervjun vad det gör med honom att inte bli trodd:

Aubrey: [...] det är så mycket värre. Det är största rädslan är så här att man tappar förtroende, ingen tror på dig. Och ja, säger de att de är här för dig, att du kan göra allt det här. De säger det, men det är helt annan sak att ... Ja, ingen tar hänsyn till hur man känner. Men det kanske hjälper någon annan. Så det är bra, ja, fortsatt så, lycka till med det där. (II21)

Misstag tidigt i processen blir i en del ärenden ett frö till misstro som följer med i hela processen vilken präglas av en misstänksamhet. Ett problem i Amir Alis ärende vilket även gällde andra, är att små misstag i tolkning, i början av en asylprocess, hänger kvar och gör det omöjligt att bli trodd senare. Amir Ali (II2) beskriver det som att det känns som om de har bestämt sig från början:

Amir Ali: från början, jag vet jag fick problem från början när jag sa till dom att jag flyttat, dom blir lite såhär misstänksamma ... kan man säga, och sen ja det var så, och sen dom har ställt några frågor, du vet att du liksom är den här ålder och jag sa liksom 16 och ett halvt, jag sa jag hör från min mamma. (II2)

Även Aziz, som försatts i limbo på grund av att hans och hans familjs praktiska verkställighetshinder inte har erkänts berättar om små misstag som följer med och möjliggör återkommande utvisningsbeslut:

Aziz: Jo, jag har också reflekterat kring det. Det jag har landat på, det är att de har sagt nej och så ska de försöka hålla det där nej:et kvar och då måste de på olika sätt försöka, i sina beslut och i sin kommunikation, visa på att jag inte har gjort tillräckligt. Annars, deras nej kommer inte hålla längre. Då måste de bevilja mig uppehållstillstånd på grund av att jag inte kan utvisas. Men om de fortsatt säger "Ja, men det" ... tvingar mig till ännu mer som jag inte kan alls göra, som de också själva vet någonstans att det inte går, men för att de ska kunna behålla det här nej:et, det här beslutet, så ska de argumentera för det. Och då kommer de med de här olika förslag, olika omöjliga ... Till exempel, det fan ... jag kommer inte ihåg hennes namn. När vi ansökte om verkställighetshinder, alltså förra gången, då sa hon "Ja, men han skulle kunna göra de här, de här, de här" ... hon punkterade upp dem. Och ingen av de här sakerna som hon punkterade upp skulle kunna fungera i praktiken. Det går inte. Och då tänker man så här "Ja, men hur tänker hon?" Ibland så tänker man kanske hur det funkar i

Sverige och kanske har man lite koll på hur det funkar i [X-land] och så försöker man mixa och så tänker man inte på helheten. Man har inte gått in i själva ärendet och satt sig in ordentligt, för att kunna ge konkreta förslag och se konkreta möjligheter för att kunna göra det här möjligt, utan man bara säger "Ja, men om du gör det där, om du gör det där", utan att tänka "I hans specifika fall, kan det här fungera?" Och då måste man göra en bedömning vilket jag tror att det har inte skett. Och därmed har de kunnat behålla sitt nej, alltså sitt negativa beslut. Och tyvärr så ...

Intervjuare: Och det här negativa, det är ... du menar det första avslaget på din asylansökan helt enkelt?

[...]

Ja, jag hade kunnat visa. Men nu, när jag har ändå visat, hur bra har det hjälpt? Det har inte hjälpt alls.

Ja, exakt. Och nu vid andra asylansökan så har de anklagat mig till att jag har gjo ... Jag har gjort dna-test, exempelvis, med min mor, och att det hade kunnat hjälpa mig vid förra utvisningen. Att jag hade kunnat kanske återvända. Och då var det domstolen säger så här, "Ja, men du har gjort dna-testet 2015 och utvisningen skulle upphöra gälla 2016 och då hade du haft ... då hade du tid på dig att ta kontakt med [myndigheterna i X-land] och säga nu har du gjort dna-test. Nu kan du försöka skaffa resehandling". Det de inte förstår i det här laget, det ... jag har gjort det där, absolut, men det finns ingen garanti, för det första, att de skulle ge mig resehandling, men också att jag har gjort det för att jag har ansträngt mig för att visa att jag är son till min mamma som är [medborgare i X-land]. På så sätt har jag ansträngt mig. Men då har den i stället blivit ... alltså, jag har hållit i en uppgift eller jag har inte ... De sa att "Du har, genom att inte berätta, genom att inte säga till polisen" ... Ärendet var hos polisen då. Att "Genom att inte säga till polisen att du har gjort det här dna-testet så har du inte medverkat. Du har hållit en viktig information som hade kunnat vara avgörande för din utvisning under tiden du hade utvisningsbeslut". Och då kan man tänka fram och tillbaka men ja, jag hade kunnat visa. Men nu, när jag har ändå visat, hur bra har det hjälpt? Det har inte hjälpt alls. Så lite såna saker.

[...]

Då tappar jag respekt för även domstolen som är då högre än Migrationsverket, som har mer kunskap och som borde döma i det här mer rättvist. Egentligen så ... jag är mer sur på domstolen i stället för Migrationsverket [skratt]. För Migrationsverket, vi är vana med att de gör massa fel och det ibland är helt korkat, helt ärligt. Och sen så ... domstol har vi till att verkligen rätta till men att de fortsätter på det spåret vilket jag tycker är väldigt, väldigt ... Jag kan inte förstå det här. Men ... så. (II12)

Ett tydligt exempel på hur skyddsökande känner att de är misstrodda från början finns i Aziz intervju. Aziz från ett land i Asien kom till Sverige 2012 då han var 18-år. Sedan många år är han försatt i limbo. Ännu idag har Aziz svårt att förstå hur Migrationsverket kan agera som de gör:

Aziz: Alltså, jag har själv försökt också förstå det här men jag har lagt märke till det att de hela tiden försökt anklaga mig för olika saker. Dels att jag inte samarbetar och då har de inte varit tydliga med vad samarbete innebär för dem, och sen så ... dels att domstolen sen har

försökt backa upp Migrationsverket, mer eller mindre, genom att även de anklagade mig då. Så lite det. Jag tycker det har varit tråkigt, faktiskt, att behöva vara så. Och nu när allting är väldigt tydligt och väldigt klart och vad är problemet? Varför inte bevilja uppehållstillstånd nu då, efter tio år? Vad är det man ... Blir man bättre ... Alltså, blir någonting bättre genom att vänta? Nu, ett eller två eller tre år, ingenting kommer förändras. Ingenting.

[...]

Ja, just nu så befinner mig ... ja, nu har jag ett så kallat AT-UND. Jag har först och främst ett utvisningsbeslut som inte går att verkställa och då, under den här tiden som jag väntar på att bli utvisad, så får jag ändå jobba, vilket är positivt. Jag fick behålla mitt AT-UND vilket jag är tacksam för. Och då har jag möjlighet så klart att jobba, vilket jag gör i dagsläget. Men det som händer just nu är att jag är i ständig kontakt med Migrationsverket. Försöker vara behjälplig på olika sätt, försöka få dem att komma till ett slutgiltigt beslut eftersom det går inte att utvisa mig, vilket de har någonstans insett, och att det är helt tydligt och klart men de försöker uttömma alla möjligheter vilket jag tycker är lite ... det går långsamt. Alltså, det borde inte ta den tiden. Alltså det ... allt som finns, alla både skriftliga ... ja, alla bevis som finns som jag ... som visar på att jag inte är medborgare i [X-land] eller att jag anses inte vara medborgare. Och att man nu på senare tid har fått ett slutgiltigt beslut ifrån [X-land], vilket man borde ha res ... både respekterat men också kunnat se det som tillräckligt för att komma till ett beslut ifrån Migrationsverket då. Men de säger att "Vi har fått nej ifrån [X-land] men nu vill vi ta ... fråga ... ta kontakt med Interpol för att se ifall du har varit med" ... ja, med någonting. Jag vet inte, vad är det de försöker få information om ifrån Interpol men det är det de gör. Och som bekant så, Interpol, det är ingen ... alltså, ibland så får man svar och ibland så får man absolut inget svar och det kan dröja hur länge som helst. Jag har en vän som är ett steg ... alltså, steget före mig i den här processen och han också utsätts för exakt samma sak, mer eller mindre. I hans fall, nu har han varit här i drygt ... ja, 11 år ungefär. I hans fall så har de kontaktat Interpol och nu har det gått mer än ett år och han får inte svar. Och då säger Migrationsverket att "Vi måste få svar" och då kan man inte bara säga "Ja, men vi förlitar på oss att vi kommer få någon gång svar". Men det handlar om ens liv. Alltså, i mitt fall så ... jag drabbas ju av att de myndigheter de har kontaktat inte svarar och så påverkas jag som enskild individ. Och det tycker jag är lite ... Det känns inte rättvist och det känns inte rimligt. Och nu har jag varit ... Tittar man på min brevväxling med Migrationsverket så är jag väldigt aktiv. Jag ständigt påminner dem, varannan vecka så skriver jag "Hur går det? Har ni fått svar? Hur går vi vidare? Kan vi boka ett möte?" och så vidare, så jag är engagerad i det här. Så finns det människor som inte har samma engagemang eller inte har samma språk och då blir det inte ... då kommer de ... Alltså, den här processen kommer vara väldigt så här trög och seg.

[...]

Aziz: Mm. Men det är också någonting som de tvingar ... alltså, utifrån min förståelse så, de tvingar folk till det. Det är signalpolitik då, att de tvingar folk till att inte klara sig. Att se det här som en riktig utmaning och riktig prövning för att sen själva säg att "Nu är jag redo till att lämna landet". För min del så var det inte själva att inte ha pengar och inte mat utan för min del så ... viljan till att lämna landet har varit att nu har jag inte uppehållstillstånd och därmed har jag väldigt begränsat med rättigheter. Att jag ser möjligheter till allt jag skulle kunna göra men jag kan inte göra på grund av att jag inte har uppehållstillstånd och om jag bara kunde åka tillbaka och sen kanske komma efter ett eller två år, då hade jag kunnat göra mycket saker som jag inte kan göra för tillfället. I stället för att vänta i ovisshet, man vet inte hur länge man kommer vänta, det är bättre att kanske åka tillbaka vilket jag har varit redo men

att det inte funkat. Och att andra människor som inte har den här möjligheten med både bostad och mycket annat, att de har utsatts väldigt så här hårt och då är de redo för att åka tillbaka just på grund av att de orkar inte med den här livsstilen eller det som Migrationsverket tvingar människor till med ett sådant beslut och när det inte händer någonting. När man bara hänger i luften och inte kan komma någonstans, varken får stanna här eller utvisas. Och de människorna drabbas hårdast tyvärr och det är inte mänskligt. Inte alls. (I12)

Klicka här för förklaring om limbo-situationer

Yosuf från ett västfrikanskt land har erfarenheter av misstag i asylprocessen som sedan följer med vidare i asylärendet. Han tvingades fly 2009 efter att ha blivit torterad på grund av sin sexuella läggning. Först kom Yosuf till Libyen där han arbetade några år innan kriget bröt ut, sedan kom han till Malta där han var inlåst i ett och ett halvt år för att sedan ta sig vidare till Sverige. När han efter lång tid fick tillgång till asylprocessen fick han ingen tolk som kunde hans förstaspråk utan bara engelska. Yosuf kände sig motarbetad av sitt ombud. Trots intyg om tortyr trodde inte Migrationsverket på Yosuf utan han fick avslag, och därefter avslag igen, i domstol, efter muntlig förhandling. Även tolken i domstol talade enbart engelska. När intervjun görs är Yosuf nedstämd, och helt beroende av andra människor för bostad och försörjning. Utfallet i hans ärende är för honom obegripligt. Han beskriver att det är obehagligt när tjänstemännen på Migrationsverket talar vänligt om inlåsning och minns hur han känner sig tvungen att spela med i sin egen utvisning för att inte riskeras att bli gripen direkt på Migrationsverkets kontor:

Yosuf: When everything has been spoiled, she talks to me nice, this doesn't mean anything. [...]

She said " ... if you don't cope with me, maybe they will come and hold you, take you to the holding, until the very day they want to take you home", something like that. She said that there is a counsellor here [på ambassaden], so she gave me the number, she is the one who even made that connection. Because me, in these moments..., I'm not listening to her. I just hear what she is saying, but I don't really care. They say that there is a counselor [from my country] here. Then I talk to him. Yeah, I talk to him. He is here in Stockholm. Then they say they are going to make return passport to me. They make it but ... I am not going to return. I think he's still with them. [...] "you have to comply, otherwise we come and hold you here and take you to the holding [förvaret]" [imitating the officer's voice], so for me, to get a chance to get out of the house [Migrationsverkets kontor, för att inte riskera att bli förvarstagen] was what I said "okay, call them". (I13)

Det blir en form av kränkning när de först lyssnar uppmärksamt, och sedan meddelar att jag ska utvisas, förklarade Yosuf:

Yosuf: ... you know, this people, listen, for me, this people I feel like ... is a bias I don't understand. For me, this people when I talk to them, you can feel, it's like ... different feelings, you can see others, they feel what you are saying, in that moment, I feel like I, they gonna give me my decision. But ... one man is there ... and then I saw them talking. They were discussing what the woman asking me questions ... I felt like, believe me, he was about to give me a decision at this place. And I know, he believed me, he believed what I was saying, and he felt me. But ... they say we have to go on a break and come back. So, we come

back, he still go through the same thing, then everything finish, [and he asked] something I want to say? And my lawyer tells me not to say, but I go "no I want to clear myself", and I say it, these women wanna give me a decision, but then they said ... There we are, they don't even want to talk and all of them are now discussing, they say I have to go out and wait for a while. Then I went out with my lawyer ... for like five, ten minutes, they call me. They tell me, we cannot give you a decision right now. In one week time, before next week. From that moment I was discouraged, I felt like no ... it's not gonna go ... something they are discussing, I don't know what they say ... but the women, I felt she wanted something, she wanted to give me a correct decision I don't know. So, in one week they and me, and they say my story they don't trust something. (I13)

Masoume berättar i sin intervju om upprepade avslagsbeslut som inte kan verkställas, hon pratar här både om sina egna erfarenheter och om andra asylsökandes erfarenheter. Det är svårt att tänka på alla förlorade år, Migrationsverket tycks inte förstå det:

Masoume: De blir tvungna att vänta för många år, för att de säger att, "du har en ny chans att prova". Och när de får ett avslag på det här nya ärendet, då får de en ny avslag också. Och det bara händer. Det bara repeterar sig flera gånger.

[...]

Till exempel, de vet att vi är asylsökande när det gäller ensamkommande män och kvinnor som får uppehållstillstånd genom gymnasielagen. De säger att de måste hitta jobb inom ett år för att kunna få permanent uppehållstillstånd. Och om ni vet att de är asylsökande, de har flytt från krig, hur kan ni säga att om du inte hittar jobb, då måste du flytta tillbaka till ditt hemland? De kom ... De har kommit ... De har flytt från krig. Vad har det att göra med studier och jobb? Det var ... Villkoren är så konstiga. Jag kan inte förstå det. Det är så tydlig för mig att den människor ... de människor som har bestämt såna reglerna för oss bara vill bli av med våra ärende så fort som möjligt och inte ta våra ... inte titta på våra ärenden på ett mänsklig sätt, för att det är lättare för dem. Ja, och jag vet inte vad vi kan göra för att ändra det om vi inte ... Om det inte ändras, då kommer vi ha flera generationer av asylsökande som kommer att leva så här i framtiden, så det är väldigt ... ja, tragisk, om jag kan säga. (I13)

#förändringar

I slutet av intervjun sammanfattar Masoume vad det innebär att bli omänskligt behandlad av Migrationsverket:

Masoume: Jag tror att jag har sagt allting som jag ville säga och det ... Ja, det är bara ... Det som frustrerar mig är inte min personliga erfarenhet med Migrationsverket, eftersom jag hade det bättre, om jag kan säga, än flera andra människor. Men det som jag ser daglig är att hur de ... Det blir bara mer och mer omänskligt, deras regler och deras beteende. (I13)

Här berättar Fatemeh i familjen Yusuf om att de aldrig kände att Migrationsverket riktigt ville förstå, och att myndigheten hela tiden var emot familjen. Vi möter mamma, Miriam, pappa, Samir, dotter Fatemeh, och dotter Amina. De kom till Sverige i september 2014, och de har väntat i sex år. Inte fått tillgång till SFI, barnen har gått i skola. Pappan och en av döttrarna fick ett års UT pga de hade inget pass, resten av familjen fick avslag, pga att de har palestinskt pass. Domstolen återförvisade ärendet till Migrationsverket. Familjen fick inte bo kvar tillsammans, pappa och dotter med tillfälligt uppehållstillstånd fick tre dagar på sig att flytta från ett anläggningsboende. Familjen lever tillsammans nu, men är skrivna på olika adresser. De väntar på besked om uppehållstillstånd och har fått ett nytt ombud. Deras första var mycket dåligt. I samtalet återkommer begreppet "stulet liv", och vad det gör med relationerna i familjen.

Intervjuare: Men ni kände aldrig att Migrationsverket var intresserade på riktigt av att förstå?

Fatemeh: Inte alls. Hon känner som att Migrationsverket är emot oss, inte med oss. De vill inte hjälpa, de vill ...

Miriam: Och att inte folk vill förstå att det är inte bara att man inte studerar och så. Det gör allt svårare. Inom sjukhuset, man får inte lika bra hjälp.

Fatemeh: Hon kunde inte gifta sig på riktigt och skriva in på skatten att hon är gift, och allt blir bara svårare. Man känner sig bara utanför. (II4)

Amina i samma familj berättar om erfarenheten av ointresse för orsakerna till att familjen kom till Sverige från första början, utan att Migrationsverkets bara intresserar sig för hur de ska kunna skicka tillbaks dem:

Amina: Även om man kommit hit med hot av terrorister och så, så tänkte de jättemycket på hur de kan skicka tillbaks en till ... Hon frågade även Adnan, min bror, "om vi skickar tillbaks dig", så hon tänker på det. Hon vill. Hon blev irriterad när han sa att han inte känner någon där. Och hur ska han känna dem när han aldrig träffat dem? Så det är väl inte så konstigt. Egentligen tänkte de inte på anledningen till varför vi kom till Sverige, utan de tänkte på hur de kan skicka tillbaka till ... om det går att skicka tillbaks. (II4)

Orimliga orättvisa utfall (rättsosäkerhet)

Amir Ali berättar i sin intervju om hur det känns att vara en bricka i ett storpolitiskt spel:

Amir Ali: Migrationsverket. Ja dom, du vet, alltså dom, för att jag tänkte så om på den tiden jag kom till sverige, afghanistans president kom till europa och dom har pratat med dom om att skicka alla flyktingar till oss, jag ska få hjälp från europa. Så Migrationsverket, dom brukar säga till oss, om det var sanningen, berättelsen, allting var rätt, dom kommer säga ändå att du måste åka till ditt hemland, för att din president kommer säga skicka flyktingar. Men du vet den största problemet är att Migrationsverket vet att det här är rätt men ändå dom kommer att blunda. (II2)

Intervjuarna frågar nu om han menar att de ifrågasätter trovärdigheten av politiska skäl?

Amir Ali: ja, och precis, och en sak till, dom kommer att inte titta eller läsa din berättelse, dom bara, beslut. (I12)

En liknande beskrivning gör Hamid som även han fastnat i limbo, en utdragen väntan som han inte vet när den ska ta slut:

Hamid: Jag själv hade kontaktat gränspolisen tusentals gånger här. Alltså, inte tusentals gånger, förlåt den meningen, men jättemånga gånger. Men då är det hur ... alltså, jag kan inte räkna hur många gånger jag hade kontakt. Jag hade varit på polisen, till gränspolisen många gånger, "Ursäkta, jag har utvisningsbeslut, vad ska hända mig?" Man säger "Nej, du kommer från Gazaremsan, så kan vi inte verkställa utvisningsbeslut, eftersom du kommer från Gazaremsan. Så du tillhör Migrationsverket". Men Migrationsverket lämnade mig i flyktingläger i [län], i [Lillstad]. [...] Då bodde jag som en flykting, alltså under den här ... som papperslös, kan man säga, under de här fyra åren tills jag sökte asyl igen. (I16)

Klicka här för förklaring om limbo-situationer

En liknande beskrivning gör Fereshteh som även hon fastnat i en utdragen väntan som hon inte vet när den ska ta slut och som känns närmast surrealistisk:

Fereshteh: Ja, de tycker att ... Jag vet inte, de bara låtsas man kan säga. Eller de bara, de vill ... Jag vet inte vad är fel med dem. Men jag ibland ... Jag pratade med min handläggare, och jag sa att "jag har ett jobb, det är många som jobbar i det här stället. Det är mer än två, halv [?? 0:36:52] hundra personer som jobbar här i den här företag som jag jobbar som personlig assistent. Varför jag inte fått [PUT]?" "Ja, men jag vet inte, vi undrar på den ... Vi tror inte på den här kontrakt som du lämnade till oss." Och sen jag pratade med min chef att Migrationsverket tror inte på det här kontrakt som jag har i dag, och han skrivit ett brev till Migrationsverket, att "hon jobbar från den här datum och sen finns ingen slutdatum eftersom det här är fast. Många som jobbar i den här företaget, vi är aktiva från den här år till den här år, vi jobbar nästan 20 år här i Sverige." Men ändå de sa "ja, nu vi fattat beslut, vi kan inte ändra beslutet." (I18)

Aras berättar om en gränspolis som ansträngde sig till det yttersta för att kunna utvisa familjen, vilket visade sig omöjligt. Vidare har Aras mamma, berättar han, uttryckt att hon ville samarbeta för att återvändande skulle kunna ske. Trots det fick hon inte tillgång till den begränsade ekonomiska ersättning man har rätt till, vilket är märkligt:

Aras: Och sen, svenska generalkonsulatet i Jerusalem ... han fick ifrån alla insatser samma svar, och haft flera möten med Palestinska ambassaden, själv och tillsammans med mamma och pappa då, har de haft möte för att kunna utfärda id-handlingar. Så han försökte göra allt för att kunna utvisa dem, men till slut så lyckades han inte och han ansåg att det är omöjligt att göra det. Det var ...

Intervjuare: Han erkände hindret?

Aras: Ja, ja, det var av den anledningen att han återförvisade ärendet tillbaka till Migrationsverket. Men ändå i den där också skriver Migrationsverket att polisen har begärt

att återlämna ärendet, inte att han inte hade en reell möjlighet att verkställa det, varken med tvång eller frivilligt. För att mamma då har uttryckt att hon vill samarbeta med Migrationsverket, hon uttryckte sig samarbetsvillig. Sen i biståndsbeslutet så skriver de igen att hon inte samarbetar. (II10)

Klicka här för förklaring om limbo-situationer

I en annan intervju, med Nazir, förklarar han hur själva asylskälen kom i skymundan under asylutredningen och att åldersbedömningen blev helt avgörande för utfallet:

Intervjuare: ... fick du berätta allting som du tänkte var viktigt? Eller hur tänker du kring intervjun ... Minns du?

Nazir: Ja, jag tror det faktiskt. Det var helt okej under själva intervjun. Men det är alltid så här, i den stunden så man säger bara grejer och i efterhand tänker jag bara ja, jag kunde ha sagt mer eller jag kunde ha sagt det och det och jag kunde ha sagt ... ja, mer helt enkelt ... Men när man får avslag så får man alltid tänka på så här ... Men mitt avslag handlade egentligen om att hur jag blev uppskriven i åldern helt enkelt ... Det var inget mer att göra så.

Intervjuare: Så du gjorde en åldersbedömning och så satte Migrationsverket en annan ålder på dig helt enkelt?

Nazir: Ja, de flyttade den typ sex månader framåt ... Så jag skulle vara vuxen vid tidpunkten när intervjun var avklarad.

Intervjuare: ... fick du avslag för att Migrationsverket sa att inte dina asylskäl räcker när du är vuxen?

Nazir: Ja, precis. Det var det. De sa att det inte räcker för du är vuxen och du kan återvända till Afghanistan och du är 18 år gammal och ... eller vi bedömer att du är 18 år gammal så du får återvända till Afghanistan utan att ha ... Jag har inget nätverk i Afghanistan. Det är det. Jag känner ingen där och språket kan jag lite vacklande och så. Jag har bott i Iran.

[...]

Nazir: ... Vad hände sen? Ja, de [familjehemmet] hjälpte mycket i alla fall. De var överallt, hit och dit och kollade ... Ja, det var då jag fick mitt protokoll. När jag fick avslag. Så jag gjorde det här testet och så vidare, väntade några månader. Och jag ... Hela tiden, mitt huvud bara ... Ja, jag hade inget annat val, jag hade inget annat val. Vad hade jag gjort annars? Antingen så ger du ... Jag ger inget prov och så får du ändå bli vuxen. Eller ger du det här provet och sen säger de så. Jag fick mitt svar och någon kväll ringde mig Åke. Den här Åke ringde mig och bara "hej. Kan vi träffas och så? Du har fått din dom." "Alltså, vad är det min dom?" Och bara "ja, jag tycker inte om det. Det ser inte så bra ut." "Okej. Shit, avslag?" Och det var jättemånga runt omkring mig som hade börjat få avslag. Så jag bara "det här är avslag, shit". Sen kom han hem till mig efter middagen, gav mig den här domen. Hela liksom ... Varför Migrationsverket tycker si och så och så. Så jag flippade helt och hållet och gick sönder ... Och sen var jag nere några veckor. Jag bara "det här är kört". (II 11)

#förändringar #gymnasielagen

Ett rättsosäkert utfall som tema framträder, förutom när intervjudeltagarna berättar om sina egna erfarenheter, också när de berättar om andra människor som de sett möta Migrationsverket och migrationsdomstolarna. Masoume berättar här om hur hon sett ungdomar som drabbats av de så kallade gymnasielagarna:

De som jag tänker är hur deras regler för de som har fått uppehållstillstånd genom gymnasielagen och de strikta regler som de ställer för att de behöver hitta jobb på mindre än ett år, speciellt under pandemi. Och de provningar och examinationer som de gör medicinskt och för att veta hur gammal en person är, fast man vet att det inte kan vara en bevis. Men de tar det på allvar, tar resultatet på allvar. Och de bestämmer över en människas liv genom detta. Och när de ger avslag till en människa, då ska det inte vara beslutet. De tvingar människan, asylsökanden, att vänta så lång för att tills att de blir trötta och de ska göra någonting, de ska lämna landet. Men även om de lämnar landet, då måste de komma tillbaka till Sverige på grund av sina fingeravtryck och på grund av Dublinregel och såna saker. Så varför var det ni ... kan antingen lämna dem eller acceptera dem. Håll dem inte mellan luften och jorden. Men det är det de gör. Och det är väldigt missfrustrerande för mig. (II13)

Ett rättsosäkert utfall som tema framträder också genom berättelser om att människor flyr vidare från Sverige till andra länder. Här berättar Hila:

Hila: Min kompis. Hon hade en storasyster som hade fyllt 18 och Migrationsverket hade sagt att hon inte fick bo med sin mamma och pappa så hon blev tvingad såhär att gå ut från huset. Och hon hade ingenstans att vara, hon hade inget lma-kort, hon bodde svart. Som tur var hade dom någon vän som hon kunde bo hos. Och sen fyllde min kompis också 18 och dom bara vi kan inte vänta här så länge till. Hennes lma-kort hade dom också tagit och hon skulle också behöva gå ut från huset, från sin mamma. Och liksom hon läste också natur, och liksom hon hade också framtid men det tog migrationsverket från henne. ... Det är jobbigt. Mina kompis som jag fick här hon flydde också, vi gick i samma klass. (II14)

Även diskussionen om ordnat mottagande, som återkommer i flera intervjuer, är kopplat till orimliga utfall av asyprocessen i enskilda ärenden:

Khaled: ... jag hade ju sagt att min mamma, pappa var ju ensam barn, och mamma hade två bröder som hade försvunnit under talibankriget. Det vill säga, innan jag föddes. Och mamma hade aldrig hört om dem, och de hade aldrig hört av sig till min mamma, om de lever ens. Och då hade det gått många år när jag föddes, och le ... Ja, jag var 12-13 år när jag lämnade min familj. Och vi hade aldrig något ... Vi fick inget information om dem, och de aldrig hörde av sig, och så där. Jag bara hörde deras namn. Och mamma visste ... Mamma och vi visste inte om de lever, ens. Och då tyckte de ... Migrationsverkets argument var att ja, men de kan ju ta hand om mig.

[...]

Trots att jag hade sagt, "jag har aldrig träffat dem, jag vet inte vilka de är". Och min mamma visste inte ens om de överlever ens, eller de lever i dag ens. Så ja, så att ... Och nu kommer jag inte ihåg, vad var det ... vad hade de för mer argument i det. Men han ... när vi överklagade så sa han det, att "ja, men två morbröder som han har aldrig träffat och vet inte ens om de lever, hur de ska kunna vara ordnat mottagande?" Han gjorde det.

[...]

Khaled: Ja, men det står ju på första beslutet att jag har ordnat mottagande, och de vill utvisa mig. Och sen dess har de inte diskuterat den, ordnat mottagande. Och de påstod ju att jag har ordnat mottagande. Och då har de inte utvecklat, eller har inte motiverat mer. Det är så [...]

Så ja, vi ansökte ... Efter det så vart det nej på verkställighetshindret, och då tyckte de att Röda korset var inte en trovärdig källa. Och så träffade jag en advokat ... Jag fick hjälp från de här torsdagsträffarna. Så jag fick ... jag träffade jag en advokat från Asylrättscentrum och visade mitt ärende. Och då tyckte hon, "ja, men vi kunde försöka göra en sådan här tortyr- och traumautredning". Och det gjorde vi, och ... vi sökte ju, vad heter det, bistånd från Amnestyfonden och så där. Det tog jättelång tid tills att vi gjorde det. Och så, vi sökte en ny verkställighetshinder. Och min advokat var ju ganska säker att jag skulle få en ny omprövning. Och då vart det nej på den med. (II17)

Dåligt bemötande på Migrationsverket

Några intervjudeltagare berättar om öppen rasism och kränkningar i asylprocessen. Zeina och Samira berättar om hur flera i personalen på Migrationsverket uttryckt sig elakt:

Samira: ... personalen som jobbar ... dom är elaka och dom bryr sig mest om din etnicitet, var du kommer ifrån, så det har hänt flera problem med personalen på grund av att dom var rasister mot oss. Ja, till exempel som kurder och irakier, för att på grund av att vi kommer från [ett land i Mellanöstern], så du vet, om du vet historien, dom hade krig och sånt, så därför är kurder hatar oss för att ..och det är inte vårt fel alltså, det var ju krig, vad heter det för länge sen, så det har hänt flera problem på grund av var vi kommer ifrån, vår etnicitet och vår religion och sånt, så ja det vara bara det

Intervjuare: jag förstår. Var det konflikter mellan dom som bodde på förläggningen också eller var det mest personalen?

Samira: ja, exakt, personalen som vi fick, eller borde få hjälp av.

Intervjuare: var dom kanske kurder själva, som flytt tidigare då?

Samira: nej alltså, dom hade född här, men dom har kommit hit för länge sen, typ när dom var 13, som mej då, (arabiska) det kändes som att vi liksom hade kommit hit, det kändes som att vi hade kommit till deras land. Jag vet inte hur jag ska förklara det, alltså svenskar har inte gjort det, utan alltså dom är svenskar men dom hade inte behandlat oss på det här sättet, alltså dom som bodde i Kurdistan, alltså jag vet inte hur jag ska förklara

Intervjuare: nej men jag tror att jag förstår att personalen hade fördomar mot er som ... inte var kurder.

Samira: ja, exakt.

[...]

Samira: alltså ingen har sagt till henne att hon fick börja, personalen som har sagt, hon som har sagt att det finns vissa som får, det är inte alla som har rätt till det

Intervjuare: man ska ju kunna få börja gymnasiet om man inte har fyllt 20, eller hur?

Samira: ja, och då vi bestämde då och vi trodde att det var liksom så

Intervjuare: det som ni beskriver på nåt sätt det är att ni var ganska utelämnade till personalen efter vad dom valde att ge information eller att inte ge information

Samira: alltså det beror på vilka människor eller vilken personal du snackar om för det fanns vissa svenska personal som var liksom väldigt snälla och hyggliga och sånt men andra som var inte svenska som jag sagt dom va rasister och inte ville liksom dela alla information (II18, s 10). (II18)

När jag berättade om saker som händer i mitt hemland, till exempel när det gäller att ge bort tjejerna när de är väldigt unga, då han bara sa till mig, "jag tror inte det kommer hända i Afghanistan".

Ett dåligt bemötande från myndighetspersoners sida var återkommande i intervjuerna. Här berättar Samira om frustrationen över att inte bli lyssnad till:

Det gick väldigt konstigt, eftersom utredare försökte ... Han blandade sin egen kultur med min hela tiden. När jag berättade om saker som händer i mitt hemland, till exempel när det gäller att ge bort tjejerna när de är väldigt unga, då han bara sa till mig, "jag tror inte det kommer hända i Afghanistan, för att det är inte ... Jag ..." Han bara försökte säga att, "nej, jag tror inte". Han hade inte någon bevis. Och hon sa att, "nej, det här händer inte". Och jag tänkte att ... Jag försökte säga till honom att, "kanske i din kultur, det kommer inte hända, men i min kultur, det händer. Och du måste försöka höra mig. Du måste lyssna på mig. Det här är min intervju". Men han bara försökte övertyga mig att nej, det är bara en imaginär sak och det händer inte i verkligheten. Och när min advokat ville komma till min hjälp och säga saker eller fråga saker till utredare, då han var inte så, men hans ton var lite aggressiv mot min advokat och sa att, "nej, du ska hålla dina frågor i slutet. Det är jag som frågar". Och min advokat fick inte säga någonting. Hon fick inte hjälpa mig som det var ... hon skulle göra. [...]

Och för att det hade gått en månad efter min pappas ... ja, vad heter den? Jag försökte ordet.

Intervjuare: Bortgång.

Samira: Ja. Och jag var väldigt känslig och jag grät så mycket under intervjun, men ... Och i slutet sa utredaren att, "kanske du behöver komma en gång till". Och jag sa att, "men jag berättade allting till er. Hur många gånger till ska jag komma och berätta en sak om och om igen?" Och han bara sa så kallt att, "du behöver komma hit hur många gånger vi säger till dig att komma hit". "Och om du behöver komma fem gånger till, då måste du komma".

[...]

Jag vet ingenting för säkert och kanske jag behöver vänta, Gud vet, hur många år till. Ja. Men 20 dagar efter det fick jag mitt uppehållstillstånd. Ja. (II18)

I en av intervjuerna, med Hamid, framträder en annan form av aggressivitet som handlar om risken att framstå som smart och vad som händer om man försöker göra motstånd. Hamid själv är välutbildad, smart och som han uttrycker det, lite filosofisk. Han har erfarenheter av att bli tillrättavisd på ett subtilt sätt, när han påtalat felaktigheter. Om du visar dessa sidor, intelligens och att man inte går med på vilka uttalanden som helst, för tydligt i asylprocessen så kan det vara till din nackdel:

Hamid: Ja, det är en bra sak. Ja, när ... Han frågade mig. Han sa till mig "Den här situationen som du berättar, som du förklarar, det känns lite för ... det känns inte så mycket trovärdigt". Och jag sa "Ursäkta, varför kallar ni också tredje värld, och vi kallar er ... ?" Alltså, att man skiljer mellan två världar. Då är det ... allting skiljes, alltså inte samma allting. Ni kan inte kalla oss tredje världen. Så han tyckte för smart, och han tyckte "Ja, den här personen ..." Alltså, det här är min erfarenhet. De vill inte att ... Om man gör sig som smart eller lite filosofisk, då är det lite svårt att man får uppehållstillstånd. Det är min erfarenhet [skratt]. De vill att personen ska vara lite dum. Ska inte vara ... ska vara ... som inte vet någonting, som inte ... så där. Det är mitt fel, jag hade ... jag skulle göra detta, men jag är en person ... är utbildad faktiskt i Gaza, bra utbildad. Men tyvärr, jag kunde inte översätta det ... (I16)

Denna situation, hur handläggaren verkar bli provocerad av att Hamid är smart, återkommer senare under intervjun:

Hamid: Han tyckte så, han straffade mig direkt för att jag var lite filosofisk. Och jag borde inte vara så faktiskt, men ... här i Sverige också, att man ska ... måste man ... Man måste vara lite mindre.

Intervjuare: Man måste uppträda som en flykting, eller vad man ska säga.

Hamid: Ja, det är sant. (I16)

Ett annat exempel på en erfarenhet av att känna sig misstrodd framkom i Karims intervju. Han berättar om hur Migrationsverket gjorde flera utredningar för att undersöka om han hade begått något krigsbrott. De trodde inte att han var en "riktig flykting":

Intervjuare: jag tänker, hur det kommer sig att det blev så många utredningar?

Karim: ja, Migrationsverket, tänkte eller ansåg att jag kanske gjort mig skyldig till något krigsbrott till exempel eftersom jag arbetade med amerikanska styrkor för att öka de afghanska styrkor i försvarsministeriet eller så dom sa, dom var misstänkt att jag kanske gjort något skyldigt, något brottsligt saker under min tjänstgöring.

[...]

tre, två intervjuer handlade mest om det, trots att jag bevisade att, trots att jag hade belegg att jag har inte gjort det ... det är ok, de vet att jag arbetade med afghanska/amerikanska styrkor, dom sa det, handläggare sa det att vi har olika rapporter att amerikanska styrkor hade gjort krigsbrott i afghanistan, alltså dessutom finns rapporter från FN om tortyr eller illa behandling återkommande i afghanistan men det har inte jag gjort ... men jag bevisade, jag hade alla intyg, men varje gång fick jag ny intervju, med samma frågor, dom frågade flera gånger ... jag visste inte, även min advokat visste inte, hon sa att det är första gången jag ser ett sånt här ärende, men jag vet att du har inte gjort det, Migrationsverket också vet, men jag vet inte varför dom skickar varje gång en ny intervju till dig ... dom hade rapport och allt om brott, om krigsbrott, om illa behandling med talibanerna i afghanistan med amerikanska

styrkor. Men dom hade inget bevis mot mig, och sen dom sa okej, du hade inte gjort dig skyldig till något brott, vi har kommit fram till det och du får uppehållstillstånd i Sverige ... det står att jag uppfyllde kraven för att stanna i Sverige, flyktingstatus, sedan dom skickade mitt ärende för att Migrationsverket skulle göra en ny utredning och fråga igen dom här frågorna som dom hade om min tjänstgöring och allt annat. (I119)

**Du ska bevisa för oss att du har inte gjort det ...
jag svarade på deras frågor under fyra timmar ...
samma frågor och samma, samma svar och
samma fråga i fyra timmar. Tre intervju,
kanske fyra intervju handlade om samma sak.**

*I Karims fall blev ärendet återförvisat till Migrationsverket för ny utredning kring krigsbrott.
Domstolen menade att Karims tjänst behövde utredas ytterligare:*

... dom sa att det behövs ytterligare utredning angående min tjänstgöring på [...], att jag kanske gjort något fel. Dom sa vi har inte frågat så mycket, trots att dom har, att jag var tre gånger på asylintervju, om bara den här frågan. Dom frågade samma [...] domstolen sa att jag har uppfyllt, jag uppfyllde kraven för att få stanna i Sverige. Men det är Migrationsverkets ansvar att göra en utredning till.

[...]

samma frågor, under fyra timmar tror jag, från kl 08 till kl 12

[...] handläggare upprepade samma fråga, har du gjort eller inte gjort, eller hur du arbetade, hur du arbetade med amerikanska styrkor, den amerikanska styrkor har gjort krigsförbrytelser eller krigsbrott i afghanistan, vi har information att dom har gjort det, så att dom har torterat eller illa behandlat talibanerna, dom frihetsberövade talibaner i afghanistan, så vi måste, eller du måste, du ska bevisa för oss att du har inte gjort det ... jag svarade på deras frågor under fyra timmar ... samma frågor och samma, samma svar och samma fråga i fyra timmar. Tre intervju, kanske fyra intervju handlade om samma sak.

Intervjuare: var det ny handläggare den här gången eller var det samma handläggare också?

Karim: två gånger hade jag samma handläggare och dom övriga gånger hade jag annan handläggare varje gång.

[...]

Karim: alltså jag begärde förklaringen varför dom gör så ... trots att jag, jag berättade allt det, allt jag visste om min tjänstgöring i afghanistan eller vad jag gjort ... på vilket sätt hade jag arbetat med de amerikanska styrkor, i afghanistan, jag berättade allt! Med information, med bevis, men allt jag hade ... (I119)

I materialet framkommer också ett fall där intervjupersonen berättar om hur Migrationsverket hotade att ta barnen om inte den asylsökande gör som Migrationsverket har bestämt.

Noor: ... om jag minns rätt var det oktober 2018. Sista dagarna på oktober, eller det var oktober och vi fick en kallelse från Migrationsverket i [Mellanstad] igen, nej det var i [Lillstad], förlåt det var inte [Mellanstad]. Vid den tiden då hade även [Lillstad] Migrationsverket, men nu har bara [Mellanstad]. Vi var hos Migrationsverket och vi fick veta

att vi hade fått alla tre avslag, och handläggaren var lite stark och sträng och så. Och han sa att "nu är det dags att ni ska åka till Afghanistan", "kommer ni samarbeta med oss och gå till ambassaden och hämta resehandlingar?". "Ni har fått avslag från överdomstolen, vilket betyder att man inte kan överklaga på det här" ... beslutet". Ni ska flytta till ett utvisningsboendet, ni kommer att få hjälp där av personalen att hämta resehandlingar från afghanska ambassaden. Om ni skriver själva under på papper, då kommer ni få ersättning när ni åker till Afghanistan". Jag vet inte hur många var ersättningen, jag minns inte riktigt men det vara någon siffra. Och när jag sa att vi kan inte åka till Afghanistan.. vi.. de alltså jag svarade mina svar, och sen han svarade att "ni kan inte bo kvar i Migrationsverkets bostad här som ni bor nu, och ni kommer att bli av med bostad. Har ni någon som ni kan bo hos?" och vi sa "Nej vi har inte". För vi hade ingen som accepterade oss att bo hos dem, vi var en hel familj. Och dom sa att "om ni bor på gatan, om ni blir av med...". Jag minns inte men han sa något om att polis eller Migrationsverket kommer att tömma huset. "dom kommer att tömma lägenheten och ni får inte bo där. Om ni hamnar på gatan och har ingenstans, då ringer vi till socialen för att ta emot barnen" ... "och det är socialen som tar hand om barnen för att ni har ingenstans att bo, om ni inte åker till det här utvisningsboendet som vi erbjuder er". Alternativet var att åka till utreseboendet eller ... bo på gatan.

[...]

Och han sa att "Om ni åker inte till utvisningsboendet", vad heter det?

Intervjuare: Utreseboende?

Noor: Okej, utreseboende. Jag var mycket rädd när han sa att, när han pratade om socialen och ta barnen och så ... Sedan blev ingenting viktigare än mina barn för mej. Jag blev väldigt upprörd, väldigt ledsen och väldigt rädd och det blev ett ändamål att ta hand om mina barn. Alltså nu är det dags, ingen får ta mina barn på grund av det! Och jag blev jätterädd. När han sa så, så sa vi att vi åker till det här utreseboendet. Vi accepterade att åka dit. För att jag var mycket rädd att det kommer att hända någonting för barnen om dom tänker att vi kan inte.. har inte den här möjligheten att vårda våra barn, eller vi har ingenstans att bo eller vi har inga pengar. Om socialen kommer att ta våra barn på det sättet, då är...att bo kvar i den här lägenheten eller att bo kvar i Sverige kanske är meningslöst. Jag blev helt hopp-lös för det. Jag blev jättearg faktiskt.

Dom kunde inte behandla mej på det sättet! Och alltså jag kunde försvara mej mot allt dumheter som jag fick.

Jag kunde säga till att det är inte rätt, det är mina rättigheter och ni kan inte hålla på det sättet! Och jag är ledsen att jag inte visste att Migrationsverket får inte göra så, eller handläggare får inte säga så till mej.

Intervjuare: Noor får jag bara, för det här är ju jätteviktigt. Jag vill bara fråga dej, menade han från Migrationsverket att om ni inte gick med på det här utreseboendet, eller liksom blev så att säga "bostadslösa" helt enkelt, "hamnade på gatan" sa han, menade han då att socialtjänsten skulle ta hand om barnen? Ta barnen ifrån er, var det det han menade?

Noor: Ja precis, han menade att ... "när lägenheten blir tomma och ni hamnar på gatan, då vi får kontakta socialen, att dom ska ta emot barnen för ni har ingenstans att" han menade "om

ni vägrar, och åker inte till utreseboendet, då det är det alternativet som är kvar för er" ...
Och vi visste inte att dom fick inte göra det. [*Noor är väldigt ledsen under denna del av samtalet.*] Vi visste inte heller att Sverige inte kan skicka iväg barnfamiljer [till Afghanistan].
Alltså jag hade ingen information om hur ...

[...]

Noor: Dom kunde inte behandla mej på det sättet! Och alltså jag kunde.. jag kunde ...
försvara mej mot allt dumheter som jag fick. Jag kunde säga till att det ÄR inte rätt, det är
mina rättigheter och ni kan inte hålla på DET sättet! jag kunde säga. Och jag är ledsen att inte
visste att Migrationsverket får inte göra så, eller handläggare får inte säga så till mej. Eller vi
kommer att få.. vi kommer att få, vi kommer att bo kvar i den här lägenheten som vi har, eller
vi har rätt att få bostad. Vi behöver inte åka till utreseboendet. Vi visste inte det. Och när vi
åkte till utreseboendet så hade vi bara en natt kvar, en eftermiddag och en natt för att kunna
förbereda oss och packa in sakerna. Vi fick inte hjälp för att ta med våra grejer, allt som
hushållsgrejer. Vi fick köpa två väskor bara. Två resväskor. Och vi fick lite barnkläder, blöjor.
Ja allt var barngrejer för att jag hade två små barn, en ettåring och en tvååring vid den tiden.
Ja, lite kläder för dom, vi åkte sen nästa morgon, tidigt på morgonen, klockan fem på
morgonen. Lägenheten var kvar. Vi hade allt våra grejer ... Det var ett boende med flera salar,
eller vad säger man, varje sal hade tolv, tretton rum ... och Migrationsverket var mitt emellan
i det här boendet. Och köket var lite utanför. Eh, vi fick mat från köket. Och Migrationsverket,
när vi visade eller när vi kom med det här brevet eller det här papperet från ambassaden, då
blev den handläggaren på Migrationsverket inte nöjd, han verkade mycket missnöjd och han
sa att "nej ni vill inte samarbeta med oss". Personalen på det här Migrationsverket som ligger
i det i det här boendet var fruktansvärd dålig personal. De var dom dåligaste människor som
jag bemötte i Sverige var personalen på det här [utrese]boendet ... Orespektfull personal,
okunniga och ja, dom kom och knackade alltså dom öppnade dörren utan att knacka på
dörren. Dom öppnade dörren varje dag på morgonen bitti och sen pratade väldigt fort och
att varför åker ni inte. Innan vi åkte till afghanska ambassaden, "varför åker ni inte till
afghanska ambassaden", "varför hämtar ni inte resebiljetter", eller bara öppnade dörren på
en gång, utan att knacka på dörren ... och ville veta att vi befinner oss i det här rummet eller
inte, eller vi åkte nästan. Barnen blev vakna på en gång ... Dom väckte barnen på det sättet
och sen, barnen blev mycket rädda. Min son fick panik i det här boendet jättemånga gånger,
och dom började gråta. Och sen jag att "varför ni öppnar dörren på det sättet, kan ni inte
kalla mej till Migrationsverket om ni säger nånting för att säga?". Och jag bad till dom att "ge
inte mej så här mycket lidande".

Intervjuare: Pratade dom svenska med dej eller kunde du prata med dom på ditt
modersmål?

Noor: Nej jag pratade svenska och jag pratade väldigt sällan, men jag pratade bättre än
tidigare.

Intervjuare: Men det var fortfarande ingen där som pratade ditt språk?

Noor: Ja det var i slutet av 2018 och jag lärde mej lite språket och jag försökte lära mig
språket varje dag. Och jag bad till dom. Jag berättade att jag har två små barn och ni måste
förstå det. [*Tystnad. Noor är ledsen.*]

[...]

Vi var där i åtta månader. Åtta månader ... Jag var alltid på receptionen och berättade att
barnen mår väldigt dåligt här. Alltså det här boendet var väldigt väldigt smutsigt. Toaletten,
köket, maten även. Mina barn fick bli sjuka när de fick mat från köket. Dom blev sjuka i
magen. Min dotter låg på sängen alltså hela tiden. [*Noor är ledsen*]

[...]

Vi fick inte åka till stan, vi fick inte biljetter för det. Vi fick inte pengar för att köpa mat till barnen själva. Alltså jag och min man var, alltså vi fick noll. Våra pengar minskade till noll och barnen fick 12 kronor varje, vilket var väldigt väldigt lite. Vi fick inte köpa biljetter för att kunna åka till affären och köpa lite mat till barnen. [...] Ja men vi hade jobbiga tiden helt enkelt. Personalen var ... alltså den som blev, gjorde jobbigaste för oss alltså bemötande från personalen. Vi fick jättemånga gånger återvändandesamtal, återvändandesamtalen var otroligt många gånger och jag vet inte varför vi kallades för återvändandesamtal såhär många gånger, och barnen måste vara i det här rummet. Mina barn blev väldigt väldigt oroliga för det. Alltså jag vet inte, den här atmosfären för att jag var väldigt orolig, jag var väldigt stressad, och jag grät oftast för att det enda som jag kunde göra. Och barnen blev också väldigt oroliga. Det var en gång som jag såg att min son såg polisbilen som körde in i den här boendet. Barnen lekte på väg och sen min son stannade och sen bara tittade rakt på polisbilen. Alltså han stirrade på polisbilen väldigt långt sekunder och jag frågade "vad händer Daniel med dej?" och då började han gråta och sa ... Det blir tyst och det rinner tårar ... Han sa "Mamma jag är rädd av polisen" ... Han sa att polisen ska ta oss. Polisen ska gripa oss. Jag sa "nej, varför polisen ska gripa oss, vi gör ingenting". Han hörde från barnen som lekte med varandra. Det var många barn från olika länder som pratade med varandra och han lärde sej engelska när dom pratade barnen, och jag vet inte men det var kanske några som berättade att polisen är farlig eller dom griper oss och utvisar oss. Det var han som förstår att nu polisen kommer att ta oss. Jag blev jätteledsen när han förstod att....han var bara tre och ett halvt år och varför han ska uppleva såna saker i sin ålder?. Varför ska han inte vara i förskolan och ha kul istället för att vara på det här boendet?

[...]

Alltså den här miljön var väldigt dålig. Alltså för barnen, för familjen, för människor. Dom bemötade personal från migrationsverket det var vem som. Helst det var killarna som drack alkohol på natten och dom bråkade med varandra. Dom bodde väldigt nära oss och jag kände mej inte trygg. Alltså jag tänkte att det är farligt att barnen ska leka därute, alltså att någonting ska hända. Det var jättemånga personer från olika länder. Ensamma män som drack narkotika på natten, drack alkohol på natten, skrek på natten. Dom var ... alltså det var en otrygg miljö.

När Noor sammanfattar intervjun säger hon:

Noor: Jag lever med dom här minnena. Jag kan inte glömma det här men jag har uppehållstillstånd nu ... Jag tycker att Migrationsverket, dom får inte göra så ... Vi tyckte att vi har massor med minnen där och vi blev liksom en grupp som upplevde gemensamma saker tillsammans. Och jag tyckte att det är bra att hälsa på dom även för mej och påminna ... det var jobbigt för barnen, dom ville inte åka dit.

Intervjuare: Följde dom med?

Noor: Nej vi förstod att första gången blev det jättejobbigt och efter det jag åkte ensam ... för att min son han blev fyra år, eh snart var han fyra år eller han var tre och hur ska jag säga, åtta månader ungefär, han fyllde i hösten i oktober. Men i alla fall han var ganska stor, han förstod att hur jobbigt vi hade det där och så, men han ville inte och han frågade oss och bad att "mamma jag vill inte sova där" eller "jag vill inte bo där" han kunde uttrycka sej så, så vi förstod att det är jobbigt för honom att påminna igen det här stället och det är därför vi tog med honom inte där mer. (II 20)

Aras som är statslös har varit i Sverige sedan 2008, Han berättar om hur Migrationsverket många gånger har agerat på ett märkligt sätt, bland annat under den första asylintervjun. I Aras andra asylprocess, som han minns mer ifrån, upplevde han en aggressivitet, närmast ett hat, i mötet med Migrationsverket:

Intervjuare: Ja, kan du beskriva lite hur du uppfattade mötet med Migrationsverket då, då?

Aras: Ja, de var lite hatiska, om man kan säga så, mot just när jag satt där jag kunde prata svenska, då tyckte de inte om det, att jag skulle presentera allt själv, på svenska. (II10)

Även Nazir Beskriver systemets inbyggda misstänksamhet och en känsla av att man kan bli ditsatt närsomhelst:

Nazir: De har ... När de vill komma ... När de kommer efter dig för att utvisa dig, de har allt om dig. Telefonnummer och datum och var du bor och var du har bott och var du kommer bo sen ... det är så vi ser på det. Häromdagen pratade jag med några vänner och det är så vi ser på det, att ... Om du ger dem chansen så kommer de fälla dig. (II11, del 2)

Andra aktörer i processen och rättsosäkerheten

Yosuf berättar i sin intervju om hur hans ombud inte ville höra om tortyren han utsatts för:

Yosuf: ... about the torture ... because me I tell him that me, they water me with the pipe, they are coming there, where the black lift, they want, you know, to put it in my ass, he said "no those words are so nasty", and I go "no no no, that is what happens to me". He said those words are not necessary, I know you have been tortured, but I don't have to, you know ... these details you know, you understand what I mean. That is very wrong, and I go "but what happen if I don't tell them exactly what happened, yeah I've been tortured, everybody are tortured, but what kind of torture". I have to write it ... he said, "no, tortured is ok, we understand that you have been tortured". They will understand that I have been tortured, but how. No, me and that lawyer ... didn't give me something nice, he is like somebody who is against me ... (II3)

Brister hos tolken förekommer i flera intervjuer med både professionella, stödpersoner och asylsökande. Här berättar Hamid om hur det kändes att prata bättre svenska än tolken:

Hamid: Alltså jag sa "Din svenska ... alltså inte så mycket bra faktiskt". Men hon också tyckte ... hon också var inte så mycket. Alltså, jag hjälpte henne under intervjun med att korrigera lite svenska ord. Och jag har pratat med handläggaren, men de bryr inte sig. De sa "Vi har inte tolk som regel. Det här är den enda som finns. Vill du ha det, eller vill du ska vi avsluta?" Så att det här är svaret som man får. (II6)

Kahlid har liknande erfarenheter som han berättar om i intervjun:

Intervjuare: ... att det blev lite konstiga tolkningar ibland då, med den här tolken ... fick det någon betydelse sen för hur Migrationsverket ... bedömde din ansökan?

Kahlid: Det tror jag inte faktiskt, för att när Migrationsverket skickade beslut om att man har fått uppehållstillstånd ... och det är många papper faktiskt, man bryr sig bara om första pappret. Att "ja, du har fått uppehållstillstånd på grund av detta och ..." klar. Man behöver inte läsa nio, tio sidor, det är därför, ja. Och jag menar om jag skulle tillbaka, så jag skulle tolka själv på ett annat sätt eller säga till tolken "nej, det här ... jag menar inte det här". (II7)

Aras berättar om den provokation han väckte, genom att han kunde tala god svenska:

Aras: Ja, hon var riktigt provocerad av att jag inte ville ha tolk med mig. Och det kändes att hon hade lite personligen emot mig då. För att jag kunde prata svenska, jag hade en flickvän med mig dit och ... ja, det kändes bara som det. Dock vet jag inte om det var riktig känsla eller inte, men hon uttryckte sig att "Det finns en tolk som du måste ta", vilket jag tyckte det var onödigt i och med att jag kunde säga det själv, det jag ville säga. (II10)

... en dag innan skulle vunnit laga kraft, så kommer hon "Vill du överklaga?" Så hon brydde sig inte alls om man skulle få rätt eller inte eller engagera sig i det där ...

Ombuden i asylprocessen har en viktig roll ur rättssäkerhetssynpunkt. bland vittnesmålen som kommer fram i intervjuerna förekommer både att ombud varit mycket engagerade och gjort ett hårt arbete, och ett missnöje i vissa situationer. Aras berättar i sin intervju om hur det var att ha ett oengagerat ombud som bland annat inte gick igenom protokollet från asylutredningen ordentligt:

Aras: Nej, nej, nej, absolut inte. Hon brydde sig inte. Inte ett dugg hon brydde sig, och så kunde hon ringa precis en dag innan och så berätta då om man vill överklaga eller inte, men det är självklart att man vill överklaga. Men en dag så kommer hon ... en dag innan skulle vunnit laga kraft, så kommer hon en dag innan "Vill du överklaga?" Så hon brydde sig inte alls om man skulle få rätt eller inte eller engagera sig i det där ... Så nej, hon var inte alls bra. Det tycker inte mina föräldrar heller, för hon var samma sak mot dem ... vi försökte byta henne, men det gick inte, för man får inte byta om man inte har någon särskilda skäl för att byta det. (II10)

#rättsosäkerhet

Aras berättade också om hur det kan vara när polisen får omöjliga uppdrag och upptäcker att de är just omöjliga. I hans ärende vände polisen från att till att börja med vara lite hotfull till att sedan helt ställa sig på Aras sida. Efter ett tag var polisen väldigt trött på Migrationsverket:

Aras: till en början var han, så klart, som alla andra poliser, lite hotfull att han skulle hämta pappa för sig själv, han ska hämta mig för mig själv. Alltså, det var mycket hotord, om man säger, så att "Nu ska jag hämta dig nästa vecka. Nästa vecka ska jag hämta din pappa, så han får åka själv". Men sen förstod han att det är omöjligt att göra det som han tyckte att det var nödvändigt ... det tog inte så länge, inte flera år senare, det var ett år, tror jag ... kanske lite längre. Sen 2018 till 2019. Ja, ett och ett halvt, kanske.
[...]

Ja, i slutet, ja. Han [polisen] var så trött på Migrationsverket. Han sa det tydligt, att "Jag orkar inte hålla på med Migrationsverket, ni får klara er med dem, jag kan inte ta hand om det här ärendet längre". Så det var då han tyckte att han skulle återlämna ärendet, för han kan inte göra någonting. Det var bara mycket påtryckningar på honom. Och han tyckte det var Migrationsverkets anvisningar, när han får svar ifrån dem, det var inte tydliga anvisningar på hur verkställigheten ska ske. De svarade aldrig honom tydligt, fast han har begärt att de skulle svara honom tydligt om han skulle fortsätta med det. Men han blev riktigt irriterad på dem till slut, på Migrationsverkets hantering av deras svar på deras begäran (II10)

Ett ytterligare tema som handlar om aktörer i asylprocessen rör de gode männen. I vissa av våra intervjuer framträder gode män som är oerhört engagerade. I andra ärenden är deras engagemang obefintligt. Här berättar Nazir om sina kontakter med en gode man som tagit på sig ett stort antal ungdomar:

Nazir: Och sen gick det ett tag tills jag fick en god man. Han var fett nonchalant. Så han kom och pratade ibland och gick och ... Ja, han hade så här fem, sex olika [unga han var godman för] ... Ja, personalen hjälpte oss att förstå honom. (II11)

Sen gick vi dit. Alltså de [ombud och godman] satt som två så här frigolitskapelser bakom mig, sa ingenting under intervjun.

Nazir berättar också om sitt ombud som även han var oengagerad i Nazirs situation:

Nazir: Ja, jag hade inte någon bra så här i relation till dem. För min advokat var väldigt så här ... Så, var inte världens trevligaste. Jag tänkte, ja, men jag kanske kan ... Jag ringde honom när jag fick tid för intervjun. Jag ringde honom och bara "hej. Skulle vi kunna träffas? För jag hör att mina andra vänner, innan de ska till sina intervjuer, de får träffa sina advokater. Så skulle vi kunna träffas, tror du?" Han bara "ja, absolut. Du kan komma den tiden till mig." Så jag gick till honom och bara "ja, vad ska vi göra?" Och det var någon tolk där också, men jag sa "men jag behöver ingen tolk". Hur som helst, jag bara "ja, vad ska vi göra och vad kommer den här intervjun handla om?" Han bara "ja, intervjun kommer ... De kommer fråga dig och ..." Han sa saker till mig som jag redan visste, så det var inte någon hjälp direkt. Han bara "det går till si och så. Har du andra frågor?" Jag bara "nej, men alltså jag är nervös. Kommer ni hjälpa mig då under intervjun?" Det är så här ... Och han bara "ja, ja, vi är där och så". Sen gick vi dit. Alltså de [ombud och godman] satt som två så här frigolitskapelser bakom mig, sa ingenting under intervjun.
[...]

Så jag ringde advokaten. Han bara "ja, men jag har skickat in protokollet". Jag bara "nej, du får inte skicka in protokollet." ... Och han bara "ja, men jag ringde din god man och berättade det för honom. Läste igenom protokollet för honom och han godkände det".

Det var innan jag fick avslag. Så jag bara "vänta, vänta, vänta. Vad har hänt med den här protokollgrejen?" Och det hade gått några månader efter intervjun. Så jag ringde advokaten. Han bara "ja, men jag har skickat in protokollet". Jag bara "nej, du får inte skicka in protokollet. Alltså, jag trodde det var ... processen var så att jag kommer till dig och vi pratar igenom protokollet och såna saker." ... Och han bara "ja, men jag ringde din god man och berättade det för honom. Läste igenom protokollet för honom och han godkände det ... Och så skickade ..." Ja. "Och så skickade jag in det." Jag bara ... Jag ringde honom [den gode mannen] efteråt och bara "vad har du gjort?" Han bara "men [ombudet] läste upp för mig protokollet och det verkade allt bra och det kändes som att allt var med och så, så jag godkände det". "Ja, fy fan, du får inte bekräfta min berättelse. Det är min ..." ... Så det blev fucked up där.

[...]

... jag kände att ja, men jag behöver honom, det är han som ska föra vidare min talan. Men ja, som sagt, jag upplevde honom väldigt ointresserad och så. Men familjehemmet däremot, de hjälpte jättemycket. Både praktiskt och känslomässigt. (II11).

Flera av de strandsatta intervjudeltagarna berättar att de har fått gehör från polisens sida, för sina praktiska verkställighetshinder, men att Migrationsverket trots att polisen överlämnar ärendet till dem inte erkänner hindren:

Aziz: Ja, då gäller ... då krävs det ifrån dem att se det lite mer ... längre. Inte bara att "Okej, nu säger vi nej och sen så försöker vi utvisa personen så fort det" ... Och en annan sak jag har märkt hos Migrationsverket, de vill göra sig av med sina uppgifter genom att "Ja, men nu när vi ser en möjlighet till att ja, men du ... vi antar att du inte samarbetar" eller "Vi ser dig som att inte vara villig att samarbeta" eller "Vi tolkar det som det till och med, om vi säger så. De tolkar väldigt många gånger. Och då gör de så här "Ja, men du samarbetar inte tyvärr, därför att ..." och så babblar de upp. Och sen säger de "Nu får polisen ta hand om det" för de har mer makt. Och det är en tendens hos dem som jag tycker inte heller är hållbart för att det är egentligen deras jobb och deras specialitet, till att först utreda ärendet och sen, när de har fattat beslut, de fattar beslut utifrån ... de ser alla omständigheter och uttömmer det och sen säger de "Ja, men okej nu ... vi kan inte bevilja dig uppehållstillstånd på grund av ..." Och sedan så motiverar de det. Och sen ska de se möjligheterna till att okej, nu har vi inte ha beviljat den här personen. Vi anser inte personen vara i behov av skydd. Kan personen rent praktiskt utvisas? Och då måste man också uttömma, i sin bedömning, alla möjligheter. Man ska inte bara anta "Ja, men okej, nu avslår vi ärendet sen är det bara att sätta personen på ett flygplan och så bara skicka hem". Det funkar inte så. Och de är medvetna om det, de är så medvetna om det, men ändå gör det så, därför att de måste komma upp till en viss nivå av avslag, till en viss nivå av nej, till att kunna bedriva sin verksamhet, helt enkelt. Utifrån min förståelse i alla fall. (II12)

Även när handläggningen verkar fungera väl så kan det ändå bli ett orimligt utfall, eftersom det saknas förutsättningar för att agera på ett rättssäkert sätt. Aziz berättar här om hur paff både han och ombudet blev när det blev avslag trots en bra utredning och en välvillig tjänsteman:

Hon var väldigt, väldigt positiv och det är också så här en grej som fick mig att tänka så här: "Åh, nu när hon är så positiv och hon bekräftade mycket av vad jag säger", så man får någon

känsla utav "Okej, den här gången löser det sig". Och sen kommer ett beslut som är helt motsatt till hennes själva ... eller till den här upplevelsen man fick på intervjun. Alltså, min advokat var också så här nästan helt säker på att "Ja, men den här gången så ... nu kommer du få ... för det första, det går inte att utvisa dig. För det andra, själva utredningen gick jättebra och hon hade inga följdfrågor. Allting gick hur bra som helst". Och det är också så här: "Varför?" [skratt] Så det ... (II12)

Tidspressen inom myndigheten drabbar asylsökande, Khaled berättar i sin intervju om att ingen hänsyn tas till total sömnbrist och att han inte kunde berätta allt som han ville:

Khaled: Fast eftersom jag hade ju bara tio minuter på mig, och så ... så gick vi in i ett rum. Så hade vi ett kort intervju. Och jag hann inte läsa. Och så hade jag kommit precis till, och hade inte sovit tillräckligt på två dygn, och var jättetrött. Och sen, jag hade aldrig haft någon intervju i Afghanistan och andra länder. Det var liksom första intervjun. Jag visste ingenting. Och dessutom att jag var 14 år. Så jag hann inte läsa, jag kunde inte läsa riktigt heller så bra då att jag ... Jag hann inte faktiskt läsa den här häftet, "hur går det asyl till?", och så där.

Intervjuare: Frågade de dig någon gång om du hade läst det där häftet? Eller att de liksom, du vet, kom ... som vi gör nu. "Har vi pratat om samtycke?" Att de kollade av med dig vad du hade fått med dig, så att säga.

Khaled: De frågade ju mig om jag har fått häftet. Fast de frågade inte om jag har läst det. [...]

Efter, när jag fick avslag, så ställde jag frågan till min advokat ... jag sa så här till honom. "Eftersom du visste att det vart inte bra utredning, varför gjorde du inget? Det var väl att Migrationsverkets handläggare var ... hade inte tillräcklig erfarenhet, och det vart inte bra asylutredning. Varför du reagerade inte?" Han bara, "Ja, jag var 100 % säkert att du skulle få asyl och få ett fullt uppehållstillstånd. Så därför, jag gjorde inget", sa han. Och sen, det finns väl en myndighet i Sverige som man kan anmäla en advokat som har inte skött sitt jobb. Och det ville jag göra faktiskt. Och så pratade jag med min god man, och hon bara, "Nej, jag tycker att han gjorde ... han skötte sig, och han gjorde sitt jobb och så där". Och så ... Vi anmälde inte. Där vart jag lite tveksam. Jag tycker han lyssnade, fast jag tycker att så här, om man lyssnar och gör inget åt det så spelar det ingen roll.

Intervjuare: Fick du byta tolk då, eller? Alltså, bröt de samtalet då?

Khaled: Ja, då sa de att "Då avbryter vi. Antingen väljer att fortsätta med den tolk som vi har, eller så avbryter vi och så försöker vi boka en ny tolk, så får du vänta på en ny tid".

Intervjuare: Ja. Och valde du då att vänta på en ny tid, eller?

Khaled: Ja, exakt. Ja, jo, det gjorde jag, för att det var svårt att kommunicera med ...

Intervjuare: Fick du vänta länge då?

Khaled: Ja, det vart ... ja, en gång. Jag fick byta tolk två gånger. En gång på mottagningsamtal innan man har asylutredning, en gång på asylutredning. Så ja, jag fick vänta lite längre än mina kompisar, som ... vi hade ... kom samtidigt och hade typ asylutredning, och så här. Det skilde bara några månader. Men eftersom jag fick vänta så ... Och jag fick byta tolk, så att då vart det lite längre. Eller fick jag vänta lite längre än de andra. (II17)

Tolken är oerhört viktig för att processen ska bli rättssäker:

Karim: det är konstigt, det första gången, den tolken som jag hade, han kunde persiska, men egentligen var han kurd ... kurdisktalande tolk. Men han kunde samtidigt flera språk, turkiska eller såna. Men jag kunde inte begripa hur han pratade, han pratade persiska, och eftersom jag pratade dari så det är stor skillnad mellan två olika dialekter, jag kunde inte persiska för att jag aldrig bodde i Iran ... men dom andra afghaner bor i Iran, bodde i Iran, dom kunde persiska, men jag kunde inte göra det. Så han pratade på persiska men jag förstod inte så mycket och hon också inte förstod mig.

Intervjuare: Sa du det till, sa du nånting om att du inte kunde förstå henne?

Karim: ja jag sa

**Vi pratade fyra timmar från kl 8-12,
men hela utredningen blev bara tre sidor.**

Intervjuare: och vad sa dom då, eller vad gjorde dom då?

Karim: dom sa det kommer att ta längre tid om du får en ny tid hos migrationsverket för att det är så lång kö, det är ett stort antal asylsökande som skulle göra intervjuer. Så jag pratade med min advokat att jag inte förstår, vi också meddelande i förväg till Migrationsverket att jag pratar dari och att måste ha en bra tolk, en tolk som kan dari. Och dessutom jobbade jag med, på [arbetsplats] i Afghanistan alltså, det finns olika, det fanns väldigt olika begrepp inom [myndigheter] som kunde inte översätta den här tolken, så jag pratade med min advokat att jag behöver en sån här tolk, som kan myndigheternas ord på dari ... hon sa ok, hon meddelande till handläggare, hon sa ok, vi kan göra det. Men trots detta hon inte gjorde så jag fick en ställt på intervju ... jag ansåg att jag måste fortsätta min intervju eftersom det tar lång tid, jag kan inte vänta ett år till på att få en ny tid. Så jag kom överens med min advokat och Migrationsverket om att vi skulle fortsätta utredningen, men jag hade sagt att det var fel på vissa platser. När vi hade gått igenom protokollet, så var det mycket fel och handläggare skrivit kortfattat, kortfattade detaljer ... vi pratade fyra timmar från kl 8-12, men hela utredningen blev bara tre sidor, protokollet ... det var väldigt kortfattat, sen har vi gått igenom protokollet så advokaten sa att det här det är inte acceptabelt så dom måste göra en ny utredning. Dom har skyldighet, dom har ansvar att göra rätt ... för andra gången också jag hade samma problem. Tolken var dari-talande tolk ... men, hon bodde i Iran, hon kom från Iran, hon kunde inte prata dari eftersom hon bodde i många år i Iran, kanske hon var född i Iran. Så hon kunde persiska, inte dari! När jag pratade om dom myndigheternas ord ... då hon kunde inte, hon kunde inte förstå vad säger jag.

[...]

[Men] jag hade en bra kontakt med min advokat, det hade jag tur ... så jag hittade att dom här orden på engelska sen översatte jag med tolken, och sen hittade jag en annan tolk, han jobbade med svenska styrkor i Afghanistan, men han kunde de här orden, de här begreppen i [vissa myndigheter], sen han gjorde översättningarna på ett separat papper så jag lämnade in det till min advokat ... så hade vi den här översättningen under hela andra intervjun ... så jag lämnade den ... min advokat gjorde det, hon sa det är bra förslag, en bra lösning så vi måste göra det (II19)

Många intervjuer handlar om brister i tolkning, inte avsiktliga brister men oavsiktliga små misstag som sedan förföljer den asylsökande genom hela processen. I intervjun med Karim sammanfattar han de problem han identifierat hos tolkarna:

Karim: Det största problemet var med tolkar som jag sa, dom kunde inte, dom kunde dari med de andra sökande som inte har så komplicerade ärenden, dom kunde prata, i dagliga språket, men inte det här myndighetspratet, det är väldigt väldigt svårt. Jag jobbade inom [...] så jag hade många svåra ord i min berättelse, tolken kunde inte, tolken sa själv, jag kan inte dom här orden, men det är ditt val, du bestämmer, om du vill du kan göra en annan intervju, att ställa in denna intervju. Men jag kunde inte göra det eftersom det tog lång tid och jag kunde inte vänta. (II19)

Karim berättade också om att ett engagerat ombud kan vara helt avgörande för utfallet:

Karim: jag fick en kallelse från Migrationsverket att du har rätt att välja ditt önskemål din advokat eller den advokat du tycker om. Men jag hade inte någon kontakt med någon advokat i sverige så jag bestämde att prata med Migrationsverket att dom skulle ordna det ... och sen fick jag kallelse från min advokat, vi träffades i Stockholm ... vi träffade två gånger innan intervjun ... hon var väldigt noggrann med sitt arbete. Så efter varje utredning hade vi träffats i stockholm. Det var bra.

Intervjuare: Det låter som att du hade stort förtroende för din advokat stämmer det?

Karim: ja precis, om jag inte hade en sån advokat, en sån bra advokat så kunde jag aldrig få ett positivt beslut från migrationsverket. Hon arbetade jättehårt. Hon försökte jättemycket om mitt ärende.

[...]

Under domstolen hon hittade massor av information från lifos, från FN, från Europeiska myndigheterna och påpekade under utredningen och många intervjuer som Migrationsverket hade tillgång till. Han hänvisade till dom här informationerna ... Migrationsverket använde sig bara av två källor, eller tre källor, när de fattade beslut i mitt ärende. Det är samma generella information som gäller alla asylsökande, men vissa har särskilda behov eller en särskild situation. Dom som jobbade med utländska soldater, med utländska organisationer, så dom var särskilt utsatta, i särskild fara i Afghanistan, dom kan inte leva där precis nu som talibanerna har stor makt i landet ... det var från Migrationsverkets egna rapporter, från lifos och andra rapporter som fanns. Men advokaten försökte att få fram dom all informationen och använda under utredningen och i domstolen. Men många advokater inte gör det för sina klienter, dom bara skriver kortfattade informationen. (II19)

I en del fall är tidspress och bristande engagemang av stor betydelse för utfallet. Noor berättar i intervjun om hur det alltid var stressigt när hon mötte sitt ombud vilket hindrade henne från att berätta detaljerat. Dessutom hamnade familjen på ett utreseboende utan att de kunde utvisas:

Noor: Jag ska berätta hur det var. Varje gång vi hade ett möte med advokaten så hade vi väldigt kort tid. Vi hade tolk och hälften av tiden tar alltid tolken. Det tar ganska lång tid. Vi hade alltid kort om tid med advokaten och vi träffade bara honom en gång innan utredningen och en gång efter utredningen. Det var längesedan nu, och jag kunde inte språket och jag kunde inte uttrycka mej. Alltså jag kände mig helt otrygg i det svenska

samhället. Mycket otrygg och mycket rädd. Jag vet inte varför jag hade det känslan, vilken jag inte har nu.

Nu har jag mycket information och jag vet hur en advokat ska fungera och jag tänker att det var väldigt synd för mig tidigare, att vi inte hade dom samarbeten vi borde ha eller måste ha för den här viktiga processen.

Nu har jag mycket information och jag vet hur en advokat ska fungera och jag tänker att det var väldigt synd för mig tidigare, att vi inte hade dom samarbeten vi borde ha eller måste ha för den här viktiga processen. När advokaten skulle gå igenom protokollen efter intervjun, då var det väldigt kort. Protokollet var väldigt, väldigt långt och det tog säkert lång tid men för både jag och min sambo tog det säkert bara en timme för båda oss, jag tycker att det var väldigt kort. Vi gick aldrig igenom protokollen tillsammans eller dom viktiga sakerna.

[...]

Noor: Ja vi fick biljetter [till utreseboende] av Migrationsverket och adressen för det och det var i [Lillstad], utanför [Mellanstad]. [...] Det var ett utreseboende både för barnfamiljer och för vuxna män eller kvinnor som har inte familjen. Där hade vi den jobbigaste tiden i Sverige. Det var ju faktiskt väldigt, väldigt jobbigt. Vi visste inte hur många dagar är skulle vara där. Jag var väldigt mycket rädd. Vi tänkte så att om läget blir mycket dåligt, då kanske vi åker till Tyskland. Jag var mycket rädd att dom kan skicka tillbaka min man kanske, ensam. Vi visste inte det om dom kan göra det eller inte. Vad gjorde jag? Jag var. Vid den tiden jag kände en man i Stockholm som jag tänkte att han var advokat. Han pratar dari och han var från Afghanistan. Ni kanske redan känner igen honom, han heter Mehrab. Han var mycket på sociala media och jag kände igen honom när jag såg hans ansikte ... på Facebook. Och det fanns mycket snack mellan afghaner att han är bra och han är kunnig och han hjälper till afghaner och han är aktivist och han försöker göra väldigt bra saker för flyktingar. Han har bra information och han är advokat helt enkelt. Och den, jag försökte få hans telefonnummer och ringde honom och bad om hjälp. Och vi fick träffa honom på hans kontor på [Förort], han hade en kontor [där]. Då vi hade träffat honom och berättat om vår situation och han lovade att han kan hjälpa oss och började lova jättemycket och "var inte rädd" och så, "jag själv har kontakt i ambassaden", "jag låter inte att dom ska utvisa er till Afghanistan", "jag kan fixa det genom ambassaden". Fast jag visste inte att det är inte lag att man skickar iväg barnfamiljer. Han lurade oss på det sättet att "jag har kontakter i ambassaden och kan hjälpa er på det sättet att jag begär att ni inte ska utvisas till Afghanistan". Men han sa inte att barnfamiljer inte kommer att utvisas till Afghanistan, han sa att "dom kan utvisa er till Afghanistan, men det är jag som hjälper er".

Förstår ni vad jag menar?

Klicka här för förklaring om limbo-situationer

[...]

Hur gick det för mej med advokaten? Under tiden som vi bodde i [Lillstad] om vi går tillbaka till den tiden som vi bodde i utreseboende, då träffade jag mannen i Stockholm som heter Mehrab, ni känner igen honom kanske. Och hon blev så mycket känd bland afghaner på

sociala media att hon är väldigt br.. han är väldigt.. förlåt han, att han är väldigt bra, han är duktig, han är kunnig, han är advokat, han hjälper till sina medmänniskor (djupt andetag) och otur att vi litade på honom. Vi fick hans telefonnummer av andra afghaner som vi hade kontakt med tidigare när vi bodde utanför [Mellanstad 1], och vi ringde honom ... En gång ringde vi till honom innan vi åkte till utreseboendet och gången efter när vi flyttade dit det vara bara en kort period, det vara bara en vecka innan tror jag. Men vi började kontakt med honom när vi åkte till Uppsala, utreseboendet i [Mellanstad 2]. Och han var väldigt trevlig bakom telefon. Jättejättetrevligt och pratade väldigt bra och sa bra saker och visade alltså ... sa han att "jag kan hjälpa er" och det finns hopp eller "jag kan se hoppet" eller alltså ... han visade att han är duktig på det här sättet och han kan hjälpa oss och det finns mycket väg och så. Och vi blev väldigt glada att han finns, alltså i dåtiden. Och jamen jag blev jätteglad att han svarade på våran telefon och sen lovade att han kan hjälpa oss och han ville träffa oss och så. Och han hade kontor i [Förort]. Han bokade en tid för oss, vi åkte dit, vi pratade med honom. Han verkade väldigt trevlig när vi var där och pratade och så, och han ville ... Det var väldigt konstigt, han sa först .. först sa han att "jag vill inte ha pengar, jag vill bara hjälpa er, i morgon är min födelsedag och jag behöver inte den här pengarna ". Alltså hon sa till .. hon vill ge oss en gåva, vilket jag hatade på det sättet som han sa och jag sa att "nej men vi vill inte ha nånting gratis" sa jag ... Det kändes inte okej för mej att han ska hjälpa oss gratis! Speciellt han för att det var svårt att lita på honom. Det var väldigt oprofessionellt tycker jag, att han pratar så här i sitt kontor ... alltså att han pratade så vänligt. Jag tänkte att om en advokat ska prata så då är man väldigt seriös på sitt jobb, förstår du hur jag menar? ... jag menar att man är.. alltså man gör sitt jobb ... vi ville att han ska gör sitt jobb ... det är det jag menar och jag var rädd för det för att han var en man från Afghanistan och jag ... förlåt men jag vill inte prata om männen från Afghanistan på det sättet men ... på grund av mitt liv, alltså jag träffade många män och ... jag var rädd! ... för att vara ärlig, jag var rädd för det. Men han ville ha ett fullmakt av oss. Han sa att "Ni har två ärenden" sa han. Ni behöver två, att det ska skrivas två VUT, men han sa inte VUT han sa "överklagan". Och det kostar dubbelt sa han "men eftersom jag är snäll med er jag räknar för en person, jag får betalt för en person för hela familjen", " men egentligen ni måste betala för två personer" sa han efter det. Och vi betalade. Ursäkt jag är lite osäker, mellan sex- och sjutusen. Men det var sex det var sjutusen tror jag, vi betalade honom. Alltså ungefär, eh jag måste, men antingen sex eller sju. Och han fick fullmakt av oss, när vi skulle säga hej till honom och så sa han till mej att "jag kommer att skicka sms till dej", sa han till mej. Jag sa ingenting och jag blev lite förvånad, varför han vill just skicka sms till mej?

Oj det är jättejobbigt. Det är ... Jag har inte pratat med någon om det.

[...]

Han använde mina känslor, alltså min relation till mina barn. Att jag är en mamma, att jag måste vara stark, måste hjälpa till mina barn. Alltså han pratade väldigt konstigt med mej. Han chattade väldigt konstigt med mej och varje gång att jag ville avbryta att prata med honom så sa han att "du vet vilken situation ni är i, ni befinner er i. Du vet hur dina barn har det i [Lillstad]", i det här utreseboendet. Och han ville alltså, och faktiskt ... han ville pressa mej på grund av den situationen som jag har ... Och jag, det var dumt att, jag fortsatte faktiskt skriva allt som han vill. Alltså han ville så och så dåliga ord, att jag skriver i chatten. "Skriv såhär" och "skriv såhär, jag kommer att hjälpa dej jag lovar att", "tänk att jag är din bror" sa han. "Tänk att jag gör allt för dina barn att ni ska få uppehållstillstånd och ni ska ha bra", "tänk att hur stark du är och vilken bra mamma är du. "Tänk att allt kommer att bli bra" och så och sen ville han ... sen tillslut sa han "om du vill.. jag har inte så mycket tid. Om du vill

inte att jag ska hjälpa er, då vi slutar här” sa han. Och jag blev jätterädd ... det var väldigt svårt att bestämma vad jag skulle göra och han var den enda personen som lovade att han skulle hjälpa oss. Jag känner inte igen advokaten fast vi var väldigt nära Stockholm. Jag kände inte Stockholm, vi var aldrig i Stockholm den tiden som jag träffade Mehrab. Jag kanske har fortfarande hans chatt i telegram. Och han ville faktiskt att jag säger sakerna som ÄR INTE sant. Till Migrationsverket.

[...]

Det var jättejobbigt för mej att hålla kontakt med honom. Jag tänkte att han, han, han gick över den här gränsen för mej ... Varje människa har en gräns. Jag tror att han utnyttjade mej på det sättet. Jag är väldigt arg på honom fortfarande.

Intervjuare: hur länge pågick det här Noor, kommer du ihåg hur länge han höll på sådär tills han sa att?

Noor: Tills jag var i sittstrejken ... där kände jag igen honom ... Där förstod jag vem är han. Där fick jag tillräcklig information om honom att han inte är advokat ens, han har lurat jättemånga personer. Det är inte bara mig som han lurade och dessutom har han skrivit en VUT till mej. Allt var osanning. Alltså det var inte sant som han skrivit. Han skrivit att jag var i en relation med en kille, vi hade haft samlag med varandra och så, jag har aldrig sagt till honom att vi har varit i den här relationen och så. Han kom själv på såna saker och det var väldigt svårt efter det när jag fick eh, jag skulle återkalla den här VUT:en men det gick inte ändå och sen fick vi skriva ett papper med en advokat att allt som han skrivit är inte sant, jag har inte sagt den, jag har skrivit att vi vill återkalla det här ärendet och om ni inte återkallar den så ni kan läsa det här papperet att jag påstår inte såna saker som han skrivit.

Intervjuare: Noor, får jag fråga, han skickade in det där verkställighetshindret utan att prata med er om att han gjorde det?

Noor: Ja ja, utan att jag ser den. Jag har inte sett den verkställighetshindret som han skrev till mej. Jag fick den från, efter det fick jag den från Migrationsverket och visade till advokaten, vi gick igenom det tillsammans. Jag kunde inte svenska innan dess så mycket och att läsa ett verkställighetshinder är jättesvårt ... Hon hade tolk och vi pratade tillsammans. Jag blev bättre med svenska, det var hösten 2019 när jag och advokaten träffade varandra och gick igenom VUT:en som Mehrab hade skrivit för mej ... jag fick avslag för den här VUT:en. Alltså för mej spelade det ingen roll att jag fick avslag eller alltså inte, men jag blev jättemer arg på honom när han skrivit så massa fel i mitt ärende. Dom började, jag kommer ihåg året 2018, när vi åkte till utreseboendet, efter oss var många barnfamiljer i den här stället som vi bodde och Migrationsverket hade hotat dom också att ni måste åka till utreseboendet men dom lämnade inte lägenheterna, en del vägrade och stannade i lägenheten och det hände ingenting efter, och en del var rädd och lämnade Sverige. De åkte till Frankrike och Tyskland på grund av det, för att dom var väldigt rädda för själva namnet utreseboende och så ... Dom var mycket rädd och dom lämnade. Migrationsverket aldrig kommer att sitta framför dej och säga att du har rätt att få bostad och få LMA-kort eftersom du har barn under 18 år. Dom kommer aldrig att säga så, utan att som säger att du har fått all ... ditt ärende har vunnit laga kraft, du har utvisningsbeslut och det betyder att du måste åka till Afghanistan och samarbeta med oss, det är det som du behöver göra att åka till afghanska ambassaden och hämta resebiljetter. Du kommer få reseersättning och hjälp från Migrationsverket för att bygga ett liv i Afghanistan, det är det som dom säger i återvändandesamtal. Det är ingen som har informerat att du har barn under 18 år, gränspolis. Du kommer inte att hamna i förvar, barnfamiljer har rätt att få minskad dagersättning och bostad tills deras barn fyller 18 år. (II 20)

I intervjuerna kom fram att det förekommer att utredarna på Migrationsverket förbisåg, eller ignorerade, att den sökande var väldigt rädd. I följande citat berättar Aubrey att utredaren inte tar hänsyn till ett skräckslaget barn, som hen har framfört sig under intervjun. Aubrey var 14 år när han kom till Sverige.

Hon var ... Ställde samma fråga hela tiden så att ... Ja, hon var ... Att man ... Samma fråga så att man inte vet, vad är det du vill, i vilk ... Hon bara sa samma fråga hela tiden. Och sen fick jag inte heller någon annan tid, och det var typ två och en halv timme tror jag som det var. Och sen vi har haft bas och sen tolken. Det är lite så att jag skulle kunna säga allt jag behövde ... Och sen fick jag inte en annan intervju så att jag skulle kunna säga det och vad heter den, det jag kände att jag har inte sagt. Eller jag kände i alla fall att det var lite tid och mycket stressigt och det var mycket frågor och att hon var på hela tiden.

Intervjuare: Var det stressigt också säger du?

Aubrey: Ja, det ... man märker konversationen mellan mig och henne. Att det var så missförstånd, en ja ... Jag var också så här stressad så att jag inte kunde rätta till eller så här att så ska det vara. Och då ... Det är så missförstånd, man märker konversationen där.

[...]

[Advokaten] sa några, så här hur det skulle vara och så där, men ändå kändes bara att det var att jag har inte förberett tillräckligt. Ja, det var så mycket ... Så lite tid och att det var mycket stressigt, för att det var så mycket frågor. Att det var ja ... det var så här att jag i min berättande ... eller vad heter det, i min händelse, det som hände ... anledningen som gjorde att jag kom hit var att jag just när det hände ... det som hände min pappa, jag var inte där just, men jag berättade allt det, jag såg när han kom. Och det han sa och allt jag fick information om. Hur han blev behandlad, eller varför han inte kom hem eller vad var det som hände. Och sen allt det här såg jag, men jag har inte ... Det är inte så mycket som jag funderade heller. Att jag skulle ... Jag kunde ja, det var så ... Det var frågor som jag kunde inte svara, som var ... Som jag inte ens själv visste.

[...]

Jag kände bara så här om jag inte svarar, då vad kommer hända då. Om jag säger "nu vill jag stoppa, nu vill jag ..." Vad kommer hända?

Det är så här, när jag gjorde intervjun kände jag mig så här ... Jag kände ... Jag var ... Jag kände obekvämt. Hon ville bara så här jobbet gjort, det var det enda hon ville. Hon bara ... Jag kände bara så här om jag inte svarar, då vad kommer hända då. Om jag säger "nu vill jag stoppa, nu vill jag ..." Vad kommer hända? Jag visste inte allt det här. Och att jag var så stressad och till och med vad heter det, advokaten kom in och ville säga någonting, så sa hon bara "du får inte lägga dig i, du får skicka in det du vill". Då kände jag bara så här ... blev jag ännu rädd att hon säger till advokaten typ. Du får skicka in om du vill lägga till någonting.

[...]

Och han och jag hade gått igenom allt, min berättelse, allt som har hänt. Han vet hur ... När ... då när vi gick igenom, då var jag så här bekväm och jag var så här har berättat allt lugn och ro. Och nu känner jag så här mig stressad för att allt jag säger blir en till fråga, förstår du? Hon letar efter så här frågor hela tiden och jag känner bara så här "jag måste säga någonting".

Någonting som jag inte heller har svar måste jag ändå säga på något sätt, så. Få fram bara svar som jag inte ens har, så kändes det ...

Advokaten märkte. Advokaten märkte att jag pratar om helt något annat, att jag är stressad, säger någonting helt fel så här och sen ville han så här säga någonting. Så hon bara "du får inte lägga dig i, du får skicka in om det behövs någonting" ... Det var konstigt ... Handläggaren sa att advokaten skulle inte lägga sig i. Förhör.

Intervjuare: Nu som du säger förhör, nu kollar vi det med en annan fråga. Är det så det var, eller var det så du upplevde det?

Aubrey: Det var så det var. Det var ... Hon var ... Som jag upplevde med henne, vad heter det, hon, vad säger man, hon som har gjort utredningen?

Intervjuaren: Handläggaren.

Och jag känner att jag måste svara allt hon frågar,
fast jag inte vet eller någonting helt annat.
Det märks helt det här, att det är kaos. ...
Om det hade varit just nu, då hade jag kunnat sagt
"det här vet jag inte, den här frågan förstår jag inte".

Aubrey: Handläggaren. Ja, det är hon jag kände ... Hon var så här aggressiv på det sättet hon svarar mot advokaten och att vilka frågor hon ställer och hur hon ser ut, så här ... Hur jag känner när jag sitter där. Och att jag känner att jag måste svara allt hon frågar, fast jag inte vet eller någonting helt annat. Det märks helt det här, att det är kaos. Och då hade jag ... Om jag hade vetat nu, om det hade varit just nu, då hade jag kunnat sagt "det här vet jag inte, den här frågan förstår jag inte. Du måste ... Vad är det här?" Och då hade jag sagt att "jag vill byta tolken, vad heter den, se att tolken alltid berättar eller vad är det fel", ja. Jag kunde ha ändrat allt det där.

Intervjuare: Och det låter ... Så som du beskriver det också så låter det som att du också blev ... Det har du sagt flera gånger, men jag får också en känsla av att du blev nästan mer och mer rädd under samtalet, när du såg hur hon också behandlade din advokat så att säga.

Aubrey: Ja, ja, verkligen. Alltså, jätterädd ... att jag inte ... Att det var så här ... Jag måste svara oavsett vad det är hon frågar, spelar ingen roll om det är någonting med att göra mig själv eller något annat. Jag kände att jag måste svara ändå. Och att jag ... Jag funderade, vad kommer hända om jag inte svarar? Jag måste ändå hitta på någonting så här, jag måste ändå ge svaret. Det var så det kändes. Så jobbigt var det. Det var ändå två timmar ... Två och en halv timme, men det kändes en hel jävla dag.

Intervjuare: Ja, jag förstår. Och det är bara en liten fråga till vad det gäller din advokat. När hon sa så där till din advokat, "lägg dig inte i det här, du får skicka skriftligt", blev din advokat tyst då? Eller försökte din advokat protestera eller göra någonting?

Aubrey: Han bara "okej, jag behövde ... jag ville inte lägga till eller fixa någonting, jag vet vad han har sagt till mig" sa han bara ... "Jag vill inte lägga till något nytt. Det är inte det. Men jag och Aubrey har pratat och gått igenom allt det här. Det var det. Men okej, förlåt", sa han då. Ja.

Intervjuare: Jag tänkte väl om det var så att ... Bara för att jag ska ha ställt frågan i alla fall. Om det var så att handläggaren vid något tillfälle bekräftade hur du mädde?

Aubrey: Nej, jag har inte märkt, eller jag har inte ... Jag tror inte att hon sa det. Men det var ... vi hade ... Hon sa från början, vi skulle ha en paus. Och det var enda vi tog. Jag ville jättegärna ta en paus men jag vågade inte heller säga "jag behöver paus nu". Det här går över gränsen, nu tappar jag helt, och jag är stressad då ... Jag tänkte på om du säger så, då har du förlorat det här, chansen, det var enda jag tänkte. Och hon förstår mig inte någonting. Jag vet inte, någon, det fanns inte någon som märkte hur stressigt jag var. Och om jag hade sagt det, jag har stressigt, jag kunde inte våga säga det här, jag tänkte bara "om du säger så, då är det kört för dig". Det var enda jag tänkte. Jag var så rädd. (II21)

Tidspressen under asylintervjun påtalades i flera intervjuer. Ett problem som Winnie lyfter i sin intervju om hur den stressade stämningen gör det omöjligt att berätta om asylskäl. Hon svarar på frågan om hon hann svara på frågorna under asylutredningen och det framkommer även att hon inte fått något juridiskt ombud:

Winnie: ... I was nervous, I tried to explain, but my case was not only the medical issue, I was also discriminated in my country, but the handläggare she turned it to the medical issue so, she turned everything to the medical issue so she said when she gave me the decision, she said, now you have a new prime minister and the prime minister gave more concern about health so you have much better for the health sector so you can be treated in your country, so we couldn't accept that she said. But is not only about the medical treatment

Intervjuare: In what way did she steer you, in the interview, in what way did she steer towards the medical issue and not the discrimination.

Winnie: I don't know but she, I told her the discrimination and everything but she told me that, when she gave me the decision, she gave me one paper and based on this paper, I don't know, there is some research type, so based on this your country is capable of treating you so you don't need to be here. I couldn't say anything because I was too nervous. (II22)

Ett problem i asylprocessen som flera intervjudeltagare lyfter handlar om svårigheten att ställa någon till svars när det uppstår misstag eller man upplever sig felaktigt behandlad. Det är mycket svårt att utkräva ansvar, handläggare kan bytas ut hur som helst, det är en känsla av att vara en siffra på ett papper. Ytterligare ett problem är en obehaglig känsla av att dela med sig av traumatiska erfarenheter till någon som inte verkar bry sig Sayed berättar här om hur det känns att ingen tar ansvar:

Intervjuare: Har du varit i kontakt med många olika personer på Migrationsverket?

Sayed: Ja.

Intervjuare: Ja. Är det någon som har varit lite bättre än någon annan, eller?

Sayed: Nej, ingen av dem varit ... Alltså, de säger, "vi följer regler. Det är regler står så här att man måste göra så". Eftersom det gav mig inte någonting. Så det är över. Utan jag sa, "varför är över? Kan jag inte vara 16? Varför kan jag inte vara 20 eller varför jag inte kan vara 25? Varför var inte det 18?" Men de har ingen sån. De säger, "det är regler" ... alltså, de säger ... eller de säger bara ett svar, "det är lagar" eller "det är inte jag som har bestämt".

Intervjuare: Så ett svar, det är lag och det är inte jag som har bestämt.

Sayed: Som bestämmer. Ja, bestämmer det där.

[...]

När vi frågade dem, de sa, "nej, det är inte jag som har bestämmer". ... Alltså, de säger att han har gjort fel, inte jag. De hämtar inte den person som har tagit beslut, kommer inte ... De hämtar inte den person framme.

Intervjuare: Så du har aldrig träffat den personen som har tagit beslut?

Sayed: Nej, alltså jag har inte sett den person som tagit mina beslut. Alltså, kanske de blir rädd såna. (II1)

Här berättar Masoume om att asylsökande inte ses som människor utan som ärenden:

Masoume: Jag själv tror att de bryr sig inte om det, eftersom de tittar inte på oss som människor, utan bara som antal ärende, några ärende som de jobbar med. Och de säger ... De kan säga att, "ja, vi lyssnar på dig och ja, vi försöker att hinna med ditt ärende så fort som möjligt", men i slutet av dagen, då ska de göra vad de vill, eftersom kanske det är bara ... (II13)

Och Aubrey berättar om att det var svårt att prata om sin familj som människor:

Aubrey: Eller min familj, men de struntar i. Det här betyder mycket för mig, men de struntar. Det kändes bara så här att de inte bryr sig. De brydde bara jobbet var gjort och ja. Det var så. (II21)

Byråkratin ska vara "opartisk" och det är också ett av skälen till att det går att byta ut handläggare hursomhelst. Här berättar Ma om hur hon försatts i limbo i Grekland som hon omöjligen kunde ta sig ur, vilket skapade en stor frustration i förhållande till byråkratins ansiktslöshet. I Aten, där hon befann sig, fanns även hennes make och deras gemensamma 8-månader gamla son.

Ma: The one who take over after the one we talk to. You talk to somebody, and they change him. Because he gets like emotionally involved I guess. They always do this. They change person. When somebody gets a little soft they change him ... I never meet the same person two times with Migration. Every time they contact me it's a new person and in a new area completely. From Borås to Gothenburg to ... It's like every time they change the area, they change the person. So they don't get any sympathy. (II5)

Men när man ändå inte kan utvisa så ändå är man inte heller villig att ge uppehållstillstånd och det är det jag inte förstår. Varför är det så?

Ett nej är ett nej. Det är ett mantra från Migrationsverket som också diskuteras under intervjuerna. Aziz som levit i Sverige med obekräftade praktiska verkställighetshinder under lång tid, beskriver detta i termer av riktlinjer:

Aziz: Jag vet inte ifall det är såna riktlinjer som kommer men att de måste förhålla sig till sina interna siffror. Och då ... jag blir ett papper för dem och det är jag medveten om så jag har till och med skrivit till min nuvarande handläggare [skratt]. Jag sa "Jag förstår att jag är ett papper, ett dossiernummer för er, men låt oss se på det här. Hur kan vi lösa det här? Nu när

ni ändå inte ser mig som en människa men låt oss lösa det på det sättet som det går att lösa". Så jag är medveten om det men ... och jag har också landat i att ju mer ... Jag tänker lite så här "Ja, men vad får en ... vad får dem att ändå hålla sig till nej?" Och då tänker jag så här ... Ja, men jag tänker på en medarbetare på Migrationsverket som ändå ska hålla sig till nej och inkomma med väldigt så här ogenomtänkta argumentationer, då måste den på något sätt ändå först inse att det inte går att verkställa det här och man kommer ju ingenstans men det är en del av arbetsuppgiften, att se till att säga nej. Hur mycket än det tar emot så ska man förhålla sig till de siffror. Har man sagt nej så ska man försöka, så länge som möjligt, att behålla det här nej:et och försöka bli av med den här personen. Att utvisa så många som möjligt. Men när man ändå inte kan utvisa så ändå är man inte heller villig att ge uppehållstillstånd och det är det jag inte förstår. Varför är det så? Det är det jag inte fattar. Jag förstår att man kan till en viss del pusha och försöka visa "Ja, men okej, så här funkar det. Har du fått ett utvisningsbeslut så ska du utvisas". Men när man inte kan utvisas, då måste man ändå inse det och säga så här "Ja, men okej då. Vi kommer inte längre än så här". (II12)

Svårigheter att skapa relationer när man är i asylprocessen, och erfarenheter av att relationer förstörs under asylprocessen, bland annat på grund av den långa ovissa väntan, framkom i flera intervjuer. Aubrey berättar här om sin relation till socialtjänsten:

Aubrey: Socialtjänsten fick jag alltid så här byta och sen och det var något nytt, varje möte jag skulle träffa det var någon ny ... det var nya varje gång. Och då ... Kanske tre, två gånger har jag träffat dem, och alla var så här nya människor. (II21)

Tidsandan, att inte känna sig välkommen

Många av intervjudeltagarna, såväl professionella som stödpersoner och asylsökande berättar om att det är en hårdare tid och att de ofta känner sig ovälkomna till Sverige. Här berättar Khaled:

Khaled: Det är klart att det finns goda människor överallt. Men [liten kommun], de som bor där är ... Ja, största del av ... De är väldigt höger, eller ja ... Så de har ... De flesta kanske har inte tyckt om oss, direkt. Det gjorde de inte. Så var det på skolan med. Det kunde man märka direkt. Men ja, så var det ... det har jag känt av.

Intervjuare: ... har det varit ...? Det har varit också så med dem som är i samma ålder som dig. Det gäller alla, menar du?

Khaled: Ja [skratt], det har varit till och med i klassen, i klassen som jag gick i skolan och så där. Ja, det har jag märkt.

Intervjuare: Men har det varit verkligen jobbiga situationer, så att säga?

Khaled: Ja, det är klart att det blir jobbigt. Men ja ... Ja, det var jobbigt, faktiskt. (II17)

Erfarenheten av att inte känna sig välkommen i Sverige, och det tunga ansvaret att ta ansvar för familjemedlemmar, kommer fram tydligt i intervjun med Hila (II14). Här får hon fråga om hon vet var en kompis är som flytt vidare från Sverige:

Hila: hon är i Frankrike.

Intervjuare: du har kontakt med henne fortfarande?

Hila: ja, lite, det är lite svårt, hon har inte alltid internet. Jag vet att de har en lägenhet, de hade tur som fick tak över huvudet. Många får inte ... det är såhär att alla barn som växer upp så här, på det här sättet. Jag är en av dem. De är som liksom döda människor som fortfarande lever [gråter] ... De går igenom jättemycket fast att de bor här i Sverige. (gråter) ... Sverige ska vara ett land där alla är lika. Barn är med där. Allt sånt. De är inte det. [gråter]

Intervjuare: Det är så bra att du berättar. Jag förstår att det är jättejobbigt att berätta. Du är inte en död människa. Du är en väldigt levande människa. Ngn gång kommer du se tillbaka på den här tiden som var så svart och veta du gick igenom det, känna det.

Hila: Så tänker jag också. Att en dag så kanske det funkar. Men det har gått så lång tid. Jag har tappat helt hoppet. Jag börjar tro att det kommer aldrig att bli bra, och att jag snart är en av dom som snart måste fly härifrån. Och jag tänker det är helt omöjligt, det kan inte vara så. Jag har varit här sen jag var liten, jag har fått mina första vänner här. Jag har lärt mig på det bästa sättet att vi kan luta oss tillbaka att ja, nu bor vi här i Sverige.

[...]

Hila: Det är inte direkt så att vi satte oss på flyget och kom till Arlanda, Sverige. Liksom, ALLT som vi gått igenom. Jag försöker att glömma bort hur jag kom till Sverige. Men det är liksom omöjligt. Liksom det kommer alltid sitta här [bröstet]. Och liksom, hur tufft det var. Och sen kommer man hit; invandrare, invandrare, invandrare. Och min bror, han vet ingenting om sånt. Han är liksom uppvuxen med svenskarna. Och sen kommer han hit, han har alltid varit den mest populära och haft kompisar, kommer hit, och ses som en invandrare och frågar, varför vill inga svenskar vara med mig. Från alltså, dom är bara liten. Och liksom nu börjar han bli äldre och nu förstår han mer och jag är orolig att han ska behöva gå igenom det jag varit med om. För nu börjar han förstå och bli orolig, liksom, varför, "Varför har vi inget pass", varför har inte vi någon legitimation. Jag vill inte att han ska gå igenom det jag har gått igenom. Jag vill inte att något barn ska gå igenom det jag gått igenom. Dom ska vara barn. (I114)

Fereshteh berättar även hon om att inte känna sig välkommen, och om rasism

Intervjuare: Det låter också som att du kämpade väldigt mycket för att få det att fungera på det arbetet. Att du sa till chefen att du ... Försökte mycket.

Fereshteh: Ja, jag har försökt mycket, men ... Min chef kunde inte ändra andras tankar. Och det var hela tiden diskussion att "varför folk kommer hit? Varför flyr ...?" De tycker att vi har ett sånt rikt land och sen därför de kommer och tar pengar. Jag sa att jag kom för att få den här säker ... Jag flyr för att få en säkert liv. Jag inte kommer ta pengar eller ta deras skattepengar. Jag försöker jobba och betala skatt på något sätt tacka Sverige. Men det är inte så, men ja, jag kunde inte ändra dem. De hade en sån tankar. Ja. (I18)

Adams föräldrar berättar om en kafkaliknande process som gjort att de känt sig ovälkomna. Ma har upplevt mycket rasism i samhället och även sett hur rasismen i det svenska samhället drabbat andra:

Ma: Me and Hans are going to write a book one day when we have more stable. It's unbelievable. You are human, but you don't exist. They see me but I'm not there. They refuse to treat me. I have been treated very bad way because I don't have personnummer. It's crazy. Nobody will understand it until you leave ... Hans get shocked how many times. I get

sick and they never treat me. It's like the law says ... Sometimes the law says that I have some right. [...] And they break it all the time. It's unbelievable ... It's like everybody refuses to hire anybody not Swedish. It's like if I am highly qualified, and Sweden, study this, then me, apply for same job, they will take Swedish for strange [...] reason. You don't know why. It's racist. I don't know why. I don't find any other reason. They will [not choose] the more qualified, because he's not Swedish or not born in Sweden. Which is shock for me. When I decide before I met Hans, before I had all this life, I used to hear, I used to read, I used to listen to article that Swedish and Canadian are the most zero racism in the world. They have amazing reputation. Canada for me was so far away, so I chose Sweden. I really chose it. And I have also my relatives, the ones I'm so close after I lose my mother during the war, I have only my brother in Dubai working. So my family is so close. I have three of my family that I love them and we are so close friends in Sweden. So I choose Sweden for first they have this good reputation about zero ... Because I say, after what happened in Syria I really don't want to deal with this kind of crazy racism. I have suffered enough in my own country. So I don't want to deal ... I want people that I can start fresh again, and fight this stupidity ... that I find it in the country that it's ... I don't know ... I ask Hans all the time, "from where Sweden bring this reputation?" The reality tell me, it's zero. It's the opposite what I hear. It's really shock. Until now I can't believe. I know there is amazing people. They're not all ... But in general, more than 80 % of people, who I deal with them, they have at least ... Swedish are very clever. But I am also clever to read the hidden racism all the time. All the time I find it in the faces and the reaction, in the poker face, poker feeling, poker, poker. ...But you know what, I'm going to become Swedish, and they know that. Soon. And I will fight this. Just like you guys. ... There is a thousand of story hidden, if you talk to any immigrants you will have a story that [shock you] this way or other way. And it's always hidden racism.

[...]

As I told Hans all the time.. In Syria we make ... Because we have messy situation, we make revolution to get things organized, like a normal human being nowadays. Or like Europe, we have the Europe example. But Swedish law needs another kind of revolution. Because it's too much bureaucracy. It's killing way. It's like destroying people's lives really. I know a lot of people because of this bureaucracy, these slow routines and stuff. Their life is really destroyed. It's like for me ... I was 34. Now I'm 40. 34 is not like 40. You know ... I was full of hope. Full of dreams. I'm so active person. I really want to do something. Changing this world ... They destroy me literally and now I feel I'm finished. And especially after I see my relatives. They have no job. Even if they are master from Lund they still have no job. It's like what kind is like really depressing and ... For me I just want my life with my husband and son. And maybe we will start writing book or making movie. This is our biggest ... I will make ... a movie. (I15)

Civilsamhällets erfarenheter

De aktiva i civilsamhället som intervjuats i grupp berättar om liknande rättssäkerhetsproblem i asylprocessen som de asylsökande gör. De ger exempel på olika bedömningar och beslut i likartade ärenden vilket indikerar godtycke. Att inte kunna förutse myndigheters beslut är ett stort problem. Såväl Migrationsverkets och migrationsdomstolarnas beslut som andra offentliga myndigheters beslut, däribland socialtjänstens, är svåra att förutse. Intervjudeltagarna pekar särskilt på de problem som har följt av de tusentals åldersbedömningar, där ungdomar kategoriserats som vuxna. Det är bedömningar vilka saknar vetenskapligt stöd och/eller görs av enskilda handläggare på Migrationsverket. Andra problem som lyfts fram i intervjuerna med civilsamhället rör Migrationsverkets felaktigheter i asylutredningsprotokollen, att det som framkommit i intervjun inte syns i protokollen, eller att tolkar översätter felaktigt. Resonemang om de förutsättningar som krävs för en god tolkning, och tolkens centrala betydelse för rättssäkerheten, är ett återkommande tema i dessa intervjuer. Ett annat tema rör gymnasielagen, som är en av flera nya lagar som antogs efter 2015. Den nya gymnasielagen var en slags kompensatorisk åtgärd som intervjudeltagarna ser stora problem med. Denna lag är, bland annat, ett exempel på hur asylrätten ignoreras, då den kategoriserar unga människor på flykt som studenter som ska prestera i skolan för att få stanna i Sverige. Andra problem som intervjudeltagarna påtalar med gymnasielagen är alla de som lämnas utanför denna och den byråkratiska snårskog som lagen har fört med sig.

Olika bedömningar och beslut

Lisa, som är engagerad som god man sedan 2015, berättar så här om sina erfarenheter av hur Migrationsverket gjort helt olika åldersbedömningar på ett par tvillingbröder.

Lisa: Jag har varit god man till en av två enäggstvillingar som kom vid olika tillfällen, och den jag var god man till han kom sommaren 2015 och hans bror kom senare, på hösten. Dels så fick dom olika födelsedatum, ett halvår emellan, och det är svårt med bröder över huvud taget att ha ett halvårs åldersskillnad. Och sen så valde man att tro den som kom senare, men inte min pojke då, så att han som kom senare seglade rätt igenom och fick uppehållstillstånd innan han var 18, medan för den andra, som jag var god man till, så förhalade och förhalade och förhalade Migrationsverket tills artonårsdagen var passerad. (GI8-9)

Lisa berättar också om erfarenheter av att det blir fel i Migrationsverkets protokoll från den inledande utredningssamtal.

Lisa: Vi har gjort det [gått igenom killarnas intervjuer] med deras juridiska ombud och gjort justeringar och då har det varit tolk närvarande i allmänhet. Och det visar sig ju att det blir fel och då är det en annan tolk som är med och översätter. "Nej, men det där sa jag aldrig och det var ju inte så". Så annars hade det ju inte kommit fram ens att det inte var morbror utan att det var faster [...]. Vissa saker har gått att korrigera och vissa saker har bedömts som att

”Ja, men det spelar ingen roll”. Fast det gör det. Det är väldigt betydelsebärande om det är en drabbad kvinna eller en drabbad man i hemlandet, till exempel. [...] Dels så gäller det att man har samma historia, men sen för att man ska komma vidare i nästa instans, så ska det ju gärna ha inträffat någonting som gör ens anledning starkare. Men berättar man då någonting annat, som man inte berättade första gången, då far man med osanning. ”Varför sa du inte det förra gången?”. (G18-9)

Även Eva, som också har uppdrag som god man och intervjuades tillsammans med Lisa berättar om att det uppstår fel i protokollen från Migrationsverkets utredningssamtal och betydelsen av ett ombud som engagerar sig i att felen rättas till.

Eva: Nej, men efter Migrationsverkets utredningssamtal, då går protokollet till biträdet och dom är skyldiga att kalla ungdomen och gode man till ett möte och gå igenom det och se ”Är det något som är fel? Är det något du vill tillägga?”. Och det har vi alltid gjort. Det kommer alltid med, men ibland så skriver Migrationsverket bara att det här tillägget, alltså de ändrar inte alltid. Sen är det upp till dem hur de bedömer hur trovärdigt det är att ungdomen har sagt att ”Nej, det här stämmer inte”. Men det har ju alltid kommit med på något sätt, men det är som alltid. Hur bra det där har blivit beror ju alltid på om det var ett bra biträde och det har hänt, när det har varit svaga eller dåliga biträden, att jag har fått sitta och skriva långa tillägg som jag har lämnat till advokaten. Så jag har nästan varit benägen att skicka dem en räkning också. [...] Men systemet har ändå funkade på så sätt att det har följts upp och ungdomarna har fått möjlighet att komma till tals och så där. (G18-9)

Hanna arbetar som domare (brottmål) och är familjehem till en ensamkommande ungdom. I intervjun pratade vi om ordnat mottagande och misstänksamhet. Enligt reglerna måste det finnas ett ordnat mottagande för att barn som sökt skydd på egen hand ska kunna utvisas. Men genom Migrationsverkets praxis har det under det senare år blivit upp till barnet självt att bevisa att ett ordnat mottagande saknas. Det vill säga, barnet måste bevisa att något mottagande inte finns. Hanna berättar nedan att Migrationsverket gjorde bedömningen att ungdomen som är familjehemsplacerad hos henne har ett ordnat mottagande.

Hanna: Ja, domen, precis, ett ordnat mottagande. Och domen i migrationsdomstolen var då att han inte hade lämnat trovärdiga uppgifter. Hans berättelse var alldeles för kortfattad, fast han skulle svara kortfattat. Men det var för kortfattat och han hade lämnat motstridiga uppgifter då, för han blev väldigt pressad om varför han inte kunde berätta sin adress, och var han hade bott, och han hade sagt att han brukade hälsa på sin moster och då måste han ju veta var hon bodde. ”Ja, men det vet jag inte, så ofta träffade jag inte henne”. ”Ja, fast du har sagt det här och det här”. ”Ja, men nej, men det vet.” Alltså, så blev det så att han sa saker som ja, lät lite konstiga, då. För att han fick jätte konstiga frågor och så pressades han, och ville svara rätt så klart. ”Ja, men varför hade han ingen mobiltelefon?” ”Nej, men jag hade ingen mobiltelefon, det var min mamma som hade det”. ”Ja, men varför har du försökt få kontakt med dina kompisar i efterhand?” ”Ja, men hur skulle jag kunna svara på det, de hade väl ingen mobiltelefon”. ”Ja, men varför hade de inte det och varför hade du inte, och det måste du ju ha kunnat göra.” Ja, men det var så där helt, ja, han kunde inte svara rätt, helt enkelt. Och jag tror inte, det hade inte spelat någon roll, det var bestämt sen innan kändes det som. Och inte ett ord om deras prövning av den säkra vägen, om resvägen var

säker eller inte, trots att vi hade argumenterat mycket kring det. Det förbigicks helt. Nej, så det var bara att, och verkställighetshinder, det kunde man inte. Eftersom han inte har lämnat trovärdiga uppgifter om var hans familj eller släktingar befinner sig, så finns det inte något verkställighetshinder, för om han bara talar sanning så kommer man kunna [utvisa]. (GI4)

Klicka här för förklaring om ordnat mottagande

Hanna beskriver även sin egen frustration över bemötandet från Migrationsverket.

Hanna: Det förstår du väl att han inte kan lämna in, du har väl hans akt, han kan inte lämna in ett giltigt hemlandspass, han är ju...” ”Nej, men det är, man måste styrka sin identitet”. ”Ja, men det måste åtminstone räcka med att göra sin identitet sannolik” sa jag, för han är ett barn och han ... Nej, det måste vara styrkt [menade Migrationsverkets handläggare], och han har inte gjort den sannolik heller, för att han har inte, och det står, i asylutredningen, och även i beslut att han inte har gjort sin identitet sannolik. Eftersom han inte har kunnat uppge tillräckligt mycket om sin födelse. Alltså, själva födelsedagen. Han har sagt att han fyllde tolv på våren innan de flydde. Och de har inte ifrågasatt hans underårighet någon gång, men han har inte, man har inte kunnat bevisa exakt vilken dag han är född. Och då har han inte ens gjort sin identitet sannolik, och ja, de har en annan, Migrationsverket har en annan bedömning av begreppet sannolik än vad vi har, i allmän domstol. (GI4)

Oförutsägbarheten i de beslut som fattas är ett återkommande tema i intervjuerna. Dagny och Benny som är väldigt aktiva och engagerade i en förening för frivilliga familjehem och därigenom följt många ensamkommande ungdomar i deras asylprocess berättar så här.

Dagny: Jag tror att det som gjorde också att man hela tiden fortsatte [engagera sig i ungdomarnas asylärenden], det var för att man hela tiden trott att, ”men det är klart att det kommer att lösa sig. Alltså det här är ju så absurt, så att det är väl klart att det kommer lösa sig. Snart, snart, så kommer det, kommer dom [Migrationsverket och migrationsdomstolen] förstå att det här är fel”. [...] Asylprocesserna vi var inne i, med på intervjuer, det var ju katastrof. Katastrof på så många olika sätt. Liksom både i intervjuerna, och det var så här, både, det var på olika sätt. Det var offentliga biträden som inte gjorde som de skulle. Det var tolkar som inte tolkade samma språk. Det var tolkar som vi fick veta sen efteråt hade liksom styrt samtalet, för att ungdomen var ung, och den här var äldre, och de hade någon form av maktspråk, och jättemycket så.

Benny: Det finns ingen förutsägbarhet i, och det är så många som är i vår situation som säger samma sak, men det är verkligen så. Hade vi bara vetat att, ”gör vi det här nu, till punkt och pricka, och så går vi på den här intervjun, och så. Då blir det liksom ja eller nej”. Men vi vet inte om det blir ja eller nej. Och ibland så blir det ja, som man tänkte, ”men den här ungdomen, det var exakt samma situation som för den ungdomen”. Det är liksom ingen rättssäkerhet i det. Och det är väl just också den här rättssäkerheten som är, ja, men den är bökig att hantera. I synnerhet om man råkar befinna sig på Twitter och läser vad andra skriver, och hur det snackas om att det är rättssäkert, den största rättssäkerheten i världen. ”Okej, om det här är [rättssäkerhet]” Ja. Alltså, där blir man ju bekymrad. Och eftersom, vi är så många som har, ja, ni har garanterat läst Vi står inte ut:s sammanställning av intervjuer kring alla de här, vad heter den? Den heter Min pappa odlar bomber [[Min mamma är blind på ena örat och min pappa odlar bomber, länk](#)]. Och ni vet vilken jag menar? (GI14)

Vera: Ja, det var det jobbigaste kan jag säga. Att både kunde hålla ihop sig med honom [killen som fick avslag] och med dem, och under de grejerna, och när han utvisades. Och få till ett jobb på två månader, som han skulle kunna söka tillbaks på, vilket vi fick. Då hade vi hjälpt två andra tillbaka till Sverige som utvisades att få arbete. Så vi var ändå någonstans så säkra på det här. Jag kommer ihåg när vi var och sa hejdå på flygplatsen, och att han är här om max fyra månader antagligen. Vi tog i, fyra månader. [...] Han utvisades dagen innan midsommar. "Ja, men till jul är han säkert här i alla fall". Det trodde vi verkligen, det trodde alla de också. Men sen så hamnade han precis i, när de skulle börja ändra på de som skulle återvända på arbete, så då togs han ur snabbspår utan anledning. Och vi fick hamna i en sån vänteprocess igen, så att det gick fyra månader som var deras [Migrationsverkets] gräns, utan att vi fick veta någonting. Och så gick fem och en halv månad, och sex var absolut högsta gränsen, då fick han ett avslag vid jul, precis. [...] Som då hamnar han i sån kris nere i Iran. Samma vecka utvisas han därifrån till Afghanistan, köper tabletter på gatan och tänker att han ska ta sitt liv. [...] Nu har det gått över ett år. Vi skulle åkt och träffat honom i april tillsammans, men då kom corona och förstörde våra flygplaner, så. Men nu senast fick jag berätta att vi fick avslag igen, då, där de nu har tagit senaste [domstolsbeslutet], säger att han inte har styrkt sin identitet nog, trots att han har riktiga hemlandspass och så. Och då kommer det innebära att han inte får söka hit någon gång, vare sig på giftermål, arbete eller någonting då. Så det blir fortsatt jobbigt. (GI25)

Veronika är folkhögskolelärare och engagerad i lokalt stödarbete för ensamkommande, hon intervjuades tillsammans med Vera och ger exempel på hur stödarbetet handlar om att kompensera för andras misstag.

Veronika: Och vi missade en kille som jag håller på nu och försöker att rädda ändå. Han ansökte inte i tid, för advokaten sa att han inte behövde, men det [...]. Så det var väldigt kaotiskt. Och jag har inget minne, jag vet inte när, var eller vilken tid, eller hur lång tid det tog. Men sen, när de fick, när gymnasielagen igenom, och vi hade ansökningarna klara, så skulle de då få möjlighet att få pengar genom försörjningsstöd, ungdomskontoret här i [Mellanstad]. Så jag, all fritid satt jag på det där kontoret. Eller, jag var sjukskriven också. Så jag satt där och hjälpte dem med alla papper som skulle fyllas i.

Vera: Nej, det stämmer, det [stöd med juridiska frågor och kontakter med advokat] ingår inte egentligen [i familjehemsuppdraget]. För att när de är barn så får de ha kvar god man. Så det gör det inte. Däremot så, den första tiden så hade vi en god man som det inte funkade så bra kring, och då får man göra lite mer. Men nej. (GI25)

Erfarenheter från civilsamhället av gymnasielagen

Kristina, som är engagerad i två lokala stödföreningar för ensamkommande ungdomar, berättade så här om gymnasielagen när vi ställde en fråga om de förändringar hon sett sedan hon började engagera sig i stödarbetet.

Kristina: Så den förändring som jag har varit med om det var ju nya gymnasielagen, som jag har ett extremt kluven förhållningssätt till. Den räddade min, Ahmad som bor hemma hos

oss. Men den har ju varit katastrof för många av hans kompisar. [...] För från början, det är ju det hela tiden, från början så kom den nya gymnasielagen, då fick ett stort gäng av ungdomarna kraft igen, hopp igen, mod igen. Ehm, samtidigt som de är ledsna för sina vänner som inte drog vinstlotten. [...]

Att upptäcka efter ett tag att, ”jag har ju gått en utbildning som inte gäller med nya gymnasielagen, nu har jag gått här i flera månader, men jag har gått fel linje, och ingen har sagt någonting”.

Nu har de påbörjat sina utbildningar, gått ett tag. Flera av dem märker att, ”det här är jättesvårt”. Då kommer hopplösheten igen, modlösheten igen, ”hur ska jag fixa det här och vad händer sen?”, och så är det den där oförutsägbarheten igen. [...] Att inte kunna styra själv, att inte kunna kontrollera, att inte veta. Att upptäcka efter ett tag att, ”jag har ju gått en utbildning som inte gäller med nya gymnasielagen, nu har jag gått här i flera månader, men jag har gått fel linje, och ingen har sagt någonting”. (G16)

Klicka här för förklaring om gymnasielagen

Mona, som också är engagerad i stödarbete för ensamkommande i den mindre kommun där hon är bosatt, beskriver en liknande erfarenhet som Kristina.

Mona: Och det är den här lagen, den var bra i början, det här att de kunde studera och sånt. Men när dom är färdiga med studierna kan dom inte fortsätta, dom som vill. De har gått en del yrkesutbildningar för att kunna få jobb, och så sen är det väl att man ska fortsätta på utbildningen, eller att man skulle ha haft lite mer tid. [...] Vi blev så glada då när den kom, den här lagen. Man blev så himla, det kändes som ett andrum och nu ska det lösa sig, men det blev inte så, det blev bara en förlängning på den här pinan egentligen. Det är så faktiskt. [...] Jag tänker så här också, nu blir jag så här lite privat här igen, men jag tänker det här med vårt jordbruk. Jag tänker, grabben här som går restaurang, jag har sagt att ”du går Komvux nu”. Han har kommit in på det, han fick veta det, så han kan gå det, men enligt uppehållstillståndet så får han bara fortsätta till december, han måste ha ett jobb. Om det skulle gå igenom nu då, han har redan fått beslut att det är slut 10 december, men om det går igenom att han får Komvux, och fortsätter ett år till. Jag tänker, han kanske ska strunta i att söka? Han kanske inte ska lämna in det här att han söker förlängd för han har redan fått avslag på det. Han har fått till 10 december, han kan gå Komvux i alla fall, tänker jag, och så kan han jobba i jordbruket och så får han sin lön. Om han blir anställd nu då, kanske i, vi säger i september, helst ska det vara nu så att det känns mer [...]. För det finns ändå jobb, men sen kanske inte vi har 20 000 som bara ligger och skräpar som vi kan ge till honom i lön, men vi får fixa det helt enkelt, så får det bli. [...] Så jag tänker, kanske är det bara dumt för honom att söka på, för studier då, för att då sitter han fast i det i stället. Så kanske man ska vara lite kaxig här nu och tänka att okej. Ja, det är så att det du söker på, det är det som gäller. Söker du för studier, då gäller det studier, då gäller din studieplan. Då får han en ny studieplan, eller lämnar han in den nu, då får han kanske förlängning ett år till, om dom är snälla nu då, i och med coronan, och att det fattas poäng för honom att gå kockutbildningen. Så då sitter han fast i det, då kan han inte få ett jobb. (G16)

Vera, som har ett kommunalt uppdrag som familjehem för en ensamkommande kille, berättar om den oförutsägbarhet som genomsyrar gymnasielagen.

Vera: Ja, och sen visste man inte om det skulle funka. Min mamma, som har gjort jättemycket kring det här med NGL [nya gymnasielagen] då, det är hela tiden att det är så himla otydligt, så man vet inte, "vad kommer gå igenom vid förlängning eller inte?". Så det finns ingen trygghet i det heller, även om man hittar små tryggheter. De här killarna är så totalt, dom har blivit så vana vid att behöva förbereda sig på det värsta. Så dom kan ändå hitta en trygghet i att de i alla fall fick det. Men för en som kom 2013 och hade fått det här med NGL så hade det varit ett jävla helvete. (GI25)

Marianne, som är lärare och har träffat många asylsökande barn i skolan, berättar att hon uppfattade nya gymnasielagen som ett "luftslott" redan från början.

Marianne: Det var så här, 2017, redan när den första gymnasielagen kom, då var det, då fick jag frågan faktiskt här, för jag hade föreläsning här i församlingen. Jag jobbade inte i församlingen då, då jobbade jag som rektor. Då fick jag frågan bara, "men tror du inte på det här nu när de ska ordna att de får studera?". Då sa jag att det där är ett luftslott. Jag säger det fortfarande. De flesta kommer att ha jättesvårt att ta sig igenom de här studierna, och att dessutom ha kravet att få ett fast jobb efteråt. Alltså det, de här kraven är ställda [...]. Jag förstår att man vill ställa höga krav, för vi ska ju ställa höga krav på människor, men man har inte förstått vilken målgrupp det är man jobbar med här. Vi har analfabeter i de här grupperna, som ska gå in i en gymnasieutbildning, och så på några år ska de lära sig svenska och ta de här kurserna. Orimliga krav! Det blir en press på de här stackars människorna som [...]. Så jag tror att de som har fått på NGL, ja, de har en tidsfrist. De har [...] uppehållstillstånd i några år, sen får vi se vad som händer. Det vet ingen än, men [...]. Ja, så det är också en stor målgrupp vi jobbar med nu, att hjälpa dem att de ska vara på rätt ställe. (GI18)

#rättsosäkerhet

Andra intervjudeltagare betonar bristerna med gymnasielagen, Ove är en av dem. Ove har engagerat sig i stödarbete för asylsökande under många år, berättade så här när vi ställde frågor om hans erfarenheter av gymnasielagen.

Ove: Jag kan ju börja ta lite grann om nya gymnasielagen då. Man kan väl säga såhär att om jag skulle göra ett uttalande i det fallet så skulle jag säga så här: alla som har fått NGL, 98 procent, 97, 99 procent kommer inte att få vara kvar i Sverige. Om det inte görs förändringar i lagtexterna. För att det är så, alltså det är rent omöjligt, dom ska ju. Och dessutom så har dom ju på förslag att förändra lönen från 13000 till 35000. Alltså det är ju helt, alltså nu är det ju inte så, utan det är ju nåt år framåt i tiden men ändå. (GI1)

Även Mona betonar de orimliga kraven som är förenade med gymnasielagen, och uttrycker oro för att det ska komma en ny lag som ännu sämre än den som gäller nu.

Mona: Ja, nej, men det är helt enkelt de här kraven på, de här reglerna. Kraven på att få uppehållstillstånd nu då, som kanske också slopas helt och hållet nu om den här kommittén ska sättas i gång, med nya regler och nya lagar. Men sen är det, jag menar, och så corona på det dessutom. Hur fasiken ska de kunna få ett jobb, minst två års kontrakt, minst 13 000 och

det är absolut minst 13 000 brutto. Och en fast anställning, tillsvidareanställning på minst två år, det måste vara två och ett halvt år till och med, för att det ska funka. [...] Och inga bidrag för den här ungdomen, när så många är inskrivna på arbetsförmedlingen nu, de [arbetsgivarna] får inte bidrag för de ungdomarna.

”Vad får jag för bidrag för honom?”. Det är det första dom säger på arbetsplatsen.

Ja, det är klart, tar de vår ungdom eller tar de den andra ungdomen som går på bidrag? Ja, men det är det enda de frågar om. När jag pratar med olika företag, gått runt och frågat och ringt runt och, eller framför allt gått dit med någon ungdom, och försökt, så säger dom, det första dom säger, ”vad får jag för bidrag för honom?”. Det är det första dom säger på arbetsplatsen. (G116)

Även Marianne pratar om den oklarhet som hon ser med gymnasielagen.

Marianne: Jag skulle säga att de brister som kanske är tydligast, det är att man, det är, NGL är en snårig väg. Och när NGL skulle sjasättas för ett par år sen så var jag på ett nätverk tillsammans med Migrationsverket, SKL och Skolverket. Alla aktörer var med, och det var massa andra folk som var inbjudna för att få höra, hur är det tänkt nu? Och då märkte vi även på det mötet att alla vet ju [...]. För det första så finns det en lagstiftning som inte skolan kanske är helt insatt i, och sen är lagstiftningen utformad utifrån att man inte riktigt vet hur skolsystemet i Sverige ser ut. Att man inte synkat det här riktigt. Och det kan ju vara så att man får vara med på att det blir som en pilot nästan, att man måste kanske jobba med det. Men problemet för mig, det är att vi har människor som sitter i det här, som blir lidande av att vi inte har kontroll på vad det är som är möjligt. Så att jag tror att det är tolkningar av lagstiftning, det är inte, jag ska inte säga att det är en okunskap för att man inte vill, utan det är för att det är rörigt. Så att det är inte så att någon med berätt mod kanske gör fel, absolut inte, men i den här snårigheten så kan man också få olika svar från olika personer, beroende på vem man frågar. Så kanske skolorna gör sitt bästa utifrån vad de har trott, men man kanske har gjort en tolkning av någonting som har gjort att ungdomen plötsligt står i ingenmansland. Så säger Migrationsverket ”oj då, då vart det inget bra” till exempel. Det kan vara olika saker som gör att det brister, och det gör att de här människorna blir väldigt utsatta. (G118)

Rut, som började engagera sig i stödarbete för ensamkommande ungdomar hösten 2015, betonar som så många andra bristerna i gymnasielagen.

Rut: När gymnasielagen kom så ville dom i Stockholm gå ut, jag tror [...] ut och demonstrera. ”Vi har segrat.” Det var ingen seger. Det gällde, min bonusson har gamla gymnasielagen, och det var 135 som fick den. Och den nya är 7 000. De andra, då? Det är ingen seger. Det är ingen seger förrän vi följer asylrätten. [...] Ja, duglighet, det är den som tas upp mycket. Det här med gymnasielagen är ju dugligheten. [...] Och att kunna göra det som svenska ungdomar inte kan. Mitt 18,5-åriga barnbarn tar studenten nästa år, jag tror inte han hittar tillsvidare jobb med lön på en teoretisk utbildning. Min bonusson har det tack vare kontakter. Han har

fått en tjänst, en arbetsgivare gör vad som helst så att han, för att det ska räcka för Migrationsverket. Vi kräver mycket, mycket mer av de här ungdomarna än vi någonsin gör av våra svenska ungdomar som glassar runt och har ett ganska behagligt liv. Inte alla. Jag har jobbat med dem som har ett helvete. Men de har i alla fall uppehållstillstånd. Vi ställer enorma krav på dem. (G119)

Flera intervjudeltagare berättar om det byråkratiska krångel som de erfarit i relation till gymnasielagen. Mona, som är engagerad i lokalt stödarbete för ensamkommande är en av dem.

Mona: Det är hemskt tycker jag, nu, det blev också nu när de gick ut skolan, de har inga datorer kvar. Det är det som var jäkligt och hela sommaren, det blev faktiskt en stor sorg här, en frustration. Samtliga datorer, och antagningsbesked har de även fått, haft i sin mejl till [Småstad] kommun och det försvann, för deras konton har försvunnit. Det kommer de inte heller åt nu. [...] Ja, de flesta har [antagningsbeskeden] på sin telefon, men sen var det några utav våra grabbar här nu som inte hade på telefonen. Ah, nu vet jag varför, de har inte fyra sista siffrorna, det är de som hör till gymnasielagen som inte har, det är säkert därför de inte kan komma åt det i telefonen med bank-id. Det kom jag på nu också, det har jag inte ens tänkt på. [...] Men Migrationsverket, dom stirrar sig bara blinda på den här studieplanen, det är så. Studieplanen är slut 10 juni 2020, that's it, nu har du sex månader på dig. Så flera har fått svar nu att de, till den 10 december har de uppehållstillstånd och då ska jobbet finnas, och sen är det slut. Så de har fått det redan, men några av dem ska ändå [...] vi har tänkt att dom ska kunna gå den här naturliga övergången på Komvux och gå vård och restaurang. Då fick jag i alla fall skolan till att skriva ett intyg att de skulle gå vidare för det fattas poäng, men då har Migrationsverket ändå struntat i det åt vissa grabbar nu, som har fått svar. Men nu så har det faktiskt, några, det är två stycken som har fått en förfrågan från Migrationsverket att "vad ska du göra nu sen när din yrkesutbildning är slut?". Och då är det faktiskt, en av dem är en grabb som går på en yrkesutbildning som heter fritid och hälsa, idrott och hälsa heter den, och det finns ingen naturlig övergång utan de gör lite allt möjligt, dom grabbarna. Typ vaktmästare och affären lika gärna, de kan jobba med vad som helst, men de har inte fått någon naturlig övergång och det fattas inte poäng, det var lite hittepåyrkeslinje, det vart lite tokigt, hafsat, där då. Men skolan har gjort så gott de kan så att de har gjort allt de kan. Men han fick faktiskt en förfrågan om att "Vad ska du göra nu sen? Din studievägledare har skrivit att du ska gå vidare på SFI." För han fick inte svenska betyget, det är tre som inte fått svenska betyget, alla andra har fått det. Men att gå vidare på SFI, "och sen efter det, vad har du planerat då?". Fick han faktiskt förfrågan, så nu har vi, har jag hjälpt honom skriva i det, att han ska söka en så här teknikutbildning som börjar i maj. "Skriv det", sa jag, "det är bara att chansa", och så har vi fått allihopa nu, de andra grabbarna, att söka till Komvux och dom verkar ha kommit in. Och då får vi helt enkelt göra så att kommer de in på Komvux nu, fast de har utvisningsbeslut och sen, eller de måste vara klart till, dom har TUT till 10 december 2020. Men jag har sagt, "nu får vi bara andas och tänka att kommer du in på Komvux, ta det" för då får de ändå CSN. De kan fortsätta ha kvar sina lägenheter, de får mat och husrum, de får sina pengar. Men sen är det risk att det blir, att dom blir återbetalningsskyldiga sen då när dom inte kanske kan gå nästa år, vi får se hur det blir. Men vi får göra så här, och nu så måste vi ta den här planen, det är plan b. Då får de gå Komvux och få CSN och klara sig, och så får vi se om det blir någon förändring i lagen, att det kanske kan bli att dom [...]. Huvudsaken du pluggar och huvudsaken att du har lite jobb så du kan klara dig, hanka dig fram, det behöver inte vara fast jobb. Dom kanske kan ändra det, så det lilla halmstrået tänker jag fortfarande

att det finns. Så vi har uppmuntrat nu här, jag har pratat med allihopa, att sök Komvux, och då har vi det som plan b. Så dom kommer att gå och kunna få lite CSN, men sen vet vi inte för att dom har utvisningsbeslut, det slutar 10 december, har du inte något jobb då så [...]. Och dom kommer inte ha något jobb, det är inte många. Det är en som jag tror kanske får jobb, utav våra. (GI16)

Men skolan har varit hjälpsam berättar Mona.

Mona: Ja. Vi har gjort en chansning nu också, samtliga nu, dom har gått ut sina yrkesutbildningar och då, skolan var fantastisk, dom har skrivit dem på två år och jag har försökt sen i september att försöka få skolan att skriva på ett år till. För att det är så här helt enkelt att det fattas 550 och 600 poäng på deras, på yrkesutbildningarna inom restaurang, barnomsorg och vård. Så att dom, nio ungdomar är det, dom har egentligen en naturlig övergång till Komvux, så där är det nu, fick skolan, Komvux, att gå vidare på kockutbildning till exempel, och vårdbiträde, för det fattas poäng. (GI16)

Eva, som har godman uppdrag för ensamkommande ungdomar, har också erfarenhet av att skolan varit hjälpsam.

Eva: Ja, och sen så har det varit nu då, senaste året drygt, det har varit till, Nya gymnasielagen. Och då har jag haft mycket kontakt. Ja, jag har haft oerhört mycket kontakt och samarbete med skolan här, gymnasiet, som har ställt upp till, ja, flera hundra procent med att anpassa och skapa utbildningar till dem. Så att vi har haft diskussion om vilka utbildningar de kan gå och sen hjälpt de här ungdomarna att komma ut i jobb, som redan har kommit ut, så förra året så var det fem stycken som gick ut gymnasiet. (GI8-9)

Även Marianne berättar om byråkratiska svårigheter.

Marianne: Ja, det kan vara ett sånt här fall nu när man ska göra en förlängning av sin NGL. Då kanske man har kommit på att den här skolformen jag är i nu kanske inte är den bästa skolformen för mig. Det kan ju vara så att man har hamnat någonstans. Och då säger jag så här att "du kan inte, du har fått ditt tillstånd på att du har sökt på den här skolformen. Då kan inte du bestämma själv om du bara ska byta skolform, utan då måste man ha klart med Migrationsverket att dom skriver in i din akt att de har gått med på att de tror att det här är en bättre väg för dig. Och så tar de beslutet, att 'ja'". Och då är det, såna frågor kan det vara, att då måste man ta reda på det innan man tar ett beslut om att ändra någonting i sin situation. För man har ett tillstånd som är jätteviktigt att följa, för det kommer att slå tillbaka på dig själv. [...] man måste veta det. Och jag tycker inte att det är så svårt, men ibland kan det vara att man behöver hjälpa ungdomarna med det här. Och hur ska de kunna ringa till Migrationsverket och fråga de här sakerna? Det är ju jättesvårt. Jag tycker också det kan vara svårt. Men då blir man som en röst, att man hjälper dem. [...] Ja, att man kanske, det kan vara att man kanske har gått på språkinträdning, som ju är en godkänd del i NGL, men det kanske inte är självklart att du byter till vuxenutbildningen. [...] Nej. Så att man är klar över "vad är det vi gör, varför gör vi det och hur ser studieplanen ut då?" Men det är inte det att man håller på och hittar på saker och sen så säger Migrationsverket "nej, men det där var inte tanken", till exempel. (GI18)

Ungdomar som inte har kommit in i gymnasielagen

Intervjudeltagarna berättar också om ungdomar som inte kommit in i gymnasielagen. Mona är en av dem.

Mona: Så det är en [ungdom] som har lämnat, åkt till Afghanistan, och sen har vi även borta i Frankrike som har lämnat. [...] Ja, det var fem som inte hörde till gymnasielagen, så det var ändå bara fem, vi får tänka så. (G116)

Även Eva har exempel på ungdomar som inte kommit in i gymnasielagen.

Eva: Fyra av dem har nu fått permanent uppehållstillstånd. Den femte, fick jag reda på i dag, han har fått avslag, så att jag ska dit i eftermiddag och se. Och sen är det då de som inte har kunnat söka Nya gymnasielagen och där har det varit lite olika. Några har lämnat landet. Inga, vad jag vet, har åkt till Afghanistan, utan de har åkt till Europa. En har åkt till Uruguay. Sen har vi tre stycken som är gömda nu som vi hjälper. Jag har fått pengar från lite olika håll, så att [...]. (G18-9)

Erfarenheter från civilsamhället av tolkar/tolkning

Lisa som har uppdrag som god man berättar så här om sina erfarenheter av tolkar som inte kan språket och/eller översätter fel.

Lisa: Vilken fördel att kunna språket, för att med tolkarna som ibland inte ville begripa vad som sas. "Åh, jo, jo, jo, vi pratar dari", och så visar det sig att de kan knappt farsi och missförstår. Ja, men det har hänt att de har missat vilka släktingar det har rört sig om och de har missat vilka tider, alltså tidsangivelser och alla möjliga såna här. Det som var de betydelsebärande orden, och då kunde man lika gärna ha låtit pojken prata knackig svenska. (G18-9)

Lisa berättar också om konflikter som uppstår i tolksituationer.

Lisa: Och vissa tolkar som har varit uppåt väggarna ego, som att "Åh, nu måste jag ha rast" och så här. Och så har det blivit bråk mellan utredaren och tolken och så är tiden ute och så hinner man inte och sånt där. (G18-9)

Eva, som intervjuades tillsammans med Lisa, och också har uppdrag som god man, berättar om liknande problem i tolksamtal.

Eva: Men när det gäller utredningar på Migrationsverket, så kan jag bara hålla med om att tolkar är ett problem, för det var samma där. Det var så mycket på en gång. De fick inte tag på tolkar och, ja, vissa tolkar kanske inte förstod ungdomarna [...]. Jag frågade alltid "förstår ni varandra?", "ja, vi förstår varandra". Men vissa av de här tolkarna var inte speciellt bra på svenska, så de kanske inte förstår exakt vad Migrationsverkets handläggare frågar och jag kan

inte jättebra persiska, men jag fick ju gå in ibland och säga ”Nej, men det var inte det han sa. Han sa det här”. Och då har jag ju säkert missat nio av tio fel, känner jag, så att det känns som [...]. Skulle man ha gjort det här ordentligt skulle jag ha spelat in hela det här. Sen skulle jag ha gått till någon tolk som är duktig och fått allting utskrivet och så där. Alltså det är hur mycket jobb som helst, om man ska se till att det här blir rättvist och korrekt och det är helt, det går inte. (GI8-9)

Kerstin, som är engagerad som stödperson för ensamkommande ungdomar, berättar om att det ungdomar hon följt till Migrationsverket till och med har kunnat svenska bättre än tolken.

Kerstin: Däremot har jag erfarenhet, när man har varit med ungdomarna till Migrationsverket – vilket jag inte gör idag, för jag mår så dåligt av det – där har ungdomarna liksom kunnat mycket bättre svenska än vad tolken har gjort. [...] Det är inte så att hemspråket har varit bristande utan att tolken är jättedålig på svenska. (GI7)

Ayana arbetar i projekt som ger stöd till personer med funktionsvariation, hon resonerar så här kring de tolkningar som hon har erfarenhet av.

Ayana: Ett annat problem är, även om man hittar tolkar, tolkar jobbar bara med att tolka ordet, men inte hela betydelsen, vad personen menar. [...] Man tolkar den här direkt, bara meningen, till det andra språket. [...] Jag menar att det [att bara tolka det talade ordet] är ett problem. Det är svårt att hitta tolk. Tolken har ingen, det här funktionshinderperspektivet saknas hos många [...]. Om man inte själv har någon funktionsnedsättning, eller om man inte har jobbat på det här området så är det också ett problem. [...] Så det är, till exempel en gång var jag på en kommun, en person hade ett ärende i kommunen, och hon, handläggaren, sa att ”ja, vi diskuterade förra gången om denna, denna, denna grejen, så hur känner du inför det? Hur känner du det?” Sen, tolken satt och tolkade det här direkt ord för ord. Det blir ”hur mår du?” Hälsan, blir det. Hon sa att ”jag mår bra”. Hon mår inte bra. Hon känner sig inte bra. Hon känner sig inte bra kring den här grejen. [...] Så det blev helt fel översättning. (GI21)

Ayana berättar också att det inte är möjligt att få tolk för alla samtal.

Ayana: Man får inte [tolk] för allting. [...] Men, det finns ett sätt, om man har tid, till exempel planerad tid i kommunen, eller på sjukhuset kanske, då får man tolk. Ibland är det svårt att hitta tolk också. Ja, det är ett problem. [...] Men i allmänt är det inte lätt att få tolk för allting. Till exempel, om man går till en familjeåterföreningsgrej, att komma till en specifik grej [...]. Om man skulle träffa en advokat för hjälp, till exempel advokatbyrå, om man hittar någon som [tolkar] frivilligt [...]. Vem ska betala för tolken? Så då blir det problem. (GI21)

Susanne, som är engagerad i stödarbete för ensamkommande ungdomar, berättar så här om sina erfarenheter av tolkar.

Susan: Dom [Migrationsverket] har ju tolk men dom har en förmåga att beställa tolk på fel språk. Vid ett tillfälle fick jag nästan tolka mellan tolken och killen därför att den tolken råkade prata ett språk som jag kan. Ungdomen sa det han ville ha sagt, dels på knagglig svenska och på dari. Sedan översatte tolken vissa ord på dari men det var väldigt mycket

turkiska. Och det kan jag. [...] Och den här killen kunde alltså inte turkiska. Jag kan det inte flytande längre men jag kan förstå tillräckligt mycket. Detta tyckte inte Migrationsverket var något problem. [...]

Det har väl hänt 20% av gångerna att det inte dyker upp någon tolk. Ännu oftare att det kommer en tolk men att det är fel språk.

Jag krävde att de skulle ge honom en ny intervjutid. Jag sa att "nu skiter jag i vad ni säger och vad ni gör, för nu tar jag honom med mig och går härifrån". Jag kan inte tillräckligt med turkiska för att översätta allting från turkiska till svenska och sedan kan jag inte översätta till dari för jag kan inte ett ord dari. "Jag tar med mig honom och går hem nu", sa jag. Och så blev det. Den andra tolken [som han fick vid nästa intervju] kunde dari. [...] Ja. Det är mycket vanligt [att det blir problem kring tolkningen]. Det känns som att de [Migrationsverket] nästa sätter det i system. Tyvärr. [...] Om det överhuvudtaget kommer någon tolk. Ibland kommer det ingen. [...] När jag är med [och det inte kommer någon tolk] så tar jag ungdomen med mig så får de boka en ny tid. Jag har vid något tillfälle sagt "vi sitter här och väntar en timme och har det inte kommit någon tolk så går vi". Och det gjorde vi för det kom ingen tolk. [...] Det har väl hänt 20% av gångerna att det inte dyker upp någon tolk. Ännu oftare att det kommer en tolk men att det är fel språk. (GI13)

Hanna som har uppdrag som kommunalt familjehem för en ensamkommande pojke berättade så här om en erfarenhet med tolkning.

Hanna: Jo, men han [pojken] hade tolk de första samtalen där. Och då sa han någon gång att den där tolken hade inte, det var en tolk från Iran då, tror jag att han hade, det var fel då. Han hade fattat fel. [...] Ja. Någoting som var fel, jag vet inte vad, det kändes inte som att det var någon avgörande fråga. (GI4)

Hon har också erfarenhet av att migrationsdomstolen krävt att det ska vara tolk, även om pojken det gäller kunde göra sig bra förstådd på svenska.

Hanna: Men, och sen så var det detta då, specifika där i domstolen, för där tänkte vi att nej, men det är bra om han pratar svenska för det finns trots allt tre nämndemän, och det vet man ju hur de kan påverkas på olika sätt [skratt]. [...] Och då tänker jag att det kan ju vara bra att du pratar svenska för det ger en signal om hur integrerad [han är] och så där. Men det sa domaren nej till "nej, det ska vara tolk och han ska prata på sitt språk och det ska vara tolk". Så är det. [...] Jag tror att det [domarens krav på tolk] var av rädsla för att det kanske kunde bli en grund för återförvisning om han då skulle säga att han inte hade haft tolk, eller jag vet inte. [...] Men det är konstigt, för som, när jag har förhandlingar [Hanna är rådmann], det är klart att folk, man kan variera, man kan prata, om man har en tolk, ja, du kan väl prata det språk som du vill, så kan du blanda och så får man se. Tolken kan ju gripa in när det behövs. Och det måste vara upp till den som behöver tolken att få bestämma det. (GI4)

Ragnhild, som intervjuades tillsammans med Kerstin och som engagerade i lokalt stödarbete för ensamkommande ungdomar, berättade så här om hur hon själv arbetade med tolk, och liksom tog saken i egna händer.

Ragnhild: I jobbet hade jag ju tolk hela tiden [...] de pratade ju inte så mycket svenska där, pojkarna. [...] Vi har en bra tolk, alltså vi har en som regionen har. Tolkservice använder man sig av när man jobbar i sjukvården. De är duktiga, dom är duktiga generellt. Och jag plockade några daritolkar. Två unga pojkar som inte var så mycket äldre än de här [killarna som Ragnhild arbetade med i sitt arbete] då, som blev mina co-terapeuter. Så får man absolut inte jobba! [...] De blev ju som en medterapeut [...] jag såg ju till att det alltid var samma tolk till den pojken, eller den pojken [...] och så ska man absolut inte jobba [ha en personlig kontakt med de tolkar som beställs, prata med dem om uppdraget och styra så att det blir samma tolk vid varje tillfället], tolkarna ska egentligen sitta i separat väntrum. De ska vara helt utanför, men det gick ju inte. Utan de här tolkarna, en av de här pojkarna [syftar på tolkarna] var ju ensamkommande själv, och tjugofyra tjugofem år. Han var ju behållningen tror jag för en del av killarna tror jag. Att få prata med honom lite och bli inkörd på någon slags [kontakt med tolken]. [...] Det var en jättebra metod, som är helt förbjuden. Så, så gjorde jag där. Jag hade två unga killar [som tolkar] som jag hade till nästa alla pojkar. Och det gjorde att besöken blev mycket bättre. Jag var ju en svensk medelklass tant. Det är ju inte lika, alltså, det är ju nåt som inte jag, kunde där. Och jag har jätte goda erfarenheter av daritolkarna. Som jag använde på jobbet. [...] Jag upplever att tolkarna som används i [Mellanstad] är väldigt omtyckta av killarna, dom har träffat dem väldigt många gånger. (G17)

Kerstin ger exempel på sammanhang när det inte finns någon tolk som kan tolka.

Kersti: På mötesplatsen har vi ju inte haft tillgång till tolk. Inte heller på boendet jag hade, utan då fick man ju se till att, kan den här killen [någon som inte är tolk] vara med och tolka för dig? Är det okej för dig, va? (G17)

Maria, som engagerat sig i flera unga mäns asylärenden, berättar om erfarenheter av att tolkar försöker hjälpa till i samtalet.

Maria: Ja, den personen, hon frågade inte om den personen, men hon frågade om en daritolk, och det visade sig vara en väldigt bra kille, som till och med, enligt honom, hjälper honom lite grann med att ställa extra frågor, "men berätta lite mer om det", och det förstår inte Migrationsverket. Superintressant, att det också händer. (G31A)

Så här berättar hon om en av de killar hon haft kontakt med och som inte fick ordentlig information från Migrationsverket om hur det fungerar med tolkade samtal.

Maria: När han kom till Migrationsverket, så hade dom inte tydliggjort för honom att tolken skulle hålla allt hemligt, så han trodde att "om jag tar en daritolk, då kommer han att berätta för min farbror att jag finns i Sverige". Så då sa han att han kommer från Takhar, från norra, alltså, uzbek, så då sa han att han talade uzbek afghanska. Då fick han en tolk från Uzbekistan, som inte alls förstod honom. Och då kom de första problemen in. Och han har alltså fått fyra gånger fel tolk. [...] Och alltså med alla möjliga missförstånd överallt. Och ja, den här, nu måste jag tänka, och han har nu, han har en omprovning nu, men det är en

annan berättelse. Men i alla fall, där försökte de igen att ge honom en tolk från Iran, och då har han suttit en hel timma för att kräva en tolk från Afghanistan, dari, och den fick han, och den är jättebra, den han har haft. (G31A)

Kristina, som är engagerad i stödarbete för ensamkommande ungdomar, betonar vuxenansvaret när tolkningen är bristfällig.

Kristina: Där tänker jag dels att få ett vettigt bemötande. För det har jag märkt att när man har någon vuxen svensk med, då blir bemötandet annorlunda. Eller det säger iallafall personerna själva som man följer med. Också det här att jag suttit med när tolkarna är så dåliga så att de översätter fel. Ja. Och liksom då när vi hade paus så påpekade jag det för den här killen. Då ville han ju inte fortsätta intervjun. Och det förstår jag. Det är ju jätteviktigt, och hade jag inte varit med där så hade den intervjun troligen fortsatt. (G16)

Erfarenheter från civilsamhällets kontakter med Migrationsverket

Karin, som är engagerad i lokalt stödarbete för ensamkommande, ger exempel på ett asylärende som rör en av de ensamkommande hon har kontakt med, som är mycket illa hanterat av Migrationsverket.

Karin: Och då satte han [advokaten] sig in i det här ärendet och han skrev till mig att det här var ett utav de absolut mest katastrofalt dåliga han hade sett genom tiderna typ, där exakt allt hade gått fel. Sen tog han tag i det och fick tillbaka ärendet till Migrationsverket. De [Migrationsverket] hade i princip inte gjort ett asylsamtal eller en utredning med honom, de hade ju inte tagit reda på någonting. De hade ju inte liksom ställt några frågor om det här, och det gick Migrationsdomstolen på och då återförvisade de det till Migrationsverket. Och i och med det så revs alla avslag upp, ingenting fanns kvar och inte heller åldersuppskrivningen, så han fick tillbaka sin ålder. Och sen så dröjde det närapå ett år innan ärendet avslutades och då fick han ett uppehållstillstånd på alternativt skyddsbehövande från Migrationsverket. [...] Ja, [han fick] 13 månader. Men vi fick i alla fall rättning i sak och vi fick [...]. Vi fick rättvisa för den här killen. Men det jag kan och vet i dag, jag skulle aldrig göra det igen. (G110)

Karin fortsätter att berätta om killens första utredningssamtal på Migrationsverket.

Karin: Och han hade, när han gjorde sitt första asylsamtal, det gjorde han på hösten då 2016, det första samtalet. Det varade i 20 minuter sen kräcktes han och svimmade så de fick avbryta och så fick de boka en ny tid. Och nästa gång han gick dit då gick han på lugnande, då hade den familjen [familjen han bodde hos] tagit honom till vårdcentralen, och då hade han fått lite lugnande. Han hade fått något att sova på, lite lugnande. Och efter mycket om och men så fick vi fram då vad de hade petat i honom inför nästa asylsamtal, och han hade väl i princip brutit ihop under det samtalet också. Jag ser i anteckningarna av det samtalet [intervjuprotokollet] när han kraschade. (G110)

Vera, som har uppdrag som kommunalt familjehem för en kille, berättar så här om vad som hände när killen ständigt fick nya handläggare på Migrationsverket och hur dokumentationen om honom försvann.

Vera: Hon [god man] var med på det själv. Det tragiska är att den gode mannen är ordförande i godmansföreningen i områdena här ute. Men han [den ensamkommande pojken] skulle aldrig egentligen behövt åka till Stockholm. Dock har Migrationsverket gjort en pudel några månader efter det där. En handläggare bad om ursäkt, sa att flera handläggare hade trott han var uppskriven till 18, tre stycken handläggare, under en lång period. Och så, ja, bett om ursäkt då. Och efter tre månader, när han kommer nästa gång, så är det en ny handläggare igen. Och då säger han att "nej, de får visst göra så", och att han ska åka igen. Och när vi ber om journalerna från Migrationsverket för perioden innan, då har allting försvunnit för ett års tid. Då finns inga journaler att få. (GI25)

"i Afghanistan går det enligt landrapporten inte till så här, så det kan inte vara sant". Det är ungefär som att säga att i Sverige äter vi sill på midsommarafton, så det kan inte vara så att ni åt pizza.

Maria som stödjer flera unga män i deras asylprocess berättar om sin erfarenhet av att dels den skyddsökande har svårt att få fram sin berättelse och sina asylskäl i utredningsintervjun, dels att Migrationsverket inte tror på det som berättas.

Maria: Men tolk? Han säger absolut att han,han sa att "Ja, jag vet inte. Jag tror inte att tolken har översatt rätt", så där. Men han vet inte, han har inte förstått heller. Men det jag ser i hur berättelsen är upplagd, hur de berättar helt enkelt vad som har hänt honom, då tänker jag att jag har inte suttit så många timmar med honom den eftermiddagen. Verkligen på allvar, det kanske bara var två timmar, och jag har fått ut hur mycket som helst. Och jag tänker att det var, han var så närvarande. Det var därför han började gråta. Han var där, och han kunde berätta om platser, om exakta [...]. Ja, han hade, om jag hade gett honom en karta hade han kunnat peka ut var han körde, var han sprang, hur de kom till, ja. Och jag skrev också upp så mycket jag kunde om alla de här detaljerna, men [...] Men värst är ändå sättet, det jag känner hos honom, det är att han har, jag tror att han har 62 dokument, eller någonting, som han har lämnat in, olika. Och man märker att Migrationsverket, de tittar på varje enskilt dokument och så säger de "det här är av enkel beskaffenhet, det finns inte". Det här är också av enkel beskaffenhet, men de lägger inte alls tillsammans, plus hans berättelse, plus den person han är. [...] Ja. Och det jag ser, det är naturligtvis att de försöker hitta någonting, så, men faktum att de kan säga att "om det här hade varit sant, då hade du berättat det i din första intervju". Det är helt vansinnigt. [...] Kanske i andra ärenden, "i Afghanistan går det enligt landrapporten inte till så här, så det kan inte vara sant". Det är ungefär som att säga att i Sverige äter vi sill på midsommarafton, så det kan inte vara så att ni åt pizza. Det är ungefär den, och såna saker har jag sett många gånger, att de utgår ifrån, det måste passa i deras mall. Så vi måste säga då att de åt sill den kvällen, för då vet vi att det stämmer med vad Migrationsverket. (GI3A)

Eva, som har uppdrag som god man för ensamkommande ungdomar, berättar om liknande erfarenheter som Maria, och att Migrationsverket inte beaktar barnperspektivet.

Eva: Men det kan de inte [berätta om allt under intervjun]. De skulle behöva terapi i flera år för att kunna berätta. Så att den här killen [en ensamkommande] då, han, allting var lite, det kom lite grann och det var liksom lite hopblandat, för att det var så jobbigt för honom att berätta. Sen så fick han en möjlighet igen, för att han fick nej, vi överklagade och då fick han muntlig förhandling i migrationsdomstolen och det är ganska ovanligt. Då hade han fått lite, då gick det lite lättare att prata, men det var samma historia. Det var inget nytt påhittat, utan han fick fram lite mer och sen efter det, då satt jag med honom igen och jag har, advokaterna, de hinner ju inte, så jag satt med honom i tre timmar och skrev ner om vad som hade hänt. Då kommer det fram ännu mer, men då är det på något sätt för sent, för då är inte det trovärdigt, för det berättade de inte vid första gången. [...] Det går ju inte att ta en människa, och speciellt ett barn, som är traumatiserat och har förträngt, och den här killen [...]. Jag tog honom till psykolog. Han fick honom diagnostiserad med PTSD. Han fick ingen behandling, för att han hade ju inga fyra sista siffror, så att det är så att det finns ingen [...]. Vad ska man göra? Det blir, men, som sagt, just det här, där man ändå måste ha den här kompetensen med barn. Den finns ju inte, som jag ser det. Jag har inte sett det någonstans, att de har det. Nu har inte jag varit i någon asylutredning med en vuxen, men jag kan inte se, jag kan inte uppfatta något barnperspektiv i det sättet de pratade med de här ungdomarna. (G18-9)

**Det är ju bättre att du är barsk på rösten
men du är schyst, än att du är smekig i stämman
och sen slår ner dem bakifrån.**

Lisa, som intervjuas tillsammans med Eva, har också erfarenhet av att barnperspektivet brister i Migrationsverkets utredningar.

Lisa: Nej. En person som var, han var inte så liten, men han, det var Norrköping och Migrationsverket där. "Åh, för där är så bra, för där har de en särskild barnavdelning". Vad det var som var barnavdelning var att den här utredaren i så fall talade med en "Åh, min vän, hur mår du idag?" så, på det viset, men hans beslut var ju det värsta jag har varit med om. Så i stället för att, det är ju bättre att du är barsk på rösten men du är schyst, än att du är smekig i stämman och sen slår ner dem bakifrån. (G18-9)

Lisa ger exempel på när Migrationsverket slarvar med uppgifter som är viktiga för den sökandes trovärdighet.

Lisa: Och det är också såna här saker som när Migrationsverket, när de [ensamkommande ungdomarna] först anlände till Sverige, om de fick fel födelsedatum. Några fick det datum de kom till Sverige, några fick första januari, eller så här bara hej och hå. Och sen när de då har en tazkira som visar ett helt annat datum, då duger tazkiran, när det blir en differens, men den duger inte som någon slags id-handling. Och nu skulle inte heller passen, eftersom de baseras på tazkiran, vara något värda, även om man då, om du har ett pass så blir det en annan sak. Så vandrar någon stackars gammal mamma över talibanområde för att komma

fram till en postlåda och till slut så kommer den här tazkiran och sen [...]. Du vet, flera månader går innan passet finns och så är det precis dagen innan det skulle lämnas in och sånt där. Och då har de slarvat och gett ett tredje datum som födelsedatum i passet och såna här saker, så att då blir man inte [...]. Såna slarviga saker och sen just när pojkarna inte riktigt vet själva, eftersom det inte är viktigt. Och då är det svårt att få dem att förstå att här i Sverige är det så viktigt, så därför är det extra viktigt att det blir rätt. Och det är ju så här på något vis att när en ändring gagnar pojken, då verkar de mindre benägna åt att vilja ändra, men är det någon småsak som verkligen inte betyder något, då kan man ändra, så att [...] Dels så gäller det att man har samma historia, men sen för att man ska komma vidare i nästa instans, så ska det ju gärna ha inträffat någonting som gör ens anledning starkare. Men berättar man då någonting annat, som man inte berättade första gången, då far man med osanning. "Varför sa du inte det förra gången?", (G18-9)

Eva säger att hon upplever det som meningslöst att överklaga ett negativt beslut från Migrationsverket.

Eva: För de har fått höra så här, "Ja, ja, men får ni avslag i Migrationsverkets, då kan ni i alla fall överklaga två gånger". Det har ju varit fullständigt meningslöst, tycker jag, för det tycker inte jag heller verkar fungera på ett rätt sätt. De domar jag har sett av migrationsdomstolen, dom har ju inte ens tittat på ärendet. Dom kommer och säger så här "Ja, men Migrationsverket är ansvarig. Det är de som är ansvariga för säkerhetsläget, att bedöma hur säkerhetsläget är i Afghanistan". Det blir ju som rundgång. "Ja, men det är ju Migrationsverket som är expert på det här, så de vet, så de har inte hanterat någonting felaktigt". Så vad ska man överklaga för? Det tycker jag känns, men då har man ju förlorat den rättigheten också, att få en chans att få det prövat igen, för det prövas ju inte på ett seriöst sätt, tycker jag. (G18-9)

Marianne, som har mött många asylsökande barn i skolan och även engagerat sig ensamkommande ungdomars ärenden, berättar så här om sina kontakter med Migrationsverket.

Marianne: Ja, fast jag har haft kontakt utan fullmakt också i vissa fall, då måste man. Jag har varit med på möten, till exempel, då har jag ingen fullmakt. Men då säger ungdomen att "jag vill att den här personen ska vara med", och då har det aldrig varit något problem. Det har gått bra. Men nu i de här fallen där jag har fullmakt gör vi det för att det ska vara enkelt, att jag själv ska kunna ringa. Annars så får de inte svara [på mina frågor], och det är helt rätt. Så att det är bättre att ha fullmakt, för då sköter vi det på rätt sätt och så. Men jag har inte haft fullmakt tidigare i några ärenden där jag har varit med på återvändandesamtal, så. Då har jag ingen fullmakt. Men det har gått bra, för då har ungdomen själv varit med på det. (G118)

Marianne: Samma dag som de tog honom till förvaret, vi var med på det mötet, här från kyrkan. Samma dag som de tog honom till förvaret för att, då stängde de afghanska ambassaden till Stockholm. Och det fick vi mejl om, som vi vidarebefordrade till, ja, polisen. Men det vet jag inte heller om de har beaktat. Men om en ambassad stänger, vilket innebär att man inte kan gå dit, så är det, hur ska en person då kunna gå dit? Det blir såna tokigheter ibland, tyvärr, och nu har väl vi råkat stött på [...]. Det finns också många fall där det går bra

för dem och där de får stanna och där allting är som man kan förvänta sig. Men det finns också [...]. (GI18)

Migrationsverket trodde inte att han hade varit på ambassaden. Och då sa vi att då följer vi med, så kan vi i alla fall vittna om att han har varit dit och inte fått några handlingar. Men det brydde de sig inte heller i.

Leif, som intervjuades tillsammans med Marianne, svarade så här på våra frågor om Migrationsverket.

Leif: Men bara ett exempel på det, Migrationsverkets många gånger orimliga [...]. Det är att den här killen från Guinea, den ambassaden, den finns i Berlin och så finns det en i Paris, och så finns det någon i Bryssel, kanske. På fullt allvar sa de att "du måste ta kontakt med ambassaden". Han hade ju ingen chans att resa dit. Och jag hjälpte honom att ringa. Och han hade speciell dialekt, och på den här ambassaden uppe i Paris, där lyckades, där fanns det någon som kunde den dialekten också, så då kunde han prata på det språk som han kunde bäst, men han kunde inte hjälpa honom ändå. Jag menar, om en person ringer som talar den här dialekten och säger att "jag är från Guinea, jag vill ha ett pass och handlingar så jag kan åka dit" på telefon, hur sjutton kan Migrationsverket tro att det är så enkelt? [...] Och den tredje [killen] nu då, kan var afghan, och han hade varit till ambassaden, Stockholm, för att få resehandlingar där. Det hade Migrationsverket sagt åt honom. Och han fick inga resehandlingar. Då sa de åt honom att han ska åka en gång till, och då följde jag och hans fadder med honom dit bara för att i alla fall [...]. För Migrationsverket trodde inte att han hade varit på ambassaden. Och då sa vi att då följer vi med, så kan vi i alla fall vittna om att han har varit dit och inte fått några handlingar. Men det brydde de sig inte heller i. Jag menar, om man gör vad man blir tillsagd [...]. Som vi har konstaterat, man kan inte begära att de här ska veta precis vad de ska göra om inte någon berättar för dem vad de ska göra. Men när de gör som Migrationsverket säger och ändå inte, de ändå hävdar att de inte har gjort tillräckligt. I alla fall indirekt hävdar de det. Den här sista jag hade hos mig, de har inte skrivit ett ord om att han inte har gjort tillräckligt i de underlag till domarna som finns. Så det var då jag hävdar motsatsen, att eftersom de inte har sagt någonting så har han gjort allt han kan, och då är det uppenbart oskäligt att han inte får något bistånd. Sen i april, då vart han kallad till återvändarsamtal, och det var inte här [Småstad 1], det var i [Småstad 2]. Det är fem mil bort. Han åkte dit, och det tog väl en stund, men sen tog de honom och skickade iväg honom till Märsta. Det finns någon typ samlingscenter där. Han fick inte åka hit och hämta sina grejer eller någonting, de bara skickade iväg honom. [...] Sen var han där i [...] en och en halv månad. Ja, i alla fall ganska länge. Då upptäckte de konstigt nog att det går inte att skicka dem till Afghanistan. Det är ju corona. (GI18)

Leif berättar även om en händelse i migrationsdomstolen, som hände när en av de ungdomar han stöttat var där.

Leif: Ja. Förvaltningsdomstolen, när vi hade åkt till förvaltningsdomstolen, den domaren, han tyckte precis som jag. Han frågade då Migrationsverkets tjejer som var där och "men vad ska

han göra mer?” Och de svarade i princip bara att han ska göra mer. Ja, men vad mer? Alltså, de kan inte hjälpa till heller. Hur ska man då tro att vi amatörer ska kunna veta vad han ska göra? Så det hade varit en väldigt glädje för mig om man nu hade kunnat fått domstolen att inse att det här är fel. Jag kan inte få dem att inse det. (GI18)

Ruts utsagor om Migrationsverket handlar dels om hjälpsamma personer i receptionen på Migrationsverket, dels om bristande kunskap hos handläggarna.

Rut: Men jag har gått till Migrationsverket. Jag måste säga att i själva receptionen, eller där man först pratar, har nog i princip alla varit väldigt sympatiska och gett den information jag behöver. Sen har jag sett annat på handläggarsidan och i domstolen och med nämndemän. Det är så att det kan vara tre stycken, alla tre nämndemännen kan vara Sverigedemokrater. Det har en väns bonusson råkat ut för. [...] Men de som sitter i själva receptionen har gjort allt för att hjälpa till och skrivit tjänsteskrivelser och gud vet vad för att skydda [...]. Så de tycker jag, det har varit positiva kontakter. Men däremot det andra finns ju en del att önska, eftersom de har, ja, man anställde ju ett stort antal nyutbildade samhällsvetare 2015 som råddar i det här utan [egen] erfarenhet av asyl. Och den som inte har kunskap lyder ordern att se till att få så många avslag som möjligt, och utvisa. Medan den som har kunskap vågar gå emot. Du har läst den här Dom som stod kvar? [Syftar på bok av Thord Eriksson] [...] Och sen har jag varit med på återvändandesamtal. Ibland har de, ett [samtal] var bra. Det var så tydligt. Det framstod som att hon gjorde allt för att den ungdomen skulle få vara kvar, och tipsade om gymnasielagen och frågade, men då var det inskickat redan. Hon var helt, hon var faktiskt förtvivlad. Och jag har referenser till henne sen, så [skratt] hon är jätteupprörd. Sen har jag varit på andra när de är kanske vänliga men fattar inte riktigt och de säger inte alltid sanningar. De säger ”ja, men du kommer få ditt pass tillbaka” [...]. Och sen har jag varit till dem som jag tycker har varit kalla och hårda. [...] Jag har också stått när någon skulle [...] när man ska lämna in papper man kan lämna in eller man ska skicka [...] man har fått uppehållstillstånd har jag hört otrevliga kommentarer eller föraktfulla och så, från personalen. [...] Oförskämda mot en kvinna som var där och ville ha hjälp med läkare. Och det är inte deras jobb, jag vet det, men man kan säga det på olika sätt. (GI19)

Så här beskriver Rut en förhandling i migrationsdomstolen.

Rut: Alltså när jag var med i domstolen så kan man säga att nämndemännen såg ut som om de sov. [...] Totalt ointresserade. Domaren verkade engagerad, utom en, förlåt. Två nämndemän såg ut som de sov, och en såg inte ut som hon sov. Hon hade en annan bakgrund än europeisk. Var troligen från något av de här länderna. Kanske afghan, och kanske har flytt hit och hade någon kännedom. Eller hennes föräldrar. Och handläggaren var förfärlig, från Migrationsverket [...]. Och det juridiska ombudet som ju var engagerad, men hade inte jobbat med flyktingfrågor och asyl, och när handläggaren säger att ”ja, men det här hände för så länge sen” så visst, jag fick inte säga något, för jag var bara stöd. Då sa inte hon ”ja, men åtta år är ingenting i en hederskultur. Den lever nästan alltid kvar tills man, man dödar äldsta sonen, så dödar man äldsta sonen där, och så håller man på i generationer. Det tar aldrig slut”. Och det kunde inte hon säga. Utan det står oemotsagt. Och det var så illa så att när vi skulle, när det blev handläggarens tur att sen prata så säger domaren till honom

”ska vi kanske ta en paus så du kan samla ihop dina papper?”. För hans plats var helt rörig med dokument. Och det säger någonting. (GI19)

Mona är engagerad i en lokal stödförening och berättar så här om en av de kontakter hon haft med Migrationsverket. Det rör sig bland annat om återvändarsamtal som hålls efter avslag. Den sökande får papper att skriva på för att få ut resedokument för frivilligt återvändand.

Mona: Där sitter en 16-åring framför dem [på Migrationsverket] som fått avslag, och sen fått sitt tredje avslag. Återvändarsamtal, han är fortfarande bara egentligen 16 år, men de säger absolut han är 18, och då sitter vi där på återvändarsamtalet och får en människa, en handläggare, som är totalt förvirrad. Hon sitter med fel människor framme på skärmen så helt plötsligt så blir den här lilla killen 28 år. Jag sa ”men snälla du, nu har du nog fel person”, ”Nej, det här är rätt, ja.” ”Ja, fast det där stämmer inte”, sa jag, ”titta på grabben, snälla du. Först har ni skrivit upp honom till 18 och nu säger du att han är 28. Det måste vara fel.” Och så efter ett tag, jag fick hålla på och strida jättelänge där med henne, och så till slut så säger hon bara ”Nej, men oj, då, jaha”, och sen [...] det var fel på fel på fel på det där återvändarsamtalet. Som tur var hade jag varit på ganska många [återvändarsamtal] då, tack och lov, innan. [...] Jag ska säga så här då, då sitter jag där med den här unga grabben då, och så säger hon så här, ja, hon gör fel på fel på fel och så drar hon ut fel blankett också och så vill de få honom att skriva under det här att han ska återvända och du vet, det här papperet de får, står på engelska. Och han är jätteduktig på engelska, den här grabben, han går till och med nationella programmet i stället, de andra går yrkespaket, men jätteduktig kille. Och så kan han engelska också, men jag sa ”Han kan ingen engelska, han kan inte bara sitta du kan inte sitta och mumla på engelska, han förstår inte det, utan vi tar hem det där och så kan vi titta på det i lugn och ro, eller hur?” Sa jag till honom så här, och han bara ”mm”. För vi visste precis, vi satt och sparkade varandra på benen där, han och jag, vi visste att vi skulle hålla oss lugna. Och det slutade med att hon bara ”Nej, han ska skriva på det här nu. Jag läser, jag kan, säger hon” och till slut så blir det att den här stackars tolken, han sa det att ”Nej, jag behövs nog inget mer här, va?” Så han tyckte själv att hon var helt [...], den här handläggaren. Så han la på, tolken, och fick nog, för att hon var så snurrig och så. Och sen fick hon nog av mig, för jag sa så här: ”Ja, fast nu blev det lite fel igen”, sa jag. Och jag höll mig jättelugn. Nu låter jag, jag kan babbla fort med er så här men jag var jättelugn och väldigt saklig, jag satt så här jätteduktigt. Men till slut sa hon så här, ”Ja, är det du eller han som det här gäller?” ”Ja, det handlar om honom men du säger fel saker och han förstår inte det, eller hur?” Och så fick jag säga till honom, han bara ”Nej, jag förstår ingenting”, så där sa han. Sa hon ”Om inte du är tyst får du gå ut härifrån”, ”Ja, men då får du faktiskt se till att sluta göra fel” sa jag, ”för det här blir helt galet.” Ja, så till slut fick vi avsluta, hon skulle gå och hämta några blanketter och då skrev hon ut fel igen. Ja, och sen när vi var klar så sa jag så här: ”Ja, oj, det här blev, det blev mycket här idag” sa jag. ”Ja, det var mitt första samtal, återvändarsamtal” sa hon. ”Jaha,” sa jag, ”ja, men då var det väl bra att jag fanns här ändå och kunde guida fast det var så, blev så jobbigt, då?” ”Ja, ja, ja” sa hon så här lite, då. Men sen så fick han papper direkt där han skulle infinna sig där på utreseboendet och allting blev [...] så att då behövde han inte åka i alla fall. Och sen kunde han börja med gymnasielagen då, så han går nationella programmet där, och sköter sig. [...] Ja, om han hade varit där själv. Så vi har följt med de som har velat, och sagt det ”Vill du följer jag med eller vill du åka själv?” ”Nej, jag vill att du följer med”, de är livrädda för de här samtalen, det är fruktansvärt. Men då följde jag med honom så att det, så samtliga jag har följt med så har vi lyckats, vi har lyckats verkligen, att få

till att fått med papperet hem. Jag har gjort lite att "Ja, men vi tar hem det här, läser det i lugn och ro och så där", men den här kärringen, den var svår, men det gick till slut. Men förstå, då har hon aldrig haft ett återvändarsamtal, får en liten 16-åring som hon försöker få till en 28-åring när han redan blivit uppskriven [skratt] till 18. Jag har tagit utöver lite där och sagt så här att "Ja, fast jaha [...], sen är det på engelska, har jag förstås svårt att läsa så, men om du översätter så klart, men det vore skönast att ta hem och läsa på det i lite lugn och ro." Så har det blivit, och så har vi fått hem det. (G116)

Erfarenheter av samarbete med juridiska ombud och advokater

Eva som haft uppdrag som god man för ensamkommande ungdomar från Afghanistan berättade så här.

Eva: Ja, men det mest tydliga är ju då, till exempel, en kille där jag tog över ärendet. Då kan jag se i efterhand att asylprocessen, för jag kom in efter att han hade fått sitt avslag. Då kan jag tydligt se, ja men dom var inte till advokaten på ett förberedande samtal innan asylutredningen. Dom var inte på samtal efter asylutredningen. Då har ju både biträdet och gode man brustit, så han har inte fått en rättvis asylprövning, därför att både biträdet och gode mannen har misskött sitt uppdrag. Och när jag kommer in är det för sent. Jag kan inte göra någonting då. [...] Nej, det går inte [att utkräva ansvar]. I dom fall där det har varit dåliga biträden, då har jag försökt kräva från Migrationsverket att dom ska bytas ut. Jag har aldrig lyckats med det. Och det har jag hört från andra, att om man ska lyckas, då kanske man kan göra det så tidigt innan något har hänt, därför att sen så tycker Migrationsverket det kommer kosta för mycket pengar, därför att då ska man ta in någon ny som ska sätta sig in i ärendet. Så även om jag tycker jag har på fötterna och säger att "Det här biträdet har verkligen grovt misskött sig. Min klient har inget förtroende". För det är en sak som dom [oklart vad dom syftar på här] sa, att om inte det finns ett förtroendefullt, alltså ett förtroende mellan dem, då har man rätt att begära det. Men det har aldrig lyckats. (G18-9)

Ett civilsamhälle som tappat förtroende för myndigheter, rättsväsendet och politiker

Susan som varit politiskt engagerad under många år och började intressera sig för asylfrågor 2015 beskriver sin bristande tillit så här.

Susan: Nej, jag litar inte på soc längre. Men jag litar inte på myndigheter överhuvudtaget, för dom har visat så många gånger, att det inte funkar. (G113)

Hanna, som har uppdrag som kommunalt familjehem, berättar så här.

Hanna: Alltså, det överskuggas så mycket av den här processen [asyl- och adoptionsprocessen] och de här sveken som jag upplever att vi har utsatts för. Och att å ena sidan så ber staten en om att man ska ställa upp och ta hand om barn som behöver en, och å

andra sidan så ska man då bara, ja, misstros att "nej, men den anknytningen är nog inte så stark", och "nej, men ni, det går bra att utvisa". Alltså, det har känts väldigt hemskt på det sättet att man ställer upp och så får man bara utsättas för de här övergreppen. [...] Det har varit, ja, men jag tvivlade på om jag ens kunde fortsätta som domare, för att jag kände att jag kan inte. Ska jag representera staten, som gör så här mot mitt barn? Alltså, jag kan inte, nej, det kändes, det blev en inre konflikt där verkligen. Ska jag fortsätta vara en lojal tjänare till denna stat som gör så här, beter sig på här viset? Så att det var väl en del i att jag var sjukskriven också. Men sen, ja, det är mitt jobb och jag känner att det är också, det är inte heller förvaltningsrätten jag jobbar i, utan det är ganska skilt. På det sättet har vi inte, det kommer in ibland så klart utvisningsyrkanden och så, men, ja. (GI4)

Eva, som haft uppdrag som god man och engagerat sig som stödperson för ensamkommande ungdomar, berättar så här om sitt tappade förtroende.

Eva: Ja, jag tror att jag hade väldigt svårt att förutse vad det här skulle innebära när jag gick in i det. Från början så trodde jag att "Jag ska hjälpa de här att navigera i formella myndigheter och såna kontakter". Men det har ju blivit så mycket mer. Dels har det blivit att man blir personligt engagerad, så man bryr sig om de här ungdomarna, men det som har berört mig mest, det är att jag tyvärr tappat förtroendet för myndigheter, vilket betyder att ... Jag har inga problem med att, känner jag nu nästan, att försöka gå vägar för att hjälpa dem, för att jag tycker [...] Nej, men jag känner att de har inte fått en rättvis bedömning i många, i de flesta fall. De har inte fått en rättssäker hantering. Det gör mig så förbannad [skratt]. Och gör att, nej, men jag har tappat tron, på något sätt. Och det är en sak, för mig, tragisk. Det har förändrat hela synen på mitt land. Min bild av Sverige har förändrats i det negativa, så att det har varit väldigt svårt. Så det har berört mig personligen i mitt engagemang. Sen har det varit, samtidigt, otroligt givande att känna att man kan göra så stor skillnad i en människas liv. Både som god man och som frivillig har jag hjälpt de här med boenden, asylärenden och sånt där. Så det har varit otroligt givande, otroligt frustrerande och tragiskt, känner jag, att det har blivit det här. Men det som upprör mig mest, det är att det här går inte rätt till. Jag tror att även om det hade gått rätt till, så hade man kanske haft svårt att acceptera att någon som man har träffat och jobbat för får ett nej, men jag tror att på något plan hade jag kunnat acceptera det, även om jag hade tyckt att det var hemskt tråkigt. Men i och med att jag har tappat förtroendet, så kan inte jag acceptera några beslut, för jag ser alla luckor och alla felaktigheter i systemet, alla beslut som är baserade på bara tyckande. Och en sak som jag tycker är gräslig, det är ... Jag tycker det här är väldigt problematiskt också, för jag känner ... Den frustration och ilska som jag känt då mot de här, ja, myndigheterna, den är också väldigt svår att undvika att föra över till ungdomarna och det vill jag ju inte heller. Därför att jag tänker att om de får stanna i Sverige, så hoppas jag att de ska ha en positiv känsla och vilja bidra till samhället. Så att det där är en svår balansgång och det gäller inte bara Migrationsverket. Det gäller också kommunen, när man sett att de blivit dåligt behandlade av kommunen och det har varit väldigt tydligt. (GI8-9)

Dagny, som är engagerad i arbete och organisering av frivilliga familjehem, berättar också om sin tappade tilltro till de ansvariga politikerna.

Dagny: Man tappar tron på politiker, man tappar tron på. Jag har absolut inget som helst förtroende för regeringen, till exempel. Några kanske mera, de har ändå någonstans lyft saker och ting, visar någon form av medmänsklighet och någon form av inkaning. Men så många brev som man har skickat till politiker, eller till riksdagspolitiker, och till olika, och inga svar knappt. Inte ett enda svar. Och det är totalt liksom som om att man inte existerar. För min egen del har det varit en jätte, det är en jättestor kamp i mig att, en gigantisk sorg i det här, som man måste behöva bära på och bearbeta och försöka förhålla sig till, för att fortsätta att kunna vara frisk. Men så upplever jag det, i alla fall. (G114)

Följande intervjudialog mellan Ragnhild och Kerstin, lyfter fram det som flera andra redan varit inne på. De är både engagerade som stödpersoner för ensamkommande ungdomar.

Ragnhild: Och det här gör ju att jag har tappat så mycket tillit och förtroende till mina medmänniskor, till myndighetspersoner, till myndigheter.

Kerstin: Politiker.

Ragnhild: Hela vägen. På ett sätt som, jag var en vanlig, tant [skrattar].

Kerstin: Och så blinda vi var. Så blinda. Så blinda vi var. Som trodde på ett system. Som trodde att Migrationsverket gjorde rättssäkra utredningar. (G17)

Följande intervju dialog mellan Veronika och Vera, som båda har erfarenhet av att vara familjehem för ensamkommande ungdomar och även engagerat sig i stödarbete för dessa ungdomar, talar så här som sitt förlorade förtroende.

Veronika: Ja, alltså, det som är svårast i det här är nog att jag har förlorat förtroendet för det här systemet, det här landet och den. Alltså, det är väldigt svårt, tycker jag.

Vera: Och jag säger samma sak. Alltså, innan skulle jag nästan väldigt naivt kunnat säga att jag hade en extremt hög tilltro till våra myndigheter och vårt rättssystem. Så att det kommer jag [...] det är mycket svårare nu. Men tilltro till rättssystemen och myndigheterna är så nere i botten, så vi förutsätter att det ska bli problem. Vi förutsätter att man letar efter fel för att kunna utvisa eller för att kunna. Så att, eller fast man tycker att man har allting [för att en ansökan ska beviljas] som det var i början. Att "det kan ju inte gå fel, det här".

Veronika: Och kanske tack vare det att man, att jag gick in, "och nu ska jag fixa det här". Jag trodde liksom, "det här är ju fel, det här måste ju ordnas, så här kan det inte vara. Vi är många som säger ifrån, det är klart att det kommer att bli ändring på det här", och [skratt] liksom. Men sen, sakta men säkert så måste man acceptera att så är det inte. Och det är bittert.

Vera: Fast jag förstår Veronica, jag förstår dig. För jag vet att när man är i den situationen vi är i och har varit, då har man väntat i tusen miljoner år på att någon ska lyssna. Man har så jävla mycket att berätta om, att säga, och man vill få ut allting. Men jag förstår dig i känslan. [...] Men jag tänker, den här rapporten [syftar på rapporten om den föreliggande intervjustudien], förlåt mig, den är jätteviktig, men den förändrar inte så jättemycket i det som du känner att du skulle vilja påverka. Det är så långt borta, det är så långt [...]. (G125)

Erfarenheter från professionella aktörer

Rättssäkerhet har varit ett starkt och återkommande tema i våra intervjuer med personer som i sitt arbete möter människor med erfarenheter av asyl, såsom jurister, lärare, specialpedagoger, studievägledare, psykologer, diakoner, nämndemän, tandläkare, socionomer med flera. I sina yrkesroller upplever de inte rättsosäkerhet på bara skinnet som de asylsökande, men de vittnar om sin frustration inför systemfel som vuxit under senare år. Genom att de möter många individer lägger de också märke till godtycke och skillnader som uppstår.

De flesta iakttagelser om rättsosäkerhet från dessa intervjuer rör asylproceduren. Många brister som beskrivs är systematiska, som hur biträden och tolkar anlitas, upplägg av asylutredningar, användning av landinformation och migrationsdomstolarnas funktion. Men flera intervjuade beskriver också sådant de upplever som godtycke och glidande praxis som gör att ingen vet vad som gäller - eller att vad den sökande än säger eller gör så vänds det till nackdel. De intervjuade juristerna återkom ständigt i sina svar till hur styvmoderligt migrationsmål hanteras jämfört med andra typer av mål.

Rättsosäkra situationer beskrivs även från asylsökandes och nyanländas möten med välfärdsinstitutionerna. Det kan till exempel handla om oförmåga att erbjuda språkligt stöd eller att försöka förstå situationen. Att beslutsfattare inte träffar den sökande lyfts också som ett problem. Några berättar om etiska dilemman som är naturligt förekommande i verksamheten men blir till rättssäkerhetsproblem när de inte uppmärksammas och hanteras.

Asylprocedur och rätts(o)säkerhet hos Migrationsverket

Nina, jurist och frivilligt ombud, berättar hur illa en del ombud har hanterat de asylärenden hon blir engagerad i - ofta när klienterna redan har fått avslag och hoppet står till överklaganden i högsta instans eller till ansökan om verkställighetshinder. Redogörelsen kommer upp i samband med frågan om hur hon själv jobbade, hur ofta hon träffar dem hon försöker hjälpa mm.

Nina: Men då brukar jag träffa den här unga killen under ett samtal som jag försöker hålla obegränsat i tid. På nåt café om jag känner mig lite osäker eller första gången biblioteket eller senare hemma hos mig ofta för där känner dom sig trygga. Och då frågar jag, eller jag låter dom berätta om allt från början. Och har dom bara tid på sig att få berätta, om sin bakgrund och allt möjligt, så berättar dom ofta väldigt mycket mer än det som står i asylansökan eller i asylutredningen eller i nåt av domstolsbesluten. Och då brukar jag gå tillbaka till det offentliga biträdet och fråga: Nu har han berättat så och så och varför har det inte kommit fram i hans ansökan eller åtminstone i domstolen eller i dina kommentarer till protokollet? Och då säger de, samtliga, att de kan inte komma ihåg så noga men [...] att han inte har sagt nånting om detta när han har pratat med advokaten. Och så ... Det är aldrig nån som säger "jag frågade tydligt om det och det", "han sa inget om det på min fråga" eller ... Dom menar att dom får så dåligt betalt ... Och det är säkert rätt att de har inte tid att ägna så mycket ... ja, de kan inte utreda någonting. Jag ska nämna också att många av pojkarna berättar att advokaten har direkt sagt att ja, vill du åberopa nån bevisning eller vill du att vi ska göra

nånting sånt så får du ordna det själv, det är ingenting som ingår i mitt uppdrag. Och det menar jag är konstigt advokatuppträdande att avfärda det från början med att "det är du som ska utreda, inte jag". Men jag gör tvärtom, jag försöker att utreda så mycket som möjligt och ta fram så mycket som möjligt innan jag skriver en VUT-ansökan. (GI17)

Nina, jurist, är mycket kritisk till Migrationsverkets ointresse för att reda ut vad som verkligen har hänt eller hur situationen ser ut för konvertiter. Ämnet togs upp i samband med att hon berättade att konvertiter sällan blir trodda och också har svårt att "komma ut" pga skam och rädsla.

Nina (GI17): och det är alltså en väldigt dålig asylutredning som har gjorts av Migrationsverket. Den är oftast inte värd namnet. Och de har inte varit intresserade tror jag av att få fram nåt. Ja, det finns inte det intresset, och det är ju där tycker jag som de offentliga biträdena verkligen har en stor roll - skulle haft en stor roll om de skötte sin uppgift.

Nina, jurist, berättar också om konvertiters svårigheter att berätta och hur detta sedan ligger dem till last för att det inte görs en grundlig asylutredning av Migrationsverket.

Nina: Alltså det finns ju mycket mer än vad som har kommit fram i den så kallade asylutredningen. Det har funnits så mycket mera skräck hos de här barnen för att berätta, därför att allt det de har att berätta och som är egentligen att berätta det är ju belagt med sån skam och skuld och fortfarande är de flesta så rädda för andras uppfattning [...] så att de pratar aldrig sinsemellan om sina asylskäl. Och det tycker jag är ... det pekar ju på den här djupt sittande skräcken för vad ska de andra tycka. (GI17)

Mia, jurist, utvecklar ett resonemang om att ombuden får för lite i ersättning av Migrationsverket, samtidigt som de advokatetiska reglerna ställer krav på insats – i anslutning till en fråga om de ombuden har speciella riktlinjer de jobbar efter.

Mia: Det här samtalet ska ju inte handla liksom om offentliga biträdens rätt till ersättning, men det ska ändå nämnas att vi på vår byrå tar inte så många rena pro bono-ärenden, men man kan säga att varje ärende man tar innehåller ju ett visst inslag av pro bono. Arbetar man där man ska få betalt från privatpersoner så har dom ju sällan möjlighet att betala för all den arbetstid man lägger ner och har man ett förordnande från Migrationsverket ... I vart fall jag, och vi på min byrå, vi blir reducerade hela tiden, så att man vet att man kommer att bli reducerad, man kommer inte få betalt för all arbetstid. Samtidigt så är vi ju bundna av advokatetiska regler och vi är bundna av vår roll som offentligt biträde och då har vi vissa åtaganden, och då får vi inte som advokat låta bli att vidta vissa åtgärder för att vi inte kommer att få betalt. (GI17)

Mia, jurist, utvecklar ett resonemang om hur en kedja av brister - där ombudet är en viktig länk - kan leda till ett helt "system" som inte fungerar och att det måste ligga på Migrationsverket att ta ansvar för detta. Ämnet kommer upp i anslutning till en fråga om de ombuden har speciella riktlinjer de jobbar efter.

Mia: Det som Nina beskriver är ju väldigt belysande för hur det har varit med offentliga biträden som inte har hållit måttet, vilket jag tror ... 2015 när det behövdes fler offentliga biträden så var det ju många som bara skrev in sig på listan. De hade lite att göra i allmänhet och så tyckte att det här var lätta uppdrag att få och det kanske främst är dom som har ... har blivit problematiska, på samma sätt som man öppnade upp för tolkar av alla de slag som inte höll måttet och även tog in personal på Migrationsverket som inte höll måttet och ... och sammantaget så bildar ju det här ett ... jamen ett system som inte fungerar och där är det ju många aktörer som har brustit. Men där kan jag ändå tycka att det yttersta ansvaret ligger på Migrationsverket som en svensk myndighet att se till att det fungerar och att avbryta utredningar när tolkar inte håller måttet eller att entlediga offentliga biträden eller i vart fall inte förordna dom igen när dom inte håller måttet. (GI17)

Mia, jurist, reflekterar över att staten/migrationsverket verkar vilja komma fram till avslag/ha en agenda – i anslutning till en fråga om ombuden har speciella riktlinjer de jobbar efter.

Mia: Alltså staten är ju nånstans dom som kan kontrollera det här och där har statens enda intresse varit att driva igenom ärendena så fort som möjligt och få ett avslut på ärendet så fort som möjligt och i många fall få en utvisning på ärendet så fort som möjligt. Man sitter och letar fel och brister och grunder för att säga nej. Det ... det är liksom den ... den onda spiral som vi tycks ha hamnat i i mångt och mycket. (GI17)

**Man måste vara skitjobbig rent ut sagt,
på svenska, som offentligt biträde.**

#förändringar

Mia, jurist, svarar på frågan om förändringar på asylområdet sedan 2015. Det blir ett långt resonemang där hon bland annat lyfter fram hur en undermålig lagstiftning med en massa hål och brister samverkar med en attitydförändring där Migrationsverket tolkar det mesta till den enskildes nackdel och andra förskjutningar. Hon refererar också till vad en av de andra juristerna berättat om hur han samarbetar med frivilliga från civilsamhället som kan bidra till utredningarna. Men konstaterar att juristen ändå alltid måste påtala bristerna.

Mia: [skrattar] Ja, det finns mycket att säga. Men jag tänker att det är lätt att se en strukturell förändring före 2015 och efter 2015. Det som räckte före 2015, det räcker inte längre. Vi ser också, det har vi ju pratat om lite tidigare, vi ser förskjutningar i praxis utan liksom nytt konkret lagstöd, vi ser alla de här lagändringarna som kom. Ett tag ändrades ju lagen en gång per år ungefär, och det är snabbt lagstiftningsförfarande, det blir inte genomtänkt. Det blir en undermålig lagstiftning med massa hål och brister. Migrationsverket tolkar det mesta till den enskildes nackdel. Alltså, det har skett förskjutningar i så många olika delar och när man kombinerar det med också vad jag menar är avsaknad av kompetent personal på

Migrationsverket, tolkar, offentliga biträden, de två i kombination med varandra - då blir det liksom ingen ordning och reda och ingen rättssäkerhet kvar. Det som vi kan göra, det Sten beskriver, det är ju fantastiskt [exempel] på hur man försöker använda sig av de resurser man har och knyta an personer som också kan hjälpa till att hjälpa de här enskilda klienterna. Men det man också måste göra det är ju att i varje enskilt ärende gång på gång påtala brister för Migrationsverket och säga till varje gång det blir problem med tolken, säga till varje gång Migrationsverket skriver, säger, använder frågor som är baserade på felaktiga antaganden eller felaktig information eller hänvisar till landinformation fast de har missförstått hela landrapporterna ... Man måste vara skitjobbig rent ut sagt, på svenska, som offentligt biträde, att hela tiden påtala bristerna och hela tiden kräva förbättring och förändring i varje enskilt ärende. Sen är ju alla ärenden unika, så det är ju svårt att säga exakt. Det är klart man inte ska påtala tolkbrister om det inte är ett problem med tolken i det ärendet men det handlar ju om att hela tiden vara på tårna. Och det där kräver ju tid och energi som vi inte får betalt för och det kanske också är en anledning till att vi har offentliga biträden som vi har, därför att dom som är skarpa och engagerade, de går vidare till andra ärenden, om det inte är så att man brinner så pass mycket för det att man har svårt att släppa. Mina kolleger säger att jag har talfel, för det räcker med en historia om hur Migrationsverket agerar för att de tycker att jag ska byta och så tycker de att jag har talfel som inte kan säga "nej" till nya uppdrag till nya klienter om de väl ringer. Men det är verkligen avsaknad av rättssäkerhet som präglar hela vårt arbetsliv, och det handlar ju om att som privatperson välja att då fortsätta jobba med det här vilket jag tror många tyvärr inte gör eller inte pallar. Jag har full respekt för att man byter och det är väl bara en fråga innan man själv också, inte ... inte orkar dunka huvudet i väggen längre helt enkelt. Jag har, apropå det, om ni vill ha, jag har en jättefin dom från migrationsdomstolen, där dom återförvisar ett ärende till Migrationsverket, och då blev jag förordnad i samband med det, och där domstolen väldigt tydligt beskriver brister i Migrationsverkets utredning och handläggning, brister hos offentliga biträdet och brister hos tolkningen, hos tolken. ... alla tolkar egentligen. Och den domen tycker jag är väldigt tydlig för de problem som vi ser i fler ärenden. Det är bara det att de oftast inte får gehör i domstolen som de fick på det här sättet. Och där ska man också veta att det först handlades i domstolen i Göteborg, som sa att det ska inte återförvisas. Och sen av praktiska skäl överlämnades det till Stockholm och Stockholm säger återförvisning och sen skriver de åtta sidor om varför - vilket också visar på godtyckligheten i domstolarna och vilken skillnad det blir på domare och domare. (GI17)

Nina, jurist, kommer in på undermålig intervjuteknik när frågan egentligen handlar om domstolarna präglas av den rättsosäkerhet som juristerna Nina, Mia och Sten konstaterat präglar Migrationsverkets utredningar.

Nina: Jag tycker att handläggarna på Migrationsverket har en helt undermålig intervjuteknik. Därför [går det inte] att utreda asylskäl och de ställer inte tillräckligt grundliga frågor eller rätt ställda frågor, alltså öppna frågor. De får helt enkelt inte barn, blyga, trängda och traumatiserade människor att öppna sig och verkligen berätta. Och det tycker jag är systematiskt, en grundläggande brist. Det borde vara deras första kompetens att kunna ta reda på folks asylskäl. Och det har jag inte sett några exempel på i mina ärenden. Det är aldrig några uppföljande frågor. Det är aldrig nån verklig utredning som görs. Och i en del så står det antecknat i protokollen att pojken säger "jag kan berätta mera". "Nej, det behövs inte". Det är ju helt..., det är återkommande såna grundläggande felaktigheter tycker

jag. Och trots att jag påpekar det till domstolen så. ... Det var ju roligt att det hände en gång, men det räcker ju inte. (GI17)

Dom unga har lärt sig att man ska hålla tyst om allting som man inte blir tvingad att säga. Och då ska man säga det som man förväntas säga. Man får inte säga emot.

Under en diskussion om copy-paste-beslut - dvs där samma formuleringar används i många beslut för att motivera avslag – kommer Nina in på en annan fråga. Förstår handläggarna att unga asylsökande kan vara helt ovana vid att svara rakt på frågor?

Nina: Jag skulle vilja säga en annan sak också som jag tycker är märklig att man inte har spritt bland dom som intervjuar, eller handläggarna på Migrationsverket, och det är att de här pojkarna, särskilt från Afghanistan men även, ja andra länder, de har ju aldrig i livet fått en fråga, eller ombetts berätta om nånting, om de inte har träffat sitt biträde först och fått chansen att prata och få förtroende för henne eller honom och lärt sig att berätta. De kan inte när de kommer för de har aldrig blivit tillfrågade om en enda sak. De har fått lära sig att rabbla, några har lärt sig lite matte eller engelska, men de har inte varit med i det vuxna samtalet hemma. Och de kan helt enkelt inte konsten att berätta, det är ju en övningssak. Dom har lärt sig att man ska hålla tyst om allting som man inte blir tvingad att säga. Och då ska man säga det som man förväntas säga. Man får inte säga emot. Och de är otroligt måna om att vara till lags helt enkelt. De berättar det de tror att Migrationsverket vill höra. Och de vet inte vad det är de egentligen ska säga och de kan inte berätta. Ställer du en fråga så får du lirka ur dom svaren och det tar lång tid. Och man, man intervjuar inte på det sättet. Alltså blir det ofta meningslösa intervjuer i första skedet. (GI17)

Mia, jurist, tar upp vad hon beskriver som ett misslyckat försök från Migrationsverket att få asylutredningens intervjuer att framstå som något annat än de är. Hon kommer in på det här temat i anslutning till en fråga om juristerna känner sig tvungna att dra ner på sina krav på sig själva att göra ett bra jobb på grund av bristande rättssäkerhet eller omöjliggörande strukturer i mötet med Migrationsverket och domstolarna.

Mia: Men sen, några små korta kommentarer på det som är sagt här tidigare, med undermåliga intervjuer på asylutredning. Migrationsverket har för nåt år sen börjat inleda alla intervjuer med att säga att det här är inget förhör. Det här är ett samtal mellan dig och mig och jag är här för att utreda. Och jag tror att tanken är att de ska skapa en trevlig stämning, men det är skit samma vad man säger när man inte lyckas skapa ett samtalsklimat som öppnar upp för att berätta. Och då tror Migrationsverket att om alla bara säger så här så blir det bra och det blir det inte. Sen har jag också varit med om det som Nina pratar om att klienten börjar berätta och så säger dom "jag kan berätta mer". Och handläggaren säger "nej, nej, det räcker" och så går de vidare och sen efteråt så kritiseras klienten för att ha varit vag och detaljfattig, vilket är det här nya mantrat man kan copy-paste. Och det, för mig, går inte ihop. (GI17)

Mia, jurist, har talat om "små avancerade praktiker" som används i många olika avslagsbeslut och får frågan om vad källan till sådana kan vara. Hon redogör då för hur svårt det är att hitta källan, om misstankar att det finns en agenda inom Migrationsverket och om att det sprider sig inom Migrationsverket. Samtalet sker i anslutning till hennes egen tankegång om att domstolarnas beslut är baserade på ett okritiskt förhållningssätt till Migrationsverkets utredningar.

Mia: Det känns som att förutom rättsliga ställningstaganden som är offentliga där vi kan se vad dom ska göra, så finns det folk som sitter internt på Migrationsverket, kommer på nåt bra. Om det är nånting som sprids mellan medarbetare eller om det finns interna instruktioner som vi inte kan få del av, det kan jag inte svara på. Men ni känner ju också till det här rättsliga ställningstagandet som Migrationsverket kom med där man säger att vi ska börja fatta utvisningsbeslut för alla [ensamkommande barn] som har fyllt fjorton. [...] Där kan vi ju i alla fall se vilken överdomstolsdom som dom har baserat det på även om vi kan tycka att det är en undermålig källa. Men det här med [att dopintyg inte godtas utan styrkt identitet] har jag inte ens lyckats hitta nånting konkret om utan det är nånting som antingen finns bakom kulisserna som nån handläggare kommer på, "det är jättebra", och så pratar dom väl om det på nån slags möte. Nej, jag vet inte, jag kan inte förstå vart det kommer ifrån men det sprids som löpeldar [andra nickar].

[...]

Nina: Jag undrar om inte rättsavdelningen har [...] nån sånt internt, att de sprider ut till alla, för det är påtagligt att det kommer olika vågor så. [instämmanden.] (GI17)

**Har man ingen bevisning så kritiseras man för det.
Lämnar man in kopior så kritiseras man för det.
Lämnar man in original, ja då är det av enkel
beskaffenhet och lätt att förfalska.**

Mia, jurist, tar upp hur Migrationsverket glider och förändrar sina krav efter situationen så att det blir omöjligt att "vinna" över beviskravet i ett asylärende. I sammanhanget tar hon också upp copy-paste-fenomenet som hon ser som en institutionaliserad strategi hos Migrationsverket.

Mia: Har man ingen bevisning så kritiseras man för det. Lämnar man in kopior så kritiseras man för det. Lämnar man in original, ja då är det av enkel beskaffenhet och lätt att förfalska. Lämnar man in originalhandlingar så ser vi ju, om till exempel afghanska pass, där står det i rättsligt ställningstagande att de ska godtas. De godtas fortfarande inte för att styrka identiteten. Och den senaste utvecklingen, senaste året, det är ju att man har börjat ifrågasätta även handlingar från Sverige. Dopintyg och annat ifrågasätter man ju numera kring alla asylsökande som inte har lyckats styrka sin identitet. Då säger man att dopintyget i Sverige ... Du har inte styrkt din identitet, dopintyget kan inte kopplas till dig, så därför kan vi inte tro på att du är döpt! Och det där är liksom en rättsutveckling som har gått så här [tecknar en brant kurva nedåt med handen], men det blir så när dom känner att dom har nåt bra. Man ser ju det, det är liksom nån som kommer på nåt smart på Migrationsverket, då helt plötsligt står det i alla beslut. Och sen fortsätter det och i domstolarna [...] vissa domare håller med om det där och vissa håller inte med. Migrationsöverdomstolen tar inte upp det och så sprider det sig som en löpeld. (GI17)

Mia, jurist, tar upp vikten av att ombud och klient träffar varandra före asylutredningen och hur det finns en helt annan förståelse för varför det är viktigt i brottmålsammanhang än i migrationsrättsammanhang. Ämnet kommer upp i anslutning till ett samtal om olika saker som påverkar rättssäkerheten.

Mia: Jag skulle säga att jag vet inte nån brottmålsadvokat som skulle gå till en tingsrättsrättegång utan att ha träffat klienten först. Och är det så att man inte lyckas få till det mötet och träffar klienten precis utanför då säger man det till tingsrätten och så berättar man om en paus och mer tid eller så ställer man in. Och i en brottmålsrättegång så är det ju väldigt många fler inblandade parter än vad det är i en asylutredning. Men i asylärenden så har det på nåt sätt blivit kutym att, jamen ibland hinner man träffa klienten, ibland gör man det inte. Jag vet när alla de här ensamkommande barnen kom så, då måste man ju, då ska man ju träffa barnet och bekräfta asylansökan och då är det många som säger: jamen jag har bara 48 timmar på att bekräfta, då hinner man inte träffas. Det är ju inte kortare rådrum än när vi får ett nytt förordnande i ett polisförhör eller en häktningsförhandling. Man skulle aldrig gå till en häktningsförhandling utan att ha träffat klienten [...] Det är för svårt att ställa in asylutredningar och offentliga biträden generellt sett tar för lätt på att inte träffa klienterna innan mötet. Och syftet med att träffa klienterna innan asylutredningen är ju att förbereda dem inför asylutredningen och apropå det Nina [annan jurist i intervjun] säger om att dom inte är vana att berätta ... Alltså jag brukar ta väldigt banala exempel men för att försöka få mina klienter att förstå vad det innebär. Man kan inte bara säga "du ska berätta detaljerat", man måste ju förklara för dom vad det innebär. Alltså att jag säger så här "jag gick och köpte mjölk". Eller så säger jag, "jag gick..." och så beskriver man det med många, många fler ord, så att dom förstår skillnaden. Det här är ju begrepp som dom aldrig har stött på tidigare i sina liv. Och samma sak; Migrationsverket måste vid utredningarna - för många gånger nuförtiden säger dom så här "jag tycker inte att du är trovärdig, jag tycker inte du berättar tillräckligt detaljerat". Men man måste ju förklara vad detaljerat är, annars är det ju ett tomt ord, som översätts av en tolk, som kanske inte riktigt har nåt motsvarande ord på det språk som talas och även om, så finns det liksom ingen innebörd. Så att det är ju jätteviktigt att man träffar klienten, annars får dom inte en rimlig chans. (GI17)

Nina, jurist, beskriver hur hon tycker det finns en risk med att inte det inte reflekteras över att det finns konflikter mellan folkgrupper och nationaliteter som kan innebära att asylsökande inte får en rättvis bedömning. Ämnet kommer upp som ett av flera skäl i anslutning till ett samtal om varför asylprocessen präglas av rättsosäkerhet.

Nina: Jag vill ta upp en annan fråga också som är känslig men jag tror på det, jag tror att i en ... i många fall ... Det är naturligtvis så att är man svensk medborgare så ska man kunna få en statlig anställning. Men jag tror inte att man har egentligen benat ur eller tagit tag i och arbetat med dom föreställningar om olika folkslag som många har haft med sig hit till Sverige. Det är alltså ... Det är fel tycker jag att sätta en utredare med persisk bakgrund att, att bestämma om utvisning av en afghan och det är fel att sätta en person, en svensk med, med, med arabisk bakgrund att utreda ett asylärende för en perser. Det finns in ... bakomliggande orsaker som gör att i alla fall förtroendet försämras och även samtalsklimatet försämras. (GI17)

Nina, jurist, beskriver hur spänningar mellan olika grupper av asylsökande och även inom gruppen, eller mellan asylsökande och tolkar, kan leda till att asylsökande personer inte vågar berätta om sina asylskäl - hos Migrationsverket eller i migrationsdomstolen.

Nina: Jag har personligen varit med om både fall där jag har gått med nån till en intervju på Migrationsverket och fall i domstol där just det har inträffat att klienten har fått för sig eller fått syn på en tolk som är muslim eller nån i domstolen som är muslim, synbart. Eller som han känner sen tidigare till och med från nånting. Och då helt ändrar sin berättelse. Han har sagt att "Nej, det är helt en missuppfattning att jag är ateist. Jag är en god muslim fortfarande och jag förstår liksom inte varför ni, mitt ombud eller min goda vän ... Jag är absolut inte ateist" och så där. Och så har han förklarat efteråt, och jag blev helt ställd, jag kan ju inte säga emot klienten där inne [...] Men det har ju gått helt åt skogen naturligtvis. Och när man sen har skrivit och förklarat vad det beror på till exempel att den här muslimske tolken i det ena fallet var känd för att just hota sina landsmän som försökte lämna islam. Det var liksom han kände nästan som att han var hotad till livet om han hade berättat därinne. Och det är alltså väldiga spänningar inom grupperna i Sverige. Och många av pojkarna är rädda för sina kamrater. Och när jag har frågat "varför kan ni inte slå er ihop, ni tio som är ateister och våga stå för det som en grupp" eller sådär, då säger dom att "nej vi pratar aldrig om religion". [...] Så det finns kvar dom spänningarna i Sverige. Det är naivt att tro att dom är borta, bara för att det är här. Och det gör det mycket svårare. (GI17)

Sten, jurist, tar upp vikten av att hitta handläggare som är "opartiska" eller som upplevs som opartiska av den asylsökande – och möjliggör kommunikation. Han lyfter också att Migrationsverket är illvilligt och inte vill lyssna på behovet att den asylsökande personen behöver känna sig fri att prata - ens när det finns domar som visar vägen. Ämnet kommer upp i anslutning till att juristen Nina i samma intervju har tagit upp risker med upplevda konflikter mellan personer från olika folkgrupper/nationer.

Sten: Just det här som Nina knyter an till, att man sätter utredare ... alltså man respekterar inte klienten. Klienten borde vara i fokus. Är dom rädda för nånting så kommer dom inte berätta och det ska vara i fokus. Och Migrationsverket till exempel, man kan ta också nu och diskutera om det sitter en person som är synbart muslim, till exempel slöjan, det visar ju att personen är muslim, då kan ju en person som har blivit förföljd eller är rädd för andra muslimer bli rädd och inte prata. Och Migrationsverket går då i försvar. De vill tolka allting så svagt som m ... Alla nya rättsliga ställningstaganden, dom är bara hemska tycker jag. Det är en illvilja, allting ... och ibland så saknas det lagligt stöd i de här rättsliga ställningstagandena, men det finns ju en migrationsöverdomstolsdom där ett muslimskt biträde blir utbytt för en kristen egyptier. Och varför kan man inte dra paralleller till den, när man tillsätter utredare och tolkar. Det borde vara hur lätt som helst, rättsligt, analogi. Det struntar man i, man ignorerar den helt. (GI17)

Tolkarna Mohammed och Khalid som tolkar genom hela asylprocessen får också insyn i hur intervjusituationen ser ut. Det är den de kommer in på här när de beskriver hur hela tillvaron står på spel för de sökande som sätts på prov i förhör med frågor som de ibland omöjligt kan besvara. De berättar om förhörsliknande intervjumetoder och om språkliga skillnader som drabbar den asylsökande mest.

Mohammed: För de här människorna som kommer hit och första instansen, första myndigheten, de kommer i kontakt med, som är potten till deras framtid, det är väldigt avgörande för dem. Det är inte som ett vanligt polisförhör, eller advokatsamtal och så där. Det handlar om hela deras liv. Det kan handla om deras framtid och även familj. En person som har flytt från sitt hemland och kommer hit, om personen får stanna, så kommer resten av familjen. Om personen inte får stanna, då påverkas hela familjen och kanske kommande generation, eller barn, och hela det här. Så de kan vara jättenervösa, jättespända. De kan uppfatta frågorna på ett felaktigt sätt, de kan förstå saker och så där, eller de kanske är helt laddade för att berätta sin berättelse. Sen kommer oförväntade frågor, där de inte har något svar på, eller de var inte förberedda och har inte funderat på just den här specifika frågan och så där. Det är lite grann som en individ. För att vi har pratat mycket om tolkar, hur vi ...[...] Och nu pratar vi om individer. Jag kan föreställa mig i en situation, jag kan bli väldigt nervös. Och speciellt när man hör av andra personer vad som kan hända, det ... och de tänker inte på individuell bedömning och handläggning. De säger att "alla som har kommit hit får avslag. I år får alla avslag. Det är svårt att få avslag om man kommer från just det området, från ... eller från det landet. Förra året var mycket bättre. Migrationsverket i Göteborg gör mer generösa bedömningar i Stockholm, eller migrationsdomstol..." Det finns sådana rykten bland folk. Mycket sånt som kan påverka en individ när den kommer till asylförhör. Ja, lite kort och generellt sagt.

Intervjuare: Upplever du det som ett förhör?

Mohammed: Det är ju förhör. Det är inte snälla frågor och så där, som sagt. Jag kan säga så här, efter så många år här i Sverige, jag har bött mer än hälften av mitt liv här, jag kan fortfarande inte när mina syskon är födda, jag har fortfarande svårt att veta när mina föräldrar exakt är födda och hur gamla de är, etcetera. Och så kommer det människor hit som har flytt från länder där det inte alls är aktuellt med siffror, där det inte alls är aktuellt med att komma ihåg speciella datum etcetera, etcetera. Och så säger man "ja, men varför vet du inte hur gammal ... när dina syskon är födda?" Jaha, okej [skratt]. Och det ser vi. Vissa siffror som är svenskspecifika, att här är det väldigt viktigt ... folk som säger att "jag har aldrig haft någon födelsedag, jag har aldrig upplevt ... jag har hört det av min ... för sju år sedan, när jag började skolan fick jag höra hur gammal jag var. Jag vet inte när jag är född". Men ändå sätter man finger på de här små detaljerna från Migrationsverkets sida, kan man uppleva, eller vi kan se det.

Intervjuare: Khalid, vad har du för funderingar kring det?

Khalid: Jo, men jag håller med Mohammed. Det viktigaste kanske individen går igenom hela sitt liv, alltså man har flytt kriget, eller vad man nu har flytt ifrån, man kanske mår psykiskt dåligt, fast man kanske inte kan prata om det. Och så står man där och ska försöka säga det du vill höra egentligen, och då kanske du egentligen inte säger det du ska säga, det du har gått igenom, för att ryktesväg så ... "säg det här, det är bättre" eller "gör så här, det är bättre". Och då blir det faktiskt synd om individen. Och jag håller med Mohammed där också, att när det är datum och du ska vara detaljerad och ... nyanser, och det ska vara systematiskt, det ska vara sammanhängande, det är inte så det fungerar i alla delar av världen. Jag menar,

visst ... alltså, nu är det en generell förändring där också, där man registrerar när folk föds och etcetera. Men frågar du äldre generationer ... ja, alltså om jag tar min egen pappa till exempel, han vet inte exakt när han är född. Det finns en siffra där de tror att han föddes då exempelvis. Och samma sak med min mor. Och förut var det mer så, att ... ja, när det var bra skörd på oliverna, då föddes du, eller när det var det, eller när det hände det. Det var inte mer årtal. Och det måste man ha i beaktande också när man pratar med individer. Och det är det jag egentligen trycker på, att ... vad är det för person jag möter? Vad har den med sig i bagaget? Vad har den gått igenom? Hur ser det ut i det samhället den här individen kommer från, eller det här området, eller det här landet? Vad har man för myndigheter? Hur fungerar det? Det måste du ha med dig in som handläggare, eller tjänsteman, i det här samtalet. Det jag tycker att advokaterna gör i [Mellanstad] i alla fall, eller ombuden, på senaste tiden ... jag vet faktiskt inte om det har varit så i andra län, eller om det är så, det kanske Mohammed kan svara på också, det är att man beställer tolk till ett förberedande samtal innan asylutredningen, och sen är det en annan tolk på asylutredningen. Och sen när man går igenom protokollet, så tar man inte de två tolkarna, utan man tar en annan tolk. Och det tycker jag faktiskt kan vara bra, för att då kan man verkligen ... man vill se till att veta, har det varit kanske någon ... dialekter har brustit, eller vart har det varit en brist någonstans? För att säkerställa att individen ändå kanske fått säga det den vill på det sättet då. Men sen är det lätt att skylla ifrån, för att får du ett negativt beslut ... ja, då skyller du kanske på tolken, på den på Migrationsverket, eller den tolken som tolkade protokollet, eller den tolken som kom efter det, eller den tolken på migrationsdomstolen. Och det är faktiskt en bra idé, tycker jag, som Mohammed sa, att det kan vara en bra backup egentligen för tolken att ha det inspelat. Eller även för tjänstemannen och den sökande. Att ... ja, men så här ser det ut, det här är faktiskt vad du har sagt.

Intervjuare: Skulle ni säga att det blir mer rättssäkert då, möjligen?

Khalid: Ja, men det tror jag. Det tror jag att det skulle bli.

Intervjuare: Vad är era erfarenheter av att arbet ... eller tolka med personer som har PTSD och trauma? För det ni beskriver nu, det kan vara personer som kanske inte har en definierad diagnos, men det kan vara så att man är stressad och man är deprimerad, man ... ja, man kan ha PTSD. Men vilka chanser har, tycker ni, en person som har såna uppvisade symtom att klara sig igenom en asyLintervju över huvud taget?

Khalid: Jag tror det är ganska svårt att svara på frågan så där rakt av, speciellt eftersom du inte kanske har diagnosen. Alltså, jag är inte expert på det området, för att kunna besvara om den verkligen har PTSD. Där behöver kanske en psykolog göra en utredning för att kolla vad det är för slags psykisk åkomma jag har. Men jag kan inte tänka mig att det är lätt, det kan jag absolut inte tänka, för jag har tolkat mycket på traumamottagningar, där det är individer som har PTSD, och även där under behandlingen så är det inte enkelt. Och då kan jag tänka mig ... har du rymt från kriget, eller från diktatur, eller att någon kanske har våldfört sig på dig, etcetera, och så ska du gå igenom allt det här, det kan inte vara enkelt. Det kan jag absolut inte tänka mig, att det är enkelt för den personen. (G127)

Diakonerna Emilia och Jana diskuterar hur svårt det är att veta vad det är som krävs, copy-paste-fenomenet, reglerna som saknar flexibilitet - och samtidigt ändras så det är svårt att veta vad som gäller. De tar också upp hur kraven som finns, t ex vad gäller försörjningskrav i anslutning till anhörig/familjeanknytning, särskilt drabbar kvinnor.

Emilia: Det finns så här [visar som en fyrkant med händerna], "det här måste ni uppfylla", och det är väldigt tydligt. Men det är inte så många som funkar i den där fyrkanten, för att man har byggt upp ett regelverk som stämmer över hur vi lever ungefär. Det är klart, vi föds och vi får födelsehandlingar, vi får ..., vi har allting. Men så ser ju inte världen ut. Det kan jag bli frustrerad över, att det blir som att Migrationsverket lite grann jobbar så.

Intervjuare: Skulle du säga att det gäller för andra myndigheter än bara Migrationsverket också? Alltså lite den här square thinking.

Emilia: Absolut. Det skulle jag säga. Det finns ... Jag tänker, det är en del av myndighetsutövning på något vis och så kommer det att vara. Men lite det känner jag, det här med när jag följde med till socialtjänsten så kunde man ändra sig. Alltså man kan tänja. Och jag har aldrig upplevt det inom Migrationsverket [skratt], att det finns. Utan [...] som jag sa inledningsvis, att det är så stolpigt. Det är så stolpigt så att det blir inte humanitärt. Jag tycker att man måste kunna också kolla på ärende till ärende. Jag menar, vi har läst avslag där det är så tydligt att det är copy-paste:at. De säger han i stället för hon och de har ... Alltså det är fel innehåll. Det är så tydligt att det här är bara taget. Man har tagit ett tidigare beslut och lagt in och ändrat lite namn och ... Det känns inte som att de har fått en rättvis bedömning. Eller vad säger du, Jana?

Jana (GI 28, diakon): Jag håller med.

Emilia: Det har vi skrattat ibland åt i avslag, att det är så här "men handlar det här ens om det här ärendet?" Det är så ...

Jana: Och man tänker också det här när Migrationsverket vandrar så där med vad är berättigat som försörjning [för att få återförenas med sin familj]. Många kvinnor då som har kommit hit, många som är analfabeter eller att man i alla fall inte har gått i skolan ... Många har fått extratjänster och det är ett statligt bidrag. Det är något som staten går in och stöttar. Förut så var det att Migrationsverket inte då ansåg det som en skälig försörjning och nu har de ändrat det. Nu finns det lite kryphål. Det skulle vara möjligt. Då har vi haft en kvinna som vi har haft med oss sen jag började här, som har tre barn som är fast i Sudan, som lever där illegalt då. Och då hade hon extratjänst och hon skulle kunna då klara av att försörja dem, men då fick hon avslag från Migrationsverket att det var inte en skälig försörjning. Och så går tiden och hon hamnar då i det här fina hos Arbetsförmedlingen att hon ska få hjälpt till att söka arbete och bla, bla, bla, och hon får inget arbete. Så läser hon sfi och hon knagglar sig fram. Nu är det så att nu ... Och jag kunde då erbjuda henne ett arbete, men då var hon så rädd när det var corona, när det uppstod, så att hon vågade inte ut i arbete. Hon var jätterädd. Och jag försökte försäkra henne om att den som är sjuk går inte till jobbet, och visade hur vi har tänkt och hur arbetsgivaren har sagt vilka restriktioner vi har, men hon klarade inte av det. Och nu är det så att nu har två utav barnen blivit 18 och det blir ännu svårare för henne. Hon har ett barn då som hon skulle kunna få möjlighet att komma hit. Då hade jag en dialog med Arbetsförmedlingen hur ... För då har man kunnat förlänga extratjänst. Men eftersom hon nu är i något sånt här etableringsstöd och då ska man ha x antal dagar i jobbcoaching eller vad det nu var, och hon har inte uppfyllt den kvoten, så hon kommer ... Och nu kan inte de ge henne någon extratjänst, utan hon står utan arbete. Då tickar ju tiden, att det här tredje barnet kanske inte heller kommer komma hit. Man blir så

förtvivlad och man känner så här. Hon var jätteledsen. Hon var så rädd att jag skulle vara ledsen på henne att hon inte tog det här jobbet. Men jag sa, det var det valet du gjorde då och det kan vi inte göra någonting åt nu, så nu får vi tänka framåt och hitta ... (GI 28)

Annie, jurist, beskriver hur också hon som jurist drabbas av en ovisshet i väntan på beslut och hur svårt det är för henne att upprätthålla kommunikation med klienter och att få klienter att höra av sig om förändringar. Reflektionerna uppstår i anslutning till frågan om hur hon gör med klienter som hör av sig med frågor under väntetiden i samband med att Annie och den andra intervjuade juristen har beskrivit hur lite tid de får av Migrationsverket.

Annie: Det gör dom ju och frågar "när fattas det beslut". Sen blir jag väldigt bekymrad över..., i samband med att man skickat in yttrandet och väntar på beslut så får man ju varna med att nu kan det ta upp till ett år för oss att få ett beslut. Och då säger jag till klienten att det är jätteviktigt att höra av er om det händer nånting, om det kommer fram nåt nytt. Och det är min erfarenhet att dom tyvärr inte alltid gör, fast, fast man uppmanar dom. Och det kan ju vändas emot dom sen att de tar upp nånting och så säger dom: "varför har du inte nämnt det här tidigare?" Så att ... det är ... det lägger jag väldigt mycket manken till att: obs, obs, skickar iväg ett mail, att det ligger nästan lite mer på mig att höra av mig till dom. Har det hänt nåt nytt? Men oftast ska jag säga att de hör av sig, men det har hänt mig några gånger att handläggningstiden hinner bli för lång och man skulle ju gärna, och så vet man ju också att när dom vill att man ska kolla om det är beslut att Migrationsverket blir inte glada när man frågar "när kommer beslut, när kommer beslut". Men jag gör det då och då, när jag känner att det har kanske gått orimligt lång tid. Just den här ovissheten! Det är så otacksamt att vara offentligt biträde jämfört med brottmål när man vet exakt när dom kommer. Ovissheten är ju väldigt obehaglig. (GI12)

De personerna som är mest traumatiserade är nästan de som har svårast att slutligen få uppehållstillstånd.

Tora, jurist, tar upp bristande kunskap och utbildning på Migrationsverket i anslutning till en fråga om migrationsverket sköter sitt utredningsansvar i samband med särskilt svåra fall, t ex när asylsökande är svårt traumatiserad.

Tora: Men Migrationsverket har ju tyvärr ingen utbildning i att bemöta de här människorna eller att göra bedömningar av hur dom pratar eller dom uppgifter dom ger. Utan dom gör fortfarande bedömningen så som om de vore fullt fungerande personer. Och det är väl ofta därför som de här personerna som har ... som är mest traumatiserade, de får ofta avslag, just för att Migrationsverket inte har kunskapen, och faktiskt många gånger inte heller biträden har förmågan att föra fram det här. Men som Annie sa; många gånger så för vi fram de här sakerna och tycker att det borde ju vara uppenbart för Migrationsverket att en person som är traumatiserad inte agerar på det här sättet utan istället på det här sättet, eller så. Men, men, Migrationsverket brister nåt enormt i sina kunskaper. Och jag skulle säga att det finns de som är trevliga och försöker. Men det är lika många som är, liksom, blir irriterade, eller det blir liksom ingen bra utredning heller. Men, framför allt, även de som är trevliga brister i förmågan att göra en bedömning av det dom ser och hör eller de intyg de faktiskt får in. Och

det är oerhört sorgligt för det innebär att de personerna som är mest traumatiserade är nästan de som har svårast att slutligen få uppehållstillstånd. (G12)

Annie, jurist, kommer in på bevisvärdering i anslutning till en diskussion om att Migrationsverket/myndigheterna söker efter skäl att kunna tolka negativt och avslå. Hon lyfter också hur pandemin utnyttjas av Migrationsverket för att utesluta människor.

Annie: Jag tycker också det som frustrerar mig, det som är extremt frustrerande är att när jag väl får fram skriftlig bevisning, just att man alltid underkänner den. Det ordnas ju en väldigt bra kurs i bevisvärdering i migrationsrätten och där vet jag vi tog upp frågan [...] Men liksom hur ska man göra, när man har gett in skriftlig bevisning och de bara skriver bort det och han var ju själv handfallen och sa att man ska försöka liksom påminna om att det är en samlad bedömning så ska det vägas in. Men det där är extremt frustrerande för å ena sidan uppmanar man klienter att ta fram skriftlig bevisning och det jag upplever är att då ifrågasätter dom. Det finns ju ingen del i att Migrationsverket och myndigheterna över huvud taget skulle sin del av utredningsansvaret. Jag vet inte hur många gånger jag citerade ur UNHCR:s handbok att liksom det är ändå bevisbördan ligger på den enskilde men också att Migrationsverket och myndigheten har ett utredningsansvar. Det tar dom ju högst ogärna. Och sen bara för att prata om [...] hur mycket man styr, men man ser ju också hur nu Corona utnyttjas på ett sätt. Det känns som att det kommer finnas noll förståelse. Det är i och för sig inne mer på det här med arbetstillstånd. Jag har en klient som fastnade utomlands och nu aldrig kommer att kunna återvända, han fick ett återkallat uppehållstillstånd - det spelar ingen roll, dom bara sa: det är ingenting som vi tar hänsyn till. Och liksom, även där känns det som att det är liksom ... Det är inte ett så välvilligt migrationssystem. Dom tänker så här "yes, nu får vi ytterligare skäl att neka eller inte förlänga eller..." Och det ... Man vill ju inte tänka så men jag kan inte annat än tänka så. (G12)

#förändringar

Tora, jurist, kommer in på migrationsverkets bristande objektivitet i anslutning till en diskussion om att Migrationsverket/myndigheterna söker efter skäl att kunna tolka negativt och avslå.

Tora: Alltså Migrationsverket, det ska ju vara objektivt. Tanken med Migrationsverket är att de inte ska ha en inställning varken åt ena eller andra hållet, tänker jag. Migrationsverket är en myndighet som ska se till personernas rättigheter, som ska värna om asylrätten och se till att dom som behöver skydd får skydd. Men vi har hamnat i ett läge där Migrationsverket känns som ... Jag har alltid sagt så här: Migrationsverket är ingen motpart. Ja, nu blev dom ju det när dom ändrade systemet till domstolen. Men Migrationsverket och biträdet jobbar tillsammans för att få fram tillräckligt bra underlag för att Migrationsverket ska kunna fatta ett objektivt beslut. Det har alltid varit min utgångspunkt, och det är inte det idag. För idag jobbar vi mot Migrationsverket, inte ... (G12)

Mia, jurist, berättar om hur personal på Migrationsverket bestämmer och tar över i frågor där de saknar kompetens - och hur myndigheten inte accepterar bevis och inlagor från utomstående experter på området. Ämnet kommer i anslutning till en fråga om den rättsosäkerhet som Mia och de två andra ombuden beskrivit som varande en del av Migrationsverkets utredningar också finns i domstolarna.

Mia: Jag tycker mig också ha märkt att Migrationsverket tar sig ... de iklär sig rollen av att vara liksom allsmäktig, i alla olika slags ärenden. Jag har en kille som sökte asyl och sa att han var misstänkt för brott och då sa Migrationsverket att "nämen det är inte du som har begått brott, det är din bror, du behöver inte uppehållstillstånd". Och sen sökte han på nya gymnasielagen och då sa Migrationsverket "du har begått brott så du kan inte få på Nya Gymnasielagen". Och där de gör en straffrättsutredning, alltså en straffrättslig bedömning av att han har begått brott som är uppåt väggarna, där vi tog in en straffrättsprofessor som sågade dom vid fotknölnarna, men det är fortfarande sånt som passerar. Likaså har jag en konvertit som Migrationsverket helt plötsligt är experter på kristendom och vet vilken egentlig betydelse som en viss bibelvers har, där vi tog in en professor i bibelvetenskap som sa att det finns inte en tolkning av en vers och det han har beskrivit om den här versen det är ju så jädra bra så att Migrationsverket förstår ju inte vad han säger. Och likaså har vi ett annat ärende där [någon som inte är läkare utan har en annan profession], säger att "den här personen lider av en funktionsnedsättning" och så säger Migrationsverket "ingen läkare har gjort den här bedömningen". Och då säger läkaren och den andra professionen "läkare kan inte göra den här bedömningen utan det krävs [just] en sådan här expertis". Men där Migrationsverket numera tycker att dom är absolut bäst på att göra alla slags bedömningar, när det egentligen sitter handläggare och utredare där som kanske faktiskt knappt har den utbildning som krävs för att kunna vara statlig tjänsteman och ännu mindre för att kunna liksom göra en straffrättslig bedömning, en bibeltolkning eller, liksom, ställa diagnos på ett barn. Alltså de ikläder sig rollen av experter i allting. Och där måste Migrationsverket på nåt sätt bli ödmjukare inför tron på andra experter. (G117)

#förändringar

Tora och Annie, jurister, resonerar tillsammans efter en fråga om det kan vara så att Migrationsverket sedan instans- och processordningen genomfördes 2005 ser sig själva som en "motpart" till asylsökande eftersom de också uppträder som motpart i domstol. Den frågan leder i sig vidare till frågan om de upplever att något har blivit sämre när de möter Migrationsverket och domstolarna eller att det saknas mer kunskap från handläggarnas/domstolarnas sida.

Tora: Och sen måste man ju komma ihåg också att de som är processförare, alltså processenheten är ju dom som också ska pröva verkställighetshinder. Vilket jag också tycker gör att de inte är särskilt objektiva i sina bedömningar för dom har ju redan en inställning av att människor ljugar och man ska försvara beslutet och det ska bli avslag och så vidare och när de utreder så har de inga utredningskunskaper, det är väldigt dåliga utredningar många gånger. [...] Men jag tycker även att, alla förändringar man gör leder till att Migrationsverket mer och mer känns som en motpart trots att man, alltså i alla lägen ... trots att jag alltid liksom har varit så där att: nej, men vi är inte där för att fajtas med Migrationsverket. Vi ska samla information, liksom, näej, det är inte så längre. Nu ska vi överbevisa Migrationsverket. Jag vet aldrig vad man möter. Många är ju respektfulla när man kommer dit, många unga,

trevliga. Men man har också dåliga kunskaper som gör att man ofta måste gå in av olika anledningar och, trevligt, självklart, men ändå liksom påpeka saker.

[...]

Annie: Jag tycker helt klart att jag märker kvalitetsändring hos Migrationsverket. Ja, alltså jag höll på att ramla baklänges. Jag fick ett beslut här där det gällde ny prövning för sexuell läggning och där vi hade redan i överklagandet till Migrationsöverdomstolen anfört att han anförde de här skälen och så [...]. Och så blev det ej PT. Så ger vi in en VUT, jamen det blir ett par månader senare för han ska inte avresa. Och så hävdade de både på utredningen men även i beslut att ni har inte visat att ni har skrivit om det här till Migrationsöverdomstolen, fast vi har det. [...] De har inte läst det! Och du förstår, jag förstår inte ens hur de kan motivera ett beslut där det är så uppenbart. Jag har till och med begärt ut handlingar, jag hade inte tänkt att ... Har jag två versioner, har jag skickat fel till kammarrätten, eller migrationsöverdomstolen? Jag har begärt ut Migrationsöverdomstolens version av mitt yttrande där vi har skrivit i princip hela berättelsen som vi anför ... Att man ens ska liksom behöva det här! Och det gör ju att klienten blir ju alldeles liksom: Vad är det här?

[...]

Tora: [Ett annat ombud] hade lämnat in en ansökan om, på anknytning, som där inte stod nånting av det som man behöver liksom skriva, han kunde väl inte det där. Och dessutom överklagade [ett beslut som inte går att överklaga] och tog 20.000 för det. Fantastisk advokat! Men, i vilket fall som helst så lämnade vi in en ansökan till sen och då påstår ju Migrationsverket att vi inte har lämnat in pass och därför avslår dom. Men passet fanns hos polisen! För det var ju där alla handlingarna hade lämnats över. Så dom struntar i att kolla om det finns ett inlämnat pass. Det är precis såna där grejer. Dom liksom ... man lämnar in, och sen, när vi då söker igen då säger dom så här: det här är redan provat! Vänta nu, det är ju ni som inte har kollat att passet fanns! Då måste ni ju kunna pröva om, för passet finns ju! Nej, vi fick inte rätt, så han fick åka hem till slut. Men, det är tyvärr så väldigt mycket nu att det känns som att Migrationsverket inte kollar upp sina egna kanaler, sina egna möjligheter, utan att vi på nåt vis måste påpeka att "glöm nu inte att kolla om passet är inlämnat och det finns arkiverat eller om det finns hos polisen eller..." liksom.

[...]

Annie: Det krävs mycket för att få till en ny prövning numera, vilket det inte gjorde för några år sen. (GI12)

Hera, specialpedagog, och Bodil, studievägledare, på folkhögskola berättar om sina arbetsuppgifter och kommer då in hur mycket tid som måste läggas på att försöka förklara för Migrationsverket vad deras utbildning går ut på.

Hera: Alltså dom har ju jämfört med gymnasieskolan och utgått från gymnasieskolan och då, om jag skriver till exempel i studieplan att dom läser svenska, kanske bara 5 eller 4 ämnen, alltså vi har 7 ämnen totalt. Och så jämför dom med gymnasiets utbud som kanske är 24 ämnen. Och så läser man ett ämne ... ett visst antal poäng, och vi har ju inte det systemet. Och så har det varit ifrågasättande, väldigt mycket ifrågasättande där. Vårt kursupplägg. Och att vi inte har betyg, att vi inte har poäng. Alltså den här okunskapen hos handläggarna har varit bedrövlig.

Bodil: Hos oss också, vi går verkligen på, så här, hal is. Man vet inte vad, det har varit så otydligt. Vi pratar mest om nya gymnasielagen, och det är otydligt [...] för alla nästan. Och [...] det känns ju väldigt ansvarsfullt att man skall få till så att alla skall få stanna. Så det är ju

klart, kommer det här att bli godkänt, och vi har ägnat mycket tid åt det. Lärarna har värkt fram det här nu, upplägget på studierna, studieplanen som Hera pratar om. [...] Skall det här va tillräckligt. Så ja ... det blir känsligt ...

Intervjuare: Har ni varit med om att det har fattats olika beslut, vad det gäller godkännande för utbildning för dom här ungdomarna?

Hera: Ja, det har det.

Intervjuare: så det finns dom som har fått beviljat och dom som har fått avslag?

Hera: ja.

[...]

Bodil: Ja, vi har haft väldig tur ändå, och när vi började få godkänt...det var en otrolig sten som ... ja, man andas mycket lättare. Det var sån press hela tiden. Men sen kom det bakslag, en deltagare har fått avslag. Det är ju väldigt olyckligt, så det känns ju inte alls rättssäkert.

Intervjuare: och det har [...] hållit i sig det avslaget, vet ni det?

Hera: Ja, alltså vi har ju två som är, ja ... ja, vi har ju flera som har fått avslag, så att säga, ja. Vår ... det är några som, alltså det är väl tre eller fyra som är i process än så länge.

Intervjuare: och då läser dom samma utbildning?

Bodil: Ja.

Hera: Ja tänker som du sa, det känns inte rättssäkert, och då ser ni att förutsättningarna är i stort sett dom samma för dom här personerna, som för dom som har fått ja. (GI15)

Hera, specialpedagog, och Bodil, studievägledare, på folkhögskola berättar om Migrationsverkets svårigheter att förstå vad Folkhögskoleutbildning handlar om. Frågan har betydelse för den grupp asylsökande som (enligt "gymnasielagen") behöver en godkänd utbildning för att senare kunna få uppehållstillstånd på grund av en anställning. Men vilken utbildning är godkänd?

Hera: I våras när jag lyssnade på Migrationsverket och deras grupp [...] hade föreläsning, och så var det nån forskare och så var det nån, [...] då var dom ju också inne på att man var tvungen att vara klar med ämnena, alltså för att få den här gymnasieexamen efter tre år. Men om man går in i lagen ... så står det bara att man skall ha omfattningen klar. Och på folkhögskola så är omfattningen en tid, det är tre år, och behörigheterna är ämnena, det är nånting helt annat. Men i lagen står det ingenstans att man på folkhögskolorna måste vara färdig med behörigheterna. Det står bara tiden. Egentligen när dom har gått tre år hos oss, och inte har nått upp till alla ämnena så är dom också behöriga att gå ut och söka ett jobb. Och det står någonstans också att dom skall ha något ämne klart. Så då tänker jag att samhällskunskap kommer dom säkert kunna klara av, som ämne, så kommer dom gå in och titta på att dom har bra närvaro och varit delaktiga, och det är ju liksom tiden. Det är omfattning. Det är den som gäller. Men [...] när man pratar med handläggarna på Migrationsverket, som själva har gått vanligt gymnasium och ... det är ungefär som att ok, jag har gått i skolan, då kan jag bli lärare liksom. Då vet jag ... Dom jämför hela tiden med gymnasiet, och det är inte sant, och det gör ju även dom på lite högre nivå, som inte har läst på vad det där betyder.

Bodil: Så det är mycket luckor.

Hera: Ja. Man skall vara klar med gymnasiet. Ja du går en gymnasielinje på vanlig gymnasieskola så, ja då betyder det. Men läser du på folkhögskola och det står omfattningen, så är det nåt helt annat. Det är bara tiden. Men det har dom tydligen inte förstått. Så att det håller man också på att prata om, och jag har inte sett nån klausul där dom har lagt till det. Migrationsverket har gjort det, men inte i lagen. Så det kan man ju ha koll på. Så att, ja ...

men jag har fått ge mig där, jag har lagt ner den diskussionen för att ... Det sista jag hörde nu var ju att folkhögskolorna i [landskap] har ju fått igenom, i alla fall i Migrationsverket ... Ett fall har gått igenom, där överdomstolen har bestämt att man kan få fyra år och att folkhögskola har en egen pedagogik. Det skall gå ut till handläggarna att det faktiskt är så, och att alla domstolar skall kunna döma efter att man faktiskt på folkhögskola behöver fyra år för att bli färdig därför att det är en annan pedagogik där.

Bodil: det är ju jätteviktigt för många. Det här beslutet.

Hera: ja, men vad heter det, det har inte blivit prejudikat [...] En dom i alla fall, där det tydligt har gått. [...] Och det är tack vare folkhögskolorna i det länet, dom är ju ganska många, och aktiva så att dom har fått igenom det. (GI15)

Klicka här för förklaring om gymnasielagen

Kort kommentar från Angelica, psykolog på flyktningbarnklinik, om hur dokument från Migrationsverket kan se ut.

Angelica: jag har läst skrivelser som är på så dålig svenska att jag inte förstår dem. Alltså, det hisnar att det där är grunden till människors möjlighet till asyl, att handläggaren inte har ... alltså det är så undermåligt gjort, så det ... (GI30)

Asylprocedur och rätts(o)säkerhet hos domstolarna

Lennart, nämndeman, beskriver hur själva förhandlingen i domstolen går till. I sammanhanget kommer han in på ombudens bristande kvalitet:

Lennart: I i allmänhet så börjar man ju då bara presentera domstolen och alltihop så där. Lite såna formalia som man klarar ut. Och sen är det nästan alltid stängda dörrar. Och sen är det då förhör utav den asylsökande, där advokaten ställer frågorna. Och där är det just det som Patrik [i samma intervju] var inne på tidigare, det är en fruktansvärd skillnad på advokater och advokater. En del ställer totalt meningslösa frågor och en del ställer frågor, följdfrågor, och får det att bära. Sen blir det Migrationsverkets tur att ställa sina frågor, och de sitter ju och bladdrar väldigt mycket i utredningarna just för att se, "vad har de sagt tidigare och vad säger de nu?" Då och då bryter domaren in och ställer frågor. En del domare säger väldigt klart att, "har du någonting som du funderar över så skicka över en lapp". Men vi som nämndemän får inte lov att ställa frågorna.

Intervjuare: Nej, ni får skicka en lapp till domaren?

Lennart: Till domaren. Och sen bedömer han om han tycker att det är värt att ställa frågan eller inte. Och sen blir det då en slutplädering ifrån båda sidorna. Och sen ...

Intervjuare: [...] Vilken typ av frågor skulle man kunna ha eller kräva?

Lennart: Ja, när jag har gjort det så har det handlat om att jag vill ha en följdfråga där inte svaret har blivit fullständigt, eller att det är vagt därför att den har inte kunnat utveckla vad det är ... vad var det den menade egentligen med det den sa? Och då har jag velat få en ytterligare förklaring på det. (GI22)

Lennart, nämndeman, reflekterar över olika skäl till stängda dörrar under förhandlingar i domstolen:

Lennart: Ja, det är ofta känsliga frågor och väldigt personliga frågor. Så att man vill inte ha in ... ja, men att vissa länder har ju intresse utav att veta hur det går. [...] Men jag menar att just det här när vi har kvinnor som varit utsatta, till exempel, så är det också en sån här väldigt känslig fråga. Och man är väldigt noga med, tycker jag ändå, att även om det är vänner och så som kommer, att faktiskt ställa frågan, "är det okej att denna personen är med?" Så att det går att ha med en person, men då är det med den asylsökandes godkännande. (GI 22)

Nina är pensionerad efter arbete inom domstolsväsendet och förklarar hur det var en upplevd känsla av dålig kvalitet på asylmål och asylärendens hantering som gjorde att hon halkade in på migrationsområdet efter pensionen och hur hon numera jobbar frivilligt och ibland "i bakgrunden".

Nina: Ja jag kommer faktiskt inte riktigt ihåg hur jag kom in på migrationsfrågor eller migrationsrätt eller varför. Men det var helt enkelt nån som ringde och frågade om jag inte kunde hjälpa till och titta på en dom som de hade fått från migrationsdomstolen i Göteborg. Och då skickade dom den där domen till mig och jag läste den och så tänkte jag att jamen det här är ju, det här är ju så uppåt väggarna så det kan inte vara svårt att få den ändrad. Så dumt nog så började jag agera som lite bakgrundsombud kan man säga. Jag skrev inte i eget namn utan jag lät den här unga killen skriva genom sin ... ja, gode man var det väl på den tiden. Men i alla fall, jag skrev ett överklagande utifrån, ja, sunt förnuft som jag tyckte och utifrån att jag hade läst lite, några paragrafer i Utlänningslagen och att jag tyckte att det var en så fruktansvärt usel dom utan egentliga skäl, ologisk, utan nån samlad bevisvärdering ... Man nämnde inte orden tvivelsmålets fördel, man nämnde inte vilka särskilda bevisvärderingar som kunde föranleda bevislättning och en rad saker som jag tyckte var självklart i vanlig processrätt. Och så hade jag ändå förvaltningsrätt lite i bakgrunden, jag har sysslat med en del såna här ärenden som dykt upp, typ byggnadsärenden och vad som helst där man också har principer för hur man behandlar myndigheter mot enskild. Och jag tyckte att de principerna självklart skulle komma till användning här också. Så jag skrev ett ampert [...] överklagande och det avslogs till min förvåning och sen tänkte jag, det här är ju resningsgrund så jag fortsatte och kämpa på där med min allmänjuridiska bakgrund och skrev och det blev inte prövningstillstånd. Och då var jag ju genast sådär att det här måste gå till Europadomstolen men där kände jag att min kompetens räckte inte till. Och sen efter detta då blev det känt i den här killens kretsar så jag fick fler och fler liknande domar att läsa och det var inte så mycket annat än att försöka fortsätta [...] Och sen så har jag haft en väldigt lång rad ärenden. Så småningom så började jag skriva i eget namn, med fullmakt förstås, men det, ja, ingenting har hjälpt kan man säga. Jag har försökt lära mig mer och mer under hand. Jag har fått lite privatundervisning av Advokat Svensson över några luncher och sen har jag hakat på lite, ja lite utbildningar här och var även om jag fortfarande inte kan säga att jag kan migrationsrätt så där bra som man ska kunna. [...] Vissa saker kan man inte låta bli att vara med på och därför är jag gärna med på den här intervjun i alla fall. Jag tycker jag har mycket skrämmande saker att berätta faktiskt. (GI17)

Nina, jurist, beskriver rättssäkerheten som en kuliss, partiska domare och enskilda domare som aldrig har beviljat ett uppehållstillstånd, apropå frågan om den under intervjun konstaterade rättssäkerheten i Migrationsverkets utredningar också finns i domstolarna:

Nina: Jag tror att de domare som går över till migrationsdomstolen, de ser det också som ett väldigt lätt jobb, alltså helt enkelt ... Man behöver inte tänka så mycket är deras inställning. Det finns vissa standarddomar som uppenbarligen används om och om igen och hittar man inget annat kan man alltid säga att personen inte är trovärdig, vi tror inte på hans berättelse. Och då är det ju kört redan där. Och det är regelbundet. Alltså, jag är helt häpen över hur man på punkt efter punkt säger ... först redogör man ibland lite grann för utredningen. Och sen så fattar man en logiskt helt fel slut ... eller man drar en helt fel slutsats av detta, för att komma fram till ett negativt resultat. Och det, det ser man ingen annanstans. Jag känner personligen inte, men jag känner till, har arbetat med flera tingsrätts- och hovrättsdomare som som skryter med att det är ett enkelt typ av migrationsmål så man vet vad man ska skriva och som aldrig skulle få för sig att ställa en fråga eller ... De är helt oengagerade och jag, jag skulle vilja ...

Varje gång politiker säger: jamen vi har ju en rättssäker migrationsprocess, så blir jag helt allergisk, för dom vet inte vad dom talar om.

Jag har funderat många gånger ... Det skulle vara så intressant att gå igenom, om man nu kan det, men få tillgång som forskare till domsarkivet och gå igenom vissa domare som jag är helt övertygad aldrig har, aldrig har skrivit en dom som går ut på att en person får stanna i Sverige. Och jag har några namn också som jag skulle vilja söka på. Men det, det går inte om man inte är forskare. Men det tycker jag är uppslag för en doktorsavhandling. Hur, hur personrelaterat är detta helt enkelt? Och det tyder på en ... Det är en rättssäkerhet som Mia säger, som bara är en kuliss. Och det är ett av mina teman när jag skriver. Det är helt förfärligt. Och varje gång politiker säger: jamen vi har ju en rättssäker migrationsprocess, så blir jag helt allergisk, för dom vet inte vad dom talar om. Det är ingen som har undersökt detta. Och det är underbart att det nu blir föremål för utredning. (G117)

Sten, jurist, apropå frågan om den under intervjun konstaterade rättssäkerheten i Migrationsverkets utredningar också finns i domstolarna

Sten: Det fanns en domare där som var väldigt inbjudande, snäll. Jag tycker inte om det här att man ska visa ett snällt sken när man inte ska vara snäll sen. Jag tycker bara det är falskt. Jag tycker man ska säga allting så man kan ha en öppen diskussion liksom så. Men, väldigt inbjudande, ja när klienten gråter, "jamen jag förstår" ... Och liksom så. Sen när dörrarna stängs så tror han aldrig på en enda, alla ljuger. Och det är ju nån som är fast migrationsdomstolsdomare i Stockholm. Å andra sidan så kan jag också nämna, just som Mia [i samma intervju] säger, det gäller att vara på hugget. Nåt jag har börjat göra, i mål där man både till exempel har till exempel konversion och egna skyddsskäl från hemlandet, det räcker inte på tre timmar, och har klienten ett trauma och så vidare, då är det svårt. Och då brukar jag kontakta domstolen innan och berätta att jag tror inte vi kommer klara det på tre timmar. Man ska vara detaljerad, trovärdig, det går inte. I ett fall hade klienten autism och pratade

långsamt. Då kan domstolen göra på två sätt. Antingen säger de "okej, vi är öppna, vi vet, behöver vi fortsätta en annan dag får vi göra det, vi löser det, men vi bokar inte om". I andra fall så bokar de, så förlänger de tiden. Men det har ju i alla fall varit resonabla domare. De klienterna har fått sin tid och i de flesta fall har de fått stanna. Det var väl nåt fall där, där han inte fick det. Så det sättet att arbeta är ju viktigt. (GI17)

Mia, jurist, tar upp svårigheter på jobbet för domare som värnar rättssäkerhet och att det har bildats en arbetsplatskultur präglad av misstänkliggörande men att det inte är ett nytt fenomen. Reflektionen kommer upp apropå frågan om den under intervjun konstaterade rättsosäkerheten i Migrationsverkets utredningar också finns i domstolarna:

Mia: Jag vet domare som faktiskt värnar om rättssäkerhet på till exempel Migrationsöverdomstolen, men som där kanske inte alls har en lätt arbetsmiljö just för att man försöker värna om rättssäkerheten, så att det liksom, det blir nånting negativt när man försöker göra nånting gott. Det är också en viktig aspekt att ha med sig. Jag var sommarnotarie på migrationsdomstolen 2008 och redan då var det ju liksom, ja men det finns ju en del jargonger i korridorerna, det blir en viss arbetsmiljö när man hela tiden jobbar med samma kollegor. Då på den tiden pratade man om att alla ljuger om pass, alla har pass men ingen vill lämna in och så vidare, alla identitetshandlingar är förfalskade - det var då. Men jag kan bara fantisera och har väl fått vissa input på motsvarande sätt som Sten har fått kring att det liksom, det bildas en viss miljö och en viss stämning och en viss, ja förutfattade meningar sprider sig och då går man liksom inte in i ärenden med öppna ögon på det sättet man ska göra. (GI17)

Mia, jurist, om att vittnesförhör nekas och skriftlig bevisning ifrågasätts i domstolen apropå frågan om den under intervjun konstaterade rättsosäkerheten i Migrationsverkets utredningar också finns i domstolarna:

Mia: Nånting annat som vi inte heller får missa angående avsaknad av rättssäkerhet. Alltså man kan ju se en avsevärd skillnad i när det tillåts vittnesförhör och inte i migrationsdomstolen. Tidigare, precis på samma sätt som att det som tidigare räckte för att bevisa konversion, det räcker inte idag, det som tidigare ansågs vara bra bevisning i form av vittnesförhör, det tillåts inte längre. Så man tillåter ingen muntlig bevisning i migrationsdomstolen och sen ifrågasätter man den skriftliga bevisningen på olika grunder och i varje fall så är den inte tillräcklig för att styrka en konversion. Och det gör ju den enskilda personen otroligt utlämnad i ett konvertitärende, där allting bara handlar om förmågan att sätta ord på känslor och ingen stödbevisning räcker. (GI17)

Nina, jurist, tar upp tanken om att en del domare i migrationsdomstolen dömer negativt för att de har en bakgrundsuppfattning om flyktingar/invandring som är negativ och också att det saknas en vilja till att inhämta kunskap.

Nina: Jag har en tanke på att de som vill sitta med de här frågorna och som orkar vara kvar i det, de har en bakgrundsuppfattning som slår igenom, och det är hemskt att säga det, men jag tycker att det är den enda förklaringen. För de har avlagt domared och jag förstår inte hur de dagligen kan bryta mot den på det sätt som de gör om det inte är att de antingen

vill stoppa invandringen helt enkelt eller flyktinginvandringen, eller att de blir så insugna i ett klimat, att de anpassar sig. Så småningom blir man mer och mera ... Det är liksom tufft att inte låta sig duperas, det är naivt att tro på berättelserna. Och sen är det också så att deras utbildning i sakfrågorna är för liten. De kan för lite både på Migrationsverket och i domstolarna om de aktuella länderna. Att jag fick börja med att läsa på så otroligt allt jag kom över om Afghanistan och om Somalia och alla möjliga såna länder. Men det visar sig att de är inte intresserade av att kunna [...] Jag har skickat in hur många bevis på hur det ser ut i en viss provins i Afghanistan och det ena med det andra och om klanfejder och hur man resonerar inom vissa kretsar där och religiösa uppfattningar och vad som är statlig rättsskipning och religiös rättsskipning och ... ja ... ni anar inte hur många artiklar jag har skickat in ... (GI17)

Nina, jurist, tar upp att det saknas intresse inte bara i Migrationsdomstolen utan också i Migrationsöverdomstolen för "samlad bedömning" av enskilda bevis eller "bevislätnadsregeln" - apropå frågan om den under intervjun konstaterade rättsosäkerheten i Migrationsverkets utredningar också finns i domstolarna:

Nina: Och det kan också vara ett arbetssätt. Det är så otroligt mycket lättare att motivera ... Så är det inte, det räcker inte, det räcker inte. Och det genomgående är att man säger om varje enskilt bevis, vare sig det är för identitet eller för nånting annat. Och så säger man att detta ensamt räcker inte för att göra den sannolik. Och detta ensamt räcker inte. Men vad man ska göra är ju en samlad värdering av alltihop tillsammans. Och det ser man aldrig i en migrationsdomstolsdom. Och jag har skrivit att jag överklagar och begäran om prövningstillstånd som även innefattar ansökan om resning just för att man inte har gjort så. Det är ingenting som överdomstolen är intresserad av ett dugg. Och jag har inte sett någon överdomstolsdom där man slår fast att man ska göra en sån sammanvägd bedömning på varje fråga. Och jag har aldrig sett en dom där man åberopar, alltså det här överdomstolen slår ner på, sätter ner foten och säger att man ska alltid beakta det här med the benefit of the doubt. Man tar inte upp det, och det är ju ändå grundläggande rättssäkerhetsfrågor vi talar om. Och det är väldigt konstigt. Det finns inget intresse från domstolarna att det ska bli rätt i ett enskilt fall. (GI17)

Nina, jurist, lyfter att det är domstolens/domarnas agenda att utvisa – nu i anknytning till frågan om de känner sig tvungna att dra ner på sina krav på sig själva pga bristande rättssäkerhet och svåra strukturer i mötet med Migrationssverket och domstolarna)

Nina: Jamen jag måste säga att det känns hela tiden som att man hugger på allt som går att hugga på. Alltså, deras syfte eller uppdrag eller, de upplever ju att det är att få ut folk. (GI17)

Mia, jurist, håller med Nina, jurist, att det är domstolens/domarnas agenda att utvisa och att det sker i följsamhet med politiska vindar och det offentliga samtalet. Men Mia kopplar också följsamheten till Migrationsverket. Samtalet sker i anknytning till frågan om de känner sig tvungna att dra ner på sina krav pga bristande rättssäkerhet och svåra strukturer i mötet med Migrationsverket och domstolarna:

Mia: Jag håller också med Nina om det här med följsamhet till politiska vindar. Men det är också så att domstolarna har en följsamhet till Migrationsverket. Alltså Migrationsverket har ju till exempel en ID-enhet, Migrationsverket har en landinformationsenhet, Migrationsverket är dom som inhämtar språkanalyser. Domstolarna har inte egna såna här enheter, så där blir dom ju mer eller mindre bundna av Migrationsverket. Jag har aldrig sett migrationsdomstolarna frångå en identitets ... en bedömning av identitetshandlingar som Migrationsverket har gjort, för de har inte den möjligheten. Jag har aldrig sett att dom inhämtar en kompletterande språkanalys, jag har aldrig sett ... (GI17)

Patrik, nämndeman, berättar han att han har lämnat uppdraget som nämndeman på grund av sin upplevelse av att migrationsdomstolen inte är rättssäker, i samband med att han ska beskriva sina olika uppdrag och sysslor:

Patrik: Jag var rätt så upprörd många gånger när jag lämnade domstolen ... migrationsdomstolen. För ja, det kändes ... det var jobbigt faktiskt, det var väldigt jobbigt också. Och jag funderade långt tidigare om jag skulle säga upp mitt uppdrag också, och det gjorde jag faktiskt [...]. För jag tyckte, jag fick inte ihop det helt enkelt, inte med mina värderingar då. [...] Jag förstår väl att man ska följa lagen [...] men jag anser inte att vår asylprocess är rättssäker. Det anser jag inte. Och det var så många gånger när jag lämnade [Storstad] också och tog tåget till [Lillstad], att jag ansåg inte att det var en rättssäker asylprocess jag hade varit med om. (GI22)

Lennart, nämndeman, svarar på frågan "Så din ambition var att se hur det fungerade på närmare håll, så att säga, den andra sidan?" som kom efter att han berättat att han började som nämndeman i brottmålsrättegångar men blev nyfiken på hur det fungerade i förvaltningsrätten/migrationsdomstolen:

Lennart: Ja. Och ibland hade man känslan av att det var saker som man verkligen var fundersam över när man läste domar och sånt, som man drabbades utav eller som man fick del av. Så kände man att, "hur kan det bli så?" Och därför var det intressant att kunna komma in [...] Även utifrån lagen, därför att lagen är ju en sak, och sen tolkning av lagen och sådant finns där, och där finns ett friutrymme för vad man själv bedömer. Ja, men att är en person vag i sina beskrivningar, vad fasen är vag? Det finns massa såna grejer som var intressant att då använda ... nytt sätt att se på det. Jag var kanske, vad ska vi säga ... snällare, om man vill säga, än en del andra utav nämndemännen som var väldigt följsamma till domaren. (GI22)

Patrik, nämndeman, får frågan vad han tidigare i intervjun menade med att förhållningssättet i domstolen var att sänka och han ombeds ge ett konkret exempel. Detta leder till ett samtal där både Patrik och Lennart, också han nämndeman, deltar.

Patrik: Okej, jag förstår att man ställer kritiska frågor, men [...] jag upplevde många gånger så att de här frågorna [...] Man kunde säga också, "här var en svag punkt också". Och då liksom kastade sig Migrationsverkets företrädare över detta också och så. Trots att det bara var en liten del, men det var en liten svaghet i resonemanget så. Så jag sa då ... alltså om jag säger sänka, så upplever jag så att det var bara att få ... att domstolen skulle ge avslag.

Lennart: Jag kan ge exempel också på det här. Och det är väl just konvertitmålen som är ett område där Migrationsverket verkligen gick in för att sänka. De menade i princip alltid att den som har bytt religion ska vara färdigutbildad teolog.

Patrik: Ungefär så.

Lennart: Du ska vara färdig med din egen tro. Och många utav de här har ju undan för undan kommit in i den kristna tron och lärt sig mer och mer. Men om du börjar ställa massa ... Jag skulle som svensk inte kunna svara på de frågorna. Man frågar om treenigheten, till exempel. Vem sjutton utav en nybörjare på kristen tro fixar att förklara treenigheten på ett vettigt sätt? Och så ställer de följdfrågor och följdfrågor och sen är inte deras tro genuin, eller inte grundad på kunskap. Och det var många såna.

Patrik: Och det som Lennart säger där också, det är att man har ..., i de frågorna har man låtit präster, teologer, och så vidare, svara på. Och många utav dem ... de har inte lyckats svara på dem heller ofta. Av den digniteten är det då ofta, så att jag håller med dig. [...]

Lennart: Och sen ställer man massa smådetaljfrågor. Ibland undrar man, "vart sjutton är de på väg nu?" Och sen använder de det för att sen säga att, "här är en motsägelse ifrån vad du sagt ... i förhören har du sagt det och nu säger du detta". Om de ställer frågorna på ett så där klurigt sätt, så är det svårt för dem. Och det kan också då handla om tolkningssvårigheter, både i förhöret och i domstolen, som gör att det blir motsägelser. Och dem lägger de otroligt stor vikt på, att "här är du inte trovärdig". (GI22)

Lennart, nämndeman, återkommer ett par gånger under intervjun till en särskild domare som han upplever som arg på honom för att han vågar göra en annan tolkning än övriga nämndemen i målen. Här berättar han om domaren i anslutning till en diskussion om vilka olika aspekter i domstolen som kan ses som rättsosäkra, vilket väcker också nämndeman Patriks minne av en konfliktfylld händelse:

Lennart: Men sen har jag som sagt då min älskling då som är precis tvärsom, han blir skitsur, över huvud taget sur över att man särskriver sig. "Måste du verkligen göra det?" Så att det är klart, det är olika domare.

Patrik: Ja, det är olika domare. Och det var som jag sa också, vid något tillfälle också, Jag hade avvikande mening också, som jag har haft vid flera tillfällen också, att jag argumenterar emot från barnkonventionen så. Men då sa han så här: "Jaha, då får du skriva ihop det här själv, också", sa han. Ja, och [...] "du får skicka den också". [...] Han menar alltså att ingen vill sitta där och så vidare, men man får ju hänvisa då till de lagarna och förordningar som finns och trycka på det då. [...] En annan grej som jag tycker är lite dåligt faktiskt [...] Man har skrivit in [något] i domslutet, och man har kanske reserverat sig och så vidare. Någon gång har jag sagt, "jag vill se [skrivningen till domen], hur den ser ut. Du får skicka den till mig", och så. Men jag tycker i princip nästan att alla [...] domslut bör skickas ut till nämndemännen,

så att de får se det. "Men hur blev slutskrivningen? Hur ser den ut och så?" Men det görs inte, då måste man be särskilt om det. (GI22)

#aktörskap

Patrik och Lennart får frågan om hur deras erfarenhet från tidigare frivilligt stödarbete med asylsökande har påverkat dem i rollen som nämndemän. Frågan leder till ett längre samtal om vikten av egna erfarenheter av möten med asylsökande och om avsaknaden av sådana erfarenheter hos domare/domstol. De kommer också in på att Migrationsverkets representant ofta saknar kunskap om landinformation, religion mm. Men Patrik avslutar ändå med ett exempel när den trovärdiga berättelsen slår igenom och får domstolen att lyssna:

Patrik: När man kommer in i en barnfamilj också och ska stödja och hjälpa så och det har kommit ett besked om ett avslag. Alltså smärtan och oron, rädslan, sitter i väggarna när man kommer in där också, inte minst när det gäller barnfamiljer. Jag har till och med varit med om att komma in där också när någon har velat hoppa ut ur fönstret, och så vidare. Så att den erfarenheten, den kompetensen, kunskapen, som ju faktiskt många domare saknar så ... jurister också för den delen ... den hade vi ... eller jag med mig också in i migrationsdomstolen. Ja, just det här mötet ... och deras berättelser hade man ju med sig hela tiden in i det. Och ja, det fanns där hela tiden. Så att det var oerhört viktigt, den kunskapen och erfarenheten som man hade, det var helt avgörande. Och det låter kanske taskigt, men jag kunde titta snett och titta på domaren och jag kunde ställa mig och undra ibland också, hade de nånsin varit inne i den här situationen och sett den här familjen och den här oron som finns? Eller har de bara suttit i lagboken och läst och så? Och det var ... kände ett väldigt stort avstånd ... Sen kan jag säga det också, det här är viktigt tycker jag. Jag har uppfattat att det finns bra domare och det finns dåliga domare. Det finns bra advokater och det finns dåliga advokater. Så att jag vill verkligen inte generalisera, men erfarenheten är att möte med flyktingar under många år har oerhört stor betydelse när man kommer in.

Intervjuare: Ja, på vilket sätt skulle du säga att det hade betydelse? Kunde du transponera den kunskapen in i den möjlighet att påverka som du har som nämndeman, tycker du?

Patrik: På så sätt är det en helt annan värld. Här är det lagar och paragrafer och tolkningar som är avgörande. Vad du tycker och tänker, och så vidare, det hör inte hemma här. Du ska inte nämna det här, för det har inte med saken att göra. Och sen för att beskriva ... Sen har jag då, i och med att jag har jobbat med [en frivilligorganisation] i 20 år också, så barnkonventionen har alltid varit väldigt viktig. Den har varit en ledstjärna för mig, alltså jobba med barnkonventionen. Men jag upplevde många [gångar] att man körde över barnkonventionen, FN-konventionen, barns rättigheter, gång på gång. Man körde över den. Jag lyfte fram den. "Nej, det har inte med den här saken ... du kan inte lyfta in den här också. Nej, vi kan inte ta hänsyn till ... det är inte det det gäller. Den här frågan gäller inte det", säger de. [...] Jag kan tycka ibland att jag visste mer om barnkonventionen än vad domarna visste.

[...]

Lennart: Innan jag blev nämndeman så hade vi jobbat rätt mycket med enskilda ärenden, läst många utredningar, läst många inlagor, och man hade lärt sig att föra samtal med de asylsökande. Det var inte frågan om att sitta och snacka en timme, det var ju flera gånger, flera timmar. Och man läste utredningen och man läste genom raderna, så förstod man vad som de inte sa i ord men som fanns där bakom. Och när vi väl kom till ett läge då vi fick förtroende för varandra, då kunde man ställa frågor om det. Innan det så var det tabu. Och

det var ofta man hamnade i lägen med kvinnor som hade varit utsatta, och då hade vi också den möjligheten att då använde vi oss utav kvinnojouren eller personer som haft med kvinnojouren att göra, så att kvinnan vågade prata. Men bara det att få det förtroendet tog ju tid. Och det är ingen advokat som har tid till det. Och det är ingen utav nämndemännen som egentligen läser handlingarna på det viset, eller väldigt få utav dem som läser handlingarna på det viset, att där finns någonting annat än man ser. Och Migrationsverkets utredningar ska vi inte tala om, då blir man bara upprörd. Man ställer inga följdfrågor, och det var ju det som gjorde att vi fick fram de här sakerna som hade hänt i verkligheten. Och det var inte bara kvinnor, utan det var män också som hade varit utsatta för olika saker. För det är ett tortyrätt i flera regimer. Så att det gjorde att jag tyckte att den delen i nämndemansjobbet var en svår bit, att det var lite grann så att de erfarenheterna hade jag med mig när jag sen skulle tolka vad flyktingen sa. Just detta också att uppfatta den som inte hade ett ordentligt språk. Tolkarna, och ja, men att människor har olika förmåga att uttrycka sig även på sitt eget språk, och det skulle sen gå genom en tolk. Och det är där det krävs så mycket mer utav ett samspel och en diskussion och ett samtal för att få fram, "vad var det du egentligen du sa? När du sa du hade varit utsatt, eller du har varit misshandlad", eller sådant. Så att därför så ... det var erfarenheter jag tog med mig verkligen ifrån de samtalen vi hade haft, och vi hade haft många såna. Och då på 90-talet fick vi faktiskt igenom ganska många beslut, när vi väl hade gjort de här utredningarna. Men det var ju många, långa samtal som var grunden till de inlagor vi sen gjorde. Så att det var det jag hade med mig.

[...]

Lennart: Jag visste lite grann också var man skulle söka. Man får ju handlingarna oftast innan [förhandlingen], även om man inte har kompletta handlingarna. Så länderkännedom var också någonting som var viktigt att få med sig. Och där visste jag var jag kunde hitta. Jag visste om Lifos. Jag visste om olika organisationer som man kunde söka på nätet för att få fram alternativ fakta till det som fanns i utredningen eller som Migrationsverket påstod, och så vidare. Så att det var också en väldigt viktig bit i erfarenheterna man hade med sig.

Patrik: Det håller jag med om, Lennart, som du säger, landinformation och så. [...] Det var en väldigt viktig bit faktiskt, inte minst vad det gäller Afghanistan då till exempel, och kunna utgå och peka då liksom att, det där området, det är liksom minerat. Eller "de vägarna är avspärrade, det finns ingen möjlighet för dem att ta sig fram där. Och hur ska det kunna gå till?" Och dessutom, ibland använde [Migrationsverket] sig av landinformation som var gammal också. [...] De tyckte de var väldigt pinsamt, i alla fall domaren, när det var så. Och jag håller med om, Lennart, att man det var viktigt att läsa in sig på länder. Men sen är det också det här med kroppsspråket och så vidare. Tittar man på den här ensamkommande flyktingen som då kanske också har försökt ta livet av sig och så vidare, och man ... alltså, kroppsspråket är också väldigt viktigt, man kan läsa in ofta. Sen tycker jag nästan att det som var jobbigt ibland också, det var att från Migrationsverkets sida så fanns det bara en enda sak, och det är liksom att se till att ... Man gick på så fruktansvärt hårt när det gäller från Migrationsverkets handläggare som fanns på plats på den högra sidan då. Och det var bara att sänka killen eller tjejen på andra sidan. Alltså, det fanns inget annat. Det var någon enstaka gång där det kom fram uppgifter under handläggningen då under domstolen som talade väldigt mycket starkt för den här ensamkommande flyktingen, pojken då också. Men aldrig nånsin att Migrationsverket kunde säga, "ja, men det här var ... vi har faktiskt mottagit mer, och så vidare". Det har hänt någon gång att det saknades såna uppgifter, och så vidare. Då kunde man skjuta på det och säga att, "vi får vänta och få in de här handlingarna, för att här är något som saknas och är fel". Men i övrigt så var det bara ... ja, men jag upplevde att

sänka personen i fråga, som var jättejobbigt. Och sen en annan sak också när det gäller konvertitmål och så ... Jag är ju lärare i religionskunskap och religionshistoria. [...] Det var pinsamt, tycker jag, när elever i årskurs nio kunde mer om detta än den här killen från Migrationsverket som ställde frågor som var så naiva och så dåliga också och så okunniga så jag skämdes nästan faktiskt när man satt där. Och konvertitmålen ... Ja, från Migrationsverket var det väldigt svagt, väldigt svagt där. [...] Nästan alla satt och var alldeles tysta och så och hörde den här personen, och det var såna här flöden som man pratar om under rättegången då om vi jämför, och berättelsen också. Och jag kunde nästan känna att det gjorde ont i hjärtat på mig när jag hörde honom, men [Migrationsverket] kunde aldrig säga något positivt. Och sen, då var man tyst, man sa ingenting. Alla var övertygade. Det hände faktiskt också, hela domstolen var övertygade om, "den här killen eller tjejen, det är klart att hon eller han ska ha uppehållstillstånd". Det var de glädjeämnen, för det hände ibland liksom, att alla i hela ... Det var bara Migrationsverket som lommade i väg därifrån och så insåg kanske att sen skulle det bli [uppehållstillstånd]. Det var stora glädjeämnet, det var när alla var överens om att, "det är klart att hon eller han ska ha uppehållstillstånd". Där berättelsen var också trovärdig. (GI22)

Patrik och Lennart, nämndemän, blir ombdda att beskriva hur trovärdighetsbedömningar går till i domstolen i förhållande till personer med särskild utsatthet, som gör att personen har svårt att beskriva. Patrik inleder med ännu ett positivt exempel; en kvinna som kunde berätta:

Patrik: Ja. Jo, men det har jag sett också, det här med berättelsen och trovärdigheten ... Och man pratar om ett flow, ett flöde [...]. Bland annat en kvinna var det, från Iran, som hade blivit gripen i manifestation och förts till fängelse också, där hon då med bindel för ögonen fördes bort och blev våldtagen av ... ja, de som jobbade på fängelset, och så vidare. [...] Men hon hade ett flöde i språket som var ... hon kunde liksom beskriva. Hon kunde beskriva lukter också, hon kunde beskriva stegen och rörelserna till stället där den där sängen var där hon våldtagen och sen fördd tillbaka. Alltså, det hade en ... berättelsen var så trovärdig, så alla ... Då var det samma sak, det var tyst en lång tid och hon tittade själv bara upp i taket. Men där var faktiskt också domstolen överens om att hennes berättelse var trovärdig och hon skulle få uppehållstillstånd. Men absolut, det finns dem också märker man som har svårt att uttrycka det, precis som du säger, i ord. Det blir svårt, alltså. Det blir inte ... och det måste vara ... det blir svårare då för personen i fråga.

Intervjuare: Jag tänker på utbildningsbakgrund, klassbakgrund och så. Kan ni se att det slår igenom?

Lennart: Det gör det definitivt. [...] Man märker ... om man nu vill säga att det är inom de här områdena, konvertit, HBTQ-delen, så är de väldigt fåordiga i de delarna. Men de är ofta fåordiga i hela sin berättelse, därför att de har en låg utbildning med sig. Och det är någonting som man inte alls bryr sig om, utan då är det vaga berättelser.

Lennart: Det finns en del såna där totala standardformuleringar i Migrationsverkets beslut om just det här, vag och obestämd. Och då är de inte trovärdiga. [...] Och jag hävdar att i många fall så handlar det om ren dålig språkutveckling eller utbildningsnivå.

Patrik: Vi ser ju också [...] de som kommer som ensamkommande flyktingar, framför allt från Afghanistan också, att det finns en del ibland som är analfabeter, faktiskt. Många utav dem saknar egentligen utbildning, eller någon bättre utbildning eller så. Det finns undantag, men många utav de ensamkommande har inte den utbildningen med sig. Det är svårare, det är klart, för dem också att ... Men å andra sidan blir man så oerhört imponerad när man ser att

de efter fyra år har blivit så kunniga i språket och att de har kunnat klara sina utbildningar och sånt. Jag fattar liksom inte bara hur duktiga de är, de här ungdomarna, och vilken ... och tjejerna också [...]. Det är fantastiskt. (GI22)

Sten, jurist, kommer att tänka på en rättssäkerhetsfråga på frågan om de känner sig tvungna att dra ner på sina krav pga det som tidigare i intervjun har beskrivits som bristande rättssäkerhet och svåra strukturer i mötet med Migrationsverket och domstolarna:

Sten: Jag vill bara säga en sak om rättssäkerhet också. Klienten har bevisbördan, men Migrationsverket och migrationsdomstolen låter läkarintyg bli gamla och begär in nytt och de förstår inte hur mycket arbete det ligger bakom att skaffa ett läkarintyg. Ibland ligger det nätverk som betalar med egna pengar bakom och jag har sett förlängningsärenden ligga i över ett år. Vill man ha en tillfällig lag då får man förlänga snabbt, det här är inte godtagbart. Att det ska gå smidigt som jag förstår att det gör i andra EU-länder där man har erfarenhet av tillfälliga tillstånd. Det gör mig förbannad att man gör så här. Jag har nu lyckats begära snabbare handläggning i ett förlängningsärende där det finns ett privat betalat intyg från klienten och sagt att det blir ju gammalt. Ni orsakar det. Och sen vill jag säga att jag tror att en del av bevisproblemen också stammar från en grundläggande inställning: Det är förvaltningsprocess, du ska bevisa allt själv. Du har inte bevisat det, det är hela tiden det. Jag håller med Nina om att man aldrig gör en samlad bevisvärdering, man förstår inte vad det är. Jag försöker ibland pålysa att flera små bevis talar i samma riktning, det stärker varandras värde. Nästan aldrig bryr man sig om det. Och jag vill bara säga, jag har sett också migrationsdomstolen i ett statusmål. Det här förlängningsärendet som låg över ett år, där klienten fick lämna in ett nytt läkarintyg, han fick sin status återkallad för att han var barn från Afghanistan som var skyddsbehövande, Mig 2017:6. Då fick han ju det, då låg det över ett år, han fick det ju då återkallat, han var ju vuxen, statusen, och då överklagade jag att han hade ju ett enormt trauma och man kan relatera status även till psykiskt mående och så vidare. Och då, då går domstolen tillbaka till identitetsfrågan som redan är bedömd av verket för ... För han hade fått sitt tillstånd efter ny prövning, inte ens i grundärendet fick han tillstånd så fick han ny prövning och sen var det förlängningsärende och då var dom tillbaka och hackade på identiteten och dom frågorna och svaren som redan var godtagna av verket och det är hemskt. Jag vill aldrig se nåt sånt igen. Man ska godta ... Alltså om verket har godtagit nånting så ska inte domstolen i ett statusmål ska gå in och ifrågasätta det. Stackarn har bara nu ett gymnasietillstånd som ger en oviss framtid. Ja. Det gör mig arg! (GI17)

Angelica som arbetar som psykolog på flyktingbarnklinik, reflekterar över varför de som vårdpersonal läser domar:

Angelica: Jag tänker att där det står om barnperspektiv så känns det som att det är någon standardformulering som man har bara klippt in som man kör rakt av. För man tar inte hänsyn till ... ja, jag kommer inte ihåg den i huvudet nu, men det är några meningar som återkommer. Men visst läser vi domar. Ja.

Intervjuare: Vad är det som gör att ni läser dem?

Angelica: Ett skäl som jag har flera gånger, det har ingenting med asylprocessen att göra, utan det kan vara ett sätt att "jag orkar inte berätta för dig vad jag har varit med om, men du kan få läsa min dom". Alltså, som "jag har sagt det en gång, jag kan aldrig mer säga det." Så

kan det vara. Men mer är det att man inte förstår, men också att vi själva ... jag brukar fråga, "vill du att jag ska läsa din dom?" och det vill många, då.

Nora: Ibland kan det vara från ombudet. Det hade vi någon gång förra året att det stod konstigt i domen om att de ogiltigförklarade psykologens bedömning, och då fick vi det till oss för att titta "ja, men kolla så här har de skrivit här" för att på något sätt, "ska vi agera kring detta?" Att de ifrågasätter den professionella bedömningen bakom, den bedömning som har gjorts kring patientens mående.

Angelica: Det är väl en sak som jag fortfarande inte kan förstå, hur en statstjänsteman som saknar medicinsk utbildning ändå kan tänka sig att kommentera frågor som ligger helt utanför dens kompetensområde. Jag tycker det är mycket, mycket märkligt. För jag menar, jag står under granskning och jag kan bli anmäld till Socialstyrelsen och bli av med min legitimation om jag gör oriktiga medicinska bedömningar, men jag vet inte vad de som jobbar på Migrationsverket har för utbildning, men inte är de där i egenskap av läkare eller psykologer, i alla fall. Ändå kan de skriva saker som jag tycker ligger helt utanför. (GI30)

Patrik och Lennart, båda nämndemän, får frågan om hur hanteringen och tillgängligheten av handlingar relaterade till det enskilda målet ser ut. Det leder till ett långt samtal om svårigheter att få alla handlingar och att få handlingar i tid.

Patrik: Ett problem kanske jag upplevt ibland att vi får ... alltså vi får handlingar som rör personen, och advokaten har inte skrivit något om Migrationsverkets handlingar [ohörbart]. Det kan vara en diger lunta, det kan ju vara på hundra sidor, det kan vara mer också, att läsa in. Och sen kan det vara från sjukvården också, från psykiatrin, och det kan vara en mängd olika handlingar. Men det är en diger lunta i alla fall. Och jag kan tycka ibland att vi får de handlingarna alldeles för sent för att hinna, helt enkelt att hinna sätta sig in i dem. Det har hänt också ibland att jag inte har fått och ringt och frågat om handlingarna också, varför de inte har kommit, men det beror i regel på någon missuppfattning och sånt. Men det är jätteviktigt också, att man då får tid att läsa igenom. Sen ett problem som uppstår här, det är att ibland kan asyprocessen ... den är inte rättssäker. Det är liksom att om jag - vilket har hänt någon gång då - att man blir sjuk och inte kan komma dit, om man åkt på influensa eller någonting sånt. Och så ringer man då dagen innan bara och säger, "jag kan inte komma för jag är sjuk, jag ligger i 40 graders feber". Ja, då får de sätta in någon annan. Men den personen som de sätter in kan ingenting om ärendet ofta. Och hinner inte heller. Det här är alltså en jättesvighet, det är ... ja, det har varit bekymmersamt om man inte har hunnit läsa in sig.

Intervjuare: Hur vanligt är det under de åren du har arbetat som nämndeman att det där förekommer, att en person sjukanmäler sig och det dyker upp någon annan? [...]

Lennart: När det kommer till domstolen så händer det ibland att det utbyts någon utav dem. Sen är det lite olika hur snabbt de får. Men det finns ju de som kommer dit på morgonen och öppnar kuvertet, en halvtimme innan de ska in till domstolen. Då är det verkligen frågan om att vara snabbläsare. Jag reagerar, och det har jag sagt med. Vi får ju alltid med utredningen från Migrationsverket. Vi har alltid med Migrationsverkets yttrande. Vi får inte alltid med advokatens inlagor. [...] Handläggarna, de som alltså förbereder målet, de gör en sammanfattning av vad advokaten har skrivit. Och de är ju professionella, säger då vissa domare. Vissa domare har haft väldigt konflikter [...] och menar att, det här är ju ett undermåligt underlag som ni har. Jag har en älskling utav de här domarna [skratt] som jag verkligen har konflikter med varje gång nästan jag har honom, och han tycker inte om det här

att vi ifrågasätter deras professionalitet. Och sen har det varit något tillfälle då har jag fått beskedet. ”Jo, men då får du gärna ringa någon dag innan när du har fått handlingarna och ser att det är något du saknar, så kan vi skicka över till dig”. Och det har fungerat någon gång. [...] Och då kan man få ytterligare kompletterande handlingar möjligen. Men som sagt var, det är ingen regel att man får det. Sen har jag någon gång fått handlingarna och då kan jag verkligen säga att det den advokaten har skrivit, det kunde lika gärna kvitta. Och urbota tunt, så att man blir mörkrädd. [...] man över huvud taget kan förnedra sig att skriva så.

Intervjuare: Jag tänker, finns det någon regel för hur kort inpå ni kommer att ... ni ska få handlingarna?

Patrik: Nej.

[...]

Lennart: Jag hade ofta mitt i veckan, onsdag, torsdagar. Och då kunde jag i bästa fall få dem på fredagen innan.

Patrik: Ja. I bästa fall, ja. Men det är för kort tid också. Ibland så fick jag ringa och fråga efter dem, vad som har hänt. ”Ja, vi skickar nu också. Det har blivit något fel här”, så. Men det är ju jätteviktigt att man kan gå igenom. (GI22)

Patrik och Lennart, nämndemän blir ombedda att beskriva förhandlingar som inte är muntliga, dvs där de berörda inte medverkar i domstolen. Detta leder till ett längre samtal om de så kallade portföljmålen nackdelar och problem.

Lennart: Ja, när man inte har den sökande med, då är man helt inne på de handlingar som man får. [...] Det mest extrema fallet jag hade, på en dag hade vi 13 mål. [...] Och med ett föredragarsnack av en jurist och sen beslut. Och det var fruktansvärt. Och det var bland annat då jag verkligen tog i och skrev till lagmannen, ”vad är det som pågår i domstolen?” Jag menar att det här är fullständigt orättssäkert att ha det på det här viset. Har man dem i domstol, alltså muntligen där, då är det ändå så att man får in hela intrycket av den asylsökande. Och det som ibland jag upplever är svårt, det är när domstolen inte låter en asylsökande prata färdigt. [...] ”Prata lite kortare. Försök att sammanfatta. Försök det. Ta inte och upprepa sånt som redan finns i handlingarna”, och sånt där. Och det är inte alltid den sökande riktigt så kommer ihåg det, för att utredningen skedde för tre, fyra år sen. ”Vad sa jag då?” Så att det blir väldigt svårt i det läget. Så att det är så väldigt mycket olika intryck som man får. [...] Och just de här portföljmålen, de målen som inte har muntligt företräde. Och då, när man har synpunkter på det, då får ... fick i alla fall jag ofta [höra]. ”Ja, men [förvaltningsrätten i Storstad] är generösare än andra domstolar med att låta nämndemän vara med och bestämma, för domaren kan ju själv ta beslutet”. [...]

Lennart [förklarar]: Du måste inte ha en nämndeman med. Det finns mål som är enligt deras uppfattning självklara, där kan domaren fatta beslut själv. [...] Och då är det så att [den sökande] inte har företräde. Och då kan det ändå vara så att de tar med nämndemän och man får, så att säga, en föredragning och sen så fatta beslut. [...] När vi själva går in som ombud, så begär vi ofta muntligt företräde, men det är oftast avslag på det. Sen är det att vi kommer oftast in i verkställighetsnivå, och då [beviljas inte] det.

Intervjuare: [...] När, beviljar man att den sökande får vara närvarande? [...] Är det någon slags policy i detta?

Lennart: Domarna ändrar ofta när det handlar om trovärdighet, då är man mer generös med att låta dem få muntligt företräde.

Patrik: Vi har väl många gånger också när det gäller muntlig förhandling [sett att enda chansen] är att det blir en muntlig förhandling och att personen i fråga har möjlighet att svara på frågorna. Och att man då som nämndeman och domare kan läsa in liksom och se att, "den här ... ja, men den här berättelsen är trovärdig, och den har ett öde också, och så". Men ja, det varierar lite grann, Lennart, jag tror att när man begär det, jag tror det ligger på lite drygt 20 % som får en muntlig förhandling. Jag tror att de är mest generösa i Malmö, och sen kommer nog kanske Göteborg sen och Stockholm också. (GI22)

I samband med att nämndemannakollegan nämner portföljmål väcks Patriks tankar på den bristfälliga informationen i dessa.

Patrik: Men Lennart nämnde en sak som jag också många gånger reagerat på och som jag alltid förfasades över [...] när man då i slutet också av ... man hade kanske en halvtimme eller en timme kvar. Då säger de, "kan vi kanske höra med om det finns några portföljmål? Vi ringer upp och kollar". Och då visste jag, "det här, hur ska det här gå till att jag ...?" Jag förfasades hela tiden över de där portföljmålen, för allting skulle gå så fort och jag tyckte informationen var bristfällig. (GI22)

I nämndemännen Lennarts och Patriks samtal om svårigheten att få ut handlingar och att få ut dem i tid, så kommer Patrik in på frågan om hur politisk hemvist hos nämndemännen kan påverka åtgången i förhandlingarna.

Patrik: Sen den andra biten, det är också om vi pratar om, vem är det som sitter i domstolen? Ja, det är spännande faktiskt. För jag visste ju till slut också vem som var sverigedemokrat, och då visste jag att här blir det hårda bandage. Och jag kunde också [tänka] till exempel om jag visste om att det var någon som var från Miljöpartiet, eller kanske till och med Folkpartiet då [...], "här finns det rätt så stora chanser faktiskt". Men om de hade otur ... Det [kan] ju vara två sverigedemokrater och sen en moderat, då ... jag säger det, ärligt talat, det är kört för den här flyktingen som kommer in och sitter där. Ni skulle bara veta vilka värderingar som sitter här i den här domstolen också. Det är precis som Lennart säger, det finns bra domare, vissa domare hade jag stort förtroende för, men det finns domare också som drar sig och som bara blev irriterade om man ställde en fråga, knappt hälsade på en, för ... jag vet inte, det fanns en ovilja där, och det var jobbigt faktiskt. Och då måste det vara så här att om det är två mot två, då är det ju domarens röst som avgör det hela då. [...] Så på så sätt kan man säga att det är rätt så svårt läge för en asylsökande flykting, ensamkommande barn, och så sitta där och få ... fixa det här. Men sen ... det finns också, som du var inne på Lennart också, väldigt, väldigt duktiga domare. (GI22)

Patrik och Lennart, nämndemän, blir tillfrågade om det är något mer angående själva domstolsproceduren som är viktigt att ta upp vilket leder till ett längre samtal om hur själva beslutsfattandet/domen blir till och att besluten ibland är "klara" innan man sätter sig för att besluta:

Lennart: När man så småningom ska fatta beslut. För då är det ju den här juristen som är med, som gör sin sammanfattning och lägger förslag på vilket beslut man ska ta. Och sen ställer de flesta domarna frågorna till nämndemännen i tur och ordning, "vad tycker ni?" [...] Det är rättens överläggning efteråt. Och där är det så att om man har en annan uppfattning

än vad den här juristen har, då gäller det att verkligen få med sig de andra nämndemännen. För domaren går ofta ... de är ihopsnackade innan, de har ju snackat igenom målet utifrån handlingarna [...].

Patrik: Men alltså, det är som du säger att ... det är nästan också, de måste ha pratat ihop sig innan också ... och då säger domaren också till juristen, "ja, bra, bra. Jag tycker du har sammanfattat det här bra". [...] och sen är de ju då rörande överens. Och då hör jag redan där alltså, "Aha, det blev den här domen då". [...] Jag har nästan aldrig varit med om, eller ytterst sällan, som juristen och domaren har olika uppfattningar, de är ofta rörande överens. Och sen då går han från nämndeman till nämndeman, där får man säga. Och då kan man ha och säga så här: "Nej, jag delar inte den uppfattningen. Jag har en avvikande uppfattning och jag ställer inte upp på det, utan då" ... Och då i det läget så ser man ofta att domaren, han börjar vrida sig. "Ska han börja bråka nu? Ska han ha en annan uppfattning?" [...] Ja, och så säger han så här också ibland, "hur ska du tänkt att du ska skriva detta då? Hur ska det se ut och så?" [...] Medan däremot det finns domare som är väldigt schyssta och säger, "ja, men okej då. Vi ska se om vi kan hitta en bra formulering så jag får med det också, det du säger här".

[...]

Patrik: Men du kan ju få en skrivning med då ofta att, "jaha, men då är du avvikande också" Då ska vi se, då ska vi ha med det i det här domslutet också. Det är väldigt viktigt då. (GI22)

Patrik och Lennart, båda nämndemän, har i flera sammanhang i intervjun nämnt att förfarandet i domstolen inte är rättssäkert och ombeds räkna upp vilka olika aspekter som bidrar till att det inte känns rättssäkert:

Lennart: Nej, men det är utredningarna, det material som jag som nämndeman får till hands att sätta mig in i ordentligt. Och det är tolkarna. Och också bristfälliga jurister, alltså ombud, som är ... de har ett intresse, och det är sedlarna som de får. Det är pengar, inget annat. De skiter fullständigt i vad det är, de gör standardsskrivelser på alltihop. [...] Sen finns det många jättebra advokater och det finns många bra tjänstemän också för domstol, så att det är inget generellt det här. [...] Men tyvärr så drabbar de som brister, det drabbar de asylsökande.

Patrik: Ja, tyvärr. En sak också vi inte har varit inne på, det är det här också som jag ännu inte fått riktigt svaret också. För när vi pratar om HBTQ så hävdar jag också, när vi pratar om migration och flyktingar, så om man är sverigedemokrat i det läget också så ... ja, vi känner till vad de säger om HBTQ, vi känner till vad de säger om migration och flyktingar, och så vidare. Och då är frågan också, hur sätter man ihop egentligen? Är det tillfälligheter om det blir två sverigedemokrater som sitter i domstolen? Eller har man ... bryr man sig över huvud taget om det från domstolens sida, vem som sitter där och så? Jag menar, det är väldig skillnad om det skulle vara en vänsterpartist och två stycken miljöpartister. Jag lovar att det är så. Och det beror på att vi har en värdegrund när vi går in där, vi har en värdegrund, och den kan man aldrig ta ... då kan man säga, "du får inte tänka så, du får inte tänka så". Så säger de ju, "du får inte tänka så". Men den finns där, och det...

Intervjuare: Vem säger att, "du får inte tänka så"? I vilket sammanhang, Patrik?

Patrik: Ja, om man skulle diskutera med domaren till exempel, då blir han vansinnig om man säger det.

Intervjuare: Ja. Att den politiska åskådningen ska inte ta någon plats i rummet?

Patrik: Ja. Ja. Nej. Nej. Du är helt ren när du sitter där, du har helt ... tabula rasa, den vita duken, tror de också. Men det är inte så. Och de menar ... Jag har inte fått svar på det ännu.

Jag har nämnt det några gånger, men de har blivit irriterade över frågan. Att, "vem är det som sitter i nämnden också? Vad har de för värderingar och så?" Vet du, Lennart, hur det går till?

Lennart: Jag vet inte, därför att det här är också en sak som har varierat genom åren. Att första åren jag satt som nämndeman, då satt jag alltid med samma nämndemän.

Patrik: Ja, just det.

Lennart: Och vi blev ibland väldigt samstämmiga, vilket innebar att vi då och då körde över domaren. I dag så är jag aldrig med samma nämndemän, utan det är väldigt rotation på det här. Och det försvårar också samtalet, att vi blir ... vi tänker olika. Och vi kanske inte heller ens förstår varandras språk eller sätt att uttrycka oss.

Patrik: Men jag har suttit när ... jag visste vem det var, för han kom från [Mellanstad] ... en sverigedemokrat där också, en man som också har uttalat sig på så sätt så jag liksom tycker att domaren borde ha reagerat på hans uttalanden. I samband med domslutet och efter domslutet borde han fått en reprimand faktiskt, minst sagt, för det. Och det är samma när man då sitter och dricker kaffe sen i nämndemannarummet. [...] Och där får man egentligen inte diskutera faktiskt målet, utan det ska vara tyst, man ska dricka kaffe. Men där pratas det väldigt mycket faktiskt i nämndemannarummet, så där hör man också en hel del ... jag skulle säga nästan rasistiska uttalanden också, som är obehagliga.

Intervjuare: Får jag fråga dig, Lennart [...] Mot slutet då så vänder sig domaren till nämndemännen och frågar en och en vad man tycker? [...] Blir det så att då svarar du, sen svarar nästa, och sen den tredje? Och att det inte blir något resonemang där. [...]

Lennart: Jag är sån att jag kan inte hålla tyst om jag tycker tvärtom. Då försöker jag argumentera för min andra uppfattning, om man säger. Och ibland lyckas man då övertyga. Ibland märker man att det är någon nämndeman som är väldigt tveksam, och så har man en då som kanske tycker som jag tycker. Då är det större chans att man får den där tredje nämndemannen att också gå på samma linje. Men det beror lite grann på hur domaren då stöttar under. [...] Det är tillåten diskussion, utan tvekan. (GI22)

Lennart och Patrik, nämndemän, blir ombudda att beskriva hur nämndemannakonstellationen i domstolen ska se ut och vilka som bestämmer hur den ska se ut vilket leder vidare till ett samtal om att domstolen är politisk:

Patrik: Det är tre nämndemän i förhandlingen. Men det som är intressant, som du säger själv, som jag funderat mycket. Hur väljer man ut dem egentligen? Är det slumpen och så? För det är som jag säger också, jag kan känna det när jag går in. [...] Det verkar vara slumpmässigt vem som man får sitta med. Men det vore intressant att se, för jag hävdar med en dåres envishet att det har betydelse vilka värderingar man har när man går in i domstolen. Även om då domaren, menar att, "det har det inte, utan här är det bara lagen som gäller".

Lennart: Jag är helt övertygad om att frågar du en sverigedemokrat som sitter i domstol, så säger de precis samma sak om att du och jag skulle sitta i samma [nämnd].

Patrik: Ja, ja, det gör de. Ja, säkert. Det är jag säker på.

Lennart: Åt andra hållet då.

Patrik: Åt andra hållet, ja.

Lennart: Men jag hävdar definitivt att det är inom den lagstiftning som finns, när vi gör de värderingar vi har. Att man går in med en inställning att, "det här är det som den står för som vi har som asylsökande. Den berättar så sanningsenligt den kan om det här". Och det handlar

inte om att försöka hitta de där avvikelserna så att man, så att säga, kan avslå det hela, utan mer hjälpa till att få fram skälen till då att man lämnar. Men att lämna ... okej, det finns en del som en del kallar för ekonomiska flyktingar, som inte har asylskäl utifrån asyllagstiftningen, så att säga. Såna finns det ju. Men vad människor har varit utsatta för gör ju att man lämnar inte sitt land hejvilt [...], man har skäl att göra det. Och har man släktingar och andra som har dödat, har misshandlats, och allt vad som sker i de här länderna, så har man ett skäl att lämna landet. Sen är det då naturligtvis en ambition ifrån lagstiftaren att det här skall hamna på en nivå ... Och det är ännu tydligare nu när [utredningen om utlänningslagen] lägger sitt förslag att det handlar om att bli lagom hård, för att man ska inte kunna ta emot allihop, för då blir det för många. Där finns problem ... det är ren politik, ingenting annat. [...] Det handlar inte om någon sådan här konvention, och så vidare. Utan där är en vilja att kunna begränsa. (GI22)

Sten, jurist, tar upp hur svårt det är för klienter att ha rättigheter i migrationsdomstol i jämförelse med vanlig förvaltningsrätt – i anslutning till en fråga om ombuden har speciella riktlinjer de jobbar efter:

Sten: I ett LVU-ärende så blev en pappa, som först hade önskat mig, så missnöjd med mig för att jag på en eftermiddag när jag satt på ett flyg inte svarade på två telefonsamtal från honom. Jag skrev ett förklarande mail att vi kan höras nästa vecka och förklarade processen. Och då bytte förvaltningsrätten ut mig och det skulle aldrig ske i ett asylärende. Det skulle aldrig ske! Två missade samtal och jag hade återkopplat, och ... ja, det skulle aldrig ske. Alltså, vilken nivå på biträden man tolererar, det är helt klart olika. (GI17)

Tora, jurist, har berättat att det är stora skillnader mellan olika typer av mål bland annat gällande hur juristerna får betalt, och får frågan om det är samma domare som gör olika beroende på måltyper:

Tora: Inte i brottmål och migration. Då är det ju helt olika domare [...] Alltså, tvångsvårdsmålen, det är samma domare. De prutar aldrig, inte en krona, i de målen alltså - och då åker man hejvilt och besöker barn och föräldrar och Gud vet allt. Det är ingen som ifrågasätter en minut av det. [...] Men i migrationsmål så är vi ifrågasatta om vi så pratar med vår klient fem minuter mer än vad domaren tycker liksom. Så det är jättestor skillnad. (GI12)

Sten och Mia, jurister, reagerar på juristen Ninas beskrivning av dåligt underbyggda och felaktiga beslut från domstolen med att berätta om deras egna erfarenheter av liknande förhållanden och om erfarenheten att asylsökande kan råka ut för "fel domare":

Sten: Jag är extremt förvånad. Jag kommer från migrationsrätten, jag har nästan bara kört den när jag kört eget och framför allt så gick det ju att leva på den mellan 2015 och några år framåt även om de betalningarna är sega och så vidare. Det var så mycket. Men jag har börjat med målsägandebiträde och jag har stor respekt för vad många brottsoffer har varit med om och så vidare. Men jag är förvånad hur lätt det är att vara trovärdig i tingsrätten. Det skulle aldrig hålla i migrationsprocessen. Nej, jag är jätteförvånad över att det är så stor skillnad i standard i trovärdighetsbedömning och inte fler uppmärksammar det.

Mia: Precis! Instämmer med föregående talare. Men det är ju också så att beviskravet i asylärenden är att det ska vara sannolikt. Och sannolikt är ett betydligt lägre beviskrav än

styrkt bortom rimligt tvivel. Trots det så känner man i migrationsärenden att det ställs högre beviskrav på en asylsökande än vad det gör i ett brottmål. Och det här har blivit extra tydligt. Migrationsdomstolarna i vart fall i [Storstad] har ju fått så mycket att göra så de har ju nu varit tvungna att låna in domare och då har det kommit en hel del hovrättsråd och domare från hovrätten. I alla fall i mina mål har det blivit tydligt nu under våren att har man en hovrättsdomare så får man en korrekt bevisvärdering och man kan också tydligt se i domskälen vilka krav som ställs och hur de har vägt bevisning och för och nackdelar mot varandra. Det blir bra domar, det är rimliga avvägningar och sitter man sen nästa dag med en [tecknar citationstecken med fingrarna] "migrationsdomstolsdomare" så är man tillbaka i det gamla träsket där ingenting räcker till. Och det där blir så himla tydligt när man har ... Ja men jag har haft fyra mål med ateister, två stycken med hovrättsdomare och två stycken med migrationsdomstolsdomare där hovrätts ... Ja hade hovrättsdomarna haft de andra två ateisterna som hade migrationsdomstolsdomare, då hade de också fått stanna, för dom var ännu bättre på att beskriva, men dom har "fel domare", eller en domare som inte vet hur man gör en bevisvärdering eller vad beviskravet sannolikt innebär. Och det är svårt för mig som ombud att förklara för mina klienter varför dom som är så otroligt starka i sin ateistiska övertygelse ändå inte får uppehållstillstånd. Och jag kan knappast säga att det beror på att du har en domare som jobbar på fel domstol, särskilt inte när han egentligen jobbar på "rätt" domstol som ska pröva de här ärendena. Men det är fruktansvärt. Och det är så sorgligt och märkligt och jag vet inte riktigt. Där har jag faktiskt ingen lösning på problemet. Men det är tydligt att det är ett problem. (GI17)

Rätts(o)säkerhet i andra specifika avseenden

Internationella domstolar

I anslutning till ett samtal om försämringarna i rättssäkerhet så reflekterar Sten, jurist, över hur han också ser en förskjutning i Europadomstolen:

Sten: Jag måste bara säga en annan ändring som jag tycker sker nu på sistone och den har väl förmodligen också att göra med flyktingvägen, men jag hyser ingen tilltro till Europadomstolen längre. Dom är extremt ... det kommer nästan bara negativa domslut. Alltså dom utslag som kommer därifrån, de är inte till nån hjälp längre. Och tittar man på nästan alla afghanistanärenden som varit uppe i Europadomstolen, så verkar dom negativa. Jag vet nåt med nån konvertit eller ateist från Schweiz, men det var ett processuellt fel. Där hade inte Schweiz ställt frågor, inte ens prövat, men när dom väl börjar pröva afghanärenden så är det alltid ... det finns nästan inget positivt från Europadomstolen.

[...]

Jag tycker det är nånting också att fundera på, vad som händer i Europadomstolen, därför det är ju nånting som sen verket och migrationsdomstolarna försvarar sig emot, så man måste börja fundera på vad som händer där. Men det är kanske också att [...] de minskar antalet fall som de tar upp till prövning. De tar inte upp alla, som ändå har brister i mänskliga rättigheterna. Och då kanske man måste börja fundera på hur

man tydliggör i svensk praxis ... skapar tydligare argumentation kring de här artiklarna i konventionerna.

Nina: Men det är ju häpnadsväckande tycker jag att Sverige tummar på de mänskliga rättigheterna. Alltså bara den tanken under min yrkesverksamma tid var ju ... Ja alltså det kunde ingen föreställa sig. Och nu sitter man och vill ligga på gränsen hela tiden och bryr sig inte ens om man påstår att nu har man inte fått rätt till en rättvis prövning och så där. Dom prövar inte, dom är inte intresserade. Och det jag är mest besviken på mina före detta kolleger, domare och advokater måste jag säga.

[...]

Mia: Man kan väl säga att botten är nådd när man inför Barnkonventionen som lag och tre månader senare kommer Migrationsverkets rättsliga ställningstagande där fjortonåringar och nån månad inte längre ska betraktas som barn utan som nån som snart blir vuxen, trots att Barnkonventionen är så himla tydlig på att man får inte göra skillnad på barn oavsett vid vilken ålder barnet är. När Migrationsverkets rättsliga ställningstagande kommer så nära inpå Barnkonventionen så är det ju ganska tydligt [...] var man står i frågan. (GI17)

Konvertit- och hbtq-mål

#förändringar

Patrik och Lennart, nämndemän, talar om förändringar som skett i både domstolarnas och asylprocesserna generellt på senare år och får följdfrågan om hur det ser ut vad gäller konvertitärenden. Detta leder till ett samtal om att det blivit svårare i både konvertit- och hbtq-ärenden att vinna gehör:

Lennart: När det gäller konvertiterna så kräver det så otroligt mycket när man går in. Om de då inte har haft de här tankarna i hemlandet utan de har kommit i kontakt med kyrkan här, så kräver det otroligt mycket att bevisa hur seriöst det här är, så att det inte bara är ett svepskäl för att få ett uppehållstillstånd. Och hur man då tolkar detta ... för att vi har ju i vår grupp [en asylstödjande grupp] haft ett antal såna, eftersom vi har ett par personer som är väldigt insatta i det här som också har väldigt stark knytning till kyrkan.

[...]

Lennart: Jag jobbar då ihop med [namn]. Och hon jobbar ihop med ett antal präster också, där prästerna också både undervisar de här och har kommit i kontakt med dem genom sitt yrke eller sitt arbete då. Och det var väldigt tydligt att [prästen] är angelägen om att inte döpa och sådant förrän man känner att, "det här är en genuin tro som finns". Sen vet jag naturligtvis att det finns kanske andra samfund eller andra präster eller så som i välvilja, så att säga, bara döper och så skriver de ett käckt intyg om att, "nu är den döpt och nu är den kristen i tro", och så vidare. ... Men det krävs otroligt mycket för att övertyga [Migrationsverket] om att ta upp det här till ny prövning.

Patrik: Ja. Jag har just möte med de här pastorerna som du pratar om också i [Storstad] där, i samband med konvertitärenden också. [...] Det är inte så konstigt när man kommer då som flyktning till Sverige. Kyrkorna här är relativt öppna, det är en möjlighet att ... där finns en öppenhet många gånger, och en värme också. Och i [Storstad] har man i vissa kyrkor - det är ofta frikyrkor också, men det är både ock - jobbat väldigt mycket just med att stödja och hjälpa och uppmuntra de här asylsökande, inte minst ensamkommande. Och då hör man på

deras berättelser också. Men ibland har det också varit så att de här berättelserna börjar till exempel [...] i Iran, eller det kan vara Irak, eller i Afghanistan, ja. De börjar liksom ifrågasätta sin religion faktiskt också, menade att, "varför får man inte ...?" Alltså, börjar ställa frågor till sin religion. "Varför får man inte göra det?" Och en del har då sett en möjlighet att, "ja, men det är intressant det här med det kristna budskapet, att älska sin nästa så som dig själv och ta hand om de små människorna". Så att där finns då ett intresse, men där är Migrationsverket [snabb att] ifrågasätta, "hur kunde det vara?" Och sen har de faktiskt fått utstå mycket smärta och mycket lidande i Iran då, på grund utav att det har spridit sig kanske att de har konverterat eller de har en kristen syn och så. Och sen har man då tagit sig till Sverige och sen har man då hittat kyrkor här i [Storstad] då, också i området, som hjälper och stöttar och så vidare. Men då kommer det någon pastor som ska berätta om dem ... och de har ofta lärt känna dem väldigt väl faktiskt, och de har en kunskap och så. Och de här pastorerna som kommer då, jag kan säga så här att domarna ger dem inte särskilt stort värde egentligen. [...] Och då är det ofta så här också, om man kommer sen och är kristen i [Storstad] och bor här eller är här, det ses inte med blida ögon av andra muslimer. Många muslimer, "nej, men du är förrädare. Du har lämnat din religion. Hur kan du göra så? Du har ..." Och så. Så att det är ett risktagande i sig också, men de står för det risktagandet ofta. Och jag tycker många gånger att många utav dem har varit väldigt trovärdiga. Och vid ett tillfälle kan jag säga, då var det en man, men han var lite äldre, han var kanske i 30-årsåldern [som berättade] att han hade konverterat också. Han berättade i 30 minuter och undervisade Migrationsverket om religion och om både islam och om kristendomen, och så vidare. Alltså jag har aldrig lyssnat på något mer intressant. I 30 minuter var vi alldeles tysta. Och egentligen så sa han så här: "Jag bryr mig inte om om ni utvisar mig eller inte, för jag kommer ändå [att sprida] det kristna budskapet, så ni får göra vad ni vill". Och han lämnade och alla var så att, ja [skratt], det fanns ingenting att snacka om annat än att han skulle få uppehållstillstånd. Han var ju trovärdig, en av de mest trovärdiga personer jag lyssnat på. Men ... han hade ett flöde också, det är inte alla som har det.

[...]

Lennart: Ja, men om jag tar en sådan ... ska inte säga "nykristen", att prata religion utifrån kristna värderingar, det är inte så himla lätt. Sen jag kan säga också att jag har en annan grupp till som är i ofta samma situation, och det är de HBTQ-personer. [...] Det ställs ju väldigt många frågor. Det är utifrån vilken relation du har i ... "Hade du de här tankarna när du var i ditt hemland?" Och en del har ju haft tankarna, men de har inte vågat utöva det i hemlandet därför att man vet hur det är. Och det ses som ofta då som ett skäl att, "ja, men då är det väl inga problem att återvända hem? Det kan du fortsätta med att hemlighålla", så att säga. Medan de då har haft andra möjligheter när de har kommit hit och sett andra värderingar. Men att uttrycka det, där är det otroligt mycket skam och hinder för att prata om det över huvud taget. Och det gäller både män och kvinnor i de här delarna, att man vill inte prata om det. Och då, hur ser domstolen ut? Hur många män, hur många kvinnor, är det som sitter där? Migrationsverkets processförare, vad är det för en som bara ifrågasätter allt vad jag pratar om? Det är svårt. Och sånt har de aldrig kunnat prata om hemma på sitt eget språk egentligen. Så att ... de är i en jättesvår situation.

[...]

Lennart: Ja, men ja, så är det ju. Men jag ... som nämndeman, om du inte har mycket kontakter med den här typen av frågor, så är det också ... du har dina västerländska värderingar. Och en del är ju då väldigt misstänksamma mot att det här är bara någonting som man har, därför att man vet att chansen ... Om man kan bevisa att man då är HBTQ så

ökar chansen att få ett uppehållstillstånd, precis som chansen om du har konverterat till kristendomen, om du kommer från ett land med väldigt tydliga påföljder om du har gjort de här sakerna.

[...]

Patrik: Jo, men jag har sett det där också i domstolarna, precis som Lennart. [...] Alltså, det är ett drama som utspelar sig egentligen i en liten domstol. Och då är det när det kommer in på kvinnor som har blivit våldtagna. Det är väldigt svårt för en kvinna från Afghanistan eller Iran, och så vidare, eller från Somalia, att berätta om en våldtäkt. Det är de tillfällen ofta där det brister också och man får till och med ibland ajournera mötet, på grund av att de bryter ihop nästan, de flyktingarna som söker. Och så sen berätta om det. Och det har jag sett också när det gäller HBTQ, homosexuella pojkar också. Det är väldigt, väldigt, väldigt svårt att prata om också. Om du filmas i en domstol också, men har ändå människor runt omkring så. Det är jättejobbigt också, så att det ... de frågorna är oerhört laddade också. [...] Som nämndeman får man lära sig att läsa kroppsspråk tydligare, för då stakar det sig ofta också om det blir smärtsamt liksom. Och inte sällan faktiskt så brister det för den personen också, så det är ... De är väldigt starka, de [målen]. (G122)

När diakonen Emilia diskuterar hur svårt det är att veta vad som gäller så kommer hon in på avslagsbeslut hon och kollegan sett med upprörande argumentation. Detta gäller en konvertit:

Emilia: Jag kan förfäras över beslut som man läser, avslag kanske framför allt. Jag möter många konvertiter och där så ser jag båda håll, alltså både positiva och negativa besked. Jag läste nu ett avslag för någon vecka sen och läste igenom och blev helt ... För det är ingen sakkunnig som har varit med på den intervjun när han har blivit ifrågasatt kring sin tro. Och det står liksom direkta fel. Han blev ifrågasatt om när han blev konfirmerad. Och så tror jag att han hade uppgett två datum, att det skilde sig. I beslutet fanns det med att "ja, om man inte kan klargöra när man är konfirmerad som är ett sakrament i kyrkan", vilket ... [Jag tänker] så här "vem har skrivit det här? Det är inte ens ett sakrament. Hur kan du använda det i ett beslut och i ett avslag?" Och en ungdom som kom till Sverige, han var 14 när han kom till Sverige. Han blivit flyttad runt från stad till stad till stad. Och i varje stad sen han kom till Sverige har han sökt upp kyrkan, vilken kyrka han har blivit inbjuden till. Innan han kom till [Mellanstad] hade han varit i Pingstkyrkan. Så han är döpt där. Så kom han till [Mellanstad]. Och då är det också ifrågasättande. Han kunde inte tydligt beskriva skillnaden mellan Pingstkyrkan och Svenska kyrkan på ett bra sätt och det ska man kunna göra. Men alltså jag är diakon och uppvuxen i Svenska kyrkan, jag skulle nog inte kunna beskriva det på ett bra sätt. Alltså ... Jag var så mörkrädd när jag läste det här avslaget. Och den här personen har tid på Migrationsverket i dag, så jag sitter och tänker på det. (G128)

Gode män, familjehem mfl

Socionomerna Karoline och Johanna har tidigare i intervjun nämnt att gode män eller familjehem inte alltid ger så gott stöd som förväntas och får frågan om exempel på detta och vad de gör när sådant händer:

Karoline: Ja, är det god man så kan vi hjälpa till och se till att ungdomen får en ny god man. Vi hade det ... när det kom många 2015-2016, då hade vi goda män som bara tog hur många ungdomar som helst, så kunde de försörja sig på det, och det är klart att det inte funkade. Och så kanske ungdomarna också bodde på HVB-hem, då har de inte så många vuxna runt omkring sig heller och då kunde det bli riktigt illa. Det är väldigt avhängigt vilka vuxna man har runt omkring sig för att det ska funka. Har man haft bra vuxna så går det ofta bra.

Johanna: Mm, jag tycker också det, det är jätteviktigt. Ibland känns det som att avslag på asylansökan ... beror på att det är en dålig god man och att de inte har ...

Karoline: Har en dålig advokat. Ja, men en bra god man skulle kunna kämpa för att han får en bra advokat, eller att det blir ... Det finns gode män som inte hjälper till att förbereda inför intervjun, eller inte följer med till exempel till Migrationsverket. Och jag menar, för en 16-åring som är ny i Sverige att ... ja, det fattar alla att det inte blir så lätt, om det inte är någon väldigt driftig. En del av de här ungdomarna är otroligt driftiga och duktiga själva också. [...] Och så fel tolk. Migrationsverket har inte sett till att de får den tolk de behöver. Många ungdomar som kommer ifrån Afghanistan, de får persisk tolk. Det funkar inte, de pratar ju inte persiska, och då fallerar hela den här processen. (GI23)

Karoline, socionom, får frågan om de har en uppfattning om hur vanligt det är med att ungdomarna får gode män, familjehem eller tolkar som inte fungerar:

Karoline: Men det har väl varit relativt vanligt skulle jag säga. [...] För att jag tror så här, det utkristalliserar sig ganska snart vilka som fick det bra, och det var de som hade den här fantastiska gode mannen som var engagerad. Gärna i kombination med ett bra juridisk biträde, och sen ett engagerat familjehem. Där var det så här, där behövde man inte göra någonting och de fick ju stanna. För att det handlar egentligen inte om berättelsen, om den var trovärdig eller inte, utan det handlade om att här fanns det folk som backade upp. För alla ungdomar har samma berättelse. Det ser ut som det gör i de här länderna.

Johanna: Ett problem var att en del gode män hade alldeles för många uppdrag, så de bara gjorde det på löpande band och gjorde minst möjligt. Men sen tycker jag också en del gode män har inte kunskaperna som krävs, och jag menar, det vet jag när jag själv började jobba med det här, det var jättemycket att sätta sig in i. Men när man gjorde det på heltid, och jag engagerade mig lite utöver heltid, jag satt på kvällarna och läste på och tyckte det var så himla intressant. Men det tog tid att lära sig vad som gäller, mycket tid, så man kan inte göra det bara med lite god vilja, att förstå vad som krävs vid en intervju på Migrationsverket, och vad som krävs vid en överklagan, och vad en advokat ska göra inte och inte göra. Så det tycker jag också är ett problem, att en del inte kan tillräckligt. Och det märker man med de som har gode män som kan allt. Som vi har en som har en god man som är engagerad i [ett nätverk för familjehem i Grannstad] till exempel, hon är knivskarp precis som de som har [ett nätverk] här i [Mellanstad]. Så jag tänker, har man såna personer bakom sig då går det bra.

Han får sin familj hit den här veckan från Afghanistan [fast] han har tillfälligt uppehållstillstånd för hon har tagit reda på att det kan man göra ändå. (GI23)

Johanna och Karoline svarar på frågan om hur de får veta om någon runt de ensamkommande barnen brister - som god man, familjehem, ombud mm:

Karoline: Men ofta har det varit ungdomar som säger att, "Jag får inte tag på min god man. Han svarar inte i telefonen. Han skulle söka vinterkläder åt mig, han har inte gjort det", och sen så ... ja, och då kollar man upp och så tar man något möte med den här, och de säger alltid, "Ja, men det går alldeles utmärkt, jag gör precis det jag ska", och det är bara ungdomen som är väldigt gnällig.

Johanna: Så snackar de lite skit om ungdomen.

Karoline: De snackar lite skit och tycker, "Vad ska de hit att göra?" Och, "De kan stanna i Afghanistan", och då kan man faktiskt kontakta överförmyndaren och så kan man också begära in någonting från boendet också, för de har oftast också sett att det är ingen närvaro från gode mannen, eller han gör inte det han ska, han söker inte de bidragen och så. Så det där tyckte jag att man såg ganska snabbt ... Jag har ungdomar kvar i dag som jag hade när jag började 2016, så nu är de nästan stora, men då har man följt de här mycket närmare än vad man följer de här som har föräldrar. [...] Ja, för de behöver ett större stöd. Det är bara så, de har inte sina föräldrar här och då behöver de ... Alla mina ungdomar som jag hade som är kvar i landet, de klarar sig alldeles fantastiskt bra i dag, men det är inte utan att de haft ett väldigt bra stöd, för vi tar ibland för givet att de fattar det här, de har förförståelsen men det har de så klart inte när de kommer utan ...

Johanna: Och ibland får man höra sånt där, "Men de har ju tagit sig hela vägen hit, de är jättestarka". Ja, men de kanske är starka på det, de är bra på att göra upp eldar i skogen, de har en livskraft som många inte har. Så att jag tänker om det skulle bli så här strömavbrott i hela landet så skulle jag gärna gå till dem för de skulle veta hur man kunde överleva, men det är en helt annan sak att klara sig igenom ett myndighetssamhälle som Sverige är, där man behöver ha väldig koll på alla delar för att få ihop det. Men jag tänker på din fråga där, hur vi får veta det, och det får vi inte alltid. Och jag tänker att intyg eller ... ja, stöttande samtal, vad vet jag. Men i de ärenden där det har funnit vuxna som är engagerade, där har man inte behövt göra någonting nästan. Och där funkar kommunikation hela tiden, det är inga problem. Det kräver väldigt mycket av oss, vi kan inte sitta bakom vår dator utan vi behöver ha en relation till ungdomarna och ha kontakt med familjehem och annat, så vi får information, och vi behöver också ha tid att rodla i det. För det är egentligen inte vår ... egentligen så ska gode mannen sköta det, så att det händer att vi, och även andra tidigare kollegor som jobbade - vi var många fler tidigare - gjorde saker som inte var vår uppgift. Men det är inte något som vår chef skulle ge oss en stjärna i kanten för, utan vi ska hålla oss till vårt för vi blir stressade om vi har för mycket, och så där. Så att det är lite delikat uppgift att få till det ibland.

Karoline: Men just för att det gäller så avgörande saker, det här med deras asylprocess liksom, så är det klart att vi inte bara överger folk och säger, "Nej, men det där får din advokat...", det finns många juridiska biträden som inte har gjort rätt, som bara skött det här med vänsterhänder. [...] Så det är klart att då engagerade man sig mer, kanske skriver. (GI23)

Johanna och Karoline, socionomer, berättar om problem som uppstår på grund av gode män - och andra vuxna i ensamkommande barns omgivning - som inte sköter sina uppdrag och får frågan om de behöver kämpa för att få gehör när de vänder sig till överförmyndaren.

Johanna: Nej.

Karoline: Nej, vi har en jättebra överförmyndare här [skratt], jag har fått igenom varje gång.

Johanna: Ja, fast vi har haft någon god man som vi tycker har varit bra men som inte har fått fortsatta uppdrag. [...] För att han har kämpat för mycket för ungdomarna. Och där kan jag tycka att, ja, men det är väl hans uppgift att vara lite jobbig? Jag har inga problem med det, jag har mer problem med de [som inte gör något] även om de kämpar med saker som kanske inte går igenom, så. Men det finns lite olika syn på det. Och sen har jag en annan god man som har fått fler uppdrag som jag tycker varit usel, så jag är inte alltid nöjd med överförmyndaren. Det finns ... Vi hade en som la ut rasistiska saker på Facebook och det anmälde jag till överförmyndaren och då ringde gode mannen och grät till mig, och tyckte jag var jättehemska och menade att han inte alls var rasist, och han har fått fler uppdrag efter det här. Men han sa upp det uppdraget som han hade då när jag klagade på honom. Han verkar tycka att han är bra på det här och vill ha såna här uppdrag, men senare ungdomar har också varit missnöjda med honom. (GI23)

Juridiska ombud

Nina, jurist, har tidigare i en diskussion om ombud berättat om dem som inte haft tid att ta reda på detaljer som är viktiga för asylärendet. Hon berättar vidare om vilken typ av skäl som inte har kommit fram under utredningen. Det är inget hon behöver "hitta på" för att kunna ta upp ett ärende på nytt:

Nina: Jag har faktiskt aldrig varit med om att jag har känt att jag måste hitta på nånting för att ha ett VUT-skäl [skäl för en ansökan om ny prövning]. Utan jag har faktiskt upplevt det som helt trovärdiga saker som de säger att de har aldrig fått någon fråga om. De hade börjat tvivla på islam och avskytt imamerna redan när de såg sin mamma betala eller redan när de upplevde nåt dödsstraff verkställas som små eller ... Ja, de har ofta någon specifik grund för att säga att de är ... De tar helt avstånd från islam. På en sån fråga säger dom "nej, det är aldrig någon som har frågat mig tidigare". Och det tycker jag är helt häpnadsväckande. Det är rätt stor andel faktiskt som är antingen homosexuella själva eller bisexuella eller nåt sånt. Det har de inte heller fått frågan om. De har inte velat säga det därför att de är så rädda för att det ska komma fram fortfarande i Sverige. Ja, det är väl de vanligaste. Någon enstaka har jag haft som faktiskt har dragits in i någon församling och blivit väldigt kristen om man säger så och som går i kyrkan och som har kanske intyg från ... Två stycken som direkt har fått intyg från pastorerna och körledare och [andra] att de är aktiva i svenska kyrkan eller i missionsförbundet eller nåt sånt. Ja, ekumeniska ... Alltså det finns ju mycket mer än vad som har kommit fram i den så kallade asylutredningen. (GI17)

Samtal mellan juristerna Tora och Annie om hur lottningen hos migrationsverket har medfört färre förordnanden i migrationsmål för dem båda, trots att det är deras expertis – och hur detta skiljer sig från mål i andra typer av domstolar:

Tora: Varje gång man blir förordnad så får man en pinne och eftersom vi blir önskade ganska mycket så blir vi ju uteslutna från systemet. Så i princip kan man ju säga att ju färre ärenden du har haft, desto större chans är det att du får ett ärende enligt lottningssystemet. Det vill säga om inte den asylsökande önskar själv då är risken att du får ett biträde som inte har så mycket kunskap mycket mycket större än ... ja, om de önskar så är det ju, förhoppningsvis har de ju valt ett biträde som vet vad dom sysslar med. Men annars blir de ju tilldelade ett då som kanske är mer oerfaren helt enkelt. Eller vad säger du, Annie?

Annie: Ja, men precis så är det. Och det har ju varit diskussioner om att i brottmål, om man blir begärd så stryks man inte som att man har fått ett ärende utan där blir man, är man ändå näst på listan. [...] Men det tillämpar vi inte på Migrationsverket. Och jag får också mina flesta ärenden via att jag är önskad så jag tror inte heller jag fått nåt på väldigt väldigt länge [...]

Det är väldigt konstigt att man inom vissa delar av juridiken är noga med vem som ska få företräda de här personerna, men inom migrationsrätten så är liksom ingenting lika noga - helt enkelt.

Tora: Och skillnaden i brottmål är ju också att där, på svåra ärenden, eller på det man tror ska bli svåra ärenden så väljer man bara advokater med erfarenhet och kunskap. Inom [migration] så delar du ju ut hej vilt till vem som helst mer eller mindre, så att det är väldigt konstigt att man inom vissa delar av juridiken är [noga med] vem som ska få företräda de här personerna, men inom migrationsrätten så är liksom ingenting lika noga - helt enkelt. [...]

Annie: Sen blir man ju förskräckt över att man hör att det finns asylsökande som aldrig har träffat sitt offentliga biträde innan asylintervjun. Jag ska inte säga att det är huvudregeln men man hör det tillräckligt ofta. (G112)

Jana, diakon, beskriver sina erfarenheter av dåliga advokater:

Jana: Jag tänkte bara säga att vi har läst också överklagande och verkställighetshinder, VUT:ar, som människor har betalt flera tusen för till advokater, för att få en advokat som har helt galna skrivningar.

Intervjuare: Alltså advokater som inte har gjort sitt jobb?

Jana: Ja. Som inte går in i ärendet ordentligt utan ... Och det har vi visat vår jurist [ohörbart], så att det är inte vårt eget uttalande utan en jurist som ... med de ögonen har sett. [...] Där de kanske har förstört den här personens möjligheter att ta sig vidare. (G128)

Tolkar och tolkning

Patrik och Lennart, nämndemän, kommer in på tolkarnas och tolkningens betydelse under förhandlingar i domstolen i samband med att de har blivit ombedda att beskriva hur en förhandling går till:

Patrik: Men sen är det också det här med hur du tolkar och så vidare. [...] Tolkarna här som spelar en viktig roll, kvaliteten där kan variera också. En del är fruktansvärt duktiga och snabba också, och så vidare. Men det är lite olika med kvaliteten på tolkar. Det har hänt också att det har blivit konflikter, till och med att den här asylsökande flyktingen då till exempel säger att, "hon förstår inte", eller "han förstår inte vad jag menar". "Den här tolkningen, det stämmer inte". Jag har till och med varit med om att man får byta tolk också, så att det ...

[...]

Patrik: Sen är det olika. Vi pratar ju om flyktingar och olika politiska värderingar, och där också kan det bli känsligt ibland. För att de kan uppleva [de blir misstrodda] och tolken är egentligen en av anledningarna till det här. [...] Alltså ja, olika politiska värderingar helt enkelt då. Och sen är det också språket också som regionalt kan variera väldigt mycket, till exempel i Afghanistan eller Iran, framför allt i Afghanistan. De har svårt att förstå varandra.

Lennart: Jag har varit med om när de har bytt ut tolk [som vägrade] att översätta vissa saker. [Han sa att det var] mot hans religion att prata om det. Men han byttes ut. [...] Men det krävs ganska mycket. Utan då blir ofta uppmaningen att om ni inte riktigt förstår varandra, så fråga och liksom [försök]. [...] Så man försöker så långt möjligt ha kvar tolken [...]. (GI22)

Tora, jurist, i anslutning till att samtalet kretsar kring att Migrationsverket i allt större utsträckning ger ärenden till jurister som inte har stor erfarenhet av migrationsmål. Detta väcker tankar om tolkning och rättssäkerhet:

Tora: Om du behöver ett möte på en och en halv timme med klienten, då kan Migrationsverket få för sig att dom tycker att det är tillräckligt med en timme för klienten, men inte nog med det, de prutar dessutom resterande del av tolken och säger att "nä, vi tyckte att bara en timme var tillräckligt" så då får inte vi betalt, och det här leder ju självklart till att vi, som gör det här med hjärtat, vi struntar, försöker strunta i de här reglerna och kör på det vi behöver göra för att göra ett bra jobb. Men det leder ju till att för dom som inte tycker att det här är så viktigt, men ändå jobbar med det här, att dom bestämmer sig för att "nej, men det spelar ingen roll om jag behöver ha ett två timmars möte för jag får bara betalt för en timme" och då har de bara en timme, och det drabbar klienten. Så att det är väldigt mycket så här och nu är det ju mycket som vi ändå många gånger vinner lite grann i domstolar, men det kostar oss tid och det kostar oss pengar och det kostar oss frustration och framför allt leder det som sagt till att man tvingar in biträdena i ett hörn där klienterna är dom som i slutändan råkar illa ut, eftersom biträdena inte får eller inte kan ta den tid de behöver för att prata med klienten eller för att rätta eller för att få en bra berättelse liksom. (GI12)

Annie, jurist, i anslutning till att samtalet kretsar kring att Migrationsverket i allt större utsträckning ger ärenden till jurister som inte har stor erfarenhet av migrationsmål. Detta väcker tankar om tolkning och rättssäkerhet:

Annie: Man måste ju påminna sig att en timmes rådgivning med tolkning är 30 minuter effektiv tid och allt det man förväntas göra på de 30 minuterna, det är liksom helt orimligt. Och det jag kan känna att samtidigt sitter man ju ofta på Migrationsverket i tre ... tre, fyra timmar. De vet ju själva den tid det tar, att man måste ha paus, att det tar tid med översättning. Det här är ju liksom uppåt väggen fel och det är ju de korta mötena man har möjlighet att kommunicera med klienten och de ska ha möjlighet att ställa frågor. Det där är väldigt upprörande [skakar på huvudet]. (GI12)

Ett samtal mellan Mohammed och Khalid, båda tolkar, som började i frågan om telefontolkning, men gled över till den bristande förståelsen hos Migrationsverkets handläggare för utmaningen att använda tolk vid en utredning:

Mohammed: bortsett från det här med kulturella skillnader, så finns det också olika ord, uttryck som kan betyda olika saker. Det kan ha två olika betydelser. Vi har till exempel samma pronomen för tredje person singularis, han och hon finns inte i mina språk. Och när man sitter och pratar om tredje person, vad tredje personen gjorde mot en annan tredje person [skratt], "Han slog henne", eller "han sa till henne", eller "hon sa till honom". De här sakerna måste man kunna reda ut direkt och fort på plats. Per telefon blir det lite konstigt, eller det blir lite svårare. Men ja, en del ... vissa uttryck kan betyda olika saker som sagt. Det kan man också ... kroppsdelar har samma namn. I mina språk har vi både hand och arm, fot och ben, har vi samma ord för, fot och ben, och hand och arm. Det är alltså två stycken. Och det kan vara väldigt avgörande och viktigt i en polisutredning. Slog man personen på handen eller på armen, och var på kroppen alltså. Och där kan tolken reda ut innan man tolkar vidare alltså. För att jag har varit med och det har lett till missförstånd, stora missförstånd, och flera utredningar. Eller det har påverkat trovärdigheten hos den personen många gånger.

[...]

Handläggarna på Migrationsverket har hängt upp sig på om personen sa att "Jag gick", eller åkte eller flög eller simmade eller red mellan ... alltså över gränsen. Man har samma verb för allihopa, så hur kunde man reda ut det ... då säger Migrationsverket i sitt beslut "Men du sa att du gick, men nu säger du här att du åkte", eller delar av resan och så där, alltså små saker. För att man har inte blivit uppmärksammat på de små detaljerna mellan de här två språken, och inte rätt ut det tidigare. Och det här påverkar trovärdigheten hos asylsökande, och [det gör] även som sagt mindre kunskap, bristande kunskap hos Migrationsverkets handläggare om förhållanden i just det landet.

[...]

En sak är ganska vanligt förekommande, att klienter ... alltså icke svensktalande, för att som tolk kallar vi båda parterna för "mina klienter". Icke svensktalande personer, asylsökande låt oss säga, kan vara fåordig, kan ha svårt att formulera sig, kan ha svårt att hitta rätt verb, hitta rätt ord, uttryck och så där. Och lägre utbildningsnivå så där. Och det här påverkar själva tolkningen. Tolken kan inte själv försköna det sagda, kan inte själv hitta på, kan inte själv lägga ord i munnen och så där, utan förmedlar det som sägs. Och då kan de skylla på tolken, att det var tolken som sa fel. Eller personer ... det hör till verkligheten att folk kan ändra sig

under processen. Kan komma med nya uppgifter, och sen skyller de på tolkarna. Och där blir tolken lite ställd, alltså "Nej, men jag tolkade det som sades. Varför skyller ni på mig?"

Khalid: Nej, men jag håller med. [...] Det är precis det Mohammed säger, alltså det är den problematiken. Det är någonting man möter ganska ofta. Också den här bristen som finns hos vissa handläggare kan få en faktiskt ibland nästan att få mardrömmar, höll jag på att säga. Och ibland när man har gått därifrån, och så tänker man "Har jag verkligen suttit här med någon akademiker som verkligen vet vad den gör?" Alltså, det kan vara så pass illa.

Intervjuare: Kan du beskriva mer vad det här "illa" handlar om, eller okunskapen?

Khalid: Ja, alltså okunskapen när du sitter med en person ... alltså klienten ... eller båda är klienter, som Mohammed var inne på. Men om du sitter med hen som du tolkar åt hos en handläggare, där man går in och pratar om vissa saker, [handläggaren] vill kanske att man ska använda vissa webbverktyg, eller använda internet för att skicka iväg vissa saker. Där det visar sig då att den här individen i fråga är analfabet från hemlandet, men ändå kan handläggaren ändå trycka på att "Det här ska du in och göra, du ska in och använda den här sidan för att skicka den här informationen". Och alltså jag måste tolka allting som sägs på det sättet det sägs på, som Mohammed var inne på. Alltså, jag kan inte försköna eller förfina det på något sätt. Och dilemmat i det blir att du som tolk märker direkt om det här är en person som egentligen förstår det som sägs till den här personen från handläggaren, eller från tolkanvändaren. Pratar jag med individer som inte har någon speciell skolbakgrund, som inte [...] Och i Myndighetsverige som vi möter kan vara mycket som är nytt, att det här finns inte ens i hemlandet. Alltså, om jag tänker socialtjänst, Arbetsförmedling, Försäkringskassan, etcetera, etcetera. Och då när du försöker tala till en individ och vill att man ska göra vissa saker, så måste du ändå som tjänsteman ändå ha de verktygen och kunna förmedla det på ett bra sätt. Och det här är lite skrämmande, för det kan förstöra folks liv. Det kan bli så att du blir utan ersättning, du blir utan bidrag, du blir utan ... det kan få allvarliga konsekvenser. Och det här någonting jobbigt faktiskt, tycker jag personligen som tolk, att gå därifrån och veta att det här rent ut sagt gick åt pipan. Alltså, du märker att den här personen förstod egentligen ingenting. (GI27)

Khalid, tolk, talar om uppdragsgivarna, alltså de som använder tolk, och vad de behöver kunna om vad det är för tjänst.

Khalid: Jag tycker att det borde vara ett krav i deras utbildning, att de ska få en genomgång i hur använder man tolk, alltså tolkanvändning. Hur jobbar en tolk? Vad ska jag tänka på? Vilka verktyg? Och det är faktiskt någonting som vi har jobbat med här, och som jag själv är ute på universitetet här i [Mellanstad] och föreläser om för studenter innan de går ut på sin praktik. Jag är ute även hos [professionella]. Och det tycker jag är något riktigt, riktigt bra, jag tror att fler behöver veta hur använder jag en tolk. Det här är ett hjälpmedel som jag använder, precis ungefär som jag använder min dator eller någonting annat verktyg i mitt arbete. Det här är mitt hjälpmedel, hur ska jag använda det här? Om ingen förklarar det för mig, ja, då kan jag inte använda det heller. Det här är lite skrämmande, att man ändå har jobbat så pass länge och ändå inte vet riktigt hur man ska förhålla sig till tolken, och vad är tolkens uppdrag. Utan att det blir nästan tolkens presentation som går ganska fort, och ibland undrar man om de hör den, eller om de lyssnar på den ens. Så att jag tror att för att vidga kunskaperna hos uppdragsgivaren ... eller tolkanvändare brukar jag kalla dem, så skulle det vara ett krav, ingå i deras utbildning eller liknande.

Intervjuare: Mm. När du säger "Om de hör presentationen", är det alltså någon form utav presentation som du själv gör utifrån alltså de ramar som du sätter för samtalet så att säga?

Khalid: Ja, absolut, du får presentera dig som tolk med opartiskhet och neutralitet, och att du har tystnadsplikt och tolkar i jag-form. Och det här är någonting man ska säga inför varje uppdrag då på [språket] som jag tolkar då, och svenska. Men jag tycker inte att det räcker, jag tycker framför allt ... när det gäller den biten, så behöver man mer kunskap. Tolkanvändaren behöver kunskap, men framför allt asylsökande, eller nysvenskar, eller vad vi vill kalla dem.

Mohammed: Nyanlända.

Khalid: Nyanlända. Alltså, de har inte den kunskapen, och vi kommer från områden där det tyvärr är ganska skrämmande klimat när det gäller kanske etnicitet och religion. Och det här är inte så lätt att veta om man inte är därifrån, eller har läst på det här ganska mycket. Så att när jag presenterar mig och säger att mitt namn är Khalid, jag har tystnadsplikt, etcetera, vad säger det egentligen den nyanlända? Vad är det den förstår av det här? Vågar jag säga allting framför den här tolken när de kanske hör på min dialekt [varifrån jag kommer] till exempel [...]. Och börjar kanske tänka ... utvidgar sin synvinkel "den här tolken då, vad har han eller hon för syn på [konflikten i mitt land]?". Exempelvis. "Vågar jag vara öppen? Vad betyder tystnadsplikten?" (GI27)

Efter kommentaren om vad tolkanvändare behöver kunna, berättar Khalid, tolk, om att handläggarna bara sitter och skriver utan att reflektera över svaren de får och om de verkligen kan vara rätt tolkade. Han kommer också in på hur bra det var förr när intervjuerna spelades in:

Khalid: Alltså, handläggaren sitter och antecknar medan ... alltså, man ställer en fråga och så får man tolka det, och så får man svaret och tolkar det. Det enda handläggaren ... det är att sitta och anteckna egentligen. [...] Det är i alla fall den erfarenheten jag har. Och jag tror att skyller man på tolken ... ja, då tycker jag att man måste nästan fråga sig själv "vad har jag beställt för tolk? Har jag beställt en professionell tolk, en utbildad eller auktoriserad tolk, eller har jag bara tagit in en övrig tolk?" Du får det du beställer. Rent konkret så är det faktiskt så. Beställer du in en auktoriserad tolk, eller utbildad tolk, professionell tolk ... ja, då får du det du beställer. Förhoppningsvis får du faktiskt ett uppdrag som blir utfört korrekt. Det är väl det jag kan se. Så att ... och det märker man också, när du går vidare till nästa steg och ska gå igenom protokollet hos ombudet, eller hos advokaten, då märker man, när man går igenom protokollet, att har handläggaren läst av egentligen vad det är som pågår, eller vad det är som sägs? [...] Det märker man på protokollet ... alltså, det är inget sammanhang. Och då tänker jag alltså att om du ställer en fråga till mig och så svarar jag, och mitt svar är ganska konstigt tycker du egentligen, relaterat till den frågan du ställer. Då borde du som tjänsteman också reagera lite, tänker jag, att "okej, varför säger du det här då?" tänker jag, och kanske ställa en följdfråga. Och oftast gör man inte det. Och man får det här ... alltså, jag vet inte hur jag ska förklara, men det här "konstiga svaret", inom citationstecken. Jag har frågat en fråga, jag får ett helt annat svar, eller jag får inte ett svar på den frågan.

Intervjuare: Och då följer man inte upp, så att säga?

Khalid: Nej. Och det tycker jag faktiskt är lite synd för den asylsökande. Och det märker man när man går igenom protokollen, att då borde ändå tjänstemannen eller handläggaren ändå ha reagerat lite och tänkt "okej, varför kom det här svaret?" och "vad menas med det?" För det är ändå förhoppningsvis det den är utbildad för att göra. Och där tycker jag, personligen i min roll, kanske synd om den asylsökande.

Intervjuare: [...] Hur hanterar man det som tolk då, när man ser eller upplever att det här händer eller pågår? [...]

Khalid: Alltså, till saken är att du ska förhålla dig till de tolketiska reglerna, så att ditt uppdrag är att tolka det som sägs på det sättet det sägs på, på den nivån det sägs på. Och där, egentligen, för att du är opartisk och neutral då, och du ska inte ha några egna värderingar, så du kan inte ... Du kan tänka det kanske inombords, att "oj, här blir det missförstånd ... snälla, reagera! Ta tag i det. Hör du inte vad hen säger?" Det kan man tänka, men jag får inte säga "men ursäkta, den här frågan är lite konstig. Nu får du faktiskt ta och ställa en annan fråga". Det får jag faktiskt inte göra. Det där kan vara frustrerande som tolk.

Khalid: Och det största problemet ... jag tror lite att Mohammed var inne på det också, det är att jag måste ändå sätta mig in i den personen jag möter på något sätt. "Okej, nu har vi Khalid här. Vad är det för människa? Vad har den för bakgrund? Vilken nivå? Är det en akademisk nivå?" eller ... för att terminologi och talar du för akademiskt och juridiska begrepp och lite allt möjligt, och du bara tolkar och tolkar och tolkar, för det är det enda du ska göra, men du märker att svaret du får på den här frågan betyder egentligen kanske att den här personen inte har förstått någonting. Och då måste du faktiskt kunna reagera. [...] Och där tycker jag att man måste tänka till. Det är ungefär som att du pratar med en svensktalande person. Ställer du en fråga som myndighetsutövare, du märker att det här svaret är jättekonstigt ... ja, då kommer du säkert fråga "men förstod du vad jag menade?" Men det gör man inte där. [...]

Khalid: Och där brister det. Det ... och oftast tyvärr ... alltså, när du sitter i en sån situation hos en myndighet ... hur fungerar svenska myndigheter? Vad förhåller de sig till? Och vad har du med dig i bagaget? Hur fungerar myndigheterna i Syrien, eller i Iran, eller Libanon, eller Pakistan, eller Somalia, eller vilket land du kommer ifrån? Är du rädd för dem, är du inte rädd för dem? Kan du vara öppen? Kan du vara ärlig? Hur arbetar de? Du sitter alltså i en sits där du kanske inte ens vågar, som individ, att föra din talan och kanske komma med påståenden. "Men vad är det du säger? Vad är det du menar?" [...]

Man sitter i en sits där man kanske inte har ... och hela livet kan hänga på det här samtalet också. Det är också någonting man måste ha i åtanke, alltså hela individens liv kan hänga på den här asyolutredningen. [...] Och då måste du faktiskt kunna vara så pass professionell så att du vet vad du gör. Vad är det personen säger? Var kommer den ifrån? Och vi fungerar ... eller vi, man kan aldrig generalisera, men när man sitter och träffar en myndighetsperson, eller en akademiker, så nickar man oftast till och håller med, fast man kanske inte egentligen förstår allt man [hör].

[...]

Khalid: Så även om du får frågan "har du förstått?" Ja, så nickar man och säger ja, fast jag kanske inte har förstått så mycket. Så det viktigaste där, det är egentligen att du som tolkanvändare, du måste ställa kontrollfrågor. Och där det A och O. Och kontrollfrågan är inte "har du förstått?" för då blir kanske svaret i 95 % ja. Kontrollfrågan blir "okej, bra, Sofia. Vad har vi pratat om?" Då får du höra det sen från tolken igen, alltså tolken tolkar det tillbaka. Och då kan du veta ... har kommunikationen verkligen förts över på ett bra sätt, eller har individen förstått?

[...]

Mohammed: Det är generellt känt att lyssnaren förstår och fångar upp det han eller hon vill höra. Och det är samma sak vi upplever inom asyolutredningar och sånt. Handläggaren håller på med sin dator och skriver. Och det är kanske mycket som sägs, och efter en viss

fördröjning tolkas det. Så skriver den ett protokoll. Och många gånger hör vi när man går igenom protokollet, alltså tillsammans med advokaten, biträde i det fallet, så säger klienten "jag sa mycket mer, jag berättade mycket mer, men de har skrivit lite. Vems fel är det där?" Det är kanske svårt att reda ut.

Intervjuare: Men kan du hålla med om det?

Mohammed: Jag kan inte säga, om jag inte varit där och tolkat under själva asylutredningen. Men det kan också vara att klienten vill lägga till information senare, det kan vara att klienten vill rätta vissa saker och så där, eller komplettera och så där, eller det kan vara ... och det kan vara också en tolk som har varit dålig och tolkat samtalet väldigt bristfälligt och sånt, eller själva handläggaren som har bara valt vissa delar och så där. Det vet man aldrig [i efterhand]. Det är svårt att reda ut det.

[...]

Det kanske är en rättighet för en klient att ha det inspelat, för att ifall man är missnöjd med tolkningen, ifall man är missnöjd med själva beslutet, så ska man [kunna säga] "så har jag inte sagt"

Mohammed: Förr i tiden, för många, många år sedan, så brukade alla asylförhör spelas in på band. Och handläggarna brukade ha det som ett stöd, och sen gå tillbaka till och lyssna och så där. [...] Så att det har varit att biträdet har begärt bandet, för att lyssna på det tillsammans med sin klient och en annan tolk. Men sen gick man över till att banden spelade in där och sedan så fort protokollet skrevs ner, fint, så raderas det. Nu har de tagit bort det hela, utan det skrivs där på plats. Och sen, vad som har sagts, vad som har tolkats, vad som har fångats upp av handläggaren, eller skrivits ner av handläggaren, vad som försvinner ... det blir svårt att...

[...] Och det kanske är en rättighet för en klient att ha det inspelat, för att ifall man är missnöjd med tolkningen, ifall man är missnöjd med själva beslutet, så ska man [kunna säga] "så har jag inte sagt". [...] Så borde man spela in det, tycker jag, för att vara helt säker på allting och då har man bevis.

Själv har jag varit med om ... där klienten sa vissa saker och jag tolkade, och sedan när handläggaren alltså ifrågasatte varför du sa så, och du hade sagt på ett annat sätt tidigare, och då skylldes han direkt på tolken, på mig. [...] Det här var för längesen. Jag kan säga att ... - 97, -98, på den tiden. Och till slut så gick handläggaren och hämtade en liten bandspelare och spelade upp där han hade sagt fel. [...] Men nu har vi inte den här möjligheten att försvara oss, alltså som tolk, om tolken blir angripen av någon av parterna. (GI27)

Mohammed, tolk, beskriver här hur en tolkning faktiskt kan ha varit dålig, och att myndigheten inte bryr sig om att läka bristerna, utan använder dem som ursäkt att misstro klienten, trots att alla rättelser och förklaringar finns tillgängliga. Därefter går han över till den omvända situationen - att "dålig tolkning" används som ursäkt för de den sökandes egna misstag och rättelser:

Mohammed: Det är ett faktum att tolkarna har olika kompetenser. Det finns nya tolkar, oerfarna, icke utbildade tolkar, samt utbildade tolkar med kortare erfarenhet. Och så har vi auktoriserade tolkar. Och det är en stor variation. Och ibland märker man att parterna,

speciellt myndighetspersonen döljer sig bakom kanske ett dåligt tolkat samtal. Det är många myndigheter som har börjat att informera klienten, att "säg till om du har svårt att förstå tolken". Okej, det är bra [skratt], för att det kan vara dialektala skillnader, det kan vara juridiska språket som är svårt för vanliga lekmän att förstå. Och det värsta som jag har hört [och som] jag har reagerat väldigt starkt på, [är] när de säger till klienten vid informationen "Säg till om tolken tolkar fel". Det är inte så trevligt att höra det. I domstolen kan det vara så att de säger "Ja, men säg till om det är något som är svårt att förstå, eller om du har svårt att förstå tolken", eller ... ja. Och då brukar jag reagera och informera på ett snällt och trevligt sätt, ja, att missförstånd kan uppstå, eller att det är svårt att förstå tolken behöver inte nödvändigtvis bero på att tolken tolkar fel eller så där, utan det språket som talas av andra. Till exempel vid Migrationsverket när de pratar om lagstiftning, olika paragrafer och så där, på domstolen i slutpläderingar där de kan använda sig av svåra juridiska begrepp, i recidiv och så där kan det innehålla väldigt svåra sjukvårdstermer, latinska termer. Även om man tolkar, så upplever man att personen har svårt att förstå. Speciellt det här med att tolka simultant, de hänger inte med. Parterna har en tendens att prata jättefort. Så fort de ser att tolken tolkar simultant, då kör de på i ljusets hastighet. Och då [...] vänder de sig till tolken och "säg till om det går för fort". Och då säger jag att "Ja, jag kan tolka fort också, men tänk på att det är klienten som ska förstå allt som sägs. Pratar ni för fort så kan jag tolka fort, men det finns alltid risk att klienten inte hänger med. Och speciellt när det är juridiska språket och så där".

[...]

På Migrationsverket, jag vet inte vilket krav de har på tolkar, de kan anlita vem som helst som tolk. I början har de informerat klienten om tolkens roll, eller tolken har presenterat sig. Och så har de ställt en fråga, "Har du förstått tolken bra?" I början av samtalet, ja, det förstår man. Och det värsta är ju ... eller roliga, när man börjar ett samtal, så fort man kommer in i rummet, så frågar handläggaren ... eller rättens ordförande, "Förstår ni varandra?" Och då brukar jag säga att "Ja, men vi har bara sagt hej till varandra" [skratt] .

[...]

Eftersom jag jobbar mest på migrationsdomstolen, så är det många ärenden som överklagas och hamnar där. Och där hör jag oftast att de klagat på den tidigare tolkade utredningen, alltså "Tolken har missförstått mig". Vi har rättat till hos biträdet de felaktigheterna som har uppstått, och de har skrivit och skickat det. Och sen sitter man där under förhandlingen och Migrationsverkets representant säger ändå att "Ja, men du har sagt så". Och då säger personen "Ja, men jag har påpekat det, det var ju tolken tidigare ... tolken som tolkade fel. Jag påpeka..." Men ändå försöker [Migrationsverket] dölja sig bakom det här, "Ja, men du har sagt att du förstått tolken", "Ja, men det var i början. Och sen många personer säger "Ja, men jag förstod tolken, det tolken översatte till mig, till mitt språk. Men jag vet inte hur tolken har tolkat till svenska."

[...]

Mohammed: Och där kan vi också uppleva att klienterna kan dölja sig bakom den här ursikten, att även skylla på tolken. Och där ser man den här svaga positionen, alltså för en tolk, att kunna skydda sig. Man ser själv som tolk, men förstår när saker och ting inte stämmer, eller man misstänker att det inte stämmer. Det är inte min sak. Jag bara tolkar det som sägs. Men sedan kan de ifrågasätta tolkningen, bara för att personen själv har sagt något fel, till exempel i stället för två veckor sedan, sa personen två år sedan. Det här har hänt. De har sagt två år sedan och jag har tolkat som två år sedan, men sen säger de "men du sa ... verkligen, var det två år sedan, eller var det två veckor sedan? Du har sagt två veckor sedan

tidigare". "Ja, jag menade två veckor, men jag sa inte två år", kan klienten lätt säga. Och där blir tolken ställd. "Ja, men jag tolkade det som sades. Du sa två år och jag tolkade". Och där kan man inte föra den här diskussionen, utan man kan bara informera, att jag tolkar det som sägs, precis som det sägs. Om ena partnern ändrar sig, så är det inte min uppgift. Men de kan lätt skylla på tolken, att tolken har tolkat fel. Och det är den här svaga positionen som jag nämnde tidigare. Många myndigheter pratar om tolkens rättigheter. Ja, men du har rätt att säga till, så att säga. Det är inte bara tolkens rättigheter att säga till om det går för fort, om parterna pratar fort och jag måste säga till, jag har rätt att säga till [...] Nej, men det är min skyldighet egentligen. Självklart har jag rätt att säga till, men eftersom jag har sagt från början att jag tolkar allt som sägs, så är det min skyldighet att säga till att ni ska prata i lägre hastighet, alltså, eller inte prata i långa pass, utan kortare pass så att ... jag har den här skyldigheten att tolka allt som sägs. Jag måste kunna memorera. Jag måste kunna komma ihåg och förmedla vartenda ord, uttryck, som sägs. Så det är egentligen skyldigheten som, för mig, prioriteras. (GI27)

Vid slutsummeringen av intervjun med tolkarna reflekterar Mohammed och Khalid över tolkens roll i förhållande till utsatta personer.

Mohammed: Du frågar om de här personer med PTSD och så där, vem kan avgöra det? Som tolk ... självklart, man kan se på vissa individer att de inte mår bra, men vi är inte den som kan ställa diagnos. [...] Och vi kan inte heller, som jag nämnde i början, påverka själva innehållet av samtalet. När handläggaren ställer en fråga och personen ... man vet inte hur pass dåligt han eller hon mår, eller bara är ledsen, eller bara är trött, eller bara har diagnos som inte har kommit fram. Men som tolk har vi bara de orden som kommer ut, vi har bara det att förmedla vidare. Så vi kan inte ställa den diagnosen. Vi kan inte heller ta den rollen och avgöra. Men kanske, som sagt, man är också individ där i samtalet, det [är] egentligen trepartssamtal, tre personer som pratar med varandra, och tolken är med i själva samtalet. Det är som en dans, alltså trepartsdans [...] Det är ett samspel mellan de här tre. Och tolken måste fånga upp de här signalerna också, kunna förmedla vidare. Men man kan inte hela tiden fokusera sig på sånt, utan man tänker på innehållet och innebörden av budskapet. Inget mer. Det är väldigt svårt och påfrestande för en tolk att tänka på alla små detaljer. Eller man kan säga till en handläggare, som kanske inte sköter sig, kanske begår tjänstefel.

Intervjuare: Verkligen komplext är det.

Mohammed: Den behandlar klienten på ett väldigt elakt och dumt sätt, men vad ska vi göra? Det är väldigt komplext, ja.

Khalid : Ja. Och man är så pass fokuserad när man tolkar, så att det enda man tänker på det är verkligen, som Mohammed säger, att du ska bara tolka de här orden, eller förmedla, det är det enda du sitter och tänker på egentligen. (GI27)

Rätts(o)säkerhet hos andra myndigheter

Kajsa, kurator, reagerar på kollegan Davids långa berättelse om ett dåligt boende som han till slut anmälde och berättar om en egen anmälan hon gjorde. Berättelsen leder fram till hur illa situationen såg ut över lag. Viktiga regler bröts:

Kajsa: Vi sprang inte ens på ... alltså, vi tog inte ens lunchrast de här dagarna. Alltså, det var så intensivt så att jag tror att ... att sen få veta "Ja, men gör en anmälan till IVO". men man hann inte med. Så att jag gjorde inte jättemånga såna. Och orosanmälningar, där ... det var jättedumt, men jag menar, det var såna akutlägen så att vi mejlade. Och det ska man inte göra, det ska vara sekretess. Men det var bara iväg med allt, alltså sån katastrof. [...] Och jag fick mejlsvar. Jag tänker nu efteråt att "Så här ska det inte gå till egentligen", men det blev undantagstillstånd. Men jag tänkte hela tiden att det är för barnets bästa. Men ... ja. (GI20)

#aktörskap

Karoline och Johanna, socionomer, har berättat ingående om hur socialtjänsten lämpar över ansvaret för ungdomar på frivilliga. Detta samtal finns återgivet under temat "samarbeten, konflikter och andra aktörer". Här får de frågan om det stämmer att det finns en skyldighet inom socialtjänsten att stötta ungdomar tills de är 20 men att vad gäller ensamkommande ungdomar så ska andra göra det:

Johanna: Så att jag skulle säga att det stora flertalet som har rätt till hjälp får det, men att man ibland får vara lite på och se till att det är så, så att man inte ...

Karoline: Det sker inte med någon automatik så. Utan ofta när man kollar upp det här så ser man att, nej, man kan ha gett avslag på saker som inte stämmer. Och jag tror det handlar också om att, precis som vi sa förut, folk sätter sig inte in i det här, det här är inte intressant, man vet inte vad det här är men tycker samtidigt det är så ointressant och så oviktigt så man bryr sig inte om att det är olika regler som styr, kanske nyanlända eller ensamkommande, utan de ... man behandlar allt precis som vanligt så. Jag menar de skickar ut all information på ekonomiskt bistånd på svenska, och då har vi påtalat det och sagt att, "Ja, men enligt förvaltningslagen måste ni försäkra er om att ni har gjort er förstådda", men då säger de, "Ja, men vi hade tolk på ett möte". Jag tänker, sätter jag ekonomiskt bistånd skulle jag inte fatta någonting, det skulle ta ett år innan jag fattar vilka papper, så det är en nonchalans, det är en oerhörd nonchalans, och det tillåts [...] Det är helt okej att man inte bryr sig om det. Det blir som en osynlig regel vi har att man är lite duktig om man sparar in lite här och där. Och så måste någon komma in och kolla, och då blir man obekvämt, "Ja, nu är [den och den] och springer här igen och påpekar saker.

Johanna: Mm, men vi tycker nog båda att försörjningsstödsenheten stödjer de för lite som har försörjningsstöd, ger inte tillräcklig med information utan hänvisar till egna ... Jag tänker att socialtjänstlagen [säger att] man ska göra individuell bedömning utifrån behovet och utifrån vad man klarar av, och en del klarar det galant, men sen finns det dem som inte gör det, och då kan de bli stående där och inte få några pengar för att de inte fattar vilket papper de ska lämna in ifrån sfi, eller vad de ska göra.

Intervjuare: Och för att den personen ska få det stöd den har rätt till så behöver ni så att säga ligga på där, på era kollegor, för att hjälpa till?

Johanna: Ja, det stora problemet är egentligen för de som är över 18, som inte har familjehem längre, som bor i egna lägenheter. Och där kan vi många gånger känna att vi

behöver göra mycket mer än vad egentligen vår chef tyckte att vi ska göra, så att där kan det bli ett litet dilemma, så. (GI23)

Karoline och Johanna, socionomer har pratat om sina egna möjligheter att protestera och lyfta problem när kommunen brister i sin omsorg om asylsökande ungdomar och andra asylsökande och får följdfrågan vilka möjligheter ungdomarna (och andra) själva har att överklaga och utöva inflytande:

Karoline: Vi har haft väldigt bra gode män och särskilt förordnade vårdnadshavare som har klagat, men det kommer ingenstans.

Intervjuare: Vad har hänt då [om gode mannen klagat]? Hur går det till då?

Karoline: Jag vet inte riktigt vad som händer, men de [skratt] ... vi hör aldrig.

Johanna: Jo, men jag hade en som överklagade att den blev utskrivna från oss när han blev ålderssuppskriven ... ja, jag kommer inte ihåg exakta detaljerna. Men han fick bo kvar ett längre tag i alla fall, och sen så blev det avslutat ändå. Men det kan gå igen, och jag tänker de som lobbar för dem som får sin familj hit, som han i somras som hjälpte lilla tjejen där, och de fick ändå boende på vandrarhem. Men det är ganska tungt jobb för dem, och som sagt, om inte gode mannen eller särskilt förordnad vårdnadshavare är bra, så är det oftast mycket och då tar det för mycket tid för att vi ska hinna med det, för att det ska bli på ett bra sätt. Men om de är över 18 så kan de också överklaga om det är försörjningsstöd och boende, men det är nog svårt att få igenom.

Karoline: Det är svårt att få igenom. Alltså, som sagt, de har ingen röst. [...] Jag tror att överlag så är väl klienter inom ekonomiskt bistånd, det är inte en stark grupp så, men det här är ännu svagare än inhemska svenskar, för här finns ingen språk alls, de har ingen aning om vad de får hem. Det kan komma folk till mig med beslut, och de har ingen aning om vad som står i det här beslutet. Någon som kom hit, en kvinna, och visade mig att hon hade fått avslag för hon hade sökt god man, en äldre kvinna. Och jag sa, "Varför har du sökt det?" "Ja, de sa att jag [...] behövde hjälp", jag tänkte, "Ja, du behöver hjälp med att fylla i dina papper för du kan inte svenska, men du behöver ingen god man". Men hon vet inte, hur ska hon veta?

Johanna: Nej, men jag vet inte om det är olika kommuner ... Jag har jobbat tre år med försörjningsstöd av unga vuxna, och då träffar jag flertalet klienter varje månad, för att de flesta klienter har särskilda behov, de är inte bara tillfälligt arbetslösa. Men så jobbar man inte här, och det tror jag inte man gör med svenska klienter heller.

Karoline: Nej.

Johanna: Så att det är mycket så här: lämna in papper och få inskickat, och då blir det en för hög nivå för de flesta.

Intervjuare: Det blir det nästan också för personer som är perfekt svensktalande.

Johanna: Och det handlar inte bara om att få pengar, det är inte det enda behovet, många har andra behov också som också försörjningsstöd ska hjälpa till med, men där vi ser att det brister, och då får vi också till oss att vi inte ska gå in då så mycket i det.

Karoline: Nej. Nej, vi ska inte gå in, vi ska lägga det på ekonomi. Men de vet också att vi gör inte det, för det händer ingenting där inne, utan då gör vi det här. Men det är egentligen så att jag vill inte [göra] så här typiskt kvinnor heller ... Ja, det blir mergöra, men det är klart att vi hjälper. Det är ingenting som får ta tid ifrån oss, utan då får man hitta andra sätt att hjälpa, då får man göra det på sin fritid, eller ... ja, jag vet inte så, försöka ... för att man lämnar människor [annars]. Men om man gör det, då är man gränslös i dag ...

Johanna: Mm, men det är vi.

Karoline: Vi är gränslösa. (GI23)

Karoline och Johanna, socionomer, har pratat om sina egna möjligheter att protestera och lyfta problem när kommunen brister i sin omsorg om asylsökande ungdomar (och andra asylsökande) och har sedan gått över till att prata om hur det ofta är gode mans eller klientens egen uppgift att överklaga. Karoline tar svårigheterna att veta hur man ska överklaga på egen hand även om det någon gång lyckas.

Karoline: Ja, någon enstaka gång har det [lyckats att överklaga], men det är samma sak där, det är en process som kräver ett språk också. I ett beslut så får de per automatik hem det här att du kan överklaga det här beslutet. Men det är [svårt att förstå]. Och sen så behöver man nästan ha någon som hjälper en då att överklaga, för då handlar det om språk. Här ... vi kan väl skriva hur fina förklaringar som helst, men här kan det vara ett språk som kanske brister något ... och jag tror inte ens kanske man tar upp det upp ibland ... eller ja, "Det är så illa skrivet", eller, "Det har varit handskrivna ...", ja, så där. Och det ska självklart beaktas ... Men alltså, när man inte alltid måste vara på tårna, tror jag, så blir det någon slags ... Moralen sjunker av sig själv på något konstigt sätt. Det är som att man måste ha ögonen på sig också just därför att den gruppen som [sköter] ekonomiskt bistånd, de träffar inte sina klienter, och då tror jag också att det gör inte cheferna heller, och då tror jag det är lättare att börja missköta sitt uppdrag. Jag menar, jag och [min kollega], vi sitter med det här hela tiden och ser det här. Som då när vi var där och träffade den här killen som hade skurit sig. Alltså, det är så elä ... det är så svårt att ta in. Sen ska man försöka förklara det här, men då blir man dumförklarad för då ser jag ... [hur de pratar] "Ja, där sitter hon nu igen, och så blir hon så här upprörd för att hon är så känslig. Hon är så känslig för det här vet du, hon är naiv också, hon går på allt. Du vet de här, de har ju åkt så långt. Har de tagit sig hit vet du, de flesta har gjort massor på vägen hit". (GI23)

Nina, jurist, om bristen på stöd via socialtjänsten, socialtjänstlagen, samt moment 22-situationer som kommer upp i anslutning till ett samtal om förändringar inom internationell rätt:

Nina: Sen har jag ... Får jag bara nämna kort också att det finns andra, annan lagstiftning som också tillämpas väldigt anti-flykting-aktigt, till exempel rätten till nödhjälp från kommunerna, som när jag har drivit ett ärende, och dom påstod helt frankt att kommunen hade ingen skyldighet att ge matpengar. Trots att vi kunde visa att den här papperslöse killen, äldre mannen är det frågan om, har ingen som helst försörjning utom det här nätverket då som verkligen går på knäna. Och det var en sak till ... Jo, en, en kvinna som jag har träffat många gånger, hon är flykting från Syrien, hon flydde därifrån med sin man hals över huvud när deras hus hade sprängts i luften. Hennes man var advokat i Syrien. Vad hon var kommer jag inte ... jag tror hon var läkare. I alla fall, dom flydde med barnen över gränsen till Turkiet. UNHCR till och med hjälpte dom till Sverige, men bara kvinnan och dom två barnen. Sen när hon hade sökt, jätteduktig och lärt sig svenska och jag tror hon arbetar nu. Barnen jätteduktiga i skolan, dottern läser till läkare, den andre ... pojken går i gymnasiet. Hon ansöker om anhöriginvandring direkt när de kommer hit, för mannen. Och då får hon nej på detta och motiveringen är att hon kan inte visa att dom är gifta. Dom blev av med allting, bokstavligen, alla papper och vad det nu är där man registrerar äktenskapet ... den finns inte kvar heller. Så dom kan inte bevisa att dom har varit gifta, mer än att de har två

gemensamma barn då. Och då vägrar [Migrationsverket] att ge dom pengar till DNA-analys. Men medan detta pågår, det gör det fortfarande, han sitter i Turkiet och dom är här, då söker hon om försörjningsstöd för sig. Då får hon avslag därför att hon är ju gift, säger dom på socialkontoret. Nej, men jag får inga pengar från min man, han kan inte arbeta i Turkiet, han får pengar från Röda Korset för att överleva där. Då säger dom att nja det står i äktenskapsbalken att är man gift så är det makar som i första hand ska försörja. Du måste visa att din man inte har några pengar och inte kan försörja dig. Och då frågade hon, hur ska han visa det, han kan ju inte arbeta som jurist på ett annat språk nämligen turkiska. Han kan ju bara arabiska. Och han får inte praktisera som advokat i Turkiet. Så håller det på. Och hon har fortfarande inte fått nåt försörjningsstöd. (G117)

Avslutande ord

Både asylsökande själva, frivilliga och professionella vittnar om en rättsosäkerhet som skapas och återskapas på flera nivåer. Från att bli bemött med misstänksamhet under intervjuer med handläggare, eller blivit ifrågasatt av receptionister på Migrationsverket, till beslut från Migrationsverket som är undermåliga, och/eller olika för liknande situationer, och slutligen till domstolen vars procedur inte ger utrymme att korrigera rättsosäkra beslut tagna av första instans (Migrationsverket) utan där den underordning som karakteriserar asylsystemet för den asylsökande, reproduceras. Asylsökandes egna erfarenheter har inte beaktats i den lag som gäller sedan 2021, och som i stor utsträckning innehåller de förändringar vi undersökt i föreliggande projekt. Inte heller frivilligas röster eller de kritiska professionellas erfarenheter har getts något utrymme. Vårt material visar att detta inte bara har konsekvenser bortom rättsområdet asyl och migration, utan att det också leder till en bristande tilltro till rättssystemet som helhet och till välfärdsstaten generellt bland den ökande grupp människor som på ett eller annat sätt erfarit konsekvenserna av svensk migrationspolitik sedan 2015.

3

Förändringar, brytpunkter, kontinuiteter

<i>Asylsökande berättar om förändringar</i>	172
Asylsökande berättar om en mer restriktiv migrationshantering	172
Asylsökande berättar om medicinska åldersbedömningar	174
<i>Förändringar sett ur civilsamhällets perspektiv och erfarenheter</i>	175
Förändringar på många håll	175
Handläggningstiderna har blivit längre	183
Engagemanget har inneburit en kunskapsresa	185
Kraven för att återförenas med sin familj och att få uppehållstillstånd	185
Civilsamhällets erfarenheter av hur välfärdsinstitutioner och myndigheter har förändrats	189
Andra projekt pengar	192
Erfarenheter som rör socialtjänstens arbete	193
Erfarenheter av institutionsplaceringar	200
När kontakten och samarbetet med socialtjänsten fungerat	202
Om hälso- och sjukvården och rätten till vård	204
Erfarenheter av hur skolan har agerat i relation till gruppen ensamkommande ungdomar	206
Erfarenheter från civilsamhället av åldersbedömningar	210
<i>Erfarenheter från professionella aktörer rörande förändringar i regelverk och praxis</i>	211
Följder av lagändringarna 2016	211
Konsekvenser av åldersbedömningar	220
Effekter av "gymnasielagen"	228
Ändrade attityder, praxis och arbetssätt inom Migrationsverket och domstolar	234
Ändrade förhållanden inom den offentliga välfärden och kyrkan	245
Politikers och allmänhetens attityd, signalpolitik	252
<i>Avslutande ord</i>	264

Asylsökande berättar om förändringar

Intervjudeltagare med egen asylfarenhet berättar om en osäker väntan och att bemötas med misstänksamhet. De ger exempel på olika behandling av liknande situationer och på strategier de utvecklar för att hantera en obegriplig process. De berättar också ingående om solidaritet, det vill säga hur de hjälper andra att klara asylproceduren. Några av intervjupersonerna som själva sökt asyl har levt i Sverige under lång tid, vissa över 12 år. Den långa vistelsen gör att de också kan reflektera över förändringar och brytpunkter i asylpolitiken i ett svenskt sammanhang. Citaten i detta avsnitt från de individuella intervjuerna, handlar om denna erfarenhet. Underteman som identifierats är gymnasielagen, införandet av åldersbedömningar samt en betydligt mer restriktiv flyktingpolitik.

Samtliga namn är fingerade.

Asylsökande berättar om en mer restriktiv migrationshantering

#rättsosäkerhet

Aras berättar i sin intervju om särskilt en incident då det blev missförstånd på Migrationsverket. Han väljer händelsen som ett exempel utifrån en fråga om huruvida han tycker Migrationsverkets blivit mer restriktiva, som han själv uttrycker saken "blivit värre" över tid. Aras och hans familj har varit i Sverige sedan de sökte asyl 2008, och har således möjlighet att säga något om utvecklingen över tid. Aras och hans familj får inte uppehållstillstånd men kan inte heller utvisas. De befinner sig i limbo

Aras: ... de har blivit värre ...

[...]

jag satt med på ett möte med mamma den 2 oktober 2020, det är nyligen. Jag satt där och ... min svenska är inte så dålig, så jag förstår handläggaren och jag förstår mamma. Och så satt även hennes väninna med oss. När handläggaren frågar mamma om hon har palestinska id-handlingar, eller palestinsk id-kort, så svarar mamma nej, och det är väldigt tydligt för mig att förstå att hon svarar nej. Och tolken säger också nej på svenska, till handläggare. Men, så skriver hon "Ja" i beslutet, att hon hade sagt ja.

[...]

Så jag ställer det här frågan till henne, till den här handläggaren på Migrationsverket, hur kan hon skriva ja när mamma har sagt nej? Då [hänvisade] hon till utredningen som gjordes 2010.

Intervjuare: Där de säger att det lämnats motstridiga uppgifter om identitetshandlingar?

Aras: Precis. Och sedan i beslutet står det att hon hade tappat palestinsk id-handlingen när hon var på väg hit till Sverige, i beslutet gällande biståndet. Men nu återigen säger hon, handläggaren, att mamma hade tappat sitt jordanska pass i väskan.

[...]

Aras: Alltså, nyligen har hon svarat mig så där, att "Hon har tappat sitt jordanska pass". Först var det palestinsk pass, nu är det jordansk pass. Så det känns lite som att de vet inte själva vad de säger eller vad de vill eller vad de menar ens, över huvud taget. Alla palestinier var registrerade i Jordanien före 1994 då palestinska myndigheter började utfärda passhandlingar och id-handlingar. Då var alla skrivna i Jordanien, inklusive jag, fast jag är

palestinsk medborgare. Så att hon har haft jordansk pass det är ju [självklart]. Hon var registrerad, som jag också var, i Jordanien, men hon har aldrig haft ett jordanskt pass. Isåfall skulle det ha varit enkelt för henne att skaffa det och kunna ha identitet, i stället för att vara statslös.

Intervjuare: Men vad betyder registrering då?

Aras: Jo att alla var ... tillhörde ... Hela Västbanken tillhörde Jordanien, så därför var man registrerad i Jordanien. Men det betyder inte att man är jordansk medborgare för att man är registrerad där.

Intervjuare: Betyder det inte heller att man hade någon rätt att åka till Jordanien, fast man var registrerad där?

Aras: Jo, på den tiden [gick det] ... innan det bildades en regering i Palestina. (II10)

**Det är vi som kämpar. Det är vi som går.
Det är vi som vandrar. Det är vi som strejkar.**

#rättsosäkerhet

I citatet nedan berättar Hamid om sin iakttagelse att vissa grupper får mer uppmärksamhet, medan de mobiliseringar han varit delaktig i får mindre genomslag i den offentliga debatten. Detta kan tolkas som ett rättssäkerhetsproblem, men även i relation till att förändringarna sedan 2015 inneburit att vissa grupper hamnar i fokus, och då försvann andra grupper från det mediala rampljuset trots att de också påverkas av förändringarna i restriktiv riktning.

Hamid: Jag förstår också att afghaner har lite svårigheter i dagsläget, men fokuset kan inte vara bara för afghaner. Förlåt mig, jag vill inte nämna någon folkgrupp, men jag ser detta. Jag ser bara ... Även Miljöpartiet har svikit oss, att ... eller många partier. Alltså, Vänster och ... alltså, de blev glada när gymnasielagen ändrades, men annars de tänkte inte [på oss] ... de fokuserade inte alls på andra humanitära skäl som många har. Det är vi som kämpar. Det är vi som går. Det är vi som vandrar. Det är vi som strejkar. Det är vi som ... Och till slut kunde de bara ändra gymnasielagen och inte tänka på reglerna för oss ... Jag känner mig jätte besviken faktiskt. Utan det här är palestinier, palestinier strejker, palestinier demonstrationer senaste åren, eller senaste månader.

[...]

Hamid: Och innan också ... innan dess också har vi varit på plats där i Stockholm, och många gånger. Och i Göteborg har vi haft tältet.

[...]

Så det här gör ont, att de svikit oss så där, fokuserar bara på gymnasielagen. (II 6)

**Det gör ju att så många blev så rädda ...
Det trodde jag aldrig, att ett land som Sverige ...
alltså folk flyr hit men nu flyr folk härifrån.**

#rättsosäkerhet

Här berättar Hila om den situation som uppstått efter 2015, som hon aldrig trott att hon skulle få uppleva i Sverige, nämligen att människor flyr från Sverige för att undvika utvisning till Afghanistan:

Hila: För nån månad sen, jag veta att jag ska utvisas ... och sen nån månad senare fick Mamma och lillebror också avslag. Och ... vi kollade på dom som bodde här omkring, sen alla fick också [meddelande om] att de skulle förbereda sig för att bli utskickade. Det gör ju att så många blev så rädda. Jag tror inte de kan skicka en tjej eller kvinna med två barn, utan att ... dom blir så rädda när de säger dom måste bli utskickad. Många ensamkommande blir rädda. Det gör att så många nu har flytt från Sverige. Det trodde jag aldrig, att ett land som Sverige ... alltså folk flyr hit men nu flyr folk härifrån. Alltså här, i [Lillstad], som är så litet, bara härifrån har så många flytt. Och liksom gud vet hur många från hela Sverige. En som berättade att just den dagen dom flydde, i den båten fanns det 40 familjer som flydde härifrån. Det är helt sjukt. Oftast flyttar de till Tyskland eller Frankrike. Och sen liksom, Migrationsverket vill inte fixa detta att folk flyr härifrån. Ni får inte fly härifrån, ni kommer ändå bli utskickade, de försöker inte ens fixa, jag tycker bara det är dumt. Och nu försöker de flytta folk hit och dit. (II14)

Asylsökande berättar om medicinska åldersbedömningar

Flera intervjudeltagare har egen erfarenhet av medicinska åldersbedömningar och berättar om den erfarenheten som ett uttryck för misstro. I intervjun med Khaled som bara var 14 år när han kom till Sverige berättar han om när han fick frågan om att göra en åldersbedömning:

Khaled: Det var på ... under asylutredning så frågade de, "men vill du göra en sån här åldersbedömningstest?", eller utredning. Så sa jag, "ja, jag har inget problem med det". Och så, jag hade ju sagt hur många ... hur gammal jag är, och så där. Så fick jag göra det, och så fick jag min ... De ändrade inte mitt ålder, för testen visade att jag var under 18 år. Så jag fick behålla min ålder.

Intervjuare: Okej. Och vad var det för test du fick göra? Hur gjorde de testet?

Khaled: ... jag hade en sån här metallpinne i benet. Så de kunde inte röntga benet, eller knäna är det väl. Och sen så, de gjorde ju ... de tog ... De ... röntgade mina tänder. Och då fick jag svar på att jag ... Och då, min god man ringde en dag och så sa han, "ja, advokaten har fått svar på det, och då fick du behålla din ålder". (II 17)

Förändringar sett ur civilsamhällets perspektiv och erfarenheter

Intervjudeltagare som är aktiva i civilsamhället berättar om en lång rad problem vad gäller svårigheter att tillförsäkra de ungdomar de har engagerat sig för tillgång till grundläggande välfärdsrättigheter. Deras erfarenheter speglar de förändringar som skett under senare år och som blir tydliga på flera områden. Ett akut problem som kommer fram i intervjuerna handlar om bostadslöshet i samband med åldersuppskrivningar. Andra förändringar som skett under 2015-2019 som intervjudeltagarna från civilsamhället lyfter fram rör de allt längre handläggningstiderna, orimliga krav i enskilda ärenden för att kunna återförenas med sin familj, allt hårdare krav för att få uppehållstillstånd, och en betungande upplevelse av ett påtagligt hårdare samhällsklimat som får en avhumaniserande effekt. De berättar även att de lärt sig mycket om hur asylbyråkratin fungerar och om kommuners och organisationers trixande med statliga pengar, som de fått att bistå asylsökande människor. Det förekommer att kontakter med socialtjänsten fungerar, men samarbetet med myndigheter är också konfliktfyllt i vissa fall. Ett annat tema handlar om skolan och hur inte minst lärarna fått en viktig roll för att ungdomar som omfattas av gymnasielagen ska kunna få uppehållstillstånd.

Förändringar på många håll

Många svar skildrar hur det stora engagemang som fanns för asylsökande 2015 hade svalnat påfallande några år senare. Monica som sedan 2015 engagerat sig i olika stödaktiviteter för de som då kom till Sverige för att söka skydd svarar så här:

Monica: Det var ju så enkelt 2015 att få resurser liksom, hela samhället, alla ställde upp, alla idrottsföreningar, alla liksom "vi ger gratis gymkort", "vi skänker cyklar" och vad det nu var liksom. Dom ensamkommande fick ju allt faktiskt, det var ju väldigt generöst liksom. Men nu är det ju otroligt mycket svårare, nu lever dom ju på gatan en del och får ingen mat. Jag ser ju vad som händer i grupperna med dom ensamkommande, dom har det ju jättesvårt nu, inte alls samma engagemang nu. Det finns en kärna av engagerade men den är mindre, det är färre personer och det är ju jättesvårt att få genomslag liksom i media och så där. Folk skriver insändare och artiklar och demonstrerar men det händer ju liksom ingenting. Det är verkligen ett kompakt motstånd. Just med dom här barnfamiljerna, dom här afghanska barnfamiljerna och sådär. Jag tycker att det känns som om dom som jobbar med det här, det är som att springa rakt in i en vägg. Det känns väldigt väldigt svårt att liksom lyfta frågor som verkligen tas upp och görs någonting åt. Tyvärr så känner jag att det är väldigt svårt. (G11)

Anita som är engagerad i en lokal frivilliggrupp i en större stad berättar så här om hur det tidigare smidiga samarbetet mellan olika instanser förändrats och försvårats.

Anita: Ja, jag tycker att det har skett förändringar. Jag tycker att 2015 när man pratar om flyktkrisen, jag tyckte inte att det var särskilt mycket kris då. Då var det fritt fram att samarbeta, vi hade också sånt där "snabboende". Alla ställde upp, det var väldigt mycket

energi och engagemang. Men sen tycker jag att det har vänt. Jag blev faktiskt chockad, det började ju med den här politikern då. [...] Vi hade från början inga pengar i [stödförening], och då hade vi konstlotteri och mamma drog in alla sina konstnärskompisar som skänkte tavlor och så där. Så det finns ju folk som är väldigt engagerade även efter 2015, men jag upplever att det har blivit mer uppdelat faktiskt. Och det tycker jag har varit jobbigt och jag tycker också att jag märkt i mina kontakter när jag exempelvis har varit med ungdomar på Migrationsverket. [...] Jag har haft möten med tolkar som säger "det finns ingen rättssäkerhet i Sverige längre". Alltså det är verkligen den känslan som har varit tycker jag, djupt obehagligt. Jag tror att vi alla säkert delar den bilden av att det har blivit nån form av känsla där det liksom inte är positivt att man jobbar med de här frågorna, att man är väldigt konstig måste jag säga. Men det är min upplevelse, det tycker jag har blivit en förändring sedan 2015. Alltså jag tycker att det lokala samarbetet inte har förändrats, jag tycker att folk är engagerade i det lokala. Men i debatten och också i samtal med dom som, alltså man är lite inne eller ute, antingen jobbar man med de här frågorna och då är man fortfarande lika engagerad och förstår att det är lika viktigt. Medan människor som inte är med i det arbetet tycker jag att jag upplever mer rädda, så kan jag säga. (G11)

Kerstin som genom sitt arbete på ett hvb-hem för ensamkommande ungdomar även kom att engagera sig i frivilligt arbete berättar om hur det gemensamma stödarbetet för ensamkommande ungdomar har "spolierats".

Kerstin: Det känns verkligen som det här jobbet vi har haft tillsammans sen 2017, det bara spolieras. Allt bara rasar. Allting bara rasar. Det är liksom ingen idé att ens försöka. Förut när det kom ungdomar med tredje avslaget, papperslösa ungdomar, så hade vi lite hopp. Vi hade en grundtanke att vi har det här och det här [skälet för asyl], vi kan jobba på det här, testa det här, verkställighetshinder och bla bla bla. Och sen, ja det kom en ny lag och bla, bla, bla. Sen lättade det lite. Vi har haft en stabil grupp av papperslösa, till och från tak över huvudet för dem, vi har kunnat lösa mat och vi har kunnat stötta dem. Och nu dröser det in ett trettioal, [...]. Vi har Corona, de kan inte ta sig ur landet. Vi kan inte samla ihop pengar till en tågbiljett till Frankrike. Eller Tyskland. Framförallt Frankrike. Gränsen är stängd. De har kämpat, kämpat, kämpat. De har redan varit i det här traumat i att vara papperslösa en gång. Så det här kommer tillbaka. De säger, "ska vi tillbaka till den här tiden? Ska vi tillbaka till den här tiden när vi var tvungna att göra inbrott i de här övergivna båtarna och frysa ihjäl? Och vara tvungna att ta Tramadol för att hålla värmen?". [...] Det finns, det är som en totalt svart vägg. Vi kommer inte kunna. Vi kommer inte ha resurser till de här pojkarna. (G17)

Ragnhild som tillsammans med Kerstin ger stöd till ensamkommande ungdomar och intervjuas tillsammans med henne fyller i:

Ragnhild: Och de har ju också på något sätt fått upp ett hopp, och de har etablerat sig. Många av dom, inte alla, men många. Den lilla killen som fick mig att engagera mig från början, honom känner jag förstås fortfarande, han hamnade hos en familj. Han tog sitt körkort, överlycklig, två veckor innan han fick sitt avslag. Alltså det är helt [skakar på huvudet], där vi står nu det är den absolut värsta punkten. (G17)

Benny och Dagny som är engagerade och drivande i arbetet med frivilliga familjehem beskriver förändringarna så här:

Benny: Men det är ju absurt! Och det är svårt att förklara, för att det som har skett med den här gruppen av unga i Sverige. För att de flesta tror fortfarande att vi har ett bra, en bra rättssäkerhet. Att det är rättvist, att det går rätt till. Så när vi började att berätta om det här, då tror många att vi fabulerar, att vi hittar på, att vi överdriver. För det är för absurt, och det skulle jag själv också tycka, om jag inte hade varit involverad i det här och fått till mig så mycket. Så att där tror jag att, skulle fler förstå, då skulle det bli en opinion kring det här som hette duga. För att det drabbar inte heller bara den här gruppen egentligen, utan det är hela vårt rättssystem som är i svaj och gungning. Och nu har det gått så pass långt, så att jag tycker att man kan dra paralleller till hur det var innan andra världskriget. Hur utvecklingen skedde, och de är olika stegen. För när man plockar bort rättigheter och, det skrämmer mig jättemycket. (GI14)

Dagny: Och skriver man själv någonting väldigt känslösamt på Facebook till exempel, för att man kanske [...]. Det gjorde jag mer i början, ska jag säga, när jag liksom sprack mera hela tiden för att jag tyckte att det var så orimligt. Nu är jag ganska tyst på det planet. [...] Men när man nu skriver någonting så får man [...]. Alltså, folk vill inte ens veta. Det blir väldigt få gilla, och det blir väldigt [...]. Det är de här som är inne i den här lilla kretsen, den bubblan, som också är där, som känner igen sig och bara behöver, vill bekräfta. För man vet själv att, "nu behöver den där människan bekräftelse i den situationen eller den känslan som den befinner sig i. Varsågod, här får du massor med kärlek och gilla. Du är bra. Bla, bla, bla". Men andra runt omkring, "oh, det blir för jobbigt det här. Och oj, tänk [...]". Alltså, jag tror det. Det blir för mycket. [...] Det är liksom en helt annan, den [tiden 2015-2016] tillhör en helt annan värld. Det här som vi sysslar med nu [...]. Nu försöker man hitta humana lösningar som helt kanske går på tvärsen med [...]. Alltså, det just för att det finns inte det här utrymmet, det finns inte någonstans, hur man ska hantera, vilken hjälp vi ska få, vilken stöttning vi kan få i det här. Det finns inte heller någonstans. (GI14)

Susan som varit politiskt engagerad sedan 1970-talet och vars engagemang i asylrättsrörelsen konkret tog sin början på en av tågstationerna i Sverige hösten 2015, berättar så här om det engagemang som fanns då och hur det har förändrats sedan dess.

Susan: Viljan eller nej vi syns eller hörs inte så mycket, alltså vi som vill hjälpa ungdomarna. Vi hade massor av demonstrationer och manifestationer och det kom massor av folk [2015]. Vi fyllde ju både torget och [ett annat] torg till bristningsgränsen. Men även innan Corona så kom 50 personer och det var allt. Jag tror inte att folk har ändrat åsikt utan jag tror mer att de tänker "ah, det hjälper inte". Eller så kanske dom gör annat istället. Under 2015 gjorde vi ganska mycket väsen av oss och visade att vi fanns. Jag tror att de flesta jobbar i det tysta nu. På gott och ont. Det väcker inte så mycket uppmärksamhet hos gränspoliserna men det drar heller inte till sig fler. Vi fick jättemycket nya volontärer när vi väsnades och syntes och de skrev om oss i tidningarna. Då dök det upp folk på centralen för att de läst om oss i tidningar och frågade "kan jag hjälpa på något sätt?" "javisst kan du något bra språk?". Vi hade olika färger på våra tröjor beroende på vad vi gjorde. Tolkarna hade gula och så stod det vilka språk på ryggen. Och vi som bara hjälpte till och delade ut mat och kläder, jag tror vi hade rosa om jag kommer ihåg rätt. På dom stod det "Can i help you?". Dom svenskar som såg oss frågade om olika saker som var tåget gick, på vilken perrong [skratt]. Det hände fina saker där

nere också. Vid ett tillfälle så var det man och hustru som hade blivit lurade i Tyskland av någon som hade tagit betalt för en biljett som skulle räcka från Tyskland till Stockholm, men den gällde bara till Malmö. Dom hade inte ett korvöre. Jag hade inga pengar och det var samma sak för dom andra volontärerna. Skulle vi betala för en så måste vi ju hjälpa alla på samma vis. Där stod jag och en av tolkarna mitt i vänthallen mitt i natten dessutom och pratade med mannen och kvinnan för att lösa det på bästa sätt. Då kommer det en svensk som just hoppat av tåget och som antagligen skulle hem. Han kom fram och frågade "är det något problem?" Då förklarade jag att de blivit lurade på biljettpengarna av en ful typ. "ja, men vart ska dom?" frågade han. Och vi sa var de skulle. "Det ordnar vi" sa han och gick och köpte varsin biljett. Sen fortsatte han hem. Sådana saker hände faktiskt ganska ofta. (G113)

#aktörskap

Maria som engagerat sig för flera unga killar som sökte skydd i Sverige 2015 gör en jämförelse med hur en handläggning på Migrationsverket kunde gå till då.

Maria: Jag minns 2015, för för mig började allt med den här syriska pojken som jag hjälpte. Jag minns att jag ringde med hans handläggare och sa att killen är helt förstörd och han kan inte vänta, och han mådde väldigt dåligt också. Och jag menar, hon sa till mig "Ja, jag hade velat ge honom uppehållstillstånd för längesen. Och vet du, jag ska prioritera hans ärende." Och då gjorde hon i ordning och nästa dag hade han fått sitt uppehållstillstånd. Jag bara ringde [...]. Jag grät i telefonen i och för sig för han ville ta sitt liv. Han ville tända eld på sig själv, så det var inte så kul. Men jag menar, bara det att hon snabbade på, på något vis. Kanske att det nästan var klart och att det var att det hade kommit så långt, men sättet hon talade om den här killen, "Han är så underbar och han, vi måste kunna hjälpa honom direkt." Det var så där empatiskt. [...] Och jag minns också [...] det var en man, en syrisk man, som hade fått cancer och bodde på asylboendet. Och det var helt förfärligt för att på vårdcentralen hade de bara sagt till honom att det var psykiskt, och de hade skickat tillbaka honom två gånger och till slut så visade det sig att det hade spritt sig också. Och då hade han hela sin familj kvar i Damaskus, och då har jag skrivit jättemycket med Migrationsverket och det var 2016, tror jag. Då var det också flera som verkligen var hjälpsamma och jag fick alltså upp hela hans familj. Fråga mig inte hur, men säkert ett år tidigare än det som var meningen. Och fixade väldigt snabbt uppehållstillstånd till honom och allt möjligt. Och det gick på något vis, det gick att kommunicera med dem. Och de kunde prioritera. Nu var det också ett helvete, måste jag säga, för att det blev säkert 40 brev och [...] (G13B)

Då sa jag alltid "det här kommer ordna sig, för du har skäl." [...] Och nu säger jag, efter november 2015 så säger jag "jag tycker du har rätt, men jag kan inte lova någonting."

Rut som arbetat i förberedelseklass och varit engagerad i stödarbete sedan 2015 beskriver hur hon förr kunde säga "det här kommer att ordna sig", till eleverna hon mötte i skolan.

Rut: Alltså det är så här att, om man säger före 2015, medan jag jobbade i förberedelseklassen då har jag också hjälpt till med uppehållstillståndet. Och då sa jag alltid

”det här kommer ordna sig, för du har skäl.” [...] Och nu säger jag, efter november 2015 så säger jag ”jag tycker du har rätt, men jag kan inte lova någonting. Jag vågar inte, jag ska göra allt vad jag kan för det här ska gå, men jag kan inte lova någonting. Det är upp till handläggaren.” [...] För jag vill inte ljuga. Men jag säger att jag ska göra allt som står i min makt. Och det vet de. Men jag ger inga löften. Men jag gav helt lugnt löfte innan. Jag skulle aldrig våga göra det nu. Bara om det var enda möjligheten. Bara om det var enda, enda möjligheten. Men jag skickar dem till gratis jurister. (GI19)

Eva vars engagemang för asylsökande ungdomar började när hon startade upp en förberedelseklass menar att Migrationsverkets rättsliga hantering förändrats utan att det finns lagstöd för det.

Eva: Alltså att den rättsliga hanteringen på Migrationsverket, den förändrades ju under 2016 utan att det finns lagstöd för det och det vet jag. Jag var på något seminarium där det var någon jurist, jag vet inte om det var på FARR, som just hade tittat på det här, att antal avslag hade ökat. Men det fanns ju ingen motsvarande förändring i lagstiftningen som kan förklara det, utan det är bara politiska signaler som jag ser det, politiska signaler. Någon chef som säger ”Nej, men vi måste få fler avslag här”. [...] Men det här med tolkning av lagen, alltså deras asylansökningar och hur de tolkas, det tycker jag är en jätteallvarlig bit, för att det är som [...]. Den första killen jag blev god man åt, han kom ju ganska tidigt under 2015. Han blev trodd. Han gjorde ingen medicinsk åldersbedömning. De hade inte börjat med det då. Han fick uppehållstillstånd och flyktingstatus. Ingen av de senare blev trodda, det bedömdes att de är inte tillförlitliga. Man godkänner inte deras id-handlingar. Den första killen hade ju inga id-handlingar, men det var inga problem. Alla de andra har varit såna här problem med. De har försökt. De har haft paper hemifrån. Antingen har de skaffat tazkira i Sverige, de här id-korten, eller pass, men allting har ignorerats. Vaccinationskort, skolbetyg, allting har bara ”nej, det är inte tillförlitligt”. Och det är för att ”Din berättelse är inte tillförlitlig. Dina id-handlingar är inte tillförlitliga. Vi har gjort en medicinsk åldersbedömning på dig”. Och oavsett om alla i ens omgivning och skola och socialtjänst, om alla andra säger att ”Nej, men den här killen, han kan inte vara mer än 15. Det är bara att titta på honom”. Det har ignorerats helt. Det har inte skett någon sammanvägning på Migrationsverket, som det ska vara, utan man har bara kört på som en bulldozer. Det är min uppfattning, att det har bara varit avslag på allt. Den enda killen som har fått uppehållstillstånd, det var den som vann lotteriet i medicinsk åldersbedömning, där de bedömde att han var under 18. Då fick han permanent uppehållstillstånd. Annars är det liksom kört. [...]. Det är politiska signaler, att ”Nu måste vi utvisa fler”. Det är det enda jag kan se, för alltså lagen hade ju inte ändrats. (GI8-9)

Intervjudeltagarna beskriver ofta hur samhällsklimatet förändrats under senare år. Veronika som arbetar med frivilliga familjehem i den kommun där hon är bosatt och även själv har är familjehem för flera ensamkommande pojkar berättar så här.

Veronika: Det finns mycket fördomar och, ja, lite ogrundat hat liksom, mot vissa grupper naturligtvis. Och det möter jag också hos killarna ibland då, till exempel en som jobbar extra på tvätten här i stan. Hur en del arbetskamrater kommer fram och liksom, ”ja, men är du ensamkommande?”, och liksom anklagar honom för saker som händer i Malmö, till exempel. Det här att det var ensamkommande som hade de här kravallerna eller så, efter koranbränningen. (GI25)

Maria som också aktivt stöder flera unga män i deras asylprocess beskriver liknande erfarenheter som Veronika.

Maria: I [Småstad] var han väldigt aktiv. Han var på fotboll, spelade han i ett fotbollslag, han var jätteduktig. Men sen kom en rasistisk coach, så då slutade alla afghanska killar plötsligt. [...] Då ville ingen spela fotboll längre. (GI3A)

Hera i sin tur, som engagerat sig för asylsökande människors möjligheter att få arbete, har erfärit hur facket gör motstånd genom att ställa krav på att de behöver ha högre lön för att nå upp till gränsen för att få stanna på grund av anställning.

Hera: Alltså vi har facket emot oss när det gäller att dom här pojkarna ska få uppehållstillstånd. [...] Ja det är något facket hittat på om lönen och Migrationsverket hänger på. Jag kan ta just den här personen, där satt jag och diskuterade med Byggnads centralt och dom säger att dom här ska inte in i Sverige, dom är alltså rasister. Dom här ska inte in i Sverige utan Sverige ska ha jobb till dom arbetare som finns i Sverige. Och då stoppar man på det här viset, genom att kräva att dom ska ha 5000 högre lön. (GI1)

Hera pratar också om den politiska förändringen som skett sedan 2015.

Hera: Ja, sen 2015 så har jag upplevt en stor skillnad på många plan. Situationen i Sverige är ju mycket hårdare politiskt idag än vad det var 2015. Det går inte att jämföra. Då fanns det ju en kärleksfullhet att nu ska vi ta emot och att nu ska vi hjälpa. Det var liksom inget prat om att dom här pojkarna som kom då inte skulle få stanna utan dom skulle tas emot och dom skulle bli väl omhändertagna, och vi skulle vara liksom nästan som en Sverigefamilj som tog emot. Och hur är det idag? Efter det så har det ju varit en politisk attack, anfall mot det svenska samhällssystemet som framför allt har drivits av SD där Kristdemokrater och Moderater och även Liberaler har liksom svansat med va, och spätt på detta och tagit över väldigt mycket av Sverigedemokraternas hatiska och nazistiska attityd som jag tycker det är. Alltså det har gått så fort och jag tycker det här är så hemskt hur attityden i vårt samhälle har blivit så brutal i förhållande till hur det var 2015. [...] Och även innan 2015 visst var attityden hård när Bosnienflyktingarna kom, det var ju nästan lika många, det var ju 100 000 som kom då i ett slag. Då var attityden också väldigt svår och det var ju Ny Demokrati och så, men det satte sig inte på det viset i samhället som det har gjort idag. Och dom andra partierna svansade inte efter. Dagens Liberaler dom gick ju stenhårt emot Ny Demokrati, idag så gör dom ju inte det på det viset. Dom markerar inte på det viset och det här tycker jag allmänt är det värsta, hur ett från början nazistiskt parti, som går ut med en fascistisk ideologi om man kollar lite närmare får mer och mer fäste i vårt samhälle, och det ser man ju också att dom har 23 % i människor som tycker dom är kända. (GI1)

Ove som är i samma intervjugrupp som Hera, instämmer i hennes beskrivning.

Ove: Ja absolut! Det är ju så, det är ju betydligt svårare att kunna kommunicera helt enkelt i dom här frågorna idag, betydligt svårare. (GI1)

Eva som började engagera sig i stödarbete för asylsökande hösten 2015 och varit god man för flera ensamkommande ungdomar berättar att hon möts av hat på sociala medier.

Eva: Jag har ju jobbat nästan uteslutande med ensamkommande ungdomar och det är det jag kan. Om man ser på kommunen så skulle jag säga att det inte finns något stort engagemang för de här ungdomarna i kommunen. Vi har en kommun med stor andel som röstar på sverigedemokraterna. Mitt engagemang har mötts av väldigt mycket hat på sociala medier. (G18-9)

Anita som är engagerad i en lokal stödförening beskriver sin oro för rasistiska politiker.

Anita: Man är hela tiden jätteorolig för vad dom här rasistiska politikerna säger, dom sätter agendan. Det är ingen som har mod eller liksom gör det man vet är rätt utan man gör det man tror ingen kommer att tycka till om, och då går det väldigt ofta ut över dom nyanlända ensamkommande. (G11)

Lisa har vuxit upp i en familj som redan långt tillbaka i tiden varit engagerad i flyktingfrågor. Hon beskriver hur människor gör motstånd när det kommer på tal att en flyktingförläggning ska etableras i kommunen.

Lisa: Det här är en sån liten ort. Och där [intelligande Mellanstad] är det en del numera etablerade före detta flyktingar som tar saken i egna och skapar sammanhang, men här i stan. Alla var så väldigt på hugget ett tag. Nu med corona så träffas man ju inte ändå, men väldigt på hugget och ställde upp på ditt och ställde upp på datt. Men det var ju mest så länge de inte bodde här i stan [utan i Mellanstad]. För sen var det på gång att det skulle bli flyktingförläggning i ett nerlagt äldreboende, men då blev folk rädda för att det skulle sänka värdet på deras villor och det var brandrisk och det var [...]. Det var då när det tändes på här och var och tänk om hela vår stad brinner upp för att det finns flyktingar här och så, så att det blev aldrig något av. Och det finns ju alla sorter, men det finns en sån tråkig ton också, där man egentligen vill ha rent här. Det var många härifrån som gärna engagerade sig så länge de bara var i [Mellanstad], men sen när det kom närmare hem, så blev det lite annorlunda. Och visst, man kan samla ihop så att de som har lyckats få en lägenhet får en soffa och lite husgeråd och några gardiner så, men det är väl där det stannar. Men att se till att ungarna hamnar i något bra sammanhang och att de får en sport och att de ändå får lite kompisar och så. Jag kämpade ju med de som bodde här om det, för att de också [...]. Nu var de bra på att göra mål på fotboll, så att de kom med i lagen där, men att träffa andra svenska ungdomar utanför fotbollsplanen, det hände inte. (G18-9)

Fredrika, som själv kommit till Sverige som flykting jämför med hur det var då för 27 år sedan.

Fredrika: Ja, det var samma när vi var på Handelsbanken, då till sist ropade jag på chefen för att jag var där tre, fyra gånger och jag vet precis, jag visste, jag hade läst att man behöver ha lite olika papper för olika ställen, det är inte vanliga rutiner. Men det står skrivet, man ska bara lägga ner tid, det är deras ansvar att de ska lägga ner tid och läsa på när det är specialfall. Men du vet, när man är fattig [skratt]. Ja, dom [banken] vet att de har inte så stora inkomster, banken tjänar kanske inte så mycket på att ha dom som kund. Det är inte attraktiva kunder, så de brydde inte sig så mycket att lägga ner tid över huvudtaget. Så tyvärr

känns det lite [...], man känner sig besviken för att jag har själv som invandrare, jag har kommit för länge sen och jag har en helt annan bild av Sverige. Och Sverige när jag kom [om man jämför] med Sverige i dag, det är tyvärr annorlunda. Det har blivit, man märker fientlighet på vissa ställen. Inte minst kan man, man märker det också på vissa hjälpporganisationer. (G116)

Vera som har ett kommunalt uppdrag som familjehem för en ensamkommande ungdomar, beskriver hur synen på både ensamkommande och familjehem har förändrats på några år.

Vera: Jag tänker, både synen på ensamkommande och synen på familjehem har förändrats mycket. Och det är väldigt viktigt att framföra. Men synen på ensamkommande har förändrats mycket utifrån hur media har beskrivit dom. Framför allt då när man började kring nya gymnasielagen, och det beskrevs som de här 9 000 afghanska skäggbarnen [...]. Så att väldigt många har bilden av att det är personer som inte har några asylskäl, som bara ljuger. Som är vuxna egentligen och som åker på semester till sina hemländer. [...]. Så är det väldigt mycket. Jag har varit ganska, under hela tiden, aktiv på sociala medier och så. I och med att jag har suttit på väldigt mycket kunskap på alla områdena och haft väldigt mycket erfarenheter så har jag kunnat gå lätt i diskussioner kring alla ämnena, kunnat ge bara fakta. "Så här ser det ut för vår kille", eller så. Och då möter man detta. Och det är bara väldigt, väldigt mycket så hela tiden. Och om jag tänker på [det geografiska] området runt [omkring här] så präglar det nog ganska mycket samhället här. Alltså, det har varit svårt att få tag på boenden, frivilliga familjehem, för man vill inte hyra ut till invandrare. Men det vet jag inte om det har förändrats så mycket [...]. Vi har fått kämpa och kämpa för att sprida detta, så att folk vet sanningen eller vad man ska säga. Men finns det inga som gör det, då står de med och dömer på felaktiga grunder, väldigt mycket. (G125)

Ungdomar som blir bostadslösa

"Jag ska ändå utvisas till Afghanistan och då dör jag, så vad ska jag med en utbildning till?", vad svarar man på det? "Ja du har rätt", kan man inte svara men man kan inte heller säga att "nej du har fel"

Kristina som säger att hon "trillade in" i engagemanget därför att hon blev så trött på att läsa om det som skrevs om de asylsökande i tidningarna och sociala medier, beskriver hur ungdomar numera blir ställda på gatan.

Kristina: Så det är väl den stora förändringen. Sen tänker jag på det här att bli utslängd från sitt boende när man fyller arton år, oj vad det har ställt till. [...] Jag vet inte hur många timmar vi lägger ned på att hitta boende till de här ungdomarna. Ja det är helt ofattbart att vi ska behöva sitta och göra det. Det är en tortyrliknande situation. De som jag har kontakt med kom allihop 2015 och de sökte asyl, sedan tog det ungefär 1 år så fick de avslag. Sedan har dom ju varit papperslösa sen dess, typ fyra år. Dom blir mer och mer uppgivna. Vissa av dom går i skolan, men en del känner att det inte är lönt. "Jag ska ändå utvisas till Afghanistan och

då dör jag, så vad ska jag med en utbildning till?”, vad svarar man på det? ”Ja du har rätt”, kan man inte svara men man kan inte heller säga att ”nej du har fel”, för det kan inte jag garantera. Långt därifrån faktiskt. (GI:6)

Handläggningstiderna har blivit längre

Ove, som i hela sitt liv haft ett stort engagemang för människor och som engagerat sig mycket för de nyanländas sak sedan 2015, pratar om de långa handläggningstiderna.

Ove: Nej, jag tänker så här att handläggningstiderna, dom tar längre tid. Jag har en kille som nu har fått vänta på ett svar på ett arbetstillstånd i åtta månader var det nu igår och nu kanske dom tar beslut här i slutet på april månad. Så det är ganska långa tider för dom här olika besluten då också, likadant första beslutet för, alltså när en person får sitt första avslag så när dom har fått det så tar det ganska lång tid innan nästa svar kommer, det tar över ett år oftast. Men vi ska betänka att dom här personerna har funnits här i fyra, nästan fem år nu, fyra, fem, drygt i alla fall, dom flesta personer. Sen är det en annan sak som bekymrar mig mycket och det är hur man tänker på Migrationsverk kontra regering eller riksdag. (GI1)

Då var det mer att man skulle få dem att förstå att de måste kämpa lite med skolan och så där. Men nu handlar det om att få dem att inte [...] ja, ta livet av sig, liksom.

Vera som är utbildad socionom och som arbetat med ensamkommande ungdomar både professionellt och frivilligt lyfter fram de långa handläggningstiderna och det tillfälliga uppehållstillstånden.

Vera: Alltså, det handlar om hur ungdomarna mår. Att hantera deras ångest och oro och så där. Innan, när allt såg ljus ut och de såg en framtid i Sverige, då är det klart, då var det mer positivt. Då var det mer att man skulle få dem att förstå att de måste kämpa lite med skolan och så där. Men nu handlar det om att få dem att inte [...] ja, ta livet av sig, liksom. Det är ju lite tungt. Ja, det tänker jag då är en stor förändring. [...] Alltså, jag tänker att det finns i princip ingenting som är likadant. Jag var van vid ensamkommande pojkar, 16-18 år, och mottagande av det. Både som ungdomsbehandlare och som föreståndare. Och då var jag inte inne i deras ärenden någonting. Man hade jättelite koll [på deras ärende]. Det var bara dom man var kontaktperson åt [man hade koll på]. Men det behövdes inte heller, för nästan alla fick uppehållstillstånd. Och man hade såna, ja när det var åtta månaders väntetid så var det så länge så man började jobba på att man skulle ha en gräns på 125 dagar, minns jag. Jag tror det var 2013, kanske. Så då, alla fick uppehållstillstånd nästan inom tre månader. Då kunde man prata om de här sakerna. Då kunde man veta, vara förutseende, att PUT-syndromet, som man pratade om, som kom när de hade fått sitt uppehållstillstånd. Det finns ingenting som går att likna vid det i dag. Så fort det ändrades och man fick de här långa handläggningstiderna så raserades allt. Alltså, det har bara släppts på, det ena värre efter det andra. För börjar man med åldersbestämningar, då blir det ännu värre. När ska vi kunna

prata om något PUT-syndrom eller någon form av [...]. Men för en som kom 2013 och hade fått det här med NGL [vid den tidpunkten] så hade det varit ett jävla helvete. Det hade setts som något totalt sjukt, inhumant, så. Medan vi ser det som räddningen i dag, därför att det är såna extrema skillnader. Jag kan se på den killen som bor hos mig just nu. Hans bror kom ett år innan honom, hans storebror. Han hade uppehållstillstånd efter tre månader, och sen kunde han koncentrera sig på studier. Det gick jättebra med gymnasiet, fick körkort, jobbar i vården, studerar nu på universitet. Och så kommer hans lillebror och har förväntningarna på sig att göra samma sak, och hamnar här 2015 i stället för 2014. Och då, den pressen och familjen, och [...]. Han har lagt sån stor börda på sig själv att han inte är lika bra, att det är något fel på honom. Så han hamnade i missbruk. [...]. Vi har sett så många [i civilsamhället] som skriver att "be fan aldrig mig om att hjälpa till någon mer gång". Och jag har nu mött det hos andra personer också i min omgivning, som bryr sig eller som skriver eller så där. Att "hur tänkte du när du blev familjehem?". Eller, "jag skulle kunna tänka mig att bli, men aldrig nu". För det är en helt annan sorts [...] det är nästan [...]. Jag tänkte att det skulle vara lättare egentligen med ensamkommande utifrån min situation, på ett sätt, för det var det då. [...] Men den förutsägbarheten bara försvann. Det bara rasade 2015. Vilket gör att det finns väl ingen som kan bli familjehem åt ensamkommande i dag och känna sig trygg i det, på något sätt längre. Så man kommer ha väldigt mycket mera svårt för att få familjehem till den målgruppen, samtidigt som att de lyckas väl säkert ändå, eftersom vi brinner ju för målgruppen. Men de där som står mittemellan och kanske kan tänka sig att [...]. Jag tror att de har blivit väldigt avskräckta. [...] Jag tänker, det är en sån stor skillnad. Jag tänker, nya lagen, den största skillnaden tycker jag blev att man tog bort särskilt ömmande skäl, eller vad man säger. Och där drabbades framför allt barnen och flickorna. [...] Och också olika konvertiter och så. Men jag tänker, innan 2015 skulle aldrig en afghansk flicka som skrevs upp till 18, som bodde i en svensk familj, hon skulle aldrig få tre avslag för att utvisas till Afghanistan där personer som hotade henne fanns. Och om hon här hade levt med pojkvän öppet och haft hijab, eller ingen slöja på sig. Men dom beslöt att utvisa henne tillsammans med brodern som fanns här gift med en jätte muslimsk kvinna, och som hotade henne, misshandlade henne här. Så hon blev så rädd till slut, så hon drog. (GI25)

[Klicka här för förklaring om ömmande omständigheter](#)

Även Marianne, som via sitt lärararbete kommit i kontakt med ensamkommande ungdomar och bland annat åtagit sig att vara ett frivilligt familjehem, lyfter fram förändringen mot de långa handläggningstiderna.

Marianne: Det var ju så att den pojken kom till Sverige redan 2013, och han fick sitt uppehållstillstånd på en månad. Det sa bara tjoff så fick han det. Han började skolan, i grundskolan, och allting funkade bra. Sen flyttade han då hem till oss i augusti 2014, som familjehemsplacerad. Han var 15 år då. I samma veva fick han besked om att hela hans familj skulle få komma, på anknytning. Och det gick fort, så i november 2014 så var de på plats allihop. [...] Vi har några fler exempel i den här kretsen av de pojkar som kom väldigt tidigt, där också familjerna har fått komma eller kanske mamma och något syskon och så vidare. [...] Och fick permanenta uppehållstillstånd inom ett år. Så att innan 2015 -16 så skulle jag säga att då [...] om man hade sagt då att [...]. Nu har man väl ändrat, så klart, på vissa saker, men det finns ju goda exempel och där de här människorna i dag är utbildade,

etablerade. [...] Inte alla, men de här pojkarna jag pratar om, de är utbildade, etablerade, jobbar, betalar skatt och försörjer sig själva och bidrar till samhället. (GI:25)

Engagemanget har inneburit en kunskapsresa

En dimension som ofta kommer fram mellan raderna i intervjudeltagarnas utsagor, men inte alltid kommer till explicit uttryck, handlar om den kunskapsresa som olika stödpersoner upplever att de gjort sedan de börjat engagera sig för de asylsökandes sak. Karin är en av de personer som tydligt ger uttryck för detta.

Karin: Och egentligen så är det ju, om man tittar på vad som har hänt i Sverige sen 2016, med alla de här organisationerna och alla de här grupperingarna som har bildats just kring ensamkommande, så är det ju en kunskapsresa som är helt outstanding, skulle jag säga. För det är ju jättemånga som, precis som mig då, gick in och kunde absolut ingenting, hade inte ett enda hum om någon grundläggande asyllagstiftning och som nu sitter och skriver överklaganden och [...]. (GI:10)

Kraven för att återförenas med sin familj och att få uppehållstillstånd

Den tillfälliga lagens krav för att kunna återförenas med sin/sina familjemedlemmar återkommer i intervjudeltagarnas resonemang. Ayana som är engagerad i ett projekt som bedriver stödarbete för människor med funktionsvariationer, beskriver deras situation så här:

Ayana: Om vi pratar om problem. Till exempel, om vi pratar bara om familjeåterförening finns det bland våra deltagare 18 personer som har pågående ärenden om det. Tre kvinnor och 25 män som skulle återförenas med sina familjer som bor i Eritrea, eller Sudan. Många av dem har ingen arbete, inkomst, så de kan inte, det är svårt att nå de här kraven på försörjning. Det finns några som har ett jobb, men de har inte en tillräckligt stor lägenhet. Ja, det är svårt för dem att hitta sån lägenhet. Det blir jättedyrt. De kan inte betala den. Det är svårt att hitta jobb för nyanlända med funktionsnedsättningar där man kan tjäna lite högre lön. Men i första hand, det svåraste är att hitta jobb. Även om några lyckas med det så är det inte tillräckligt hög lön. [...] Och även om man kämpar mycket, det är jättesvårt att nå det här målet på två år. Efter dom två åren, tappar man allting. Lägenheten blir ifrågasatt, man måste hitta en lägenhet på egen hand. Även om man har hittat jobb, så har man ingen plats där man kan bo [...]. En person hittade jobb, det var okej, han var glad. I slutet av slutet av de två åren [etableringstiden], han måste nu lämna lägenheten som Migrationsverket, eller Arbetsförmedlingen, har ordnat från början. Nu, du måste själv hitta en lägenhet. Även om han har jobb, det är svårt för honom att hitta lägenhet som funkar för honom. [...] Så han skulle flytta till en annan stad, det är omöjligt. Men då förlorade han jobbet. [...] Så det blir noll igen och han måste börja från början. [...] Så om han har jobb, om han har lägenhet, han hade jobb, men han förlorade det, så han måste börja från noll, på grund av försörjningskraven. [...] Så allting [...] han kraschade. Det är svårt att se något hopp. Så det får en jättestor stor konsekvens för hälsan. Många av dem, när jag frågar "varför har ni inte ansökt [om familjeåterförening] inom de tre månaderna?", så säger många "jag visste inte

det". "Jag visste inte om den här regeln. Jag har väntat bara". [...] Migrationsverket kanske säger att "ni har ingen pass", eller de frågar efter något dokument som inte är så lätt för denna personen att få fram. Men det stora problemet nu är detta försörjningskrav för en person, nyanländ person, som inte har något jobb, och inte har någon lägenhet. [...] Så lagen är jätterigid jätterigid, fyrkantig lag, det saknas perspektiv utifrån personer med funktionsnedsättningar. Så jag kan säga att alla av dom som vi har kontakt med har stora psykisk problem. Och dom saknar sina barn. (GI21)

Klicka här för förklaring om familjeåterförening

Ayanas projektkollega som också medverkar i intervjun fortsätter att berätta så här:

Oskar: Jo, men för det första så var det ett väldigt bakslag när den [tillfälliga begränsningslagen] kom, så klart. Och det har inte haft någon positiv effekt alls. Det har bara varit negativa effekter av den tillfälliga lagen, till hundra procent. [...] Jag håller med Ayana i problembeskrivningen, framför allt vad det gäller familjeåterföreningsreglerna, men även asylfrågan. Det här med att, återigen, att man inte ger permanenta uppehållstillstånd, utan tillfälliga. Det är svårare att etablera sig, det är svårare att söka arbete och framför allt få det med framgång. Det är betydligt svårare då. Det går att byta spår, eller på så sätt få arbetstillstånd i stället för asyl. Men likväl, just det här, man knyter arbete betydligt mer [till familjeåterförening] det får konsekvenser för personer som har svårare att få arbete. Det är svårare att få en långsiktig etablering i Sverige nu för den grupp vi möter, så är det utan tvekan. Sen går inte det att göra någonting åt, utan då gäller det att hantera det, antar jag, och sen blicka framåt. Problemet var sen när man förlängde den tillfälliga lagen, som man kallar det, eller begränsningslagen, med två ytterligare år. Att då helt plötsligt så var de här tre åren som personer skulle ta sig igenom, helt plötsligt så var det inte bara de tre åren. Då var det plötsligt två ytterligare år. Och sannolikt så kommer väl det här att förlängas på ett eller annat sätt, många av reformerna i vart fall. Så att det har väldigt negativ effekt, verkligen. Just det här med att personer som har flytt hit, fått flyktingstatus, men kan inte återförenas, funderar på kanske till och med på att återvända, trots att det inte går, man riskerar livet, men just för att få vara med sina barn, som svenska staten numera nekar dem att vara. Det är klart att det har enorma humanitära konsekvenser på det individuella planet, eller familjeplanet. Det går inte att beskriva det närmare än så, tänker jag, utan att bli känslomässig. Men det är klart att det har jättestora konsekvenser. Och det är bara på grund av tillfälliga lagen. Jag kan inte se något annat. Det är det. [...] Just att de som är arbetsföra och kan bidra, de får stanna, men de som inte är det, de ska ut. [...] Det är just paradigmskiftet som jag inte gillar på många plan, men som verkligen drabbar vår målgrupp [med funktionsvariationer], just när det är mycket svårare att få just arbete, som man knyter upp det hela på, att det är det som är sättet att bidra till samhället, det är arbete. Så att det är väldigt tydligt. (GI21)

Ayana: Ja, när vi pratar om denna familjeåterförening, det Oskar har sagt är bra, men jag vill understryka att det är omänskligt. Och det finns lagar som Sverige redan har accepterat, konventioner och sånt, det är mot dom. Man har rätt att leva med familjen. Familjerätt. Det är orättvist att säga nej till en mamma, som har lämnat två barn i världens farligaste land någonstans. Men just den här mamman har fattat beslutet att åka tillbaka till detta landet, att ta risken tillsammans med barnen. [...] Ja, precis, som säger "vi kan". En person har sagt

”jag kan gå tillbaka med hjälp av Röda Korset. Jag vill inte ha den här tillståndet. Jag vill att Sveriges regering tar emot den här. Jag vill gå tillbaka”. (GI21)

Hera som engagerat sig mycket för asylsökande människors möjligheter att få arbete berättar så här om de allt hårdare kraven för att få permanent uppehållstillstånd. Den grupp som Hera syftar på som riskerar utvisning om de inte klarar kraven för permanent tillstånd är de som fått uppehållstillståndet på grund av arbete och därefter återförenats med familjen. Själva försörjningskraven gäller alla som försöker få permanent tillstånd.

Hera: Men det är en sak som jag har märkt, att det är mycket, det är jättesvårt numera att få permanent uppehållstillstånd för en familj. Dom [Migrationsverket] har jättehöga krav. För att få, jag ska snabbt tala om hur det ser ut. För att få permanent uppehållstillstånd så måste familjen, om det är en familj med 2 vuxna och 2 barn till exempel, så måste dom vuxna tjäna 4 000 var netto och dom måste ha 3 000 var netto plus hyran. Det är en inkomst dom måste få ut netto varje månad. Det är 4, 8 plus 6 – det är 14 000 plus hyra. Dom måste ha ut en nettolön på över 20 000. Dom måste ha ett hyreskontrakt, antingen ett riktigt andrahandskontrakt eller ett riktigt hyreskontrakt. Lägenheten måste vara tillräckligt stor, för en tvåbarnsfamilj räcker det inte med en tvårumslägenhet, dom måste ha en trerumslägenhet. Detta gäller för att få permanent uppehållstillstånd. Och söker dom då efter att ha arbetat i 4 år med uppehållstillstånd i Sverige, söker dom då permanent uppehållstillstånd och inte kan uppfylla dom här kriterierna, då åker dom ut. Och då kan dom ha varit, med alla dom mellantider som är när man får gå och vänta på beslut, så kan dom ha varit i 7,8,9,10 år i Sverige. Och så åker dom ut för dom kan kanske inte uppfylla kravet på att få ut en tillräckligt stor nettolön. Är dom då 3 barn så är det ju ännu mer va. Så det är jättehårda, jättehårda krav för att få permanent uppehållstillstånd. Så där är alltså en utvisning från Sverige när dom väl söker permanent uppehållstillstånd efter att ha varit i Sverige med arbetstillstånd. Dom måste ju söka permanent då. Man får inte söka arbetstillstånd en gång till, man får bara söka det 2 gånger. Sen måste man söka permanent uppehållstillstånd och uppfylla alla krav, det är ett exempel på hur det har hårdnat. (GI1)

[Klicka här för förklaring om permanent tillstånd](#)

Kerstin som sedan 2015 varit engagerad i ett omfattande stödarbete för ensamkommande ungdomar i den kommun där hon är bosatt berättar så här om hur ”nattsvart” situationen känns för många av ungdomarna och deras stödpersoner.

Kerstin: Vi har ju sagt många gånger att jag orkar inte, jag pallar inte. Men nu är det totalt nattsvart [...]. För att jag kan sitta och ägna hur mycket tid [som helst] på de här överklagningarna när jag vet att du går på SFI, det kommer bli nej ändå. Någonstans vill man ändå rädda den här lilla stunden när det här nattsvarta kommer till en ungdom; jag fick avslag. För att han inte ska gå och ta livet av sig så försöker man liksom ge något litet hopp, så han hinner vänja sig vid tanken, till nästa avslag [...]. För att det kommer som en vägg. Och det är ungdomar som vi aldrig trodde skulle få de här avslagen. En del av dem. En del vet vi ju. (GI7)

Oskar, som arbetar med juridiska frågor inom ett projekt med fokus på funktionsnedsättning, beskriver sina erfarenheter av den restriktiva asylpolitiken, och hur rättigheterna backas tillbaka, så här.

Oskar: Jo, men jag ska nog säga en sak, och det är att projektet, när det startades, var tänkt att fokusera på personer i Sverige som behöver stöd att komma in i just försäkringssystem och en trygg tillvaro med tillgång till rättigheter. Något som vi ändå har märkt också som inte går att ignorera, det är just rätten till uppehållstillstånd på olika sätt. Vi har mött personer som, både söker asyl, har sökt asyl och fått avslag, eller har sökt om återföring med familjemedlemmar, där det på olika sätt har varit väldigt svårt. Och vi vet att det är väldigt svårt generellt, alltså politiken har begränsat rätten både till familjeåterföring, och de har tagit bort skyddsgrunder. Så att vi vet att det är ett generellt, alltså det är generellt en svår utgångspunkt, man backar tillbaka rättigheter, snarare än att utvidgar dem. Men i det här så har vi också sett att man saknar ett funktionshinderperspektiv. Alltså, hur ska du kunna om du har flera funktionsnedsättningar, är ny i landet och ja, diskrimineras på olika sätt, eller har svårigheter på olika sätt, hur ska du kunna ha tillgång till ett arbete med en viss inkomst och en lägenhet av viss storlek, för att du ska kunna få återföras med dina barn? Det fungerar inte. Men trots det så tillämpar både Migrationsverket och domstolarna en väldigt strikt rättstillämpning, och man tittar på vad som är de formella kraven, och man tittar inte på den nationella rätten i särskilt stor utsträckning. Det finns spretande rättspraxis, och det har vi mött konkreta exempel på också i verksamheten, när personer drabbas väldigt hårt av det här. Och jag menar, om du har posttraumatisk stress, du har psykisk ohälsa för att du inte har kunnat ta med dig dina barn från ett annat land, och så ska du gå igenom åtta timmars sfi, du ska sköta både att hitta en bra lägenhet, kanske hitta en försörjning i övrigt, alltså ett arbete. Det havererar. Det fullständigt havererar. Så systemet är felbyggt. Det finns tyvärr inte en humanism i det, vad det gäller dom här specifika situationerna, som vi har sett. Så att det går inte att bortse ifrån uppehållstillstånds-frågan och familjefrågan, även om projektet i grunden var tänkt att jobba med att skapa tillgång till just personligt stöd och såna här saker, att komma in i myndighetsvärlden och att hitta ett bra liv. Men det är en förenklad bild. Det går inte att bara se det så. (GI21)

Oskars kollega Ayana tillägger att människor med funktionsnedsättning drabbas extra hårt i mottagandet.

Ayana: Min kollega, när han kom, 2015, från [land], hamnade han i ett migrationsboende som inte var tillgängligt för honom. Han har postpolio, en funktionsnedsättning, en rörelse-funktionsnedsättning. Han fick en våningsbädd på överdelen. Han skulle klättra på den här sängen, men han kan inte det på grund av den funktionsnedsättning han har. Så när han frågade och sa att det är svårt för honom, sa personalen att han måste visa det med läkarintyg. Han måste bevisa det. Så den typen av bristande förberedelser för alla migranter, det saknas mycket. Det finns också många andra bland våra deltagare som har hamnat i sånt. Det finns en person till exempel som har ett amputerat ben och han skulle bo i ett boende på tredje våningen, och det fanns inte någon hiss. Det finns praktiska problem i mottagandet. Ett annat exempel är kvotflyktingar, kommunen fick information att de kommer och att tre, fyra personer behöver rullstol, men kommunen förberedde inte hjälpmedel [...]. I checklistan, det finns kanske bara information om ålder eller kön eller någonting, men det finns ingenting om funktionaliteten. (GI21)

Civilsamhällets erfarenheter av hur välfärdsinstitutioner och myndigheter har förändrats

Kommunernas användning av statsbidraget

Kommunerna har kunnat söka statsbidrag för de merkostnader de fick när de tog emot ensamkommande barn och unga under 18 år. Många av intervjudeltagarna berättar om hur kommunerna använt detta statsbidrag på ett sätt som det inte var tänkt av regeringen. Så här berättar Dagny och Benny som är engagerade och drivande i en lokal stödförening.

Dagny: Kommunen fick fyra miljoner från staten, men kommunen har ju inte själv gjort någonting kring det här, exempelvis mat och boende för ensamkommande under 18 år. Utan det är vi, stödföreningen, som har gjort det. Nej kommunen har inte lagt mycket energi på att lösa situationen för dem. [...] Alltså kommunen har bara velat få bort dom här ungdomarna, kan vi ju vara ärliga med att säga. Men så att det har varit, det har suttit hårt inne. Och att vi fick den här miljonen från de statliga anslagen, det var ju på grund av påtryckningar från dom som då jobbar ideellt, men också inom kommunen, och kanske också med politiken, som tycker att "det här måste vi ju ordna". Men till saken hör att vi kom i lite tvist med kommunen, som tyckte att vi skulle betala tillbaka en halv miljon av dem. För att de upplevde att vi hade hjälpt fel ungdomar. Vi hade hjälpt ungdomar i en kommun, som tillhörde en annan kommun från början. Men själva statsbidraget var inte utformat så, det var för ungdomar som bodde i kommunen, inte att de var placerade där. Men kommunen menade på att det var så det var tvunget att bli, så att vi fick inte bidraget. Om vi skulle kunna hjälpa ungdomarna, så skulle det vara just de som var placerade i kommunen. Vilket blev väldigt svårt för oss, för vi visste inte hur det såg ut, vi fick inte tillgång till några listor över det. Dom var sekretessbelagda. Några hade blivit placerade i kommunen och bodde här, några var inte placerade här men bodde ändå här i kommunen, men tillhörde egentligen en annan kommun. Så att det blev jättekrängligt. Och pengarna tyckte kommunen då att vi inte skulle få. (GII14)

Benny: Alltså, kommunen har ju tjänat så jättemycket pengar på det jobb vi har gjort, eftersom vi har ju flyttat över så många ungdomar till kommunen. Så det är nästan 70 ungdomar som omfattas av, som har kommit då. Vilket gör att kommunen fick väldigt mycket pengar i det statliga bidraget. En schablon per dygn. Så nu förra året gjorde socialtjänsten, de gjorde 9 miljoner plus på ungdomar som var i gymnasielagen. Vissa partier har frågat då, "var tog dom pengarna vägen?", liksom så där. Men det har inte gått att få något riktigt svar. Men vi har gjort en liten räknasnurra, hur man snabbt kan räkna ut hur mycket pengar kommunerna faktiskt har dragit in på den här gruppen ungdomar. Givet att kommunen bara har pytsat ut det dom absolut måste. Så de har liksom gått plus för varje ungdom. [...] Och vi har varit väldigt konsekventa, alltså i relation till kommunen. Föreningen har varit väldigt konsekvent. Vi har inte kastat paj, utan vi har bara kört på och varit relativt neutrala i hur vi tycker att saker och ting är. Alltså, varit sakliga. (GI14)

Benny och Dagny berättar att föreningen ställdes inför att betala tillbaka delar av det statsbidrag de slutligen fått från kommunen för att ersätta de kostnader de haft. Anledningen till detta var att de erbjudit familjehem till ungdomar som inte från början varit bosatta i kommunen.

Benny: Jo, men bara för att knyta ihop säcken. I och med att det blev lokallyheter att vi i föreningen skulle betala tillbaka pengar för att vi hade "hjälp fel ensamkommande" kom det ett medborgarförslag. Det var många föreningar som stöttade upp på vår sida, och det blev nästan lite manifestation på kommunfullmäktige. Så där slöt jättemånga upp. Alliansen splittrades liksom, Moderaterna och SD på ena sidan. Och sen så återtog de kravet, så det löste sig. Men det tog ju onödigt mycket energi, och det kändes för jäkligt för oss, inklusive alla familjer.

Dagny: Om de hade fått igenom detta. [...] För det var det, vi tänkte så här "ja, men då ska vi alltså kräva tillbaka från Rune som är 82 år". Som har haft två stycken ungdomar boende hos sig och liksom går på knäna, och som vi har försökt att stötta på bästa sätt. Ja, men nu har han ändå fått lite av dom pengarna. Och vi kan ju inte hosta upp en halv miljon själva. Det kanske vi inte skulle ha gjort ändå. Men det hade ju kunnat bli så. Vi skulle ju inte ha kunnat ta tillbaka pengarna, och han hade ju inte kvar dom. Så himla knasigt! Och det var så totalt onödigt. Och den här attityden som man fick från, som inte tyckte vi skulle ha pengarna, var ju avskräckande. Tyckte vi hade förskingrat pengarna. [...] Jag tror också att det blev så till slut [att de inte behövde betala tillbaka] för att det började bli för jobbigt för dom som tyckte att vi skulle betala tillbaka. Så det är klart att det blåstes ju upp, och det var inlägg och andra föreningar skrev i lokaltidningen. [...] Och det är positivt och bra. För på något vis vet ju kommuninvånarna någonstans att de här ungdomarna finns i vår kommun. (GI14)

Intervjudeltagare i andra kommuner berättar så här om det statliga stödet till kommunerna.

Exempelvis Anita som är socionom och har engagerat sig i ensamkommande barn och även haft flera barn boende hos sig.

Anita: Vi [lokal stödförening] sökte ett sånt statligt stöd, vi blev uppmanade av kommunen att göra det. Det blev väldigt olyckligt för sen var det en lokal missnöjespolitiker som blev skitförbannad när vi fick hälften av det statliga stödet. Det var ju räknat på antal pojkar i kommunen och det var vi som hade ordnat bostäder för dom så det var bara dumheter, men det blev en väldigt tråkig grej där och det blir ju lätt det, via facebook och annat. Men nästa gång när vi skulle söka pengar tyckte Rädda barnen och Röda Korset att nej, nu utsätter vi inte er för det här för det blev väldigt personligt för just mig då. Nu söker vi. [...] Vi har ju till exempel ordnat bostäder för ensamkommande och när dom har fått uppehållstillstånd, tack vara nya gymnasielagen, så har man krävt att man ska flytta adress på dom för att dom ska få pengar från socialtjänsten. Och nu har vi ju fått det här statliga bidraget, så vi har faktiskt tagit av dom pengarna istället, för då har vi tyckt att vi har råd med det. För vi har sagt att vi kan ju inte hålla på att stuva om dom här killarna, så fort en får uppehållstillstånd så måste dom ha en ny adress. Och då har kommunen sagt att ni har ju betalat för dom innan, så varför ska vi betala för dom nu? Alltså väldigt krasst, det är ju en pytteliten kommun och tjänstemän i kommunen känner ju oss mycket väl, dom förstår ju detta. Men i princip upplever jag det som att de går över lik för att spara pengar. (GI:1)

Ove som har haft mycket kontakt med människor som sökte skydd i Sverige 2015, framförallt ensamkommande ungdomar, berättar så här:

Ove: Vi har ju haft ett jättebekymmer med till exempel att få dom pengar som staten har tilldelat för att hjälpa asylsökande att få stöttning. Dom pengarna har använts för att täcka svarta hål i kommunens ekonomi. Förutom i det allra sista där vi fått igenom några saker som har kommit till ungdomarnas del då. Jag ska nu i eftermiddag tillsammans med en kollega träffa två av kommunalråden som ändå är positivt inställda till civilsamhällets insatser. Som vi hoppas vi kan få en bra dialog med, så att vi kan förändra och låta pengarna gå till rätt ställe. [...] Man kan inte se det konkret var de statliga pengarna tar vägen. Nånstans har man gömt undan det i olika former, och en av frågorna i dag handlar om att vi vill se exakt hur dom här pengarna har använts, från det att de kom 2016 fram till idag. Dom har sagt att första omgången gick direkt till att ge kommunens svarta hål ett litet lyft. Men sen påstår dom att pengarna har använts tidigare för att stötta ensamkommande. Men dom kan tyvärr inte peka på vart. (GI:1)

Mona som bor i en liten kommun och som 2017 kom i kontakt med den lokala krisgruppen för ensamkommande ungdomar, berättar så här.

Mona: Kommunen fick väldigt mycket pengar, vi fick 1.9 miljoner till och med, till lilla [Småstad]. Men dom pengarna, det sa socialchefen att "Nej, vi har så många hål att stoppa i så att det är redan slut på de där pengarna". För dom var egentligen öronmärkta, de här pengarna från regeringen. [...] Pengarna hann bara komma så var dom borta redan. (GI16)

Det finns också exempel på kommuner där civilsamhället på ett mer självklart sätt har fått ta del av kommunernas statliga stöd. Exempelvis berättar Vera som är engagerad i en lokal stödförening i Mellanstad så här:

Vera: Jag sökte pengar från kommunen när regeringens riktade pengar för målgruppen kom. Då sökte jag pengar och vi fick 200 000 kr. Så vi startade en organisation. [...] Jag tycker att här har vi nästan bara jobbat med motstånd, när det gäller kommunen och skolan, och det mesta. Vi fick i princip tjata till oss så att de lämnade 200 000 utav de här miljonerna till oss i föreningen, det är ett stöd vi har fått från kommunen, men därvid släppte dom allt. Det var i princip inget redovisningsansvar. Det gjorde jag efter två och ett halvt år, för att vi ville komma tillbaka och återberätta vad vi hade gjort, och så [...]. Jag var med om en så sjuk grej för ett år sen, snart. Helt plötsligt, precis vid december innan jul, så hör någon från kommunen av sig, att de vill ge 100 000 till vår organisation. Då har vi nyligen varit där och berättat på eget initiativ om vad vi gjort med de 200 000 kr vi fått, där jag säger att vi håller på att fasa ur. Att vi kanske har tre kvar som inte omfattas av gymnasielagen, och två av dem har vi löst arbete åt, och den tredje har vi så här och så här. Så att de visste, vi hade sagt att vi ska inte, vi håller på och ska släppa det här, bara jobba med det på annat sätt. Men då hör dom av sig, "vi behöver ert kononummer, för vi ska sätta in pengar, 100 000". Och jag svarar, "nej, vi behöver inte, varför ska vi få pengar?" Då vill jag ha det tydligt till vad. Vad är det vi förväntas göra, bla bla bla. Nej, dom hade inte tid till det, men satte in pengarna på kontot. De har aldrig hört av sig till oss mer. Så de satte in över 100 000 någonstans vid årsskiftet. Så 100 000 kom in på vårt konto, fast jag sa att "jag vill inte ha in dem på kontot".

Och de har aldrig efteråt brytt sig om det, fast jag sa till en gång till. Så nu har vi dom pengarna [skratt]. (GI25)

Andra projektpengar

Intervjudeltagarna berättar även om andra projektmedel som varit tillgängliga för att stötta gruppen ensamkommande barn och unga och hur de har använts. Ett exempel är "tia-pengar" [Tidiga insatser för asylsökande] som socialtjänsten i en kommun använde för ett projekt riktat till gruppen ensamkommande, som Kerstin och Ragnhild berättar om. De är båda väldigt engagerade i lokalt stödarbete för denna grupp.

Kerstin: Socialtjänsten gjorde ett projekt här [...]. Barnets bästa, återvändandet. De berättade i [Mellanstad] att det är ett fantastiskt projekt. De fick också pengar från tia-bidraget. Som jag absolut inte kunde förstå varför. De försökte presentera det här projektet som att hjälpa de hemlösa ensamkommande i kommunen. Vilket det inte alls var tal om, utan det var att övertala dem att ta biljetten dit de hör hemma. Vilket också står i deras syftesbeskrivning. Nästan en miljon fick de i pengar för det här. Det var två unga kvinnor från socialtjänsten som var väldigt naiva.[...] Det kändes som att ungdomarna blev ditlurade i tron att nu skulle de få hjälp med boende. Där de istället blev ifrågasatta vad de gjorde här och varför de inte flyttade till asylboendet i Norrland, eller varför de inte tog biljetten till Kabul.

Ragnhild: Alltså en av pojkarna som vi känner väldigt väl, bandade två timmars samtal med dem, och det har jag överhört, och det är det värsta jag hört. Alltså jag tycker ju ändå att jag kan en del om samtalsmetodik. Det är det värsta jag hört. Det var vedervärdigt. Det skulle underkännas i vilken kurs 1A som helst på gymnasiet.

Kerstin: Ja, det var ju slutrapporten för det här projektet, där framgår det att projektet inte i någon del lyckades med någon av det här ungdomarna som de träffade. Inte i något enda fall lyckades de få ungdomarna att ta biljetten dit de hör hemma, vilket också framkommer i slutrapporten. [...] Och då skulle, då tog de här socialdamerna, ja fint sådär, för då skulle de undersöka varför ungdomarna hellre kunde tänka sig att bo i Paris och vara utsatta. Varför de valde det istället för att stanna i Sverige. Det här med insikten att de har ett ännu vidrigare liv i Sverige, på gatan som papperslösa, [...] och det här använde de de här tia-pengarna till. [...] I småkommunerna, där gjordes det andra politiska beslut. Den ordförande, centerpartist, hon hade jättesvårt att få igenom den här bidragsfrågan, men lyckades. Det var ett föreningsbidrag som ändå skulle frysa inne, det skulle inte användas. Och då fick vi trehundrastrax före jul och det var lite bråttom. Det som också har varit jättesvårt i det här är att hitta en hyresvärd och lokaler. Det är helt omöjligt. Medan kommuner har haft lokaler stående, gamla HVB-hem som man inte vill släppa till. [...] Det var också en reporter från SVT-regional som jobbade hårt för den här frågan med bidraget och boendet för killarna. Det fanns ett boende som stod helt tomt. Kommunen hade avtal på det till tvåtusentjugosex, men plötsligt blev det väldigt upptaget där när den här frågan kom upp liksom. [...] Jättemärkligt för det var som om det var bättre att ungdomarna är på gatan. [...] Och sen när vi fick de här pengarna. Just pengarna från nämnden, dom var väldigt öronmärkta att de skulle gälla de ungdomar som omfattades eller skulle omfattas av gymnasielagen. Projektet skulle vara som en bro över till samhället, det var bara ett projekt. Killarna skulle börja få försörjningsstöd eller CSN och så vidare, och kunna hitta sitt eget boende. Men det är ju inte

gjort, det vet vi ju, det är ju inte gjort på ett halvår. Projektet skulle avslutas i juni tvåtusennitton tror jag det var. Sen lyckades vi gång på gång få en månad till. Vi tjatade till oss de här pengarna. [...] Likaså i [Mellanstad], det finns en liberal kommunpolitiker där som har varit stenhård i det här. Det är nej. Och det är det som alla myndigheter har tagit till sig. Alla socialtanter, skolan går på samma mörka agenda. Det är ett spel bakom gallerierna i det här, som inte vi når. (GI7)

Fredrika, som är engagerad i en lokal stödgrupp för ensamkommande berättar hur avsändaren för olika projektbidrag styr vad de ska och kan användas till.

Fredrika: Men ändå när vi hade tagit hand om de här, eleverna gick i skolan, det enda hjälp som vi har fått, det är från kultur- och fritidsnämnden. Och dom pengarna som vi har fått skulle användas för kulturella ändamål, inget annat. Så det vi är tacksamma för, det som vi har fått, men det var långt ifrån det som man skulle behöva. (GI16)

Mona som intervjuades tillsammans med Fredrika fyller i hennes berättelse:

Mona: Ja, icke till boende och till mat utan bara nöjen. Och det är fruktansvärt när man vet, när man sitter där med ett visst antal, en hel del pengar [från Kultur- och Fritidsnämnden] som man känner man kunde bara kunna stoppa och kunde ordna med boende och fixa med rummen. Vi hade arton personer, två i varje [rum]. Det var nio rum, två i varje rum hade vi på ett ställe här i [Småkommun] som vi fick hyra. Det är mer som korridor, studentboende. Ett gammalt pensionat från början, var det från början, men det är väldigt nedgången och så där. Men han, den mannen och kvinnan [hyresvärdarna] har varit fantastiska och låtit oss haft de här ungdomarna boende två och två i varje rum, och då fick vi hjälp utav kyrkan då till slut.

Erfarenheter som rör socialtjänstens arbete

Vera som är utbildad socionom och har lång erfarenhet av att arbeta med ensamkommande ungdomar berättar hur ad-hoc socialtjänstens arbete och insatser var när hennes familj åtog sig ett uppdrag att bli familjehem för en 15-årig ensamkommande pojke som fått avslag på sin asylansökan och inte hade något "ordnat mottagande" i Afghanistan.

Vera: Alltså ungdomen som vi är familjehem för har aldrig bott hos oss utan att ha laga kraftvunnet utvisningsbeslut. Han fick sitt tredje avslag samma dag som han flyttade hem till mig. Då hade han fyllt femton en månad innan. Vi utreddes och det beslutades om att han skulle flytta till oss. Så han placerades hos oss och skulle vara i Sverige tills han utvisades om tre år, när han fyllde arton. Det var klart från början att han skulle bo hos oss tills han fyller arton, men ingen hade varit med om det förut, så ingen visste vad som var klart, kan man säga. Placeringen gjordes mitt i semestern, när socialsekreterarna var på semester. Så vi hade inte ens ett placeringsmöte när han flyttade hem till oss. Det hade vi först några veckor senare. Och jag visste inte vad vi skulle få för arvode eller någonting förrän fem veckor efter han flyttat hem till oss. När de väl kom hem och hade placeringssamtalet sa socialsekreterarna, som båda var erfarna sedan många år, att de aldrig hade varit med om en liknande situation och att de inte riktigt visste hur de skulle hantera situationen, och det hade

ju inte jag heller, eller några andra. [...] Men det var klart att han skulle gå på återvändarsamtal var tredje månad, och då var det gode mannen som åkte med på det. [...] Och det krävdes mycket att jag var insatt i olika saker som jag normalt inte ska behöva vara insatt i som familjehem. (GI25)

Socialtjänsten ska vara föräldrarna, och föräldrarna säger "Stick! Stick härifrån, belasta oss inte mer. Du får inte sova här någon mer natt". Det var ju så.

Flera av dem vi intervjuat från civilsamhället berättar om hur socialtjänsten inte tagit sitt ansvar för de ensamkommande ungdomar, papperslösa, eller de som har ett ordnat boende, som befunnit sig i kommunen. Ragnhild och Kerstin som engagerat sig som stödpersoner för denna grupp i [Mellanstad] berättar exempelvis så här om sina erfarenheter:

Ragnhild: Det är orimligt det som hände barnen, som man behandlade på detta sätt. Och som inte heller hade några föräldrar. Socialtjänsten ska vara föräldrarna, och föräldrarna säger "Stick! Stick härifrån, belasta oss inte mer. Du får inte sova här någon mer natt". Det var ju så.

Kerstin: Allt runt den killen fallerade. Det är ju också en sak som gör att vi ville berätta, eftersom han blev orosanmäld två gånger och kommunen väljer att inte göra någonting. Jag försökte med skolan, där faller det mellan stolarna. God man blev kontaktad gång på gång av både mig och Ragnhild och vi säger att den här killen mår verkligen jättedåligt, han pratar varje dag om att ta sitt liv. (GI7)

Eva har varit god man till sex ensamkommande ungdomar och beskriver sina erfarenheter av socialtjänstens bristfälliga arbete med ensamkommande ungdomar i den kommun där hon är bosatt:

Eva: Och alla de här ungdomarna som jag överklagade, att de blev utslängda från kommunen. Jag var inte engagerad från början men gick in efteråt och sa att det här har gått fruktansvärt dåligt till. Vissa som har bott i såna här, inte familjehem, utan i kommunala placeringar, de har bara fått veta från personalen "Ja, men du ska flytta i morgon". De har inte fått träffa sin handläggare på socialen. De har inte fått ett skriftligt beslut, så när jag överklagade har det inte ens funnits ett beslut. Det har varit fruktansvärt illa skött, tycker jag. (GI8-9)

Eva har överklagat socialtjänstens agerande i förvaltningsdomstolen flera gånger när socialtjänsten skrivit ut ungdomar på detta sätt och haft "framgång" med det som hon säger.

Eva: Så jag började då. De killar som hade blivit utskrivna började jag överklaga, med hänvisning till att det [inte] finns någon självklarhet i att socialtjänsten kan göra så. I vissa fall sa förvaltningsrätten "Ja, kommunen har gjort rätt och han ska återinskrivas i kommunen". I vissa fall så skrev de "Nej". Och det är ju lite intressant, så jag försökte jämföra dem. Varför säger de ja här och nej där? Jag kan inte ge någon förklaring till det. Ofta har det berott på hur kommunen har formulerat sitt beslut när de har skrivit till ungdomarna.[...]. Men då hävdar kommunen "men vi har rätt att ompröva det", men då har vi sagt så här: "Ja, ni har rätt att ompröva det, men ni har ju redan omprövat det". För grunden till placeringen är att

dom är under 18 år, och om de inte farit med osanning, "om ni har trott på dom då så har egentligen inget förändrats bara för att en annan myndighet är av en annan åsikt, dom har inte farit med osanning. Och ni ska göra en sammanvägd bedömning, er egen bedömning. Ni ska kolla vad skolan tycker, kanske god man, kanske idrottsföreningar." Men dom har bara sagt så här: "Men Migrationsverket säger så", och då har vi svarat: "Nej, men det är felaktigt. Om ni ska göra en ny bedömning så måste ni väga in alla aspekter och ni har redan gjort en bedömning, så det är ganska mycket som ska till för att ni ska ändra er uppfattning." Men dom flesta kommunerna har inte känt till det här, utan dom ser bara att pengarna försvinner, och att Migrationsverket tar hand om dom. (GI8-9)

Kristina, som började engagera sig i asylrättsfrågor för bara några år sedan i en av Sveriges större kommuner berättar så här om hur svårt det kan vara att få hjälp från socialtjänsten för den som är asylsökande:

Kristina: Men sen är det socialen. De enskilda personerna som jobbar på socialen, de är jättebra och jätte välvilliga, men de har såna strikta regler. Så att om personen går dit själv så får de inte nödstöd, för det är en snårskog och man måste svara rätt på frågorna. Så vi har, vi preparerar de asylsökande innan de går till socialen och säger exakt hur de ska svara på de här frågorna. Och är de det minsta lilla osäkra så måste någon av oss följa med, för annars blir det ett nej. (GI6)

Mona som har engagerat sig som stödperson i en mindre kommun i norra Sverige, är väldigt upprörd över hur socialtjänsten gång på gång skjuter över ansvaret för de asylsökande till Migrationsverket:

Mona: Vi har pratat mycket med socialchefen här också, både en annan kvinna och jag, och det var nej. Ett nej är ett... återigen det här mantrat "ett nej är ett nej" och de har utvisningsbeslut, kommunen har inget ansvar utan Migrationsverket ansvarar. (GI6)

Eva som länge har varit engagerad i internationellt solidaritets- och biståndsarbete och numera har uppdrag som god man för ensamkommande ungdomar berättar om hur myndigheters och institutioners olika praxis kolliderar vid åldersuppskrivning.

Eva: De kommuner som jag har fått uppdrag [som god man] av [...], de låter god man vara kvar tills de är 18 [...]. Så de bedömer fortfarande att de är under 18, men då socialtjänsten bedömer att de är över 18 och det där får inte jag ihop över huvud taget. Men sen har jag märkt när jag har jobbat med de ungdomar som jag inte har varit god man åt, utan, vad ska man säga, alla de här ungdomarna som blev hemlösa här i kommunen. Då har jag gått in mer och tittat på deras ärenden också [...]. Eftersom de har behövt hjälp, blivit hemlösa. Min tanke var att "Ja, men då ska jag hitta gode mannen och aktivera gode mannen att hjälpa till här". Och då, i många fall, har det varit så att vissa [gode män] hade då blivit avpolletterade, men vissa visste bara inte att de fortfarande borde vara gode män, utan då kollade jag upp [...]. Dom sa "Nej, men jag är inte god man längre, för han är uppskriven till 18". Då har jag kollat med överförmyndaren som sagt "Jo, men han är fortfarande god man". Och då har jag sagt det till dem, så att om de inte är så engagerade själva har de liksom bara droppat den killen. (GI8-9)

Benny som är engagerad och drivande i en stödförening i sin hemkommun säger att ledningen på socialförvaltningen ger riktlinjer om att inte prata med företrädare för de frivilliga familjehemmen.

Benny: Vi har ett par personer där på socialförvaltningen som vi vet är bra, men det är en ledningsfråga liksom. Det har varit fruktansvärt dåligt, och vi vet bakvägen att socialsekreterarna blivit tillsagda att inte prata med vår förening. Så det är vi säkra på, det rinner ner uppifrån, från politiken. (G114)

Ragnhild och Kerstin berättar om en av pojkarna de haft kontakt med och hur de följt med honom till socialtjänstens individ- och familjeomsorg för att överklaga ett beslut.

Ragnhild: Då vet jag att jag följde med en pojke. Han överklagade socialtjänstens beslut, och jag kommer ju inte ihåg de rättsliga instanserna, vad de heter. Vi var i alla fall på någon tvist, på individ och familj. Det visade sig att det inte var möjligt att överklaga, när vi väl satt där. Men det var en handfull pojkar. De hade inte varit i skolan, enligt socialtjänstens totalt undermåliga utredningar som jag läste.

Kerstin: Ja, så som vi försökte, men kan ni inte. Alltså [Mellanstad], okej nu befinner sig ungdomarna i [Mellanstad]. Då kunde socialtjänsten ju starta samarbete med de kommunerna ungdomarna kom ifrån. Men det var man inte intresserad av. Ett nej var ett nej.

Ragnhild: Det fanns inget intresse för att hjälpa de här ungarna, det var ju så uppenbart, det fanns inget intresse.

Kerstin: Vilket ingen tog ansvar för, och det var ju då han hamnade i missbruk. Vi var till socialtjänsten, missbruksenheten. Vi träffade en handläggare där, hon var ganska nyexad. Vi berättade hans historia. Hon sa "det här är ju alldeles fruktansvärt, han behöver hjälp nu. Det är akut." Ragnhild hade skrivit en orosanmälan också. Han kommer att dö förr eller senare på ett eller annat sätt. Han hade också flera suicidförsök bakom sig, med inläggning. Men hon hörde inte av sig sen. Hon sa det, "det här är ju väldigt akut, jag ska genast prata med min chef", och hon hörde inte av sig. Jag försökte jaga henne i två månader, innan jag fick något svar. Hon hade så många pojkar med samma förnamn på sitt skrivbord, så hon kunde inte hålla reda på dem. Han fick ju avslag då, för han vara asylsökande och då var han Migrationsverkets ansvar. Dom fick ordna med det där. Migrationsverket har ju som sagt var ingen missbruksvård. Vi försökte också gå genom asylhälsan, att det skulle bli landstingets ansvar. De menade på att socialtjänsten i [Mellanstad] hade så bra KBT-behandling, så han hänvisades till det. Vilket han ju inte fick. Sen hände en massa jobbiga saker efter det här, så han är ju inte aktuell längre. Men jag överklagade i alla fall socialtjänstens beslut att inte ge honom missbruksvård och det kom ett beslut här för några månader sedan, från förvaltningsrätten, där de, alltså det visade sig att socialtjänsten hade gjort fel. [...] Jag har ju varit med flera pojkar till missbruksvården. Det har ju också tagit lång tid att övertala de här pojkarna, att de behöver den här hjälpen. Dom är jätterädda att det innebär avslag. [...] Men så sist var jag med en kille som hade ett rejält tungt missbruk. Han behöver ha nya droger var fjärde timma dygnet runt, och det är ett jättetufft liv, samtidigt som han försöker klara skolan. Och han har säkert ett mentalt funktionshandikapp också, som inte kan utredas på grund av missbruket. Men han skulle absolut få hjälp, men det var öppenvårdsbehandling. Både han och jag värdjade om behandlingshem. Men så jobbar inte den här kommunen, utan man får först prova med öppenvård. Då ifrågasatte jag om det inte fungerar, om han inte

klaras av att komma dit? Eller inte ser någon nytta med att komma dit, vems är då ansvaret? Nej det är ju en individuell fråga som man får bedöma senare. Jag är helt säker på att då kan man helt enkelt avbryta den här kontakten, och säga att klienten har inte medverkat i sin behandling. Därtill under Coronakrisen, då kan inte socialtjänsten skriva remisser för avgiftning, för sjukvården tar inte emot någon. Det enda sättet du kan hamna på avgiftningen är ett akut tilltag. Och den här killen skulle aldrig klara av att sätta sig själv i en abstinens situation. Ja, han måste vara abstinent för att de ska ta emot honom.

Ragnhild: När dom här pojkarna kom som inte fick bo kvar i [Mellanstad], därför att dom hade för mycket frånvaro i skolan. Jag kände ju de här socialsekreterarna som hade skrivit dessa undermåliga utredningar. Därför att jag hade ju kontakt med dom via jobbet och då läser jag de här undermåliga utredningarna. Det hade varit den enklaste saken i världen att i din bedömning skriva att: bla bla bla. Så hade ungen fått bo kvar, och så gör man inte det. Det går över mitt förstånd, det fattar jag inte. Och så vet jag i min egen yrkesutövning hur lätt det är att tänja sig. Det är lätt. Det är klart att det finns ett handlingsutrymme, och jag tycker det är obegripligt att man inte har använt sig av det. (G17)

Om möjligheten att få bo kvar i sitt boende vid första avslaget berättar Ragnhild och Kerstin så här:

Ragnhild: En del ungdomar fick ju bo kvar, som var placerade av [Mellanstad].

Kerstin: Det kom ett beslut genom politikerna, genom då, två kolon fyra tror jag det är. Att de ungdomar som bodde kvar på HVB-hem och familjehem som hade fått ett avslag kunde få bo kvar tills dom fick alla avslag.

Ragnhild: Ja, men sen fick de bo kvar och vänta på en del också.

Kerstin: Ja, på gymnasielagen. Det var ju så många som var hemlösa.

Ragnhild: Runt [Mellanstad] har vi ju kranskommunerna, små kommunerna, och de här pojkarna gick ju i skola i [Mellanstad] och hade kompisar där. Och de fick minsann inte bo kvar en enda dag. De sögs ju in till [Mellanstad], och de var ganska många, och var ju så otroligt styvmoderligt behandlade. Dom som kom att bo i båtarna och parkerna. Men kommunens hållning var också att vi ska minsann inte hjälpa dem. (G17)

Karin har haft nära kontakt med två ensamkommande killar och berättar så här om den ena killen som hon varit särskilt orolig för.

Karin: Så jag orosanmälde honom två gånger då till kommun och skrev att "nu har ni en 17-åring boende på ett vuxenboende som är kraftigt suicidbenägen, han kan inte bo där, det är fara för hans liv". Och då svarade de som att de inte kunde säga något till mig på grund av sekretess, men att de hade åtgärdat det. Och deras åtgärd var att de hade skickat honom ett brev på posten där det stod att om han kände att han mådde dåligt så kunde han vända sig till vårdcentralen. Det var allt dom gjorde. Dom kunde lika gärna ha haft en ungdom som hade hängt sig på boendet. Alltså, de sket helt i hur dåligt han mådde. Jag försökte få kontakt med skolans elevhälsa. Ja, dom var på långsemester, så där var det ingen kontakt, och sen var det ett skollov. God man pratade jag med, "nej" det var inget fel på honom. Hon hade inte uppfattat att han mådde dåligt. Lite ledsen var han ju att han bodde där men något större fel var det ju inte, tyckte hon. (G110)

I intervjun beskriver Karin också den lokala stödgruppens kontakt med socialtjänsten mer generellt avseende gruppen ensamkommande ungdomar och deras rättigheter till bland annat ekonomiskt stöd.

Karin: Från det att ungdomarna har fått inhibition till det att de har fått sitt uppehållstillstånd, då ligger det på socialtjänsten att betala ut dagersättningen. Och det där hade vi ju läst på under sommaren när gymnasielagen kom, så där låg vi liksom steget före då. För då hade vi koll på hela alltihop och lagstiftningen, och vi visste att socialtjänsten ska betala ut det där. Så det var ju inget tvivel om det. Det visste däremot inte socialtjänsten, så det var ju riktigt jättemycket tjafs om det. Vi fick halvt processa mot kommunen gång på gång. [...] Jag satt ju på socialtjänsten typ varannan dag där i början med olika ungdomar och såg till att de fick sina pengar och träffade deras handläggare som jag skickade till kommunjuristen och så. (G110)

[Klicka här för förklaring om boende och bidrag](#)

Karin berättar mer utförligt om en av de killar hon haft kontakt med och hur det gick till när hans ansökan om försörjningsstöd fick avslag.

Karin: Då hade den här killen och hans bästa kompis då, som egentligen hade klivit in som ställföreträdande förälder närapå ett år tidigare, eftersom den här killen hade ju ingen då. Då hade de varit på kommunen och dom hade ansökt och dom hade lämnat en väldigt massa papper, för den andra killen hade någorlunda klart för sig vad som behövdes. Och sen så hade han sagt till den som de pratade med, att "om det finns några problem i det här, om det fattas någonting, ring mig för att [namn] förstår inte det här, han kan inte svara på era frågor, han är hörselskadad, så att om det är något problem ring mig så ska vi liksom fixa det här". Och det gjorde dom inte, utan de gav honom avslag på försörjningsstöd och då stod det i avslaget att han inte hade medverkat till att lämna rätt uppgifter och därför hade han fått ett avslag. Och då gick ju han i bitar och förstod ingenting och det gjorde inte kompiserna heller, "vadå inte medverkat, vi har varit där, vi har pratat med dem, vi har lämnat en hel packe papper, vi har visat läkarintyg på att han är hörselskadad" och så vidare, och så vidare. Så det var ju helt, ja men det var ju helt bisarrt. Det var ju så dålig myndighetshandläggning så man kan skrika åt det. Och då kom dom till mig för dom visste ju att jag fanns liksom och då ringde dom en fredagseftermiddag och frågade "kan vi komma och visa papper?", "ja, visst, kom". Sen satt vi väl i fyra timmar och gick igenom hans situation, och då visade det sig att det var ju inte bara det här med försörjningsstödet, utan det var ju även boendet. Migrationsverket hade sagt att "okej, men nu är inte du vårt ansvar längre så nu kommer vi inte att betala för ditt boende". Så då var han ju på väg att bli bostadslös och det är liksom en kille, han reder sig inte. Han gör bara inte det. Så då tog jag tag i det och började ringa till kommunen. Och sen valsade vi runt på fyra olika delar i kommunen där de skulle ta ställning till hans omsorgsbehov och så kom de fram till att "ja, men vi kan bevilja honom hemtjänst". "Jaha, okej, vart tänker ni leverera den någonstans då? Komma ner till Stadsparken och hjälpa honom där eller hur tänkte ni nu?" Dom kunde liksom inte ta in att den här killen, han blir bostadslös, han har ingenstans att bo, "nej, men det passar inte i våra regler". Men så insåg de att det här går inte. Så att han fick faktiskt bo kvar utan betalning för de hade inte hjärta att kasta ut honom. (G110)

Karin summerar sina intryck från samarbetet med den socialtjänsten så här:

Karin: Nej, men det var väldigt oklart vad som var kommunens ansvar och kommunen sa att "nej, nej, nej, den här gruppen [som omfattas av gymnasielagen] har vi inget ansvar för". Men efter mycket om och men så fick vi dem att förstå att de i alla fall skulle betala ut dagersättningen, men därefter var det stopp. (GI10)

Vera har haft uppdrag som kommunalt familjehem. Men den aktuella kommunens regelverk var att den som arbetar med ensamkommande ungdomar i kommunens verksamhet inte kan ta uppdrag som kommunalt familjehem, och då valde Vera att säga upp sig för att kunna ta uppdrag som familjehem.

Vera: Socialtjänsten var väldigt tydlig här att de tyckte det kändes obekvämt att utreda personer som arbetar i kommunen, för uppdrag som familjehem. De kanske skulle kunna komma i kontakt med någon [kollega]. [...] Så de var väldigt tydliga med att de ville hellre få ungdomar från andra kommuner som flyttade till familjer här på orten. Och att våra ensamkommande ungdomar som vi hade här, några stycken, skulle flytta bort till en annan kommun. Och det var en sådan sak som jag var tydlig med att jag tyckte att "Nej, men de ska ju få vara kvar med sina nätverk, det behövs familjer här". Så jag tryckte på om det. Men jag sa upp mig då, för man får inte jobba i kommunen med målgruppen om man också är familjehem med målgruppen. Och så gick vi igenom en lång utredning på kanske fem månader, sex månader tog det, innan vi kunde få ta emot någon. Och då placerades Sami hos oss. Vi hade lämnat förslag på att vi tänkte att han skulle kunna vara en bra matchning, men att de skulle utreda det på vanligt sätt, eller vad man ska säga. Han fyllde 15 ungefär när han kom till oss. [...] Jag känner några till från kommunen som fick placeringar i familjer här. Då gick de via [vårdbolag], och kommunen köpte in det. (GI25)

Vera fortsätter att berätta så här om pojkens familjehemsplacering:

Jag tänker, Samis ärende har aldrig varit kring uppskrivningar och de sakerna. Där har funnits en annan struktur och stabilitet, vilket har gjort det extremt komplicerat också i kontakter med socialtjänsten. För det var ju ny handläggare varje halvår. Och varje halvår så hade handläggaren inte koll på att han skulle utvisas när han fyllde arton. Till och med så pass så att när det började närma sig, när han var sjutton och ett halvt och de kallade till ett arton-årssamtal, där man ska förbereda på, "nu ska personen bli arton och kanske flytta från familjehemmet och bo själv och si och så". Då fick jag påminna den handläggaren att "när Sami fyller arton, så betyder det att han ska utvisas". "Ja, visst, ja. Nej, då kanske inte det är så lämpligt att vi tar det med honom nu ändå". Och sen fick vi ändå gå på ett sånt samtal hos dem. Så att det har inte, här ute där jag bor, har dom inte haft någon mer som Samis situation. Så de är inte rustade för detta i dag heller. Det finns ingen erfarenhetsbas. Jag kan säga att det finns nog ingen på det kontoret i dag som ens som vet om att de har haft en [ungdom med utvisning som ska genomföras när ungdomen fyller 18 år]. För alla handläggarna som hade jobbat i flera år, de slutade. Det har bara varit konsulter och nyutexade socialsekreterare som har pendlat långt under alla de här åren. Så han har satts i väldigt många ännu sämre, alltså, kränkande situationer, på grund av att de inte har haft koll och rutiner, inte har vetat hur man jobbar på det här sättet. Hur jobbar skolan med det till

exempel? En person som ska utvisas fyra år efter han har gått i svensk skola i fyra år. Eller jag menar, efter fyra år. Alltså, hur jobbar man där? Vi gör utredning. Alltså, studiemotivationen under fyra år med någon som har utvisningsbeslut hela tiden. Med någon som har extra svårigheter. Alltså, jag har fått lägga extremt mycket tid på och jag tror att jag har blivit så jävla bra på samhällskunskap, kan jag säga. (GI25)

Mer generellt beskriver Vera kontakten med kommunens socialtjänst så här:

Vera: Det var jättesvårt att få till en bra samverkan och kommunikation, trots att min mamma jobbade på skolan och jag är utbildad socionom, och Nettan var god man. Min mamma fick stötta. För att vi skulle kunna stötta ungdomarna så fick mamma skapa relationer med handläggare på kommunkontoret, och informera. Vi fick skicka vad lagen sa, och vi fick informera. De hade en gruppleadare, förste barnsekreteraren, som jobbade emot allting. Jag vet att en av oss tre var uppe och skulle visa med storskärm, för alla cheferna där, att "så här, här är lagtexten där det står att de har rätt till det här från er", och si och så. Och han fortsätter hävda hela tiden att "nej, det är inte sant". Eller, och han hävdade det först, och hon plockade upp på skärmen för att visa exakt här. Det har varit sånt extremt motstånd för dem att behöva ta i de här ungdomarna. De har liksom inte, det är som att den målgruppen skulle de inte behöva jobba med. "Det här är inte vårt, det här är inte vårt" om och om igen hela tiden. [...] Ja, alltså, kommunen avsåg sig på något sätt ansvaret och släppte dem som fyllde 18 år. De släppte dem på en dag. Alltså, de skickade killar till Migrationsverket och visste att killarna skulle få avslag där, men lät dem inte packa sina saker och inte komma tillbaka och hämta dem i princip. Det var alltså på en dag. Så det kunde bli att gode män hörde av sig till oss som förening och lämnade såna sekretessuppgifter. Så att vi kanske hade en vecka på oss att lösa något ideellt familjehem så personen hade någonstans att ta vägen sen. (GI25)

Erfarenheter av institutionsplaceringar

Ragnhild och Kerstin har också erfarenheter av att några ensamkommande ungdomar som de haft kontakt med har blivit eller varit institutionsplacerade. De berättar så här:

Ragnhild: Jag följde en pojke rakt igenom en SiS-placering [Statens särskilda ungdomshem] vi har ju ett boende här i regionen och, det är faktiskt en av mina patienter. Han rökte bra mycket hasch när han fick ett dödsbesked. Han bodde i en av kranskommunerna, och fick ett dödsbesked när han var sexton år. Mamma dog. Som var den enda han hade, och han lämnades ensam med det. Det var före jag kände honom. Han rökte bra mycket hasch, och i samband med det, han fick nåt sort spel och slog sönder bra mycket i HVB-hemmet. [...] Okej, de hade kanske tagit nån sprit som inte var rätt. Det där som man inte ska dricka, som man blir blind av. Nånting sånt var det. Han och två pojkar. Men eftersom han sedan tidigare hade ögonen på sig eftersom han hade rökt hasch så blev det en inläggning och avgiftning. Och istället för att göra som man gör med andra ungdomar, kolla upp vad som inte stämmer och ge stöd, så sattes han på ett särskilt ungdomshem. Helt ofattbart! Eftersom jag hade den där professionella kontakten med honom så kunde jag stötta honom. Och hålla kontakten under hela den vistelsen. Den var lång. Nu kan jag inte säga hur länge han var där, men åtta nio

månader. Och det var en katastrof! En fullständig katastrof! Han hade ju så fruktansvärt mycket PTSD den här pojken! Nåt rekordartat. Han fick ju sådana här stora dissociativa anfall, vilket jag kunde prata med personalen om, en del. Dom var ju rätt okej att prata med, och kunde beskriva det där. När han tappade orienteringen och slog sönder sig själv och allt vad det var. Och därför så kom han väl aldrig därifrån, därför att det här hände. Och det var ju absolut helt fel insats för en så svårt sjuk pojke, skulle jag säga. Sen så släpptes han till, ja släpptes är väl ordet, till en mer öppenvårdsaktig del av institutionen. Som inte ligger på den institutionen utan i en annan kommun, i nån av bruksorterna. Där han skulle bo lite för sig själv, och ha stöd av brandkåren där. De var snälla och fina. Men det var svårt för honom så han skar sönder sig, när han var där. Och då sögs han in igen. På en ännu hårdare avdelning på SiS. Och blev sönderslagen av såna här [visar med kroppen, muskulösa] plitar vid två tillfällen. Jag är helt övertygad om att det verkligen var så. Och till slut så flyttades han därifrån. Då tror jag att det hade gått nästan ett år. Och kom på nåt HVB-hem med extra insatser och redde upp det hyfsat bra. Men alltså, han gjorde ju jätte allvarliga suicidförsök efter det där. Han var ju så, så traumatiserad av den här vistelsen. Han var ju så traumatiserad från början. Han hade varit med om fruktansvärda saker. Så fick han dödsbesked, och ingen fanns för honom då, och sen så blev det SiS och det var en fullständig katastrof. Och det vet jag, alltså jag har ju pratat en del med SiS-personalen. Man har ju ett perspektiv på de här pojkarna, som man inte har till några andra.

Kerstin: Men placeringar överhuvudtaget, det har vi ju pratat mycket om. Men ungdomar och barn som, ensamkommande som bodde i familjehem eller HVB-hem, där det blev en konflikt. Att man inte ens fick ha känslor, att man kunde inte ta de där konflikterna. Då flyttades ungdomen runt, och så blev det nånting svart i protokollet. Så flyttas man runt och runt och runt och runt. Istället för att en vuxen vågade stå kvar [rösten bryts].

Ragnhild: Och jag vet inte, det finns ju ett brödrapar som jag har följt också, jättelänge. Som placerades i nåt sånt här privat företag [skakar på huvudet]. Den historien, alltså de är trovärdiga de här pojkarna. Den historien är ju vedervärdig. Den killen har jag också träffat via jobbet på bup. Storebror där kom upp i handfängsel till våran akutavdelning. Han hade själv liksom bett att få träffa en doktor. Han kunde inte svenska på den tiden, och jag tänkte jag måste få tag i en tolk. Han var övertygad om att man lärde sig inom de här företaget att om man beskrev killarna som farliga så fick dom högre ersättning. Att det fanns en ekonomisk aspekt i det här. Den pojken känner vi mycket, mycket väl, han är ett dygdemönster. Men han kom alltså upp till bup:s akutmottagning i handfängsel därför att man hade sagt i familjehemmet - jag tror att det där företaget bestod av bekanta som hade tänkt ut saker gemensamt. Han kom upp i handfängsel, och som tur var så träffade han en bra läkare som förstod att här är, den här pojken måste vi hjälpa. Och så lärde jag känna honom sen. Men jag är helt övertygad om att man använde de här brödraparet, att göra dem farliga så man fick mer betalt. Dom fick också flytta mycket, men inom företaget hela tiden. (G17)

När kontakten och samarbetet med socialtjänsten fungerat

Hanna har uppdrag som kommunalt familjehem och beskriver positiva erfarenheter av kontakterna med socialtjänsten.

Hanna: Nej, men jag tycker att socialtjänsten har agerat jättebra, att de gjorde vad de kunde. Och det var ett bra beslut att, ja, nu var det inte deras beslut att han inte skulle bo kvar där. Det var det där familjehemmet som inte ville ha kvar honom längre. Men det var bra att de placerade honom hos oss, och de har varit, det är väl två kvinnor där framför allt som vi har haft kontakt med. Han har sin socialsekreterare, och henne har vi träffat då och då. Dom har kommit hit och fikat och vi har varit där och så där med jämna mellanrum. Och hon socialsekreteraren har väl varit bra och så där, inget särskilt. Sen så har det varit hon den andra kvinnan, som var den som utredde oss som familjehem som är ansvarig för det, och hon ringer ibland och kollar hur det är med oss och så där. (GI4)

Även Benny, som är engagerad och drivande i en lokal stödförening, berättar om erfarenheter av enskilda socialsekreterare som det fungerat fint att samarbeta med.

Benny: Men som sagt, ett par socialsekreterare har vi förtroende för, och som gillar oss liksom, som är bra människor. Som kanske har hjälpt mer än vad det fått för sin chef, och sagt mer än vad de skulle ha fått [med tanke på sekretessen]. (GI14)

Benny och Dagny ger också exempel på att socialtjänsten kontaktat dem för att få hjälp med enskilda ungdomar.

Dagny: Jag menar vi har ju vid flertalet tillfällen också fått frågan från socialtjänsten själva. Alltså från dom som jobbar med ensamkommande, som direkt uppifrån inte får hjälpa dom, då tar dom kontakt med oss och undrar om vi kan hjälpa den ungdomen som de har. Så att vi har hjälpt socialtjänsten med ungdomar. Alltså, det är så snurrtigt.

Benny: För att vi hjälper ju ensamkommande ungdomar av en helt annan anledning, många gånger, än vad liksom kommunen gör. Och de vet att, jag menar om vi vet att "han kommer få flytta till Norrland om inte vi fixar ett boende åt honom". Ja, det blir, på något sätt blir det oschysst. Vi gör ju det för att vi vill det och så. Men det kan ju också utnyttjats, utnyttjas av kommunen, liksom. [...] Då när det fanns en överhängande suicidrisk för flera av ungdomarna kontaktade vi kommunen också. Och då så hörsammade de oss och mobiliserade upp med team. Och vi hade en träff med skolan och det informerades runt om i kommunen, till skolor, och kuratorer. Det kom extra kuratorer under en period.

Dagny: Och de fick två samtal var ungdomarna. (GI14)

Eva, som varit godman till sex ensamkommande ungdomar har också exempel på när hon tycker att samarbetet med socialtjänsten har fungera bra, i relation till själva handläggningen.

Eva: Jag kan säga så här att den killen, han blev då uppskriven i ålder och då skulle vi ha ett möte om det och då sa jag till socialen "Nej, men det accepterar inte jag". För då var det tal om att han skulle skrivas ut och då sa jag det att "Nej, men jag tänker inte acceptera det, ni har skrivit in honom. Och bara för att Migrationsverket tycker att han är 18, så innebär inte

det att det är något som ni ska eller behöver gå på, utan ni har gjort er egen bedömning och behöver göra er egen bedömning. Det är så lagen fungerar, så att om ni gör det så överklagar jag direkt". Och så sa jag det att "Ja, men han har tazkira och han håller på att skaffa pass". Och då blev de så här: "Jaha. Ja, ja, men då" De var väldigt positiva och samarbetade. Och så var det någon väldigt engagerad som sa "Ja, ja, då förstår jag och då avvaktar vi". Så de godtog det här med hans pass, fast att Migrationsverket inte gjorde det. Och sen så gick det ganska länge, för sen så, vad ska man säga, socialsekreteraren fifflade kvar honom, även efter att han inte hade rätt att vara kvar. Han fick vara kvar i systemet, fast kommunen fick inga pengar för honom. Så när hennes chef började fundera på varför det inte gick ihop, det där, då var hon så här: "Ja, ja, vi måste fixa något alternativ för honom, innan jag blir upptäckt" [skratt]. Hon har gått utanför sin roll bara för att hon tyckte att hela det här var så fel. Så jag tycker att kommuner fungerar väldigt olika och även inom socialtjänsten kan socialsekreterare fungera väldigt olika. (GI8-9)

Erfarenheten att behöva informera socialtjänsten om hur lagstiftning och riktlinjer som gäller för ensamkommande unga ska tillämpas har även Veronika, som driver det lokala stödarbetet för ensamkommande ungdomar i sin kommun, erfarenhet av. Hon berättar även om gott samarbete med enskilda handläggare på Migrationsverket.

Veronika: Alltså, vi har ju arbetat upp relationer med personer som jobbar på ungdomskontoret, som det heter här då. Och där hade vi några som, ja som vi fick lära upp alltså. Dom var så glada att vi kom och satt där och hjälpte till med allting. Så då blev det liksom en trygghet för dem att vi var där, och vi kunde också få direktkontakt och snacka med dem. Och det har blivit så i relation till Migrationsverket också, att vi har några handläggare som vi, eller jag alltid kan ringa till, som alltid ställer upp och tar fram uppgifter eller dokument som man behöver. Så på det viset så har det funkade ganska bra. (GI25)

Flera intervjudeltagare berättar om socialsekreterare som använder sig av det handlingsutrymme de har i sitt arbete, och ibland även går utanför ramen för sitt professionella åtagande. Sådana erfarenheter finns det också i relation till personal på hvb-hem. Så här berättar Mona som är stödperson för ensamkommande ungdomar i en mindre kommun i norra Sverige.

Mona: När de skulle flyttas ut, ungdomarna, från boendena, då fick personal på boendet inte säga till oss att den och den nu blev hemlös om en dag eller om tre dagar. De visste inte exakt vilken dag men de visste att det var på gång. Nej, de fick inte göra så, säga till oss. Men de fick däremot lämna numret till grabbarna då, så de själv kunde ta kontakt med oss i stödgruppen. [...] Jag kände också två stycken som jobbade på olika boenden, och de får inte begå något tjänstefel, så det kunde komma ett sms bara att "det är en på gång". Så det är också det här kryptiska. Det känns som om det är undercover allting, det är verkligen som om det varit en konstig film de här åren. Man har bara fått veta att det är någon på gång, och sen så har de här grabbarna själva ringt. När vi väl fick igång de här grabbarna, då visste de till slut vem de skulle höra av sig till. Så de ringde lite nu och då, och "nu är den på gång, och den och den". [...] Det var en kille, han ringde och vi sa "se till att vara kvar här, bo där nu". Det var både fyra och sex sängar i de här lokalerna hos Migrationsverket. Så att det var en kille, han var faktiskt bara 16 år, då slog till och med Socialtjänsten larm om den killen kom jag på. Så en grej har de gjort bra, socialtjänsten. Han var bara 16 år men Migrationsverket fick

honom till 18 år, så han blev utkastad från sitt hvb-boende. Och det var en liten kille som absolut var 16 som valde att han inte ville bo i familj, han ville klara sig själv. "Jag kan bo själv, jag klarar mig själv", så här typisk 16-åring. Och skolan såg det och de inne på boendet såg det och till och med socialtjänsten, man hade hand om honom. Socialtjänsten hade noga sagt det till Migrationsverket, att "det här går inte, han måste få bo kvar, han är bara 16". Men till slut, han fick bara flytta från den ena dagen till den nästa, ut från boendet bara pang tjong. De körde in honom, boendet körde in honom till Mellanstad med hans pick och pack och sen så hörde han av sig till mig och sa: "Jag har hört att du hjälper, att du kan hjälpa oss. Kan du hjälpa mig?" Och jag sa "Ja, just med boende och fixa så här". (G16)

Ove har haft mycket kontakt med ensamkommande ungdomar som sökte skydd i Sverige 2015, och berättar så här:

Ove: Ja, man kan väl säga att även om vi kanske inte alltid får dom svaren som vi önskar så tycker vi ändå att vi har en dialog med kommunen. Den är visserligen hela tiden baserad på oss, att vi tar steget och kontaktar. Samtidigt så säger ju både kommunalråden och enheterna att "vad skulle vi göra om inte ni i civilsamhället fanns? vad skulle vi kunna göra då?". Och det visar sig ju att dom kan ju naturligtvis göra en del men långt ifrån allt. För det är klart att civilsamhället med det engagemang som finns hos dom som verkligen vill, det är klart att det händer mycket då. Så att vi har ju en bra dialog tycker jag med våra, både beslutsfattare och dom enheter som vi jobbar tillsammans med. Men det är klart, det är hela tiden på vårt initiativ, att vi får dra i frågorna. (G11)

Om hälso- och sjukvården och rätten till vård

Vi hade en kille faktiskt, han fick åka ambulans och han fick en räkning på 57 000 för han inte hade något giltigt LMA-kort.

Mona som är stödperson för ensamkommande ungdomar i en mindre kommun i norra Sverige, beskriver sina erfarenheter så här:

Mona: Den vanliga hälsocentralen, där har det varit lite si och så. Det är det också så här återigen, ibland har de inte haft LMA-kort, de har varit papperslösa några stycken, i omgångar, och då gäller det att man, oftast har vi följt med. Jag har varit med väldigt många killar och har kunnat prata mig till det, lite förstående. Men sen har man lyckats komma på någon som verkligen bara går efter konstens alla regler och absolut inte gillar att det skulle vara gratis, att det skulle funka. [...] Vi hade en kille faktiskt, han fick åka ambulans och han fick en räkning på 57 000 för han inte hade något giltigt LMA-kort. [...] Personalen som man möter i första skedet, dom har varit jättebra på den vårdcentralen här, som vi har gått till, så att säga. Så det tycker jag. Sen är det svårt att få hjälp när det bara är möjligt med det mest akuta egentligen. Och där kan jag tycka att det känns tungt och tufft, för att många hade nog behövt haft mera hjälp än vad de kan få. De kom liksom ganska snabbt i väg sen, och då har de inte hunnit fått någon hjälp egentligen. Kanske lugnande, men det är svårt. (G16)

Även Maria, som har kontakt med och stöder flera unga vuxna har erfarenheter av att det kan vara svårt för ungdomarna att få hjälp från vårdcentralen, att det kräver en extra manöver.

Maria: Någon gång har jag ringt till vårdcentralen i [Småstad], för att Mostafa varit sjuk, och också för de andra [som bor hos Maria]. Men där har jag, ja det här är förfärligt, jag kan prata i tre dagar med er om allt som jag har varit med om. Där har jag varit med om väldigt förfärliga saker, att de absolut inte ville hjälpa. Och då hade jag tur, för där fanns det en mamma till en flicka, som var kompis med min dotter, och då kunde jag ringa och säga "jag vill tala med Maria", och då sa jag "hörru du, nu är ett av mina barn sjuk". Jag säger mina barn, för det är lättare, jag är inte så där mammig, men jag märker att det fungerar bäst om jag säger så. Och för dom också, om de säger "min mamma ska komma", då blir det starkare. Så det är därför vi gör så. Men så där på vårdcentralen har jag väl fått hjälp med läkare. (GI3A)

Benny och Dagny, som driver det lokala stödarbetet för ensamkommande ungdomar i sin kommun berättar så här om sina erfarenheter, avseende en specifik ungdom:

Benny: En kille som blivit psykiskt sjuk, vi var på psykakuten. Och det var, apropå hälso- och sjukvård, där var det ett märkligt beteende. [...] Han var, han mådde inte bra, stackaren. Men nej, ni vet.

Dagny: Det var bara rappakalja som kom ur honom.

Benny: Och sen till psykvården då, och träffa dem där. Och sen, jag frågade läkaren "vill ni att jag följer med in?" Och nej, då tyckte inte han att jag skulle göra det då. "Okej". Och sen visade det sig efter samtalet att ingenting hände, och så hade de inte ens en tolk liksom. Den killen var jättedålig på svenska. (GI14)

Kristina som är väldigt engagerad i två stödverksamheter för ensamkommande ungdomar, har goda erfarenheter av flyktinghälsan.

Kristina: Och här i [Storstad] har vi ju flyktinghälsan och där får dom ofta bra bemötande och hjälp. Där kan man bara hänvisa och sen så fixar dom ofta det själv. (GI6)

Mona och Fredrika som är engagerade i stödarbete för ensamkommande i en liten kommun ger även exempel på samtalsstöd som där finns tillgänglig för denna grupp.

Mona: I Småstad finns det något som heter [namn] och där har några stycken grabbar kunnat gått och fått prata.

Fredrika: Med psykolog och få lite terapeutiska samtal. (GI16)

Ragnild som, utöver sitt frivilliga stödarbete för ensamkommande ungdomar, också är verksam inom barn- och ungdomspsykiatri (bup) har erfarenheter av när det varit svårt att få hjälp av barnpsykiatri innan det blivit riktigt akut.

Ragnild: Jag tänker på den här lilla pojken. Han blev först inte inlagd på bup, det var ju lite innan han blev inlagd. Jag vet, personalen jobbade ju gratis den natten. Första gången som han var så här suicidnära, och tog in honom i något personalrum i smyg. Rädda för bestraffning [av ledningen]. Jag tror att jag kanske kände mig lite friare, som hade en annan

yrkesidentitet, och kunde stå upp för mig. Men de tog hand om honom, men så vågade dom inte det mer. Och så gjorde han ett suicidförsök och då blev han inlagd. (GI7)

Ragnild berättar om sitt arbete på bup, hur hon tog flera ensamkommande ungdomar som patienter och prioriterade arbetet med dem, och hur hon ibland gick utanför sin professionella roll i detta arbete.

Ragnild: En del kollegor på bup-mottagningen visste om det. Det är en stor mottagning, eller jag pratade väl inte så himla mycket om det med så många. Vi har två som jobbade med de här pojkarna och flickorna [ensamkommande]. Vi var väl överens. Även om det bara var jag som gjorde den där resan över [gick utanför sin professionella roll och började arbeta aktivt på mottagningen]. Jag skulle ju aldrig ha kunnat fråga om det. Om jag hade följt riktlinjerna och frågat uppåt i organisationen, då hade jag fått nej. Likaså skulle ungdomarna inte ha fått gå kvar efter åldersuppskrivningen, eller efter att de hade fyllt arton eller hur det nu var. Men det frågade jag aldrig om. För det tyckte jag var onödigt, för då hade jag fått nej och då hade det fått jätte dåliga konsekvenser. (GI7)

Erfarenheter av hur skolan har agerat i relation till gruppen ensamkommande ungdomar

Dagny och Benny som arbetar mycket med ensamkommande ungdomar i sin kommun berättar så här om skolans agerande.

Dagny: I vår kommun så har den här gruppen av ensamkommande unga blivit så åsidosatt från skolan. De hade språkinträdning på en gymnasieskola med en ledning som inte ville ha dom där. Dom har hanterats så otroligt fult under den här perioden när dom gick på språkinträdningen. När dom fyllde 18 år så fick dom ju inte vara kvar heller, eller då fick dom ju sluta. Vi har anmält det till Skolinspektionen och dom har varit där. [...] Så att de flyttade dem från själva skolan till en barack som inte var funktionell. Den var inte bra på något vis. De fick inte äta i samma matsal som [de andra eleverna i] skolan, utan de fick äta i en annan matsal en bit bort. Och ledningen var så otrevlig, även mot oss som försökte kommunicera med dem för att underlätta deras situation. Lärarna gick på knä liksom, de orkade inte med den här bemötandet som de fick [från skolleningen]. Så att det har varit katastrof, rent ut sagt, även där, på just den delen. Men det är för att kommunen har verkligen gjort allt för att [...], det finns vissa då som har jobbat på vår sida. Men ledningen har varit sån, även bland politiker [...] och inom kommunstyret liksom. (GI14)

Men enskilda lärare har varit väldigt hjälpsamma och samarbetsvilliga kring ungdomarna, säger Benny.

Benny: Flera lärare på språkinträdning var ju superbra. De har verkligen varit, dom är ju en del av oss, så att säga. Och då på de här söndagsträffarna som vi har haft, där vi letade familjehem, då var två av lärarna med. Den ena läraren har ju en gedigen erfarenhet av att hjälpa papperslösa, och har gjort det långt innan den här tiden, så att säga. Hon är liksom en av dem som har en papperslös fortfarande som bor hos sig, så att säga. Så vi har fortfarande

kontakt och så. Nej, men dom lärarna hjälpte oss. Det dom kunde hjälpa oss med, det var liksom att kommunicera med de ungdomar som vi inte ännu hade kontakt med. Och hålla koll på, "när fyller du år liksom?", göra den kartläggningen över ungdomarna och deras ålder. Så vi hade en kartläggning då, när respektive ungdom fyllde år. (G114)

Mona som har kontakt med många ensamkommande ungdomar i en liten norrländsk kommun berättar om liknande erfarenheter.

Mona: Jag tänker bara att vi har sån jäkla tur att det är så otroligt många mänskliga lärare på vår skola, som är så otroligt fina och har empati och verkligen jobbar för sina elever. Vare sig dom är svenska eller utländska eller hur de är. De är otroliga, de har verkligen kämpat på med eleverna. Så vi har sån tur att de har sina goda hjärtan, säger jag, för att runt om i landet så har det varit vansinnets vansinne med lärare. (G116)

Karin, som har haft kontakt med och stöttat många ensamkommande ungdomar, berättar om en specifik ungdom som hon har haft kontakt med och hans erfarenhet av hur en enskild lärare hjälpte honom.

Karin: Och han blev då placerad i [Småstad] och när han kom dit, då fick han sitt tredje avslag. Eller ja, han fick ingen prövning då. Och gränspoliserna eller om det var Migrationsverket, jag kommer inte ihåg vilket, lurade honom att skriva på det här frivilligt återvändande. Men då kom han ihåg att den här läraren han hade haft hade sagt att "om du får problem så får du ringa", så han hade ju sparat hennes telefonnummer. Så han ringde och försökte, och han kunde ju inte mycket svenska, försökte förklara sin situation och dom fattade i alla fall att han hade skrivit på något papper som han kanske inte skulle ha skrivit på och att nu var det bråttom. Så dom kastade sig i bilen och åkte till [Småstad] och hämtade honom bara rakt upp och ner och sen började de gräva i hans ärende för att se vad hade hänt. (G110)

Maria, som har stöttat flera unga vuxna som kommit ensamma till Sverige, har också positiva erfarenheter av skolans bemötande och förhållningssätt.

Maria: Det började med att jag åkte till [bostadsområdet], där det finns en folkhögskola, med tre killar och berättade för rektorn där att "ja, de här, de är papperslösa, sitter hemma, sitter och väntar, de är 18 plus, de får inte gå i skolan längre, eller 19 plus, men de vill lära sig svenska eller någonting". Då hänvisade de till [en annan skolverksamhet], och så hjälpte jag killarna med att skriva tre personliga brev. Och dom kom alla tre in, och jag betalade för dem. (G13A)

Även Ragnhild berättar om lärare som tar ansvar för denna grupp ungdomar, men som flera av de andra säger hon också att det handlar om enskilda lärare som agerar så, att det inte betyder att skolan generellt förhåller sig på det sättet.

Ragnhild: Jag har ju träffat lärare, i jobbet så blev det ju så här mer formellt. Att man bjöd in in till möten med både socialtjänst och ja, skola och så där. Lamt och tamt tyckte jag, då måste jag ju uppföra mig. Då var ju jag på jobbet också. Men visst har det funnits lärare som

har ställt upp otroligt mycket. Men det är på individnivå som man har hjälpt. Alltså, det är att man har råkat få rätt lärare. Pojken som kom i handfängsel, där plockade ju en jättefantastisk skolkurator in honom på gymnasiet fast han inte var behörig. På något underligt sätt. Så att han har räddat upp hela sin framtid. Men det är ju enstaka individer. Sen så har det funnits enstaka rektorer som vi har beundrat. Som har varit lite modiga. Till exempel har man sett mellan fingrarna på att det har varit mycket frånvaro, och pratat och fört dialog med pojkarna och sett att det här är inte lätt. Vi kastar inte ut den här eleven för då blir det en katastrof. Det där att våga tänja lite för elevens bästa, det är inte så svårt. Men dom har väl inte varit i majoritet, de här människorna. (G17)

Kerstin, som intervjuas tillsammans med Ragnhild, berättar om lärare som "bränt ut sig" i sitt engagemang för denna elevgrupp.

Kerstin: Det har ju funnits lärare som engagerade sig tidigt i det, just när deras elever blev hemlösa, åldersuppskrivna. Dom blev snabbt utbrända skulle jag vilja påstå. Dom finns ju lite grann i bakgrunden. Man kan fråga dom lite, man kanske kan få någon adress av dom. Men dom är alla, jag skulle säga att alla säger direkt att "jag vill inte engagera mig, jag gick in i väggen för det här". (G17)

Hon berättar också om hur ungdomarna fått fel information kring vad som gäller om de omfattas av gymnasielagen och de konsekvenser det fått.

Kerstin: Sen har ungdomarna hänvisats till, vi har inom kommunen något som heter [namn]. Som står för att ungdomarna ska komma in på rätt skola på gymnasium, vuxenutbildningscenter. Dom har gett ungdomarna fel information. Dom har själva varit på en informationsdag som hölls av svenska kyrkan om gymnasielagen, där även Migrationsverket var och pratade. Dom damerna från den organisationen var över huvud taget inte villiga att lyssna på vad som sas då. Jag hade en volontär kollega som jobbade inom svenska kyrkan som hade hand om den utbildningsdagen, och hon ringde mig i pausen och sa; "Det är katastrof! Dom här tanterna kör hela tiden sin egen agenda, va. Dom säger emot allt, till och med det som Migrationsverket säger, säger de emot här". Och jag har själv stått och tjafsat med de här damerna på [namn på lokal verksamhet]. Där de säger att; "vi kan minsann gymnasielagen". Vi vet vad som är bäst för ungdomarna. [...] Och sen så har jag hänvisat dem till SFI eller svenska grund, "ja om du vill gå den utbildningen då måste du gå matte grund i två år, det är det bästa för dig". [...] Och en av tanterna har uttalat sig om att, "vi har sett att det är bäst för ungdomarna när de är i den här åldern att gå över till vuxenstudier på sfi. För då kommer de längre i sin utbildning". Ja, men, menar jag, det spelar ingen roll om du inte har uppehållstillstånd. [...] Vidare så fanns det, en ny privatskola som startade efter sommaren, där man skulle ha sfi och ett yrkespaket som är en sammanhållen vuxenutbildning. Jättebra rektor där i början, jag hade mycket kommunikationer med henne. Jag har satt över många ungdomar dit för att de skulle kunna gå sfi. För att de skulle kunna gå sfi kombinerat med vård och yrkesprogrammet. Vi satt och tittade på hur hon eventuellt skulle kunna skriva en studieplan nu är inte hon kvar längre. Kommunen har helt plötsligt sagt att, nej det här håller inte längre, det är vi som är ansvariga för utbildningarna så vi har separerat sfi från yrkes paketet på den skolan. Utan att ungdomarna som går de här utbildningarna vet om det. Migrationsverket har talat om att, "vi vill ha ny studieplan på de

här ungdomarna". Det är inte skolan som gör studieplanen utan det är den här vuxenutbildningscenter, som gör studieplanen. Och ungdomarna faller. (GI7)

Klicka här för förklaring om gymnasielagen

Veronika som själv arbetar på en folkhögskola talar i termer av en balansakt, att å ena sidan stötta ungdomarna så mycket som möjligt, men å andra sidan inte göra det så pass mycket att skolans ledning börjar reagera på det.

Veronika: Vi [folkhögskolan] har fortfarande många ungdomar som studerar här. Det har inte varit helt lätt, för de flesta har egentligen inte kunskap för att studera på gymnasienivå. Men där har vi skrivit och ordnat för dem. Vi har tillsammans hittat lösningar för alla, i princip. Det är några som inte klarar av det helt enkelt, för att de är så låg utbildningsnivå. Men det här har varit tungt, för jag har inte velat vara den som alltid slåss för killarna. Alltså, man får balansera. För blir jag för aktiv så vet jag att då kan det bli nobben från skolan. Det är en balans. (GI25)

Skolan försökte få hjälp från socialtjänsten, men dom gjorde ingenting. Utan killarna skulle ut och då gick det från ena dagen till nästa. Hade man tur så kunde det ta två, tre dagar innan dom behövde flytta

Flera intervjudeltagare berättar om lärare som engagerat sig i ungdomarnas situation utanför skolan. En av dem är Mona som ger stöd till ensamkommande ungdomar i en liten kommun.

Mona: Ja, jag har pratat mycket om det med så skolan. De larmade för att det var fler och fler ungdomar som mådde så väldigt dåligt, så att kuratorn på skolan, skolsyster, det var kaos. Och sen även på boendena så har det varit många fantastiska människor. Dom fick inte säga att den och den måste flytta ut, det fick dom inte, men däremot larmade de att killarna mådde så dåligt. Så skolan försökte få hjälp från socialtjänsten, men dom gjorde ingenting. Utan killarna skulle ut och då gick det från ena dagen till nästa. Hade man tur så kunde det ta två, tre dagar innan dom behövde flytta. (GI16)

Även Karin, som engagerat sig mycket för ensamkommande ungdomar, berättar om positiva erfarenheter av lärares insatser för dessa ungdomar.

Karin: Och där var det ju många lärare som fångade upp. Lärare som vi har haft i våra grupper, liksom våra Facebookgrupper, så har vi haft många lärare. Och då har vi ju fått meddelande att "ja, nej, men nu är det en till den här veckan då som har fått alla avslag, som är under utvisning, han vill inte lämna, är det någon som kan prata med honom?". För många lärare tyckte ju inte att dom kunde liksom ta på sig det här efter jobbet-rollen, att det blev svårt att vara lärare på dagen och vara någonting annat på kvällen. Vissa lärare har gjort det, men inte alla lärare. Men de har ändå liksom har haft någon form av omsorg om de här ungdomarna och velat och hoppats att någon annan kan ta vid då. Ungdomarna har ju varit kvar i skolan, men då har den här läraren vetat att ja, men nu har den här ungdomen

ingenstans att bo och den har ingen god man längre och den sitter i skiten. Så att vi fick mycket sånt i de här Facebookgrupperna och då var det kanske sju, åtta personer som jobbade ganska intensivt med att försöka lösa det ungdom för ungdom, och att hitta någonstans för dom att bo, genom just de här privata vägarna. (GI10)

Erfarenheter från civilsamhället av åldersbedömningar

Karin är engagerad i en stödförening som framförallt fokuserar på ensamkommande unga. Karin ger ett exempel på hur särskilt sårbara individer som skrivits upp i ålder drabbats.

Karin: Sen har jag haft en kille som jag har hjälpt mycket [...] som är lindrigt utvecklingsstörd lindrigt och har många fysiska krämpor. Och han är också en sån här kille då som blev uppskriven och blev av med god man och blev satt på gatan från en dag till den andra. Han bodde [...] var familjehemsplacerad i en persisktalande familj eftersom han pratar persiska och är uppväxt i Iran. Och eftersom han var hörselskadad och liksom inte haft samma förmåga att lära sig svenska så placerades han i en persisktalande familj. Och det funkade väl ganska bra, men sen blev han uppskriven och då fick han inte vara kvar, hamnade hos [nationell frivilligorganisation], där gick det åt fanders, där höll han nog på att svälta ihjäl och eventuellt hände det andra saker där som vi inte riktigt har kommit till klarhet med. (GI10)

Ove, nu pensionerad och aktiv genom kyrkan för framförallt ensamkommande ger sin syn på okulär bedömning av ålder med ett exempel.

Ove: Mycket godtyckliga. Jag har ett fall som jag jobbar med just nu, det var en kille som kom till Migrationsverket, det var 2016. Han pratade med en handläggare och så säger handläggaren så här "jag ser att du uppenbart är över 18 år och kommer att skriva upp dig". Inga medicinska kontroller ingenting var gjort mer än en ögonkontakt och då visar det sig att dom skrev upp honom 44 dagar. Och det kunde man se väldigt uppenbart tydligt. Man blir mörkrädd. (GI1)

Kristina är engagerad i en stödorganisation för främst ensamkommande afghaner. Kristina lyfter fram en situation där Migrationsverket efter medicinsk åldersbedömning inte följer regelverk som gäller för barn:

Kristina: Jag tänker på en av killarna som bodde på ett ungdomsboende, och sen bara bestämde man att "nä han är över arton år". Han var fjorton år sa han själv. Då flyttade man honom till ett vuxenboende där han for extremt mycket illa. Sen gjorde man en medicinsk åldersbedömning på honom. Då visade det sig att han var under arton år. Men han fick ändå bo kvar på det här vuxenboendet. (GI16)

Professionella aktörers erfarenheter av förändringar i regelverk och praxis

För många av dem som intervjuats utifrån sina yrkesroller är förändringarna som skett inom asylområdet de senaste åren ett dominerande tema i intervjuerna. Eftersom de flesta har varit yrkesverksamma i många år har de lagt märke till följderna av lagändringarna, och än mer förändringarna av hur lagen tillämpas och myndigheternas arbetssätt. De asylsökande de träffar på senare tid har ställts inför ett annat och mer svårnavigerat regelverk än asylsökande gjorde några år tidigare. I sina kommentarer till själva lagändringarna fokuserar de intervjuade professionella främst på sådana ändringar som verkar ha genomförts så snabbt och ogenomtänkt att de blivit särskilt svårtolkade och fått orimliga konsekvenser, utöver de avsiktliga begränsningarna. Det handlar till exempel om försörjningskravet vid familjeåterförening som är utformat så att vissa familjer splittras på obestämd tid utan möjlighet att återförenas varken i Sverige eller någon annanstans. Reglerna för åldersbedömningar och inte minst "gymnasielagen" har också ställt de asylsökande inför motstridiga budskap och hopplösa situationer som de intervjuade uppfattar som följderna av ogenomtänkt och illa förberedd lagstiftning. När det gäller "praxis" hos Migrationsverket och domstolarna uppfattar de intervjuade att lagtolkning och rutiner har glidit i restriktiv riktning även på områden där ingen lagändring skett. De, som i sin yrkesverksamhet ska försöka vägleda eller företräda asylsökande, måste anpassa sig till de ständigt ändrade villkoren. Det kan gälla bevisvärdering där allt mer orimliga krav ställs på de framförda bevisen, mer av slentrianmässiga beslut och mindre förståelse för sårbara grupper, neddragen tid som advokaterna får lägga på att prata med de sökande och arbeta med sina inlagor, lika väl som sämre tillgång till rättshjälp och kunniga tolkar. I många av uttalandena återkommer att intervjupersonerna upplever en allmän attitydförändring hos myndigheter som påverkar väl så mycket som formella regeländringar.

Följder av lagändringarna 2016

Anna och Mehdi, lärare, reflekterar över förändringar i lagstiftningen. De har märkt att de asylsökande är mycket mer fokuserade på att få jobb, vilket hänger samman med försörjningskravet som gäller för att få permanent uppehållstillstånd, men även arbete som krav för att få uppehållstillstånd över huvud taget för dem som inte fått asyl.

Anna: När det gäller asylsökande [...] är det väldigt mycket mer fokus på jobb. Där lämnar jag lite utrymme i min kurs, så att de kanske inte kommer varje dag och så, utan att det finns en desperation. Och det är inte bara ekonomiskt, utan det är också för att man upplever att hela asylprocessen hänger på om man har ett jobb eller inte, eftersom diskursen är så. Alltså, för att vara i Sverige, så måste du ha ett jobb. Och någonstans i asylprocess ... alltså, oavsett om man ska göra spårbyte, så måste man ha möjlighet ... om man får avslaget, det tredje avslaget, då måste man kunna ha en fot inne på marknaden, arbetsmarknaden, för att man sen ska kunna fixa det. Och sen är det de i gymnasielagen, som är desperata efter jobb, och även om man har tillfälligt uppehållstillstånd. Så det tycker jag formar hela lärprocessen, vad är viktigt, alltså det är bara jobb, jobb, jobb.

Mehdi: det gäller samma i min klass, alltså. Många av mina deltagare jobbar också samtidigt, medan de kommer till skolan. Vi har kursen på förmiddagen, så när de går från skolan så går de direkt till jobbet. Alltså, det är också viktigt för dem, för att de ska försörja sig själva samtidigt, när de lever här i Sverige utan uppehållstillstånd. Ja, och det är ... alltså, det är egentligen de här arbetskraven, som är knuten med ... asylprocessen. [...] Svårt, egentligen, för att man har inte flera alternativ att välja mellan, utan man har bara ett alternativ som gäller, och det är det, att du måste ha ett jobb, oavsett vad har du för livssituation.

Intervjuare: Har man då fått ett sånt arbetstillstånd under asylprocessen, eller jobbar folk också utan tillstånd, eller är det lite blandat?

Mehdi: Nej, alltså det jag menar med de som ligger i asylprocessen, jobbet är lite mer för försörjning. Men sen också, som Anna sa, ifall man ska byta spår i ansökningen, så måste man också ha bra bas i arbetsmarknaden, skulle jag kunna säga. Och sen, de som har uppehållstillstånd, tillfälliga uppehållstillstånd, så är det också krav att man har en fast anställning, eller minst två år anställning, när man ansöker om permanent, vilket är också dåligt för de som har ett mål att studera mot högskolan, vilket hindrar dem från det ... alltså, jobbet. Alltså, om man ska hitta en fast anställning, ett jobb, det händer inte så här [knäpper med fingrarna], utan man ska arbeta kanske minst sex månader, 100 %, och sen får man veta ifall man ska fortsätta eller inte. Och ... ja.

Anna: Jag kan också tycka att det är svårt som lärare, för att om man har deltagare som man kan se har möjlighet på sikt att plugga på högskola eller på universitet och så, så är det jättesvårt att guida, för att eftersom lagen är som den är, så blir det som att det enda man kan säga är "skaffa ett jobb", alltså lite så. Det blir svårt, för att man vet inte om man ska strypa folks möjlighet ... Om man säger så här: "fan, ja, det är klart att du ska gå på universitetet, go for it", så vet man inte om man gör den personen en björntjänst, för att då kanske inte personen får lov att stanna i Sverige, som resultat. Så man hamnar i såna situationer som inte är så tillfredsställande att vara i. Man vill peppa alla och pusha alla till att nå sin fulla potential. (GI24)

Inga, hälsoinformatör, kommenterar frågan vad hon har för erfarenhet av tillfälliga uppehållstillstånd och vad de betyder.

Inga: De som jag träffar med tillfälliga, det är de som arbetar med mig. En av dem har tillfälligt. Hon har en jättepress på sig. Hon flydde från Afghanistan tillsammans med sin man och sin son. Och mannen och sonen blev tagna så det var bara hon som klarade sig till Sverige. Och så har hon bott här själv utan sin son som ... ja, han var liten då. Så då har hon bott i några år och sonen och mannen har bott i Pakistan, och haft kontakt med dem och mått ... Hon har mått jättedåligt, men hon har ändå klarat av att jobba med oss. Och sen så kom mannen och sonen och det blev inte heller lätt, för då hade de varit ifrån varandra ganska länge och det fanns en massa misstankar och så där. Och nu sliter hon ... Nu har jag hjälpt henne så hon har fått anställning hos oss igen, men bara en tillfällig. Och hon måste ha jobb så att hon kan få stanna. Nu har hon fått tre år. Men sen vet hon inte. Och får hon inte jobb ... Och nu är det jättesvårt att få jobb, så det ser jag hur det är. (GI31)

I diskussionen om vad tidsbegränsade uppehållstillstånd fört med sig, exemplifierar Inga, hälsoinformatör, med hur hon själv rekryterat personer med kompetens från asylboenden till att bli kommunikatörer. Men det blir "väldigt sorgligt" när projektet inte kan bli permanent och de får sluta.

Inga: Man gick ut och sökte folk på boenden och så där, och då hittade man människor som själva samlade egna grupper och var lite huvudfigurer i sin grupp. Och så rekryterades de.[...] Det projektet höll på mellan 2017 och 2019. Sen släpptes det, så flera av dem har inget att göra längre. [...] Det blev väldigt sorgligt. Det var jättemånga som var väldigt duktiga och hade lagt ner väldigt mycket arbete på det här. (GI31)

Nora, sjuksköterska, och Angelica, psykolog, på flyktingbarnklinik, svarar på frågan om lagändringarna har märkts och tar upp exemplen med tillfälliga tillstånd och skärpta grunder för tillstånd. De kommer även in på en senare lagändring nämligen skärpning av reglerna för bistånd, så att asylsökande som bosatt sig i vissa "utsatta" områden inte får dagersättning.

Nora: Ja, det märks jättemycket, tycker jag. Jag kan bara säga, jag kommer ihåg första gången jag träffade ett barn som hade tillfälligt uppehållstillstånd. Det var kanske 2010 eller något sånt där, och vi pratade om det att ... ja, han har tillfälligt uppehållstillstånd. Det spelar ju ingen roll, det är som att vara asylsökande eller papperslös, man vet ju ändå inte om man får stanna. Och han kunde inte landa, utan mådde ju jättedåligt på grund av det här tillfälliga uppehållstillståndet. Och nu är det som att vi inte riktigt på samma sätt pratar om det, för att alla har tillfälliga. Men den här stressen kommer ju tillbaka när det ska förnyas. Så att det är jättestor skillnad i fråga om trygghet för de patienterna som vi möter som har PTSD eller komplex PTSD och mycket stressymptom.

Angelica (GI30): Ja, gud, ja. Och jag tänker också ... Det är kanske på den allvarsammaste nivån där att man har tillfälliga uppehållstillstånd, och också att man har också skärpt grunderna på asyl i Sverige, men alla de här förslagen som syftar till att göra det mindre ... det man brukar kalla signalpolitik som ska göra att människor inte ska söka sig hit. Jag har svårt att se hur signalerna går, men signalerna går ju definitivt för de som befinner sig här, för de får en svårare tillvaro. Jag tänker, det vi har nu är ju den här nya ebo-lagen som kom i somras, som gör människor helt plötsligt utan ekonomi om de vill flytta från en våldsam man och barnen inte ska behöva flytta till Migrationsverkets förvar någonstans, utan gå kvar i sin skola, så kan ju inte frun skilja sig och flytta, för då förlorar de sitt LMA [dagersättning för asylsökande] till exempel. Med ebo-lagstiftningen från första juli i somras så får du inte LMA om du bosätter dig i [Stadsdel]. Men det betyder också de som bor här redan förlorar ju inte sin LMA, men om de byter adress, om det så bara är grannlägenheten...

[Klicka här för förklaring om bistånd enligt LMA-lagen](#)

[...]

Nora: Man påminns om det där hela tiden. Men det är mest de ensamkommande jag tänker på. Med familjerna så vet jag inte riktigt. Det jag kan se mest är familjer som har haft uppehållstillstånd tidigare och blivit av med det. Det har vi ibland. De har kvar sina fyra sista siffror i våra journaler, för det gäller fortfarande, fast de kanske är asylsökande igen. Och där är det väldigt oklart vad som ska hända, och det är ju som att ... någonstans gränsland, asylsökande, papperslös, för det beror ofta på någonting att de har hamnat där. Att de har blivit av med en anknytning, till exempel, eller någonting sånt.

Angelica: Det är väl också oro över att förstå systemet. Att man ska skicka in förlängningsansökan i tid. Jag tänker, för det är många syrier som har varit på skyddsskäl som förlängs efter 13 månader. Alla är nog inte jätteoroliga att det inte ska gå att förlänga, men det är mer att det kan bli fel, alltså det är den källan till oron. (GI30)

#levnadsvillkor

Matilda, familjevårdsinspektör, svarar på frågan om vad lagändringarna har betytt.

Matilda: Jag tänkte på det här med tillfälliga ... Alltså med TUT, kring just med ungdomar. För den [tillfälliga lagen] infördes och så var det lotteri vilka ungdomar som fick TUT och vilka som fick PUT. Och så var det vissa ungdomar som väntade, som redan hade varit i Sverige i flera år som sen fick tillfälligt uppehållstillstånd. Det är en egen problematik i sig att då bara bli förlängd och så är det tillfälligt. Det ställer till det såklart jättemycket med vår vårdplanering kring de här ungdomarna och de mår ju jättejättedåligt. Och sen så finns det ungdomar som fick tillfälligt uppehållstillstånd precis innan de fyllde 18, men sen så ska det förlängas, det här tillfälliga uppehållstillståndet ... (GI29)

Jana och Emilia, diakoner, får frågan om vad för slags ärenden de möter i den juridiska rådgivningen och kommer in på familjeåterförening. Många de möter drabbas av ett försörjningskrav som de kunde ha sluppit om de ansökt inom tre månader efter sitt uppehållstillstånd. Ämnet återkommer senare då de också berättar om andra regler som gör att människor nekas återförening och hur de arbetar med det.

Jana: Om det är familjeåterförening så är det det krassa att människor som kommer hit och har varit här väldigt länge, sökte inte familjeåterförening när de direkt kom in i landet, utan då faller man på egen försörjning. Det är den krassa verkligheten och ... Ja, men då ...

Emilia: Där finns en jättestor informationsbrist gällande det. [syftar på att skyddsbehövande kan få återförenas med familj utan försörjningskrav om ansökan kommer in inom tre månader efter att anknypningspersonen fått uppehållstillstånd]

Intervjuare: Man visste inte att man behövde göra det?

Jana: Nej, nej. Och då är det försörjningen, bostad. Men så har vi flera ärenden när försörjning, bostad har gått igenom, men eftersom personen inte har pass så kommer man till då identitet och då ska det göras DNA. Så den vägen ... Ja, då får man vänta på det. [...]

Intervjuare: Jag skulle bara vilja komma tillbaka till den här tremånadersinformationen [...] Vem tänker ni primärt har missat att ge den informationen? Är det ombuden, är det handläggaren på Migrationsverket? Vad är det som gör att de här familjerna inte har fått den informationen, tänker ni?

Emilia: När du säger så så tänker jag att det borde kunna vara dubbelt. Jag menar, har du kontakt med ombud så vore det väl jättebra om det gick genom ombudet också som du har en personlig kontakt med. Jag tänker att det är inte jättemycket information som behöver nå fram egentligen. Det är ju väldigt kort, men väldigt tydligt att det är den här [tiden] du har. ... Jag vet inte [...] hur ser informationen ut nu, Jana, när man får den? Jag tänker att det blir väldigt byråkratiskt och att det blir väldigt mycket allt annat som man ... Det försvinner. [...] Det skulle nästan behöva komma för sig, liksom som ett tydligt ...

Jana: För ja, när man har frågat dem som man har mött flera gånger "var den där informationen när du kom hit till Sverige ...?" så ... De är som i en chock. Allting är så mycket så att du tar inte in det där. Du vill med allt försöka få hit [...] din familj. Så du börjar den här sökningsprocessen med att komma in i samhället och sen så ... Ja, men ombudet skulle behöva återupprepa det där flera gånger innan de där tre månaderna har gått. Och jag tänker, vi har mött så många med familjeåterförening och ingen av dem här faller in på att (...)

Intervjuare: De har inte upplevt att de har fått den här informationen?

[allmänt medhåll]

Intervjuare: Är det någonting ni har påtalat för handläggare vid något tillfälle?

Jana: Faktiskt inte. Nej.

Emilia: Nej. Jag höll på att säga, när är det vi pratar egentligen med handläggare? Det blir så sällan. För vi hamnar i överklagande, eller i ny ansökning då. Alltså då är man redan förbi.

Jana: Eller att vi ... Ja, men som vid familjeåterföreningen där så då hjälper vi till med ganska många överklagan. Men då ...

Intervjuare: Och vad handlar de om då, alltså de överklaganden som ni gör?

Emilia: Oftast har det då fallit på någon av de här tre, om man tänker försörjning ... Alltså att någonting kring bostaden, någonting kring arbetet eller någonting kring identitetshandlingar, att det är där någonstans det har fallit. [...]

Jana: Att Migrationsdomstolen ska pröva igen, att det ska prövas igen.

Intervjuare: Har ni fått gehör. Har ni fått bifall någon gång på en sån överklagan?

Emilia: Men vi vet ju hur regelverket ser ut, så oftast handlar det om att man måste försöka ändra situationen. Om en person kommer till oss och har sökt och sen visar det sig att den har för liten lägenhet eller vad det nu kan vara ... Då är det först att försöka ... Ja, men söka då kanske uppskov för att ha chans att ändra verkligheten och sen börja där. Att försöka ändra förutsättningarna. Eller få ett nytt arbetsgivarintyg som säger någonting annat ... För vi vet vad som gäller. Det är sällan lönt att överklaga med samma förhållanden. [...]

Jana: Precis. Och så är det nu. Träffade en man förra veckan, han har fru och ett barn, och han hade då fått avslag framför allt på bostaden. Men det är väldigt konstigt för [samordnare i kommunen] hade skrivit ett intyg om den här bostaden, att det ska ... Men då måste det förtydligas då. Och då ville de ha in mer det här att när finns det möjlighet för dem att flytta in. Och i alla de andra intygen jag sett så är det alltid direkt att när familjen kommer så finns den här lägenheten. [...]

Jana: Och så här stor är den, den här hyran är det. Och sen just att det blir en underskrift från kommunen. Så där föll det då ... Det blir sån här krångel, kringelkrokiga vägar, att skriva då till Kammarrätten via Förvaltningsrätten på förlängt då med att komma in med en överklagan kring det här, för att han måste få fram ett förtydligande kring bostad. Och sen hade han också ... Det fanns att hans anställning skulle gå ut i november. Men det här företaget, de har jobb åt honom, men eftersom det är nu vid den här tiden så har de permitterat flera stycken och han är en av dem. Man han har a-kassa och a-kassa gäller som försörjning. Och han har tillräckligt mycket a-kassa, plus att han kan bevisa att han har under så lång tid nu också kunnat få egna tillgångar, för han har sparat, och då får man använda det som försörjning under två år. Så på försörjning så faller han in. Och så har man ju också fått att ... Många gånger har vi sett att barnbidragen har inte räknats in som försörjning ... Men om barnet kommer så kommer barnbidraget och det är också en inkomst. Och just det där ... Ja, men alla de här pappren måste in för att det här bevisar att du kan. Och sen så när det här är klart, om det skulle bli att de beviljar, att det här godkänns, då kommer vi till nästa steg och det är

att identitet då ska bevisas. Och eftersom det inte finns pass så går det näst ... De ringer och ringer och ringer många gånger och säger "vi har inte fått något, vi vet inget än, vi har inte hört något. Kan du hjälpa oss att ringa Migrationsverket?" Och just att det tar så lång tid. Och att ett svar som skickas, det händer ingenting på en månad, utan det kanske är några månader till du måste vänta. Och den där väntan, att ... Ja.

Intervjuare: Jag bara tänker det ni beskriver är, tänker jag, att om inte ni fanns och skulle kunna hjälpa till med alla de här pappren, intygen, att saker och ting kommer på plats, det låter nästan som att det vore omöjligt för väldigt många att över huvud taget ansöka om den här familjeåterföreningen. Har jag rätt? Är det så jag kan uppfatta er berättelse?

Emilia: Det är egentligen en jätteenkel ansökan. Eller "jätteenkel". Men alltså om du har allting på det torra ... Om du har en familj som har identitetshandlingar, om du har ditt jobb och din bostad, då är det formaliteter om man får säga. Men det vi märker ... Jag menar, verkligheten ser inte så ut. Människor som flyr, många från länder där det inte ens lämnas ut identitetshandlingar om man tänker Afrikas horn och så där, det är ju ... Det finns så här [visar som en fyrkant med händerna], "det här måste ni uppfylla", och det är väldigt tydligt. Men det är inte så många som funkar i den där fyrkanten, för att man har byggt upp ett regelverk som stämmer över hur vi lever ungefär. Det är klart, vi föds och vi får födelsehandlingar, vi får ... Vi har allting. Men så ser ju inte världen ut. Det kan jag bli frustrerad över, att det blir som att Migrationsverket lite grann jobbar så. (GI28)

[Klicka här för förklaring om familjeåterförening](#)

#levnadsvillkor

Diakonerna Erica och Katarina berättar om de tragiska konsekvenserna av lagändringarna kring familjeåterförening för personer som är äldre eller har någon funktionsnedsättning. Under den tillfälliga lagen fanns inget undantag från kravet på försörjning för att få återförenas med familj, oavsett funktionsvariationer.

Erica: det som jag tycker som jag inte har stött på tidigare när jag har varit engagerad i [frivilligt arbete] och så, det är den gruppen med de som är äldre eller har funktionsnedsättning, för där känns det bara så fruktansvärt hopplöst. De papperslösa, då kanske det finns någon liten väg ut eller de klarar sig, de hittar något svartjobb där och de reder sig, men de som är gamla eller sjuka eller så, det tycker jag känns jättetuftt och svårt att möta, för jag ser inte att det kommer ske någon förändring när man inte kan få hit sin familj ... för att Försäkringskassan har bedömt att man inte är arbetsför för att man har för stor funktionsnedsättning, de kommer aldrig få hit sin familj ... Eller om man då är gammal, ja. Så det tycker jag är väldigt svårt och det är för att inte jag heller riktigt är så bra på att kunna hålla uppe något hopp i de situationerna. Det måste ju vara att man känner att det finns ett litet hopp.

Katarina: Nej, det är jättesvårt där.

Erica: Men när man känner att det inte ... "jag kan inte se någonting här", då är det jättesvårt.

Katarina: Ja, jag håller verkligen med, det är en grupp som är extremt drabbade, de kan ju inte göra någonting åt sin situation, alltså det finns ingenting som kan lätta på det. Men jag skulle säga över huvud taget kring anknytning, jag vet ju flera fall där man har kommit hit som kvotflykting och man tänker att man har alla förutsättningar i världen just därför. Men uppehållstillståndet får man ju någon annanstans, det kommer ju då till flyktinglägret där

man befinner sig. Och sen så kommer man till Sverige och sen så har man tre månader på sig att söka för att få hit sin familj. Men de där tre månaderna är ju från när du får uppehållstillståndet och det vet inte folk om, utan de tror ... Om de över huvud taget får reda på det, att de har den här möjligheten, så tror de att det gäller från den dag de kom till Sverige. Vilket gör att vi har flera då som inte får hit sin familj. [...] Och det blir särskilt påtagligt då om deras barn dessutom är nära 18 år och därmed det här är sista chansen. Så jag hade en man som var hos mig och som hade precis det här. Asylrättscentrum var med och överklagade upp till Migrationsöverdomstolen och de fick ingenting [fick inte prövningstillstånd]. Och han inser då ... att i den bästa av världar så hade man kunnat säga till honom "ja, men vi ska försöka hitta ett jobb till dig så kommer det här bli bra" [skatt] och så. Men i hans fall så skulle hans son då bli 18 två månader senare. Så att det fanns inget hopp där. Och det var på nivån att han "nej, men jag kan inte ringa och berätta det här", alltså så där. "De tycker ju att jag redan har övergivit dem genom att jag har det bra här och de sitter på sitt håll och bara väntar på ... Jag kan inte ringa och säga det här till dem, jag kan inte ... Det går inte." Och det här tycker jag visar så tydligt problemet, för då säger han till mig "Katarina, kan du hjälpa mig att bli av med mitt uppehållstillstånd? Det finns ingen mening för mig att jag är i Sverige. Hur gör jag för att ta bort mitt uppehållstillstånd?" Och jag sa så här "ja, fast om du skulle ta bort ditt uppehållstillstånd, du skulle inte få något nytt någon annanstans. För att då kommer alla säga att du har fått skydd i Sverige en gång. Du har dina rättigheter där, det finns ingenstans ... Du kan inte åka och prova lyckan någon annanstans i världen, för alla skulle bara hänvisa dig till Sverige." Och då blev det ... Det blev så extremt påtagligt och jag har flera som har det här att på pappret har man alla förutsättningar, alltså kom hit och var glad och nöjd, Sverige tar emot dig. Och ändå så är det ... Det kan inte bli värre...

[...]

Så där, "jag kommer aldrig kunna få träffa min son igen och resten av familjen kommer bryta med mig på grund av det" liksom för att man ser också att "var ska jag kunna åka och träffa honom?". [...] Det är många som hamnar i att man är på gränsen att kunna få och ha möjligheter. Men där det stryps åt precis innan, på samma sätt som kategorin äldre eller med sjukpensionärer eller funktionshinder eller så där, att just det här att ... ja, men du är här, du skulle kunna ta hit din familj och leva ett bra liv här tillsammans. Men eftersom du inte har försörjningsförmågan så är det kört, då blir det aldrig något mer. Och det är en jättestor grupp, väldigt stor grupp. Och där tänker jag så här du vet, hur Sverige tror att den gruppen kommer kunna integreras efter en sån händelse förstår jag inte, hur man tror att "ja men det kommer att bli ett incitament för den här personen att nu skärpa till sig och börja jobba" [skatt] ... Alltså så där, när det i stället bara blir en djupdykning i allt.

(...)

Intervjuare: Har du någon kontakt med den här människan nu?

Katarina: [...] Jag träffade honom en period mer för att bara få prata, alltså där det blev mer att bearbeta egentligen det beslut som var, för vi visste att det finns inte så mycket att göra men att vi behöver prata om det här. Och hur ska man prata med sin familj och så. Men så träffade jag en annan person som befinner sig där och det blev ... Alltså, det är så bittert, vilket också gör att det blir bittert i relation till alla andra som lyckas runt omkring ... Befinner man sig då i en kontext där ens landsmän faktiskt är fortfarande i process och får hit sin familj så blir det också att ... Det är inte bara det att man går ner sig och vare sig lär sig språk eller är intresserad av att arbeta eller över någonting men också börjar trycka bort sina vänner, för

att de har fortfarande ett hopp. Så att därför så vill man ... du vet, man slår på allt och alla. Så att jag har inte träffat honom på ett tag men jag har hört att han ... att det är svårt. (GI26)

Katarina, diakon, följer upp ett exempel hon berättat rörande hur försörjningskravet orsakat familjesplittring. Beskrivningen av försörjningskravets effekter gäller både personer som måste ha välavlönat arbete för att återförenas med familj och de som måste ha fast arbete för att över huvud taget få stanna. (Mer om detta finns under avsnittet om gymnasielagens effekter.)

Katarina: Sen är det naturligtvis alltså corona i sig, med försörjningsdelen [...] Problematiken att kunna över huvud taget hitta ett jobb eller ... Och det gäller gymnasiestudierna, alltså de som har sina sex månader för att hitta inte bara vilket jobb som helst, utan en tillsvidareanställning utan provanställning [...] Det är egentligen bara att säga till många människor att du kommer inte få vara kvar, vi skjuter på din utvisning men du kan räkna med att du blir utvisad [...] för att det är inte så lätt att få ett jobb på det sättet ... Ja, det finns många personer som nog många [andra] tänker om att de i teorin har alla möjligheter ... Och det gör det nästan ännu värre, höll jag på att säga, än att säga att du får inga möjligheter från början, så, men att säga så här att du skulle kunna! För då blir det ändå så här ja, men du vet, var ligger det? Ja, det är mitt eget fel [...] att det inte blev bättre än så här. [...] Jag får skylla mig själv för jag lyckades inte med att hitta ett jobb eller jag lyckades inte att förstå blanketterna från början eller få den här informationen från början som [...] visade hur jag skulle göra, när jag skulle göra vad. [...] För det är inte bara att du läggs i en hopplöshet, utan du är också extremt skuldbeläggande ... som splittrar familjer inte bara fysiskt, utan också psykiskt. [...] För att man kan inte prata om det, det går inte. (GI26)

[Klicka här för förklaring om gymnasielagen](#)

[Klicka här för förklaring om permanent tillstånd generellt](#)

Katarina och Erica, diakoner, tar upp den komplicerade nya lagstiftningen och konsekvenser som de närmast berörda inte ens vet om. Ett problem Katarina upptäckt är att den som kommit som anhängig riskerar att förlora tillståndet och bli utvisad om anknytningen brister, och därför behöver försöka få skyddsstatus själv. Hon berättar också om att de bildat en grupp som försöker hålla sig uppdaterade för att förstå juridiken.

Katarina: En del i problemet nu är ju ... dels att det växlar så väldigt mycket vilka regler och lagar som faktiskt gäller det är svårare överlag, alltså så där, det gör att det är svårt att se utvägar någonstans [...] eftersom det är snävare ramar. Men också att det är så snårigt nu så är det svårt att ha koll på vilka rättigheter man faktiskt ... Vad går jag under, vad kan jag göra, när får jag ... Alltså, att det växlar. Ena stunden så får bara den här kategorin och i nästa stund så ... Alltså, om man då tittar på anknytningsdelen, så då är det bara flyktingar som har den där tremånadersspärren. Och sen så öppnar vi upp [för en annan grupp] och sen så ... men du vet, att ... man riskerar att missa vad man faktiskt har rätt till. Så på så sätt skulle jag väl också säga att det är större utsatthet. Och det är det som gör att vi har satsat på den här modellen att vi är några som försöker hålla oss uppdaterade hela tiden och kunna se skillnaden på de här delarna. För att det är så himla lätt att man tror sig tillhöra en grupp och sen så visar det sig under resans väg att nej, men just det, så hände ju det här för några år sen och det gör att du tillhör den här [andra] gruppen och därmed så har du inte de här

rättigheterna som du trodde, utan då skulle du ha gjort på det här sättet men för länge sen [...] Nu pratar jag bara på här men kopplat till det här på anknytningsdelen, i och med att det inte ges permanenta uppehållstillstånd, utan att man kommer på tillfälliga uppehållstillstånd ... vilket gör att du sitter fast i en ständig utsatthet ... Hela din existens bygger bara på den andra personen. [...] Skulle det vara så då att man väljer att skilja sig ... att du hittar ingen egen försörjning fast du kanske väljer att skilja dig efter ett tag, då har du inte din anknytningsperson kvar och du har ett tillfälligt uppehållstillstånd, då finns det ingen anledning för dig att vara kvar. Och [vi] vet inte hur man tänker kring barn. Skulle anknytningspersonen avlida, då finns det inte någon anledning för de här människorna att vara kvar i Sverige till exempel. Och det gör att vi har börjat uppmuntra människor som kommer hit, om anknytningspersonen i Sverige har ett uppehållstillstånd på grund av skydd och så får de hit sin familj, att när de söker att också se till så att de söker för eget skydd. Och det vet inte folk att du ska liksom ... försöka att säkra din ställning i Sverige så att den inte är beroende av någon annan än dig själv och ditt skyddsbehov. Den delen är någonting som vi försöker lyfta och vi [säger] så här "vad har du för status, hur ser den ut, skulle du kunna komplettera den med någonting för att säkra upp dig?" För eventualiteter, så att säga. [...]

Erica: Det har jag aldrig tänkt på, faktiskt. Det är jättebra att höra, för att det ... man blir så himla glad om någon får lov att komma till sin familj och liksom bara "Wey, yeah" så ... Men det är klart att ... ja. Jätteviktigt.

Katarina: Anledningen till att vi upptäckte det var för att ... det är också att man tänker ja, men nu har du fått hit din familj, nu ska ni vara glada och lyckliga. Och så funkar det inte heller, för man har varit isär från varandra väldigt lång tid och man har levt totalt olika liv. Någon har tagit hand om barnen och sen så nu helt plötsligt ska man leva tillsammans och fungera som familj som om ingenting hade hänt. Och dessutom ... Ja, men du vet, vad har hänt under processens gång i sig själv och såna här saker. Och det gör att det är ganska vanligt med äktenskapsproblem, rent ut sagt. Och då kan man inte ... Alltså, du kan ju inte komma hit och sen så lever du ihop och sen så skiljer du dig, vara den som [...] Men vad händer då om man faktiskt gör det. (GI26)

Denna dialog mellan Angelica och Nora, psykolog och sjuksköterska, handlar om den skärpta bedömningen av vad som är ömmande omständigheter (humanitära skäl). Nora noterar att det står i motiveringarna till lagändringarna att avsikten är att invandringen ska begränsas. Samtalet inleds med frågan om de från sin klinik skriver intyg för asylprocesserna.

Angelica: Ja, gud. Säg ett intyg vi inte skriver [skratt].

Intervjuare: Upplever du att det hjälper i processen?

Angelica: Nej.

Nora: Men ibland. Enstaka gånger så gör det skillnad.

Angelica: Men jag tänker återigen så ser jag det som en del av den hjälp jag ger. Vad ska jag säga? Även om jag inte vet att det kommer att hjälpa, att det kanske bara finns en procents chans, så är du en så viktig person att den procentens chans tänker jag ge. Att patienterna är viktiga i alla lägen. Det behöver inte vara troligt att det hjälper, bara finns det en väg att gå så går vi den, för att återupprätta människovärdet. Så att även om inte det hjälper hos Migrationsverket eller hos socialtjänsten så hjälper det i mötet för patienten att den ändå kan bära med sig, "det fanns ändå en person som såg mig och lyssnade och tänkte att jag var lite viktig i alla fall".

Intervjuare: Har det skett någon förändring över tid vad det gäller intyg och intygs värde? Alltså att det beaktas?

Nora: Jo, men det tycker jag nog, för att det har ju förskjutits hur illa det måste vara. [...] Ja, men tidigare kanske -10, -11, -12 så var det större chans att ett intyg skulle påverka, kände vi nog. Att "ja, men det här är ett starkt intyg, det här är en patient som verkligen mår väldigt dåligt". Och vi hade ett samarbete med Migrationsverket. De hade en barngrupp som jobbade med asylsökande barn och barnfamiljer, och dem kunde vi ha möte med vid behov, eller ringa till och larma när vi hade barn som var väldigt dåliga. Det här måste ha varit ... ja, men det här var lite under apatiska barn-perioden. Och då hade vi en dialog om de här barnen som mådde sämst. Det finns ingenting sånt nu. [...] Inte några barnhandläggare eller något sånt. Det är utsmetat på alla. Inte här i [Storstad] vad jag vet. Utan det är en speciell enhet där vi har haft lite kontakt de senaste åren, men det är mer för att få svar på frågor och sånt. Det är inte så att det är uttalat att dit ringer vi om vi har någon som verkligen mår sämst, och som vi vill lyfta och som vi vill stöta på för att prioritera deras ärende, till exempel, eller så.
[...]

Jag hade en patient där formuleringen var att det syntes inte på honom att han var utvecklingsstörd, så då led han ingen risk till förföljelse i sitt hemland

Förändringen tänker jag är att det måste vara mycket starkare skäl nu. Man måste vara så sjuk så att man är i princip döende eller kommer att dö på vägen, ungefär. Och innan så var det inte lika mycket så, men det har ... på något sätt går åt det hållet. För att invandringen ska begränsas. Det är väl den formulering som står.

Angelica: Vi stöter på en del barn, ungdomar som kanske helt klart har en förvärvad hjärnskada eller en medfödd utvecklingsstörning, det är lite svårt ibland att veta. Och där har vi sett en del avslag som verkligen förbluffar mig. Alltså, det finns ingenting att ... de är utvecklingsstörda, de har gode män här och går i särskola, men där man ändå väljer att ge dem avslag med mycket märkliga formuleringar. Jag hade en patient där formuleringen var att det syntes inte på honom att han var utvecklingsstörd, så då led han ingen risk till förföljelse i sitt hemland. Men utvecklingsstörd handlar ju inte om hur man ser ut. Även om jag förstår att det är en stor risk att bli förföljd. Men det är inte bara ... vad ska jag säga? Utvecklingsstörningsdiagnosen handlar inte om utseendefrågor, det handlar om funktionsnivåer. Och jag vill ändå tro att inte vi har skrivit så om människor med funktionsnedsättningar förut. (GI30)

Konsekvenser av åldersbedömningar

Annie, jurist, berättar om olika saker som har förändrats i asylproceduren sedan 2015

Annie: Alltså, jag tänker vi kanske bara ska nämna det här med åldersbedömningar. Det är ju liksom en tretimmarsföreläsning i sig. Men när man insåg vart det barkade, då, då ... ah ... hur

många timmar har man inte ägnat åt att försöka hantera det. Det är ju liksom ... Det är jag övertygad om att ni kommer att stöta på i er utredning. (GI12)

Pia och Matilda, familjevårdsinspektörer, i diskussion om förändringar.

Pia: Och alla galna åldersuppskrivningar. [...] Det hade vi i [kommun], med 13-åringar som helt plötsligt Migrationsverket tyckte var 18 och ...

Matilda: Ja. Eller så här: 17 och ett halvt och de skriver upp den till 18. Det har jag varit med om flera gånger också.

Intervjuare: Och hur gör socialtjänsten då om Migrationsverket skriver upp, följer socialtjänsten den åldern?

Matilda: Vi följer den åldern, ja. Sen har det varit vissa fall vet jag ... Någon gång har det varit sån här gränsfall. Jag vet inte, några som har fallit mellan stolarna på något sätt. Och då har man avvaktat till något beslut har kommit och jag vet inte om man har överklagat det och så har det inte varit helt hundra. Så i några enskilda ärenden har man avvaktat tills det är 100 % säkert eller så. Men annars så följer man det. (GI29)

Matilda och Pia är familjevårdsinspektörer. Matilda ser det som en motståndshandling att inte svara på Migrationsverkets förfrågan om att de ska göra en ålderbedömning. Pia tycker av allt att döma inte att det var en bra strategi.

Matilda: Det är som en fråga eller en efterfrågan från Migrationsverket som är så här ... Socialtjänsten måste uttala sig om åldern, vad är vår bedömning om barnet, är det åldersadekvat eller är det äldre eller yngre och så. Men då hade man bara som en standardfras att vi inte kan kommentera det eller, ja, gick inte in på det.

Pia: Jaha. Skrev ni aldrig någon? Ni fick inte skriva någonting annat där?

Matilda: Jo, vi fick. Men vi vägrade.

Pia: Jaha, ja. Ja.

Matilda: Alltså det var helt så här "vad ska vi svara på det här?" Det gick inte.

[...] Vi hade en mapp där vi hade alla de här förfrågningarna och olika blanketter och hur man ... olika formuleringar man kunde använda sig av och så var det bara en inklistrad formulering som alla använde sig av vid en sån förfrågan. (GI29)

Konversation mellan kuratorerna Kajsa och David angående åldersuppskrivningar och vad dessa ledde till i deras kommuner - konversationen initierades av Kajsa.

Kajsa: David, får jag fråga dig, har ni många som blev uppskrivna till 18 över en natt [...] För då förlorade de ju god man och boende över en natt, och pengar. Och skulle ändå gå kvar i någon slags skola.

David: Det var ett par hos oss, inte jättemånga. [...] För det första så är jag på gymnasiet då, så de flesta var redan i den åldern då. Så jag hade inte så många unga så. Och sen så är det ... I [Mellanstad] så är det en skola som har språkintröskning, som har absoluta majoriteten av de nyanlända. Sen så när de hade tagits upp till en viss språknivå så kunde de komma vidare till vårt introduktionsprogram eller nationella program då, längre fram. Så de flesta var inte helt, helt nya, utan de kanske hade i alla fall gått, ja, men något, några år. Ett eller två år kanske i Sverige i alla fall, till ett mycket längre spann då, till kanske såna som nästan har varit

födda här, och ändå är i utvisningsprocess. Ungdomar från Balkan till exempel är det många, eller romer och sånt där. Den delen då. Så där finns både ...

Kajsa: Du tänker som förlorade bostad? Blev hemlösa?

David: Ja, det har varit sånt också, och även nu. Just nu i [Mellanstad] då så har man ... ja, på grund av de här förändringarna i lagstiftningen då så fanns det en ganska stor, vad ska man säga, avdelning inom socialtjänsten som jobbar med ensamkommande, som man var tvungen att dra igång då. Men som nu har bantats ner till att det bara är två personer, och snart nu så tror jag inte det blir kvar alls, utan då ska det in under vanliga socialsekreterare. Och i ett led i det så skulle de klippa alla boenden och alltihopa. Men då har både vi bråkat, och sen de själva, handläggarna på socialtjänsten har väl försökt att bråka. Så det var på väg att vara ett jättestort gäng som skulle bli helt utan boende, men det tror jag man lyckades styra av, att de fick något typ av tillfälligt boende i alla fall så. För det bli ... ja, det blir också helt knäppt att man har jobbat så hårt med ungdomar, och sen så har det gått en tid, och sen så ska man inte göra någonting. Det blir jättekonstigt.

Kajsa: Nej, alla våra skulle upp till vuxenboenden, Migrationsverkets anläggningar runt [Norrstad].

David: Ja, okej. Ja, det är ... dit ville de gärna, kan jag tänka mig.

Kajsa: Ja, eller inte, ja. Precis. Så de kom tillbaka. (GI20)

I intervjun med Johanna och Karoline, socionomer, diskuteras frågan om samarbete med frivilliga. Samtalet leds in på åldersuppskrivningarna vars effekter - enligt Johanna och Karoline - blev som tydligast 2018. De får frågan om socialtjänsten i deras kommun följde Migrationsverkets åldersuppskrivningar eller gjorde som många andra kommuner och följde Migrationsverkets nya ålder.

Johanna: Ja, men vi gjorde inte det. [...] Och vi försökte också lobba lite för att frivilliga familjehem skulle få de här pengarna som ... staten betalade ju ändå en massa pengar för att hjälpa kommuner att fortsätta hjälpa dem så de kan bo kvar. Men de fick väl lite efter kämpande lite grann av de pengarna.

Karoline: Fick en liten summa, ja.

Johanna: Men de gick minus massor, de fick ta av egen kassa. Men det där är första gången som jag har varit med om att jobba på det sättet att man har känt att det finns ingenting att hänvisa till som är det offentliga. Annars så tycker jag ändå att det ... välfärdssamhället kanske inte är bra, men det har gått ihop hyfsat. Men det var fruktansvärt att se de där blickarna på de ungdomarna, och jag kände mig hemsk själv som bara satt där, och så gick tillbaka och grät vid min plats, och så jobbade man vidare.

Intervjuare: Och det var ändå tidigt i den här processen.[...]

Johanna: Ja, men 2018, det var då de flesta i alla fall ... det var väl någon, kanske 17, och sen fram. Men då var det verkligen på löpande band där.

Karoline: Ja, det var det.

Johanna: De kom i gång med de här åldersbedömningarna, och ... ja, bara matade på avslag.

Karoline: Ja, gud ja, det var jättemycket. Och det var ... många utav dem är självklart kvar, ändå så ... (GI23)

#rättsosäkerhet

Petter och Lena, lärare, svarar på frågan hur de ser på maktrelationerna myndigheterna emellan och det leder över till deras frustration över åldersbedömningarna, som socialtjänsten ibland åsidosatt, men oftare fått acceptera - och hur åldersbedömningarna gått till.

Petter: Jag tänker såhär. I början när MV började skriva upp folk så begärde vi att socialförvaltningen måste göra en egen åldersutredning. Vid ett par tillfällen så är det så att socialförvaltningen har en ålder och MV har en ålder. Vilken ålder gäller för eleven? Till exempel sjukvården har en ålder, medan polisen har en annan. Det har inte varit helt lätt, och det har varit helt snurrigt för den person det har berört. Alla var sådana här extremfall. De kom någon dag efter den 25e november, den 26e eller 27e och så. Nu bor ingen av dem kvar i Sverige. En bor i Uruguay, tre i Frankrike och en i Italien. Men det där att de fick olika ålder, jag kan inte säga att det är så, men det påverkade, tror jag, deras överklagandeprocess. Jag är inte säker på det på något vis. Men något är att de fyra som är berörda fick snabba avslag så fort de hade fått en ny ålder på Migrationsverket. Avslag två ... och avslag tre kom två veckor senare. Det sade bara sack sack sack.

Lena: Den erfarenheten har jag också.

Intervjuare: När de fick sin ålder uppskriven, då kom avslagen. Väldigt snabbt?

Lena: Samma dag ibland som de blev uppskrivna.

Petter: Mm. Eller när socialförvaltningen hade en annan uppfattning än vad Migrationsverket hade. Då gick det ovanligt snabbt. När en annan myndighet hade en annan åldersfixering än Migrationsverket, då kom besluten...det kunde komma med en dags varsel. Avslag två och tre.

Intervjuare: Hur frekvent var det här då?

Petter: Jag...vi hade fyra...med socialförvaltningen. Sen slutade de göra egna utredningar på socialförvaltningen. De fick väl kritik kan jag tänka mig, bakom lyckta dörrar. Det var väl enklare så. Det var ett krig jag inte orkade föra just då, med socialnämnden i kommunen.

Intervjuare: Men du säger att socialtjänsten, eller socialförvaltningen, gjorde i några fall egna åldersbedömningar? Hur gick de tillväga då?

Petter: Ja, de hade pratat med en psykolog, med en läkare och så pratade de med lärare. Så gjorde de en egen utredning.

Intervjuare: En sammanlagd bedömning?

Petter: Precis som man gör om en elev ska in i särskolan. Då gör man liknande bedömningar. Åldersbedömning, intellektuell bedömning, social bedömning. De gjorde på exakt samma sätt.

Intervjuare: Hur blev resultatet, var landade det? Sammanföll det med vad ungdomen hade angett för ålder?

Petter: Nja inte riktigt. Nej det kan jag inte påstå. Det kunde skilja ...

Migrationsverket uppger att alla är 18 år. En utredning på socialförvaltningen säga att den här ungdomen är 14. De andra var mellan sexton och ett halv och sjutton. Men fjortonåringen som blev arton som blev fjorton fick gå kvar i åttan och slippa gå på språkinträdning. Så.

Intervjuare: Bara så att jag hänger med; fjortonåringen blev uppflyttade av Migrationsverket till arton och socialförvaltningen flyttade ned ungdomen till fjorton igen? Var det så det var?

Petter: Ja. Och sen tog det två år och sen fick han rätt ålder tillbaka.

Intervjuare: [...] Har du någon erfarenhet av det Lena, att socialförvaltningen har engagerat sig i det?

Lena: Det enda jag vet är att Migrationsverket, innan det fanns medicinsk åldersbedömning på Rättsmedicinalverket, frågade socialtjänsten vad de tänkte att ungdomen hade för ålder. Men de har inte haft det i beaktande, och skrivit upp ungdomen ändå. Även om socialtjänsten hävdade att ungdomen är under arton.

“Vilken annan grupp skulle man testa en ovetenskaplig metod på innan den är utvärderad? Skulle man göra det med cancerpatienter?”

Intervjuare: Så det har inte getts någon vikt?

Lena: Nej, då har Migrationsverket i beslutet skrivit att det är en subjektiv bild eller sådär.

Petter: Man blir ju mörkrädd över de här, man får säga vad man vill om de här knäbilderna och det här. Svenska Dagbladet hade en stor serie om detta. Och att det inte har följts upp. Att den här skandalen med att man röntgar knän och tänder och så gör man någon sorts bedömning. Jag tycker det är skandal att man inte har följt upp den här metoden, som inte finns någon annan stans. Och man tänker såhär, vilken annan grupp skulle man testa en ovetenskaplig metod på innan den är utvärderad? Skulle man göra det med cancerpatienter? Nä. Skulle man göra det med svenska skolbarn? Nä. Skulle man göra det med någon annan grupp? Till exempel göra nya höftleder på människor utan att testa om de funkade? Nä. Det är helt absurt att ha...det är ungefär som om vi skulle köra ett nytt Coronavaccin utan att ha testat det först. Jag tycker det är det är helt galet att göra medicinska tester som bygger på icke-vetenskap. Jag menar, vi mätte skallar på samer, det är på den nivån vi är nu [...] Jag tycker det är ... Varför mäter vi inte näsor? Och det fattar vi beslut på. Vi tar myndighetsbeslut på en ickevetenskaplig grund ... Och det är acceptabelt. Vilken annan grupp gör vi så med? Gör så vi med gamla pensionärer, gör vi det med unga? Gör vi det med någon annan grupp? Nä. Hade vi tagit sådana beslut i skolans värld utan vetenskaplig grund eller beprövad erfarenhet, ja då bryter vi mot skollagen. Vi bryter mot praxis. Men det är okej när det gäller invandrade barn, utan någon som betalar för dem. [...] Jag undrar, vem är ansvarig för det beslutet? Om ålders ... Den som tog det beslutet. Om man skulle göra en domstolsförhandling, en brottmålsförhandling. Jag tror det är enda sättet att komma åt det här. Det här, det tycker jag är en rättskandal. (GI2)

Inga, hälsoinformatör, en replik apropå hur hon får kontakt med ungdomar.

Inga: Jag har träffat de som varit utsatta för det och fått sin ålder uppskriven och är uppgivna och känner det ... Ja, nu var det ett tag sen. Men det var flera som sa att ”jag är egentligen så här ung, men de säger att jag är så här gammal”. Jag har träffat rätt så många som gick på gymnasiet och ... helt plötsligt så tappade de sin förankring i det. Då när vi var ute på skolor. [...] Jag träffade ungdomar som gick och verkligen behövde och som var ängsliga och oroliga och rädda och hade äntligen fått lite kontakt med någon lärare på skolan, och så nästa gång när man kom - nej, men då skulle han ut för nu var han mycket äldre än de hade trott att han var. (GI31)

David, skolkurator, blir ombedd att beskriva sina erfarenheter av ålderuppskrivningar och gymnasielagen. Han reflekterar över utmaningen att hantera olika åldrar generellt, både överåriga och underåriga, och dessutom fördomar kring vissa grupper.

David: Ja, jag kan börja med åldersuppskrivningen där. Jag personligen har inte så jättemånga egna ungdomar som har varit i det, i alla fall aktivt när de har varit hos mig. De kanske har blivit uppskrivna tidigare så, men inte så jättemånga. Det är ett par stycken. Och det blir ... det är verkligen att hela så här grunden till saker och ting är i gungning. Alltså, "vadå, är inte jag så gammal som jag är? Vad ska jag ha som karta för mitt liv om jag inte ens bestämmer hur gammal jag är?" Det blir väldigt, väldigt gungigt av det. Och sen då alla skyddsnät och rättigheter som kan sättas i gungning av det också, att man helt plötsligt är vuxen och ska klara mycket mer saker själv då, som de ju inte klarar av. Så ... för min del så tänker jag alltså oavsett vad det står på papperet att de är eller inte är i ålder, så är det en bedömning från person till person. Vad behöver den här personen för hjälp och stöttning? Och då är det ... majoriteten behöver precis lika mycket stöttning nu i gymnasiet som de behövde när de var unga med, tänker jag. Även om inte jag har haft så många som är under tonår då.

Intervjuare: Och har det haft någon betydelse i skolsammanhanget att de har blivit åldersuppskrivna?

David: Ja, rent formellt är det om de är under 18 så ska man alltid ha vårdnadshavare med på möten, och de ska informeras och så där. Det går bort då direkt, att man inte måste göra det. Sen gör vi det nästan alltid ändå. Och framför allt så har ungdomen rätt att välja själv då, att "Nej, men ni får inte prata med någon, utan prata bara med mig". Det är en sådan del. Även att vi har automatiska frånvaro-sms som går hem till vårdnadshavare. Det stängs av också då om de är 18. Då får de sms:en själva. Så det finns ingenting som är positivt med det, utifrån vår synvinkel. Alltså absolut inte, det är bara negativt.

Intervjuare: Men jag tänker på när Migrationsverket gör sån här åldersuppskrivning, då följer ni den åldern så att säga? [...]

David: Ja, det gör vi ju. Och sen har jag i några fall då, nu är det ett tag sen, men jag har varit med och försökt att bestrida de där då, på något sätt. Hjälpt till med nya ansökningar och så där. Det har man gjort parallellt. Men egentligen så är det väl främst kontakt med vårdnadshavare då som är det som blir skillnaden ur ett skolperspektiv. Vi har ungdomar hos oss som är jätteöveråriga också av alla möjliga anledningar, så det gör inte så stor skillnad på själva skolan hur gammal en person är, skulle jag säga. Sen är det klart att ... Vi hade en grupp nu på gymnasiet, där det var en vårdklass där det började en väldigt stor grupp ensamkommande killar. Bara det är ovanligt på vårdklass, det brukar vara väldigt mycket tjejer. Men då var det ett gäng afghanska killar som började. Och då blev det en oro bland många av de här unga tjejerna, där de kände att de här killarna tittade på dem konstigt, eller det var jobbigt att vara med på idrotten och så där. Och då fick man bemöta det och hantera det på något sätt. Väldigt svårt etiskt tyckte jag, men det blev ganska bra. Då fick jag jobba med det utifrån killarnas perspektiv, "Okej, hur är det att vara kille i en tjejklass? Hur är det att vara kille i ett tjejyrke då som vården ju är? Hur ska man se till att inte bli anklagad för saker, vad ska man tänka på?" Det blev en jättebra diskussion, men det blir ändå då att man får hantera ett åldersspann på något sätt, där man känner att "här är det vuxna killar som jag ska ha gympa med", eller så här, "göra vårsaker med. Det känns konstigt". Och det måste man också ta på allvar då, alltså från tjejernas perspektiv. Det är väldigt svårt att hantera. Och i den gruppen var det några som var uppskrivna, men också några där misstanken var tvärtom, "Men de här är mycket äldre än vad de säger. Den här är ju 25", tänker

ungdomarna. [...] Så utifrån skolperspektiv ... samma sak där, man måste hantera hela gruppen och hela skolan. Jag är ansvarig för alla elever, att de ska trivas och ha det bra. [...] Alltså, det finns mycket fördomar, mycket misstankar kring det, som man måste hantera på olika sätt och vis. (GI20)

Kajsa, kurator, blir ombedd att beskriva sina erfarenheter av åldersuppskrivningar.

Kajsa: Jag hade hundratals elever som blev åldersuppskrivna över en natt. Så knä och tand röntgade man, och visade det ena [provet] på viss mogenhet, så blev de uppskrivna över en natt, och förlorade just god man, förlorade boende och förlorade pengarna. Och förlorade socialsekreterarna. Så att plötsligt kunde vi inte ens göra orosanmälningar. Så jag menar, de medicinska ... nästan alla våra elever blev uppskrivna över en natt till 18. [...] Och då förlorade de som sagt gode män och sattes på gatan. [...] Vi lobbade hårt mot [Mellanstad], så att kommunen lät även 18 plus:are behålla sina gode män faktiskt.

Intervjuare: Hur länge då? [...]

Kajsa: Ja, tills sista beslutet i asylprocessen. För det var så, vi sa så här "Det här är bara Migrationsverkets bedömning. Varje enskild instans ska göra en egen bedömning av ungdomens ålder". Så det var så. Vi bråkade mycket med socialtjänsten och sa att "Men ni ska göra en egen bedömning av åldern. Ni behöver inte gå på Migrationsverkets bedömning". Men tyvärr så avslutade allt som oftast socialtjänsten sina insatser, för de gick på Migrationsverkets bedömning. Men [Mellanstad] insåg då att vi behöver inte avsluta alla insatser förrän det slutgiltiga beskedet har kommit, vilket ofta var det tredje. Alltså, överklagan, överklagan ... det är ett giltigt besked.

Intervjuare: Och vad innebar det då, att [Mellanstad] kom fram till det, att "vi behöver inte acceptera"? Då fick de behålla god man. Fick de några mer konsekvenser? Fick de behålla sin socialsekreterare då också, eller familjehem?

Kajsa: Ja, i alla fall i det enskilda. Vi drev ett enskilt fall som sen blev något slags prejudikat. Och han fick då till och med flytta in på sitt boende igen tills tredje avslaget kom. Då fick han flytta ut igen, och blev av med pengarna. Men han fick tillbaka alla sina rättigheter. Men det var så kaos, så jag tror sen att det gällde inte för alla. Och gode männen visste inte om de fick vara kvar eller inte, och ungdomarna visste inte om de fick ha kvar, så att det blev väldigt godtyckligt. De gode män som var pålästa och så där tog reda på att de fick vara kvar. Men vi hade väldigt mycket kontakt med överförmyndarkontoret i [Mellanstad], för att vi tyckte att de borde informera gode männen om att de får vara kvar. Men det var kaos där också, var det ju. Men ja, som sagt, det var egentligen bara Migrationsverkets bedömning, det här med åldersuppskrivningen, inga andra hade behövt gå på dem. Men de flesta gjorde det, och då gjorde det att vi inte kunde stötta dem som barn längre, utan plötsligt var de vuxna. (GI20)

Kicki är lärare i tandvårdsutbildning. Under diskussion om vad som förändrats kommer Kicki in på hur åldersbestämningar gick till 2015-2016, alltså innan den nuvarande metoden infördes.

Kicki: Åldersbestämningar! Eftersom jag arbetat som röntgenolog så var det en metod som man ville använda sig av, att titta på hur långt visdomständerna hade kommit och utifrån det bestämma åldern på barn. Jag fick många propåer från företag. Dom kom ju från socialstyrelsen med propåer att man ska göra panoramaröntgen och så mr-undersökning av knä. Det finns ju ingen belägg i nån forskning för att det skulle vara en användbar metod att

titta på visdomständernas utveckling. Men trots det - det är liksom baksidan av det här med privatiseringen - så fanns det företag som slog sig på [röntgen av visdomständer] och fick bra betalt för det antagligen. På oerhört dåligt underlag egentligen, vilket kan ha haft stor betydelse för många enskilda individer. Det tyckte jag var väldigt upprörande. Nu vet jag inte, den debatten finns inte riktigt längre, det var 2015 som det var väldigt aktuellt. Jag gjorde aldrig det. Jag fick en fråga om det fanns något vetenskapligt underlag för den nya metoden, men det fanns ju inte, jag tror inte när det gäller knän heller. Men jag vet företag som gjorde detta, de fick lämna in anbud. Jag fick förfrågan om att vara specialist till den som fick uppdraget men det sa jag absolut nej till. Men någon annat gjorde det ju. [...]

Sandra: Vi fattade beslut i folktandvården att vi gör inte detta. Ingen har den kompetensen. Det var 2015-2016. Nu kommer inga såna förfrågningar. [...] Ingen folktandvård tackade ja. Vi pysslar inte med sånt. Vetenskap och beprövad erfarenhet! (GI32)

#levnadsvillkor

Mohammed, tolk, berättar om asylsökande ungdomars svårigheter att redogöra för den ålder de fått tilldelade sig av Migrationsverket vid ankomst och om hur dåligt informerade också andra aktörer runt ungdomarna är när det handlar om hur en ålder kommer till. Citatet beskriver också hur något som är obegripligt i början av proceduren får konsekvenser långt framöver.

Mohammed: Ja, det kan handla om mycket, många saker. Något väldigt enkelt kan jag nämna, att under 2015, när det kom många asylsökande hit till Sverige, så var det många unga afghaner som jag tolkade för, ensamkommande barn som kom. Och nästan ingen ... jag kan inte säga alla, ingen hade några handlingar med sig. Och när de frågade om deras ålder, så sa de "ja, jag är 16 år gammal, 17 år gammal, 15 år gammal" etcetera. "När är du född?" "Jag vet inte". Och det som Migrationsverket gjorde på den tiden, det var ett beslut, att de gissade sig till vilket år, utifrån åldern, att personen var född. Och sedan registrerade dagens ... alltså ankomstdagen, eller dagen för de som kom till Migrationsverket, som deras födelsedag. Till exempel om det var 25 november som de sökte asyl hos Migrationsverket, då ... och personen var 16 år gammal, så räknade de tillbaka 16 år och född 25 november, eller 26 november, etcetera, etcetera. Det här, det blev generellt och det gjorde Migrationsverket. [...] I brottmåls sammanhang, så ... om det var tal om personens ålder och om personen skulle straffas till mildare, eller få ungdomsrabatt, eller skulle betraktas som vuxen, då gick man till det här födelsedatumet, som Migrationsverket hade registrerat och själv bestämde att det skulle vara 25 november, låt oss säga. Så hade personen begått ett brott före 18-årsålder, eller efter det, så kunde just det här datumet, som var ett påhittat datum, påverka hela bedömningen, eller själva straffet, eller slippa straff och så där. Och samma sak hos migrationsdomstolen, kunde också vara avgörande från. Och där upplevde jag att varken advokaten, eller domstolen, som själv inte var insatt i den här frågan, eller processförare från Migrationsverket, som talade om för dem var det här datumet kom ifrån, och personen kunde inte heller försvara sig. De bara kom hit, ungdomar, utan att veta någonting om rättssystemet här, fick ett födelsedatum tilldelat till sig. Och så fick ... fortsätta det här. Och det här kunde även vara väldigt avgörande fråga när gymnasielagen kom, när de var födda, hur gamla de var. Ingen pratade om det här.

Intervjuare: Ja. Och förstod ungdomarna någonsin att det här var ett påhittat datum, som du säger?

Mohammed: Lite grann. Men när de sa "men det här var Migrationsverket", men de kunde inte uttrycka, de kunde inte hävda fram det alltså och säga det, för att de andra förstod inte.

(...) Och det gick inte att gå tillbaka till hur det var på den tiden. Så det här kunde jag uppleva nästan dagligen, just den lilla delen. (GI27)

Effekter av "gymnasielagen"

Inga, hälsoinformatör, svarar på frågan om det är något hon vill lägga till om förändringarna i lagstiftningen.

Inga: Jag tänker att det här med gymnasielagen, att den är alldeles för orimlig, kraven på den. Och bara man kunde lätta lite grann så finns det flera stycken som skulle klara sig mycket bättre och kunna finnas och vara resurser för de här killarna som utbildar sig till sjukvårdare. (...) (Jag tänker) att det inte skulle vara så tajt med tid, att man skulle få lite längre tid på sig (för studierna).

Och lite längre tid att ... innan man var tvungen att fixa ett jobb. Det kan inte ens en svensk utbildad person göra på så kort tid. Det är orimligt. Så tänker jag.

(...) Jag menar, det finns en otrolig vilja också, tycker jag bland dem som jag sett, att klara av det och fixa det. Men när kraven är så stora, då lägger man av bara. När de känns orimliga. (GI31)

Angelica, psykolog, och Nora, sjuksköterska, svarar på en följdfråga hur de har arbetat med patienter som förutom att de är traumatiserade också är bostadslösa.

Angelica: Det är supersvårt, därför att ingenting är ju tryggt, varken framtid eller dåtid, men då inte heller längre nuet. Så att det finns ingen ... Jag hade patienter som sa att den enda lugna stunden det var när de satt mitt emot mig. Det är en timma i veckan. Det är odrägliga förhållanden att leva under, och det handlar inte om veckor, för en del är detta pågående flera år. Så att en viktig uppgift som vi har, det är bara rent att vi försöker sätta oss in i alla de här nya lagarna och det som sker, för att hjälpa våra patienter rätt i de här systemen. Det blir också mycket ryktesspridning såklart, när man ändrar någonting [...]

Nora (GI30): Det går inte att landa riktigt på samma sätt som när man har permanent uppehållstillstånd. Det jag hör mycket är att framför allt för de här - det är kanske dem jag mest har haft kontakt med nu, de som har uppehållstillstånd på gymnasielagen som är tillfälligt - att det är ganska svårt för vissa att klara av skolan för att man kan inte koncentrera sig. Man mår ganska dåligt. Det är inte så himla lätt att tänka att "ja, men nu har jag det här uppehållstillståndet, nu ska jag klara av mina gymnasiestudier" Ja, det är många före detta patienter som hör av sig till mig på den här mottagningstelefonen och berättar att "ja, men nu är det dags att förnya uppehållstillståndet", och de riskerar att förlora det för att de har kanske gjort fel val, studierna, eller den som har hjälpt dem har inte haft koll på lagen och de har hamnat på något program som inte räknas och så vidare. Det är väl en sak, sen ... Jag tänker att det kan vara svårt, också, för familj eller föräldrar om man just är ensamkommande, att förstå att det här är ett begränsat uppehållstillstånd. Alltså, det kan vara en press hemifrån också, att hjälpa till med pengar och skicka pengar till exempel och sånt, att man kanske inte ens vågar säga att det inte är permanent. (GI30)

Matilda, familjevårdsinspektör, och Sam, socialsekreterare, kommenterar effekterna av gymnasireglerna.

Matilda: Det märks nu när vi jobbar med bara ungdomar, till exempel de som har tillfälligt upptillstånd, de blir jättemycket stressade. Det är jätteolika program i skolan som kanske de vill helst inte ha. Men de är tvungna att välja de programmen för att kunna uppfylla kraven på gymnasielagen. Och på vägen har de redan kommit in i skolan. Då känner de "den är helt fel". De känner att det inte passar dem riktigt. Då det blir mycket stress att försöka hantera situationen. En annan sak som jag har precis faktiskt upptäckt, det gäller de ungdomarna också som har tillfälligt upptillstånd. Migrationsverket brukar ge ut beslut om upptillstånd i ett separat dokument som de inte går igenom med ungdomarna, att förklara vad som står i själva dokumentet. Det har varit en del av ungdomarna som har haft de dokumenten och de vet ingenting vad dokumenten handlar om. Och de ... Alltså ungdomarna går bara till skolan och tänker att "nu jag har ett tillfälligt uppehållstillstånd", tre år till exempel, och de tänker "okej, nu gör jag rätt, jag går i skolan varje dag". Men det är många som vet inte att de måste rapportera till Migrationsverket varje år.

Sam (GI29): ... som inte vet att de måste skicka in betyg till Migrationsverket varje år. Och konsekvenserna blir att om man har missat skicka in betyget varje år, då riskerar man sin uppehållstillstånd. Det är någonting som jag tänker att det är jättemärkligt, att Migrationsverket inte berättar när de ger ut uppehållstillstånd första gången till ungdomarna. Det är många ungdomar som ... De är nya i landet, de vet inte hur allting ska gå till. De bara går i skolan och tänker att de gör rätt, men de missar den viktiga delen att skicka in betyget varje år.

Intervjuare: Och vem är det som ger dem den informationen till slut, när inte Migrationsverket gör det?

Sam: Det finns ingen. Det finns ingen. [...] Det är deras eget ansvar. Jag kan prata med min erfarenhet som någon som kom till Sverige när jag är vuxen. Jag kan inte säga att när jag fick alla de dokumenten satt jag hemma och tänkte "okej, nu ska jag gå igenom hela och veta allting som står i de här dokumenten". Det går inte alls. Det måste finnas någon som måste hjälpa till, tänker jag. Men i första hand ska det vara Migrationsverket [som har i uppdrag] att informera vad som står i de besluten som de ger ut till ungdomarna. (GI29)

Senaste chefen vi hade var jätteinriktad på ekonomi. Så varje ärendedragning handlade om hur mycket kostar den här ungdomen, när ska den avslutas.

Matilda och Pia är familjevårdsinspektörer. Här har de ombetts kommentera effekter av den tillfälliga lagen och kommer in på gymnasielagen. Den tillståndslösa situationen de beskriver kunde uppstå dels då ungdomen väntade på ett första tillstånd enligt gymnasielagen, men även i ett senare skede då en ungdom väntar på besked om ett överklagande.

Matilda: Sen så finns det ungdomar som fick tillfälligt uppehållstillstånd precis innan de fyllde 18, men sen så ska det förlängas, det här tillfälliga uppehållstillståndet. Det kan också ta tid för Migrationsverket att handlägga de här ärendena. Och då är det någon slags mellanperiod där ungdomen inte har varken TUT eller PUT eller någonting, och är över 18. Alltså från vårt håll har cheferna varit så här "då ska de tillbaka till Migrationsverket". Men det är bara en

överklagan. Alltså det är den här perioden. De hamnar mellan stolarna helt enkelt. Det kan också vara en risk för de här ungdomarna att de inte får bo kvar då, de som är över 18 och har TUT, bo kvar och få hjälp av oss.

Pia (fortsätter): För att själva handläggningen tar tid, eller vad då?

Matilda: Ja, ja, ja. Och då har det varit ... Jag tror att det har varit två ärenden där socialsekreterarna som jag vet bara inte har berättat för chefen om det här för att de inte ska skrivas ut. Så det har faktiskt också hänt med den här tillfälliga lagen.

Intervjuare: Så under ansökan om förlängning så finns det ingen egentligen som har ett ansvar eller ... De har inga rättigheter i stort sett kan man säga då?

Matilda: Nej. Exakt. Det var bara något jag kom att tänka på när ni sa ...

Intervjuare: Vilken åtgärd blir din då i ett sånt läge? Om då chefen får veta att nu är det dags, nu måste Migrationsverket ta det här, det är inte vårt bord?

Matilda: Jag tror att man oftast försöker sega ut det som handläggare. Att så här "jag kan kontakta Migrationsverket och får se ifall de svarar" Om det är ett beslut som är på gång snart, "tänk om det kommer i morgon" och så där. Så då håller man på och förhandlar lite med chefen om tid. (...) Senaste chefen vi hade var jätteinriktad på ekonomi. Så varje ärendedragning handlade om hur mycket kostar den här ungdomen, när ska den avslutas. Och då ställde det till ... Då kunde man inte förhålla det på samma sätt som med andra chefer innan. Men det gick ändå på något sätt. Jag vet att de där till exempel ungdomarna fick vara kvar ändå. Men det handlar mycket om vad man får för handläggare, hur självsäker den är i sin roll och så där också. Är det en nyexaminerad eller som bara följer chefens order så blir det jättejobbigt för de här ungdomarna också. (GI29)

Anna, lärare, svarar på frågan om det är något särskilt de vill lyfta som inte kommit fram under intervjun och det leder till att hon beskriver "gymnasielagens" effekter.

Anna: Jag tycker att gymnasielagen är jätteviktig (...) och att den är fruktansvärd, och det ser jag som en direkt konsekvens av det som hände 2015, att det kom som ett svar, att ... nästan som att man vill inte ha den gruppen personer, man hittade ett sätt ... man ville inte säga till dem "ingen av er får stanna", för det skulle vara att säga så här: "vi tror inte på asylrätten längre". Man hittade ett annat sätt, som egentligen är ... jag ska inte säga att det är grymmare, för att det är vissa som har lyckats, men förutsättningarna är så orimliga, att hitta fast jobb efter sex månader när man gått gymnasiet, alltså det bara känns som ett skämt. Och så ge det hoppet då till ... alltså, för de som vi har här, som är gymnasielagen, de kämpar ... alltså, det är inte klokt. De lär sig jättemycket. De är skitduktiga. Och sen är det vissa som inte alls ... eller som sållas bort i den processen, men att de kanske ... de kämpar som ... det är så vansinnigt vilken kunskapsutveckling de har haft, och sen vet man att det kanske inte gör att de får ett jobb. (...) Då har de klarat gymnasiet på den korta tiden då med otroliga resultat, och sen kanske de ändå ska deporteras. Det är bara så ... ja, men jag vet inte, det är någon sån grymhet i det, som jag tycker är skandalös, och det är det många som tycker. Men jag vet inte, det påverkar mig så mycket, för att de är kanske de eleverna som vi har haft här, som är ... om man säger, inom skoltermer, duktigast, och sen är de ändå helt otrygga. De går ut härifrån med bästa betyg, och vad kommer det hjälpa dem? Så att där finns väl någonting i kanske folkhögskolans roll, att försöka skapa jobb, eller jag vet inte, att man då, som folkhögskola, börjar tänka så här: "hur kan jag skaffa en praktikplats? Hur ska jag [ordna] anställning?" Alltså, det blir helt nya arbetsuppgifter, som utvecklas fram av nödvändighet.

Räcker inte ... Det arbetet vi gör här med att de får jättebra utbildning, det räcker inte. Så att det tycker jag är en jättstor förändring. (GI24)

Anna och Mehdi, lärare, svarar på frågan om hur de påverkas av gymnasielagen. Kommentaren om att det var lättare förr med nystartsjobb syftar på regeln i gymnasielagen att den som söker permanent uppehållstillstånd på grund av arbete inte får ha en subventionerad anställning.

Anna: Ovissheten är väl det värsta, att vi lämnar dem sen när de är klara, och så vet man att det inte alls är färdigt på något vis. Man vinkar farväl med en klump i hjärtat.

Mehdi: Ja. Kanske jag tycker att det har blivit också lite svårare att hitta jobb. Alltså, innan tror jag det har varit kanske lättare att hitta ett arbete på grund av kanske ... ja, alltså nu pratar jag lite om de som har uppehållstillstånd, tillfälligt kanske, som har varit på etableringsprogrammet, de har kunnat få bidrag, alltså löneersättning, heter det ... Ja, nystartsjobb. Ja, ja. Så det var bra medel, hjälpmedel, till dem att få komma in i arbetsmarknaden, alltså man kommer in i arbetsmarknaden, även om det har varit genom den här ersättningen, men sen så har man kunnat också fortsätta efteråt, alltså man kunde bygga lite mer, så här, framtiden på ett bättre sätt. Men har man ingen ersättning, eller ... jag vet inte. Men det känns som att arbetsgivarna tänker väldigt mycket ekonomiskt egentligen, än att vad man har för erfarenhet eller så. De försöker utnyttja var och en ... en del av den personen, som kommer och ansöker. (GI24)

Sandra, tandläkare, svarar på frågan om det uppstått förändringar i hennes verksamhet på grund av lagändringarna efter 2015.

Sandra: En grej som vi faktiskt la märke till var de här ungdomarna som skulle söka på gymnasielagen. Under den perioden spelade ingen roll om de var papperslösa eller asylsökande, plötsligt blev de "tillståndssökande" och hade inga rättigheter alls. Det blev en kort period, men ändå. Då var vi ganska såhär, men gud! Det var ändå en ganska stor grupp.

Emma: De fick alltså inte ens vård som inte kan anstå.

Sandra: Nej, som tillståndssökande har man inte rätt till någon subvention. Alla måste ju få akut vård naturligtvis.

Emma: Men då skulle man få en faktura?

Sandra: Exakt. Det var inte så lång period, men vi oroade oss mycket innan. SKL gick till och med ut med direktiv och där stod det att de inte hade rätt till subventionerad vård. (GI24)

Kajsa, skolkurator, får också frågan om vad hon har för erfarenheter av gymnasierglerna.

Kajsa: Ja, men den gamla gymnasielagen var speciell. Den brukade vi försöka få till under en period. Men sen så blev det mycket med den här nya gymnasielagen. [...] Först var det dåligt att bli uppskriven till 18, för man förlorade allt. Och de som inte blev uppskrivna fick vara kvar i processen. Sen plötsligt kom nya gymnasielagen, och då var det bra att ha blivit uppskriven, för då fick man en ny chans i stället för att få avslag. Så plötsligt så var det så att de som hade blivit uppskrivna kunde omfattas av den nya gymnasielagen, vilket gav dem till slut då när de väl kunde ansöka och få den beviljad i juli 2018, så kunde de få påbörja nya processer, och igen få bistånd och allt vad den innebar. Och jag har följt många nu som har haft den här gymnasielagen, och sen så nu precis ska ha tagit sin examen. Och nu gäller det

då att få fast jobb och så vidare. Men problemet är de här som inte tar sina betyg. De som inte nu klarar sin examen. [...] Vi kommer ha ökat antal hemlösa i höst, och papperslösa, menar jag. För klarar du inte betygen nu, då får du inte förlängt. Då ska du ut inom sex månader. Eller du ska ut om sex månader. Och det är ganska många som inte har klarat sina betyg. Och det här undrar jag hur kommunerna nu tänker sig att lösa. Sen har vi dem som har klarat sina betyg och fått sin examen, och nu ska ha fast anställning inom sex månader, och som har ganska lite hjälp. Och jag hann precis stoppa en kille häromdagen från att skriva på ett kontrakt där han skulle då jobba heltid för 13 000 i månaden. För han hade hört att 13 000 i månaden är minimum vad man måste tjäna. Och det stämmer ju, men det stämmer inte på så vis att avtalet måste vara enligt kollektivavtal. [...] Du behöver en månadslön på 22 000 i många branscher. Då får du jobba 60 % så att du får ut dina 13 000 som då troligen kommer räcka. Alltså det är så mycket snårigt fortfarande, så att jag tycker gymnasielagen ... ja, den kastar ungdomarna hit och dit i hopp och förtvivlan. Och jag tror väldigt många kommer falla utanför, och vi kommer få väldigt många papperslösa nu.

Intervjuare: Hur många kan det handla om, tänker du nu, just vad det gäller [Mellanstad] där du är?

Kajsa: Alltså, jag vet inte, har vi kanske 400 ensamkommande nu på gymnasiet, varav åtminstone ett 50-tal inte kommer ta sina betyg. Och sen så har vi ... jag vet inte många som har fått fast anställning, och jag vet inte många som kommer att få det heller. Så det är väl några hundra, tänker jag, i [Mellanstad]. (G120)

Hera, specialpedagog, och Bodil, studie- och yrkesvägledare, båda folkhögskola, får frågan om hur de tror att möjligheterna ser ut för de NGL-ungdomarna att få jobb efter att skoltiden på folkhögskolan är slut - en förutsättning för att de inte ska utvisas. I frågan konstateras att folkhögskolan inte erbjuder yrkesutbildning.

Bodil: Jag vet ju att det krävs en gymnasieutbildning bara för att få det enklaste av jobb, och nu skjuter ju liksom ungdomsarbetslösheten i höjden, men det är dom här personliga kontakterna som vi får försöka jobba på då, att dom ser dom här individerna, vilken potential och ... så att dom kommer anställa dom. Vi hoppas det.

[...] Men det är ju via matchningen, alltså ansvarig i kommunen. Han har ju jättemycket kontakter i kommunen, alla arbetsgivare.

Hera: Hemtjänsten är väl i behov också.

Bodil: Det finns ju arbetsgivare, men det är, ja ... Vad skall man göra? Försöka hitta där det uppstår en möjlighet, så ...

Hera: [Nämner ett hotell och en camping] såg jag behöver städpersonal, och det är klart att börjar man där så kanske det finns möjligheter att via det nätverket ...

Bodil: [Företag] är en stor arbetsplats här i kommunen. Det är väl det som är nästa liksom ...

Intervjuare: [...] Men de här matchningsprocesserna och dom här kontakterna i kommunerna, dom fanns liksom inte i er arbetsbeskrivning? Det finns det inte nu heller egentligen officiellt?

Bodil: Nej, så är det ju.

Intervjuare: Nu är det en sak som har adderats, som ni har insett, egentligen alla på skolan, att det här är en sak som ni måste göra?

Hera: Precis, det är det ju.

Bodil: Men som studie- o yrkesvägledare så jobbar man ju med helheten, med varje människa i den verksamhet man är, och att den skall komma vidare och ta kontakt och, så det är ju inga konstigheter. (G15)

Petter, lärare, är kritisk till den nya gymnasielagen som inte blev som det var tänkt, men föredrar den före alternativet att många fler ungdomar skulle tvingas lämna landet. Samtidigt skapade den behov av anpassning från skolan och gav hopp till eleverna.

Petter: Ja alltså mitt liv är ju lite snurrigt. Jag har ju [kontakt med] politiker i Miljöpartiet. Som ligger bakom den här gymnasielagen. Som inte blev som den skulle bli tyvärr. Den blev en halvmesyr. Och därför var jag ganska insatt i den där. När den väl satte igång, ja då får man laga efter läge liksom. Jaha. Då får man anpassa utbildning, form, innehåll efter det som gäller, för de eleverna som går på språkintröduktion. Så de åtminstone får tillfälligt uppehållstillstånd. Så vi kan bygga någon form av framtid för dem därefter. Men, men, jag är positiv till den där lagen även om den blev fel. Det var alltför många som lämnade landet, som inte fick rätt förutsättningar. Hur som helst så blev det ett andrum så att man kunde fixa de här studieplanerna, man kunde måla upp en bild för eleven att nu ska du få tillfälligt uppehållstillstånd, och det här steg ett, steg två, steg tre. Så att det skapade hopp, så att eleverna kunde se framåt i en mörk situation. Även om nålsögat nu börjar krypa ihop. Men då, när den kom, så gav den ett hopp, och det var väl det bästa. Sen så att kommunerna inte klarade av att förstå den är en annan femma. Den kunde vara lite tydligare på alla sätt och vis. Men min uppfattning är att den gav hopp, till de som var på väg att tappa...det är min bild. (G12)

Lena, lärare, talar om nya gymnasielagen som en av de viktigare förändringarna hon sett på sin arbetsplats sedan 2015.

Lena: Ja jag tänker med gymnasielagen så blir det mycket fokus på arbetet i skolan. Och fokus på resultat, just. Personligen så känner jag. Ingen press för att jag ska höja eller sätta betyg fast eleven inte ska ha det betyget. Men det finns ändå den diskussionen. För det blir ju ändå jag som lärare...sätter jag ett underkänt till exempel så kan det ju få livsavgörande konsekvenser för en ungdom. Just det här fokus på resultat kanske gör att vi är lite mindre fria i vår yrkesutövning som lärare tänker jag. (G12)

#levnadsvillkor

Lena, lärare, svarar på en fråga om hur situationen i skolan ser ut för olika grupper - papperslösa, NGL osv, - och pekar både på en växande grupp papperslösa och på ungdomar som faller mellan stolarna i nya gymnasielagen.

Lena: För min del skulle jag säga att gruppen papperslösa växer. Och det har väl att göra med utlänningslagen att det är svårare för dem att få uppehållstillstånd. Och även gymnasielagen, att de som faller emellan inte kommer få förlängt pga att studieplanen inte ser ut som den ska, eller att de har mycket frånvaro, eller att de inte hittar ett jobb i tid - de som tar studenten. Jag har väl mest kontakt med papperslösa. Och sen så är såklart så att, för andra grupper [handlar det mer om att] försöka hitta boende, hjälpa med studierna, sådana saker. (G12)

Ändrade attityder, praxis och arbetssätt inom Migrationsverket och domstolar

(Annie, jurist, reflekterar över förändringar i attityd inom migrationsverket. Hon har jobbat med asylfrågor sedan 2003 och har lång erfarenhet)

Annie: Sen har jag jobbat på byrå sen 2011. Men 2011-2012 var gyllene år (...) Då var det verkligen roligt att jobba, man fick många bra beslut. Alla ensamkommande barn fick permanenta uppehållstillstånd. Det kändes seriöst. Men sen 15 - då vände det. (GI12)

Och sen bara Pang!

Det var som att spola ner allting i toaletten!

Tora, jurist med lång erfarenhet från både utlänningsnämnd och migrationsverk om förändringarna som har skett. Här tar hon avstamp i perioden 2011-2012.

Tora: Det var ju då Migrationsverket började med DLO, Den Lärande Organisationen och dom skulle liksom utbilda sina [handläggare], och alla dom här cheferna som var då, dom var jätteintresserade av [...] liksom att skapa en jättebra myndighet [...] Alltså, det var så här: rättssäkra beslut, objektiva beslut, som ... Alltså många av de cheferna jag träffade då, de var nästan idoler för att de hade så bra åsikter, och de var så ledsna över att inte de här åsikterna alltid kom ner hela vägen och dom pratade om hur svårt det var liksom att få många av de här mellancheferna som kanske hade varit i polisen och haft en annan inställning, hur svårt det var att få dom att ändra sig. Men att de liksom genom de här arbetena de gjorde kände att de började nå fram och hitta nånting. Och så bara hann ju inte det ... Det projektet hann ju precis bli klart och det var ju miljarder man la ner på det projektet. Och så la man bara ner det på grund av 2015 års inströmning av asylsökande. [...] När jag började med det här ... ja säg 2002 då, då var det ju inte jättebra utredningar och så vidare men jag visste ju inget annat då men det har jag ju förstått i efterhand. Men det var hela tiden på frammarsch! Det hände saker inom området, det utvecklades, det blev nya saker, Migrationsverket hade ett intresse, och som sagt var 2011 började de liksom med det här lärande-projektet [...] Minnespsykologi hade de till och med kurser om för både sina egna och för olika organisationer, där dom försökte förklara liksom att om man har varit med om en traumatiserande händelse då är det så här ... och gjorde massa såna saker. Alltså, det var liksom så mycket som gick åt rätt håll, där det handlade om att utbilda och fatta rättssäkra beslut! Och sen bara Pang! Det var som att spola ner allting i toaletten! Och många av dom cheferna verkar ju inte ha utrymme idag utan det verkar ju vara andra chefer. Jag vet ju några av de cheferna som styr och vi står ju på motpoler i vad vi tycker. En av dom cheferna är ju en av dom som har drivit igenom det här med [...] 14-åringar som inte får stanna längre. Och då har dom ju sneplat på Norge och så där. Så att det har skett en enorm förändring! (...)

Tora: Förut gjorde man arbeten för positiva saker, DLO, där man skulle, Den Lärande Organisationen. Man skulle utbilda, man skulle utveckla migrationsrätten. Allting handlade om det. Idag handlar alla Migrationsverkets samarbeten om hur kan vi liksom utvisa fler. (GI12)

Annie och Tora, jurister, reflekterar över förändringar de anser handlar om ekonomiska besparingar och mindre intresse för att bevilja människor skydd. Annie tar upp hur rätten till offentligt biträde inte praktiseras på samma sätt och hur ensamkommande barn inte längre får uppehållstillstånd. Ytterligare exempel är hur personer som kommer från ett flyktingläger i ett grannland dit de inte har någon möjlighet att återvända inte ges någon utväg utan hamnar i limbo - eller att adoption avstyrks slentrianmässigt.

Annie: Jag vill verkligen lägga till att det känns som att de senaste åren så på alla sätt går allt mot det ska kosta mindre ... Jag står fast vid att jag tycker ofta att dom som behöver skydd får skydd. [...] Jag brukar aldrig lämna in en VUT eller en ansökan om ny prövning om jag inte tycker att det finns substans i det ... Och om man får avslag hos Migrationsverket så ska man också enligt ett MiÖD-avgörande och enligt EU-direktivet ha rätt till offentligt biträde i prövning i Migrationsdomstolen, om det inte är uppenbart att man inte kommer att beviljas ny prövning. Förut så blev man alltid förordnad som offentligt biträde. Nu får man alltid att det är uppenbart att man inte kommer beviljas ny prövning. Och det här har jag till och med fått när man beviljade ny prövning. Och ändå förordnades inte offentligt biträde. Och då blir man ju liksom ... Ja alltså jag vet inte vad man ska ta sig till. Och jag tycker också att det är så obehagligt att utan att egentligen göra en lagändring från att när jag började jobba 2011 så fick alla afghanska barn permanent uppehållstillstånd av humanitära skäl till att då om man inte har skyddsskäl upp tills man är 18 ska man inte få tillstånd, och hur man liksom, hur man gör allt för att inte behöva ... man väntar ut 18-årsdan liksom ...
[...]

Jag har en hel del att göra till exempel med personer som kommer från [Annie nämner ett visst läger i ett krigshärjat land där personer från ett grannland bott under lång tid], som inte kan styrka sin identitet eller inte har nåt hemlandspass och inte går att verkställa till [ursprungslandet] men dom får inte uppehållstillstånd men dom går inte att verkställa och dom går här år efter år efter år efter år och får barn och ... Det är ... Och så finns ingen vilja, för dom säger så här: ni har inte bevisat att ambassaden inte vill utfärda resedokument. Men dom skulle aldrig - nu vet jag inte vad de har för policy - göra nåt själva för att undersöka detta. Samtidigt, om de vill få en person verkställd, ja då kan dom åka hur många gånger som helst till ambassad och få papper underskrivna, så att det ... Jag vill inte vara konspiratorisk, men man känner ju att det verkligen finns ett motstånd och jag tror att det är väldigt starka politiska signaler om att bevilja så lite som möjligt. Jag märker det, bara för att dra en parallell, jag sitter med adoptionsärenden som involverar asylsökande och så vidare. Där är en person som har flyktingskap, där nekar man adoption därför att Migrationsverket, säger: jamen det här är bara ett sätt att kringgå Utlännings ...

Tora (GI12): Det säger man alltid!

Annie: Det är liksom överallt så ska dom neka. Fastän dom ser att de har själva gett uppehållstillstånd till den här mamman och barnet därför att dom vet att dom är mor och barn och det ska liksom bara befastas genom en adoption för här i Sverige får dom ingen föräldrapenning och så där. Men ändå så ska då Migrationsverket säga nej. Och det är det, man blir ju liksom lite uppgiven ... Det finns område efter område, plus lägg till det här med prutningar till att liksom skicka signalen att det här är ett område man inte ska vilja jobba med.

Tora: Men då har du samma uppfattning som jag Annie att det känns som att de senaste åren så, så har Migrationsverket svängt på så sätt att allting ... alltså förut så var det tycker jag i

alla fall mer att lära oss och lära andra, utveckla, hitta nya vägar, vara objektiva, men idag så har de inte det fokuset längre utan ett annat fokus. (GI12)

Annie, jurist, svarar på en fråga om det kan vara så att Migrationsverket sedan instans- och processordningen genomfördes 2005 ser sig själva som en "motpart" till asylsökande eftersom de också uppträder som motpart i domstol. Frågan uppstår efter att båda Annie och den andra juristen, Tora, har beskrivit att de mer och mer kommit att känna att Migrationsverket är motpart och att hårdare attityder och värderingar också kan drabba asylsökande i deras möte med myndigheter och domstolar.

Annie: Ja, det kan jag säga ... Det brukar jag alltid säga när jag förbereder mina klienter att när man ska på utredning till Migrationsverket så är de liksom väldigt respektfulla. Jag brukar säga också att det är en människorättsinstitution, de är ... Jag vill liksom inte skrämja upp dem utan berättar att dom är där för er för att ni ska få berätta om era skyddsskäl. Då om det sen inte går vägen och man ska förbereda inför domstol, då får man ju säga så att nu är det tyvärr även om det är samma myndighet, nu kommer dom att ha ändrat helt attityd. Och ni kommer att uppfatta dem som väldigt ifrågasättande. Nu känner jag att jag har sänkt lite, jag tror att dom har fått så mycket skit av domstolar för att de har varit så aggressiva och ifrågasättande och otrevliga, många processförare. Jag tycker det har blivit bättre ska jag säga men det uppfattar jag som helt klart att det blir en stolthet, och de ska försvara sitt beslut och - Jag vet inte, jag hör folk som har [varit med om att] Migrationsverket sitter och medger på förhandling, det kanske är ett misslyckande för mig, men jag har då aldrig varit med om det, hur bra liksom bevisläget ändå är i domstol och man liksom rätar ut det. Det tycker jag ...

Tora: En gång!

Annie: Grattis! Men som sagt, jag tror att de ändå har ändrat lite där. Jag vet att det är många domare som har reagerat på utredarna, eller på ... för det är så onödigt, liksom. (GI12)

#rättsosäkerhet

Tora, jurist, reflekterar över förändringar sen 2015 och tar i det sammanhanget både upp förändringar i bevisvärderingen och hur människor som arbetar med de här frågorna inom Migrationsverket (rättsenheten och processförare) har förändrat sin attityd på ett sätt som påverkar utgången av asylärenden negativt.

Tora: Minskat intresse [för bevisvärdering] från Migrationsverket och domstolarnas sida. [...] Inget är viktigt liksom. Ja, ingenting kan bevisa nånting. Man hittar sätt att hela tiden liksom misskreditera det som lämnas in och man struntar i att om det hade varit en bevisvärdering i brottmål då hade det liksom varit solklart. Men i migrationsrätten, då följer man inget av de reglerna utan skapar egna regler som i stort sett alltid är negativa för dom asylsökande. Man lär sig inte om bevisvärdering, man kan inte bevisvärdering och man väljer att inte vara objektiv i bevisvärderingen, utan man hittar snarare ... Man försöker hitta sätt att avslå, snarare än att titta på ärendet på ett objektivt sätt och sen göra en korrekt bevisvärdering och sen se: Vad räcker? Istället är det så här: nej men det här är enkel beskaffenhet, det har inget bevisvärde. Det här är enkel beskaffenhet, det har inget bevisvärde. Ja, fast det finns ju inga andra handlingar att få ... Jag hade till exempel ett ärende där Migrationsverket först hade sagt att han hade styrkt sin identitet med pass och så kom det upp till domstolen och så

såg väl Migrationsverket att de hade dåligt läge där och så bestämde de sig dan innan förhandling för att säga att han minsann inte hade styrkt sin identitet med inlämnat pass, eftersom han inte kunde själva dagen då han föddes, vilket betydde att då han hade fått ut det här passet så hade han ju egentligen inte ... Ja, dom hade nån argumentation, jättekonstig. Och då sa jag så där att hur får vi ut pass i Sverige? Med era barn, hur fick ni ut ett pass i Sverige? Vi gick dit med ett papper, va, på att barnet var fött och så tog ni dit ett barn. Hur visste någon att det barnet var ert barn eller det barnet som föddes på sjukhuset? Det finns inga bilder, det finns ingenting. Så ska vi tillämpa samma metoder, då skulle ju inte våra svenska pass heller, då skulle ingen av oss anses egentligen ha styrkt vår identitet. Men det är liksom Migrationsverkets sätt att se, att de hela tiden försöka hitta saker för att underkänna den bevisning som man lämnar in istället för att försöka värdera bevisningen på rätt sätt. Och det är inte bara bevisvärdering. Det är kunskap över huvud taget, att när man kommer in på en asylutredning och personen ifråga [handläggaren] aldrig har hört om ... Ska jag gå igenom till exempel hbtq, och sen så har dom aldrig hört talas om, vad heter det, "Newcomers" i Sverige. Eller dom har ingen aning om hur det ser ut i ett visst land innan dom ställer frågorna ... Till exempel, jag hade en kvinna från Iran som var med i den här "vita tisdagar" - eller "vita onsdagar" - Ja, [när dom tar av sig] slöjorna. Och då hade den här handläggaren aldrig hört talas om det här. Och säger så här: "Vadå, menar du att ni skulle stå där och ta av er slöjorna? Det kan man ju inte göra." Alltså, då känner jag såhär, men gud, har du inte läst på innan? För det är klart att frågorna blir ifrågasättande, fast fel ifrågasättande. Det är ju andra typer av frågor du måste ställa för att ta reda på om just hon har varit med i det här. Men istället blir det ifrågasättande av hela företeelsen. Alltså jag kan säga så här: När jag började med det här, då var det inte bra utredningar hos Migrationsverket. Det var det inte. Å andra sidan fick nästan alla uppehållstillstånd. Så då [skratt] spelade det ju inte lika stor roll, ärligt talat, om utredningarna är lite sämre. Men idag, så ... allt har liksom vänt. [...] Alltså det känns som att jag [...] står liksom på barriaderna med palestinasjal ungefär och försöker förändra nånting, medan [juristerna som arbetar på Migrationsverket] bara går åt ett helt annat håll där allting handlar om ... att hitta sätt att säga nej. Och jag [...] fick höra att en av dom - nu var det i och för sig några år sen och de har säkert stoppat det - men han brukade föreläsa för nya som kom in på Migrationsverket och då började han alltid med att säga så här: Ja, ni ska inte ta reda på om den asylsökande ljuger. Ni ska ta reda på hur mycket den asylsökande ljuger. Och jag menar, har man den ingången liksom i det här, så. [...] Hela klimatet har hårdnat. Det här med att man numera inte ska ge fjortonåringar [uppehållstillstånd] för det är inte bestående verkställighetshinder trots att asylrätten går ut på att man ska pröva liksom rätten till uppehållstillstånd i det ögonblicket som man prövar det hela. Det är helt ... De [som arbetar på Migrationsverket] är liksom goda, trevliga människor. Det är inga nazister eller rasister eller nånting, men deras åsikter har blivit ... Det som var otänkbart för många år sen, är nu det som normala personer, tycker. Och jag tror att en av anledningarna till att många tycker de här sakerna är för att de är matade med felaktig information. (GI12)

#rättsosäkerhet

Lennart och Patrik, nämndemän, blir ombedda att ge olika exempel på hur domstolen har påverkats av den tillfälliga lagen och andra förändringar/förskjutningar. Ett exempel är att "ömmande omständigheter" (humanitära skäl) inte kunnat tillämpas under den tillfälliga lagen. Det blir ett samtal med flera konkreta exempel på hur praxis har förskjutits, trots intervjuarens undran om det är en för luddig fråga.

Lennart: Som nämndeman så har man ändå att ... som förhålla sig till lagen. Och den där tillfälliga lagen kan man ju tycka ett och annat om, men man är ändå tvungen att följa de reglerna som är. Och vissa saker har då försvunnit och ger inte uppehållstillstånd. Och det du möter som ombud, där är det familjeåterförening, försörjningsstödet, alltihop det där som ställer till svårigheter, jämfört med tidigare.

Intervjuare: [...] Oavsett hur lagen ser ut eller har förändrats, är det också någonting som ni kan se i praxis, i bedömningar och så?

Lennart: [...] Hela vägen så har man sett hur praxis ändrar sig. [...] Och det är Migrationsöverdomstolen som skärper den, och förändringarna i praxis går alltid, om vi säger ur vår synpunkt, åt fel håll. [...] Det är det ju. Man gör tolkningar. Och det har ju domaren en skyldighet också att redovisa. "Så här ser praxis ut. Det här beslutet har migrationsdomstolen tagit som ett praxisbeslut. Det måste vi följa, vi ska bedöma likadant när den typen av ärende kommer. Sen är det då vad man memorerar utav de här grejerna. [...] För ofta är det juridiska spetsfyndigheter som de hittar på, som jag upplever det i alla fall.

**Man känner nästan att afghanska unga killar,
de ska ut, nästan till varje pris.**

[...]

Patrik (GI22): Ja, en skrivning som jag och många med mig ofta åberopade. Och man kunde tycka så här att, "okej, den här familjen med tre barn ska utvisas till Afghanistan", och så vidare. Men det förekom också att barn kunde vara sjuka på olika sätt också. Det kunde vara inte så sällan att de hade någon form utav funktionshinder. Men det är en väldigt mörk bild, kan man säga, som tecknas och så. Då kunde man säga ... Det finns ju synnerligen ömmande omständigheter i det här fallet, för barnen har gått i skola, och de har varit här i fyra år, och de har lärt känna språket, de har fått kompisar och vänner och bekanta. Och de har lyckats ändå, en omgivning runt omkring som stöttar och hjälper, och så vidare. Och nu ska de då utvisas då till Afghanistan också. Då kan man säga ... men alla de här sammantaget kan man säga att det finns synnerligen ömmande omständigheter och så. Men den delen plockades ju bort ... det argumentet eller den skrivningen där. Visst var det så, Lennart?

Lennart: Jo.

Patrik: [...] men det var en viktig bit, tycker jag, när man ser på helhetssynen också, så var det alltså rätt så självklart om man tänker så här: "Jo, men det är klart att barnen har det bättre att få stanna här i Sverige", och så vidare. "Det finns en viss trygghet. De har kommit in i det svenska samhället. De har ..." det fanns ofta lärare som skrev att de eleverna var duktiga, och så vidare, och jobbade bra. Klasskamrater, och så vidare. Sånt där tar ju nästan inte migrationsdomstolen eller Migrationsverket någon hänsyn till, men i alla fall så kom det. Det kunde vara skarpa läkarintyg också, som säger att en sån förflyttning kunde vara farlig för att ... Då kunde man säga, "ja, men nog är det synnerligen ömmande omständigheter som talar

för att familjen ska få stanna i Sverige”. Men den delen, så att säga, har ju plockats bort om jag uppfattat det rätt då.

Intervjuare: [...] Finns det någon grupp eller några grupper som ni upplever har svårare att få sin ansökan beviljad?

Lennart: Ensamkommande yngre män.

Patrik: Ensamkommande yngre män. Ja, alltså ensamkommande. (...)

Lennart: Och de klarar nästan alltid av internflykt i hemlandet. ”Ung och stark och kan arbeta, så du kan klara dig när du kommer hem. Du måste inte återvända till din hemort, du kan återvända till internflykt i ditt eget land någonstans.” Det är ett väldigt vanligt argument på ensamstående yngre män. Och där tycker jag att tolkningarna har blivit betydligt svårare, oavsett vad de har med sig av både upplevelser och vad som har hänt släktingar och sådant. Man får avslå en hel del ... om vi säger, det är en bror, eller farbror, eller vad sjutton det än är, som har blivit dödad i hemlandet. Så har det kanske då skett när den befinner sig här, sen sent inkommen uppgift. Och ja, ”det är en andrahandsuppgift, så det kan vi inte ställa någon större tilltro till. Och det är ... den personen har ingen koppling till dig”. Så att såna där beviskrav som jag upplever har blivit svårare, utifrån de ärendena som vi hade förr. Till exempel våldtäkt, det var i allmänhet så att det räckte med att kvinnan hade ett trauma på grund av det tidigare. I dag så ska det också vara så att det är en risk att hon utsätts igen för det här, annars är våldtäkten ingenting att bry sig om. Så att hur de asylsökande mår och alltihop det där runt omkring, det är av intet värde [...].

Intervjuare: Och där är det väl någon slags praxisförskjutning då? För det är inget i lagen som säger att det är på det här sättet?

Lennart: Ja. Sen är det, upplever man trots allt, och det märks ju ... De var många när de kom, och man känner nästan att afghanska unga killar, de ska ut, nästan till varje pris. Och man läser den ena domen efter den andra som har gått långt, och man ... det känns som att det spelar ingen roll vad de har upplevt, vad som hänt med släktingarna hemma, och så vidare. Därför att de fixar det här ändå när de kommer hem. Och man bryr sig inte om det som också är en väldigt vanlig grej, att de har inte varit i landet ... Hemlandet, där de i och för sig är medborgare, är inte ett land de känner. De är inte uppvuxna där. [...] Det finns fler länder än Afghanistan. Vi har haft ett antal såna ärenden, människor som ... där barnen är födda i ett annat land. Och nej, det spelar ingen roll, även då när barnen har blivit över 18 år och kanske föräldrarna har försvunnit eller någonting sånt. Det hjälper inte, du ska tillbaka till det landet där du är medborgare, även om du inte har någon erfarenhet av det landet. Det finns mycket så där. Det är bedömning utav, ”vilket skyddsnet har du när du kommer hem i hemlandet?” Som då gäller väldigt mycket ... gällde i alla fall väldigt mycket kvinnor, ensamma kvinnor, som ska utvisas till en hel del av de här länderna. ”Har du inget manligt skyddsnet omkring dig där eller inte?” Tolkningar utav det är jättesvårt. [...] det kan vara att Migrationsverket menar att, ”ja, du har ett skyddsnet, du har en farbror som är ... som du aldrig har sett, i stort sett, sen du var två, tre år gammal”. Det är ett skyddsnet.

Intervjuare: Så uppfattningen om vad ett skyddsnet utgör har förändrats?

Lennart: Jag upplever det så, ja.

Patrik: [...] Ja, men jag delar den uppfattningen också. Vi har ju här en stor flyktingförläggning utanför [Mellanstad], och en del utav de ungdomarna har kommit då till migrationsdomstolen. [...] Men många utav dem i den förläggningen mår ju så fruktansvärt dåligt också. Många har skurit sig, många har försökt ta livet av sig, många mår fortfarande psykiskt dåligt också. Men deras utsikter att få stanna och så, och skaffa sig ett jobb, de är minimala. Trots att många utav de här ungdomarna som bor i den flyktingförläggningen då,

de är jätteduktiga när de kommer och har tagit sig till skolan, de har gått i gymnasieskolan här. De har varit hur duktiga som helst också. Men det är precis som Lennart säger, att det hjälper inte. Man har en uppfattning också att de skall ut liksom, i stort sett till varje pris. Nu kan man inte skicka ut dem bland annat, men ... det är intressant också att myndigheterna i Afghanistan säger så här: "Nej, vi vill egentligen inte att ni ska skicka tillbaka dem, för vi kan inte ta emot dem heller också, och vi kan inte ta hand om dem". Så det är väldigt ... men det som gör det nu, det är beroende på att vi har corona också, och det gör att du kan inte skicka tillbaka dem på grund av det skälet. Hur länge det nu varar liksom. (GI22)

Tora som är migrations- och humanjurist berättar att hon fått färre och färre asylärenden och ärenden som de har speciell kompetens för. Det hänger ihop med Migrationsverkets lottningssystem som premierar byråer som har haft få ärenden.

Tora: Vi får jättemycket ärenden, alltså privata ärenden men det är ju så här att de privata ärendena är jättejättemycket jobb och inga pengar. Så att om man vill ha förordnanden då gäller det ju att man råkar bli önskad och det blir vi ju men det blir vi aldrig på lottningen, vi får ju aldrig ett ärende på lottningen. Det har inte vi fått på jag vet inte hur många år. Och vi är specialiserade på ensamkommande barn, men vi får inga barn alls över huvud taget längre. Jag vet inte hur vi har kommit in på den där listan [utan att få uppdrag]. Så att det är så, det är färre ärenden. Och jag ser ju, jag har massa kollegor som inte har jobbat med det här som har fått jättejättemycket ärenden, så jag ... ja ... Det är färre ärenden helt enkelt. (GI12)

Tora och Annie, jurister, nämner en förändring i samband med en diskussion om hur lite tid jurister får till att ha kontakt med och informera sin klient.

Tora: Förut förordnade man ju biträde direkt. Och då kunde vi ju hänga i ett och ett halvt år innan det ens blev en utredning. Nu har man ju gjort om det där lite så nu har man ju börjat förordna biträde i samband med att man åtminstone bokar in asylutredningen.[...] Det är nästan så att man bokar in asylutredningen för snabbt ...
[...] När vi blev förordnade och väntade då skickade ju vi alltid ett brev till klienten där vi informerade om vilka vi var och vad som skulle hända alltså att det ska bokas in möte på Migrationsverket och så vidare och att det inte har gjort det ännu och att vi kommer att höra av oss när det mötet blir av, så att de i alla fall fick veta att "det här har hänt, jag finns här men ... och du kan kontakta mig på de här numrena men än så länge är det ingenting på gång". Nu så har man ju då börjat förordna i samband med asylutredningen och det är ju egentligen efter det sen, som dom ringer och undrar om det är beslut och så vidare, numera. (GI12)

#rättsosäkerhet

Annie, jurist, tar upp ytterligare ett exempel på förändringar i en diskussion om hur lite tid jurister får till att ha kontakt med sin klient. Hon tar upp fenomenet med "prutning" där hon som ombud får mindre tid än tidigare, samt att den tid hon numera får betalt för inte alls räcker för den tid hon behöver lägga ner för att göra ett bra arbete .

Annie: Alltså jag kan säga så här. Förut när jag gick igenom protokoll från en asylutredning så i princip begärde jag och fick rätt till motsvarande utredningstiden, minus en halvtimme. Det

har jag blivit prutad på så många gånger nu i både tid och kostnad så där har jag gjort så att jag stressar igenom, hemskt nog, så att det oftast för en tre-fyra timmars utredning ska jag göra på en och en halv, max två timmar.

[...]

Annie: Sen vid mötet så får vi ju ett protokoll från asylutredningen, där jag tycker den absolut viktigaste uppgift som vi som biträden har är att i princip lusläsa igenom protokollet med klienten och en annan tolk, för att ... Och det säger ju Migrationsverket att man har rätt till att göra, det är så alla möten avslutas. Och förut kunde jag sitta då i ungefär så lång tid som det tog hos Migrationsverket och skriva in ändringar och justera och diskutera lite bredvid. Det är nåt som dom plötsligt bestämt sig för, för ett antal år sen, att nämen så där länge får ni inte sitta. Att gå igenom ett tre timmar långt protokoll ska i princip ta en hel timme - vilket inte går! (GI12)

Tora och Annie, jurister, i längre samtal om hur deras kostnadsräkningar prutas både hos Migrationsverket och i domstolen, i anslutning till en fråga om deras byråer har märkt att prutningen har ökat. I sammanhanget kommer det också upp att Migrationsverkets effektivisering i praktiken fört med sig att arbetsuppgifter/ansvar överförs till byrån. Konsekvensen som de oroar sig för är att biträden väljer att bara lägger ner så mycket tid som de får betalt för - det blir inte hela jobbet.

Annie: De prutar, men så tycker jag domstolarna i regel prutar. [...] "Vi ifrågasätter inte att du har lagt ner det här, men det är mer än vad som är skäligt". Håller du med, Tora?

Tora: Ja, absolut. Och sen såna där konstiga grejer som, [att] Migrationsverket till exempel har ju ändrat sitt system, så att de lägger in alla dokument på sin biträdessida, vilket är jättebra tänkt. Det är bara det att vi måste skriva ut varje dokument för sig. Dokumenten ligger inte i ordning över huvud taget. Är det ett preskriberat ärende kan vi sitta och skriva ut liksom 50 dokument som sen vi ska sortera och föra in i våra system, vilket tar enorm tid, mycket tid i anspråk. Vi får ingenting för det, de tycker liksom att, ja men skicka ut en kallelse, det ska ta fem minuter. Men fem minuter, vad menar ni, alltså gå in på datorn, ta fram uppgifter, skriva ut, fylla i. Alltså, det är liksom, de kräver saker av oss som är helt ouppnåeliga. [...] Det är samma sak med domstolarna, de bara "ja men administrativt, det borde bara ta 20 minuter. Men ingen motiverar egentligen varför det bara borde ta 20 minuter. Baserat på vad liksom? De har ju själva assistenter som jobbar med de här grejerna för att det tar så mycket tid i anspråk att göra de här administrativa åtgärderna. Men vi får inte betalt för dem.

Annie: Och de kommunicerar ju också jättemånga ... Där vann jag faktiskt i domstol helt nyligen. De kommunicerade helt vansinnigt många handlingar, vilket var korrekt för att det var en ny prövning och klienten åberopade fortfarande de tidigare anförda skälen. Och det tog mig en och en halv timme att läsa igenom allt ganska hastigt. Då fick jag ett "nämen det ska ta 45 minuter". Då sa jag att det är ju inte rimligt, Migrationsverket kan inte skicka mig en massa papper och sen säga att jag inte får ta betalt för att läsa dom, men det fick jag rätt, äntligen, hos domstolen. Men, alltså, det som jag tror är så frustrerande är ju att vi jobbar ju också med brottmål och familjemål - det skulle aldrig ifrågasättas! Att man behöver läsa igenom. Det är det som är så frustrerande ... att ... ja ... (skakar på huvudet)

Tora: Men jag säger ju till mina biträdande att de inte ska justera alltså, utan de ska försöka ta den tid det tagit dom, för att det finns så många därute som inte gör ett bra jobb, och då fakturerar de ju 15 minuter för administrativa, eller en timme för att gå igenom protokollet, för de går inte igenom protokollet, utan de hafs ... de gör typ sammanfattning av det hela.

Och då tror ju Migrationsverket att, ja men Pelle här sitter ju och gör det här på en timme, så varför ska Anna ha två timmar? Och så på vis lyckas de ju hela tiden begränsa vårt arbete och vi ... Som sagt jag kan säga att Advokatsamfundet tror jag har ungefär att man ska fakturera om det är 60 eller 70 procent av sin arbetstid så ska man kunna fakturera. Men i Migrationsmål ... Alltså jag undrar om vi ens kan fakturera 50 procent av vår tid, vi gör ju inte det.

Annie: Jag håller med.

Tora: Jag skulle faktiskt vilja säga 40 procent, och det beror på att Migrationsverket och domstolarna hela tiden försöker minska den tid vi lägger på dom här ärendena. Och vi, som bryr oss, vi tar den här tiden vi behöver ändå. Men, det är ju bara att se. Alla nya som kommer, de fattar ju inte det. De bara "jaha, jag ska bara lägga ner en timme, men då får ju jag se till att göra det". Och då hittar ju dom vägar som inte blir rättssäkra, helt enkelt, istället.

Annie: Det är ju så uppenbart. Det skriver ju domstolarna till och med på sina hemsidor att de har fått så radikalt minskade anslag, så man förstår ju varför. Jag menar, dom får sina löner, men de får bara en viss pott att ha i migrationsmål och då skär de på våra kostnadsräkningar. och särskilt i domstolarna, för då vet dom ju att vi får ju aldrig prövningstillstånd - Jag överklagar aldrig till MiÖD i prutningsfrågor. Nej. (G112)

#rättsosäkerhet

Nina, jurist, reflekterar över risken för asylsökande människor att råka ut för ombud som inte är intresserade av att lägga ner tid och engagemang - och även om att Migrationsverket tycks föredra ombud som inte anstränger sig. Ämnet kommer upp i anslutning till en fråga om förändringar i hanteringen av asylsökande människor sedan 2015.

Nina: Nu kommer jag inte ihåg allt från början, men jag har också intrycket att det är en väldig skillnad mellan offentliga biträden som kan migrationsrätt, alltså som har valt att ägna sig åt det ämnet och satt sig in i det ämnet. Det finns flera stycken, och det är dom som jag ... men det är inte många i Storstad kan jag säga, men det finns ett par stycken, varav Advokat Svensson då är en. Det finns en till som jag kan lita på, som gör ett riktigt arbete och som förstår vad det handlar om. Jag vill rakt ut påstå att 2015 och framåt så var det väldigt många som tyckte att här finns det lätta pengar att tjäna och som satte det i system och som jag till och med vet en advokat i [Storstad] som sa att "ja det är jättelätt, jag har alltid hundra ärenden på gång". Och det är ... Alltså det ger goda pengar, men det tyder inte på den ambition som Sten och Mia [övrige jurister i intervjun] visar här. [...] Men det är ju uppenbart att systemet har slagit fel. Och det är uppenbart att Migrationsverket tacksamt har valt biträden som inte gör så mycket, för det går ju mycket lättare alltihop då. (G117)

#rättsosäkerhet

Annie, jurist, kommer in på tolkning i anslutning till att samtalet kretsat kring att Migrationsverket i allt större utsträckning ger ärenden till jurister som inte har stor erfarenhet av migrationsmål. På motsvarande sätt anlitas inte rättstolkare och Migrationsverket vill inte betala för tolk på plats.

Annie: Ja men en spontan tanke! Jag har ju kommit av en slump att bli väldigt engagerad i frågor om tolkar [och har kommit] att hålla föredrag om tolkens betydelse för rättssäkerheten och så vidare. Och det går ju åt helt fel håll nu, på alla sätt vad gäller

tolkning. [...] Att Migrationsverket, som jag uppfattar det, får inte anlita rättstolkar och gör det aldrig och numera så ... Jag pratade senast igår med en tolk som hade för en gångs skull fått ett uppdrag via tolkförmedlingen hos Migrationsverket men det avbokades för att Migrationsverket ändrade sig och ville ha en auktoriserad tolk [ej rättstolk]. Och nu, ännu värre att ... börjar vi få strykningar på att vi har platstolk ... I och med att vi har telefontolkat [har jag] till och med blivit prutad vid första mötet med klienten då jag haft platstolk men det vann jag i överklagande till domstol, tack och lov. Och därtill det senaste, på grund av Corona, men även i andra sammanhang, att man har telefontolk, och det funkar katastrofalt dåligt. Och det här skulle man ju aldrig tillåta i ett brottmål, i en brottmålsrättegång ... och apropå att rättsligt, det går liksom inte att jämföra när det gäller rättssäkerheten. Och det kostar så mycket i tid och pengar. Här sitter vi och rättar protokollen från asylutredningarna och det blir så uppenbart hur dåligt tolkningen funkar - och att det vänds emot klienterna, att det liksom inte [förklaras med tolkningen] utan att det ofta påstås att man har trappat upp. Det ska inte göras fel, men jag har fått såna beslut. Tolkar är en fråga som jag brinner för! (GI12)

Annie, jurist, tar lite oväntat upp frågan om tolkhjälp och rättshjälp efter att samtalet har kretsat kring stödpersoners betydelse och svåra ansökningar. Även möjligheten att få rättshjälp för rådgivning har förändrats och det spelar roll för att kunna betala tolk.

Annie: Jag är väldigt noga med tolk, sen, så här: jag är dålig på att ta betalt, samtidigt tycker jag att jag måste ta betalt och nu är det ju särskilt viktigt. Rättshjälpsmyndigheten har ju blivit stentuff och säger att ... Förut, för att få nedsatt rådgivningsavgift för att begära rättshjälp [för att samtala med en klient] så var det så [...] du ska liksom säga till den enskilde att du ska betala en rådgivningstimme och så kan jag ge dig motsvarande en timme genom rättshjälpen så att säga och vi kan anlita tolk två gånger och det räcker med att man säger att [klienten] ska betala och kan dom inte betala så kan man sätta noll där så att säga. Men nu kan man inte sätta noll där längre. Då får du avslag. Jag har alltså gjort det nån gång och haft två timmars tolkning och så har man fått nej på båda dom ansökningarna. Så att nu har det blivit väldigt viktigt att ta betalt för dom två timmarna är ju guld värda. För att det kanske funkar. [...] Det kan ju vara så att man har två, tre möten, men i vart fall vid den sista genomgången så har jag alltid tolk för att säkerställa att det man skickar in till Migrationsverket, även om de är duktiga på svenska, att det inte blir några missförstånd, för det får det liksom inte bli. (GI12)

Sten, jurist, svarar på frågan om hur han träffar sina klienter och hur deras möten ser ut och kommer in på att det blivit svårare att få rättshjälp, vilket drabbar klienterna.

Sten: Jag kan ju säga så här att den här pro bono-biten kommer att minska och har minskat på grund utav att vi har kunnat hålla såna här rådgivningstimmar och så, och rättshjälpsmyndigheten har aldrig begärt in om klienten har betalat sin ... Dom måste betala för en timme för att få en timme gratis och då har man två timmars rådgivning om dom är vuxna. Men nu så begär rättshjälpsmyndigheten in, de har ändrat praxis, så dom begär in att vi måste visa att vi har fått betalt. och [...] alltså de flesta klienter kan inte betala. Men ibland har de nätverk som faktiskt vill betala och vill satsa och då är det ju inga problem ... men ... Problem, det är ju klart det är pengar. Men så är det förordnanden och då är det ungefär lite så som Mia beskriver, det kan variera mängden möten. Man får alltid motivera i

kostnadsräkningen. Man får skriva ut att klienten gråter och då får man betalt för tiden. Skriver man inte ut det självklara, då prutar dom på tiden. Det gör dom ibland när man skriver ut det också men ... det är större chans att det går igenom. (GI17)

Problemen med telefontolkning kom upp i inledningen av intervjun med tolkarna Mohammed och Khalid, då de beskrev sina arbetsuppgifter. Krav på telefontolkning har ökat under Corona, men redan dessförinnan har uppdragsgivare allt oftare velat välja detta av ekonomiska skäl.

Mohammed: Jag har jobbat en hel del både inom socialtjänsten, Arbetsförmedlingen och sjukvården. Jag hade fasta tider under flera år på Huddinge sjukhus då. Men sen slutade jag jobba inom sjukvården sen 2006, då landstinget gjorde sämsta upphandlingen. Därför har jag slutat jobba där inom sjukvården, men det förekommer såna där uppdrag inom sjukvården, och då är det mest per telefon. Telefontolkning nu sker ibland ... speciellt när det gäller advokater, polisen ... alltså efter coronatiden. [...] Vissa domstolar kan akut ringa och vill ha en telefontolk. Men i mån av möjlighet så tackar jag nej till telefontolkningar, jag föredrar mest på-plats-tolkning. Och det har sina skäl. Inte kostnad etcetera, utan jag tycker att en del kommunikation försvinner inom telefontolkning alltså. Allt det visuella, olika tecken och så där, missar man som tolk, och även parterna missar varandra. Så ...

Intervjuare: Kan du utveckla det något, vad är det man förlorar?

Mohammed: Alltså, tolkning, kommunikation är inte bara ord, tycker jag, utan känslor kan man se på människan. Och som tolk måste man så mycket man kan förmedla även känslorna också, och de visuella signaler som skickas. En person som är ledsen kan man se på ansiktet, och kan höra på röstnivån också, röstläget. Olika andra uttryck, alltså kroppsliga, ansiktsuttryck och så där kan man se, som man kan förmedla vidare också, vilket försvinner allt om det är telefontolkning.

Intervjuare: Hur menar du när du ska förmedla vidare det? Att du sätter ord på det, eller ... ja, hur gör du den där förmedlandet av sinnesstämning?

Mohammed: Dels försöker sätta ord eller visa det kroppsligt, och även med röstläget, och även med ... Ibland patienten pratar om en sak och pekar på ett speciellt ställe på kroppen, utan att nämna det. Alltså "Jag har ont här", låt oss säga. "Jag har ont här och där. Jag blev slagen där", och så där. Och även på plats så kan den förmedla det också. För att jag vet att om förhållaren eller advokaten sitter och skriver ner. Eller ja, låt oss säga hos polisen skriver ner, då har de huvuden böjda, eller skriver ner eller håller på med sin dator. Så ser de inte de här tecknen och signalerna. Men som tolk kan man uppmärksamma det, eftersom tolkning är en fördröjning av budskapet, av meddelandet. Och de bara lyssnar och får höra ord, [...] men som tolk kan man på något sätt betona och visa det, att det var de signalerna också som fanns med när personen pratade.

Intervjuare: Just det. Och jag måste bara fråga, du sa det att [...] det just handlar om corona som de har bytt över från fysisk tolkning till telefontolkning. Du ser att det beror på det så att säga?

Mohammed: Det är en del, det är en del. Och sen vissa myndigheter har sen tidigare försökt minska på kostnaderna. Advokaterna får inte tillräckligt med ersättning för resor av tolkar till plats. Där föredrar de telefontolkningar. Och sedan går de igenom protokollet, där blir det också svårt för en tolk, men där på plats så kan man tolka simultant så att säga, men det går inte per telefon.

[...]

Khalid: När det gäller tolkning via telefon så är det exakt det Mohammed beskriver där ... det finns en forskning där verbala språket är typ 40 %, och resten är ju faktiskt hur vi gestikulerar med händer, med armar, om vi nickar. Och det här missar du helt. Alltså, om du får en fråga till exempel, eller om tolkanvändaren ställer en fråga, och jag är på plats. Och jag menar, nickar jag ... alltså från arabvärlden, betyder det till exempel ett ja. [...] Det här är sånt som jag inte ser eller hör eller kanske kan ta till mig över telefon. Så jag tackar också för det mesta nej till telefon, och det är inte på grund av ersättning, det är på grund av att jag känner att jag inte egentligen gör det jobbet jag är beställd för att göra. Och framför allt kunskapen hos tolkanvändaren när det gäller att använda tolk via telefon är också ... tyvärr ligger den inte på en nivå som är acceptabel. Man pratar i mun på varandra, man talar inte till punkt. Man sitter och håller på med sina papper. Alltså, varenda liten sak du gör under ett telefonuppdrag stör hela samtalet. Det räcker med att du viftar lite med ett papper, så missar jag kanske ett par viktiga ord. Du presenterar dig inte kanske, framför allt om du har en kollega med dig. Så helt plötsligt så dyker det upp en tredje röst, och då tänker du som tolk att "oj, vem är det här nu då?" Det är liksom inte den som är i behov av tolk, och det är inte den som har beställt mig, och nu är det någon tredje person som pratar. Vem är det? Och vad har den för roll? Och sen dyker det upp en till röst, eller så är det med barn. Det är mycket som är svårt. Jag tror att man behöver mer kunskap även där som tolkanvändare, att veta vad bör jag tänka på, hur ska jag tänka om jag beställer en tolk via telefon, vilket ibland man måste göra. Det kan vara akuta saker som uppstår, det är inte det, men man måste kunna förstå att oftast är det faktiskt inte tolken det är fel på förhoppningsvis, en professionell tolk. Utan felet blir i hur man för över språket eller tolkningen, och hur jag sköter tekniken. Hur jag förhåller mig till att prata till punkt. Och det skrämmande där ibland som jag har varit med om, det är att ... alltså, varje tolkuppsdrag är oerhört viktigt för individen i sig, men vissa uppdrag kanske är viktigare än andra, om jag får uttrycka mig så, där det har varit kanske från socialtjänsten, där man har suttit kanske med en familj. Det kan vara allvarliga saker, en orosanmälan eller omhändertagande. Och folk du vet pratar i mun på varandra. Och då ska du ta det över telefon, hur har man tänkt då, tänker jag. Det är knappt att du klarar det på plats. Och ska du sitta och ta det på telefon, och folk är arga, frustrerade över den här situationen. Så såna här saker är inte enkla. (GI27)

Ändrade förhållanden inom den offentliga välfärden och kyrkan

Pia och Matilda, familjevårdsinspektörer för barn utan vårdnadshavare, här tillfrågade om vad det betyder att barnet fyller 18. Pias kommentar handlar om att asylsökande barn tvingas lämna familjehemmet när de fyller 18 och har fått ett första avslag.

Pia: Familjehem är tills barnet är 21. Eller har gått ut gymnasiet eller som längst till 21. Men sen är det här hemska med om man är asylsökande och får ett negativt ... Jag klarade inte av det där. Eller jag tyckte att det var fruktansvärt när jag jobbade i [kommun], att sitta och säga till somaliska flickor som hade fyllt 18 att "nej, nu kan inte ... nu lämnar socialtjänsten. Nu tar Migrationsverket över".

Matilda: Ja, det var den värsta perioden skulle jag säga i mitt yrkesliv.

Pia: Ja, jag tror att det gjorde att jag inte pallade med att jobba i den där gruppen. Eller det var andra anledningar också, men jag tyckte att det där var för jävligt [skratt].

Matilda: Det är som Pia säger, det var hemskt att sitta på de där mötena. För det var också så fort. Det var att det fattades ett beslut. Sen vet jag inte om det hade hjälpt om det hade tagit längre tid. Men jag kommer ihåg bara att det var så här från en dag till en annan, ”nu ska alla träffas, alla 18-åringar och de ska skrivas ut till Migrationsverkets egna boenden”. Och ungdomarna hade ingen koll och ... Ja, man var tvungen att berätta det här och ungdomarna bara grät och mådde skitdåligt. Ja, det var jättehemskt. Jag kommer ihåg att alla kollegor mådde skitdåligt också. Det var verkligen jättejättejobbig period. Man bara lämnade dem i sticket.

Intervjuare: Och hur ser det ut i dag?

Matilda: Ja, bra fråga. Nej, men det är fortfarande så, om de inte har fått uppehållstillstånd fram till 18-årsdagen så skrivs de ut. Men nu tror jag att det är också förankrat hos ungdomarna på ett annat sätt. Jag är inte heller säker, men då var det så nytt. Men nu tror jag att ungdomar på något sätt redan vet om det här från start. Så det är inte lika stort ... Det är inte chockartat på samma sätt. (GI29)

Matilda, familjevårdsinspektör, berättar om den särskilda enhet för barn utan vårdnadshavare som startades inom socialförvaltningen 2015 men som nu är nedlagd. I sammanhanget tar hon upp att separationen mellan så kallade ensamkommande barn och andra barn också innebar att de ensamkommande inte behandlades och sågs som vanliga barn.

Matilda: Egentligen handlades ensamkommande på ”barn och ungdom” från start. Så det var en enhet när den här 2015-flyktingvågen började komma. Då var det som att de gjorde en egen enhet för att kunna rekrytera fler personer, att det skulle vara specialister som jobba med det här typ, som var mest kunniga eller vad man ska säga. Då pratades det om att det ska ändå vara en del av barn och ungdom så att man ska få samma resurser och samma metodstöd och samma ... Ja, jag vet inte. Men det blev såklart inte så. Utan då blev det som att man blev en ö i den här organisationen som bara jobbade med ensamkommande och hade egna familjevårdsinspektörer, trots att det fanns familjevårdsinspektörer för barn och ungdom. Så det blev som någon slags särart av socialt arbete. Det blev jättekonstigt, tyckte vi också i gruppen.

[...] Så då blev det en [egen] enhet. Och så fick vi en enhetschef som inte kunde något om ensamkommande heller och ... Ja, vi hade tusen olika chefer, höll jag på att säga. Nej, men vi hade minst sju olika chefer som kom och gick. Och sen så började det minska i antal hur många ensamkommande som kom. Och då i takt med det så tyckte man att ”nu ska vi integrera er tillbaka till barn och ungdom, för då kan ni avlasta där”. Och så började man ta barn- och ungdomsärenden och familjevårdsinspektörerna flyttades över till vanlig familjevårds ... eller barn- och ungdomsfamiljevård. Så då började de splittra gruppen på ett sätt. Så då gick det tillbaka till hur det brukade vara kan man säga. [...] Jag tror inte det går att göra på annat sätt egentligen nu, eftersom det inte finns tillräckligt många ärenden heller. Så jag tänker att det är väl okej. Men jag tyckte att det från start var lite konstigt att det skulle vara annorlunda egentligen. För då tycker jag att det blev tydligt att det inte längre var vanliga ungdomar vi pratade om, utan det var ensamkommande. (GI29)

Petter, lärare, svarar på frågan om vilka förändringar han har sett på sin arbetsplats sedan 2015, utöver förändringarna som har följt med Nya Gymnasielagen.

Petter: Men en annan förändring på migrationslagen som började gälla tjugosexton eller när den började gälla, är att det är annan typ av människor som kommit. Vilka människor kom innan tjugofemton? Jo det var människor som var, ofta med ganska mycket skolbakgrund tyckte jag. Sen kom tjugofemton och tjugosexton, och då kom det människor, barn med mindre skolgång. Det var svårare. De kom från fattigare omständigheter, de hade inte lika mycket skolgång, de kom från andra länder. Och det sätter ju också avtryck i skolans värld. [...] Många hade ju gått i koranskolor. När det var den stora Irakmigrationen så hade eleverna gått längre i skolan, de hade en annan typ av utbildningsbakgrund. Det är bara min erfarenhet. Jag kan inte säga att det är så. Men i början på tjugohundrafem till tjugohundratio så var det ganska många barn som gått fem, sex, tio år i skolan när de kom. Nu tjugofemton, tjugosexton, tjugosjutton, de här stackars afghanerna, Jemen och Eritrea ... de hade kanske gått ett, två år i en hemskola eller en koranskola. Det var så mycket som saknades. Och så samtidigt så sitter det någon polska eller ryska som har gått tolv år i skolan i samma klassrum. [...] Ojdå, här har vi en som vill diskutera Sartre och så har vi en som vill lära sig skillnaden på kort och lång vokal. (G12)

Petter, lärare, svarar på frågan om vilka förändringar han har sett på sin arbetsplats sedan 2015. Samtalet har utvecklats till att komma att handla om familjeåterföreningar och på hur gruppen "asylsökande" har kommit att förändras över tid.

Petter: Det så [att], de som har fått permanent uppehållstillstånd som kom tjugofemton, tjugosexton, de hade olika typer av uppehållstillstånd. Ibland har de ett Q ibland har de ett A ibland har de ett B och vissa av dem har rätt till återförening med sina anhöriga, eftersom de var så små. Vissa har valt aktivt att säga nej till sin familj i Iran eller Pakistan eller vad det kan vara, och vissa har valt att arbeta för att ta hit dem. [...] Och nu kommer de.

Intervjuare: Ja just det, och då förstår jag. Det är fortfarande förening utifrån de ensamkommande. Jag funderade på om det familjer som var splittrade också. Vi har i huvudsak pratat om de ensamkommande, och jag tror att det är framförallt de som är i skolan så. Men jag tänkte också om det var barn i familj?

Petter: Ja, vi har även familjer där ett barn har blivit kvar någonstans. Vi har rätt många som kommer från Somalia till exempel där ett barn har funnits i Sudan. Det är rätt många barn som sitter i [Östafrika] som plötsligt kommer ut. Ja. Rätt många barn som kommer från Syrien, där nåt barn har suttit i Turkiet. Rätt många från Syrien som återförenas. [...] Ja eller att pappan och äldste son har kommit och plötsligt så kommer mamman och fem småsyskon. Så. Det är rätt mycket återförening. Och om man får säga så är det ganska skönt att det kommer lite olika grupper. (G12)

Folkhögskolelärarna Anna och Mehdi beskriver hur kurserna för asylsökande har förändrats över tid och krymps genom att de inte får medel, och att de tvingas ägna tid åt att söka pengar för att verksamheten ska kunna fortsätta.

Anna: Etableringskurserna startade vi 2014, tror jag, eller 2013. Och det var för att det var många personer som kom till Sverige, som fick stå i kö länge till sfi. Så då startade man alternativ till sfi, som man kallade etableringskurs, på folkhögskola. Och då när det började

hos oss hade vi 80 stycken deltagare, så det var jättestora kurser och någonting som präglade hela skolan. Och nu är det som att den gruppen har krympt till Mehdis 13 personer. Så att vi vill fortsätta att jobba med de frågorna, men vi är rädda att den gruppen ska bli utestängd från folkhögskolan, för att det inte finns några medel till [...] lärare.

Intervjuare: Pratar ni om detta i lärargruppen? Eller alltså finns det någon diskussion bland er om hur ni ska behålla plats för just den gruppen, eller?

Mehdi: Ja, det gör vi. Och, alltså, vi försöker ibland hitta annat sätt, och ha kanske samma personer, eller samma målgrupp, kanske med andra kurs typer. Det ska inte bara ... svenska från dag ett, ifall vi kan ha en annan kurs. För att vi försöker hela tiden hitta en annan väg än vad vi har, vi känner att ... okej, den vägen ska ta slut snart. Så att ... Och det är egentligen Anna i dag som jobbar med det här, och hittar andra möjliga sätt.

Anna: Nej, men precis. Jag jobbar [...] söka pengar, helt enkelt. [...] Och då har vi sökt från tidiga insatser för asylsökande, TIA, som Länsstyrelsen har. Och [...] då har vi drivit en kurs med de medlen. Och nu så håller jag på att göra en ansökan som handlar om digitalt utanförskap, som egentligen är ett sätt att hitta sätt att stötta den målgruppen, men att egentligen bedriva den verksamheten som vi har. [...] Vi försöker vara lite kreativa kring det. [...]

Anna: Slussa vidare till andra verksamheter, det kan man alltid göra, men det är egentligen inte som att det finns ... Alltså, vi känner till villkoren för folkhögskolan, så vi vet att det som gäller för oss, gäller även för de andra. Och så vet vi att studieförbunden har vissa verksamheter, men det är för lite tid. Alltså det behövs någon som tar ett helhetsgrepp. [...] Mycket hellre än att slussa vidare ... Klart vi kan göra det, men det känns som ett dåligt råd att ge, eller det känns som att när man säger till en person som kommer till en och frågar "kan jag gå en kurs hos er?". Och man säger "nej, men gå till RR folkhögskola" eller "gå till XY skola". Så vet man att det är inte riktigt ett riktigt råd, för de får samma besked där. [...] Så att man vill kunna ... De som kommer hit, vill man kunna ha någonting att erbjuda här på plats, för har man väl hittat hit, så vill vi kunna bara "ja, så klart, du kan börja i den här gruppen". Och så ser det inte alls ut just nu. Resurserna har minskat mycket de senaste åren till den här gruppen.

Intervjuare: Och den här gruppen, är det människor i asylprocess och papperslösa typ?

Anna: Ja, papperslösa har vi egentligen aldrig haft resurser för. Det har vi [...] lagt resurser själv, eller vi har utökat. Om vi har en kurs med asylsökande, så har vi, beroende då på ... ja, men hur många stolar till får vi plats med, då får vi plats med fem stycken till, och så har vi tagit in ... ja. (GI24)

Mehdi och Anna, lärare, diskuterar hur små kurser innebär begränsningar både vad gäller lärarlag och andra inslag än undervisning.

Mehdi: Det [storleken på klassen] spelar stor roll. Ifall kursen har varit större än så, så hade man också kunnat kämpa på ännu mer, och det är flera personer som tänker samtidigt tillsammans på något sätt.

Anna: Och vi gjorde jättemycket aktiviteter tillsammans i de grupperna, att vi åkte, besökte [Mellanstad]. Alltså, massa olika föreningar åkte till skogen, lagade mat tillsammans, så det blev en så tajt grupp. Och då bidrog också det till att vi hade ett arrangemang utanför själva undervisningen, så att vi ... om någon behövde hjälp, alltså så självklart, vi var många också som kunde hjälpa deltagare med dels det som Mehdi sa, men också ... "okej, nu behöver den

lägenhet" [...]. Så det blir mycket större, engagemanget kring deltagarna också [...] Alltså, det går inte om man är helt själv på samma sätt. [...]

Mehdi: eftersom jag är själv med dem fem dagar i veckan, fem lektioner, så kan det kännas lite, så här ... Okej, de också behöver träffa någon annan [för] undervisningen också. Så är man själv, så har de bara ett perspektiv, kan jag säga. Är vi flera, så får de flera olika perspektiv, gällande väldigt olika grejer. Och också, till exempel, om man får någon fråga, eller man vill hjälpa med någonting, så hinner man inte kanske med alla 13 samtidigt. Men hade man två kollegor tillsammans, så kan man hjälpa på ett bättre sätt, kanske, eller tänka mer kreativt på ... hur ska man gå vidare med den här frågan, till exempel. Så på något sätt kan jag säga att det kanske kan vara lite tomt. Ja. Men egentligen, man behöver dela med sig. Och som andra lärare, som har jobbat med mig inom etableringskurs, har också andra arbetsuppgifter, så är de också upptagna med ... alltså, mycket annat. Och man är också själv upptagen med kursen, så att det är lite så här. [...]

Anna: Innan, när vi hade mer resurser, så hade vi sån typ av samverkan med andra folkhögskolor, för då var det inte så mycket kring [kursen] "svenska från dag ett", utan etableringskursen, när vi hade den, för då blev det också organiserat via Arbetsförmedlingen. [...]

Anna: Men det som är givande, är civilsamhället i [Storstad], alltså alla organisationer som arbetar kring ... alltså, det behöver inte bara vara med asylsökande, men att det finns ett nätverk. Som innan, när vi var många i personal, då hade vi kontakter, då gjorde vi studiebesök och vi höll det aktivt. Och skolan kändes också som en aktiv del i ett civilsamhälle. Medan med minskade resurser så måste man också vända sig mer inåt och så får man [fokusera] på sin kurs, och då ... Nätverkande är också en arbetsuppgift som tar tid. [...] Det är någonting som har fått stryka på foten med den här minskningen, absolut. (GI24)

Angelica, psykolog får frågan om vilka som kommer till hennes verksamhet och hon tar upp förändringar som skett på senare år - förändringar i världen och inom de svenska systemen.

Angelica: Hade ni ställt den frågan 2017, då var majoriteten av våra patienter ensamkommande. Så det beror lite på vad som händer i världen också.

Intervjuare: Vad beror förändringen på?

Angelica: Ja, men det är svårare för mer utsatta grupper som barn som reser ensamma att ta sig hit, tänker jag. Det är en förklaring, men jag tror också att det har med världen här att göra, för vi ställde oss den frågan de åren, varför får vi inga barnfamiljer från Syrien? Jag menar, det fanns de som hade levt under fullständigt vidriga förhållanden under många år, jag menar de här områdena som är helt avskurna, där de svalt och såna här saker. Men nu ser vi att vi får många av de barnfamiljerna. Så att jag tänker att det har också [att göra] med de som möter barnen och familjerna, vad de förmår att se och slå larm om och skriva remisser om. Så det är både på världsnivå, men det har också med systemen här att göra, tror jag lite grann. Så det är ett komplext pussel. (GI30)

#aktörskap

Erica, diakon, berättar på eget initiativ om en händelse när polisen överrumplade dem i samband med en aktivitet och tog många familjer med sig. Händelsen var en vändpunkt för henne - det blev ett "stort skifte" som hon uttryckte det.

Erica: När jag började då 2015 så hade vi en liten samordningsgrupp som arbetade nästan uteslutande med papperslösa och asylsökande. Men sedan så blev det en stor förändring, för [...]polisen kom och tog alla de här familjerna. Och efter det så har vi inte arbetat så centrerat och vi har sagt att vi arrangerar aldrig några aktiviteter för en specifik grupp, om inte det är så att ... Ja, ibland kan det vara att man ... Ja, vi har sorgegrupper till exempel där vi har trauma, försoningsgrupper. Men då är det ju det, att man har det gemensamt, men inte att man har en legal eller inte legal status gemensamt, det är ingen gemensam nämnare, för det blev så fel. Så därför så har arbetet sett lite annorlunda ut efter det, för att vi inte har velat centrera på det sättet som vi gjorde.

Intervjuare: Var det utifrån att skydda de personerna?

Erica: Att skydda, ja, ja. För vi insåg att vi kan inte ... Vi invaggade dem i någon form utav trygghet som vi inte kunde hålla uppe. Så det nu vi bjuder in till, det är att papperslösa ska ha precis samma möjligheter att vara med på de aktiviteter vi har och här lokalt. [...] Så ja, att man kan vara med i sammanhanget och gemenskapen oavsett hur ens status ser ut. Men inte några aktiviteter så som vi hade för bara den gruppen.

Intervjuare: Upplevde ni att det spred sig så att många blev rädda för att ta kontakt med er sen efter det, eller vara med? Just personer med ett aktivt utvisningshot eller vad man ska säga?

Erica: Nja ... Jag tror faktiskt inte ... Av de som var med var det ju lite olika och det gick ju i omgångar, någon blev jätte ... tänkte "vad är ni för några?", vi har ju haft kontakt så lång tid och de kände sig jättesvikna. Och sen efter ett tag så kunde de komma tillbaka och förstå att detta var absolut inte vår vilja, så. Och andra har hela tiden fortsatt att vara med och några är väldigt engagerade i kyrkans verksamhet. Så det såg lite olika ut. Och sen var det en del som aldrig ... Skulle säga att hälften ungefär har kommit tillbaka och hälften är i sina hemländer nu. Så att ja, men det påverkade oss väldigt mycket, för att jag hade nog en liten ... [skratt] Alltså, utifrån att ha varit med då i [frivilliggrupp] där de [polisen] egentligen hade kunnat stå utanför varenda gång, för att det är inte så himla svårt att ta reda på, såsom vi hade det tidigare i alla fall då när jag var engagerad ... Polisen skulle ju kunna komma dit och plocka varenda vecka om de hade velat. Men det gjorde de inte, så jag hade någon sån "ja, men det gör de inte, de gör inte så." Men nu så vet jag inte vad jag tror. Och vi har också ett projekt i vår trädgård här, vi har en ganska så stor trädgård, så att vi ... Det vi bidrar till det projektet är att de får lov att använda vår trädgård och vatten och våra toaletter och kök och förråd och så där. [...] Och många av dem är papperslösa. Och när det då kommer på tal och att vi skulle ha det så var det väldigt ... då försökte vi säga att vi kan inte på något sätt säga att detta är en trygg plats, tyvärr kan vi inte det. Men vi vill jättegärna att ni ska vara här men vi kan inte lova någonting över huvud taget.

Intervjuare: ... Vad sa ni då, sa ni att "konsekvensen skulle kunna bli den här, att polisen kommer", eller?

Erica: Ja [...] Vi har haft polisen stående här utanför i vissa ärenden och så liksom ... den har stått här. Så det fick vi berätta, plus att vi är i ett [...] område där polisen har en ganska stark närvaro av andra skäl än att leta efter papperslösa, det har med att det har varit en hel del

kriminalitet och där vi är lite skyddat område. Så att här förekommer ju en hel del droghandel och så på kvällarna. Så att den polisiära närvaron är ganska stor här.

Intervjuare: Kan du se någon förändring i polisens agerande, om du jämför bakåt i tiden? Om det har skett ett skifte över tid.

Erica: Det är svårt, jag har nog svårt att säga det, för att det har skett ett ganska stort skifte i mig [skratt], så jag trodde att ... Jag vet inte hur mycket det är som de facto är så och hur mycket det är som faktiskt påverkade mig, för att jag trodde aldrig att någon skulle kunna komma så, jag trodde inte det. Man kommer väl inte till [ett ställe för barn], det gör man väl inte. Alltså, för mig ... Hade de frågat mig, liksom "ska vi vara rädda för det?" "Nej, nej, nej, ingen risk, det är ingen risk" liksom. Så att det gör ju att man [skratt] ... att jag inte riktigt vet vad som är jag och vad som är de facto. Kan man säga, faktiskt. (GI26)

Erica, diakon, berättar inledningsvis om vilka grupper de når och inte når för att sedan komma in på vad hon tror kommer att ske i framtiden till följd av att fler asylsökande står utan stöd, bland annat genom indragning av dagersättning för personer som valt att bosätta sig i eget boende (EBO).

Erica: Jag tänkte på med det här vilka som vi inte når. Alltså, de som söker sig till oss, det är ju personer som vet om att Svenska Kyrkan finns och som vet vart man ska gå. Och många gånger är det så att man har kontakt med någon annan som har hjälpt en vidare. Men de personer som inte har någon aning om var de ska ta vägen, de kommer nog inte hit till oss. Det tror inte jag, utan det är tack vare att man ... eftersom det är aktivt att man söker upp, så. Och så ser det ut här nu men det var en annan skillnad när jag var i [stadsdel 1], för vi låg på vägen mellan Migrationsverket och [stadsdel 2], så var kyrktornet där. Och då var det många där under våren 2016 och hösten också som kom bara med sitt beslut. "Nu sa de så här, jag vet inte, vad är det här, vad ska jag göra nu?" Alltså, bara helt förtvivlade för då såg de bara ett kyrktorn och oavsett vad man har för religionstillhörighet eller inte har någon religionstillhörighet så kan man ändå tänka att ja, men ett kyrktorn, nej, men där kan det nog finnas någon som kan hjälpa till på något vis. [Andra] de facto kanske inte hade någon alls, kanske hade bott på ett asylboende längre upp i landet och varit där på ett möte och tänkt bara "jaha, vad gör jag nu? Nej, nu bara går jag" och sen så går man till ... Så där var det någonting annat men så ser det inte alls ut i dag, utan i dag är det personer som faktiskt vet att vi finns. Så det är inte så många som kommer bara spontant och knackar på, utan det är mycket mer att man söker aktivt upp. Så det blir en skillnad. Vi blir ju inte tillgängliga på det sättet som vi råkade vara då för att vi låg geografiskt där vi låg. Sen så tänker jag på en annan sak på den fråga ni hade innan och det ... Jag ska inte säga att jag har sett det ännu men jag befarar att vi kommer att få se den här förändringen i EBO och vad som händer med de personerna som söker asyl igen och som ändå håller sig kvar. Och än så länge kanske man har klarat sig men efter ett tag så kommer det att vara en grupp som syns allt mer, tänker jag. (GI26)

Klicka här för förklaring om boende och dagbidrag

Politikers och allmänhetens attityd, signalpolitik

Emilia, diakon, reflekterar över hur bedömningarna av ensamkommande ungdomar kunnat bli så hårda - det verkar som att människor avhumaniserats så att det går att fatta omänskliga beslut. Ett exempel handlar också om en ung kvinna som skulle utvisas ensam till ett land i Mellanöstern.

Emilia: Tycker det är tydligt vad gäller ungdomar, ensamkommande ungdomar, där har vi stor andel från Afghanistan eller Iran, att det är tydligt ju mer tiden går att de bedöms mer ... Hur ska jag säga? Det ska vara individuella prövningar, men jag upplever inte att det är det på samma sätt, utan att man har en förförståelse - och en förförståelse som inte är till gagn för individen, utan att man ... Jag tänker det är en vind, tycker jag, som blåser i samhället, så man märker att man är sedd som en grupp. Jag tänker kring gymnasielagen också, att det är okej att ställa totalt orimliga krav på en grupp människor för man anser att den gruppen ... Det skulle aldrig någonsin ställas såna orimliga, omänskliga krav på någon annan grupp i vårt land, men vi gör det för att vi har på något vis avhumaniserat människorna. [...] Så tycker jag det kan kännas i hur det bedöms också, att det blir en avhumanisering, att man klumpar ihop människor och på det sättet så är det lättare att fatta de här omänskliga besluten som man kan tänka så här "men hur kan du göra en sån här bedömning?" Och ibland gör de om och gör rätt. En ung kvinna i vår församling, Migrationsverket hade bestämt att hon skulle utvisas ensam. Hon hade konverterat och hon skulle utvisas ensam till [ett land] där det fanns bevis på att hon hade blivit utsatt för fruktansvärt våld och har posttraumatisk stress. Men hon skulle utvisas ensam. Och jag tänker så här, när jag läste det beslutet ... Det finns liksom ingen mänsklighet i det här beslutet. Sen har hon lyckats ... Vi har överklagat och hon fick ny prövning och nu har hon fått uppehållsstånd bara för två veckor sen. Men ... Ja. Det är väl min upplevelse, att man ... Förstår ni vad jag är inne på? (GI28)

#rättsosäkerhet

Johanna och Karoline, socionomer, har berättat om att de anmälde en god man som publicerat rasistiskt material och att det ledde till att den gode mannen ringde till Johanna och var upprörd. Johanna får frågan hur den gode mannen visste att det var hon som anmält.

Johanna: Nej, för de får veta den kritik som kommer in mot dem och de får bemöta den. [...] Han fick läsa varenda ord. Och jag hade fått informationen från den som var kontaktperson åt ungdomarna, som hade sett det här då. Så då gick jag in kollade det och meddelade överförmyndaren. För dessutom var det så att han inte var bra i uppdraget, och då tänker jag att om han har då värderingar som är rasistiska så kanske han är dålig av en anledning, att han inte bryr sig så mycket. Och han kunde också komma med uttalanden som tydde på att han hade lite dålig syn på dem ... som att de bara ljög om sin ålder, och hej och hå ... och det kan man väl tänka, och det fattar jag också, att en del är äldre än vad de säger att de är, men det handlar lite också om hur man säger det, hur man ... om man är dömande eller inte. Jag kan förstå varför man säger det.

Karoline: Ja, och det här är ett område, just vad det gäller ensamkommande då, från områden där de inte kan bevisa sin ålder, där det är fritt att uttala sig så på ett sätt som jag aldrig varit med om i vårt land tidigare. Det här med att alla ljuger om sin ålder och så vidare, så att det är mycket sånt där ... det blir mycket så här kognitiv dissonans när man jobbar med det här [...] I början vart jag väldigt ledsen, nu har jag blivit som en psykopat, nu bryr jag mig

inte lång ... Nej, men alltså så här, för det har nästan blivit värre, det blir värre och värre, det blir mer uttalat att det är okej att tycka det här.

Johanna: Nu är det inte så mycket snack om ålder längre, men nu är det mer om att de är kriminella allihopa.

Karoline: "Alla är kriminella och alla kommer hit för att leva på bidrag". (GI23)

Karoline och Johanna, socionomer, har berättat att de har mött en hel del rasism mot asylsökande på senare år och framförallt mot de som kallas "ensamkommande". De får följdfrågan om de upplever att denna rasism finns i samhällsdiskussionen eller hos kollegor.

Karoline: Nej, men under de år jag har jobbat ... jag gick in med det här ... det här var det jag ville göra, det här var den gruppen jag ville jobba med. Så tyckte jag ändå att i början så var det ... då hade man en annan syn på det här tycker jag lite grann, det kanske inte var så för jag kan ha varit naiv också, för jag är positiv. Jag tycker att vi måste göra det bästa som går att göra. Men sen under tiden har det förändrats, och det är inte bara här, utan det tycker jag är i hela samhället, att det är det här man skyller på nu, det är invandringen, och de är de som kom hit. Man har helt glömt bort att man flyr ifrån krig, och konflikt, och förföljelse, och hur många som är på flykt. Nu är det "alla kommer hit för att de vill leva på bidrag" samtidigt som "de vill ta våra jobb", och så samtidigt så "våldtar de våra tjejer", och så vidare. Och det är ... jag tycker det är en jättevidrig debatt, och jag går inte in i den längre för att, nej, det är ingen idé, man får sånt mothugg. Så jag tycker det är vidrigt, hur tycker de här personerna som kanske inte ens har ett språk? Som inte har bett om att komma hit nästan, hur tycker de att det känns? Det här är fel debatt vi har nu, men i dag tycker jag att det är tungt att jobba i det här, det kan jag känna från alla håll. Vi drar ner på det också väldigt mycket, är det något vi drar ner på så är det de ensamkommande och nyanlända.

Intervjuare: Jag tänker på vilken nivå när du säger "Vi"? Alltså, du pratade förut om ledningen eller er chef, sätter chefen agendan för hur resurserna ska fördelas, så att säga, inom [er kommun]?

Karoline: Ja, men hon får väl det uppdraget från politiken, och sen så ska det dras in, och man ska smalna av, och det blir inga marginaler kvar alls för någonting till slut. Jag menar, om vi har ungdomar som behöver vård till exempel, som inte mår bra, så är det inte så populärt för ... Och jag tror det handlar om att de har ingen lobbygrupp heller, det är inga som är starka och pushar för de här barnen, eller de här personerna som kommer hit. Och de har ingen egen röst [...] Nu, det här blir jättehemskt när jag säger, men frivilliga som är så otroligt starka och har varit så bra här ute, de orkar inte längre, de är utslitna allihop. Så det är en väldigt dystert bild jag ger nu, men det är lite så. (GI23)

Johanna och Karoline socionomer, har beskrivit åldersuppskrivningar och gymnasielagen och fördröjningen av den som omvälvande händelser med stora konsekvenser för ungdomar och för deras eget jobb inom socialtjänsten. De kommer då in på hur samhällets attityder påverkat situationen.

Johanna: Ja, och sen var det hela det här med gymnasielagen som blev fördröjd, och där är vi fortfarande, och vi har kontakt med folk som har fått uppehållstillstånd på gymnasielagen, och en del ... jag känner de som inte har fått fortsatt av någon anledning. Alltså, den är så himla liten, och så smal, det krävs så lite för att falla undan där. Har man något narkotikabrott en gång, eller något ringa så är det kört. Och där är det också retorik som är

hemska kring in ... flyktingar och nyanlända, att man inte får göra något snedsteg. Och så sitter vi och jobbar med svenskfödda ungdomar som har gjort så jäkla mycket tokiga saker, men de får hjälp och vi ska fortfarande hantera de som människor. Så vi har väldigt höga förväntningar på människor från andra länder.

**Jag tycker Sverige överlag har glömt varför de är här.
Det är inte flykt längre, utan det är att man
vill vara här och leva på våra bidrag.**

Karoline: Ja, och för att jag tycker Sverige överlag har glömt varför de är här. Det är inte flykt längre, utan det är att man vill vara här och leva på våra bidrag. Som är jättefeta då, det är verkligen ... du kan göra dig en jättevinst på ekonomiskt bistånd, för det har inte stigit i värde alls, det är inga pengar. Men de är det ... och det finns en retorik i dag ... jag tycker att det är en illvillig retorik. Jag tror inte alls att regeringen vill på något vis göra någonting åt det här, för då hade de gjort det för längesen. Alltså, då hade man inte gått ut och skrivit det man gör, eller suttit i de här uppgörelserna, utan det här handlar bara om signalpolitik. Och som vanligt så skiter man fullständigt i alla människor som far så fruktansvärt illa i det här. Det är så hemska att läsa det man skriver ... att det beror på etnicitet, det känns som 1939 igen och att vi har blivit korkade i hela skallen allihopa. Det finns ingen tanke bakom det. Man ska väl inte behöva jobba med det här för att man ska förstå att det här är människor? Det ska väl inte vara så att man på något vis måste ha kontakt med någon för att förstå att andra är människor? Men så känns det nu, att man måste ... att jag måste hela tiden försvara mig att, "Ja, men jag vet att de inte våldtar, eller ... för jag jobbar med det."

Johanna: Ja, men så känner jag med.

[...]

Karoline: Och det kan vara någon som jag tycker att jag känner ganska väl. Nu är det kutym, nu är det tillåtet, det är cool. Du kan säga att muslimer är vidriga och bara våldt ... du kan säga det nu, det finns inget ... det är snarare jag som har fel. Det är bara att det har blivit så vänt, så i dag är det jag som är anomalin, det är jag som är konstig. Godhe ... vad kallar ... godhetsknarkande? Det här är det jobbet jag gör, jag ser det här varje dag, jag försöker göra så gott ... Det blir så konstigt.

Johanna: Jag brukar följa trådar om kriminalitet, jag är väldigt intresserad av kriminalitet. Och när det är någon vit person som har gjort någonting då är det ganska fåordigt, men när det är någon med ett annat ursprung, då är det hela tiden, "Ja, det är nya Sverige", "Det är Löfvens verk", "Ut med dem", "La, la, la, det här är fel". Jag tänker på den här nu, Daniel Nyqvist som mördade lilla Mohammed. Hur hade det varit om det var Mohammed som var ... jag vet inte hur gammal han var när han gjorde det? 20 år som mördade lilla Nils, en liten vit pojke, då hade det varit hatstorm. Eller vi har en vit man som har våldtagit i Täby och Uppsala som man håller på att leta efter, någon våldtäktsmän, det finns massa exempel åt båda hållen, men det blir förstorat och hela ... Ja, men det vet ju ni. [...] Men är det svenskar så är det en sjuk person, och när det är en muslim så är det muslimerna som är dumma i huvudet.

Karoline: Och terrorister.

Johanna: Och kriminella och terrorister. Och jag tänker, hur blir det för dem ... ja, som vi kan ta upp, men afghaner får väldigt mycket skit, och vi har hur många afghaner som helst som jobbar i äldreomsorgen här. Det kallas till och med "Afghanstigen", boendet här. Som är

jätteskötsamma, de tränar, och jobbar, och pluggar samtidigt, och de dricker säkert någon gång på helgen, men det gör ju alla ungdomar. Men det är inte de som får uppmärksamhet, utan det är de två afghanerna som i centrum med några assyrier som håller med dumheter.

Karoline: De bär upp äldreomsorgen här, både boendet och hemtjänsten. Det är våra gamla killar ...

Johanna: Ja, och de tycker vi om, för vi känner dem.

Karoline: Ja, vi träffar dem varje dag när de cyklar mellan brukare, och ska till jobbet, och har tagit körkort, och ...

Johanna: Ja, så varenda gång någon snackar skit om afghanerna ... för jag upplever att afghaner får jättemycket skit och har väldigt dåligt rykte, och ofta oförtjänt, då känner jag ett behov [att berätta] om hur alla andra bra afghaner är, och hur också hemskt många ... orättvisor i asylprocessen och så där ... Ja, det finns mycket att säga om det. (GI23)

**Det hade varit lättare om de hade bara
ställt sig och heilat här ute ...
Förlåt, men då hade man kunnat bemöta det!**

#levnadsvillkor

Johanna och Karoline, socionomer, har berättat mycket i intervjun om svårigheter de möter i form av motstånd mot asylsökandes rättigheter både i samhället och inom delar av socialtjänsten. De har till exempel beskrivit att socialtjänsten nekat ungdomarna omsorg och ekonomiskt bistånd som de borde ha rätt till och istället hänvisat ungdomarna till civilsamhället och frivilliga. De får frågan hur de hanterar sin position i förhållande till andra inom socialtjänsten, till kollegor och chefer och det leder till ett längre samtal som böljar mellan Johanna och Karoline om svårigheter att få andra kollegor/enheter att förstå och om att möta en tyst rasism som också tär på det egna måendet och leder till eget trauma.

Johanna: Jag tänker kollegorna är bra, de har bara inte kunskap om det vi gör men de är förstående. [...] Ja, och de kan nog känna väldigt att det är en utsatt grupp och så där, och vara förstående i det, så det tycker jag är ett bra klimat, så. Men det är lite som att man får hitta sina stöttepelare på andra håll, jag tänker liksom, känner man någon engagerad ... Någon engagerad i frivilliga familjehem, eller så går vi till varandra, alltså, att man får stöd någon annanstans om man behöver det. Det skulle jag svara, jag vet inte vad du tänker?

Karoline: Nej, jag håller med dig. Personligen tycker jag så här att det är nästan som att få lite så här trauma varje gång man hamnar i någon ... Man kan få in ett nyanlännt barn till exempel. Och så ser man hur mycket som saknas här som man inte har fått hjälp med ... Det hemska är när det blir ett sånt här motstånd, och jobba i sånt motstånd, och när det också blir det här att min åsikt är fel om det här, för vi vet alla att "de bara kommer hit för att ta våra svenska tjejer...", alltså så. Det blir som ett trauma för mig när jag måste börja jobba igen för en sån här sak och det är så synd ... Ibland kan jag känna att jag vill inte ha ärendena längre. Jag vet, det låter hemska, men det är för att det är så svårjobb och det blir sånt motstånd, och det som man tycker om de här personerna är så hemska, "Ja, men hon får klara det där själv, hon kom ju hit då kan hon väl försörja sin unge själv..." Och jag blir så ... Förut har jag nog haft något slags skal. [...] Jag vet att det är så här, men nu när det inte är så ofta då ramlar det

bara på mig. Och jag träffar barnen och mamman som kämpar, och det finns ingen pappa, och de kämpar på, de kämpar på.

Johanna: En ungdom som skulle få sin familj hit i somras, och då fick de höra, "Nej, men de måste planera, de måste fixa boende här innan, annars kan de inte komma hit. Och har de varit ifrån varandra i fem år, så kan de vänta lite till", fick jag höra från försörjningsstödsenheten. Så de är inte välkommen hit då, de kommer inte få hjälp eller blir ... Ja, det får man se, men vi kan absolut inte lova någonting. Och de får inte heller boende, utan det de fick var till slut vandrarhem då, när de stod här med väskorna. Nej, men det är hur man pratar om saker ... Sen så har vi också regler att förhålla oss till, och vi kan inte heller alltid stå för dem, men man kan prata på ett respektfullt sätt ändå.

Intervjuare: Om man då tänker sig på ledningssidan, vad finns det för initiativ där, för det handlar väl om kunskapsbrist om den här gruppen och vilka problem de ställs inför så att säga. Ledningen har väl ändå både ett mandat och kan vara ett bra incitament för att skapa ett schysst bemötande och en god arbetsmiljö där man följer socialtjänstlagen?

Karoline: Men det går ända högst uppifrån. Från början, vi var väl naiva båda två, och tänkte, "Det här fixar vi. Det här handlar bara om att vi måste berätta hur vi jobbar, folk kommer tycka det här är jättespännande", tills vi insåg att det ... det är de som har gått på minst utbildningar, minst nätverkande med andra. Vi får tjata du vet, "Kan vi få gå på det här och det här?" För att man vill inte ha in det på något sätt utan man tror att om man lägger locket på så finns det inte. Och våra ärenden har också blivit bortprioriterade och det har tagit lång tid.

[...]

Förra sommaren så hade vi ganska många ungdomar som hade flyttat till eget boende, och då ska de ansöka om bistånd för att kunna betala hyra, och räkningar, och sånt. Jag hade en ungdom som inte förstod det här, då är jag bortkopplad från den delen, för då är det ekonomiskt bistånd. De får hem en hyresavi för första gången i sitt liv, i brevlådan, och de fattar inte vad det är, och struntar i att betala det och så går det till slut till kronofogden. Jag satt med fullmakter till kronofogden och försökte ha en kommunikation med dem, "Jag har inte med den här saken att göra", och kronofogden säger, "Jag tycker att ni är äckliga i kommun som utsätter barn och ungdomar för det här" [skratt] [...] Jag bara, "Ja, ja, ni får göra vad ni vill, bara ni gör en avbetalningsplan så att de kommer ikapp". Och det gör att det är så många som sitter hos kronofogden av våra nyanlända, av våra ensamkommande, med skulder för ... Hade jag varit svenskfödd så hade någon hjälpt mig här tänker jag. Låt säga att jag sitter hemma och krökar och inte betalar min hyra, då hade jag fått någon slags hjälp. [...] Här har man bara sagt så här att, "Ja, men du har fått en hyresavi". Nej, men han förstår inte vad det är, han kommer ifrån Afghanistan, han kan inte ens [läsa] dari, han är analfabet. Och det blir liksom ondsint på något sätt, för det är klart att folk måste förstå det här, att så här ser det ut, men det ... det är lite så här typiskt svenskt, "Jag har väl inte gjort något fel?" För det går inte att påvisa, "Jag har gjort det jag ska, du har fått din hyresavi. Du har haft ett möte med oss här där vi har förklarat allting som du ska göra nu, vi har verkligen försökt". Så det blir ...

Det hade varit lättare om de hade bara ställt sig och heilat här ute ... Förlåt, men då hade man kunnat bemöta det, men det är inte så det går till här! Utan det är det här, ja, men typiskt svenska, förlåt, vi tycker inte att de är värda någonting men vi kommer inte att uttala det, vi kommer se till att vi följer oss innanför lagen, men du kommer att trilla dit för att det här är alldeles för litet, det förstår både du och jag.

Johanna: Ja, det är mycket hänvisning till det egna ansvaret, och det finns så klart, men det socialtjänsten ska ändå hjälpa utifrån individuella behov, och vi har väldigt stor skillnad hur mycket eget ansvar en människa kan ta utifrån psykiskt mående, utifrån förkunskaper, skola, utifrån sociala ... Många har jättepess på att fixa eget boende efter två års etablering, eller efter gymnasiet, och för de ensamkommande. Så ... Nej, det är tufft. Och vi har ett barackboende här som vi har tyckt varit helt undermåligt. Varje rum ser ut som en Finlandsfärjehytt, om ni har åkt någon sån någon gång? (GI23)

Samtal uppstår mellan juristerna Mia och Nina efter att de gett exempel på förändringar i proceduren, till det sämre för deras klienter. De kommer in på hur även allmänhetens attityd förändrats. Ett exempel är diskussionen kring hur många år en asylsökande ska behöva vänta innan ett avslutat ärende kan tas upp på nytt, preskriptionstiden.

Mia: Ja alltså, det finns ingenting som har blivit bättre. För oss har det ju bara blivit sämre, och det har ju blivit sämre och sämre och sämre och sämre.

Nina: Man ser det ju väldigt tydligt när det gäller ateister. Där finns ju ingenting som räcker idag.

Mia: Angående debatten, jag antar att det är det som du [...] Den politiska debatten och den parlamentariska kommittén vittnar ju om liksom vilken förskjutning man har lyckats få fram. På fem år har man liksom fått svenska folket att gå från, jamen exempelvis fyra år till åtta år. Nu är åtta år liksom naturligt, för det är lägre än tio år på preskription. Men det är fortfarande dubbelt så mycket som fyra år. För fem år sen hade det ju varit helt otänkbart. Nu är det liksom bara "ja, ja". ... Vi kan ta bort det, vi kan införa tidsbegränsade uppehållstillstånd, vi kan urholka rätten till familje ... alltså vi kan göra vad som helst nu. Och där är det väl också viktigt att ha det som Nina sa, att liksom det politikerna bestämmer, det präglar ju också Migrationsverkets myndighetsutövning på bra många fler sätt än just lagändringarna som sker. (GI17)

#rättsosäkerhet

Tora, jurist, beskriver attitydförändringar inom både migrationsverkets rättsenhet och hos politiker som ett uttryck för en socialisering in i en misstroendekultur som bygger på felaktig information. Det börjar med en fundering om varifrån politikerna får sin information, och Tora exemplifierar med ett samtal hon haft med en riksdagsledamot.

Tora: [...] I den här migrationskommittén eller vad den heter då som ska utreda, då sitter de och påstår att hela Europa nekar anhöriginvandring, att det bara är i Sverige som vi har anhöriginvandring och därför måste vi anpassa oss efter övriga Europa. Och alltså att de får massa sån felaktig information, politikerna, vilket gör att dom börjar fatta beslut utifrån vad de tror är korrekt information och så säger jag: Men det där stämmer ju inte. Det är ingen som har tagit bort anhörig ... Det får man inte ens. Sverige blev ju fällda för ett tag sen för att vi inte tillät anhöriginvandring till ett barn, liksom. Så det där stämmer inte, sa jag. Det var i Europadomstolen. Jodå, det gör det visst det, säger hon då. Och jag känner så här att mycket av den informationen dom blir matade med [...] är just det här att Sverige, vi är så givmilda, vi är så framstående, allting, vi ligger före alla andra och därför måste vi nu ... Därför har vi nu möjlighet att liksom anpassa oss eller dra oss tillbaka, och vi måste göra det. Fast egentligen

stämmer inte det. Om man tittar på andra länder så stämmer det inte att vi är jättemycket mer generösa än alla andra.

Intervjuare: Men menar du att det här är liksom attityden och den världsbild man lever i ... Att det är ett större motstånd eller en större förändring som du ser än själva ändringarna i lagar och förordningar?

Tora: Ja, alltså, jag menar, den tillfälliga lagen har ju visat vart politikerna vill att man ska gå. Men jag menar det finns ju också direk ... eller politikerna har ju visat ganska tydligt för till exempel Migrationsverket vad de vill. Och jag tror att det påverkar också. Och jag menar om jag har hört rätt så är det ju så här att Migrationsverket har ju inrättat olika spår. Och vissa spår är ju såna där att presumtionen är avslag. [...] Och då har vi till exempel Colombia som har hamnat i presumtionen avslag, mot bakgrund av att Migrationsverket påstår att det finns ett myndighetskydd där ... Alltså jag förstår att man vill göra saker lättare för sig men bara det att man inrättar spår med presumtion avslag visar ju lite, tycker jag, [skratt] vad man har för inställning till de här ärendena. Man ger inte alla asylsökande en ärlig chans längre. (GI12)

#rättsosäkerhet

Tora, jurist reflekterar över om det är så att vissa av de nationaliteter som hamnat inom "presumtionen avslag" inte heller får ett juridiskt ombud.

Tora : Vissa får inte det, nej. Nu har man väl slutat med det ganska mycket på grund av den här migrationsöverdomstolsdomen då [syftar på att Migrationsöverdomstolen inte accepterat Migrationsverkets praxis för avvisning med omedelbar verkställighet]. Men jag har ju flera colombianer som har jätteallvarliga skäl och dom har fått omedelbar verkställighet, utan biträde och så säger dom liksom att nej, men du har fri bevisning och du har allt det här och vi tror på dig men du kan ju söka myndighetskydd, så att då, då behöver inte du ett biträde. Men nu har man väl slutat med det eftersom [Migrationsöverdomstolen] sa, ah, om man har asylskäl så får man ju inte. Men nu vill man ju införa "säkra länder" istället. (GI12)

Jag vet jättemånga som slutar för att de inte kan stå upp för Migrationsverkets arbete idag.

Tora, jurist, om hur politiker och migrationsverket inte är intresserade av kunskaper utan driver sina agendor.

Tora: Så det är så det går till. Så svänger dom. Och så svänger Migrationsverket för att dom fått en ny ... Det känns som att de har fått en ny inriktning. Det här med säkra länder också, dom ska ju bli dom som bestämmer vilka som är säkra länder. Hur ska dom kunna vara objektiva då? Dom bestämmer ju redan mycket. Och utgångspunkten ska vara vilka som får avslag mest, liksom vilka länder man får avslag mest. Ja då kan ju Migrationsverket bestämma det då, för då kan de ju bara ge avslag massor. (...) Då är det ett säkert land. Förstår ni, det är liksom ... Jag vet inte vad som har hänt, men det, det går inte framåt liksom. Migrationsverket har fått en annan position idag. Det är inte den myndigheten det en gång var och jag vet jättemånga [...] som slutar för att de inte kan stå upp för Migrationsverkets arbete idag. Och vilka blir kvar då? Dom som ... (GI12)

#rättsosäkerhet

Nina, jurist, apropå frågan om rättsosäkerheten i Migrationsverkets utredningar som lyfts fram i intervjun också finns i domstolarna. Nina refererar till vad hon såg när hon började engagera sig i ett migrationsfall julen 2016. Nina kopplar utvecklingen till de politiska signalerna.

Nina: Det är som att det också är skillnader faktiskt mellan de olika domstolarna, Och så vill jag säga att när jag kom in i detta då annandag jul 2016, då försökte jag ju få reda på så många tidigare domar som möjligt för att skapa mig en bild av hur man resonerade och vad det var som skulle gå igenom. Och då fick jag en del domar som jag läste då från början till slut. Och förutom att jag tyckte de var dåliga så tog jag ändå vara på de fall där det hade gått bra och försökte använda paralleller där. Då upplevde jag konkret att det finns där, under våren 2016, eller ja, efter det att politikerna helt enkelt hade börjat tala om att det var för många flyktingar, att vi måste strama åt, vi måste ... sådär ...

“Precis när dom tongångarna kom i det politiska samtalet, så ändrades det så i migrationsdomstolarna”

Precis när dom tongångarna kom i det politiska samtalet, så ändrades det så i migrationsdomstolarna. I olika grad, men det var en tydlig omsvängning därför att mina gamla domar, även om jag skickade med dem då, anonymiserade eller med godkännande för att återopas, de gällde liksom inte längre. Det var helt andra bedömningar. På ett sätt, utan lagändring och utan ... Detta var innan lagändringarna kom. Och det tyckte jag var väldigt märkligt, alltså följsamheten till det politiska samtalet. Det innebär i sig en rättssäkerhetsbrist. Det ska inte förekomma och det, det var ... det är otroligt främmande för en jurist i allmän domstol. Man gör inte så att man läser tidningen eller tittar på Rapport och så ändrar sina bedömningar. Det är ... nej. (GI17)

#levnadsvillkor

Familjevårdsinspektörerna Matilda och Pia diskuterar hur neddragningarna av ersättningar för barn utan vårdnadshavare har påverkat arbetet och planeringen - och vilken diskriminering det innebär gentemot hur man ser på andra barn. Men för stadsdelen blev det plus i budgeten.

Matilda: Det finns jättemycket kring de här ungdomarna man kan prata om. Men jag tänker att det kan vara bra att tänka på det här med ersättningarna från Migrationsverket och hur det har påverkat just socialtjänstens arbete. För jag tror att det har haft stor betydelse i hur vården har planerats för det här ungdomarna.

Pia: Och över huvud taget synen på de här ungdomarna. Då när det kom så många och att det räknas som ett A- och B-lag, att vi ... Man skulle ha dubbelt så många familjehem om man jobbar med ensamkommande barn, göra utredningarna på en extremt låg, basal nivå. Och fortfarande tycker jag att det är så här ... Vi har ju inte en chef som pratar om att de här barnen är precis som vilka andra barn som helst. Tyvärr. Det finns såna chefer inom socialtjänsten som har det synsättet att de här barnen är lika mycket värda som alla andra barn, har samma rättigheter som andra. Men det finns också väldigt många som ... Ja, något rationellt, ekonomiskt, jag vet inte.

Matilda: Och flyktingvågen. Jag orkar inte höra det ordet mer. Jag spyr.

Pia: Nej, nej, nej.

Matilda: Nej, men på riktigt. Att man ska ursäkta så konstiga beslut baserat på att "vi tog emot för många". Nej. Det är oacceptabelt. Sen kan man ... Också det här med pengarna, att det var ett tag på vår stadsdel att man gick plus i budgeten på grund av de här ensamkommande. Det var också en egen fråga i sig, att man skulle tjäna helt plötsligt pengar på dem. Då var det jättevärdefullt det här med att omplacera, få det ännu billigare på något sätt. Ja.

[...] Alltså att stadsdelen skulle gå plus i budgeten, för att man fick pengar från Migrationsverket och utnyttjade kanske inte hela den dygnskostnaden som man fick utan hade en billigare och gick man helt plötsligt plus i budgeten för det och det var ... Ja, det var det bästa som hade hänt, så där.

Intervjuare: Det här, var det också något som lokalpolitikerna, typ i nämnden, drev? Eller applåderade eller berömde er för?

Matilda: Ja, såklart. [...] Jag tror också att det var chans för enhetschefen att visa upp sig som "kolla på mig vad jag kan ordna den här budgeten, vi kan till och med gå plus här". Och sen när det ändrades, när dygnskostnaden ändrades och man helt plötsligt gick minus, då fanns det ingen buffert för de här ungdomarna och då skulle alla skrivas ut. Men jag vet inte hur nämnden, hur involverade de var hos oss. Men såklart att de måste ha vetat om det här.

(GI29)

Efter en diskussion om det byråkratiska regelverket och svårigheterna med olika myndigheter vill Jana, diakon, poängtera att vissa lokalpolitiker som de möter inom ramen för "IOP" (Idéburet Offentligt Partnerskap) ändå uppskattar att det finns ett utrymme för insatser för papperslösa.

Jana: Men jag skulle vilja uppmärksamma en sak där. När Emilia berättade om papperslösa och att de inte har rättigheter där vi stöttar. [Men] med det här IOP:t så träffar vi politikerna också. Och nu har vi lämnat in en ny IOP som är nu i beredskap. [...] Då har man ändå kommit ganska långt på väg som vi skulle kunna [få beviljat] två år till. Men när vi har suttit med politikerna så har de ... De har försökt "hur många papperslösa har vi i [Mellanstad]?" Då har vi sagt "det kan vi inte säga". Men de blir väldigt tacksamma men väldigt bestörta över att det är så och att de inte kan göra någonting. Men de stöttar ju. Och där tänker jag att det här IOP:t finns också eftersom de står för de som vistas tillfälligt i Mellanstad - och det är papperslösa då som ingår i tillfälligt - att de är så tacksamma över att det finns det här nätverket som kan ändå stötta. Så jag tänker, vi har våra politiker med oss på en väldigt, väldigt bra sida ... Mm. Det vill jag säga. (GI28)

Klicka här för förklaring om IOP

Kicki, tidigare tandläkare, berättar om jakten på tandvård, där det inte är reglerna som utgör hinder utan attityden hos den som tar emot.

Kicki: Jag har jagat tandvård för papperslösa. Det är väldigt olika attityd. En del kliniker kommer man inte ens förbi receptionen och det kan vara privat eller folktandvården. Andra är tillmötesgående och det kan också vara vilket som. På vissa ställen för att effektivisera så delegerar man ganska mycket, och då kan det sitta nån i receptionen och tycker att vi ska inte alls behandla papperslösa. (GI32)

Johanna och Karoline, socionomer, har beskrivit hur det har spridit sig en rasism i samhället som också har påverkat hur man på den egna arbetsplatsen ser på asylsökande ungdomars - och vuxnas - behov och rättigheter. Detta leder till ett samtal om varför frivilligorganisationer har fått ta över ansvaret för att särskilt ungdomar ska klara sig, trots att kommunerna får statsbidrag som täcker utgifterna.

Johanna: Ja, men också att [socialtjänsten] hänvisar till frivilliga organisationer för sånt som samhället borde hjälpa till med. Och vi vet att de frivilliga hjälper jättemycket [ungdomar som på grund av] gymnasielagarna inte har rätt till bostad, hjälper papperslösa. Jag kan tycka att det blir så vidrigt då att hänvisa även de som vi borde hjälpa, som ensamkommande som vi ska hjälpa med boende och ekonomi tills de går ur gymnasiet. Ja, åtminstone fram till hösten de fyller 20, när de har rätt till CSN. Och där har vi såna som av olika anledningar har slutat bo i våra bostäder och sen behöver det igen, för att de kanske inte har ... och då har de hänvisats till frivilligföreningen här då, via familjehem, för att de ska utröna sina egna möjligheter. Men det där tycker jag blir så ... Man gör inte det med andra ungdomar! Och andra ungdomar har föräldrar som de i de allra flesta fall kan hoppa hem till om det inte funkar i studentlyan, eller vad det är.

Intervjuare: På vilken grund gör man det? Vad tar man för typ utav stöd?

Johanna: Det finns inget stöd tror jag. Alltså, nej, det är bara att de ska försöka på sina egna [möjligheter]. De ser väl det som att de ska hjälpa alla flyktingar då, eller något. Jag tror knappast de har stämt av det med föreningen.

Karoline: Nej, de har de inte gjort.

Johanna: Och de vet inte sina lagliga rättigheter, den här gruppen.

Intervjuare: Men är det direktiv som kommer att, ja, men då får man hänvisa till frivilligorganisationer och så? är det några direktiv ni har fått eller riktlinjer? [...]

Johanna: Nej, jag tror inte att man vågar skriva det i några dokument så, men vi vet att man gjort det till enskilda individer som har varit i den här situationen, som fortfarande är egentligen hos oss. Och det som jag tycker är skillnaden mellan flyktingar och andra invånare är att man tänker väldigt mycket pengar. Och Migrationsverkets pengar ska täcka det liksom, så de här dygnsbeloppen på 1 350 för minderåriga, de ska täcka. Men det gör de i de allra, allra flesta fall! De flesta familjehem kostar så här kanske 15 000 i månaden, och så kanske de räknar lite på vår lön och så där, men det går plus ändå. Jag vet inte hur man räknar det där, men det är hela tiden snack om att pengarna räcker inte ... Ja, och skolan får också extra pengar, så vi tänker egentligen med tanke på hur mycket statliga bidrag så borde [det vara] tvärtom kanske. Vi misstänker att det går till annat som inte handlar om flyktingarna. [...]

Karoline: Jag vet att det finns politiker som har begärt ut handlingar till exempel - det här är offentliga dokument - för att man vill se hur det ligger till just med ekonomin kring nyanlända och ensamkommande för att det drivs med statliga medel, och för att de också på politiskt håll har fått höra att det finns inga pengar, "Vi måste dra ner, och dra ner, och dra ner". Men de papperen har aldrig kommit fram. Och jag vet inte var det sitter i ... det här är bara vad jag har fått höra. Det här är en liten kommun, alla känner alla, och lite så där. Så att, ja, risken är väl att det är så, för att det kan inte vara möjligt att man hela tiden måste dra ner när man ändå får täckning för kostnader. [...]

Johanna: Jag är ganska bra på matte och jag vet ungefär vad vi får för bidrag, och vi vet ... Jag menar, visst vi får mindre pengar, men vi har också betydligt färre att ta hand om. [...] Så att det är inte massor som kostar. Nu är det en som är svensk medborgare som vi inte får pengar för som vi betalar för, så där går vi minus.

Karoline: Ja, men resten har vi fått de belopp vi ska ha för, så att det känns ...

Johanna: Ja, så det kanske är några som är 18 som vi får lägre belopp för, som har vidareplacering men det bör ändå gå ihop. (GI23)

#levnadsvillkor

Johanna och Karoline, socionomer, har berättat om svårigheten för människor med någon form av funktionsvariation, PTSD, eller tidigare traumatisering, att få stöd. Då berättade Johanna också att det skett en förändring i attityden till nyanlända.

Johanna: När jag jobbade med försörjningsstöd när jag var ny-exad 2007, då var det möjligt att få sociala kontrakt av socialtjänsten om man hade någon situation, man behövde boende. Jag minns en ung barnfamilj jag hade med två barn, de var väl 18 och 19 år föräldrarna, och de hade svårigheter båda två. De fick boende, men i dag upplever jag att det är i princip omöjligt att få hjälp av socialtjänsten, [utom] de här två åren då som de är tvungna att hjälpa flyktingar. Och det blir så hårt att jobba i det ... Vi kan sätta in en massa öppenvårdsinsatser, men det är inte det folk behöver, de behöver tak över huvudet. Jag säger så här Maslows behovstrappa liksom. Man måste börja där, vi kan inte börja så här: Stärka självkänslan! [skratt]. Då blir ... Folk kan inte ha någon självkänsla när de står på bar backe.

Karoline: Utan pengar till mat. Men då kan de få lite familjebehandling, alltså...

Johanna: Ja, familjemottagningen, den kan vi bevilja till förbannelse, men det är inte det vi behöver. Så det där kan jag tycka är ... det är inte en socialtjänstfråga bara, utan det är det är politik på en helt annan ... (GI23)

En slutdiskussion om vad diakonerna Erica och Katarina vill tillägga utvidgas till en bredare diskussion om förskjutningar i välfärdssamhället.

Erica: Jag önskar att man går några steg tillbaka när det gäller i hur man tar hand om de som bor i [Storstad]. Och då handlar det lite om att titta också på socialtjänstlagen och att man faktiskt vistas här och så. [...] Och den förskjutningen tycker jag är obehaglig. Jag bor inte i [Storstad], utan jag bor i [Lillstad]. Och där sitter jag som på en politisk post där jag inte har någon makt över huvud taget, jag har en insynsplats, i en nämnd. Och där har en fråga varit då att man så gärna vill trycka på att det ska stå att alla som är *folkbokförda* har rätt till ... inte barn som bor i [Lillstad] har rätt till, alltså. Antalet papperslösa i [Lillstad] är synnerligen få, tror jag, men att den där förändringen finns och den finns här också liksom, hela tiden på olika sätt. "Nej, men det går inte, just den gruppen kan vi inte ta, just de kan vi inte ta." Och så bara så förskjuts det och förskjuts det och förskjuts det. Så om man bara kunde gå tillbaka till att ja, vi har ett välfärdssystem där vi vill att alla som bor i den här staden ändå ska ha en grundläggande skälig levnadsnivå och barn ska ha möjlighet att gå i skolan och få ha det ... bara det basala i alla fall. Hade man bara kunnat komma till det så hade inte ... ja, lidandet varit så stort, tänker jag.

Katarina: Jag tänker att det är väldigt spännande kopplat till välfärdssystemet över huvud taget att [...] Identiteten om vilket välfärdssystemet vi har och det faktiska välfärdssystemet går inte riktigt hand i hand [...] just nu över huvud taget. Så där tänker jag att jag skulle vilja att man faktiskt självvransakade sig lite mer i samhället i stort, alltså så där ... du vet, vad är det vi redan har gått in i för något nytt välfärdssystem och så där och tycker vi verkligen att det här är att föredra, alltså där vi har hamnat? För jag tänker att alla de här små, små stegen

gör att man förstår att man faktiskt också byter inriktning över huvud taget. [...] Det är så mycket saker som jag känner att ... skiljer med oförstånd [skratt], höll jag på att säga, och okunskap, att man förstår inte vad man håller på med, alltså att vad de här stegen innebär och så. Och värderingsmässigt eller ... Det har hänt jättemycket värderingsmässigt i politiken eller i samhället i stort över huvud taget på de här åren. Jag kommer ihåg ... Vilket år var det, var det 2014, tror jag, som det skrevs en artikel av Lena Sundström, journalisten, om Danmark och attityderna i Danmark och hur man skällde efter de anständiga. Och jag tror att det var innan 2015 så det var väl typ 2014. Och att det var en så stor grej kring att ja, men anständig, det var ett skällsord för någon som trodde sig vara lite förmer och vill göra någonting ... så där. Och man bara tänkte så här "men hur kan det vara så nära Sverige?", alltså det är en sån attitydsingång, en sån värderingsingång som kan vara så nära Sverige och så totalt annorlunda från Sverige. Och sen bara nu så lever man i någonting som är ännu värre, höll jag på att säga. Alltså, det har gått så fruktansvärt fort, den här förändringen som jag tycker är förfärlig. Det är den ena grejen, om jag bara fick ändra på något så är det bara grundinställningen. Skulle vi kunna ändra på den [skratt] så tänker jag att vi har vunnit mycket, för då kan man föra en dialog på ett annat sätt än om man bara har principer. Och den andra delen så skulle jag nog vilja gå tillbaka lite till där jag började, den här ... Hur ser vi till att myndigheter ser mer till ... grädden mellan tårtbitarna? [Syftar på tidigare diskussion om samverkan mellan olika områden i samhället]. Migrationsverket kan inte bara tänka sin del och sen så ... det som är bortanför den delen existerar inte längre alls, alltså det ... finns ingen förståelse för det. Eller Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen eller kommunernas mottagningssystem eller så vidare. Att allting är så extremisolerat. Och det gör också, tänker jag, att det går inte för människor att lyckas med ... Om man nu ska ha alla de här tillfälliga reglerna och alla de här väldigt specifika ... så här "du måste göra på det här sättet, annars kommer det aldrig gå", om man inte får kunskap om det, hur du ska göra av det, då kommer du aldrig lyckas. ... Och då krävs det någonstans att alla myndigheter också kan tänka lite bortom sitt eget uppdrag. ... och en mer samverkan mellan det offentliga och civilsamhället. [...] Utan att det blir att det offentliga säger "vad bra, lös det här då, civilsamhället" [skratt] för det är det jag upplever att man säger nu. Att samverkan nu betyder att "lös det här åt oss" [skratt], så. ... Men det är också helt befängt att man bara släpper allt.

Erica: Det tänker jag också när det gäller kyrkan [...] samarbetena där man löser en massa saker som egentligen ligger på det offentliga. För den ... Jag upplever att det är så generellt just nu ... Om vi tar kyrkan som en av andra frivilliga aktörer i samhället så har vi inte den rollen som man hade tidigare där de frivilliga aktörerna kunde ... ja, peka på någonting och så kom man vidare i sitt välfärdsbygge, i sitt bygge för att se till alla människor. Men så är det inte nu, utan nu får man bara "åh, nej, nu har de skurit ner där, då får vi försöka täcka upp". Så jag hoppas verkligen att det här kan ske en förändring så att vi kan få en annan roll. Och den kyrkoherden vi hade när jag började här [...] så var det mycket kritik och "ja, men hur ... det här gjorde inte ... och det gjorde inte det och hur skulle man göra med den gruppen, hur man kan göra med det och då har ni missat dem". Och så sa han "kyrkan är aldrig lösningen, vi är inte lösningen ... Vi måste göra saker och ting för människor men vi är inte lösningen, vi kan inte bygga upp ett system där kyrkan skulle stå för en lösning." Så det är jag lite mer orolig för, att lösningarna allt mer blir att Röda Korset är lösningen på akutens problem till exempel och så ska vi vara lösningen för någonting annat och Stadsmissionen är en del av lösningen på en dålig bostadspolitik i [Storstad], liksom så här att det blir ... ja, jag vill att det ska förändra sig. (GI26)

Avslutande ord

I detta kapitel har vi sorterat ut de erfarenheter från våra intervjudeltagare som specifikt handlat om deras kunskaper och erfarenheter av de senaste årens förändringar av migrationspolitiken. En del som de talar om är väl känt, exempelvis godtyckliga åldersbedömningar samt gymnasielagarna, vilka skapade många svårigheter för de unga som omfattades, var svår att förstå för de som skulle använda eller tolka lagen, samt skapade stor utsatthet för de unga som inte lyckades uppfylla dess kriterier. De förändringar som är mer indirekta kommer också fram i intervjuerna, såsom minskad/ingen tillgång till välfärd och sjukvård. Vidare framkommer förändrade praktiker i relation till hur rättsprocessen utförs, exempelvis ökade beviskrav, sämre tillgång till tolkar, samt att advokater får betalt för allt mindre tid att lägga på varje enskild sökande.

4

Levnadsvillkor: Väntan, limbo och ohälsa

<i>Asylsökande berättar</i>	266
Oförutsebarhet och osäkerhet, stulen tid	266
Ohälsa som en effekt av väntan	274
Arbete, exploatering	277
<i>Civilsamhället berättar om väntan och ohälsa hos asylsökande</i>	279
Psykisk ohälsa och beroendeproblematik	279
Hur civilsamhällets aktörer påverkas av det stödarbete de utför	282
Effekter på civilsamhället av godtycke i asylprocessen	286
Att vara frivillig stödperson	295
Coronas betydelse ur civilsamhällets perspektiv	297
Konsekvenser för asylsökande och papperslösa till följd av Corona-pandemin	300
<i>Professionella aktörer om asylsökandes levnadsvillkor</i>	303
Levnadsvillkor som asylsökande, papperslös, nyanländ	303
Mående och traumatisering, utsatta grupper	320
Regelverk och riktlinjer som påverkar levnadsvillkoren	330
Regelverkens och levnadsvillkorens konsekvenser för asylsökande	336
Corona-effekter ur de professionella aktörernas erfarenhet	344
Hur de professionella aktörerna själva påverkas	345
<i>Avslutande ord</i>	357

Asylsökande berättar

I intervjuerna med personer som har egen asylfarenhet finns beskrivningar av olika former av väntan; hur lång tid man fått vänta, väntan på ett sammanhang där man förhoppningsvis kan komma att känna tillhörighet samt erfarenheter av väntan som en tid präglad av oförutsägbarhet och ovisshet. Oförutsägbarheten innebär att inte veta hur länge man ska få vänta och vad som ska ske under väntan. Exempelvis kan man behöva flytta med kort varsel och endast få ta med sig en eller två väskor, det kan ibland vara som att tvingas på flykt på nytt. Ett annat exempel på hur väntan påverkar intervjupersonerna handlar om hur tillfälligt uppehållstillstånd förlänger en osäker situation. Som regelverket nu är utformat kan en person som kommer till Sverige som barn, få leva med tillfälligt villkorat uppehållstillstånd i hela sitt liv. Det finns också i intervjuerna en koppling till väntan i andra länder innan man anlät till Sverige och väntan i andra länder efter en vidareflykt. Väntan erfars som en typ av förlorad tid, detta framkommer speciellt för de vi pratat med som varit unga vuxna och som haft planer på studier, arbete mm, som helt gått om intet när de varit tvungna att fly från sina tidigare hemländer, eller när de insett att de inte får möjligheter att planera för ett liv i Sverige. De pratar om ambitioner och planer, om att gå på universitet, om universitetsstudier som avbrutits i det tidigare hemlandet, och hur åren i väntan i Sverige bara går. I det som följer har vi delat in temat väntan i undertemana Oförutsebarhet och osäkerhet, stulen tid, Ohälsa samt Arbete och exploatering.

Samtliga namn är fingerade.

Oförutsebarhet och osäkerhet, stulen tid

Me, I'm living on the border of everything.

Intervjudeltagarna reflekterar över hur tiden går och att den inte kan fyllas med några meningsfulla aktiviteter, eftersom de har stängts ute från möjligheten att arbeta, studera osv. Det finns därför, berättar många, ibland inte så mycket annat än just väntan. Väntan fyller upp hela ens tillvaro och känsloliv. Här förklarar Yusuf att om du måste vänta så måste du vänta:

Yosuf: If you're waiting you have to wait. So, you can do nothing, no work, no praktik, no studies. You are just going to be empty, empty hour ... so that's what I do until they close [asylboende], and then I go to that other place, that's the same, no school, no normal thing. [...]

life is ... like sluggish shit for me at the moment. I'm finding everything difficult in life, I feel like I'm not a part of this world, you know. Yeah ... I'm not a criminal, I have not committed any crime, I don't want to commit any crime, I just want to live like everybody else. Since they give me this no, I find it very, sometimes I don't eat. Yeah ... places to sleep are sometimes difficult ...

I don't really know how it's gonna go. Yeah, these people make me twist, I don't know ... if I said I came here in the beginning, no I cannot even understand, I don't know ... it's a really, really, tough situation ... I'm always thinking about it ... always thinking ...
[...] me, I'm living on the border of everything. (II 3)

Nazir berättar om att han frågade och frågade om när intervjun skulle äga rum, och fick svar att du får vänta:

Det är det man frågar. Och de bara "du får vänta." Det är det helt enkelt. Det går inte att ... Migrationsverket, det är jättemånga som har kommit och det är bara att vänta. Det går inte. (II11)

Miriam berättar om att det inte på något sätt är OKEJ att komma med ett sådant beslut, ett avslagsbeslut, efter fyra år:

Miriam: Om man ska ge en sån [avslags]beslut får man vänta som mest ett år, inte fyra år för att säga så. För det är vårt liv som går. (II4)

Man kan inte göra något i Sverige när man inte får något. Man får inte uppehållstillstånd för att plugga och jobba och betala skatt och göra allt det där. De gör det bara värre. Man stannar i sex år och inte gör någonting.

Flera intervjupersoner har svårt att begripa varför Migrationsverket låter dem vänta så länge. Sara, en av intervjudeltagarna som bott i Sverige i sex år tillsammans med sin familj tycker det är jättesvårt för henne att hon kom som 20-åring och nu är 26 år, och att hon inte har gjort någonting. De bästa åren av hennes liv har bara försvunnit när hon suttit hemma och inte gjorde någonting, inte för sig själv och inte för landet heller. Hon studerade tidigare på högskola, skulle ha blivit tolk. Saras familj, familjen Yusuf, som vi intervjuade samtidigt som Sara, berättar ingående om hur de försökt sysselsätta sig under den osäkra väntan:

Miriam: Migrationsverket gör allt värre och får människan ... Man kan inte göra något i Sverige när man inte får något. Man får inte uppehållstillstånd för att plugga och jobba och betala skatt och göra allt det där. De gör det bara värre. Man stannar i sex år och inte gör någonting.

Intervjuare: Ni fick inte lov att arbeta, någon av er, under den här tiden heller?

Miriam: Nej.

Sara: Nej.

Ingen ger jobb till någon som inte har uppehållstillstånd, plus att man inte lärde sig svenska hemma för att kunna jobba med det. Man kan inte jobba utan språk. (II4)

Noor berättar här om väntan hon kände under tiden familjen bodde på asylboende. Förhållandena var dessutom dåliga, det var smutsigt och maten hade låg kvalitet.

Noor: Det tog ... ungefär 1.5 år att få en intervju eller utredning hos Migrationsverket. Alltså vår första utredning. Den andra utredningen var [tankepaus] Ja, hösten 2017, när min dotter föddes. Jag tror att det var i september. Dom tiderna är jag lite osäker på. Men jag vet att det var efter att min dotter föddes. Min dotter föddes [datum], och vår andra utredning sker efter att min dotter föddes ...

[...]

Ja. Vi bara sov där på natten och vi undvek faktiskt att ge [barnen] maten från det här boendet och barnen började må väldigt bra, dom blev inte sjuka längre [när de undvek den maten]. Alltså man blev ju sjuk från ... Hygien. Den var väldigt dålig på det här boendet. Vi delade toalett och badrum hela tiden och då blev vi sjuka, ibland magsjuka eller förkylda. Alltså jag vet inte vilken sjukdom vi fick men vi fick mycket jobbiga dagar där. Jag började med språket och jag blev mycket bättre på språket, och det var den tiden jag började delta i den här demonstrationen på [torget] ... sittstrejken ... När jag började delta i den här sittstrejken så var det nio dagar efter att dom började med sittstrejken. Jag hade dåligt internet och jag vet inte vem som sa till mig att det hade börjat sittstrejk i på Norra Bantorget. Vi deltog vid [torget] och vi tänkte att vi ska bo där istället för [Lillstad] men när jag var där så såg jag att man kunde inte bo där under natten. Man kan inte sova där under natten med barnen, utan vi var på olika ställen som fixades.

(I120)

En annan av intervjupersonerna, Kahlid, berättar om hur svårt det är att etablera sig, om man ändå ska åka ut om 13 månader. Här pratar Kahlid inte om sig själv utan andra unga personer som fått tillfälliga uppehållstillstånd:

Kahlid: 13 månader, det är inte så lång tid. De tänker "ja, efter 13 månader ska vi ... ska de utvisa oss? Ska de skicka oss tillbaka eller inte?" Och när man blir orolig, när de är oroliga och stressade och de kan inte fokusera på de sakerna de gör i dag till exempel såsom att plugga eller jobba. Man kan inte fokusera för att man tänker "kanske jag pluggar nu sfi och jag blir klar, det har gått jättebra i ett år. Sen efter ett år Migrationsverket helt plötsligt säger till mig varsågod, åk till hemlandet". Så att det här året, man har ... ja, man har lärt sig svenska, man har till exempel gjort någonting. Men samtidigt för vad? Vad ska jag göra med svenskan så länge Migrationsverket skickar mig till Syrien eller till Libanon eller Irak? (I17)

Karim berättar om de begränsade möjligheter han hade att utbilda sig och att de aktiviteter som fanns inte var givande:

Karim: ja, under väntetiden, [väntan] på beslut, hade jag inte fått någon möjlighet att gå till skolan eller och så vidare ... inget alls. Man har inte rätt att gå till SFI eller såna men det blir bara ett år som jag fick.

Intervjuare: [...] många har ju haft möjlighet att gå i svenska från dag ett, kom du inte med i någon sådan grupp, fanns det inget sånt där du bodde?

Karim: nej jag bodde ju i olika Migrationsverkets anläggningar, och vi hade inte lärare men sedan 2017 när jag flyttade till [Mellanstad], då fanns språkcaféer men det var inte givande,

bara en timme eller två timmar man pratar med de andra asylsökande och svenska-lärare men det var inte givande för att lära sig språket [så som det är] när man går till skolan.
(II19)

Det som står till buds under väntan är låglöneyrken. Här berättar Khaled om sina förväntningar på framtiden:

Khaled: Fordon och transport var inte min favoritlinje, så att säga. Jag är intresserad av politik. Så jag skulle ... Ja, eller jag skulle vilja läsa samhälle på gymnasiet, och sen utbilda mig vidare. [...] jag har sagt mig att jag vill bli professor inom internationell förbindelse. Men så ... asylprocessen hindrade skolan. Och sen så kunde inte jag komma in på grund av att jag bröt benet och så. Jag kunde inte få högre betyg på ett år, för att jag ... vi var tvungen att komplettera från årskurs sju till nian, för att jag hade inte gått skolan. Så jag var tvungen att komplettera från årskurs sju till nian för att kunna få vara godkänd i en del ämnen. Så det vart tufft, och jag kunde inte få mer än godkänd, eller inte högre betyg, inte mer än godkänd kunde jag få. Men så ... Ja. Jag hade inte annat val än göra ... att gå i fordon [linje på gymnasiet]. (II 17)

Hamid berättar om hur väntan bryter ner honom, särskilt väntan på den första asylintervjun är svår. Han reflekterar över skillnaden mellan att vänta i ovisshet som asylsökande, på sin intervju, och att vänta som dömd brottsling på att ens straff ska avtjänas, ett straff som på ett förutsebart sätt minskar i tid. Medan du räknar ner som dömd brottsling så växer frustrationen av den ovissa väntan för den som är asylsökande eller papperslös:

Hamid: ...om man gör brott ... alltså, om man gör brott, då tar det fyra år att brottet går ner. Men hos Migrationsverket asylsökande ska ... om 20 år till, då är det första ... vad du har sagt första gången [som är helt avgörande], så det är det som vi går igenom ... Alltså, som sagt, från 2007 tills nu, det har gått lång tid faktiskt. Och jag känner mig som en del av det svenska samhället faktiskt. Så när de skriver till mig att "Vi ska hjälpa dig att återetablera dig i Palestina", återetablera, så det är jättekonstigt att jag behöver som 34-åring ... jag måste återta ... Jag är 34-åring och ska återetablera mig, alltså ska jag återetablera mig hela livet?
(II6)

Hon kom tillbaka och sa att vi kommer ... Vänta tio dagar, det tar tio-femton dagar sedan du får din intervju. Och sen efter ett år kom min intervju.

Fereshteh berättar om tiden då hon kämpade för att komma i kontakt med sin familj som levde i ett annat land som flyktingar, samtidigt som hon väntade på asylbeslutet i Sverige:

Fereshteh: Och samtidigt, jag har kämpat ganska mycket för att hitta min man och min son och det var Röda korset som hjälpte mig att hitta dem. De bodde i Pakistan ... Vi hittade varandra efter sex, sju, åtta månader kanske. De kom till Sverige i augusti 2018.

Intervjuare: 2018, nästan två år efter att ni hade skiljts åt.

Fereshteh: Ja. Och sen jag väntade ganska länge på min intervju i Migrationsverket. Och sen en dag jag gick in i Migrationsverket ... Jag blev rasande. Jag skrek och grät och skrek och grät. Och sen, sa en kvinna som jobbade i Migrationsverket till mig "vad har hänt med dig? Varför du skriker så här?" Jag sa "jag saknar min son och min familj, jag mår jättedåligt. Jag försöker att ta hand om mig, jag jobbar och jag ... Jag försöker att vara upptagen, men på natten känner jag att jag dör nu. Jag trivs inte bra här, skicka mig eller gör någonting med mig. Jag vill ha någon behandling ... vårdcentralen kan inte göra någonting. Jag vill ha min tid, jag vill komma till Migrationsverket och berätta varför jag kom hit, vem jag var. Jag har rätt att stanna i Sverige, eller inte. Jag är trött, jag har inga rättigheter här och jag har inget personnummer. Jag kan inte jobba ... Jag kan inte betala mina fakturor, jag är ... Jag sa, jag känner mig inte som en människa här. Och då sa till mig, okej, jag försöker hjälpa dig. Och sen hon var lite snäll, och sen ... Jag vet inte var hon ringde, hon kom tillbaka och sa att vi kommer ... Vänta tio dagar, det tar tio-femton dagar sedan du får din intervju. Och sen efter ett år kom min intervju. (I18)

Fereshteh pratar även om hur väntans osäkra villkor förlängs genom att hon och hennes familj endast beviljats tillfälligt uppehållstillstånd:

Fereshteh: Jag ville ha permanent uppehållstillstånd. Och sen jag skickade den här kontraktet [anställningsavtal] och igen jag fått tillfälligt uppehållstillstånd, det hände alltså ingenting. Och nu jag är också ... Jag är jätteorolig på nätterna, jag sover inte bra eftersom jag accepterade den här fyra månaders kontrakt från [län]. Och sen jag är orolig, efter tre år jag ... Ibland jag säger till min man "kanske Migrationsverket kommer skicka oss tillbaka. Vad ska hända?" Jag bryr mig inte om mig, men vad ska hända våra barn? (I18)

Aziz berättar här om hur han försökte begripa den obegripliga byråkratin, bl a genom att försöka ta reda på mer om personerna som fattar beslut i hans ärende:

Alltså, den här långa tiden bidrog till många insikter och till erfarenhet som hjälpte mig att försöka förstå hur Migrationsverket både jobbar men också hur de tänker. Hur de förhåller sig till ett tillvägagångssätt som jag försöker förstå och det har lett till att jag ändå nu, i stället för att vara helt irriterad på Migrationsverket, har kunnat också själv tänka lite vidare. "Ja, men vad är det de försöker ... eller vad är det exakt de vill ifrån mig?" Och så har jag försökt möta de förväntningar de har, eller det de kräver. Och när jag uppfyller vad de kräver och försöker göra mitt bästa och ser hur det påverkar, så ser jag ändå att det borde ge bättre resultat vilket det inte har gjort vid det här laget. Och nu är vi i ett läge där de nu säger "Ja, men vi ska uttömma alla möjligheter". "Ja, men kom igen. Hur länge ska ni hålla på så här?" (I112)

Oförutsägbarheten i form av hastiga uppbrott som inte gick att påverka var en svår upplevelse för flera intervjupersoner. Här berättar Noor om hur familjen, som redan då de flydde lämnade allt de ägde, tvingas till ett snabbt uppbrott igen:

Hila: När vi skulle flytta till den lilla byn utanför [Mellanstad] då var det väldigt snabbt. Vi fick besked och så sa dom till oss ... jag tror att det var en dag innan vi flyttade. För att, där vi bodde i gymmet var det fullt med människor och mycket trångt och dom försökte göra det så

snabbt som möjligt. Jag vet inte om dom hade något hyresavtal eller inte men alla flyttade Så snabbt. "Alltså ni ska flytta imorgon" [var deras besked]
[...]

Och sen liksom plötsligt så bara försvinner en familj så bara vart gick dom, ja dom flydde för att dom var för rädda. Och sen så går man till deras hus och så är det såhär kaos.

Det var liksom: När man kommer till Sverige har man inte så mycket. Då kommer man och så är man så hära orolig. Jag har inte upplevt det för jag kom direkt till mamma, men mamma har berättat om hur då kom hon med sin lilla väska, och så på en buss och så släpps hon av någonstans – här ska du bo. Och sen det var, såhär, exakt den känslan man fick igen efter att ha bott här i Sverige i 8 år: Igen bara, ta din lilla väska och gå, man slängs av från bussen och bara, här ska ni bo ...

Alltså, jag vet inte om detta är för grovt exempel men såhär för någon vecka sedan jag läste om judarna i Auschwitz, och hur dom hade det. Och det är ett grovt exempel, men jag skulle säga att på det sättet eller ett annat sätt behandlas invandrare här också. liksom, de blir inte dödade eller slagna. De får hus och lite pengar. Men när man kollar alltså invandrare här alltså alla här är oroliga, bara hur länge har du bott här, Nä – jag väntar. Det är väldigt likt ... liksom, det är såhär, två vägar, du får stanna, nej du får vänta i flera år och sen får du avslag, nej du får avslag direkt, du blir skickad där, jag skulle säga det är typ så. [*Hila jämför här med den sortering som judarna var med om, som hon själv ser och varit med om*]. Och sen liksom plötsligt så bara försvinner en familj så bara vart gick dom, ja dom flydde för att dom var för rädda. Och sen så går man till deras hus och så är det såhär kaos. Saker ligger där och där och där.

Intervjuare: Och det har du upplevt flera gånger att det är på det sättet?

[...]

Migrationsverket behandlar oss alla som dockor. Dom, så här, plockar upp lägger dit, plockar upp lägger hit. De gör vad de vill med oss, säger vad de vill till oss. Sättet de alltid pratar. Alltid – som de behandlar oss, de gör oss så liten.

Hila: Ja dom ska stänga Migrationsverket i [Mellanstad] och de ska flytta invandrarna från, jag tror det är hela [landskapet]. Om jag förstår rätt. Men typ om att jag tror det är i sommar, så att det inte krockar med skolan och så. Men jag vet inte var vi ska flytta. Du vet, Migrationsverket behandlar oss alla som dockor. Dom, så här, plockar upp lägger dit, plockar upp lägger hit. De gör vad de vill med oss, säger vad de vill till oss. Sättet de alltid pratar. Alltid – som de behandlar oss, de gör oss så liten. Så verkligen. För nån månad sen, jag veta att jag ska utvisas ... och sen nån månad senare fick Mamma och lillebror också avslag. Och det fick vi fast vi hade fått brev att vi måste vänta på domstolen, och då vi kollade på dom som bodde här omkring, sen alla fick också att de skulle förbereda sig för att bli utskickade.

Det gör ju att så många blev så rädda. Jag tror inte de kan skicka en tjej eller kvinna med två barn [till Afghanistan], utan att.. (II 14)

Här berättar Masoume om hur de kunde veta hur saker gick till i den svenska asylprocessen:

Masoume: Jag fick lära mig den genom livet [skratt].

[...] När vi lämnade ... När vi kom till Grekland ... Gränspoliserna fanns i varje land och tog emot oss och tog oss till ett läger och väntade tills bussen kommer och de hämtar oss till ett annat läger. Samma sak hände tills vi kom till Sverige. Och när vi kom hit, då kom vi till Sverige så tog polisen emot oss. Och de frågade oss om vi ville registrera oss i Sverige eller om vi ville flytta vidare till ett annat land. Och vi behövde tänka och vi var väldigt trötta också, så vi tänkte att, kanske vi ska vänta några dagar och sen bestämmer vi vad kommer vi ... vad vi kommer att göra. Men vi hade inte några mer pengar för att spendera och åka vidare, så vi blev tvungen att lämna oss själva till Migrationsverket i Sverige. Så vi gick till Migrationsverket och vi stod i kö. Vi fick ett papper, ett blankett att fylla i. Det var våra ... kontaktuppgifter. Våra namn och efternamn och varifrån vi kom och hur många pengar vi har, hur mycket pengar vi har och såna saker. Och vi sen lämnade den till Migrationsverket. Och där, utanför Migrationsverket, fanns bussar ... De tog emot oss och tog oss till ett läger i närheten av [Storstad]. Och därifrån, de bara kom efter några dagar och tog emot oss igen till ett annat läger. Och sen när vi kom till [Mellanstad] och sa de att vi kommer att vänta tills de kallar oss. Och vi ska göra en intervju eller en ... två intervjuer, och vi kommer att få advokat. Det var Migrationsverket själv som kom till läger och berättade såna saker till oss, processen till oss, att vad kommer att hända under tiden. Men de kunde inte säga när och vi visste inte när heller, så vi fick bara vänta, ja.

Intervjuare: Alltså, vad tänkte du när det tog så lång tid? Vad hände egentligen där?

Masoume: Jag, själv, eftersom jag hade väntat tre år i Turkiet, då hade jag en insikt att varför det kommer att ta så lång tid, men några andra som hade kommit från Afghanistan eller Iran direkt, de visste inte, så Migrationsverkets personal brukade komma till lägret varje vecka. Så det var väldigt fullt av människor, varje person skulle komma till dem och fråga dem när kommer att hända, när kommer att ... vår intervju att gälla? Och vi hade samma fråga också. Och det var mest också frågan om när kommer vi gå ut ur lägret och få en själv ... en lägenhet av Migrationsverket. Och det var kaos, jag sa förut. Och de bara försökte svara på våra frågor, men de hade inte något exakt svar. Så nej, det var allting väldigt ... Allting var så otydligt. Och när vi frågade dem "varför tar det så lång tid?", då sa de att, "det har kommit tusentals människor till Sverige och det är svårt att hantera så många ärenden och vi har brist på personal". Men min fråga var att om ni har brist på personal, så varför rekryterar ni inte flera personer att hjälpa till ... Men de hade inget svar. De skulle ... När frågorna blev så mycket, då vägrade de att svara på oss. Så vi bara blev tvungen att vänta, eftersom vi kunde inte göra någonting annat, ja. Men under tiden, innan intervju började gälla, det var flera personer från vår läger också att de blev trötta och bestämde sig för att flytta till ett annat land. De kanske sa att, "det kanske bara är Sverige som är så här, sen kanske ... ja". (II13)

Masoume berättar också om hur hon och hennes mamma väntade under lång tid. De har försatts i total syssolöshet:

Masoume: Som sagt, vi blev tvungen att vänta för två år. Och under tiden vi ändrade läger några gånger. Vi först var i [Storstad]. Och därifrån skickade de oss till en liten läger i närheten av [Storstad] och därifrån till [Norrstad 1] och från [Norrstad 1] till [Norrstad 2]. Och ja, vi bytte plats från söder till norr och till central igen. Ja. Och under tiden, eftersom jag var över 18, då kunde jag inte gå till skolan. Vi hade inte arbetstillstånd, så vi blev tvungen att bara sitta och vänta och göra ingenting ... om man inte kan styrka sitt identitet, då kan man inte få tillstånd för att arbeta. Det [ID] är ett fyra nummers ... fyra siffror som man lägger till det nummer som man har på LMA-kortet. Och jag hade mitt pass. Jag lämnade den till Migrationsverket och ansökte till arbetstillstånd, men jag hörde ingenting av dem för några år. Och när jag påminde om igen, då kunde jag få arbetstillstånd, men samtidigt fick jag mitt uppehållstillstånd också, så ... ja.

Intervjuare: Egentligen så ska det räcka med att man försöker visa sin identitet, eller hur?

Masoume: Ja, precis. Och ...

Intervjuare: Men var det likadant för din mamma, att hon inte fick arbeta heller?

Masoume: ... hon har inte sitt pass med sig, så hon kan inte ... ja. (II13)

Väntan på familjeåterförening var också en mycket svår tid för de som levtt åtskilda. Här berättar en pappa från Syrien om svårigheterna att komma i kontakt med myndigheter för intervjun som skulle leda till familjeåterförening i Sverige:

Salim: The only thing was that it took time, it was difficult for them to reach me before the interview. So, my case, from 2012 October until they reached me, it took a long time. Then they applied, okej, now we know where is baba [pappa]. For some time I was between Syria and Dubai. I could not come here so the communication with the family was completely cut off. Because of the war and the situation (II16)

Aubrey berättar om hur det känns som att bli stoppad, att inte kunna ta sig framåt, men utan att kunna göra något åt det. När väl intervjun kommer så har det gått så lång tid att det är svårt att minnas allt och ännu svårare att berätta sammanhängande så som Migrationsverket kräver:

Ja, då hade ... Ja, det hade jag kunnat gjort annorlunda. Helt annorlunda hade jag kunnat gjort det. För det var så här att jag hade inte känslorna så att jag kunde ... De säger i början att jag ... Att de kommer ... helt enkelt ta hänsyn och att de lyssnar på mig och att jag kan pausa och så där. Men ändå kändes bara det här ... Att de var på hela tiden, det ... Och vad heter det, jag, eftersom jag har väntat så länge den här intervjun, har jag också glömt så mycket. Allt som har hänt och såna där, det blir inte samma sak om man inte gör intervjun direkt när man har väntat länge. Ändå försöker man leva bort det här, allt det som har hänt och försöka starta helt så att man mår bättre. (II21)

När vi frågar om det är något speciellt som Aubrey tänker på, som han skulle vilja berätta om, som inte riktigt kommit fram under intervjun, så svarar han:

Aubrey: Jag vill bara att det här med ... Att man inte vet någonting om vad som händer i framtiden. Jag har ingen aning vad som händer i framtiden. Och jag kan inte planera någonting. Det hindrar så mycket av det här, att man ... Situationen, jag vet ingenting. Det är det som gör svårt. Och sen att man kan ... Att jag kan ... Att jag gör allting rätt. Att jag gör allt det här, så att ... Jag försöker vara så bra så att det ska så bra, men det var ... Det känns bara ... Det är ingen som bryr sig. Det är ingen som ser det här. Det är ingen ... Det är typ hopplöst bara, allt man gör. Sen ... Det där att man har varje gång jag har ... Jag får så här erbjudande om jobb och såna där som ... Det är så hemskt. Det är det som man blir ... Det är det [att inte kunna ta jobb-erbjudanden] som gör mig ledsen varje gång. (II21)

Ohälsa som en effekt av väntan

Flera intervjudeltagare berättar om att de mår väldigt dåligt på grund av beslut om utvisning. Sayed berättar om sin ohälsa:

Sayed: Ibland mår jag jättedåligt, men ibland ... speciellt på natten ... det är jättesvårt att sova på natten, vakna på morgonen och gå till skolan och sånt. Jättetufft ... Jag vet inte när jag har sovit en bra natts sömn efter att jag fick avslag. (II 1)

Amir Ali berättar om hur asylprocessen bröt ner honom: :

Amir Ali: hela tiden jag gick till läkare, jag fick liksom, hur ska jag säga, sjukdom liksom. Läkare dom visste inte vilken sjukdom, dom hela tiden sa [det är] på grund av stress. Jag hade ont i huvudet, här, och liksom, mina ögon ser inte så bra och hela tiden jag känner mig trött, jag kunde inte äta mat, jag kunde inte promenera, ingenting. Jag bara sov. Jag tänkte jag gick hela tiden till läkare, dom även undersökte hela min kropp, från huvudet, först dom skulle inte göra det, dom sa nej på grund av stress, sen tablett, sen jag blir mycket arg, jag gick där och sa jag blir nästan död, vad ni säger, sen dom skicka mig till storsjukhuset, dom sa ingenting du är bra. Jag tänkte oofff, åå, nästan jag, alltså jag önska jag blir död nästan ... jag ville inte ha mer leva, för läkarna dom visste inte vilken sjukdom jag har men ändå jag har ont i huvudet, ont i kroppen, kunde inte promenera, hela tiden på sängen. Så det var så, men när jag flyttade till, ja jag har ringt till en kompis, snälla, jag vill bara flytta, om du har plats. Han sa nej, jag har inte [hittat något ännu] men jag försöker hitta. (II2)

Yosuf förklarar under intervjun att det är självklart man blir sjuk, och om skamkänslor för att hela tiden be andra om hjälp:

Yosuf: Of course, I get sick. I get sick, I just go to the pharmacy and buy panadol ... and alvedon and drink. Try to ... just try to avoid, but how can you avoid yourself from sickness, you don't give it to yourself you know. It comes ... I will die here if they don't help me at all. Yeah ... this is my biggest shame in my life, I swear to god. I mean I don't know want to think about it, you know.

[...]

It's the biggest shame I will ever face in my life, I swear to god, I don't want to depend of people. And even here I don't want to, like ... you know, no matter how I'm trying to share it but, you still ... you know ... this is difficult for me. I'm dying ... Right now I don't know what to do, I don't know what to do, I don't know what to think. It's like I'm blocked ...

Väntan påverkar även de som väntar tillsammans med sökanden. Hanna som är familjehemsförälder berättar här om hur hon blev sjukskriven och tvivlade på att hon kunde vara domare och representera den svenska rättsstaten:

När jag var sjukskriven då fick jag gå till någon företagshälsovården-människa som jag pratade med några gånger. Men, sitta där och gråta och hon säger bara att det är helt fruktansvärt och "vad hemskt" och ... men det hemska slutar inte med mindre än att han får uppehållstillstånd eller vad man ska säga. (GI4)

Aras förklarar att livet i Sverige (med utvisning som inte kan verkställas) inte är värdigt hans föräldrar, de mår allt sämre av väntan

Aras: Tro mig, hade min mamma kunnat levat i Palestina, hade de inte väntat. Inte en dag till hade de inte väntat. För de är inte så unga, att de vill ju leva livet ut. Det är klart man vill kunna känna sig trygg och ha identitet och kunna vara som alla andra, men hade hon haft det hade hon inte väntat en enda dag ... Hon vet inte vad hon skulle göra. Ibland blir hon jättedålig psykiskt, att hon ... Det är klart, hon får så mycket frustration, när de begär något som hon inte kan skaffa. Men jag försöker alltid lugna ner henne, på något sätt. Och sen så klart, hon blir rädd att de skulle skicka ut henne från lägenheten. Det är klart, det är inte så tryggt att hamna på gatan.

[...]

Nej, alltså jag har blivit illa behandlad de senaste två åren, om jag säger så. Inte innan, jag brydde mig inte som sagt, jag hade ett vanligt liv som alla andra. Men de senaste två åren som har varit lite jobbiga, än de andra. Men ja, absolut, jag kan skriva, det är inga problem för mig, det blir inte känslomässigt för mig så. (II10)

**Du vet, Sverige, det är hårt klimat här ...
Man går sönder ... fyra år, man går sönder.**

Flera intervjupersoner berättar hur kroppen påverkas av väntan. Nazir säger att det är som att krympa:

Nazir: ... Ni vet, alla de här grejerna. Det var tvärtom, jag hade krympt nästan.
[skratt]

Intervjuare: Hur går det till?

Nazir: Du vet, Sverige, det är hårt klimat här ... Man går sönder ... fyra år, man går sönder (II 11, s 28-29).

Winnie berättar att hennes sjukdom blivit värre av och under väntan:

Winnie: ehm, yeah, yeah, If, I mean, if I could, yeah ... And another thing about the medical thing, I don't tell you that, I have been, I mean, my case, my situation, was getting worse and worse. I have pain during, when I sleep, and my hands are getting worse and worse from the time I came here. So, I went to a vårdcentral and the vårdcentral they write me a recommendation, a remiss ... and the hospital they accepted me to treat me and they, I went to the [Förort] hospital and one specialist she examined me, she is a neurologist, she examined my case and she gave me another appointment to do the technical diagnoses ... so, after that, it was canceled

[...]

I have never been diagnosed in [country], because they don't have this ehh, what is it called, the specialized treatment there ... you know. So, I was never been diagnosed so they couldn't give me any medicine ... (II22, s 17).

Aubrey berättar att han fick vänta längre än andra, hann satt bara hemma utan att lära sig svenska. Medan andra som kom hade kunnat komma till skolan satt han bara hemma, som att vara bortglömd:

Aubrey: När jag kom till familjehemmet, då fick jag vänta länge också innan jag började skolan då. Ingen intervju, ingenting, ingen skola. Det var ... Jag var bara själv och funderade "vad är det som händer?" Och visste inte ens vad som skulle hända. Eller undrade bara "varför tar det så lång tid?" och fick ingen information, ingenting. Och socialtjänsten väntade jag att träffa ... Fick jag träffa ... Eller träffa via telefonsamtal typ efter sex månader och ja, det var jobbigaste tiden när jag har varit här. Och visste ingenting vad som hände. Det var just då precis allt hände [som många människor sökte skydd i Sverige]. Och sen det hade varit någonting om jag hade kunnat börja i skola eller göra något aktiviteter, fritid, var som helst. Men bara vara hemma. Så att man ... Att jag inte kunde svenska heller så att jag kunde hitta vänner eller göra något sånt där. Det var svårt det. Man bara var hemma och må dåligt ja, sova.

[...]

Men alla väntade inte så länge, jag vet inte varför. Jag var den enda som väntade bara så här. Och alla säger bara så här: "Vad konstigt" Och sen folk har gjort redan sitt första intervju och jag har inte ens gjort någonting intervju och jag är bara här och vet inte vad ... Undrar varför väntar jag själv? Alla har fått sin intervju. Det var bara någon som har haft det eller någon som väntar och har tid, och jag hade ingen tid. Och såna där. Det var ... Det kändes inte så bra. Att vara ensam i den situationen bara.

[...]

Jag bodde under tiden hos den där familjen. Och jag kände mig ensam typ där. För jag ja, det var ... Vad ska jag säga, det var så här ... Det var bara jag som skulle när jag fick gå till skolan. Det var bara jag som skulle gå upp på morgonen och till skolan och allt sånt där. Och jag visste inte det här är viktigt för mig, att gå till skolan och allt. Då förstod jag inte, jag var jättetrött i hela kroppen eftersom jag så här långt resa under hela den här tiden. Och hade mycket drömmar och allt sån där så det var jättesvårt. Och sen kände jag [mig] fortfarande så här ensam, att jag inte ja ... Det var jättesvårt. Och sen ... Jag kunde inte heller svenska, det är det som var jobbigt. Så fick jag inte heller hjälp av familjen. De jobbade inte och sen på natten jag brukade vara vaken så länge så brukade kolla fotboll och sån där. Sen fick jag ...

det var svårt att gå till skolan och det var jättejobbigt under den tiden. Och jag bodde hos dem typ hela tiden när jag väntade, intervjun och det. Och sen hade jag inte heller träffat med socialtjänsten. Och sen pratade jag med dem på telefon, jag vet inte, de har ... många under den tiden. Så att jag inte knappt vet själv hur mycket som har hänt, hur har jag haft det. Och när jag insåg att det här funkar inte för mig, jag måste utvecklas. Och svenskan, jag behöver utveckla min svenska. Det går inte så här att jag ... Först var det så här att jag inte klarade svenskan, svenskabetygen. Och ... då kände jag, jag kan inte bo kvar här, det ... Jag kände mig ensam. Jag får ingen hjälp och så där. Och sen fick jag prata med socialtjänsten och så sa de "ja, du får leta själv" sa de om du vill flytta. Det är svårt att hitta familjer och sån där. (I121)

Arbete, exploatering

Amir Ali berättar om när han fick jobb på en gård, en stor gård med många djur:

Amir Ali: [Det var en] plats som jag hittade, det var så att de hade mycket hästar, liksom, och dom hade ridskola. Jag bara ta hand om hästar och få bo där.

Intervjuare: så du jobbade för att få bo där

Amir Ali: ja

Intervjuare: men du fick inga pengar

Amir Ali: nej nej (I12)

Fereshteh berättar att hon träffat väldigt många snälla människor på sin arbetsplats, och att deras hjälp och stöd varit viktigt för henne. Hon fick ett sammanhang genom sina arbetskamrater. I Fereshtehs svar syns också att gränsen mellan strategin att arbeta och hålla sig sysslosatt, och att bli exploaterad inte alltid är helt tydlig:

Fereshteh: Ja, det är ibland, upp och ner. Ibland jag känner mig ledsen, men samtidigt tacksam. Ja, jag är tacksam. Ja. Jag är tacksam att jag har i alla fall min familj här. Men jag träffade väldigt snälla på min arbetsplats ... Hon stöttar mig, hon var min teamledare men hon var jättesnäll, eller hon är jättesnäll, vi jobbar fortfarande. Vi har, man kan säga ibland ... Jag berättar till henne, att "det här problem jag har. Vad ska jag göra?" Och sen hon tipsar mig. Jag träffade några andra som var jättesnäll mot mig. Jag kunde inte ... Jag orkar inte, jag är trött. Eller jag mår inte bra, de visste att "ja, okej, om du mår inte bra då får du stanna hemma. Eller du får gå hem." Ja, jag har fått en sån snällt beteende från dem.

Intervjuare: Det låter som att det både är så att du har hjälpt väldigt många längs vägen.

Fereshteh: Ja, också jag har fått hjälp ... Jag har också fått hjälp från svenskarna. Ibland jag säger att jag vill till exempel, jag har kämpat ganska mycket i mitt land, men det är 40 år av krig i Afghanistan. Jag kan inte ändra någonting. Men här, när jag kom jag träffade ganska många snälla människor, och jag ... Ibland jag skojar med Sofia, som hon hjälpte mig för första gång. Jag säger "jag är kär i Sverige och därför jag vill kämpa och tacka dem." [skratt]

Fereshteh berättar också om en tacksamhetskänsla för Sverige och svenskar men också om hur hon sett rasism på nära håll och även själv varit utsatt:

Fereshteh: ... jag började jobba, och sen efter ... Och ibland jag sagt till den här mamman och pappan "i dag jag kan inte komma" eller "jag mår inte bra" eller "min dotter vill ha mig som en mamma, hon är liten." "Nej, vi kan inte ändra schema. Du får ett schema, du måste komma och jobba." Och sen det var en sån ... Han pratade jättehögt med mig och han försökte tjata och skrika. Och jag pratade med chefen att "det här är inte en bra arbetsplats. Jag har ingen bra miljö här, alla svenskarna jobbar här och jag är en utländska. Och sen alla försöker trycka ner mig på något sätt." Och sen det var en tjej, hela tiden när vi jobbade ihop, hon försökte sitta och diskutera och hon hade ingen kunskap, hur folk flyr från ett land till ett annat land. Och sen hur Migrationsverket reagerar, hur man kan hitta jobb, det är inte lätt att man hittar jobb här. Jag har fått en sån tur att från en plats till en annan plats, jag flyttat. Jag fick jobb och sånt, det funkar inte för alla. Det tar tid att man lär sig svenska och sen man kommer i den här arbetsmarknaden, det tar ganska tid. Och sen hon försökte säga "ja, det här är mina skattepengar, att ni kommer hit ... Det här är mina skattepengar, vi betalar till nyanlända. Och det här är mina skattepengar, att ni köper bra kläder och bra liv. Nyanlända måste åka tillbaka till hemmet." ... (II8)

Aras berättar om en långvarig limbo. Han har fått upprepade utvisningsbeslut som inte kunnat verkställas. Han har, som tur är, haft möjlighet att arbeta en stor del av den här tiden, trots den juridiska statusen. Det har inneburit att tillvaron ändå fungerat ganska normalt. Men 2018 kom Migrationsverkets senaste utvisningsbeslut. Då upphörde hans rätt att arbeta:

Aras: Jag började jobba 2013. Sen slutade jag 2018 på grund av den här utvisningsbeslutet vunnit laga kraft. Så ... fick jag avsluta min tjänst då.

Intervjuare: Hade du haft samma arbetsgivare då, eller hur ...?

Aras: Nej, det är olika. Men senaste året har jag haft en och samma ... nu är jag helt papperslös, får inte arbeta, jag har ingenting att gå på, ingen LMA-kort eller så. Så det är inte mycket man gör. Eller man får göra egentligen som man vill, för att min arbetsgivare som jag har arbetat hos, han har försökt med Migrationsverket vid tio tillfället, för att återta mig igen till jobbet, men de vägrar till det.

Intervjuare: Och kunnat erbjuda dig anställning...?

Aras: Ja. Vid tio tillfällen, som sagt, det är inte vid en tillfälle. De har försökt flera gånger att få Migrationsverket att ändra sig, på något sätt

[...]

om jag ska vara helt ärlig, innan 2018, alltså innan den här beslutet fick vunen laga kraft, jag brydde mig inte ett dugg om Migrationsverket över huvud taget, för jag hade mitt arbete, jag hade mitt hem, jag hade ett liv som alla andra. Så jag brydde inte mig så mycket och det kändes inte alls att jag saknade något, förutom att resa utomlands då. Så det är inte så direkt att jag kände mig utanför samhället. Jag var inne i det och gjorde allt som andra gjorde. Så de var bara de här senaste två åren, sen 2018 tills nu, som har varit lite jobbigt. Annars kraft finns. (II10)

Civilsamhället berättar om väntan och ohälsa hos asylsökande

I intervjuerna med personer som är aktiva i civilsamhället återkommer beskrivningar av asylprocessens nedbrytande effekt på människors hälsa. Intervjudeltagarna från civilsamhället ger exempel på hur asylsökande far illa och utvecklar psykisk ohälsa som i vissa fall kan leda till drogberoende. Detta kan vara till följd av lång väntan på beslut, avslag på asylansökan, eller att de inte får det stöd de behöver från olika välfärdsinstitutioner. Berättelserna om drogberoende handlar om ungdomar som när de kom till Sverige kategoriserades som ensamkommande barn och sedan inte fick sina skyddsbehov erkända i asylprocessen. Intervjudeltagarna berättar om erfarenheter av hur de försökt stötta ungdomar i krissituationer som rör psykisk ohälsa och beroendeproblematik. Under Corona har ohälsan ökat bland annat för att stödpersoner inte kunnat träffa ungdomarna på samma sätt som tidigare. Det fysiska mötet, inte minst kramarna, upplevs som viktiga för att inte gå ner sig i depression.

Psykisk ohälsa och beroendeproblematik

Karin, som engagerat sig som stödperson för flera ungdomar som mår psykiskt dåligt, och även bedömts vara suicidala, berättar så här:

Karin: Men den här gode mannen, hon var i alla fall den sortens gode man som gör absolut så lite som det över huvud taget går. För henne pratade ju både jag och den andra [stöd]kvinnan med många gånger [att ungdomen hade det dåligt i det kommunala familjehemmet], då innan vi flyttade honom. Vi berättade hur oroliga vi var och hur mycket han pratade om att ta sitt liv och hur dåligt han mådde. Sen kom han ner till [Storstad], till henne [andra stödkvinnan], och då hade vi riggat. Vi hade en skolplats till honom, vi hade tid bokad på [verksamhet] kris och trauma, och de såg en ordentligt psykiskt sjuk kille. Det såg de direkt. Och efter två, tre veckor så kraschade han helt och hållet, hamnade på psyket och in och ut på psyket under den våren. [...] Ja, då blev det ju vuxenpsyk. Men han dissocierade väldigt kraftigt, han var ju liksom inte närvarande, det gick inte att få någon information ifrån honom. De proppade i honom stesolid och allt möjligt. Han var helt väck. [...] Och otroligt suicid när han var hemma [hos stödpersonen] då, när han inte låg på sjukhuset. Då fick de [stödpersonen och hans familj] ju ligga över honom på nätterna för att han inte skulle gå upp och göra någonting. Fick liksom lägga sig och sova ovanpå honom. [...] Jo, men han åkte in och ut hela tiden. Han ville ju inte vara på sjukhus och i och med att han var 18. [...] Det var ju oftast det att jag satt i evighetslånga samtal med honom och övertygade honom om att det var bättre att han var kvar på sjukhuset. Han ville hem och jag sa att "det är bättre att du är på sjukhuset". Så att det var ju en tuff vår. [...] Och just den killen då blev en sån som jag hade mycket kontakt med, och han var ju väldigt suicidbenägen även om han inte gjorde något försök just då. Han var i fruktansvärt dåligt psykiskt skick, växlade mellan totalt apatisk och ja, mycket suicidprat. Han hade också fått tre avslag och blivit uppskriven [i ålder]. Han fick sitt tredje avslag i mars -17, måste det ha varit, ja, mars -17. Och han blev den första som jag engagerade mig så här otroligt djupt i, när man liksom verkligen går in i helheten kring en

ungdom. Han [en annan kille] som bodde hos mig, själva asylärendet var ju någon annan som skötte, så det skötte inte jag. Jag var ju boende och ställföreträdande mamma, så jag var ju liksom inte inne i hans ärende på det sättet. Sen var det mycket peptalk och liksom hålla honom, ja, lite över isen i alla fall så att han inte gick ner sig helt och hållet, han var ju papperslös då, det var ju tungt. (GI10)

Karin menar också att kriserna uppstår därför att det saknas stöd för ungdomarna.

Minderåriga-utredningarna, då när Migrationsverket säger att det finns ett ordnat mottagande när man inte utreder det och hur de satt fast [i väntan]. I början så hade vi en hel del gode män också som var liksom de här typen av engagerade gode män, som var rätt nyttiga för oss rookies då. För då hade ju de i alla fall lite mera hum om hur saker och ting ska gå till, i vilken turordning och när ska de följa med och när ska de inte följa med och är det här en dålig god man eller gör han precis så mycket som förväntas? Fanns ju en frustration hos ungdomarna att de tyckte att deras gode män inte var bra eller att de inte gjorde tillräckligt. Och ibland var det helt sant och ibland så var det att de ville ha mer än vad som egentligen ligger i uppdraget. Det var tydligt att de saknade en vuxen och då blev det liksom någon form av missnöje, att den här gode mannen då inte åkte på utflykt eller gjorde liksom roliga saker, för det gjorde ju [någon annan god man]. Vissa gjorde ju det därför att de ville och de som då hade en god man som gjorde precis så mycket som uppdraget egentligen var, de uppfattades ju utav ungdomarna som en dålig god man. Så det fanns ju luckor att fylla hela tiden. (GI10)

Marianne, som också engagerat sig för flera ensamkommande ungdomar, berättar så här om de krissituationer som uppstått när det kommit avslagsbesked:

Marianne: Och vi har [kontakt med] några [ungdomar] som har fått avslag, och tredje avslaget på det också. Och som vi försöker, ja, vad ska man göra? Hålla dem under armarna ett tag till, och se vad som händer? För vi vet ju inte riktigt vad som händer. Det blir ett limbo för dem. Så att vi försöker väl med olika sätt att finnas som medmänniskor för dem, men mer kan vi inte göra. Är de i en aktiv asylprocess, då kan man åka med dem till Migrationsverket eller man kan hjälpa dem med de praktiska frågorna kring det. (GI18)

Marianne ger också ett konkret exempel på hur hon agerar.

Marianne: Sen vart ju ungdomen jätteupprörd över att han inte får stanna, men då sa jag till honom att "nu har jag hört det här samtalet och hon har inte varit otrevlig" men att beskedet är otrevligt. Alltså, man får hjälpa dem också. Det är också ett ansvar vi kan ha ibland, att stötta ungdomen i det. Att det är ett obehagligt beslut men nu är det fattat, men hon var inte otrevlig. För det är skilda saker. Det är också ett sånt jobb vi gör. Jag brukar prata med dem och säga såhär att "nu har du ditt tredje avslag, och det ska verkställas". "Ja, men jag vill inte." "Nej, jag vet att du inte vill, men vi måste jobba tillsammans med att tänka att du ändå förbereder dig för att det är så här det kommer att bli." (GI18)

Maria, som har stöttat flera unga vuxna under tiden för deras asylprocess, berättar så här om sin strategi för att stötta i krissituationer.

Maria: Jag minns en gång i somras, när Mostafa hade fått sitt avslag, sista avslaget, och han var helt, han hade inte pratat på en hel dag, och han var så där helt förstörd. Och då på morgonen, då kom han ut ur sin lilla stuga [hans boende på Marias tomt], och då sa jag till honom "okej, Mostafa, nu i dag, nu det är helt förfärligt, det som har hänt, men jag ska göra frukost, du ska hjälpa Lasse med att snickra och i eftermiddag ska vi bada, i kväll ska vi ha härlig middag med tjejerna, jag ska baka en sockerkaka, så är vårt liv i dag". Och då kom han och så började han krama mig jättemycket, som han aldrig har gjort tidigare. Och då visste jag att det här är alltså metoden, att om jag nu också börjar gråta, vilket jag också har gjort någon gång tidigare med andra [ungdomar] ja, då finns det ingenting kvar. Och det kan jag också göra mot mig själv lite grann, att jag ibland säger att "nej", så. (GI3A)

Veronica, som tagit emot flera ensamkommande ungdomar som ett frivilligt familjehem, betonar vikten av att förmedla hopp när det uppstår hinder för att de ska kunna stanna i Sverige:

Veronica: En av killarna fick vi sitta med sent på kvällarna och prata om, "varför ska man leva om man ändå ska dö?" Och det är liksom de här diskussionerna, filosofiska, existentiella tankar. Och mycket att finnas där som en trygghet med mat och trygghet och värme och omtanke. Och hitta på saker så att de när de mår dåligt, [kan känna] att det finns ett hopp, att skapa hopp känner jag är viktigt. [...] Och det är väldigt svårt, för jag har aldrig varit med om det här själv förut. (GI25)

Dagny, som tillsammans med sin partner Benny engagerat sig i lokalt stödarbete för ensamkommande och även har ungdomar boende hemma hos sig, pratar också om vikten av hopp.

Dagny: Ja, nu vet jag att jag kan. [...] Anledningen till att jag gör någonting, eller går in i saker och ting ofta, det är många gånger för att, dels för att få ungdomen att fortfarande tro att det finns ett hopp någonstans. Få den att överleva ett litet tag till, eller förhoppningsvis hitta någonting som jag kan ge vidare då till [advokaten] någonting som har missats, att man kan ge vidare till den advokaten. (GI14)

Rut, som genom sitt arbete som lärare har lång erfarenhet av att möta elever som är asylsökande, menar att ungdomarna inte vågar lita på att stödpersoner orkar ta emot berättelser om deras hemska erfarenheter, och att det därför kan dröja länge innan de börjar berätta.

Rut: Sen är behovet att bli trodd. Att få lov att berätta sin historia. De kan komma hit och sitta i min soffa och så plötsligt när de har varit här under ett år, så säger någon, berättar någon berättelsen när de tappade bort sin mamma och lillebror när de gick över gränsen till Iran. Och att någon orkar lyssna och är kvar. För de har sagt, i början när de inte kände mig så sa många till mig och andra [stödpersoner] att "vi kan inte berätta det här, inte ens för Migrationsverket. Ni är inte vana, ni orkar inte höra det". Så sa jag "men det kan inte du bestämma. Du vet ju inte vad jag har hört under årens lopp." [...] Det är ingen som säger det nu. För de var så rädda att jag inte skulle orka. (GI19)

Intervjudeltagare berättar om ensamkommande ungdomar som utvecklat en beroendeproblematik. Vera menar att beroendeproblematiken är en konsekvens av psykisk ohälsa och att de ungdomar hon mött med denna problematik varit åldersuppskrivna.

Vera: Jag hade egentligen en sak till, som jag bara vill säga snabbt. Och jag tänker, det är det här med droger och missbruk. För i det här arbetet med [lokal frivilligorganisation], och när vi såg personer och vi försökte få hjälp av kommunen så kunde vi inte få någon hjälp med dem som vi misstänkte höll på med drogmissbruk. De som hade uttalat, och de som bad om hjälp i princip. För att de var de här uppskrivna barnen som inte fanns någonstans, eller så. Så att det har förvärrat extremt mycket. Så det har inte bara varit att det har blivit mer missbruk på grund av psykisk ohälsa, men man har inte tagit emot dem. (GI25)

Eva, som började engagera sig i stödarbete för asylsökande människor 2015 och varit god man för flera ensamkommande pojkar, berättar så här.

Eva: Dom papperslösa mår sämre. Dom mår inte bra. Dom är otrygga och osäkra och många har drabbats av psykisk ohälsa. Det yttrar sig förstås på olika sätt. Det är inte tryggt att få ett papper där det står att du får stanna i 13 månader. Och sen då? Dom är otrygga och osäkra rent ut sagt. Efter 13 månader eller 3 år så är dom tillbaka på ruta 1. Dom kan inte träffa en partner och bilda familj som andra unga människor kan göra. Många känner att "nej det är inte lönt att gå i skolan eller genomgå utbildning för jag ska ändå till Afghanistan och dö. [...] Det är en tortyrliknande situation. [...] De som jag haft kontakt med kom allihop 2015 och de sökte asyl, sen tog det ungefär 1 år så fick de avslag. Sen har de ju varit papperslösa sen dess, typ fyra år. Dom blir mer och mer uppgivna. Vissa av dom går i skolan, men en del känner att det inte är lönt, "jag ska ändå utvisas till Afghanistan och då dör jag, så vad ska jag med en utbildning till?". Vad svarar man på det? "Ja du har rätt", kan man inte svara, men man kan inte heller säga att "nej du har fel", för det kan jag inte garantera. Långt därifrån faktiskt. (GI8-9)

Hur civilsamhällets aktörer påverkas av det stödarbete de utför

Veronika, som för några år sedan åtog sig uppdrag som frivilligt familjehem för flera ensamkommande ungdomar, berättar så här om hur kommunen söker föreningens stöd för att kunna placera fler ungdomar hos frivilliga familjehem. Och hur stödarbetet bara fortsätter och fortsätter och inte tar slut.

Veronika: De ringde från kommunen häromdagen och frågade om jag visste någon, eller om jag själv ville bli familjehem. [...] De vet inte exakt, men i december så tror de att det kommer fyra, fem ungdomar som behöver, som inte kan bo själva än. De kanske är 17 eller precis har fyllt 18, men har fått uppehållstillstånd och behöver ett familjehem under en tid. Men jag vet inte om det är någon, jag orkar inte, det gör jag inte. Och jag vet inte om de lyckas hitta någon annan i vår förening, men det tror jag inte. [...] Och det är fortfarande den där osäkerheten, den tycker jag är, det. Det är som en tandvärk man har hela tiden. Man vet aldrig liksom. Man kan aldrig riktigt, riktigt slappna av och känna att nu, för det är fortfarande så oklart. Därför tänker jag, ja, men om ett år kanske det, om ett år kanske vi vet. Då kanske

de har fått sina PUT. Men än så länge vet vi inte, fast det verkar bra. Men jag är så rädd att det ska glömmas något datum eller något papper eller något, så att det inte blir något, hur mycket de än kämpar. Fast de har både körkort och tillsvidareanställning och allting. Det kan vara något litet där som bara faller alltihop. Och det är så himla jobbigt. Jättejobbigt. (GI25)

Veronika beskriver att det är slitsamt att ideligen behöva rycka ut för att ordna och fixa med olika saker. Här berättar hon om några killar vars utskrivning från skolan hon lyckades avstyra i sista minuten.

Veronika: De bombar [...] in i det sista, och sen får man skriva brev och så får man ha möten. Men nu har vi äntligen kommit fram till att vi ska ha ett möte innan det beslutas om att [elever skrivs ut från skolan]. Så det inte blir det här, efter att de måste räddas, och det har jag gjort nu, och därför är jag rätt så sliten. För jag fick rädda ett par killar som egentligen inte fick fortsätta, för att de har så hög frånvaro. Men nu har de, och det handlar om att jag får låna ut pengar och så där också, så att de kan betala hyran innan de får sina CSN nu då. Det tar ju sju veckor till innan, eftersom det blev [...] att de inte var inne i rullorna direkt. (GI25)

Det här med att hålla sig à jour med alla nya regler. Det är ju ett heltidsjobb. Så tidsåtgången och att behovet aldrig tar slut, och det här att inte kunna stå upp längre för Sverige. Hur vi hanterar vårt samhälle. Det är en stor besvikelse för mig.

Kristina, som är engagerad i fler lokala stödföreningar, beskriver att stödarbetet är stressande och slitsamt eftersom det aldrig upphör.

Kristina: Det är ju det som är lite tungt i det hela. Att man aldrig, det är som att ha en hög med papper som man ska beta av [visar med händerna högt över huvudet]. Men för varje dag som man betar så växer sig högen ändå större, och den känslan är ju lite. Det är det som är mest stressande egentligen. Hade man bara sett att okej, tjugo tjugoett, då kommer det stabilisera sig. [...] Jag skulle säga att det som är tungt det är det här aldrig sinande behovet. Nu har det gått fem år och man tänker hela tiden att nu ska det bli tyst och lugnt. Men så kommer det hela tiden ett nytt beslut. Så kommer gymnasielagen och man tänker att åh vad bra, nu kan vi släppa den gruppen litegrann. Men då uppstår det tusen andra problem som man måste sätta sig in i. Det här med att hålla sig à jour med alla nya regler. Det är ju ett heltidsjobb. Så tidsåtgången och att behovet aldrig tar slut, och det här att inte kunna stå upp längre för Sverige. Hur vi hanterar vårt samhälle. Det är en stor besvikelse för mig. Och det är inte heller en skön känsla. Min räddning det är att jag jobbar i palliativ vård. (GI6)

Kerstin som är engagerad i det lokala stödarbetet för ensamkommande ungdomar beskriver sin situation så här.

Kerstin: Och just det här att [jag] orkar inte möta en till. Nu kommer det komma tre nya pojkar här, efter det här [intervjun]. Som har fått avslag och kontaktade oss på messenger. Det juridiska hamnar lite hos mig. Jag är inte bra på det här egentligen heller. Jag är ingen

advokat, jag har inte den utbildningen. [...] Så just nu sitter jag och skriver överklaganden. Hela min lediga tid går åt till att skriva överklaganden. (G17)

Ragnild, som intervjuades tillsammans med Kerstin, berättar hur hon agerar bank för en stor grupp ensamkommande ungdomar.

Ragnild: Jag har en bank. Jag känner mig som någon sorts banktjänsteman med någon sorts kassa i min mobil. Det har ökat, behovet har ökat igen. [Föreningen] som Kerstin pratade om, det var så vi började jobba ihop. Så jag förmedlar pengar, och andra pengar också. Och det håller jag på med jättemycket. Pengar och såna där vardagliga saker. Och tjafsar och diskuterar. Jag är rädd för juridiken för jag kan inte juridiken, och man ska vara försiktig. Och nu med alla förbannade avslag. Vi har ju tjugofem [ungdomar], räknade du [vänder sig till Kerstin] va? Då hamnar det ju på mig, tungt så jag vet inte vad. [...] De [ungdomarna] ringer och de ringer till mig på jobbet. Och så pojkarna; varför svarar du inte?! Ja men du vet jag har ju patienter också. Ja visst ja. Men. Alltså, det är inte synd om mig. Det är också viktigt. För det kan jag också blir så irriterad över när människor antyder! Det är inte jag som ska bli utvisad eller som är bortkastad. (G17)

Benny, som tillsammans med Dagny är engagerad i lokalt stöd med frivilliga familjehem, beskriver situation så här.

Benny: Men sen så har vi också kommit, nu är det 2020, sen 2017. Vi har också märkt att allteftersom ungdomarna fick NGL då, de flesta i vår kommun fick ju det. Då har lite grann de familjerna [frivilliga familjehemmen] lite grann checkat ut så. Alltså, folk orkar inte engagera sig. Så lite grann nu så är det liksom Dagny och jag kvar, som fortsatt engagerar oss för dem som fortfarande inte har NGL, förutom de familjer som har ungdomar boende hos sig som inte omfattades.[...] För nu är det mindre folk som [...]. (G14)

Oskar, som arbetar med stödarbete i en projektgrupp, berättar hur gruppens resurser inte räcker till för alla som är i behov av juridiskt stöd.

Oskar: Nej, men det är den krassa verkligheten. Vi har inte pengar. Så antingen så gör vi det, eller så gör vi det inte. Vi kan inte ta allt för många ärenden, för att då kommer vi gå under, men vi kan driva vissa ändå i någon utsträckning, även om det blir betungande. Så ibland så känns det bara som att vi måste. (G121)

Vera har haft ett kommunalt uppdrag som familjehem och berättar att detta uppdrag också krävde en rad andra stödinsatser från hennes sida.

Vera: Det var ändå tre år som han bodde hos mig, och han hade avslag hela tiden, eller alla avslag då. Så att i början blev det mer att gode mannen kunde ta det, men sen när jag tryckte på att vi behövde söka verkställighetshinder, då märkte jag att även den nya, bättre gode mannen hade fullt upp med så himla många andra hon hade. Och det blev liksom inte att någonting prioriterades. Och jag drog i för att få tag på en pro bono-advokat. För han hade ingen advokat under de tre åren, eller under den tiden. Åkte med honom till Gävle, till Gunilla. [...] För att vi hade Gunilla och hon hade sagt att hon kunde vara pro bono-advokat

hos oss. Hon skulle hjälpa till att skriva ett verkställighetshinder. Och just den tiden var det extremt svårt att få någon att kunna göra det, för alla hade upp till brädden just då, 2017, i pro bono-ärenden, egna ärenden. Ingen orkade ens höra när jag försökte säga, "jag har ett exceptionellt ärende". Ingen orkade ta till sig det riktigt. Alla var liksom, bara, "men det måste". Jag kommer ihåg när jag kontaktade dig [en av intervjuerna] första gången. "Men han måste vara uppskriven i ålder". Nej. "Men då måste det vara det här". Och det fick jag ifrån alla, för alla tyckte liksom att det stämmer inte. (GI25)

Intervjudeltagarna ger flera exempel på hur de upplever att stödpersoner i civilsamhället får överta olika myndigheters ansvars och arbetsuppgifter. Bland annat Eva, som har haft uppdrag som god man sedan 2015. Hon berättar så här om överförmyndaren och det bristande stödet hon fick för att fullfölja uppdraget.

Eva: Ja, men jag förväntade mig just så att man skulle ha. De hade ett möte i [kranskommun till Storstad], där de hade bjudit in Migrationsverket, till exempel. Och det är ju bra, men jag tänker mig att om man är god man, så kanske man ska ha regelbundna träffar, där man just, ja, kan ta upp svårigheter i arbetet och "vad är det för stöd ni behöver?". Och jag har varit väldigt frustrerad på överförmyndarna, för jag har, i många fall har jag tagit över från andra gode män. Jag har blivit uppmanad att göra det, från andra som har misskött sig, helt enkelt. Och då har jag bett överförmyndaren "Ja, men kan vi ha ett möte, där den förra gode mannen gör en överlämning? Jag måste ha bakgrund. Jag måste ha". Det har aldrig skett, de har sagt "Nej, men du kan ringa till den personen". Och i ett fall så ringde jag runt och runt och åkte runt, runt. Fick aldrig någonting. Och då tycker jag, deras uppföljning, ansvar som uppföljande myndighet, det brister de fullständigt i, tycker jag. Jag tycker att, för att jag ska kunna ha förutsättningar för att ge den här ungdomen det bästa, då måste jag veta vad som har hänt innan. Och det är inte mitt ansvar att jaga reda på den här före detta gode mannen, utan det är överförmyndaren som ska kräva in det och det har de inte gjort. Det stödet har jag inte fått. Jag tänker att deras uppföljning har ju brustit fullständigt. Det är så många gode män som har misskött sig, tror jag. [...] Till en skrev jag såhär "Ja, men kan du skicka över alla papper?" från socialtjänsten. Alla anteckningar, alla papper, underlag. "Nej, jag har inga papper". Ett år hade den personen varit gode man. Då skrev jag till, jag skrev till överförmyndaren att "Jag har inte fått någonting. Jag kan inte se att den här har skött sitt uppdrag. Även om ni inte gör någon utredning, så skulle jag föreslå att ni inte betalar ut det senaste kvartalets arvode till den här personen". Jag har ingen aning om det gjorde någonting, men att efter ett år säga att "Jag har inga papper". (GI8-9)

Rut, som stöttat många asylsökande barn genom åren, genom sitt arbete som lärare, men som varit mer aktivt engagerad i stödarbete sedan 2015, berättar så här om sitt stödarbete.

Rut: Alltså jag har ju jour alltid, kan man säga. På mobilen. Så jag vet ju aldrig när någon hör av sig om någonting. I går skulle jag lämna pengar från Asylgruppen till nio adepter som vi har just nu. [...] Så får man en sån smäll där på kvällen klockan halv nio [skratt]. Jag kan hantera det, men jag blir väldigt ledsen fortfarande. [...] Så jag vill påstå att jag jobbar någonstans mellan 50 och 67 varje vecka. (GI19)

Effekter på civilsamhället av godtycke i asylprocessen

En annan dimension av att stödarbetet ibland upplevs som övermäktigt är erfarenheter av oförutsägbarhet i de asylsökandes ärenden, vilket blir en påfrestning som skapar stress och oro hos civilsamhällets stödpersoner. Hanna berättar om chocken när pojken som är familjehemsplacerad hos henne fick avslag.

Hanna: Så det var liksom beslutet och den chocken. Alltså, det var, alltså något så fruktansvärt att bara presenteras med det här beslutet. Jag var helt säker på att, ja men det är väl klart han skulle få uppehållstillstånd. Alla andra barn som var tydligt unga och ja, då var det många som kom från Iran visserligen och så men det var bara, jag kunde inte förstå det. Och då var jag först så här ”men det här är fel och det är någon konstig person på Migrationsverket som inte har fattat, och vi måste begära rättelse och omprövning”. (GI4)

Det var tolkar som vi fick veta sen efteråt hade liksom styrt samtalet, för att ungdomen var ung, och den här var äldre, och de hade någon form av maktspråk

Dagny och Benny beskriver liknande upplevelser som Hanna, att något ju måste ha blivit fel i ärendet.

Dagny: Det blev ju som en explosion, det blev ju hur mycket som helst som, också det här att man. Jag tror att det som gjorde också att man hela tiden fortsatte, det var för att man hela tiden trott att, ”men det är klart att de kommer lösa sig. Alltså det här är ju så absurt, så att det är väl klart att det kommer lösa sig. Snart, snart, så kommer det, kommer de förstå att det här är fel”. [...] Och asylprocesserna, vi var inne i, med på intervjuer. Och det var ju katastrof. Katastrof på så många olika sätt. Liksom både i intervjuerna, och det var så. Det var offentliga biträden som inte gjorde som de skulle. Det var tolkar som inte tolkade samma språk. Det var tolkar som vi fick veta sen efteråt hade liksom styrt samtalet, för att ungdomen var ung, och den här var äldre, och de hade någon form av maktspråk, och jättemycket så.

Benny: Nej, jag tänker bara det som ni var inne på nu då, just med utbrändheten. Det är för att det går, det har inte. Det finns ingen förutsägbarhet, och det är så många som är i vår situation som säger samma sak, men det är verkligen så. Hade vi bara vetat att, ”gör vi det här nu, till punkt och pricka, och så går vi på den här intervjun, och så. Då blir det liksom ja eller nej”. Men vi vet inte om det blir ja eller nej. Och ibland så blir det ja, som man tänkte, ”men den här ungdomen, det var exakt samma situation som för den ungdomen”. Det är liksom ingen rättssäkerhet i det. Och det är väl just också den rättssäkerheten som är, ja, den är bökig att hantera, i synnerhet om man råkar befinna sig på Twitter och läser vad andra skriver, och hur det snackas om att det är rättssäkert, den största rättssäkerheten i världen. ”Okej, om det här är rättssäkert” Ja. Alltså, där blir man ju bekymrad. Och eftersom vi är så många som har ja, ni har garanterat läst Vi står inte ut:s sammanställning av intervjuer kring alla de här. Den heter Min pappa odlar bomber [Min mamma är blind på ena örat och min pappa odlar bomber]. Och ni vet vilken jag menar? (GI14)

Mona beskriver sin oro för att det ska bli fel i de ansökningar som görs.

Mona: Ja, det är det. Så det är väl det enda, för skolan har varit fantastiskt bra här, annars. Det är det där lilla med studievägledaren, jag förstår inte att det inte har gått in riktigt men nu är det som det är. Och nu kanske de får fortsätta men då blir man också så här, tänk om de får ett jobb nu då, under hösten, hinner få ett jobb, och sen hinner de ändå lämna in papper om att "Jag söker förlängning på grund av Komvux [Centrum för Vuxnas Lärande]." Ah, då sitter de fast ett år till, till nästa sommar med Komvux, och så är det samma situation till nästa vinter, till nästa jul då. Och då får vi en ny regering året därpå dessutom, och det känns som att. (G116)

Karin, som började engagera sig i stödarbete för ensamkommande ungdomar 2015-2016, berättar så här om de påfrestningar hon upplevt.

Karin: Och de som jag har varit riktigt djupt involverade i, två utav dem handlar om sexuellt utnyttjande av barn, så de har ju varit riktigt tunga och jobbiga, liksom psykiskt, för bägge parter. Det ena blev avslag i Migrationsdomstolen och ingen ny prövning, och det andra blev [...] ett alternativt skyddsbehövande 13 månader. Men de är jobbiga. Det är liksom skittungt att vara i ett sånt ärende och ta emot den berättelsen, försöka reda ut vad är det som har hänt i det här ärendet. Det, liksom själva asylberättelsen, har ju varit jobbigare än den första killen där då.

Vi fick rättvisa för den här killen. Men det jag kan och vet i dag, jag skulle aldrig göra det igen. Alltså, det. Alltså jag hade ont i magen. Jag var skitstressad när jag gjorde det. Jag visste ju liksom att ja, men ja, men typ hans liv i mina händer. Och det var det ju på många sätt liksom, det var ju både det här att vi rent fysiskt förhindrade att han tog sitt liv. Det fick jag ju göra hemma hos mig också när saker hände när han blev så här jätte labil, då fick man ju liksom sitta och hålla fast honom helt enkelt. Jag bor granne med järnvägen, det var ju liksom han ska inte ut genom dörren. Hjälpa honom med det här psykiska lidandet. I dag hade jag tagit honom till psykakuten den där allra första dagen. Jag gjorde inte det för jag förstod inte vad det var jag såg. Men alltså han var ju i sitt trauma, han återupplevde ju sitt trauma då när han satt i min soffa, men jag fattade ju inte det då. [...] Ja, det är jag ju på det sättet [förändrad]. Ja, men jag menar, saker och ting har ju ändrats under den här tiden också. Då när jag gick in i den här killens. Man blir ju totalt absorberad. En person som är så sjuk som han är, som har sån katastrofal situation som han, då blir det ju liksom att ja, men det är som att få en bebis. Allt kretsar kring det, det man pratar om, det som är i ens tankar. Jag kunde sitta och storgråta på jobbet för då hade han gjort ett suicidförsök under natten liksom. Det var ju helt obegripligt för folk runt om mig. Har du varit gravid under nio månader och burit ett barn och sen föder ett barn och plötsligt blir förändrad, ja, men då fattar ju alla människor att "ja, okej, det är en stor omställning i ditt liv" och man blir liksom påverkad av att. Men här fick jag ett nästan vuxet barn hux flux, där man liksom ändå går in i en sån otroligt djup relation med, när han liksom. Men vi var ju tvungna att sova ihop och det fick ju Anna [en annan stödperson] göra också, därför att man kunde inte lämna honom, det gick jag ju inte. Så vi sov ju bredvid honom och ibland så fick man ju liksom ja, men lägga sig tvärs över för att med sin egen kropp förhindra honom att gå upp och ta sitt liv. Så såna här, vad heter det, spännbälten hade ju varit skitbra, men nej. Och har man delat de här fruktansvärda nätterna med honom, man blir förändrad i djupet liksom. Det är en otroligt djup förändring att vara så nära den här ångesten, den här skräcken. Alltså jag kände ju varenda fiber av honom när de

här drömmarna kom. Jag kände ju på hans kropp när drömmarna kom och sen dröjde det tre minuter så började han att försvara sig och skrika på dari. Alltså han var ju i en livshotande situation i sin dröm. Och sen vaknar han upp och så är han jätteångestfylld och gråter, försvinner bort. Hans psykiska tillstånd var ju så dramatiskt. Och sen så liksom klär man på sig och så åker man iväg till jobbet, det är klart att man verkar lite knäpp i huvudet, både av sömnbrist och av det man har varit med om under natten liksom. [...] Så det var ju en, när jag tänker tillbaka på det, helt galen period. Alltså jag förstår ju att folk tyckte att jag blev helt knäpp i huvudet. (GI10)

Mona, som också är engagerad för ensamkommande ungdomar, berättar om situationen i Afghanistan där deras grabb befinner sig, och hur påfrestande det kan vara när hjälpen inte räcker till.

Mona: För vår grabb som är där [i Afghanistan] nu, han säger att det är fruktansvärt. Vi skickar faktiskt lite pengar varje månad till honom, men det skulle bara räcka till honom, till lite mat. Men han säger "Fast jag har pengar så får jag knappt tag i mat" för de har, priserna är jätte höga och sen finns det inte matvaror. Och nu har hans mamma, med hans fyra småsyskon, blivit utvisade från Iran innan de stängde gränsen då, först. Eller inte nu, men för ja, någon månad sen. Då kom de dit också, och sitter i det där lilla rummet med honom där, och han bara "Kan jag få mer pengar?" "Nej, det finns inga mer pengar. Du får 1 000 kronor i månaden, det är dealen, för att du ska kunna hålla dig flytande för att kunna komma tillbaka på anknytning till din familj. Men vi kan inte göra något mer." Förstår du, vad hemskt det känns? (GI16)

Hanna och hennes familj har uppdrag som kommunalt familjehem för en ensamkommande pojke som hennes man först var god man till.

Hanna: Nej. Lite kontakt har vi väl haft [med socialtjänsten], men inte egentligen. Och jag har inte, min syster som nu bor här granne med oss också, hon har också varit god man. Och de pojkarna som hon var god man åt, det var gymnasie-uppehållstillstånd som blev resultatet för dem, utom för en då som nu lever gömd här på vår gård. Men ja, det har varit flera av de ungdomarna som har varit här och det har varit mycket med det. Men hur som helst, hon har engagerat sig en del i [stödorganisation], eller inte engagerat sig, men varit aktiv där på olika sätt. Men jag har inte känt att, nej, men det har inte passat mig riktigt, jag har inte orkat det. För det har tagit otroligt mycket energi och kraft. Jag har ju varit sjukskriven några månader där i samband med att de där första besluten kom. Det har varit, nej, jag har mått skitdåligt faktiskt [skratt] och sen samtidigt de andra barnen, och min dotter då som i perioder har varit väldigt, tycker att nej, att han borde flytta. [...] Flera av hans kompisar hamnade på HVB-hem, de hamnade i något konstigt familjehem, och så funkade inte det, och så går det inte att hitta något annat. Så nej, blev det HVB-hem, och så har de mått rätt dåligt där och så. Så jag har försökt sprida detta [att bli familjehem], men det är inte, folk vill inte och orkar inte och kan inte. Och samtidigt så kan jag säga till dig, den pressen, jag kan förstå folk runt omkring oss som ser den pressen som vi har utsatts för och hur dåligt vi mår och så, det är inte, så klart att det inte är särskilt lockande. (GI4)

Dagny som tillsammans med Benny är engagerade i att arbeta med frivilliga familjehem beskriver att detta innebär en psykisk press.

Dagny: Nej, och jag tänker rent, att leva så här som vi gör nu, om vi utgår från oss, när man lever med ungdomar som, vi har en som är i papperslöshet egentligen. Han är i process, i och för sig, just nu, men på ett VUT, men som har PTSD. Alla har egentligen, två har mer än den tredje, tror jag, PTSD. Men alla tre har det egentligen. Men de mår ju fruktansvärt dåligt, och är i perioder väldigt låga och bara inte orkar göra så mycket. Och att ha det liksom den enda [...] där vi också ska kunna känna att vi har en vila någonstans, eller kanske, det tar ju jättemycket på krafterna. Och nu med NGL så kändes det som om att, "vi fick lite luft att andas". Och vi kunde, och nu är vi här igen, där locket har lagts på. Och, för vi har haft situationer där ungdomarna självskadat sig, det har varit perioder. Det var en period där de, där det var självmordspakt. Då pratade ungdomarna om att de skulle ta livet av sig, massor på en gång, för de orkade inte. [...] För att vi vet att vi nu under de här åren har lyckats hålla så många vid liv. Rent, det är verkligen så, man har kunnat fånga upp dem och fått dem att fortsätta tro på en framtid, fortsätta kämpa. "Det här kommer" Och så kom det här med corona, kom det här med att de absolut inte skulle göra några lättnader för den här gruppen. Och där kan jag känna att de har ingen ork kvar för mera, ja, liksom bakslag. [...] Och vad händer med oss om de inte skulle orka något mer? Det är också en rädsla som jag har. [...] Jag vet inte hur jag skulle, om jag skulle kunna. Vem skulle jag? Hur skulle vi vara? Jag har skrivit till politiker, jag har fått svar. Och de, "oh, ni gör så bra ifrån er. Ni, och det är så". Vissa då, de som har svarat. "Och det är bra kämpat. Men det är så här det är, och vi, ja, vi får fortsätta". Ja, men, "ah, det går inte. Vi måste ha hjälp". "Ja, men då får ni försöka, det är opinioner, då måste man fånga opinionen och försöka" "Ja, ska vi göra det då då? Kan vi inte få draghjälp av er? Det är ni som är politiker".

Benny: Där finns ju bara nätverket som stöd, om man själv inte orkar. Då är det liksom någon annan som också då. Oftast finns det ju någon som har lite mer energi och kraft så.

Dagny: Jag har ju format någon form av, vad ska jag säga, rumsindelning. Där jag går in i olika rum, och när jag inte behöver vara där, då måste jag stänga den dörren. Och då är det så här, jag gör andra saker. Och det funkar, oftast ganska bra i vardag så här. Men jag vaknar, jag sover och vaknar, varje natt i flera års tid nu så vaknar jag med en sån stressnivå i mig. Inte varje dag, men nästintill varje morgon vaknar jag. Och drömmer konstiga drömmar och så. Så att det tar ju sig in någonstans. Ja. Och sen, jag vet inte, ja mitt liv har varit lite annorlunda än ditt. Du [vänder sig till Benny] har fortsatt att jobba. Du har fortsatt och haft jobbkontakter och fått liksom fokusera på sånt som faktiskt leder någonstans. Medans jag någonstans fastnade i det här träsket av att försöka granska asylutredningarna, för att jag tyckte det var så jävla, så [...]. Det finns ingen vila längre. Det spelar ingen roll vart man åker någonstans eller vart man tar sig. Man kan inte sova sig pigg. Man kan inte åka iväg och ta semester så att man vilar upp sig. Det är ständigt, ständigt, ständigt närvarande. [...] Ja, men det är baksidan av de här tunga erfarenheterna som man har. [...] Men den har också, vi har ju sett under den här resans gång, och sista året nu, folk orkar inte mer. De har droppat av. Och några har blivit helt totalt utbrända, och liksom orkar inte längre. (G114)

Dagny pratar också i termer av att sakna strategier för att orka med den påfrestning som Bennys och hennes engagemang innebär.

Dagny: Nej, men alltså, jag tror att det har att göra med att, det är så här att när man jobbar ideellt, då är det inte så här att man går hem på dagen. Alltså, från jobbet och så går man hem. Utan det här är många människor, som under den här långa tiden så har de [ungdomarna] blivit individer som betyder väldigt mycket för en. Och under den här resans gång, när processen har misshandlat dem så, och de har varit tvungna, vissa har då kommunen, eller vissa av de här familjenätverken, inklusive oss, har då drabbats av människor som [...]. Eller de här ungdomarna som inte har, som fick NGL, eller inte har fått uppehållstillståndet, eller var tvungen att fly, några flyttar eller skickas tillbaka. Och det är klart att det tar ju. Det tar ju enormt mycket. Man blir ju tokig under en period, till dess man inser att, "shit, vi har ju andra här. Nu måste vi ta hand om dem". Och så stänger man av, och så stänger man av, och så stänger man av. Och man lär sig att stänga av hur mycket som helst, tills dess att man bara inte orkar längre. Och där tror jag, har man inte någon form av strategi själv i att ta hand om sig, eller debriefa med någon, eller sätt att hantera stressen eller sorgen, eller på något vis så. Då förstörs man. (G14)

Kerstin och Ragnhild beskriver liknande påfrestningar.

Kerstin: Det har ju funnits lärare som engagerade sig tidigt i det, just när deras elever blev hemlösa. Ålderssuppskrivna och, de blev snabbt utbrända skulle jag vilja påstå. De finns ju lite grann i bakgrunden. Man kan fråga dem lite, man kanske kan få någon adress av dem. Men de är alla, jag skulle säga att alla säger direkt att; jag vill inte engagera mig, jag gick in i väggen för det här.

Ragnhild: Sen att hjärtat krossas nu när några av de pojkar som vi har haft närmast hjärtat och som har liksom etablerat sig. När de nu inte får förlängning. Då tyckte jag faktiskt lite synd om oss själva, just nu. (G17)

Maria har engagerat sig som stödperson för flera unga vuxna män, och det har hon gjort på egen hand, inte genom en stödgrupp.

Maria: I första perioden så var det enda jag var ute efter med alla de här olika killarna, för de kom på mitt bord, kan man säga, allihop, 2018. Och nu har jag själv puttad bort en lite grann, för att jag inte klarar det, helt enkelt, också emotionellt. Jag tycker, för nu, jag sitter och är ganska tuff här, men det vill inte säga att jag alltid är så tuff, för det här börjar bli väldigt jobbigt. Och ja, jag är också lite desperat över hur lång tid det här kommer att ta, och vad det kommer att bli av deras liv, helt enkelt. [...] Men med de andra killarna, där har jag haft saker, som att till exempel ja, psykosaktigt, suicidförsök, akut till psyket, och då satt jag. Jag menar, jag har varit med om att jag var i [ett land i Europa] och att jag var på väg till [ett viktigt möte], och jag får ett telefonsamtal av min dotter, som säger att "nu har han skurit sina pulsåder, ligger i buskarna ute, vad ska jag göra?" ungefär. Att kombinera de två livet med varandra, det har varit, för mig, ibland nästan omöjligt. [...] Så jag tycker också när jag har sökt psykisk hjälp för killarna, så tycker jag ändå att, jag har aldrig kunnat släppa. Jag har aldrig känt att "nu" de är vuxna också, "nu kan jag lita på att den här psykologen tar över, nu kan jag lita på att den här personen skriver ett bra intyg", aldrig, aldrig. Alltid måste jag vara med och kolla. "Nej, nu har de glömt ditt nummer, nu har de skrivit fel här, nu har de". Ja,

slarv, slarv, slarv. Och de förstår inte att det handlar om människoliv, och det har jag känt väldigt starkt, och det känns frustrerande också. Och ibland så frågar jag också någon, "men snälla, kan inte ni hjälpa till med att leta jobb för dom?" eller någonting. Och då är det "jo, men, ja, vi har ringt till Ica, men de har inga jobb just nu", och så är det klart. [...] Jag minns när Mostafa bodde hos oss i sommar och han var så där super deprimerad. Då var det ibland att man kände att man kunde inte stänga av. Han fanns där hela tiden och det, men det är klart. Ja, min arbetsvecka, jag vet inte hur många timmar jag jobbar allt som allt. Men säg att en tredjedel går till det här nu, kanske till och med hälften. Det skulle kunna vara så. (GI3A)

Vera har uppdrag som kommunalt familjehem och är också engagerad som stödperson för asylsökande.

Vera: Jag sökte pengar från kommunen när de, regeringen riktade pengar för målgruppen som skulle skrivas upp så sökte jag pengar, och vi fick 200 000. Så vi startade en organisation. Och då får man jobba med det också, så. Och så var jag familjehem, och så ensamstående förälder sen, och jobbade också heltid. Så jag har också haft utmattningsdepression. Men redan innan 2015 hade jag första gången. Så att jag får kämpa lite till och från med det nu, till exempel. [...] Jag tror att jag har blivit så jävla bra på samhällskunskap, kan jag säga. För att jag fick lära mig allting först, för att kunna förhöra honom i bilen, överallt, vad vi än gjorde. För det var enda sättet för han att få in någonting, så. Men jag tänker att det är den psykiska påfrestningen som är det största problemet, oavsett vad det är som har gjort att det blir en psykisk påfrestning. Men det har blivit så mycket mer under så lång tid. (GI25)

Det stödarbete som civilsamhället utför beskrivs även som en påfrestning för närstående och familjemedlemmar. Mona berättar så här.

Mona: Ja, och när han utvisades. Och få till ett jobb på två månader, som han skulle kunna söka tillbaks på, vilket vi fick. Sen, då hade vi hjälpt två andra tillbaka till Sverige som utvisades att få arbete redan. Så vi var ändå någonstans så säkra på det här. Jag kommer ihåg när vi var och sa hejdå på flygplatsen, och att han är här om max fyra månader antagligen. Vi tog i fyra månader för att vi tog i. [...] Och jag vet att min son, min yngsta son då, som var åtta år, ja. Som var sju år förra året när han utvisades då [till Afghanistan]. Han har tagit det hårdast. Han var fyra när Hassan flyttade hem till oss, och han blev så, direkt så här, "jag vet att de kommer, han måste vara här till jul bara, mamma". Han utvisades dagen innan midsommar. "Ja, men till jul är han säkert här i alla fall". Det trodde vi verkligen, det trodde alla de också. Men sen så hamnade han precis, då när de skulle börja ändra på de som skulle återvända på arbete, så då togs han ur snabbspår utan anledning. Och vi fick hamna i en sån vänteprocess igen, så att det gick fyra månader som var deras gräns, utan att vi fick veta någonting. Och så gick fem och en halv månad, och sex var absolut högsta gränsen. Och då fick han ett avslag vid jul, precis. Och då ska man säga det här till [sonen] också, inte bara till Hassan. Som då hamnar i sån kris nere i Iran. Samma vecka utvisas han därifrån till Afghanistan, köper tabletter på gatan och tänker att han ska ta sitt liv. Och så ska man säga. Det jobbigaste av allt har ändå varit vid min yngsta liksom. Nu har det gått över ett år. Vi skulle åkt och träffat honom i april tillsammans, men då kom corona och förstörde våra flygplaner. Men nu senast fick jag berätta att vi fick avslag igen, då [...] att han inte har styrkt sin identitet nog, trots att han har riktiga hemlandspass och så. Och då kommer det innebära

att han inte får söka hit någon gång, vare sig på giftermål, arbete eller någonting då. Så det blir fortsatt jobbigt. Jag vet. Nu nä [ny kille] flyttade hem till oss för en vecka sen, barnen känner ju han lite grann sen innan. Men [sonen] var så glad i [Reza] och jag såg, han låg i soffan i Rezas knä och Reza pillade i hans hår. Och han säger, "mamma, det känns nästan lite som när Hassan var här". Och han började tjata om, "Kan inte Reza bo här? Han kan väl bo här" Och jag får säga till honom att "Vet du vad? Det är stor risk att Reza också kommer utvisas, och jag tror inte att det är bra för dig eller för oss att det bor en person som du fäster dig vid som med Hassan som du kommer förlora också sen". Det får jag prata med en åttaåring om. Jag har försökt att inte prata så mycket med dem, men jag får förklara för honom att, varför han kanske inte kan bo hos oss. Och då säger min åttaåring själv, "nej, det har du rätt i". Jag kan inte se honom fästa sig igen vid en person som bor här under en tid, som sen ska hamna i en utvisningsprocess. Jag är vuxen, jag kan hantera det, jag kan förstå, men han är ju mitt barn. (GI16)

Hanna har uppdrag som ett kommunalt familjehem och berättar så här om hur placeringen kan bli slitig för övriga familjen.

Hanna: Men att vår äldsta dotter, som ju är lika gammal, 16, nu, hon ville inte att det skulle vara någon pojke som var äldre än henne eller så där, att det kändes konstigt då. Så ja, och sen så i alla fall så sammanföll det här med att vi blev godkända, sammanföll med att det slutade fungera i det familjehemmet som [pojken] var i, och de sa upp honom helt enkelt, med omedelbar verkan. Och då kom naturligtvis frågan till oss om vi kunde tänka oss detta [att bli familjehem]. Och det fick vi säga ja till då. Det var lite så med vår dotter då, att hon var väl lite tveksam men samtidigt så sa hon ju ja, vilket ju sen i efterhand har visat sig att det var väl inte riktigt ett ja som hon hade sagt. Hon kände sig väl lite pressad så där att ja, man måste ställa upp och så. Så att det har varit en resa i sig, deras relation och vår relation till henne och så. (GI4)

Veronika, som har varit och är familjehem till flera ensamkommande killar, berättar så här om hur hennes stödarbete påverkar hennes relationer till vänner och familj.

Veronika: Alltså, det blir vissa, många människor som blir, som man inte. Det är många vänner som man inte har pratat med eller, som jag inte har pratat med på länge. Jag hinner inte, jag har inte tid att upprätthålla den här kontakten med dem. Och mina barnbarn blir också lidande, för hade jag inte haft det här hade jag varit med dem. Jag har också en kille som är den första som kom. Och han var först i Mellanstad som fick avslag. Och han gick till Migrationsverket jätte glad i hågen, "och nu ska jag få uppehållstillstånd". Och sen, dom undrade varför han var så glad. Han fick avslag då. Men han har i alla fall barnbarnet [Veronikas barnbarn]. Varje måndag så hämtar han honom, och sen går de till badhuset. Och han har adhd, pojken. Så han betyder jättemycket för barnbarnet då. (GI25)

Rut, som har varit stödperson för ensamkommande ungdomar, berättar så här om hur hennes omgivning förhåller sig till hennes engagemang.

Rut: Det finns någon som har varit avundsjuk på att jag hjälper de här pojkarna och flickorna, som tycker att jag inte ägnar mig åt dem. Det finns de, någon som har ifrågasatt att jag har en

bonusson, och vad ska mina andra barn tycka då? [...] Alltså jag har ju jour alltid, kan man säga. På mobilen. Så jag vet ju aldrig när någon hör av sig om någonting. I går skulle jag lämna pengar från Asylgruppen till nio adepter som vi har just nu. [...] Så får man en sån smäll där på kvällen klockan halv nio [skratt]. Jag kan hantera det, men jag blir väldigt ledsen fortfarande. [...] Så jag vill påstå att jag jobbar någonstans mellan 50 och 67 varje vecka. (GI19)

Ett annan erfarenhet som civilsamhällets aktörer beskriver handlar om att deras engagemang resulterat i en känsla av ensamhet och förlust av vänner. Dagny, som tillsammans med Benny är engagerade i att arbeta med frivilliga familjehem, berättar så här.

Dagny: Och också, tänker jag, förlusten av vänner. Förlusten av människor som har stått nära en, som man helt plötsligt [känner] nej, tack. Som man känner att man har, trodde skulle stå bakom en och vara med i det här självklara då, det här medmänskliga, som helt plötsligt bara, nej, backar. Eller känner sig liksom, alltså, känner att de får dåligt samvete som de inte kan hantera. Och helt plötsligt så blir det att ja, det blir så skruvade situationer som man hamnar i, som är svåra att hantera, och där man då väljer bort människor. Och de har väl valt bort oss. Men man själv också, för att det är så, man blir så sårad och så ledsen i de här relationerna. [...] Och det är också någonting som har följt med i det här. Och ingenting av det här har vi skrivit något kontrakt på, att det här skulle vi göra. Alltså, jag tänker så här, jag tycker det är svårt. För att de vi hade från början som var precis lika engagerade som oss, de har nu liksom släppt taget och har själva börjat höra av sig vid några tillfällen och velat haft hjälp av oss. Fast att de vet att vi gör det här lika ideellt nu som då. Och nu är vi bara två. Men de orkar inte vara annat än en länk nu. (GI14)

“Nämen har du två killar hur går det då?”
“Håll käften”, vill jag säga då.

Ragnhild som är engagerad i stöd arbete tillsammans med Kerstin uttrycker en viss besvikelse över att hon inte lyckats engagera några av sina vänner.

Ragnhild: Jag har inte lyckats engagera några vänner, det kan jag inte påstå.

Kerstin: Nä, jag är ju inte, och jag uppfattar ju dig, vi är ju inte sådär jätte sociala överlag [skratt] Mer än familj.

Ragnhild: Nä, jag har inte haft något sånt där middagsbjudning liv på väldigt länge, och umgåtts på det sättet. Jag har ju vuxna barn som jag hänger med, och min man och så. Lite såna där ensliga. Jag har några, jag har lite kompisar. Men jag har inte något rikt socialt liv, och går inte på restaurang och dricker vitt vin med väninnor. Det gjorde jag inte riktigt innan heller. Det som är va, är att jag undviker ibland ämnet. Jag känner ju människor, jag känner ju fler än min man [skratt]. Men jag undviker ibland ämnet. Men det är för att jag blir så förbannad. För jag tål inte vissa frågor. Och jag tål inte, “men snälla Ragnhild du måste ju tänka på dig själv!”. Då vill jag säga såhär, “ja jag ska också titta på tv-serier och dricka vin och äta choklad. Som alla ni andra idioter”. Men så kan man inte säga till människor [...] kan ni åtminstone ge mig lite pengar, om ni inte kan ge mig någon annan support. Och, “nämen har du två killar hur går det då?”. “Håll käften”, vill jag säga då. (GI7)

Karin, som började engagera sig i stödarbete för ensamkommande ungdomar 2015-2016, berättar så här om förlusten av vänner.

Karin: Nej, de tyckte att jag var en idiot. Jag förlorade flera riktigt goda vänner på kuppen som tog avstånd och sa "du är ju inte klok någonstans, vad är det du håller på med?" liksom. "Hur kan, hur kan du över huvud taget gå in i en annan människas liv på det här sättet och lägga så ofantligt mycket tid och lida så mycket med den här killen som du inte känner, som du inte har någon relation till? Det här är ju liksom, du har ju blivit knäpp i huvudet". [...] Det var många som sa "du är så förändrad, du är så förändrad, jag känner inte igen dig, du är en helt annan människa nu, du är inte som du var förut". (GI10)

Det tog tid innan min familj, till exempel, min släkt, alltså mina syskon, började förstå att det var allvar, att det inte bara var någon sorts ego grej, att jag höll på med mig själv och hjälper en massa flyktingar.

Maria försöker berätta vissa saker för sin omgivning, hon vill att de ska veta.

Maria: Nej, jag försöker att inte hålla tyst helt, för jag tycker det är väldigt viktigt att folk vet. Men det är vissa saker som man absolut inte kan berätta. [...] Men ja, det tog tid innan min familj, till exempel, min släkt, alltså mina syskon, började förstå att det var allvar, att det inte bara var någon sorts ego grej, att jag höll på med mig själv och hjälper en massa flyktingar. (GI3A)

Även Veronika beskriver erfarenheter av att vänkontakter upphör.

Veronika: Nej, men barn, barnbarn och, alltså, det blir vissa. Många människor som blir, som man inte. Det är många vänner som man inte har pratat, eller som jag inte har pratat med på länge. Jag hinner inte, jag har inte tid att upprätthålla den här kontakten med dem. (GI25)

Hanna berättar så här om olika komplikationer och besvikelser i vänskapsrelationer.

Hanna: Men det har jag väl känt, från vissa vänner så har jag, nej, men jag har väl blivit lite besviken. Inte kanske just när det gäller vårt barn, men de här andra ungdomarna. Ett tag var det så att de inte hade någonstans att bo och så där. Och då har man försökt vända sig till vänner, alla säger "oh, det är så bra det ni gör, och det är så bra". "Ja, men skulle ni kunna tänka er att låta de här, någon bo hemma hos er?" [...]. "Nej, nej, det går inte. Nej, och, det går inte." Så att det blir lite så att det ställs på sin spets att ja, men nähä, det kände inte ni för då tydligen. Det går att applådera, men det går inte att göra någonting själv. Och det, ja, det får man ha respekt för, att alla inte vill det, men det är klart att det påverkar vänskapsrelationerna lite. Och när man sitter, jag har någon bokklubb med tjejer som är, alla är högutbildade och de har sina familjer och de har sina fina hus och de har sitt allting, och de åker på alla sina semesterresor, och man känner sig bara, men jag kan inte relatera till detta längre. Det här är inte, och de har sina problem med, ja, jag vet inte. Det har varit olika såna grejer där jag bara känner mig alienerad, att det här är inte, och så ska man sitta där och gråta och de bara "oj, oj, oj, vad hemskt". (GI4)

Att vara frivillig stödperson

Dagny, som tillsammans med Benny arbetat med att rekrytera frivilliga familjehem till ensamkommande ungdomar, resonerar så här om betydelsen av att vara medveten om den egna kompassen i stödarbetet.

Dagny: Och där måste man någonstans, och där gäller det att man har en schysst kompass själv, som hjälpare. "Vart är jag någonstans och vad vill jag göra? Vad är jag beredd att göra? Och vad vill jag ha tillbaka?". Jag menar, är det någon som vill hjälpa men vill, behöver ha tillbaka någonting. Ja, då blir det ju fel. Det är klart man ska kunna kräva, bor någon [i familjen] så måste de kunna hjälpa till att städa huset såklart. Och det är inte sånt jag menar. Men att det blir svårt, tror jag, att helt gränslöst, för många, eller för många, kanske det inte ens är, men risken finns, ska jag säga i alla fall, att det är svårt att förhålla sig när man inte har den här professionella, eller det runt omkring sig, det nätverket, kan jag tänka. Så det blir ett skyddslöst samhälle på så många vis. Och det är också en fara i det här. För att som hjälpare då, när man tycker att systemet sviker, gör ju att man faktiskt lättare tycker att man kan bryta regler. Man tycker att man kanske inte kan, eller det spelar ingen roll, för det går ändå inte, det går, får i alla fall inte någon hjälp. Så att jag tänker, och hur ställer man sig till när folk nu har blivit papperslösa? När man inte? När de ska bli utvisade? Om man har en ungdom som man haft i sin familj eller nära inpå, som helt plötsligt då ska utvisas, och det vill man inte, och då gör man vad som helst nästan för att den här personen ska, fortfarande ska kunna finnas kvar. Och där ställs, det man själv har stått på, den plattformen man själv har stått på då innan det här, allt det här hände, och den person, den plattform som man blir ställd på i det här läget. Det blir liksom, man lever i en parallell värld. (GI14)

Vera, som har uppdrag som kommunalt familjehem för en ensamkommande ungdom, reflekterar över erfarenheten att de egna barnen fått en väldigt nära relation till den familjehemsplacerade ungdomen och hur det kan ha berikat deras liv.

Vera: För jag var ensam, jag skilde mig också ganska tidigt. Det blev väldigt konstigt. Men i alla fall, så att han fick välja då om han skulle flytta med min exman eller med mig, eller till en ny familj, så. Men han har bott hos mig sen, på premissen att han vet att jag var en ensamstående förälder. Så han har blivit väldigt nära med dem [Veras barn] också, eller var det då. Men jag kan säga också att jag skulle inte ta tillbaka något av det. Mina barn har fått väldigt mycket utav det också. [...] Otroligt mycket utav, bara det här att komma så nära någon, och hela det här, vad han har utsatts för. Det har dom med sig hela livet när dom ser på asylsökande i framtiden, och såna här saker. Det är inte för inte som dom får väldigt fina, alltså, på utvecklingssamtal, att det är dom som är först att välkomna andra, eller tar hand om nya, nyanlända i klassen, eller nya allmänt, och har en förståelse för andras situationer. Och jag vet, i två år ordnade jag fotboll på fredagar för afghaner. Eller ja, vem som ville, men med pengarna vi fick, för att de skulle göra något positivt och inte vara ute på en fredag och ränna. Och det finns ju inga tider i sporthallarna här ute, så en fredagskväll mellan sex, sju till nio på kvällen, eller till tio eller någonting. Så varannan vecka kunde jag åka dit utan barnen. Och sen så hade jag med mig barnen. Men de älskade ju det. Så sen när jag började få någon annan som kunde åka dit, och sen efter två år när vi fick fotbollsföreningen till att ta över och göra ett division 7-lag, då kunde mina barn, "åh, snälla, kan vi inte åka in på fotbollen?". Då

sprang dom runt där på avbytarbänkarna och låg i den enes knä och fick krama den andre. Eller så blev de lite arga för att någon nöp för hårt i kinden, eller så här. Och det är den goda maten, och de ska ha ghorime sabzi eller [skratt] Så att det finns mycket mer att säga som är positivt. (GI25)

Rut, som sedan länge engagerat sig för asylsökande genom sitt arbete i skolan, berättar om hur stödrollen kan ta formen av en föräldraroll.

Rut: Man kan säga så här, för mig är att vara mamma till honom. Det var han som valde mig som mamma en gång, inte jag. Jag väljer aldrig vilken relation de vill ha till mig, det är upp till dem. Så är det. Men han är lika viktig för mig som mina två födda barn, och han, jag kommer att skriva, jag har testamente och han ska ärva mig. Jag kan lösa det med laglott och att jag ger av den andra halvan. Det är ingen skillnad. Och så kan det inte bli med alla man träffar. [...] Alla kan inte vara barn. Det är därför det blir, det är han som har valt. Det är ett par till som har velat ha mig till mamma, och vi har inte den relationen. [...] För mig är mamma samma villkor som de två födda. Det finns ingen skillnad. Vad jag gör och så, när han har varit helt slut, han är helt slut nu [...], då har jag varit ett, innan så lagade jag mat på vardagar och han lagade mat på helger, när vi pluggade ihop. Nu har, han har vuxit upp i en väldigt fin familj. Jag har träffats hans, jag känner hans mamma [...]. Men han har ju slitit som äldste son och ändå har han också haft ett tungt ansvar sen. Och han har ju slitit hund i Sverige. Så jag vill att han ska få det omhändertagande som mina födda barn fick när de var mindre. Så han kom, han har ju, varje dag innan han ska till jobbet nu och lägger sig i soffan i mitt kök så lagar jag mat till honom. Jag vet att han kommer göra det till mig sen. Men jag har sagt till honom att "du utnyttjar inte mig". Och jag fick inte göra det här sen han fick uppehållstillstånd på samma sätt. Det var väldigt tufft för honom att vara, så jag säger "nej, du behöver få vara omhändertagen". Han är helt slut. Han är också gift och kom, och vi ska försöka få hit hans fru sen, och de har inte träffats på länge. Och han är ung och de är förälskade [...], och det är ett helvete. [...] Och nu med corona och så. Så att jag vill att han ska, han behöver bli omhändertagen. Även om han är äldre. Han får det nu som jag skulle gett honom om han hade varit mitt barn när han var yngre. [...] Och det kan jag inte göra med alla. Alltså, inte hela den här biten. Och det här med arvet och så. Men de andra är mina unga vänner. De får [...] inga problem med det. Det finns vuxna, en vuxen som hade problem och undrade, tyckte det var fel att jag ställde upp, att det blev så här. Men det finns inte en enda afghansk unge som inte har haft problem, och inte heller de där jag säger att jag kan vara din äldre vän. [...] Och det var samma i skolan med de elever jag har jobbat med där. Alltså svenskar. Alla problem har varit de vuxnas. Kollegornas. Det har aldrig varit barnets problem någonting. Aldrig. Eller elevens. Så att, för annars skulle inte så många kontakta mig, och de litar hundra på mig. Så att, så jag har, det får vara så. Jag kan inte ha, jag skulle kunna träffa någon till som blir ett barn, det kan man inte säga, men [skratt] det är något särskilt. (GI19)

Coronas betydelse ur civilsamhällets perspektiv

Mona, som kom in i stödarbete för ensamkommande ungdomar våren 2017 berättar att stödpersonerna inte har kunnat träffa ungdomarna i samma utsträckning som tidigare därför att det är rädda för att bli sjuka i Corona.

Mona: Ja. Vi har alltid turats om att gått ner en gång i veckan då, till det här stället där vi har många [ensamkommande ungdomar] som har bott. Vi hade arton ungdomar från börja, men nu bor det faktiskt bara fem stycken kvar där, varav tre som inte hör till gymnasielagen, som inte har någon ersättning, som kyrkan betalar två rum för fortfarande. Och de ska vi slussas vidare nu till folkhögskolan, så det blir faktiskt bra. Så det blir lite bra där. Men då är det så att vi har inte kunnat gått dit i samma utsträckning, i och med att det är så många. Vi är rädda. Jag är inte lika rädd, men jag har fått tänka till, att jag kan faktiskt också få corona och dö. Man har tänkt att man inte hör till riskgrupperna, men de äldre, våra pantertanter, de kan inte gå dit, de får inte gå dit. (G16)

När vi ställde frågor om hur Corona eventuellt fått betydelse för civilsamhällets insatser svarade Ragnhild, som arbetar som psykolog inom barnpsykiatri och är engagerad i stödarbete för ensamkommande ungdomar, så här.

Ragnhild: Jag är lite Corona rädd, och så plötsligt så dyker det upp någon nu, som sitter på tåget mellan [Storstad] och [Mellanstad] [för att träffa Ragnhild]. Det är ju en timme fram och tillbaka. Som bor i ett hembyggt tält i [Storstad]. Och som inte kan duscha och inte kan tvätta sig. [...] Så då blev det plötsligt min kontakt [utifrån stödgruppens sätt att fördela arbetsuppgifter]. Och vi sitter på Mac Donalds och jag tänker, "gud hur mycket Corona har du? Du har inte kunnat [...]. En så förtjusande pojke. Och, tänker jag, "men gud ska det få plats en till i hjärterummet, men, det blir nog så". (G17)

Kerstin som är parhäst med Ragnhild i stödarbetet berättar att de inte fått ha sin mötesplats öppen under Corona.

Kerstin: Vi får inte ens ha mötesplatsen öppen i Coronatider. Så det är spretigare allting idag. Vi träffas mycket mer sällan. Och vi träffar inte pojkarna regelbundet på det där sättet. Och boendet finns inte längre.

Ragnhild: Vi kan inte ha den öppen eftersom det är en studiecirkel. Och studiecirkel, dom är ålagda att lägga ned all verksamhet. [...] Nu överväger jag, nu är det förfärligt kallt och regnigt ute här idag, men jag tänker att kanske vi kan träffas ute framöver.

Kerstin: Jag har varit fräck och bjudit hit [till lokalen där de sitter medan vi genomför intervjun] några pojkar efter det här, så att vi kan titta på deras avslag. (G17)

Karin, som har varit engagerad i stödarbete för asylsökande sedan 2016, berättar att Corona påverkat möjligheterna för de stödpersoner som är äldre än 70.

Karin: Alltså många är äldre, plus 70 är en stor grupp, vilket gjorde att det var jättesvårt för oss när det blev corona. För då var vi tvungna att evakuera ett antal ungdomar som inte kunde bo kvar hos sina [stödpersoner]. Ja, gamla, till åren komna hyresvärdar. Så det blev ju

jättepanik att få ut ungarna därifrån. Men saker och ting har ju gått i skeden. [...] När Corona inträffade, de som hade svartjobb i de näringar där det liksom gick på ett direkt stopp, de blev ju av med sina svartjobb på 24 timmar. De som jobbade i restaurangbranschen till exempel. Så de som hade hankat sig fram med ett svartjobb och i vissa fall haft liksom, ja, men fått sova i köket på natten och lite så, de var ju utan allt då. Så dom hamnade ju i en ännu sämre sits än vad de redan var i. Det har varit svårt att liksom omplacera, att hitta andra platser för dom att bo på när vi flyttade ut dem från 70 plussarna. Det har varit jätte, jätte, jättesvårt. För just under Corona så är man ju ännu mindre villig att ha en extra hemma som man inte riktigt har koll på. Första veckorna var det ju väldigt mycket det här med skolluncherna, när skolorna inte hade lunchen i gång. Men sen efter kanske tre veckor eller någonting, då var det ju i gång, så då har de flesta skolor i alla fall liksom gett någon form av bidrag till skollunch. Och de som verkligen inte har fått, de har fått skollunchbidrag. Men vi har ju haft killar som har rest 20 mil för att sova, vi har en som gör det. Vi har en som, han hade 500 kronor för mat på hela månaden. Det var liksom hela månadens matkostnad. Och den killen är så jäkla avmagrad så honom ville jag ta till läkaren för provtagning. Jag vet inte om hans kontaktperson har lyckats med det än. Men eftersom vi då plötsligt har fått lite ekonomi så har vi sett till att han har fått bättre med pengar. Men saker som var jobbigt innan Corona blev tre gånger så jobbigt med Corona. (GI10)

Kristina började ägna sig åt stödarbete 2015 och hon berättar så här om hur Corona har påverkat detta stödarbetet och skapat spänningar i gruppen, när vi frågar om det.

Kristina: Det kanske inte är så mycket som rör ungdomarna utan mer som har rört oss som ideella och som ansvariga i de här träffarna. För då träffas vi på måndagar och torsdagar. Då har det varit som så att tre av personerna som är ideella, dom har varit jätterädda för det här med Corona. Och liksom velat vara extra, extra, extra försiktiga. Så dom ville helst lägga ned verksamheten. De tog råd, liksom hämtade hygienråd från Italien, och den biten, medan tre av oss har valt att följa Folkhälsomyndighetens råd. Varken mer eller mindre, liksom. Vi gör så som det är sagt att vi ska göra. Det har skapat en liten sån här [vrider knytnävarna mot varandra och gör ett klickande ljud med munnen] gnissel mellan oss. Men vi lyckades lösa det på det sättet att de som är extra försiktiga de har valt, de har träffarna på måndagar. Då var tanken att ungdomarna skulle få boka tid en och en och kunna fråga, rådfråga liksom. Sen så tycker vi tre andra att det är så viktigt med gemenskapen. Så vi träffas, vi fikar. Så löste vi det på det sättet. (GI6)

Benny, som är engagerad i att rekrytera och frivilliga familjehem, berättar så här om situationen under Corona.

Benny: Dessutom. Och otroligt så här ansvarstagande [pratar om de äldre personer som åtagit sig att vara frivilliga familjehem]. Så vi har fått hyra ett nytt hus av vår snälla fastighetsvärd, som vi har en bra relation till, för att flytta ut de ungdomar som har bott hos personer i riskgruppen. (GI14)

Ayana, som arbetar i en projektverksamhet som vänder sig till asylsökande med funktionsnedsättning, svarar att denna grupp påverkats väldigt mycket av Corona pandemin, när vi frågar om det.

Ayana: Ja, den påverkas jättemycket. Vi kanske inte har nämnt det tidigare, vi hade olika aktiviteter, till exempel peer counseling, peer support, vi träffades mest så förut. Och vi kan inte göra det nu. Vi hade olika temadagar. Vi skulle ha också en grupp, att berätta och förklara en message, budskap med bild. Och vi skulle ha fysisk utställning, vi kunde inte göra den. Vi har gjort den på Zoom, men det var lite, det är inte alltid man lyckas med teknik och sånt. [...] Så det har påverkat jättemycket. Men vi har försökt att göra, när vi pratar om Corona, den första grejen som vi har gjort är att vi har gjort en podd om Corona. Information för våra deltagare på olika språk, på arabiska, svenska, engelska och amhariska. Så vi har kontakt, close kontakt, med deltagarna, med telefon eller Skype och sånt. Vi hade flera temadagar via Zoom. Vi försöker fortsätta på det sättet. Men jag kan säga att det påverkas mycket, det har stor betydelse för våra deltagare blir, det känns jättebra att komma till kontoret, och att träffa oss och berätta och vi lyssnar på dem. Och i våra peer support-grupp, dom stöttar varandra, de lär mycket från andra. Det är bara inte lätt att driva den fysiskt just nu. Men så är det. Ja. [...] Det andra är engagemanget, volontärarbetarna har minskat. Igen, Corona har effekt på det. Det brukade vara äldre människor som engagerade sig i volontärarbetet. När vi pratar om volontär, till exempel att hjälpa eller ge någon nyanländ stöd, till exempel att skriva ansökningar och rapporter och när man behöver det. Människor är försiktiga nu, dom är hemma nu. De vill inte träffa andra. Så det är en annan utmaning. (GI21)

Rut har träffat asylsökande barn under många år genom sitt arbete som lärare, och sedan 2015 är hon även engagerad i stödarbete.

Rut: Ja [skratt] alltså jag går fortfarande ut och står på barrikaden. Vi har varit förvar. Vi är tre stycken som står på barrikaden ute i hela [regionen] nu. Vi täcker det på något sätt. Och vi manifesterar, jag och en till. Och sen, jag och en var utanför förvaret, och jag gjorde en film där faktiskt, som nog är det bästa jag har gjort. För den har delats flera hundra gånger på nätet, tror jag. I filmen går jag runt bland [...] vi ställer ut skor och det är autentiska namn på dem, dom som har blivit deporterade. Och sånt gör jag fortfarande, men jag åker dit själv i min bil. Jag kan inte ta med andra. [...] Det som är sorgligt tycker jag, det är att de här nio och nu tio som jag är kontaktperson för, som har kommit hem till mig en gång i månaden, några av dem kan jag inte träffa fysiskt. Och de behöver det mötet, för man vet aldrig när någon börjar prata. Och det blir när man sitter där [tillsammans]. Och det är lite sorgligt. De har förlorat det, och jag den möjligheten. Vi skriver på Messenger, men det är inte samma sak [...]. Och det tycker jag är synd. Jag har träffat alla ute en gång nu, utom två. En vågar inte för att polisen jagar honom, kan komma, och en annan gjorde inte heller det. Men åtta stycken träffade jag ute i slutet av juli. För jag kände att nu var det dags. Jag var tvungen. Plus en gammal kontakt, dom har jag träffat utomhus. [...] Men jag kan inte träffa pojkarna inomhus därför att eftersom, och det har ingenting med dem att göra, det är situationen, för de flyttar runt och bor på gatan hit och dit. Ingen av de här som jag träffar nu missbrukar, för då är det ju ännu värre. [...] Men de är i en så taskig situation så det är större risk att de har smittats. Det är ingenting mot dem, det är deras situation. De kan inte komma in här. Och jag vill inte

träffa dem i den lokal jag brukar, för där kommer så många. [...] Ja, sen är de jätterädda för att smitta mig. (G119)

Konsekvenser för asylsökande och papperslösa till följd av Corona-pandemin

Flera av intervjupersonerna berättade om hur Corona-pandemin med sina restriktioner ytterligare försvårade situationen för asylsökande och papperslösa. Ove som är engagerad i frivilligt stödarbete för asylsökande är en av dem. Han berättade om hur pandemin försvårar situationen för de ungdomar som har uppehållstillstånd baserat på nya gymnasielagen.

Ove: Och då menar jag så här att idag är det rent omöjligt också för dom som har det på grund av corona situationen. Så är det ju för oss alla, vi som är svenskar också, så kommer ju det att drabba oss på olika sätt. Men dom här pojkarna och tjejerna som har nya gymnasielagen, dom har ju inte en enda möjlighet. Alltså dom ska på 6 månader ha en tillsvidareanställning med dom här kollektivavtalen som är jättebra, och det ska dom ha men det kommer att bli jättesvårt. Jag är rädd för att vi får se att en stor mängd av dom här personerna kommer att få lämna Sverige. (G11)

Eva, som är god man för ensamkommande ungdomar, beskriver en liknande situation.

Eva: Det största överhängande som vi ser för våra ungdomar, det är ju de här ungdomarna som har tillfälligt uppehållstillstånd enligt Nya gymnasielagen och måste ha jobb. Och jag har inte exakt koll på hur många det är totalt. Jag vet att vi, jag vet inte hur många det är som går ut nu i vår. De flesta jag var engagerad i, de gick ut från språkinstruktionen, speciella yrkesspår de skapade där, förra året. Och sen, de jag följde, ja, så jag har ingen koll på exakt hur många det är som går ut i år. Men de som går ut nu, de är ju helt körda om det inte blir någon politisk förändring. Och de signaler som kommer på den här migrationspolitiska kommittén om ny lagstiftning, de är inte riktigt så positiva, så att jag ser inte riktigt hur det här politiska initiativet ska komma ifrån eller hur det ska få framgång. Men om hela den här gruppen, som nu har fått en chans och hängt sig kvar här nu i snart fem år, om vi bara tappar dem, det kommer bli, det är tusentals ungdomar. Det kommer ju bli en katastrof. Det finns inga förutsättningar. Det kan finnas någon här och där som har tur, men, jag menar, det var tillräckligt svårt förra sommaren, de som gick ut då. Vi kämpade och kämpade och fixade och grejade och så här. Att få en tillsvidareanställning inom sex månader, det är ju helt sjukt. [...] Så att om det var nästan omöjligt tidigare, så är det ju fullständigt omöjligt nu. Så vad som händer med de här ungdomarna nu, om det inte kommer någon politisk lösning, det begriper inte jag. (G18-9)

Även Maria, som engagerat sig för att stödja några unga vuxna i deras asylprocess, beskriver en liknande situation för dem som är papperslösa.

Maria: Men nu är han, naturligtvis mår han väldigt dåligt sen han har hört det här med tio år och allt det där. Nu är det väldigt tufft för honom också, men de andra skulle allihopa ha jobb i sommar och de har allihopa förlorat sina jobb, och det har varit jättetufft. En satt

verkligen och väntade. Han väntade redan sen förra sommaren på att han skulle få jobb i [namn på arbetsplatsen] nu i sommar. (GI3B)

Men Maria beskrev också hur pandemin på sätt och vis skapade en slags paus för personer som stod inför deportation.

Maria: För jag vaknade en morgon med ett sms från honom, "Heja corona, vi kan inte utvisas till Afghanistan". Och då blev han alltså plötsligt ganska lugn, för att han kände att nu är det inte aktuellt, och nu kanske inte polisen är lika aktiv heller, eftersom de inte vill ta nya direkt på förvar nu. Och jag märkte att jag fick se en helt annan person då. Och det har varit härligt, måste jag säga, att se den personen. Och han sa också, ibland ringde han mig på kvällen, ja, de är inte bara han, jag menar, jag pratar med flera om dagen av dem, så där, lite olika, vad de gör, men han ringde ibland och sa att "Maria, jag har haft en underbar dag", sa han [skratt]. Och så började han berätta, verkligen från att han borstat tänderna på morgonen till kvällen, om vad, utflykter och spelat volleyboll och [...]. (GI3B)

Kristina, som också är engagerad i frivilligarbete för asylsökande gav oss en liknande beskrivelse. med det h

Kristina: Men det lustiga är att jag har upptäckt att det här med Corona, det är ju en räddning för många. Ja, ett par av killarna, de papperslösa, har blivit tagna. Nu var det en razzia på Fryshuset till exempel och då blev en av mina närmsta tagen. Men efter några timmars intervju så blev han ju släppt igen. Eftersom det är Corona så kan man inte ta in på förvaret, utan då ska man anmäla sig tre gånger i veckan. Så. Och så har det varit för ett par stycken. (GI6)

Marianne, som engagerat sig i stödarbete för asylsökande berättade om den oro som finns kring förvaren under pandemin, när alla uppmanas att hålla distans.

Marianne: Jag tänker att de kommer hit och jag säger att "nu håller vi avstånd", och det gör de [...] och sen får de, de behöver inte åka till Migrationsverket. De får ju ha telefonmöten, till exempel. I alla fall har de haft det flera gånger. Däremot blev vi lite fundersamma där, för det var i mitten på mars som det här, han togs i förvar. Och det var då det började, men han fick ju sitta där. Och då var det, det var skumt, för att det var också så att, jag vet inte vilka, det var några som skulle åka med hans grejer. Och då hade de också fått veta att det var corona inne på förvaret. Det kanske inte var sant, men det var i alla fall rykten som gick. Och då blev det också så här, ska man stänga in människor här nu i corona tider där man har en smitta? Nu var ju det här längesen, så att det kanske inte var någon fara. Den kanske blev isolerad, den som var sjuk. Inte vet jag. Men det var ju mycket frågor då. "Ska vi låsas in när det är corona? Hur blir det då?" Ja, vi visste ju inte heller. Det var alldeles i lindan, så vi var lika, hur blir det här nu? Ska vi jobba hemma eller ska vi, ja, hur ska vi göra? Så att det var väl det att det var lite funderingar kring det här, hur man hanterar dem i förvar i det här. Det vet jag fortfarande inte hur de gör. [...] Nej. Så det är ju viktigt att ta med. Att det blir ju också jättemärkligt när man i vissa länder släpper ut fångar ur fångelser för att det inte ska bli, här sätter vi in dem. Och det kanske också, jag vet inte, det kanske har ändrats. Nu kan man ju hoppas på att man inte gör så, men om man inte har gjort det så behöver man verkligen

fundera också på vilka signaler vi sänder, apropå värdegrund här. Att vissa människor kan vi stoppa in i förvar, det struntar vi i, men nej ... medan du får inte jobba på jobbet, du ska sitta ensam. (GI18)

Susan, som började engagera sig i stödarbete för asylsökande på Centralen i Malmö hösten 2015, berättar så här om rädslan som pandemin sprider bland papperslösa.

Susan: Dom är livrädda för att bli smittade. Mer än rimligt. Men blir dom sjuka och hamnar på sjukhus så kan gränspoliserna lokalisera dom. Så jag förstår det. Många har ändrat sitt beteende och sitter mer hemma, precis som man ska göra. Men då blir dom också mer isolerade för dom har ju inte så stort kontaktnät. Dom ringer oftare nu. Det är väl när de sitter hemma och inte vågar gå ut, då ringer man. Det gör ju jag också, jag har varit dålig på att ringa men har blivit jätteduktig på det nu. Eftersom jag har varit sjuk och det har tagit på krafterna något fruktansvärt, alltså jag orkar inte. Jag har träffat dom och överlämnat pengar. Men det var väl i tre månader som jag inte vågade träffa dom, och dom vågade inte träffa mej, så dom fick inte sina pengar på tre månader. (GI13)

Eva, som är god man för ensamkommande ungdomar, berättar hur Migrationsverkets arbete fördröjs och drar ut på tiden än mer under pandemin.

Eva: Den killen jag har kvar nu, han är under 18 och han är här på tillfälligt uppehållstillstånd, inte gymnasielagen. Och där blev det ju möjligt, förra sommaren [pga corona], att kunna ansöka om familjeåterförening. Det har vi gjort och familjen har varit på intervju och han har varit på intervju och då brukar ett beslut komma. Och det har inte kommit något beslut, så jag tänker att av någon anledning så fördröjs det. Alltså [hör inte] Migrationsverket. Många sjuka, så att det har tagit lång tid. Men, om jag har förstått rätt, bara att beslutet tas innan han fyller 18, så kan de komma även efter han har fyllt 18, om inte jag är helt felinformerad. Men för de som fortfarande har, jag har en annan god mans-kollega som håller på med ansökan och väntar på att få komma till intervju. Nu har svenska ambassaden i Teheran stängt. Tror jag fortfarande är stängd, vilket gör att det kan bli jättestor problem med de som hinner bli 18 då, som inte kan få sina ärenden hanterade. (GI8-9)

Professionella aktörer om asylsökandes levnadsvillkor

De intervjupersoner som i sina yrkesroller möter asylsökande och nyanlända berättar från olika synvinklar om hur extremt utsatta och fattiga individerna kan vara. Sårbara grupper tycks ofta drabbas värst snarare än att få särskilt stöd. Dessa intervjupersoner möter just personer som behöver stöd - inte de som lyckas bäst - vilket påverkar bilden. Ett undantag är lärarna, som möter alla grupper av elever i olika faser. Lärarna kan ge exempel på något som fungerar bra i mottagandet. Men de är samtidigt djupt tagna av den misär som en del elever försatts i. Erfarenheterna går i varandra som då socialarbetare berättar om hur de inte längre kan ge ett visst stöd, medan lärare och diakoner vittnar om konsekvenser som fler hemlösa. Regler och villkor är ofta inte anpassade för marginaliserade gruppers behov. Ett annat hinder som lyfts fram är outredd traumatisering och förbisedda diagnoser. Otryggheten i asylprocedurer, limbosituationer och tillfälliga tillstånd bidrar också. Några intervjupersoner beskriver en ond cirkel när uppehållstillstånd eller familjeåterförening förutsätter att personen klarar en integration som inte fungerar på grund av det dåliga måendet som otryggheten och familjesplittringen bidrar till. De intervjuade påverkas själva då de tvingas följa nya regler. Särskilt utmanande beskrivs det vara att möta barn som mår dåligt och människor som lider när man känner sig maktlös i sin yrkesroll.

Levnadsvillkor som asylsökande, papperslös, nyanländ

Inga, hälsoinformatör, har blivit ombedd att berätta om särskilda grupper hon kom i kontakt med och hur de levde. Här handlar det om en grupp unga killar under gymnasieutbildning.

Inga: Vi var på något [...] som driver SFI-utbildning, men de har också ungdomar som går på gymnasiekvoten och gick en utbildning till sjukvårdsbiträden. Och där träffade jag på deras situation och såg hur rätt hopplös den var, tyckte jag. Framför allt var det en grupp med somaliska killar som skulle utbilda sig till sjukvårdsbiträden och hade den här pressen att de sen skulle skaffa ett jobb rätt så snabbt och ha det. Och de hade ingenstans att bo. Flera av dem bodde lite tillfälligt från natt till natt. En del sov på stationen ibland och så, och så skulle de upp och till skolan på morgonen då. Hade dåligt med pengar för att fixa mat och skulle ändå klara sin utbildning. Så jag tyckte de var rätt uppgivna allihop. Det var det här som det stod om när man läste i tidningarna, att "nu har de fått en så bra chans och nu ska de kunna utbilda sig och sen ska de få ett jobb, och sen kommer de kunna stanna". Det var överkligt att kunna fixa det. Det var en och annan som hade lyckats och kunde hitta någon motivation, men de flesta gjorde inte det. De kom inte särskilt ofta till skolan och språket kunde de jättedåligt. Så man undrade, hur ska det gå? Många av dem. Det var en och annan som ... kanske en eller två i varje grupp, ibland ingen, som hade lyckats leva upp till de här kraven. De hade det dåligt ekonomiskt och var tvungna att lägga sin tid på arbete och prioritera det framför att gå till skolan. (GI31)

Inga, hälsoinformatör, svarar på frågan om någon har ansvar för boende för ungdomarna som fått tillstånd genom gymnasielagen.

Inga: Nej, jag förstod det inte så. Här i [Storstad] har vi den här [frivilligorganisation]. Ja, och de hjälper till och folk försöker ordna boenden så där. Några av dem bodde i något av deras boende. Och andra hade hittat ... fixat en lägenhet tillsammans, och så bodde de där allihop. En stor grupp av människor bodde så. Så jag tycker att det verkade väldigt ... Inte vad jag förstod att det fanns någon som hade ansvar för ...

[...]

Inga: [efter en följdfråga om socialtjänsten hjälper till] De hjälper också ungdomar men inte de som inte har fått asyl, som jag vet om. De har väl börjat lite, men de här ungdomarna föll mellan stolarna verkade det som. Antingen ska man vara i etableringen då, då får man hjälp. Eller ens familj är det då, om man var ung. Så dem som vi har träffat där på socialkontoret, de har också grupper med ungdomar, men de bor antingen med sina föräldrar eller så har de fått hjälp. Men då har de fått uppehållstillstånd. (GI31)

Erica, diakon, konstaterar att det har blivit värre under corona-tiden för de papperslösa. Svartarbeten försvinner och det svåraste är att kunna betala hyran för att inte bli hemlös också.

Erica: De som kommer hit är antingen den gruppen som har varit ensamkommande, så unga, unga främst män som kanske har gått i gymnasiet och så vidare. Och sedan så är det papperslösa familjer. Och också en grupp är de som inte har sökt asyl, alltså som har kommit hit och bor här, som inte har sökt asyl. Och av den gruppen har det varit fler som har sökt sig, det har varit större förtvivlan nu efter den här coronatiden för att då har ... alltså de har klarat sig ibland fem, sex år här genom svartjobb och sånt och nu så har det varit svårare under våren. Det har varit en liten ökning utav det, ja. Men sen är det också ... Vi har även några som är pensionärer och någon som är med funktionsnedsättning, som aldrig kan få hit sina barn och det kan vara ... det är precis allt möjligt som kan komma hit. Men visst är det också så att många gånger är det att någon har tipsat någon. Jag har ju någon som åker hit här från [Lillstad], vilket känns rätt absurt, att den personen lägger pengar för att komma hit, så. Men det är för att man har hört talas om någon som har hört talas om någon och så där, så så ser det väl ut. Men jag skulle tänka mig att man i kyrkan i [Storstad] har mer utav dem som är väldigt utsatta på det sättet att de inte har uppehållstillstånd, är papperslösa och inte har någonstans att sova på natten och alltså direkt hemlösa. Inte bara bostadslösa, utan hemlösa så de inte vet var de ska sova på nätterna.

[...]

Erica: Det tycker jag är det absolut svåraste och mest frustrerande i hela den situationen som är nu och det är att massa organisationer, inklusive kyrkan, kan bistå med stöttning och rådgivning. Man kan få lite mat och vi har ett klädförråd. Men pengarna till hyran, vem kan fixa det? Det är liksom ingen organisation som tar den delen. Och vi kan inte heller göra det, men jag tycker det är rätt knepigt. Och jag har en man här som har haft kontakt i ganska lång tid som är då ... som är pensionär, så han kan alltså inte jobba. Och han är papperslös och ensam, så. Och han säger "men jag behöver inte mat, jag får alltid mat på något sätt. Jag behöver pengar så jag kan betala hyran". (GI26)

Katarina, diakon, tar upp hur många papperslösa det kan finnas. Hon reflekterar också över hur omöjliga situationer det blir för dem som upplåter boende, när det inte kommer någon lösning med tiden.

Katarina: Det finns många, många fler papperslösa i den här stan än de som vi [i kyrkan] av olika anledningar möter. Och det kan vara de som har kommit hit och lever själva eller att man kommit hit och fått avslag och sen så varit kvar eller de som inte har sökt över huvud taget. Och antingen att man klarar sig på egen hand eller att man bor hemma hos släkt och vänner och lever på dem. Men det är många som vi inte möter, alltså det är jättemånga, tror vi. [...] Jag vet att Tekniska Verken har mätt vattentillförseln i ett område och sett att här vistas det väldigt många, många mer människor än vad som är folkbokförda, kring vattenförbrukningen och så där. Så man vet ju det. Apropå gränspolisen [som nämnts tidigare under intervjun] så vet jag att en gång pratade jag med gränspolisen, det var för ett par år sen, men då sa de att ett av de vanligaste sätten för dem att få tag på människor var genom den person som de bodde hos. Och det var för att de personerna inte orkar längre. De orkar inte ta ansvar och ... eller försörja eller saker och ting ... Men de kan inte med att säga det själv till individen, vilket gör att de då ringer till polisen och säger så här, "den här personen bor här, jag åker till jobbet nu" och så, för att de pallar inte. Och det möter vi många ... Man går in i att erbjuda en bostad för man tror att det är tillfälligt, man tror att snart kommer det här ha ordnat upp sig. På sin höjd så är det några veckor eller kanske någon månad eller ett par månader, ja, men bara i år. Och sen så går det tio år och man sitter fast och det är fortfarande samma sak. Och det påverkar jättemycket i ens egen familjekonstellation att kunna upprätthålla det här, så jag har full förståelse för att till slut ser man så här "men jag ser ingen utväg i det här". Så vi brukar ... När vi pratar med människor som tänker så här "ja, men jag funderar på om jag ska öppna mitt hem för någon" så säger vi så här "men det är jättefint men sätt en tydlig gräns, avstämningssgräns, som säger att du får bo här tre månader och sen gör vi ett nytt kontrakt om det skulle vara så, men vi bestämmer inte längre än så och så här lång tid" för att man inte ska hamna i en situation där man inte vet själv hur man ska klara att ta sig ur, för att det kommer inte att gynna vare sig den egna personen eller individen som man vill hjälpa. Utan att det faktiskt finns att man ... ja, men apropå det här med gränsdragning, att hitta möjligheter i det. Just den här situationen påverkar så många människor, alltså det är verkligen ... Så klart att det är de primära individerna i första hand men det påverkar så många, många människor runt omkring, den situation som Sverige är i ... eller Europa och världen är i liksom. Att någon försöker ta ett ansvar för någonting. (GI26)

David, kurator, har tidigare under intervjun berättat att han har anmält boenden för att ungdomar har behandlats illa där. Han får frågan om han kan utveckla och ge exempel på vad en sådan anmälan kunde handla om.

David: Jag kan börja med det boendet som jag tänker på då. Och då är det något typ av före detta vandrarhem som man har gjort om till någon typ av asylboende, som sen har gått över i något annat, där man då tar oerhörda hyreskostnader. Då får då de [boende] försöka bekosta det genom ekonomiskt bistånd på något konstigt sätt. [...] Ungdomarna får försöka ta hjälp. Så då kanske de ändå har fått de fyra sista då, eller något sånt här. De är i någon konstig limbovärld. Och sen efter att de gjorde den grejen, det här boendet har otroliga kostnader. Alltså, det är helt sinnessjukt, och då kan de bo tre helt okända personer i samma rum så där.

Intervjuare: Har du någon siffra på det bara? Kommer du ihåg?

David: Ja, vad kunde det vara då? Om det var ... det kunde kosta 15 000 kanske i månaden, för en person.

[...] De har bytt ut föreståndare också, och det har snurrat. Jag har ringt och pratat med dem nu när det var en kille då som skulle flytta ut som hade ... hela hans familj har kommit i efterhand. Och då har det inte skrivits något ordentligt kontrakt på det här boendet, men då ska de ändå driva in någon hyreskostnad i efterhand på två månader. Men det finns inget avtal, så då ringde jag och ... "Varför gör ni ... vad håller ni på med? Vad är grejen med det här?" Och jag pratade även med handläggaren på ekonomiskt bistånd som ... De på ekonomiskt bistånd är väl kanske hos oss i alla fall inga som driver någonting jättehårt, utan de är framför allt ... det är ekonomi det handlar om. Ska de betala ut eller inte? Men han sa ändå det mellan raderna kan man säga, att det här är katastrof hur de gör på det där boendet, att de håller på så. Så han har också påtalat det. Men exakt hur det drivs eller vem som är huvudman, det har bytts ut så många gånger, så jag vet inte.

[...] Det är privat. Och sen har de på något sätt lyckats köpa upp lägenheter, så de hyr ut lägenheter också i andrahand genom det här vandrarhemsboendet på något konstigt sätt, där de också tar ockerhyror.

[...]

David: [svarar på frågan om han tror att boendet har avtal med Migrationsverket] Det tror jag inte. För som det ser ut hos oss då i [Mellanstad], om det inte finns något boende, om man är hemlös, så går man till ekonomiskt bistånd, ungdomskontoret, och då säger de åt en att "Du får leta själv". Och då innebär det vandrarhem, Blocket, Facebook, hitta något rum. Och är det inte det så är det vandrarhem, och då är det det billigaste eller där det finns plats. Och har man tur så bekostar ekonomiskt bistånd det.

[...]

Där kan jag väl utveckla också, att det var inget stöd. Alltså, det var bara en korridor [...] Jag tror det var någon där på morgonen, och sen så kunde de hämta ut en låda mitt på dagen för lunch då. Men det kunde inte våra ungdomar, för de var i skolan. Så då fick inte de någon mat genom boendet alls, utan det fick de lösa på egen hand, men det fanns inget kök. Så ja, det var ... jag vet inte, det fanns ju väggar och tak, det var ju bra, men det var ungefär det det fanns. Plus att de vart så ledsna på dem som var där, för att de vart så illa behandlade. Och så blev man ledsen när man försöker prata med dem, eller att det inte finns någon ... Ja, de gör inte det av någon välvilja att de har det boendet, i alla fall inte för de ungdomarna. Det finns ingenting sånt, utan det är ren business bara, och det gör de jättebra vinst på. Men det är ... Ja, det är magstarkt för någon som inte har det perspektivet. (GI20)

Kajsa intervjuas tillsammans med David, båda kuratorer. Kajsa reagerar på Davids långa berättelse om ett dåligt boende som han till slut anmälde och berättar om en egen anmälan hon gjorde.

Kajsa: Man får flashbacks nu till hur det var. Framför allt då 2016, 2017, 2018. Det var så att kommunerna hade inte egna boenden. Man hann inte öppna upp egna HVB [hem för vård och boende], så att man fick ta hjälp av familjehemsföretag som ploppade upp som svampar ur marken. Och framför allt upplevde jag att de här ungdomarna med störst behov, de här som var ute lite på hal is, som behövde förstärkta familjehem, där dök det upp företag, som - som du säger David - skulle ge extra stöd, men inte gjorde det. Jag hittade till exempel en elev där socialtjänsten hade flaggat för att han behöver så mycket extra stöd som möjligt, han har troligen en mängd diagnoser, men det går inte att utreda på grund av trauma och så

vidare. Men han behöver mycket vuxenstöd. Och då placerades han i ett nyöppnat företag, där de betalade ... ja, men jag tror det var 13 000 per dygn för att han skulle få förstärkt familjehem. Och vi hittade honom alltså ensam i ett rum i källaren utan fönster, och [han] mådde fruktansvärt dåligt. Inga vuxna alls. Och jag anmälde det här ända upp till IVO, inspektionen för vård och omsorg, och ingenting hände. För att när IVO pratade med företaget så sa de bara att allt var bra, och så la IVO ner det hela. Jag pratade också med polisen faktiskt, och de kände till ... eller jag vet inte riktigt varför de inte gjorde mer, men ... När jag sa till dem "Vet ni vad som händer?", då gjorde de den här kräkreflexen för att visa att de kände till det här företaget. Men jag tror att de kunde inte heller sätta dit dem riktigt. Så att, ja, det var många som for illa i början i sina familjehem, och därför gjorde vi orosanmälningar. Det var ofta sex personer i ett endaste rum hos en familj, där det fanns inget vuxenstöd, och inte mat. Och de var 15 år då, ungdomarna. Och då åt de ägg. Det var en del som sa att "Jag kommer snart bli ett ägg, jag äter bara ägg, ägg, ägg, för det är det enda vi kan laga". Och det är så tragiskt när det kommer 15-åringar som borde kunna integreras i ett familjehem. Eller det som jag sa innan, att de blev kallade ... någon blev kallad för hund, och det är ett väldigt skällsord på persiska. De skulle ha kontaktpersoner ofta genom familjehemsföretagen, och det fungerade inte heller. Kommunens egna boenden var lättare, där kunde man orosanmäla, och så hade kommunen skyldighet att snabbt utreda åtminstone. Men familjehemsföretagen var anlitade av andra kommuner. [...] Så att då fick man anmäla till [någon av kommunerna långt bort], de som hade placerat ungdomarna i [Mellanstad]. Och då var det också ganska svårt att träffa socialsekreterarna. Så att [...] så fort vi orosanmälde "Den här ungdomen får ingen mat, kallas för hund och bor i ett rum utan fönster". "Ja, men då får han flytta upp till ... då är han välkommen till [kommunen långt bort]. Här har vi nu startat ett boende". Och ungdomen säger "Kajsa, gör ingenting, jag vill inte flytta dit, jag vill bo kvar här där jag har mina vänner och min skola". Så att när vi väl gjorde orosanmälningar så blev alltid svaret "Ja, men då får du komma hem till HVB här", och ungdomarna sa till slut "Gör ingenting, Kajsa. Jag äter hellre ägg, det går bra". Så att man hamnade i etiska dilemman.

[...]

Intervjuare: Får jag bara fråga dig, de här privata familjeföretagen, är din upplevelse eller din erfarenhet att det just etablerades väldigt många såna här privata familjehemsföretag när det var den här kraftiga flyktinginvandringen då, 2015?

Kajsa: Ja, ja, ja, ja. [...] De ploppade upp i mängder. Det var big business. Oj, oj, oj, man kunde få mycket pengar från staten per ungdom. Särskilt om man utgav sig för att vara förstärkt familjehem, eller familjehemsföretag. [...]

Intervjuare: När du säger att den här personen bodde i en källare, det var alltså i en familj som hade åtagit sig att bli familjehem? Och så fick personen bo i källaren? Eller var det ett allmänt rum som vem som helst kunde [hyra]?

Kajsa: Nej, i det här fallet så var det alltså ett familjehemsföretag som erbjöd ... Det var inte ett familjehem, utan det skulle vara ett HVB, ett boende. Men jag vet inte varför han skulle bo själv. Det var ett företag som lät ungdomarna bo ... Jag blev osäker på varför han bodde själv i ett rum, men det var ett familjehemsföretag som hade fixat en egen lägenhet till den här killen, sa de. Och där skulle han ha vuxenstöd. Han hade tidigare bott på boende, där det inte fungerade, för han blev väldigt utagerande. Och varför han sen ... Ja, nu blir jag osäker på varför han inte placerades i ett familjehem, för det var det ju inte. Det var eget boende han då plötsligt skulle ha.

Intervjuare: Jag tänkte just det här med familjehemsföretag. Då tänker jag mig att man har ett antal familjer som man jobbar mot, och blir den här mellanlänken.

Kajsa: Och så var det hela tiden egentligen. Men just den här killen skulle då tydligen bo i eget rum. Troligen för att det hade inte fungerat så bra med andra. Han skulle få extra stöd, det var ju det som var tanken, men det fick han inte.

[...]

Kajsa: [angående IVO-anmälan]. De kontaktade och stämde av, och inledde inte utredning, fick jag bara svar. [...] Jag ringde också och rådgjorde med dem ibland, och jag minns faktiskt inte riktigt om de sa "Ja, men gör en anmälan", eller om luften bara gick ur mig. För det var sånt akutläge.

[...]

David: Det är kring det här boendet som jag pratade om, som jag vet att jag också var inne på IVO. Jag tror inte heller att jag till slut gjorde en [anmälan]. Jag var inne och läste, och jag tror att jag pratade med någon på telefon där också. Men samma sak där, då kände väl jag "Ja, vad kommer det här leda till? Det låter som inte så mycket alls. Jag får nog lägga min tid på något annat istället och se om jag kan hitta någon annanstans där de kan bo", så vart det i stället. Jag vet inte om det var rätt eller fel, men det var väl så någonstans man valde. (GI20)

Johanna och Karoline, båda socionomer, har pratat uttömmande under intervjun om hur socialtjänsten inte har gett asylsökande eller nyanlända människor - och i deras fall, baserat på deras arbetsuppgifter, främst ensamkommande ungdomar - deras rättigheter. De berättar här om ett boende för ensamkommande och nyanlända med uppehållstillstånd som mest liknar en uppsättning färjehytter.

Johanna: Det är tänkt för bara vuxna, men eftersom det är vissa barn som bor där också så finns det gemensamhetsutrymme, så det är lite som studentkorridor fast i väldigt dåligt skick. Och i det gemensamhetsutrymmet har det kommit folk och bott också.

[...]

Karoline: Och det där har man inte placerat självklart i någon slags central miljö, för det vill man inte. (GI23)

Karoline och Johanna, socionomer, berättar om kommunens hantering av bostäder till asylsökande - däribland ensamkommande ungdomar - som inte får samma boendemöjligheter som andra kommuninvånare. De får frågan om det är med barackboenden som kommunen har löst skyldigheten att ge bostäder till nyanlända enligt bostättningslagen.

Johanna: Ja, man har haft lägenheter i det kommunala bostadsbolaget som man har sagt upp, som nu går till det allmänna beståndet. Och [istället] så har man valt att ha kvar de här barackboendena, och man har dessutom en väldigt hög hyra som ... kan inte vara marknads ... det måste vara mer än det som det kostar tycker jag. Och det är en del som jobbar som bor där, så de betalar hyran själv. Så det är inte bara socialbidrag som blir plus, minus noll.

Karoline: Studielån också är många som har. [...] Man får betala nästan 5 000 kronor för nio kvadratmeter utan kök. [...]

Johanna: Nej, det ... Man gör liksom bara vad som helst, bara helt plötsligt höjer hyran och ...

Karoline: Ja, ja ja, jag har haft ungdomar som har ringt mig och sagt att, "Jag har fått en ny hyresavi där det står att jag ska betala mer", det är de här som då betalar själva. Och då har jag fått kolla upp hur ser lagen ... De får inte göra såna här saker! Eller andra ungdomar, där de har flyttat ut, och så har de fått enorma räkningar på att de har haft sönder saker i de här baracklägenheterna. Och det är så här, det skulle man inte göra till någon ... Jag menar, du måste följa lagen. [...] Det var någon repa på väggen och hon skulle betala 4 000 kronor och jag bara sa, "Nej". Och då måste man hjälpa till och visa vad man ska skriva.

Johanna: Ja, för då får vi lite stresspåslag när vi går in i det där, för då jobbar vi på den kommunen som ändå utsätter dem för det här. Men så ska vi hjälpa dem med det, och så är man ganska handfallen ändå. Så att när räkningen, ja, men när den går ut så går den till inkasso och sen till det vanliga.

Karoline: Ja, och sen till kronofogden och ... och du har skolan att tänka på, och ditt extra jobb, och så 6 000 i månaden för en nästan obeboelig lägenhet och ... Så det finns inga förutsättningar, det finns inga förutsättningar!

Johanna: Men de som klarar sig bra, det är de som är väldigt duktiga i sig själv, och de som har lyckats skaffa sig ett nätverk ... alltså, ett etablerat nätverk oavsett vad du har för ursprung, om du har svenskt ursprung eller annat ursprung, men där har vi en del. De som har den sociala förmågan, det är den bästa, det är mycket bättre trygghet än vad vi kan ge. (GI23)

Karoline och Johanna, socionomer, har flera gånger under intervjun talat om minskade resurser - och även en känsla av att resurser egentligen har funnits men har omfördelats till andra kommunala angelägenheter - och blir ombdda att beskriva närmare om hur de minskade resurserna påverkar deras insatser och vilka resurser som finns mindre av i dag än 2016. Detta leder till ett längre samtal som börjar mellan dem.

Karoline: Ja, men ta som boende till exempel, nu lägger vi ner alla boenden och det började vi med för ganska längesen. Vi hade stödboende här, ett stödboende som inte var bra heller. Det fanns de som behövde HVB, men då hade vi inga HVB kvar med mer stöd, och då la man ner det här stödboendet utan ... Det blir inga individuella bedömningar. Även om de kanske inte är små, så gjorde jag åtminstone bedömning att jag hade ett par som inte skulle klara att bo i egen lägenhet. Men det spelar ingen roll om man systematiskt lägger ner boenden, då finns det inga andra alternativ.

Johanna: [...] Är man 18 så kan man i princip i alla fall bo i egen lägenhet, och jag brukar säga en del, "Var det här min unge så hade jag inte fixat en lägenhet till den här". Sen förstår jag om man är 18, även om man har massa problem, så kan man välja att flytta från sin mamma och pappa, eller från våra placeringar. Men det är en annan sak att gynna att någon flyttar hemifrån då, som vi gör, när de har kanske lite missbruk, psykiska problem och allt sånt där. Vi kan [företse] att det skiter sig, och det gör det också, men då får vi bara hänvisa till det egna ansvaret och att det är upp till dem. Och det känns inte bra i magen när man ser på det, och det är väl en skillnad. Plus att standarden på boenden ... alltså, de boenden som fanns för några år sedan var betydligt bättre. Som [namn på boende], de hade en helt okej boendestandard, medan nu har vi de här barackerna och väldigt dyra hyror på dem som de ska betala själv, så där har det dragits åt. Och de får ta CSN-lån, då vid 20. Innan så kunde de få försörjning via soc tills gymnasiet var klart då, eller som längst till 21. [...] Ja, så där är också en skillnad som är sämre. Men familjehem, tänker jag, när man är under 18, det behöver inte vara sämre i dag, det kan funka, bra standard, de kan få lika mycket pengar, och man kan ha

lika bra god man, kanske bättre än förr eftersom det var lite för stort behov då, så det kanske var svårt att hitta. Men sen är det, eftersom det inte är så många nu, så blir det lite så här, då sköts det lite med lillfingret, det blir inte så viktig grupp. [...] Och man har pratat om ganska länge att, "Ja, men de blir färre och färre", så att det är ungefär som att man räknar bort det helt då.

Karoline: Ja, precis. "Det här är bara siffror", så, man delar upp lite, har man gjort mellan oss två.

Johanna: Ja, man är tvungen att ta emot. Vi har också hört att man har försökt att vi inte ska få några kvotensamkommande då. [avser ungdomar som vidarebosätts till Sverige genom avtal med FN:s flyktingorgan.] [...] Man säger att det är ett ansträngt läge, att, "Vi vill helst undvika det", men det är inte vi som tycker det då.

Karoline: Nej.

Intervjuare: Och det ansträngda läget, skulle det vara ekonomiskt då, eller?

Johanna: Det vet vi inte.

Karoline: [skratt] Det kanske är corona, men jag menar, det har drabbat hela landet så att jag vet inte vad det ansträngda läget ...

Johanna: Det är intresset som är ansträngt eller dåligt tror jag [skratt].

Karoline: Ja, det är ett undermåligt intresse, så är det. (GI23)

Matilda och Pia, familjevårdsinspektörer och Sam, socialsekreterare, beskriver hur barn utan vårdnadshavare som fyllt 18 pressas ut i egna kontrakt, även om de bott i familjehem.

Matilda: Kontakten med försörjningsstöd är ganska särskild med ensamkommande, att det är högre press från ledningen att de ska in på försörjningsstöd och de ska ha eget kontrakt med [bostadsstiftelse] och de ska ha egen ekonomi och de ska ... Så det samarbetet skulle jag säga är lite speciellt. Men sen vet jag att man har det också med andra ungdomar. Men jag tror att det har varit någon överenskommelse kring just ensamkommande att de ska dit fortare ... När de fyller 18. Och har uppehållstillstånd. [...] Till och med när de bor i familjehem har det varit att de ska ha kontrakt.

Pia: Att de ska ha ett försörjningsstöd? Varför det?

Matilda: [...] Jag tror att de bara vill inte handlägga de här ärendena. Så har det känts.

Pia: Och då avslutar man familjehemmet och så ska de bo inneboende, eller vad då?

Matilda: Ja, ungefär så, ja. Eller kontrakt, ha egna lägenheter.

Pia: [förklarar vad för kontrakt det rör sig om] [Bostadsstiftelsen] som förut var för missbrukare och hemlösa och som nu också har både för bostadslösa ... och för ungdomar.

Matilda: Man får ett kontrakt i några år som ett sätt att börja leta själv eller ... Ja, innan man hittar en egen lägenhet så kan man bo på de här hemmen tillfälligt.

Pia: Men det kan också vara en lägenhet i ett vanligt hyreshus så.

Matilda: Man vet ju aldrig var det blir. Och de får inte välja och så där, utan det här erbjuds och så får man säga ja liksom.

Sam: Jag vet inte om de har precis ändrat deras riktlinjer, men det verkar nu att sex månader efter placeringen, då har de kontraktet mellan boendet och ungdomen direkt.

Matilda, innan var det som att stadsdelen stod på kontraktet. Om man fick hyresskuld, att man inte skulle ... att ungdomen skulle få tid på sig att lära sig att bo själv. (GI29)

Johanna och Karoline, socionomer, har talat flera gånger under intervjun om hur ungdomar med asylbakgrund och andra asylsökande får stå tillbaka och inte får sina rättigheter tillgodosedda. De får frågan om de kan ge en del konkreta exempel på sådan bortprioritering. Det blir ett långt samtal om tidsbrist, glömska, "andrasortering" och upphöjande av de svenska ungdomarna.

Karoline: Ja, de får inte ta så mycket tid. [...] Den stora bortprioriteringen handlar om att våra chefer har inte satt sig in i de här ärendena, de kan inte lagstiftningen, hur det ser ut, eller hur det ser ut att komma hit som ensamkommande eller nyanländ, utan man har bara fortsatt besluta hur vi ska göra utan förkunskaper. Och sånt kan jag och Svea Svensson, vi har jobbat med det här länge nu, och kan alla de här lagstiftningarna och så vidare hur det ser ut, och så får vi ändå höra ... och bara det är en bortprioritering, att sitta med ledning som skiter i hur det egentligen är, alltså, som inte ens sätter sig in i det.

Johanna: Men vi blir ändå inte tillfrågade vid förändringar, eller ...

Karoline: Nej, inte en enda gång.

Johanna: Jag tror att de tycker är bra att vi kan det, och att vi tar hand om det när det kommer någon på kort varsel, och att vi står och råddar i allting, och att det är bra att har vår kompetens och intresse, för det är inte så många andra som är intresserade. [...] Där tror jag vi blir uppskattade, men ... ja, det är inte mer än så liksom. Och det är också lite låg status att jobba med det.

Karoline: Ja, det är låg status.

Johanna: Det är finare att jobba med barn och unga, och familjebehandling, och föräldrar och så där, det upplever jag att det är, du med? [...]

Karoline: Det är det riktiga. Det här andra ... det här skiten som vi håller på med ... ja, men det är verkligen så, det är dynggöra, det är det ingen som gör. Det har kommit anvisningar hit som bara har legat inne på chefens kontor i flera dagar och någon har sett den där, och bara, men om det kommer en anvisning då måste vi direkt...

Intervjuare: Och anvisning, det handlar om att det är en ungdom eller någon familj som är på väg till kommunen?

Karoline: Ja, precis. Då har den legat där, så i stället för att gå till någon utav oss och fråga, "Vad gör jag med den här, för det här kan ju ni?" Då har den bara legat där.

Johanna: Det kan i och för sig hända med andra saker också.

Karoline: Jo, det kan det i och för sig ... det kan det göra, men då borde man veta ... Alltså, det här är inte en utredning som man skiter i att läsa eller så, utan nu ska det snart komma en ny person hit, så där. Men det är för att man inte har satt sig in i det för att man inte vill ... det är inte viktigt.

Intervjuare: Det blir inte en angelägenhet för socialtjänsten, den här gruppen.

Karoline: Nej, precis, det här är andraklassen, så det är först när vi börjar jobba med de här ... med svenskfödda ungdomar som vi på något vis blev insläppta i värmen. [...] Innan dess satt vi där själva. Du kämpade på länge, jag gav upp ganska tidigt och bara satt och tittade in i väggen för att jag kände att jag fick inget ... man får inget gehör så. Så att det är först nu då när nästan alla är borta eller inte finns kvar, då sitter vi och jobbar med samma saker ... Men det här har vi fått kämpa för, alltihopa, för att de ens ska få finnas kvar. Minsta lilla, minsta lilla så har det varit ... Och sen så är de ju det, nu ska alla ut, ut, ut, ut, ut. De har inga behov, och inga specifika behov. Och har de det, ja då är de gamla nog att sköta sig själva. Alltså, när det har skitit sig hela vägen, när du inte varken har språk, kunskaper, ingenting för att det har gått snett från början, du kommer inte klara det här. De här kommer stå på centralen sen, de gör det många redan nu. Och där har du gängkriminaliteten höll jag på säga, för man kommer

inte ... man föds inte kriminell ... Som också nu, tycker jag, är det en ny fräsch tanke, att det här handlar om etnicitet, det gör inte det! Det handlar om förutsättningar. Sen går vi hem på dagarna och tar hand om våra egna barn. Jag har en 25-åring som har bott hemma tills nu, hon är 25. Vi säger att de här ... att nu är du 18, du ska klara dig själv. Jag gör inte det med mina egna barn om de inte klarar det.

Johanna: Jag brukar säga, jag har fyra ungdomar som är placerade på grund av eget beteende, alltså, droger, kriminalitet. Alla har helsvenska namn, svensk bakgrund, födda i Sverige. Det tycker jag är ganska intressant när man pratar om det här med problemen i samhället ... Jag har ensamkommande som som är struliga, men inte på den nivån ... Inte just nu, jag har haft tidigare som har varit placerade på behandlingshem och så där. Så att det ... Ja, jag tänker att det finns saker i svenska kulturen att kolla på med.

Karoline: Ja, och det farliga med det här, det gör också att när vi projicerar alla våra ... alltså, allt ondsint, allt som är dåligt på en grupp, då förbättrar vi oss inte själva. För [...] det ser för jävligt...

Johanna: Det är missbruk, och det är ... vi har inte kontakt med varandra, och vi sitter isolerade, vi ... hjälper inte till [längre]. Vi har många [svenska ungdomar med problem], men bilden är att den svenska kulturen och svenska värderingar är bra, men vi ska jobba med nätverksarbete till exempel enligt Science of Safety [...] Där är det, tänker jag, att många andra kulturer är bättre på det, på att använda sitt nätverk. (GI23)

Inga, hälsoinformatör, konstaterar på frågan om tillgång till reproduktiv hälsa att de mest utsatta inte får det preventivmedel som skulle vara bäst för dem.

Inga: Det var väldigt olika. Man kunde komma från ett land där man hade fått sån här undervisning. Ibland var det så att vissa länder hade det, men de flesta inte. De var helt ... visste inte alls och hade sina egna föreställningar som i Sverige känns väldigt konstiga. Ja, hur människor blev gravida. En del trodde att man kunde bli gravida av att kyssas eller att ... och vad menstruation var för någonting, att det var något väldigt orent och konstigt. Fortfarande möter man rätt så ofta såna föreställningar, tycker jag. Och ingen kunskap om preventivmedel eller ... Och att kvinnor som blev gravida, det var kvinnans ansvar. Det var ingen annan [skratt]. Eller inte mannen, hade ingenting med det att göra.

[...] Om de kände till det så tycker jag att kvinnorna fick [hälsovård för gravida] ... Jag tycker både barnavårdscentralen och barnmorskemottagningar var bra med det. Att man fick ...

Men då gällde det sånt som att om man var gravid eller om det hände något. Och också preventivmedel tycker jag ändå att om de kände till det så kunde de få hjälp med det. Men sen var det lite dyrare då. Om man ville ha stav eller så, så var det inte subventionerat för den gruppen. Nu vet inte jag om det har ändrats. Det var ett tag sen som jag träffade dem. Men den är väldigt dyr, den här P-staven eller en sån här spiral. Det är det som skulle vara bäst om man inte har sitt boende ordnat, att man kunde få det.

[...] Det jobbar barnmorskor på [frivilligorganisation], så där skulle de kunna få. Men jag vet inte hur de löser det ekonomiskt. Men det är inte så många som känner till det. Jag uppfattar fortfarande att det här som handlar om sexuell hälsa och så, det kommer i andra hand. Och för mig är det något som är jätteviktigt. Det har med livet att göra egentligen, med barnfödande och bli gravid. Det fortsätter folk att göra hur situationen än är, så gör man det. Att man blir gravid och behöver hjälp med det eller behöver kunskap om det. (GI31)

Hera, specialpedagog, på folkhögskola berättar om hur svårt det är för vissa elever att klara skolan och hur folkhögskolan blir ett sätt för dem att ändå ta sig fram på vägen mot det arbete de helst vill ha. Resonemanget uppstår i anslutning till ett samtal om hur olika myndigheter och kommuner samarbetar för att hitta skraddarsydda lösningar till enskilda individer som har det svårt med studier. Hänvisningen till Migrationsverket syftar på möjligheten att få uppehållstillstånd genom att ha gått gymnasiet och därefter få jobb (se vidare faktaruta om gymnasielagen)

Hera: Det som är svårt, det är ju att vi har ju gjort en, anpassat en utbildning ... för att den skall vara på gymnasienivå så mycket som möjligt, alltså så mycket som det krävs då för att det skall gå. Migrationsverket ska, eller lagarna ska, godkänna det, men det innebär ju egentligen att dom här ungdomarna som vi har kvar här, som inte har klarat av att gå vidare, dom är ju egentligen inte dom mest skolmotiverade. Dom kan nog redan nu känna att även om jag är här och pluggar i tre år så kommer jag inte att räcka till. Det kommer inte att gå riktigt bra. Så det är ju därför som vi hela tiden försöker att lotsa dom vidare att försöka komma ut i dom här yrkesfacken, för dom är ju egentligen yrkesarbetande. Dom är jättepå och vill jobba och har ju jobbat som barnarbetare väldigt mycket, innan dom kom hit. Så jag skulle nog säga som specialpedagog också, att dom som är kvar här hos oss, nu, det är dom som har läs- och skriv-inlärningar, många av dom har språkstörningar, dom har inte gått i skolan ordentligt hemma. Några av dom har aldrig gått i skolan. Dom kan inte. Vi har flera som bara kan skriva sitt namn på sitt eget språk, alltså, inget annat ... och det är klart att den vägen fram till att få en gymnasieutbildning, den är lång, så att ... och det fattar dom ju, så att ... det är både positivt att dom har fått förlängning och att dom har fått vara kvar. Dom älskar Folkhögskolan, det är inte det, men fortfarande kan dom se en frustration över att det är fortfarande det här limbotillståndet: Jag kommer inte bli färdig, jag behöver ett jobb, jag får inget jobb för jag pratar för dålig svenska, och det är jättesvårt att göra utredningar som är hållbara, eftersom dom har det här med andraspråket. Så att ... alltså det är jättesvårt. (G115)

Hera, specialpedagog vid folkhögskola, och hennes kollega, får frågan om det är något ytterligare de skulle vilja ta upp innan intervjun avslutas. Hera återvänder till ett ämne hon berört tidigare i intervjun - hanteringen av asylsökande människors psykiska ohälsa.

Hera: Alltså, den här sista föreläsningen som jag var på, då var det en forskare som sa att deras ryggsäck där, det traumatiska som dom har varit med om, eller som dom bär med sig, att det är så stort att det är inte ens idé för oss att i det här läget börja peta i det. Utan dom har kapslat in det så stenhårt, så det är bättre att det får vara där, inkapslat, och att dom får lära sig att leva livet med den här, ja, stenen där nånstans. Sen om man skall börja peta i den sen, när dom väl har ett etablerat liv här, det hade han väl inga åsikter om, om jag förstod det rätt. [...] Och det kan jag tycka är lite svårt ... därför att det här vardagliga dåliga måendet som inte är ... ja, som ändå existerar, det måste man ju ändå handskas med, och var går då gränsen för det som man inte klarar av att ta hand om. Som det behövs proffs till. Och den balansgången där, den tycker jag är lite svår. Ibland så tänker jag "nej men fråga inte, för jag vet inte vad jag skall göra med svaret". Alltså har jag nånstans att skicka den här personen om den går sönder nu framför ögonen på mig? Det dragspelet det saknar jag väl litegranna. Hur man hanterat det.

[...]

Hera: [fortsätter efter kommentar från intervjuaren att personen ändå måste berätta allt det svåra i asylintervjun] Då fick vi information härifrån från regionen, eller landstinget, att dom

hade nån sån här asylmottagning som skulle kunna prata om såna här frågor. Det var ett eller två år sedan. Och då ringde jag upp. Då hade dom ju inte ens tolkar där, utan då skulle dom ha tolkar på telefon så att då bara la jag ner det, dit vill jag inte skicka dom. För att då ... det är ingen ny situation, då skall dom sitta där igen och prata via nån annan. [...] nej, så att det finns inte heller nånting i sjukvården som tar emot, om det nu exploderar eller öppnas upp: var gör vi av dom? Var? Psykakuten tar ju inte emot dom heller. (G115)

Inga, hälsoinformatör, får frågan om hon fortfarande måste påminna om att asylsökande har rätt till vård och beskriver hur vårdpersonalen svarar då den sökande ringer - och när det är hälsoinformatören som ringer upp. Då erinrar sig vårdpersonalen vad som gäller.

Inga: Nu var det det här projektet som slutade 2019, men under den tiden ringde vi ganska ofta. Och det gör vi faktiskt fortfarande nu när vi svarar i telefon och folk säger att "jag är förkyld och jag vill ta ett covidtest". Då har de ringt till vårdcentralen och så har de inte fått det. Det händer faktiskt fortfarande. Och då kan vi ringa och säga att de [ska få en tid]. "Ja, men de är asylsökande..." "Ja, men de ..." Det finns gamla regler som hänger kvar ibland. [...] "Ja, jaha, ja, ja. Jo, men just det, det finns en tid på måndag". (G131)

Petter, lärare, berättar om problem med att få stöd för vissa funktionsvariationer - men också om att barn med intellektuell funktionsnedsättning tas jättebra omhand.

Petter: Flickor och pojkar som hade någon intellektuell funktionsnedsättning, de togs jättebra omhand tjugofemton, tjugosexton. De fångades upp av socialtjänsten snabbt. De fick ett familjehem som var vana vid det här. De fick bra habilitering. Hela den kedjan. För den är så välarbetad så där åker man bara i och det löser sig. Men om de hade någon annan [funktionsnedsättning], till exempel ADHD, så kunde det ta flera år. Jag har en [pojke] med läs- och skrivsvårigheter, nu blev den skrivsvårigheten klar. "Ja, han är dyslektiker", efter fem år. [...]

Processen har pågått i tre och ett halvt år. Och då säger människan på Danderyd att "ja men språket är för dåligt". Ja men, det går ju med alla andra, varför går det inte med den här? Ta hit en modersmålslärare så kan vi fixa det! Nä det går inte. Nähä.

Men nu är det klart. Nu har han fått sin dyslexidiagnos. Men det ska inte ta fem år.

Intervjuare: Så det du säger är att nätverket runt en människa med intellektuell funktionsvariation, de stödåtgärder som redan finns uppbyggda i samhället, funkar mycket bättre än andra diagnoser som till exempel ADHD?

Petter: Ja. Allt som har med LSS att göra funkar jättebra. Särskolan ... allt det där. Det funkar jättebra. Alltså det är fantastiskt. Det klickar så. Jag har aldrig varit med om att samhället har funkat så bra någonsin, just vad gäller den gruppen. Någonsin. Och det är jätteskönt tycker jag. (G12)

Inga, hälsoinformatör, resonerar kring tillgången på vård och förklarar att det också handlar om att kunna orientera sig i vårdapparaten - och om det finns tolk

Inga: Bara [att] ringa vårdcentralen, det är ... Och så en telefonsvarare som svarar och ... Jättesvårt att förstå. Nej, det är inte bra.

[... tolk] ska man beställa. Men, det är inte så ofta längre, men man kan träffa på vårdcentraler som säger "nej, vi jobbar inte med tolk".

Intervjuare: Hur hanterar man det då?

Inga: Nej, jag vet inte. De som jag har träffat på, då har man försökt på svenska, eller så har man sagt att behöver du tolk får man gå någon annanstans. Så var det ett tag. Jag tror inte det är så vanligt längre. Men det kostar pengar att ha tolk. Och det är jobbigt att jobba med tolk. En del professionella tycker att det är svårt. Det är ett speciellt sätt. Men jag tycker att de flesta är jättebra på det och det är bara självklart att det ska vara tolk.

[...] Hela 1177 är jättesvårt. Här i [Storstad] där vi jobbar så har de inte tolkar. Det kan ta jättelång tid. Man kan ringa och fråga på arabiska och somaliska vissa tider dagtid vardagar i [Storstad]. I [Storstad 2] kan man få tolk om man ringer 1177, men det är så olika. 1177 är ju indelade i regioner. Olika regioner gör lite olika. [...] Den här telefonlinjen som vi bemannar, vi får inte ge några råd eller ställa några diagnoser. Då ska vi hänvisa till 1177. Men då säger hälsokommunikatörerna att det är jättesvårt att ringa. "Det är en kvinna som pratar arabiska med mig, och så börjar hon fråga om sina symptom och då hänvisar jag henne till 1177, för det får jag inte svara på, och det kan jag inte heller. Men då kan hon inte ringa. Hon förstår inte vad de säger på 1177." Så det blir jättedumt. (GI31)

**Det är svårt med de här samordnade vårdplanerna,
det är många som inte vill ... man vet inte
vem som ska samordna, vem som ska kalla,
vem som ska ta ansvar för vad tyvärr.
Annars hade väl det varit ett jättebra forum.**

Kajsa och David, kuratorer, får frågan om de har erfarenheter av att ungdomar har blivit placerade på särskilda ungdomshem (SIS). Detta leder till ett längre samtal om svårigheten att hitta och samordna stöd till ungdomar som söker asyl.

Kajsa: Oh, oj. Nej, jag tänker på rökheroinet som vi hade ganska mycket av i [Mellanstad] 2016, 2017 ... Det spred sig mycket droger, mycket självmedicinering, därför att samverkan med BUP inte hade funkat så bra här. Vi hade ganska många elever som var typ suicidala, men inte tillräckligt för att få hjälp på BUP. Eller fick de det så kände de inte förtroende för den läkaren, och då kom de tillbaka till dem de kände och hade byggt relationer med tidigare. Och sen så viss självmedicinering. Och det är klart, tog man drogpåverkade ungdomar så blev det placeringar på SIS emellanåt. Men så tänker jag också att vi hade problem med att det inte gick att få asylsökande ungdomarna till SIS.(...) Därför att det var ingen som ville ta hand om de asylsökande. Sen när de fick permanent uppehållstillstånd så blev de direkt placerade på SIS. [...] Ja, det var så här, om de hade blivit uppskrivna till 18, det var glappet 18-21-åringar. Hade du PUT, då fick du gå på SIS, men var du asylsökande 18-åring så kunde vi inte göra någonting när vi såg att de var drogpåverkade. De hamnade inte på SIS.
[...]

David: Vi har väl haft en del ungdomar, där jag inte minns exakt var de var i sin asylprocess så att säga, men som har placerats under tiden från oss, hamnat på SIS, och sen kommit tillbaka, och man har försökt att skicka läromedel dit och fram och tillbaka. Och då har det varit droger det har handlat om. Sen minns jag inte exakt var de var i sin process just då.

[...]

Kajsa: [svarar på frågan om det inte också förekommer det omvända, att just asylsökande eller nyanlända placeras på institution utan att några försök gjorts med andra insatser.] Nej, men jag tror att det är nog också ett tecken på att vi inte har haft någon direkt beredskap för att hantera ungdomar med svåra upplevelser i bagaget, och pågående trauman. Vi har fått mycket erbjudanden om såna här grupper, samtalsgrupper, traumabearbetning. Men då har det varit så här att ... det funkar bäst när man har varit med om ett trauma och sen ska bearbeta det, och har landat i trygghet. De här ungdomarna som inte har fått beslut än har ett pågående trauma, och total otrygghet. Och då har grupperna inte heller funkade så väldigt bra, utan de har precis som David säger behövt hjälp med det praktiska i första hand. Jag vill bara säga det här med samarbetspartner och så, jag tänker mig att ... i många fall tror jag att en SIP, [...] alltså en samordnad individuell vårdplan borde ha varit så bra i så många situationer egentligen, där man samordnar BUP, eller psykiatri, socialtjänsten och skola, och så vidare. Men jag tycker att det har varit jättejättesvårt att få till. Det är ingen som har velat göra SIP-möten. [...] Tänk ... jag menar, alla de här ungdomarna, de ska ha en vårdplan från socialtjänsten. Och varför inte då träffas med alla? Om det är socialtjänsten, landsting ... eller vården, regionerna, och skola. Och så träffas vi och gör en helhetsplan tillsammans. Det borde inte vara så jättejättesvårt. Men det är svårt med de här SIP:arna, det är många som inte vill ... man vet inte vem som ska samordna, vem som ska kalla, vem som ska ta ansvar för vad tyvärr. Annars hade väl det varit ett jättebra forum. Men det kanske har utvecklats nu, det vet jag inte. Men senast 2018 så var det väldigt svårt att få till att såna här SIP:ar, för det var ingen som ville ta ansvar för att vara samordnare.

David: Ja, jag tror inte att jag har varit på något sånt vad gäller någon ensamkommande, vad jag minns. Många andra, och det är som du säger, och jag tror för oss i skolan så är det så naturligt att tänka att man måste samplanera med de som finns runt omkring. Men det är det nog inte alltid för alla andra partner som är med, utan man tänker man kan köra sitt på något sätt.

**Det hette så här "Ja, men hänvisa till vårdcentralerna",
men på vårdcentralerna så hänvisade man tillbaka,
"Men gå till skolan, eller gå till psykiatri".
De bollades runt, och till slut så satt de igen där i
kuratorsrummet med högt och lågt, allt, kände jag.**

Intervjuare: Vilka är det som, i det fallet du beskriver, är det socialtjänsten som sammankallar till det, eller vem är det som tar på sig ansvaret i de fallen?

David: Hos oss så vill jag minnas att upplägget är att egentligen vem som helst kan sammankalla. Det har varit massa olika turer kring exakt hur det där ska gå till, men hos oss så vill jag minnas att alla parter ska kunna sammankalla. Men det vanligaste är väl socialtjänsten. I ett ärende jag har nu så är det socialtjänsten som för samman. Men sen ... det som jag tänker att ett SIP-möte handlar om då, att få till någon gemensam planering, eller försöka få till någon samsyn, det är det jag jobbar med hela tiden oavsett om det är ett SIP-möte eller inte, att säga "Så här tänker vi kring skolan om den här ungdomen, hur den ... Så här ser dagarna ut. Hur tänker du? Vad kan du stötta med? Ska jag sitta och prata om

samma saker som du pratar om?”, om det är psykiatrin till exempel, att vi inte gör det. Det är en sån grej som jag brukar tänka på. Om det funkar, sånt där. Så det är så naturligt att tänka ... och precis som Kajsa säger, så borde det inte vara så svårt. Men jag tror att vad mycket av det handlar om är att ... återigen, att det här har varit en så snurrig situation, det har varit så många ungdomar. Även socialsekreterarna är nya i vad det var för något som kom. Så jag tror att man ... alla famlade runt bara.

Kajsa: Ja. Men där blev elevhälsan så viktig, för vi fick vara första linjen. Vi kunde inte hänvisa till specialistpsykiatri, för det här var inte någon psykisk sjukdom som de här ungdomarna led av. Det var mycket sorg, mycket saknad, mycket ensamhet. Men det var inget som psykiatrin här i [Mellanstad] kunde ta hand om. Inte heller vårdcentralerna så mycket. Och det var mycket sömnproblem och så vidare. Det hette så här ”Ja, men hänvisa till vårdcentralerna”, men på vårdcentralerna så hänvisade man tillbaka, ”Men gå till skolan, eller gå till psykiatrin”. De bollades runt, och till slut så satt de igen där i kuratorsrummet med högt och lågt, allt, kände jag. (GI20)

Alltså har man har slagit ut tänderna, då tycker ju jag att det skulle vara vettigt att ha lite tändar. Men det är inte alla överens om - "de har ju klarat sig hittills".

Sandra, Kristoffer och Kicki, tandläkare, diskuterar begreppet "vård som inte kan anstå", dvs den nivå av tandvård som asylsökande och papperslösa vuxna enligt lagen har rätt till.

Sandra: Det är enorma problem med begreppet.

Kristoffer: Ingen annan än tandläkaren gör bedömningen, men det skiftar mycket från patient till patient. Ju mer tandvård man fått tidigare, desto mer behöver man.

De som tigger har aldrig haft tandvård, det kan vara lätt att behandla akut. Men en patient från Syrien som har mycket gjort i munnen, det kan vara komplicerat att åtgärda. Mycket av det man ser motsvarar inte vad vi skulle bedöma som god tandvård.

[...]

Kristoffer: Om det kommer nån akut med stort behov på grund av dåligt jobb i munnen så hjälper det inte att "stötta huset om hela grunden behöver göras om". En annan har inget gjort men stora behov.

Även om vården kan anstå så fordrar det ändå uppföljning, fortsatt behandling. Svårt att förhålla sig till när asylprocessen är väldigt lång.

Sandra: Väl formulerat. Vi pratar på olika kliniker om det här och då brukar jag ta in tidsaspekten. Begreppet kommer från samarbete mellan landstingen. Om jag åker till Åre och bryter benet så gipsas jag där ändå. Det är vård som inte kan anstå. Det begreppet har lånats in till ett helt annat sammanhang, med människor i långa asylprocesser eller papperslösa hela livet. Hur länge kan det anstå?

Intervjuare: Finns det inga riktlinjer som man bestämt i olika kommuner?

Sandra: I [Region] finns det en tandvårdsenhet som har gått ut med "beslutsstöd". Där är det listat sånt som kan vara tandvård som inte kan anstå.

[...]

Kicki: [svarar på vad tandvård som inte kan anstå kan vara enligt listan] Till exempel rent akut, ramlat och tänderna gått sönder. Sen handlar det om behandling som uppstår på grund

av en akut behandling. Om man har en tandinflammation och borrar ett hål i den så behöver man göra klart rotfyllningen. Det bör ingå enligt listan. Sen är det ersättning av tänder: Om vi tar bort tänder tex då man ramlat så kan man också få en provisorisk ersättning, temporär protes.

Men vi har ju många som kommer till Sverige utan tänder, där är det inte lika självklart. Alltså har man slagit ut tänderna, då tycker ju jag att det skulle vara vettigt att ha lite tänder. Men det är inte alla överens om - "de har ju klarat sig hittills".

Men jag blir så arg när jag inte får mina förslag godkända, så jag brukar få dem godkända. Det är så här: om man ska göra nåt som är dyrare än 12.000 så måste man skicka en förhandsbedömning, alltså för asylsökande och papperslösa. Då måste det bli godkänt innan man får börja. Även om man har jättestora kariesangrepp så kan man få göra en långtidsprovisorisk fyllning. Även om man har jättestora konstruktioner som hotas så kan man få laga karies där.

Det står även att man ska överväga om det är bättre att ta bort tanden än att göra en rotfyllning.

Intervjuare: Långtidsprovisorisk???

Kristoffer: Det är inte självklart för en tandläkare heller. [...] Det betyder att det är en provisorisk fyllning men ska ändå hålla några år.

Intervjuare: Gör man det på vem som helst?

Kristoffer: Ja, oh ja. (GI32)

Tandläkarna Kristoffer och Sandra diskuterar konsekvenser av den begränsade rätten till tandvård, bland annat hur patienterna reagerar.

Kristoffer: Det är väldigt olika från patient till patient. Det finns allt från dem som kräver att de ska ha fullständig tandvård direkt i stolen hur stora behov de än har, men det finns också de som är jättetacksamma för det lilla.

Sandra: Ett problem som jag ser är att vi är vana vid att man inte fokuserar bara på ett problem. Men med det här systemet så blir det att man fokuserar på det som patienten klagat på, den tanden. Men då vill man ju gärna ta en bild på andra tänder, det ser säkert likadant ut? Egentligen får man inte det. man ska vänta på att folk får ont, det är ett problem.

Intervjuare: Hur löser du det?

Sandra: Vi tar en bild till.

Kicki: Man ska ju alltid behandla patienter enligt ... Sen kommer en patientgrupp där man bara ska se ett problem, det strider helt mot principer om oral hälsa. Det måste vara svårt. (GI32)

Kicki och Sandra, tandläkare, reflekterar över vad som är diskriminering och vad som är generella brister. Kicki kommenterar inledningsvis de frivilliga insatser som finns på vissa håll i landet.

Kicki: I [Mellanstad] har det inte funnit nåt liknande. Därför är det inte lätt att veta vart man ska vända sig. Man känner inte heller till det här med folktandvården eller hur man gör. Och tandvård är väldigt dyrt.

Sandra: Tillgången till vård kan vara en grej. Många folktandvårdskliniker har inte tid. I första hand akuta patienter, i andra hand barn, på typ femte plats kommer vanliga vuxna som

betalar för sig. Det här med vård som inte kan anstå kan lätt bli nedprioriterat, när man har listor med folk som man har lovat att kalla.

[...] Vi hade en patient som sökte till folktandvården på en liten ort, hon behövde nya proteser. De avvisade henne, inte för att hon var asylsökande utan för att de inte hade resurser. Hon åkte tåg en gång i veckan och kom till oss. Det var inte ens en diskriminering, de kunde inte ta emot nya.

Intervjuare: Kan det vara så att asylsökande kan ha svårare att kriga för att komma in?

Sandra: Det tror jag, generellt. (GI32)

Tandläkarna diskuterar konsekvenserna av att fler unga är papperslösa, men konstaterar att tandvården ofta är akut - de vet inte vilka konsekvenserna kan bli på sikt.

Sandra: De är skrämmande att se ett ökat antal ungdomar som blir papperslösa, det har det inte varit tidigare. Att man är i 19-20-21-årsåldern och blir papperslös. Det spelar ju inte så stor roll för tandvården. [...] Men att vara i situationen att ens LMA-kort går ut, det är alltid en risk. Risken är alltid större när det gäller sjukvård än tandvård. Man tappar kontinuiteten om man har en kronisk sjukdom, behöver recept osv. Många blir avvisade när de har ett utgången LMA-kort.

Intervjuare: Blir det ett problem med de långa asylprocesserna, har ni sett konsekvenser av det?

Kristoffer: Man träffar patienten en gång och sen ser man ju inte patienten igen. Så jag ser inte konsekvenserna av vård som inte kan anstå.

Sandra: De som går kontinuerligt är ju barn, så vuxna kommer ju bara när det uppstår ett behov. Det är klart att leva så att vara asylsökande under många år är. ... Det kan få konsekvenser även för barn. Man gör till exempel inte tandställningar, för att barnet inte ska bli utvisad och inte få uppföljningen. Det är farligt att gå omkring med sånt i munnen. Är man då asylsökande i tolv år - jag tänker på en speciell tjej - så ... Det kan ju vara stora behov som inte blir tillgodosedda.

Sandra: Det skulle kunna finnas alla möjliga lösningar, det gäller bara att även specialisten som gör tandställningen är modig. Så bråttom kan det ju inte vara. (GI32)

Inga, hälsoinformatör, svarar på frågan om några av dem hon arbetat med lyckats få permanent uppehållstillstånd.

Inga: Vi bemödade oss att skriva bra betyg [skratt]. Och sen har de fått ... En kille fick jobb ... han var apotekare från Syrien, och då fick han med hjälp av sina erfarenheter och sitt betyg och sitt trevliga sätt jobb på apoteket i [Mellanstad]. Och en av de som jag tog med mig, han var läkare från Afghanistan och han har jobbat som fasen. Och nu kom han in på utbildningen, att få svensk läkarlegitimation. Så den går han. Det är inte lätt att komma in där, men han har fortfarande inget permanent uppehållstillstånd, så ...

[...] En kille från Syrien, han har fått (permanent uppehållstillstånd) nu, efter fem år.

Så han är glad [skratt]. Men det är också en (bild av) hur det kan vara. Han är jätteduktig, lärde sig svenska fort. Och är ekonom ifrån hemlandet och har sökt socionom i Sverige och kommit in. Men han kan inte gå den, för han måste försörja sin familj hemma i Syrien. Så han har inte råd, tycker han, utan han väljer att jobba med olika jobb så att han kan skicka pengar till mamma och pappa och sina syskon. (GI31)

Mående och traumatisering, utsatta grupper

Angelica och Nora, psykolog respektive sjuksköterska på flyktingbarnklinik, diskuterar de ungas mående, trauman de haft med sig.

Angelica: Som psykolog har jag före jag kom hit [arbetat] i princip bara med människor som sitter inlåsta på Statens Institutionsstyrelse och på häktet här i [Storstad]. Och där sitter ju en del i väntan på deportation och så. Många av de ungdomarna som döms till slutet ungdomsvård, och även på häktet, har de erfarenheterna även om de inte ... här kommer man för sin ohälsa, dit kommer man kanske för brottsmisstanke, men många hade det med sig i sitt bagage. Många var väldigt svårt traumatiserade. Det är kanske inte det man läser på tidningsrubrikerna, men så är det.

[...]

Det är psykiatriska behov. Alltså att barnen är oroliga, koncentrationssvårigheter, mycket mardrömmar.

Nora: Stressymtom. Och sen mycket smärtor ... Vissa har problem som är egentligen välutredda somatiska problem, men de har inte förstått vad som har gjorts, och de har inte kunnat förstå att de har blivit utredda, utan söker igen och igen för samma sak på olika ställen.

[...]

Jag skulle nog tro att [trauma] är en av de vanligare diagnoserna här. Det är ju PTSD eller komplex PTSD. Sen kan det vara ... ja, depression. Annars alltså stress. Mer ospecifika stressymtom om man inte uppfyller PTSD-diagnosen. Och sen är det alltid somatiska grejer också såklart.

Intervjuare: Och när du säger komplex PTSD, vad tillför "komplex"?

Nora: Ja, det är inte riktigt mitt område, eftersom jag inte är psykiatriutbildad, så om jag inte kan svara uttömmande så kan Angelica fortsätta, men enkel PTSD, det är när det är enstaka händelser eller så, en traumatiserande händelse, alltså kanske en händelse när man har trott att man ska dö och så vidare, och som man får symptom av. Flashbacks och mardrömmar, kanske, och överspändhet och de andra kriterierna. Medan komplex PTSD, det är att många av våra patienter har flertalet trauman, kanske av olika slag, som är staplade på varandra. Och då är det mycket svårare att behandla. Det kan vara både att man har råkat ut för en som man uppfattar som en livshotande händelse, det kan vara både i ursprungslandet plus en traumatiserande flykt när man kanske såg människor dö eller man blev utsatt för övergrepp och såna saker, plus kanske alltså den otryggheten som kan vara här när man befinner sig här. Men jag kan nog inte förklara mer än så. Det är trauman eller olika typer som ligger på varandra, och som gör att det är mer svårbehandlat och kräver längre tid. (GI30)

Nora, sjuksköterska på flyktingbarnklinik, angående kraven på ungdomarna vid familjeåterförening.

Nora: När familjerna kommer, då blir det barnet som de kommer på anknytning till som får bära väldigt mycket av den bördan, och vara samhällsguide för sina föräldrar. Vi har haft

patienter som det har gått bra för i skolan och det är verkligen på väg upp, och sen kommer familjen och de kraschar i princip, för att det blir så ... De ska fixa. Det blir de som ska svara på alla frågor och tolka för föräldrar och så vidare. Det kan bli en väldigt tung belastning också. Samtidigt som det är det som de har längtat efter allra mest. (GI30)

Kajsa och David, kuratorer, får en fråga om vilka behov de ser hos ungdomarna de möter. Kajsa inleder med att reflektera över hur det är att behöva bli vuxen tidigt. David instämmer, med exempel på allt de kan råka ut för.

Kajsa: Ja, att jag tycker att vi har släppt dem ensamma alldeles för tidigt. Så nu har vi ganska många ungdomar som är 20 år, och som kom som 15-åringar för fem år sen, som nu kanske omfattas av gymnasielagen och ska ut och hitta fast anställning, hyreskontrakt och allt det som krävs för permanent uppehållstillstånd. Och som aldrig någonsin har lärt känna en vuxen människa i Sverige, och som inte har kommit med sina föräldrar. Jag tycker att vi har gjort dem så otroligt viltsna så många. Så jag ser behov av ... och det har jag sett hela tiden, att vuxna ska finnas där som stödpersoner och lotsa in i svenska samhället. Men sen är det massa andra stödbehov. Jag menar bostäder, hjälp att få med betygen som krävs för examen, som sen krävs för jobb och så vidare. Men framför allt som kurator så har jag hela tiden tänkt att vi behöver emotionellt stöd. Så att allt från emotionellt stöd till övrigt, att ... hjälp in i att bli vuxen. Sen håller jag med David om att de är fantastiska. De klarar sig jättejättebra jättejättemånga, men jag ser också ganska många som tyvärr fastnar i droger till slut. Psykiatri - alltså det är så många bitar.

[...]

David: Ja, absolut känner jag igen mycket av det. Just det här med vuxenrelationer är superviktigt för dem. Det som jag tänker som är ganska skönt i vår roll då, kontra det Kajsa beskriver med socialsekreterare, är att vi har inga ... vi delar varken ut några betyg eller tar några beslut. Utan vi kan bara stötta och pusha och slåss för dem, vilket ju gör att man har en ganska enkel roll på så vis, att man behöver inte ta så mycket tuffa beslut. Förutom kanske de här drogtester och sånt där, och den delen kan man ligga på och tjata om. [...] Så därför tänker jag att mycket blir att försöka etablera såna kontakter på olika sätt. Kan man lyckas hitta något familjehem, eller kan man lyckas hitta något boende, eller kan man ... så där. Och så blir man, precis som Kajsa säger, helt bestört över hur det är på många ställen. Jag har varit till ställen här i [Mellanstad] där de har boenden, där jag ... ja, men där man måste göra anmälningar för att det är så dåligt. Och jag har pratat med rektorer som också har ringt till chefer, för att det är för låg nivå, och att de blir så utnyttjade på ett sätt som är väldigt beklämmande, så jag inte förstår riktigt hur man kan göra som en vuxen person i ett välmående land, att utnyttja folk så mycket som de gör ekonomiskt och med lagar och regler som de inte förstår, och ... Så den delen är tuff att se, och samtidigt väldigt, väldigt lärorik att vara i de turerna som de här ungdomarna är, [se] hur svårt det är. Det är svårt för en annan att förstå hur Försäkringskassan funkar till exempel, eller vad det nu är. Så spannet för dem att hänga med i de turerna när det är ekonomi och boende, ja, det är jättetufft. Så jag känner igen mig jättemycket. Och även i Kajsas inledande resonemang också, i hur mycket man kan göra, och vad man ska räkna till för så pass många personer med då. Hur mycket kan man jobba med det som sker utanför skolan? Så det är en balansgång hela tiden. (GI20)

Kajsa, kurator, reflekterar över kuratorns roll och ungdomarnas utsatta situation i anslutning till en längre diskussion om förändringar i rutinerna och ansvarsfördelning mellan lärare och kuratorer på skolan.

Kajsa: Ja, att du trycker på skolkuratorns viktiga roll, fatta vilken viktig roll. Det är spindel i nätet, det är det som skolkurator kan vara. [...] Jag har tyckt hela tiden att skolkuratorns roll är så viktig runt de här eleverna, just för att också stötta övrig personal, som du säger. Och en stärkt elevhälsa också. Och jag tycker att man har pratat väldigt mycket om att lärare ska kunna undervisa nyanlända elever. Men det är inte jätteofta som man lyfter upp skolkuratorns centrala roll. Men det tyckte jag att när du säger så där, så förstår man verkligen att det är skolkuratorn som kan ta emot och sen slussa vidare. Och i början så fanns det ingenstans att slussa vidare, så då gjorde vi typ allt. Men som du säger också, vårt uppdrag är egentligen att eleverna ska klara skolan. Men då var det länge så här "Ja, men hur klarar de skolan utan boende, utan mat i magen, utan ... att de är i trauma, de är kris", bla bla så där. Så då försökte vi göra allt.

"De här ungdomarna sov på gatan på natten, och tvättade strumporna i handfatet i skolan. Men de kom till skolan, för det var tryggheten."

Sen tror jag att vi har börjat sortera och prioritera och i alla fall jag har fått släppa väldigt mycket. Jag inser att jag kan inte, det går inte att göra allt. Problemet har varit att det känns som att ingen annan heller gör de där sakerna. Det fanns ingen som hade ansvar för att fixa boende för de som blev uppskrivna till 18. Jo, då var det boenden i [avlägsen kommun]. Men sen har civilsamhället blivit allt starkare, så nu kan man lotsa vidare. I [Mellanstad] har vi matutdelning en gång i veckan, vi har rådgivning. Alltså, det finns massa olika ställen dit man kan nu slussa ungdomarna. Och det gör att jag har kunnat fokusera. Jag har tänkt att jag får fokusera på ungdomarnas mående och relationsbygge, och ge hopp och bekräftelse. Därför att jag har också märkt att ungdomarna klarar väldigt, väldigt mycket när de väl får bekräftelse och bara någon som lyssnar. Sista tiden som skolkurator så ... jag menar, de här ungdomarna som sov på gatan på natten, och sen så kom och tvättade strumporna i handfatet i skolan, ja, det var det de fick göra. Men vi skrattade och vi kramade dem, det var på den nivån till slut som det landade. Och jag menar, de kom till skolan, för det var tryggheten. Så att jag tänker att dels har vi förändrats ... jag har förändrats jättemycket i mitt sätt att tänka vad jag kan göra och inte ska göra, och vad jag kan ta på mig. Och sen också vad som är allra viktigast, jag märker det att det viktigaste är ändå att de får ... de kan komma och berätta hur enormt dåligt de har det, och i stället för att vara hemlösa så kanske någon blir utnyttjad på svartarbete men får sova gratis på restauranggolvet. Men åtminstone så vet jag då var den sover på natten, och den får mat från restaurangen. Och det funkar. Det är vidrigt, men det funkar. Och kan jag då bekräfta eleven och säga att "Ja, men jag tycker du är fantastisk som kämpar", och undanhålla dem från att börja med droger eller sälja sina kroppar, då är det ... nästan att man får tänka att det är good enough, för att annars så ... man pallar inte som skolkurator annars heller. Så att jag tänker att jag har förändrats så mycket på så himla många vis. Behovsskulden och ja, allting. (GI20)

Sten, jurist, svarar på frågan om förändringar i förutsättningar för hans arbete sedan 2015 – och reflekterar över att afghaner är så utsatta)

Sten: Nej, jag vet inte det. Jag vet bara att mina klienter är extremt många afghaner och många är väldigt traumatiserade och då är de väldigt hjälpbehövande. Jag kan inte säga faktiskt att det är nån förändring, de var lika hjälpbehövande innan och det var ganska svårt att hjälpa dom då också. Jag vill bara säga också att ibland när de är traumatiserade och jag har intyg, då försöker jag få [...] en god man för vuxna. Det försöker jag också ibland få till för dom för då har man nån som kan hjälpa till och bevaka bevisinsamling och så vidare och det har jag fått till några stycken. (G117)

Petter, lärare, beskriver att de ungdomar som kom när så många andra var på flykt också har utsatts för mer trauman på vägen, och har behövt hjälp för detta i Sverige. Han ser att de som kommit senare inte har fått motsvarande stöd, men att det kan bero på att de inte genomlevt samma resa.

Petter: Det som jag tänker är att de som kommer nu inte är lika traumatiserade som de som kom tjugofemton, tjugosexton, tjugosjutton. De pojkar och flickor som kom tjugosexton, tjugosjutton hade rätt så mycket kroppsliga skador. Vad de hade varit utsatta för på vägen till Sverige, framförallt de som kom via Italien och Parisrutten hade ju ofta trasiga underliv, som ... som man knappt kan prata om ... vad som hade hänt på resan. Och hade ju trauman av det. De som tog den andra rutten, de hade ju andra skador på kroppen och själen som kanske inte syntes så mycket, men som kom upp lite senare. Så det var ju mycket med bup-kontakter, kurator-kontakter, sjukhus, läkare, operationer. Den delen. Psykofarmaka. Den delen ser inte jag nu. Inte på samma sätt. Inte i den mängden, inte den omfattningen alls.

Intervjuare : Och hur hänger det ihop tänker du?

Petter: Jag tänker att de som kommer nu, de som kommit under det senaste året, de kommer under mer ordnade former. Den här massinvandringen som vi hade...den resan som unga barn gjorde...de kanske var tolv år när de lämnade Iran och tog sig till Turkiet. Vad de blev utsatta för på den vägen ... jag tror inte att någon kan föreställa sig vad sådana barn har varit utsatta för på den vägen för att skaffa ihop pengar sista resan Paris - Stockholm. Eller Paris - Malmö. Både flickor och pojkar. (G12)

Lena, lärare, om svårigheten att få stöd för ungdomar med olika typer av trauman eller funktionsnedsättningar. Det börjar med frågan om hon har erfarenhet av särskilda behov bland dem hon mött.

Lena: Jag tänker att det beror på vad man lägger in i begreppet särskilda behov. Men såklart, trauman, övergrepp, psykisk ohälsa. Väldigt mycket psykisk ohälsa. Ängest, stress, suicidförsök. Absolut. Men sen ja, det finns ju asylsökande med dyslexi t ex på min skola också. Då kan en del tänka att det är språkförbistringar eller att personen inte är tillräckligt bra på svenska, men det har ju inte med det att göra. [...] Här finns det en diagnos, men sen kanske inte det funkar jättebra från elevhälsans sida. Det glöms bort och se så måste man påminna alla om det tusen gånger.

[...]

Intervjuare: Vilka möjligheter har skolan att hjälpa elever som till exempel är traumatiserade?

Lena: Jag har inte jättemycket ... de ungdomarna har gått på andra skolor framförallt. Hos oss har det funnit kuratorkontakt och sådär. Jag har inte tillräcklig insyn för att veta om det har funkat bra eller dåligt. Sen så vet jag ungdomar på andra skolor som har haft kontakt med kurator. Men i de här fallen har det ju krävts mer. Det har krävts att åka till psykakuten mitt i natten och sådär. Så skolan kan ju absolut stötta upp, men efter skoltid så är det ju svårt. Och det händer ju ofta att ungdomar mår som mest dåligt nattetid.

Intervjuare: Ja just det. Precis. Är skolan engagerad i att förmedla den typen av kontakter? [...]

Lena: Ja, det tror jag att de kan. I [Mellanstad] har [frivilligorganisation] en mottagning för papperslösa, som elevhälsan också har hänvisat till. Elevhälsan gör väl så gott de kan utifrån förutsättningarna tänker jag. Men det kan vara svårt, och kötiderna till BUP [barn- och ungdomspsykiatri] är långa, till exempel. Har man dessutom inte ett fullt personnummer så får man inte direkt gå före i kön, utan kan snarare bli bortglömd. Man kan ibland bli hänvisad till vuxenpsykiatri fast man egentligen är under 18 och så. (GI2)

Matilda och Pia, familjevårdsinspektörer, och Sam, socialsekreterare fick frågan om de som socialarbetare möter barn utan vårdnadshavare som även har PTSD eller liknande. De exempel kom upp som första svar på frågan rörde dessa ungdomars konfrontation med myndighetssverige.

Matilda: När jag jobbade som jourhemskonsulent i Stockholms stad, då var det en knepig roll, för att då har man inte ansvar för ärendet utan man har ansvar för jourhemmet och så ska man möta olika socialsekreterare som har ansvar för ärendet. Då kommer jag ihåg ett jourhem. [...] Det var en pojke från Eritrea som hade flytt över Medelhavet och bodde hos den här kvinnan. Hon kommer också från Eritrea. Och första gången som socialsekreteraren kom dit efter några veckor och aldrig hade träffat den här pojken, aldrig hade varit hemma i det här jourhemmet då satt hon ... Dessutom satt hon med någon jävla dator och skrev - det känns som hos polisen när socialsekreteraren sitter med sin laptop. [...] Han hade också varit tillfångatagen i Libyen och sen åkt över Medelhavet. Och så frågar hon så här: "vad är det svåraste du har varit med om?" Nej, men det var bara ... Det var hemskt, tyckte både jag och jourhemmet och självklart den här pojken också. Man kan möta människor på olika sätt och hantera det på olika sätt. Men vi möter ... Det är klart att de är traumatiserade, de flesta ensamkommande barn som vi träffar. Ja.

Pia: Ja, det tror jag. Eller alla kanske. (...)

Matilda: Det är många som har varit sexuellt utnyttjade och massa såna övergrepp som har skett i deras liv. Och det kommer såklart fram [...] mycket senare i ett ärende. Och då har det oftast havererat på olika sätt i olika familjer eller boenden innan man förstår varför det här inte funkar på riktigt. Ja, men det är klart, man träffar massa ungdomar som mår dåligt och har varit med och jättehemska saker.

Sam: Jag hade ett särskilt ärende som handlade om en ungdom som hade varit utsatt av polisen i sitt hemland. Och när vi satt och pratade om vad man ska tänka på här i Sverige och jag gav honom information i fall han till exempel hamnar i en konflikt eller han känner sig i behov av polisen, då sa jag "du ringer det här telefonnumret". Då sa han "nej, nej, nej, nej". Alltså han blev jättestressad. Han säger "nej, ingen polis, ingen polis". Jag kan säga att det var bra att se hur människor kan reagera på saker som kanske vi inte lägger på mycket vikt om. Till exempel jag skulle aldrig vara jättestressad av prat om polis. Men den ungdomen blev jättejätterädd och ville inte ha någonting att göra med polis. (GI29)

Katarina, diakon, lyfter barnfamiljernas problem och svårigheterna att överhuvud taget hålla samtal. Det finns många barn utan vårdnadshavare, men också många som stöttar dem.

Katarina: det man kan säga rent generellt är väl att vi får en del ensamkommande till oss. Min upplevelse är dock att det är många olika aktörer på olika sätt som stöttar ensamkommande. Alltså, både privata personer men olika också ... ja, men [räknar upp frivilligorganisationer], så att ... Och sen så är det också en diakon som har aktiviteter med ensamkommande specifikt. Så att de kommer till oss när det är mycket problem som de behöver ... så där att man vill få förtydligat eller vad man vill. Men just nu är det inte det som är huvudgruppen, de får stöd på annat håll, utan hos oss är det som sagt just mycket att man har rättigheter men inte får tillgodose sig dem så att säga. Eller att man märker när rättigheterna abrupt tar slut av olika anledningar. [...] Vi hade en period när det var papperslösa, barnfamiljer just, där de äldre barnen går i skolan men där de yngre barnen är då utelämnade till sina föräldrar som inte mår så bra, vilket gör att det påverkar ... Alltså, det var så tydligt när man såg på hur de här små barnen, hur de känner av stämningen hos sina föräldrar när man träffar dem, alltså så där. Och de kan ju inte göra någonting om de är med sina barn, för att de måste ju ha med sig dem överallt. Så där försökte vi när vi hade såna personer som kom till oss, att en av oss tog barnen och gick iväg och gjorde någonting annat medan en fick ta hand om asylärendet, för att det var som att det gick inte ... Vi förstod att föräldrarna inte kunde göra så mycket annat men det var inte så optimalt i förhållande till situationen. Och där började vi arbeta med att försöka få kopplat till förskola för papperslösa just av den anledningen. Och det var inte så enkelt ... Vi kunde använda oss av våra egna förskolor vid något tillfälle. Men vi försökte få det till att lyfta det på kommunal nivå, att det här ett problem som man behöver ta ansvar för, men det har inte gått.

Intervjuare: Vad var svaret då och hur lyfte man det? Eller ni?

Katarina: Åh, det här var några år sen nu men svaret, det var att det är inte möjligt bara, alltså så där. Det finns inget utrymme för det, så det hade man inte. Så att det var inte ... Och vi hade inte tillräckligt många exempel för att det skulle kunna bli ett systemfel, som det faktiskt är. (GI26)

Johanna och Karoline, socionomer, har berättat vilket dåligt arbete kommunen gör för att hjälpa asylsökande människor med bostäder till rimliga priser. Detta väcker Karolines tankar på en särskilt utsatt grupp - kvinnor med barn.

Karoline: Kvinnor som kommer hit, kvinnor med barn, de är så utsatta så det finns inte. De har ... Ja, jag skulle nog säga att de har det värst alltså, absolut. [...] Nej, men just det här att de kommer hit och de har inte språket många utav dem, de flesta har inte det. Det kanske finns folk från Syrien som är högutbildade, men om vi tar de här afghanerna, eller de som kommer från Somalia, eller så vidare, så är det många som inte har det av naturliga skäl ... eller Eritrea. Och då är det så här, de kommer inte hinna med det här på två år, och så är de ensamma med barn. Och så ska de försöka uppfostra de här barnen utan ett språk, men inga möjligheter att få ett jobb till exempel, det är så mycket det här med arbete, du ska jobba och göra rätt för dig. De kommer aldrig att komma ut i något arbete, vi har kvinnor i min ålder, de kommer aldrig att komma ut i något arbete. Men det är det man gör, du ska gå till arbetsförmedlingen, du ska gå på sfi, och jag tror att hälften inte ens fattar vad det är de gör på dagarna. Jag pratade med en kvinna som är ... ja, hon och jag är jämgamla, och jag sa så här, "Men hur går det?" "Ja", sa hon, "Jag springer på sfi, och sen så måste jag dit", "Men

varför det?" "Ja, men de säger att jag måste göra det". Alltså, hon har inget sammanhang i det här, hon fattar inte vad det är för och blir jätteisolerad då. Sen finns de väl dem som klarar sig säkert bättre, men fasen vad folk far illa i det här.

Intervjuare: Vad är det för kontakt som du har med henne, hur söker hon dig, till exempel den här kvinnan som du pratade om?

Karoline: Jag har haft hennes son som ensamkommande, 2016-2017. [...] Vi har bråkat mycket han och jag, men vi är jättetighta, så då har jag självklart fått lära känna hans familj också. Och det har varit det bästa som ... Det här är också så sorgligt, för det här är så negativt. Men de är så glada, "Nu kommer min mamma och min syster", sen så blir det så mycket elände och sorg på vägen, det här med bostad, pengar, jobb ... att han var den som skulle hjälpa dem när de kom, och han gick samtidigt i skolan. Nu är de ganska etablerade, de har varit här ett tag och är väldigt tighta i den här familjen. Men så här, de kom hit och är så glada, nu ska det bli bra, och så blir det inte det. (GI23)

**"Vi står lite vid sidan om och ser hur de snubblar,
och så drar vi oss tillbaka och säger,
"Hoppsan, vad var det vi sa?"**

Johanna och Karoline, socionomer, har berättat om svårigheten för ensamkommande ungdomar att navigera i förhållande till samhälle och socialtjänst. De får en fråga om hur det är för andra grupper, som till exempel människor med någon form av funktionsvariation, PTSD, eller tidigare traumatisering och hur sådana behov bemöts i deras verksamhet. Samtalet leder vidare till en bredare diskussion om hur samhället sviker särskilt utsatta grupper. Men det börjar med den direkta frågan om hur det går för till exempel traumatiserade personer.

Johanna: Då går det åt helvete ...

Karoline: Det går åt helvete. Alltså, det är ingen idé, därför att det finns ingen ... Och speciellt om man är asyl, då finns det ingen som tar emot om man har någon som helst psykisk problematik. Problemet ligger väl åt båda håll lite också, för att det är många som inte vill ta i att de kanske mår väldigt dåligt.

Johanna: Ja, det är svårjobb. Vi har försökt att jobba med en del och hjälpa, och det är tre steg fram och tre bak. [...] Men man kanske kan hålla över vattenytan i alla fall, men det är svårt ... De är såna som kanske skulle behöva en placering till [de fyller] 21 i alla fall. Så det har vi några som bor i eget boende. Som han som höll på och skar sig i armarna, är jättesjuk, och även dricker och så där, och han skulle inte bo så där.

Karoline: Nej.

Johanna: Så att det ... men det är jättesvårt även om vi gör vårt bästa, men ...

Karoline: Men det är som när man då förklarar vad som har hänt här - det kan vara så att det har gått så långt att jag börjar bli knepig i skallen - men om man försöker förklara att det här har hänt, det här har vi varit med om, det här har vi sett så blir man inte riktigt trodd. Men jag tror att det handlar om att man inte ... det är ett annat värde, vi pratar ett annat människovärde här. Vi hade folk som har kommit hit med ganska stora funktionsvariationer, fysiska, som det har tagit lång tid innan de ens fått någon form av insats. [...] Som vår lilla tjej, där de inte ... Mamman rullstolsburen, och är ensam med tre flickor, och vi hade inte vetat det här om det inte var så att lilltjejen blev anmäld till oss då på barn och unga.

Johanna: För att hon var trött i skolan och så hade man ett blåmärke som man inte visste ...

Karoline: Ja, men där satt mamma utan hemtjänst eller hjälp då. [...] Överlag tycker jag att man har fått en rätt krass människosyn.

[...]

Johanna: Ja, men sen handlar det inte bara om socialtjänsten. Det är en större fråga. Jag tänker så här, bostadsproblemen i landet. När de [nyanlända etableras] i landet så får de boende två år, och så tar vi hit kvotfamiljer som i princip alltid har särskilda behov. Ofta har någon funktionsvariation eller någon fysisk sjukdom, eller någonting. Och så ska de som kanske står jättelångt ifrån arbetsmarknaden dessutom fixa ett boende, och så har de fem barn, olika skolor, och ska ta sig ... Det är som gjort för att misslyckas. [...] Jag menar inte att socialtjänsten ska vara bostadsförmedling, det bästa vore om det fanns bostäder till alla, oavsett ursprung.

Karoline: Men vi ger inga förutsättningar. Ja, men det är inte så att människor inte vill klara sig själv. Det finns inte en människa som vill leva på andra, det här vill man fixa själv. Det är jättejobbigt att ha med myndigheter att göra. Och det har ingenting ... det är inte kulturbaserat eller något sånt som Sverigedemokraterna säger. Men vi ger inte förutsättningarna, utan vi står lite vid sidan om och ser hur de snubblar, och så drar vi oss tillbaka och säger, "Hoppsan, vad var det vi sa?" [...] Så det blir så där kallsinnigt alltså, det är nästan jobbigt att prata om. (GI23)

Hera, specialpedagog och Bodil, studie- och yrkesvägledare, på folkhögskola, har berättat hur de jobbar både övergripande och individuellt för att hitta lösningar för ungdomar att inte bli utvisade och att både kunna fortsätta sina studier och hitta jobb. I sammanhanget berättar hon att många av de elever som har svårt att klara skolarbetet ofta har saknat tidigare skolgång och aldrig lärt sig skriva och läsa, men att det också finns många med diagnoser som blir särskilt svårutredda.

Hera: ja, alltså, vi började ju göra det på en av pojkarna, och jag är liksom tvärsäker på att han har en ganska grav språkstörning i botten, men han har ju definitivt dyslexi ... Men jag har ju gjort tester så att jag kan påvisa med den här pedagogiska kartläggningen att han har svårigheter, men jag kan ju inte skriva ett papper på att han har dyslexi. Då måste man skicka honom vidare, så att psykologerna måste in och göra sin del av utredningen. Och sen har jag ju flera till som absolut har läs och skrivsvårigheter och ... Alltså jag tror mer och mer på att det är lite språkstörningar, så att det är en kombo där, alla dom här diagnoserna, många har ADD, många. Vi har ju någon som faktiskt har fått nu i Sverige en ADHD-utredning, och den [i hans fall] är ju så klockren, så den behöver man ju inte göra utredning för, men dom andra har ju också! Och det är ju i dom här utredningarna, eller diagnoserna, i ADHD:n eller i det autistiska, att man har koncentrationssvårigheter, att man har jättedåligt arbetsminne, dom är ju likvärdiga i alla dom här diagnoserna. Det finns ju, för att det är svårt ibland att sätta fingret på vad som är vad. (GI15)

Hera, specialpedagog på folkhögskola och Bodil, studie- och yrkesvägledare, har berättat hur de jobbar både övergripande och individuellt för att hitta lösningar för ungdomar att inte bli utvisade och att både kunna fortsätta sina studier och hitta jobb. Hon har också redogjort för att det finns en grupp ungdomar med särskilda språkliga svårigheter som "blir kvar" på folkhögskolan utan att komma vidare till yrkesutbildningar mm som behövs för att få uppehållstillstånd enligt gymnasielagen. Här beskriver de hur dessa ungdomar missgynnas också i relation till svenska elever.

Bodil: Det är det man tänker då, när man läser gymnasielagen, vilka som omfattas och var man kan gå vidare. Då står det till exempel [...] att man kan gå vidare till gymnasieskolan, eller hur, men sen skall man jobba efter sex månader! Då är det då nån sån här frågestund i SKR, Migrationsverket i [Lillstad], civilsamhället var där, skolorna. Men dom kan ju inte svara, det var sån otydlig lag. Och det blir också väldigt otydligt liksom, inte rättssäkert liksom för att det döljer sig saker, som [...] trauma, posttraumatisk stress. Men som sagt vi har ju försökt. Även dom som är analfabeter och inte har gått i skolan nån gång, en del av dom har ju varit jättemotiverade, och kommit jättelångt, och går nu yrkesutbildningar och kommer klara sig jättebra. Så ... men det är ju som sagt, vi har ju också den gruppen som vi har kvar nu.

Hera: ja, om man tänker såhär, dom har varit så länge i Sverige, alltså om vi hade åkt nån annanstans och levt så här många år i ett annat land så hade vi lärt oss språket. Bättre än vad dom här som är kvar, som inte kommer vidare. Dom har mycket mycket svårare med språket. Alltså dom skulle egentligen kunna prata bättre svenska bara av att vara ute på stan liksom. Nånting är det som hela tiden bromsar dom i språkutvecklingen. Alltså en sak om dom inte kan skriva eller läsa, men dom borde kunna prata språk bättre, om man räknar tillbaks hur många år dom har befunnit sig i Sverige, och bara det säger mig att nånting är det som störr dom här individerna som aldrig lär sig språket ...

Intervjuare: Och det får stora konsekvenser för fortsättningen sen?

Hera: Ja, ja det gör det.

Intervjuare: Och vad finns det för möjligheter för en person som ... som har dom här hindrena, inom ramen för nya gymnasielagen?

Hera: Jag får bara svara. [...] Jag har fått möjligheter att några skall få göra SFI-tester nere i [Lillstad 2], och det är via SFI-projektet med [landsortskommun], och det är ju jättesnällt och jättebra, och så ringer jag och frågar "kommer dom att få göra det muntligt då, så att det inte är vid dator". "Ja det är muntligt, det är som vanligt". Ja, "och dom som behöver längre tid, som har svårigheter, kommer dom att få det?" "Ja. Då behöver dom ju ha en diagnos." Ja, men sa jag, "det är ju det som inte finns nu då", och till slut, nu var hon ju välvillig, så till slut sa hon då att "ja men om du skriver vilka som du tror eller vilka som du har". Det är ju alltifrån att dom har epilepsi eller nåt annat såhär som gör att dom är stresskänsliga, så man måste ta hänsyn till det i en stressituation, men dom har ju inga papper på sånt. Men även då med välutbildade svenskar så måste jag ändå liksom ta dom här diskussionerna hela, hela tiden, och tala om. Dom här, hur skall dom kunna ha ett papper på det? Alltså dom har ju suttit i det här limbosystemet. Dom kan ju inte gå till en logoped och få en utredning. Det går inte, det funkar inte. Så att ... ja, det är svårigheter för dom hela tiden. Det kommer det ju vara ...

[...]

Hera: [svarar på fråga om det skulle hjälpa dem] Klarar dom testerna så skulle dom ju kanske ha möjlighet att gå sånt här yrkespaket, att dom kommer in på det ... och klarar dom

yrkespaketet så har du ju lättare att få jobb efter det. Så det är ju en liten säkrare väg för dom, än att vara kvar hos oss. Ja.

Bodil: och det är ju mer att samma, samma förutsättningar [skulle gälla] som våra svenskfödda ungdomar, som har möjlighet till det, även på universitetsnivå i Sverige. Eller hur - men då skall man ha en dokumenterad, varaktig [funktionsvariation som kräver] hjälp. Då får man ju det. Hela skolsystemet!

Intervjuare: och om dom inte klarar det, blir dom kvar hos er?

Bodil: ja. (G115)

Bodil, studievägledare, och Hera, specialpedagog, jobbar på folkhögskola där de har många elever som fått uppehållstillstånd enligt gymnasielagen och har haft särskilt svårt med tidigare studier. De har också berättat om en misstanke att flera av ungdomarna brottas med olika former diagnoser som de inte fått hjälp för. De får en fråga om vad som skulle behövas för att den här "gruppen" ungdomar skulle kunna få bättre stöd.

Hera: När den här lagen kom, som då kom alldeles för fort, den var inte ute på remiss, man såg inte alla negativa grejer som skulle komma. Då tänker jag såhär att varför man inte redan då var så pass att man gick ut och sa att nu har vi gjort en lag som bara gäller ... Det är ett hål här i svensk lagstiftning, den kommer att gälla såhär, bara en kort tid. Och under den här tiden, för de här 7000 individerna, eller vad det nu blev till slut, då får myndigheterna, alltså Migrationsverket, Skattemyndigheten, Social, alltså alla får en tillsägelse uppifrån och ledning, som talar om att här får vi faktiskt se mellan fingrarna, eller här gäller det, eller ... De här får lite andra regler, eller hur det nu skulle [göras], men det sas aldrig uppifrån. De fick inga chefer som talade om för handläggarna på Migrationsverket att för dom här nu så gäller det här. Utan varje individ, handläggare, varje socialsekreterare, varje individ på basnivå skulle börja fatta egna beslut liksom, utan styrning, och det kan man ju tycka i efterhand att myndigheterna har inte varit bra chefer under den här lagen liksom. Dom har inte tagit sitt ansvar.

Och sen har ju jag skällt på alla handläggare, det är ju synd om dom! [Skratt]

Hera: Jag kan tycka att hade man skött det från början så hade man ... Det är väl det som jag tycker, i efterhand, nu har det tagit sån tid, tog lite för lång tid innan folk började se att det här är specifika individer som behöver lite, lite undantag ifrån den generella reglerna som gäller, som man kan kräva av en vanlig svensk som har gått i vanlig skola och som kan läsa och skriva. (G115)

Sam, socialsekreterare, och hans kolleger Pia och Matilda som är familjevårdsinspektörer, svarar på frågan om vilka grupper de träffar som är särskilt utsatta. Den grupp Sam nämner, marockanska ungdomar, tas inte upp i någon annan intervju, vilket i sig illustrerar vad han berättar.

Sam: Den särskilda grupp som jag tänker på, det är ungdomarna från Marocko. Flesta av dem som jag har träffat, det verkar att de är mer utsatta än de andra.

Det kan vara personliga ... Alltså det är på olika sätt. Till exempel det är jättemånga av ungdomarna som kommer från Marocko som har bott på gatan hela sitt liv, och som har inte känt känslan av att bo i en familj i hela deras liv. Så det känns väldigt tufft med de ungdomarna. Jag har pratat med andra som kommer som flyktingar men de har haft kanske någon som har tagit hand om dem på [vägen].

Intervjuare: Nu är det väldigt sällan jag hör någonting om den här barngruppen och jag undrar lite grann vad har den tagit vägen.

Sam: Alltså, utifrån min erfarenhet när jag jobbade på boende, då upptäckte vi att det är jättemånga barn från Marocko som inte vågade berätta att de var från Marocko för att de visste kanske att den gruppen var jätteutsatt. De uppger att de kommer från ett annat land än Marocko. Kanske är det någonting som har gjort att det är inte så mycket uppmärksamhet just nu för att det är inte så många som vågar säga. Jag kan inte säga exakt varför.

Pia: Eller så kommer de inte hit. De är kanske kvar i Spanien eller Frankrike. Jag vet inte. För det var jättemånga en period, men ...

Matilda: Men de fick inte heller stanna. Eller de fick ju inte uppehållstillstånd.

Intervjuare: Har de blivit utvisade?

Matilda: Ja. Eller utvisade ... Jag tror att många gömde sig vid utvisningsbeslut, eller flyttade till ett annat land och så. (GI29)

Regelverk och riktlinjer som påverkar levnadsvillkoren

Angelica, psykolog, reflekterar över fördelen att vara på en arbetsplats där hon är fri att ha patienten i fokus och prioritera utifrån den medicinska etiken och andra relevanta rättesnören. Det gör inget om det blir långa vårdkontakter.

Angelica: Jag tänker, i alla fall jag som psykolog känner mig helt fri att forma min behandling utifrån naturligtvis patientlagen och de juridiska riktlinjer vi har. Men däremot känner jag mig inte det minsta styrd av några hittepårutiner på arbetsplatsen. Och det tycker jag är oerhört skönt, för då kan jag fokusera på att jobba som psykolog och göra det som behövs där och då. Jag vet till exempel bup här i [kommun], de har skapat en nybesöksrutin för att snabbt beta av en vårdkö och såna saker. Jag behöver inte tänka så. När vi har tagit emot en remiss så är patienten min, och då behöver patienten inte kvalificera sig för att bli min patient, den är redan min patient. Jag behöver inte utsätta den för att möta massa människor som sen inte kommer träffa barnet igen. Så jag tror att vi är ovanligt fria i det, men vi är inte ... Jag menar, vi är välutbildade personer, så det är inte så att vi gör vad som helst, men det är utifrån den medicinska etiken, från forskningen och från patientlagen, och vi försöker vila oss också mot barnkonventionen. Och sen har vi mycket diskussioner inom teamet och i psykologgruppen, hur man ska tänka kring behandling. Och hur man ska prata om den, för jag vet att vi gör saker som, som jag sa förut, normalt sett man kanske inte riktigt tycker är självklart psykologisk behandling. Så att jag tror att vår ledning har litat på vår profession. (...) Men det tänker jag också skapar ett lugn att man inte behöver ha någon ... Jag behöver inte prestera någonting för att fylla i någon statistik någonstans, utan behöver ett barn komma en gång och jag kan göra något för det så det blir bra - bra. För någon annan är det 22 gånger, för någon annan är det 103 gånger, men det är barnets behov som styr, inte någon stab som har suttit och tänkt ut någon lista någonstans jag ska rätta mig efter. (GI30)

Tandläkarna Kicki, Sandra och Kristoffer diskuterar behov av förändringar i framtiden.

Kicki: Jag tänker på att det ska sippra ner i organisationen att alla är medvetna [om rätten till vård]. Mindre än ett år sen jagade jag nån i [stad], måste ringa runt till många. Jag kunde

ändå säga att jag är specialisttandläkare, är man asylsökande kan det inte vara så lätt. Det är en framtidsvision att alla vet vad som gäller, ner till receptionisten.

[...]

Sandra: Jag har ingen upplevelse av att det har blivit fler [som söker vård]. Antalet asylsökande har ju blivit färre. Men antalet papperslösa verkar bli fler - men det är inte fler som söker vård. Det är konstant. Det skrämmer mig lite.

Kristoffer: Trots att jag jobbade på [frivilligorganisation] så länge så var jag kritisk till den lösningen. Jag tycker inte att frivilligorganisationer ska ge vård. Barncancerfonden behandlar inte cancer. Men det fanns inget intresse för det då.

Emma: Det var ju en del av [frivilligorganisationens] idé också, de har alltid jobbat för sitt eget avskaffande. Men det är bekvämt att ha ett ställe där man kan bli av med patienter som känns jobbiga.

Sandra: Kunskapsbristen är stor. Vi försöker jobba med det. Kunskapsbristen hos asylsökande och papperslösa om hur vården fungerar är enorm. Man kan inte begära att de ska veta. "Nypapperslösa" befinner sig ju i ett kaos, de vet ingenting, det är inte konstigt att de inte säger att de är papperslösa, för de vet ju inte om de får vård.

Kicki: Ett sätt är att undervisa på grundutbildningen. Jag fick slåss för att ha föreläsningar och sen kom det en ledning som inte alls tyckte det här skulle prioriteras. Men det skulle vara ett sätt.

Sandra: Vi har en som undervisar, men han går i pension nu. Nyanställda i tandvården har nätverksträffar och vid ett av de mötena pratar jag om detta. (GI32)

Tora och Annie, båda jurister, samtalar om riktlinjerna när det gäller att träffa klienter, där varierande riktlinjer och ekonomi styr. Annie inleder med att berätta vilka klientmöten hon brukar ha.

Annie: Advokatsamfundet har lagt till ett kapitel i sina riktlinjer som gäller särskilt utsatta grupper. Och där har man ju, det kan vi väl vara överens om, Tora, där har man ju tagit upp vad, ur advokatsamfundets perspektiv, är möten man ska ha. Och som jag också menar att man får betalt för av Migrationsverket, men då är det ju efter förordnandet att man har ett första möte med klienten. Jag brukar lägga det, på ett sätt tyvärr, ganska nära asylutredningen, och det kan göra att man förordnas och så träffas man inte på länge. Jag skulle ju gärna velat ha ett möte direkt. Men det får man ju inte betalt för, det är ju hemskt att säga. Jag brukar lägga det första mötet ganska nära in på asylutredningen och sen har vi det som jag faktiskt tycker är det viktigaste och det är ju det efter asylutredningen där man går igenom protokollet och säkerställer att beslutsunderlaget är korrekt. Blir det avslag så träffas man ju, jag skulle säga två gånger när man är i migrationdomstol. Först i samband med överklagandet och sen så ser man om det blir muntlig förhandling eller inte. Och då har man ju antingen ett möte inför den muntliga förhandlingen eller att man gör det i skrift. Och sen ett sista möte ifall det blir avslag inför överklagande till Migrationsöverdomstolen och det är ju oftast det sista mötet man har - och det är inget roligt möte eftersom man oftast vet att det leder till att man inte kan göra så mycket. Men så skickar man ju lite med då att "händer det nånting nu, så återkom". Det är de mötena jag har.

Tora: Vi har samma, förutom när det gäller ensamkommande barn, för då hade vi alltid förr ett möte direkt ...

Annie: ja precis

Tora: ... och då från början, för några år sen, åkte vi ju alltid ut och träffade barnet inom 24 timmar eller 48 timmar från det att man blev förordnad och fastställde att dom skulle söka

asyl och så vidare. Men idag har det ju blivit så att Migrationsverket har ändrat det där så det går inte att åka ut på samma sätt. Men däremot har vi åtminstone alltid ett, om vi inte kan träffa barnet då så har man ju ett samtal med barnet kring att de ska lämna in asylansökan.

Annie: Det var så länge sen jag hade ett ensamkommande barn så jag glömde bort det. Det är ju förskräckligt!

Tora: Nej men jag vet! Det är hemskt! Sen är det med ensamkommande barn idag att det är många som har det här åldersrelaterade samtalet som man inte hade innan och det innebär att man många gånger träffar dom på Migrationsverket under det här åldersrelaterade samtalet också. Så ett barn kan man av olika anledningar träffa fler gånger beroende på hur Migrationsverket väljer att lägga upp det. Men annars är det precis det som Annie säger. (GI12)

Tora, jurist, beskriver hur ärenden normalt går till - med tonvikt på hur mycket tid man som jurist får att träffa sina klienter.

Tora: Jag skulle bara säga att det här är det normala. Sen är det ju vissa ärenden, och det håller säkert Annie med mig om, att i vissa ärenden kan det ju komma nytt material eller det kan vara nya omständigheter som kommer upp eller det kan vara så att Migrationsverket har en språkanalys eller nånting, då får man ju ha ett nytt möte. Så varje gång det har hänt nånting hos Migrationsverket, då får man ju ha ett nytt möte eller om det är en mindre grej man bara behöver kolla upp då kanske man kan ringa. Men annars har man ju alltid möten efter Migrationsverkets vidtagna åtgärder skulle jag säga. (GI12)

Nora, sjuksköterska på flyktingbarnklinik, svarar på frågan om de märkt av regelförändringar gällande familjeåterförening, men kommer istället in på väntetiden.

Nora: Ja, men det har varit väldigt stressande också. För att det tar väldigt lång tid. Och jag vet inte, faktiskt, exakt hur det är nu, för just nu har vi nog ingen där jag har varit inblandad så att jag vet detaljerna, men alltså 2019 eller till och med -18, då var det folk, alltså barn där deras föräldrar hade fått tid för intervju två år fram i tiden. De skulle alltså vänta bara på intervjun [på ambassaden] 18 månader eller 24 månader. [...] Och sen efter det kommer ju processen. Så det var ett scenario med flera års väntetid på återförening. Och det är ju självklart jättedåligt, såklart, för de barnen. För att det är helt orimligt för en tolvåring, till exempel, att behöva vänta så länge.

[...] Sen 2017 och så där så har det ... jag vet inte hur det är just nu, men då har det varit väldigt lång väntetid just på ambassader och sånt, på intervju. Sen har vi haft patienter som har driftiga släktingar i Sverige, som har tjatat sig till förtur, tidigare intervjuer och sånt. Och vi har ofta skickat intyg också till Migrationsverket när det är en process som redan är i gång, där vi har ansökt om förtur om det är en patient som mår väldigt dåligt, till exempel, så har vi motiverat det och bett att ärendet ska avgöras snabbare. Ibland har det gått, när det har varit något speciellt, om det är en patient som verkligen är superdålig. Men ibland spelar det ingen ... ja, oftast spelar det nog ingen roll. (GI30)

En diskussion mellan diakonerna Jana och Emilia som handlar om i vilka lägen de som diakoner kommer in, trots att personerna borde få service av myndigheter. De ger ett exempel - en fallucka.

Jana: Jag tänker också det här olika myndigheterna vi har ... Att du har etableringsersättningen och den ska du gå in och godkänna på Försäkringskassan mellan den 1:a och 7:e varje månad, men då måste du också gå in till Arbetsförmedlingens hemsida och godkänna aktivitetsrapporten mellan den 1:a och 14:e. Gör du inte det, nej, men då stänger Arbetsförmedlingen av dig, då får du inte ... Och då första gången, upptäckte jag nu, att första gången är [avstängningen] en dag. Det informerade hon mig på Försäkringskassan. Nästa gång som du missar att komma i tid, du kan ju skicka in den men det kommer för sent, då stänger man av dig fem dagar. Sen blir det tio dagar och så ökar det om du missköter dig. Och bara det här att ... När jag får informationen så kanske det är i början ... Som en person jag träffade, hon fick den här informationen i ... Jag tror hon sa maj. Och sen hände det jättemycket saker i livet och man ska hantera alla de här bitarna. Hur ska jag komma ihåg det där? Till slut så är du där och så står du utan pengar och då ... Du har barn att försörja också. Ja, många såna där.

Intervjuare: Och vad händer då? Går det att göra någonting åt det där när man blir avstängd på det där sättet? Går det att så att säga ta tillbaks det?

Jana: Nej. Det går inte korrigera, utan det är bara starta om och lära rätt. Nu gjorde jag en sån här mall där man skriver tydligt, som man kan ... Hon kan skriva ner det och sen så översätter det till sitt språk så hon förstår om det är någonting hon har missat. Men nej, man kan inte göra om, utan det är bara göra rätt.

Intervjuare: Hur fick hon informationen? Jag tänker på, fick hon den på svenska? Förstod hon så mycket svenska så att hon kunde tillägna sig?

Jana: Hon fick den på svenska och hade inte tolk. Hon fick den av sin handläggare på Arbetsförmedlingen.

Intervjuare: Muntligt eller skriftligt?

Jana: Muntligt.

Intervjuare: Och kunde inte riktigt förstå vad det var som sas, eller vikten av det?

Jana: Vikten av det, tänker jag. Ja.

Emilia: Men jag tänker också att vi har den här typen av samhällsfunktioner är på något vis att det kräver att du ska vara vid dina sinnes fulla bruk. Du ska vara psykisk friskt. Du kan inte ha några dippar, utan du måste vara på alerten där för att lämna de här. Och du ska gärna ha ett språk där du förstår samhällsinformationen. Jag kan sitta med människor och tänka så här "det här förstår inte ens jag", ändå relativt välutbildad och med [språket]. Så att det är krav som ställs där de flesta ... många faller igenom. (GI28)

Emilia och Jana, diakoner, beskriver hur omöjligt det kan vara för en utsatt familj att förstå myndigheternas regler och göra rätt. Familjen Emilia berättar om hade inte klarat sig ur situationen utan stöd.

Emilia: En familj som jag har haft mycket kontakt med som har kommit hit från ett annat land för fem år sen, en mamma och en pappa och tre små barn, varav deras yngsta dotter fick blödarsjuka när hon var inte ens ett år gammal. Så det var en allvarlig sjukdom. De förstod inte ens ... Jag fick komma till dem och läsa pappren från sjukhuset. De förstod inte ens att hon hade fått blödarsjuka. Jag var tvungen att ha med mig ... Jag fick ha med mig en tolk och översätta pappren från sjukhuset. Och de har skeppats till och från Stockholm och så där för

att träffa läkare där, specialister. Men i alla fall så hade de då fått ett brev från socialtjänsten där de fick avslag ... För då var de hemma med sjukt barn. De hade inte fått i gång det från Försäkringskassan och de skulle då få försörjningsstöd och fick avslag på grund av att de hade fått [...] Men de hade inte förstått vad det var de hade fått. På något vis i alla fall, de hade fått en summa pengar som räknades då som tillgångar. Det var bara det att de hade använt de här pengarna. De hade precis fått en lägenhet. Men de hade inte fått etableringsersättningen, den man får för att kunna etablera sig. De hade inte sökt den. Utan de hade fått barnens barnbidrag retroaktivt. Och så hade de använt de pengarna när de flyttade in i lägenheten för att köpa cyklar till barnen, sängar till barnen. Alltså så där.

Har du inte den kraften att sitta ner och motivera och ens veta vad det är som har hänt och hur du ska tala för dig själv, då får du inte den hjälp som du kanske skulle kunna få.

De hade startat upp sitt hem med de pengarna de hade fått retroaktivt. Det var bara det att socialtjänsten räknade att de pengarna skulle finnas kvar. För det var inte tänkt att de skulle etablera sig med de pengarna, men det hade de gjort. Så de fick avslag på avslag på avslag. Och så "nej, men det här är helt galet". Så jag följde med dem till socialtjänsten och satt med dem i det här mötet. Och först sa hon bara "nej, utan det här räknas som tillgång och det kommer att göra det i så här många månader framåt". Då sa jag det "men nu är det här..." De satt med mig, men ... Och mamman bara grät. Jag sa "deras barn har fått en allvarlig ... fått en livslång sjukdom och de skeppas till och från Stockholm. De har försökt etablera sig i en ny lägenhet. Jag har varit där och hälsat på dem. De har köpt allt det här, det här och det här till barnen. Jag ser att det här är inga pengar ... Du har sett här, det finns utdrag på deras konto. De här pengarna finns inte. De visste inte att de kunde söka etableringsersättning". Och då, efter det här samtalet så sa hon att "okej, vi stryker det här. Vi räknar från noll igen". Men det klarade de inte av på egen hand att få sagt och få genomfört i sin situation. Så att våra myndigheter är ibland inte så stolpiga egentligen, men har du inte den kraften att sitta ner och motivera och ens veta vad det är som har hänt och hur du ska tala för dig själv, då får du inte den hjälp som du kanske skulle kunna få. (GI28)

Khalid och Mohammed, tolkar, svarar på frågan om klientens möjlighet att kräva tolk på plats.

Khalid: Ja, jag har väl kanske inte direkt svar på den, för att enligt förvaltningslagen så är det faktiskt tolkanvändaren som har rätt att beställa tolken. Det är faktiskt inte ... alltså, det är inte jag som behöver tolk som har rätt till tolk, höll jag på att säga. Utan det är jag som tjänsteman som har rätten till tolk för att kunna förmedla mitt uppdrag [...] Så jag vet inte vilken mån egentligen den som är i behov av tolk ... alltså patienten eller vad vi ska kalla det, har rätt att bestämma om den får ha en telefontolk eller en platstolk. Det vet inte jag riktigt, men enligt förvaltningslagen så är det tjänstemannen som har rätten till tolk inom citationstecken.

Intervjuare: Okej. Ja, det var tungt.

Mohammed: Ja, det finns vissa bestämmelser om att myndigheternas skyldighet att anlita tolk vid behov, och även tillgång till tolk. Men hur de tolkar det, det är en annan fråga

[skratt]. Men sen till nästa, hur de kan påverka som klienter [...] Alltså, om de känner till sina rättigheter, om de vet att de kan påverka, de kan önska, de kan kräva och så där. Den bristen finns ju. Den informationen ... Jag tror att jag har sett på Migrationsverkets informationsblad att de kan begära tolk och att Migrationsverket anlitar tolk. Men sen hur mycket de har förstått det, nästa besök och så där, det vet jag ingenting om. Men generellt kan man säga att icke svensktalande personer har [...] dålig kunskap om sina rättigheter. (GI27)

Det är ett allmänt problem inom projekt- och söka pengar-branschen, att man inte ser det långsiktiga och det som funkar

Anna och Mehdi, lärare, diskuterar hur folkhögskolornas undervisning för asylsökande ska finansieras. TIA betyder "Tididga insatser för asylsökande" och bidragen för det fördelas av länsstyrelsen.

Anna: TIA är ett bra initiativ, där alla kunde gå och söka. Det som hände med TIA-medlen i Skåne, det var att alla sökte. Det var otroliga behov. Det blev en sån konkurrens om de pengarna som fanns. [...] Vi hade redan en verksamhet som fungerade, men när man söker pengar för projekt och så, så är det ofta att det ska vara nytt och det ska vara lite ball och det ska vara ... Så kändes det jättefrustrerande att ... ja, men vi kan nå ganska många, vi har pedagoger som är utbildade, vi har evidens på att det blir bra, vi kan slussa dem genom hela SFI, och att i stället för att bara, så här: "skitbra, vi lägger pengarna här", så la man dem på trumprojekt och ... ja, inget fel med det, men om ni fattar frustrationen. Så att det kan jag känna som ett allmänt problem inom projekt- och söka pengar-branschen, att man inte ser det långsiktiga och det som funkar. Och sen är det från samhällshåll att man kanske inte stöttar gruppen asylsökande, alltså det är väl den analysen som man kan dra. Jag vet inte hur det är med [frivillig rådgivning], som också var jättebra verksamhet, för de har också fått mindre pengar.

Mehdi : Ja, men alltså till en viss punkt så har de inte fått någonting alls. Kunde bara driva hela organisationen...

Anna: ... gratis.

Mehdi: Ja, ja, så det var skitsvårt för dem att kunna fortsätta. [...] Jag tror det är mindre personer som är aktiva med dem just nu. Det har varit väldigt många personer som har varit med dem och stöttat och så, men efter ett tag så blev det lite mindre och mindre, på grund av att de inte fick pengar för att kunna fortsätta. Och du vet, det här administrativa, det... [...]

Anna: Jag tänkte på det också, bara en tillägg med just folkhögskola, att det kan vara svårt att söka pengar. Eftersom vi får pengar från Folkbildningsrådet, så om vi söker pengar, så kanske också fonder kan tänka att "men varför söker ni pengar? Ni har redan er finansiering". Men folkhögskolan får hela tiden minskade resurser. Alltså, vi går i princip back varje år. Så att det finns ett missförstånd, eller det finns ett feltänk. (GI24)

Regelverkens och levnadsvilkorens konsekvenser för asylsökande

Lena, lärare, svarar på frågan om vilka förändringar hon har sett på sin arbetsplats sedan 2015 och kommer in på flera negativa konsekvenser där en handlar om hur nya gymnasielagen har skapat en splittring mellan grupper av ungdomar:

Lena: Jag tänker att den här nya lagstiftningen har gjort barn extra utsatta, i och med att man tagit bort extra ömmande skäl, och att man gör barn utvisningsbara när man säger att de har ett ordnat mottagande i hemlandet. Nu har jag inte jättemycket erfarenhet, men jag tror att det är någonting som påverkar oss som i skolan också, vi som möter ungdomar och barn. Där de får gå och vänta på utvisning i princip. Där de inte får känna det här hoppet, eftersom gymnasielagen inte gäller för dem. Det skapar också en splittring mellan de som fick uppehållstillstånd via gymnasielagen och de som inte fick. Det blir faktiskt lite konflikter mellan eleverna, de som har och inte har uppehållstillstånd. Just för att det är så godtyckligt också, vilka som fått det och inte. [...] De som inte [fått det] upplever det som väldigt orättvist. Och att det kan bli en del konflikter mellan eleverna från det.

Intervjuare: Vad blir din roll då?

Lena: Jamen det blir att säga att det inte är ingens fel. Det är bara så. Det var ett lotteri och vissa fick vinstlotten och andra fick det inte. Då får man försöka kämpa på andra sätt så.

Intervjuare: Men alla är ganska medvetna om den juridiska statusen så?

Lena: Ja, fast det finns en rädsla hos de som är papperslösa. Vissa som inte vill berätta det för klasskompisarna, så ... (G12)

[Klicka här för förklaring om ömmande skäl](#)

[Klicka här för förklaring om ordnat mottagande](#)

Kajsa och David, kuratorer, börjar reflektera över kaoset till följd av åldersuppskrivningar och gymnasielagarna. Vem vet egentligen hur många asylsökande eller papperslösa ungdomar som finns? Samtalet utgick från ungdomarnas svårigheter att hänga med under coronapandemin.

Kajsa: Sen är det så att många av de här som skrevs upp blev ju 18 eller skulle fylla 19 det året. De fick inte börja på gymnasiet. Så vi har massa av de gymnasieungdomarna som har gått gymnasienivå på komvux. [...] Det är viktigt att tänka på, tänker jag. För jag undrar ibland så här, vem har egentligen koll på alla ungdomar? Vem vet hur många det är? Alltså, jag tror ingen vet hur många som går på komvux, hur många som ... Alltså, det är ingen egentligen som har koll på antal av olika saker. För att alla de som är på komvux har helt andra förutsättningar än de som är kvar på gymnasiet. Och jag vet väldigt många som blev uppskrivna, och då fick de inte börja gymnasiet, utan de fick börja på komvux. Men inte förrän de hade fått igenom sitt tillfälliga uppehållstillstånd heller. Så jag tänker att vi har så många luckor. Hur många papperslösa har vi? Ingen aning. Och sen så det här, bara att ha med en grej, alla nu som drar till Frankrike, Spanien och Tyskland, och så vidare, och med corona och stängda gränser. Och de tar sig dit ändå nu. Jag har jättemånga elever som nu är i Paris till exempel. Jag tänker, de behöver också faktiskt få information om hur flyr man vidare - och så vidare.

David: Får jag flika in med en sak där bara apropå att ha koll. Jag vet att jag någon gång per läsår kanske har fått frågan då från centralt "Hur många har vi i asylprocess?" Så då är det jag som ska veta det på hela skolan, alltså så där. Och det finns inte ... det står inte i min arbetsbeskrivning att jag ska veta hur många asylprocesser. Men då är det rektorerna som får frågan "vem är det som vet?" "Ja, men kanske ... då är det väl kuratorerna som vet då". Och där är det samma sak, jag har inte koll på alla elever, exakt var de är i den processen, eller vad som händer. Det är så många, så det går inte att veta exakt, exakt, exakt var alla är. Men det säger också något om vilken ickekoll man har, att det ligger på kuratorer att veta ungefär. Sen gör man ett hum i vad det innebär då, antar jag, för någon typ av resursfördelning eller någonting. Så det är också anmärkningsvärt, tänker jag. (GI20)

Inga, hälsoinformatör, svarar på frågan om vad hon noterat om ungdomar som hon träffat och som kanske fått tillstånd enligt gymnasielagen. De ungdomarna har kommit 2015 och fått utbildning i hälsa och sjukvård av Ingas team m.fl.

Inga: Det är det här att de har pressen på sig att de ska klara skolan och sen fixa ett jobb. De flesta tycker att det känns omöjligt, de flesta jag träffat. Att det känns omöjligt på så kort tid. [...] Jag kan känna mig irriterad först då när jag ser att ... "Men herregud, då måste ni komma hit." Att de inte kommer till skolan och så där. Och sen efter ett tag så förstår man att de är uppgivna. Det är ingen idé, lite grann. Sen tror jag också att många har väldiga svårigheter. De har lyckats men de har inte ... De har svårigheter att lära sig. Dels att de inte har språket, men kanske också ... Jag läste någon utredning att många misstänker man skulle ha fått en neuropsykiatrisk diagnos kanske, egentligen, många som har flytt och stuckit iväg och har svårt att klara skolan. Såna utredningar får de inte, men ibland kan man känna att det skulle nog de här personerna behöva. Eller att de lever under sån press så att det blir så. Jätterastlösa och jättesvåra att hålla fast vid något och svåra att känna sig motiverade. Så det har jag tänkt ibland, att det kanske är så det är. Nej, jag vet inte hur man själv skulle göra om man levde i den situationen och inte riktigt hade någonstans att bo eller något...

Intervjuare: Det blir du inte så involverad i, eller?

Inga: Nej, det har jag inte blivit. Inte mer än de som jag har jobbat med under åren, de som varit med i vårt team. Där har det varit så. De har varit unga vuxna., och då var det flera stycken som alla levde med det här, att de hade korta uppehållstillstånd och inte fick komma. Och de sökte igen och igen och sökte massa olika vägar och hittade olika jobb. [...]

Inga: Vi har jämfört oss lite med [annat hälsocenter]. Där har man satsat mycket bättre och gett dem en rejäl utbildning innan de har börjat som hälsokommunikatörer. Det har man inte gjort i [region], och det har varit tufft, för det skulle de ha behövt. De som jag jobbar med nu, de har jobbat så pass länge så då funkar det. Men det tog lång tid, plus att de hade sina egna bekymmer och sin egen oro. Och oro för familjen hemma och trauma ifrån flykten och... [...] I mitt team där jag jobbade som teamledare, där var vi en, två, tre, fyra fem som mest. Fem hälsokommunikatörer. Men sen var det team i hela regionen. Sammanlagt var vi kanske en 25 stycken när vi träffades allihop, hälsokommunikatörer, som de heter då. Och de flesta var asylsökande när vi började. (GI31)

Kajsa och David, båda kuratorer, har fått frågan om hur de tror att åldersuppskrivningar och gymnasielagen påverkar ungdomarna. Därefter glider samtalet in på konsekvenserna av corona - i viss mån också i relation till gymnasielagen - och tillbaka in i gymnasielagens konsekvenser..

David: Men sen är det den här snårigheten som Kajsa är inne på, som gör att allt blir så ... Jag vågar inte säga någonting till någon ungdom längre om någonting, för det är alltid någon paragraf eller någonting som ändras. Eller det beror på när du blev uppskriven, eller hur gammal du var då, eller vilket avtal. Det finns så många parametrar ...

Kajsa: Och ingen kan ju svara dem, det är det de känner. [...]

David: Nej, det går inte att garantera någonting. Utan det är bara ... Man försöker tänka och kommunicera, att "ja, men det är alltid bra med skolan oavsett vad som händer. Har du en examen är det alltid bra, oavsett om det blir här eller någon annanstans. Du mår bra av att vara här, det vet du. Det blir inget bra om du struntar i det. Hur brukar du må då, om du är hemma?" Att man försöker pusha på de där sakerna. "Försök att orka hänga i", så. Och majoriteten av dem som vi har hos oss just nu älskar att gå i skolan. Alltså, de vill gå i skolan, de vill inget annat faktiskt.

Intervjuare: Jag tänker på när du sa det här med engelskan, att de har jobbat stenhårt med engelskan i tre år. [...] Har det också varit så att säga ett förhållningssätt från skolan, eller att ni har satsat extra på engelskan? [...]

David: Precis. Förlängt kurser, att de har läst över tre år. Det läser man då kanske bara i ettan, vissa program för att klara av den delen av engelskan då. Så det är långa stödkurser. Och återigen då, det går från att vara en skola där man nog kunnat beta av ett par tre engelskkurser kanske, att eleverna gör det. Till att okej, nu är det de här ungdomarna vi har hos oss, nu måste man jobba med ... och kanske till och med ha grundskoleengelska, som många läser först på gymnasiet. Alltså, så här att det släpar efter så otroligt mycket beroende på vilka kunskapsluckor de har med sig. Och det kan vara i andra änden med. En del har ingen skolbakgrund med sig, alltså det är ett sånt spann i vad man behöver klara av rent pedagogiskt då, som blir tufft organisatoriskt och för vad lärarna ska klara av. Och det handlar om att jag är i den verksamheten, att man blir insatt i det med, tänker jag, i vad det innebär för dem. Det är inte enkelt. Och där är man ingen expert själv över huvud taget. Jag kan inte säga hur de ska göra undervisningen, det kan inte jag. Men jag kan se att det här kommer inte räcka till med en vanlig ... som vi har haft det för alla andra ungdomar, det kommer inte gå. Så då kan vi hjälpa till och säga det, att "ja, men vi måste förlänga det, vi måste göra någonting". Sen är det upp till de pedagogiska personerna att lösa det organisatoriskt, och rektorer och så där. Jag skulle säga att just nu så har vi en ledning som jobbar på att lösa det. Det och massa andra svårigheter som uppkommer, som är väldigt ... Då blir det roligt att jobba, när man försöker lösa saker.

Kajsa: Jag tror att vi måste också lära oss nu hur man ansöker om förlängd studieplan från Migrationsverket. Alla de här som inte klarar betygen, har de kanske rätt att få plugga längre eller inte? Och det kommer säkert krävas intyg, och det kommer vara igen otroligt mycket byråkrati. Och det här kommer ungdomarna behöva hjälp med, och så blir det igen "vem ska hjälpa dem med alla ansökningar och intyg?" Jag vet inte ens ... jag har inte ... jag duckar än så länge och hänvisar till andra. Jag hänvisar mycket till [frivilligorganisation i Mellanstad] nu och säger "Ni får gå dit och få hjälp med blanketter", för de har en sån service. För det kanske är så att man skulle kunna få någon slags dispens för att ta engelskabetyget eller mattebetyget, eller någonting. Eller så är det inte så. Vem vet ... (GI20)

Petter, lärare, redogör för hur det stora flertalet ungdomar klarar sig genom utbildningen om de får rätt handledning - utom den som blir papperslös och bostadslös.

Petter: Av de som går på komvux det här läsåret så är det väl en som har misslyckats. Av de som går på gymnasiet så är det väl en. Men det beror på att den har blivit papperslös och bostadslös. Hela livet har rasat samman där, och det är inte så jäkla konstigt. (GI2)

Petter, lärare, som just har redogjort för hur kommunen stängde ner hvb-hemmet trots att det hade fungerat bra för ungdomarna och trots att alla inte fyllt 18. Han menar att det handlade om ekonomi, och att det ledde till att frivilligkrafter fick ta ansvaret för ungdomarnas behov.

Petter: De flesta började närma sig 18 år och då skulle de klara sig i ett eget boende, eller stödboende. Och de som var under 18 de skulle då till ett familjehem. [...] Det blev lite dyrt också, [kommunen] ville spara pengar. Det var nog den stora anledningen. [...] Den här människan på socialförvaltningen, hon var nog inte så glad på mig. Men hon fick veta vad jag tyckte i alla fall. (GI2)

I diskussionen om vad förändringarna i lagstiftningen betytt tar Angelica, psykolog, upp hur kommunernas ansvar för barn utan vårdnadshavare försvann när de fyllt 18.

Angelica: Den här signalpolitiken går också in i andra detaljer, där den största vi brottades med med de ensamkommande, det var det här att man ändrade att från det du fyller 18 år så är du Migrationsverkets ansvar. Före det var det ändå lite flytande om du gick på gymnasiet. Att vi fick så oerhört stor andel av våra patienter som blev bostadslösa. (GI30)

Angelica, psykolog på flyktingbarnklinik reflekterar över kränkningen det innebär att inte bli trodd när man berättat det allra svåraste. Det blir en ny traumatisering.

Angelica: Jag sitter och går igenom en patient jag har haft i tre år, som ... Det är sällan man gör det, men nu råkade jag göra det och det är så tydligt att för varje ny svårighet i den formella asylprocessen rasar måendet direkt, och jag skulle vilja säga att för en del skulle jag nästan inte ens kalla det sekundär traumatisering, utan det blir en traumatisering. Alltså, att man trodde att man var på en trygg plats, och så visade det sig att den tryggheten inte fanns. Och så en person som redan är svårt traumatiserad, befinner sig på en skör livsgrund och trodde att här kanske, kanske att det går att tänka sig att människan är god och livet värt att levas. Och så möts man av en ... vad ska man säga? Man blir misstänkliggjord, man ... Jag tänker, en sak i det som jag tycker också drabbar patienterna väldigt svårt, det är när man faktiskt har tagit sig mod och ändå berättat sitt asylskäl, berättat de här fasansfulla upplevelserna, och sen får man tillbaka ett beslut där det inte står att man är trovärdig. Det är en sån kränkning på den djupaste nivån, nästan, man kan utsätta en människa för, att man förnekar dess berättelse. Och dessutom det värsta i ens berättelse. Och för de barnen och ungdomarna vi har, då blir det att vuxenvärlden tar inte emot någonting, utan de kastar tillbaka mig till mardrömmarna. Så att jag tycker nog att man kan tala om trauma rakt av, alltså inte bara sekundärt trauma. (GI30)

Frågan som Erica, diakon, svarar på här var vilka problem som diakonerna kopplar till skiftet med lagändringarna efter 2015. Det är inte bara lagändringarna utan också att utsattheten fortsätter under lång tid och det blir svårare att få stöd.

Erica: Jag tänker att den här försörjningsskyldigheten, försörjningskravet för att få hit sin familj, att det är en så tydlig grej som det blir så otroligt mycket oro kring och så svårt att uppnå och så vidare. Så det är en så tydlig grej. Sen så en annan grej är ju också ... Jag vet inte riktigt vad som är fakta och vad som är mina subjektiva ... Eller allt jag säger är ju klart mina subjektiva tankar i detta. Men det är också det att det känns som en del lever så under väldigt lång tid, i utsatthet. Och då blir man äldre och då får man mer krämpor, det är bara så livet ser ut. Så [...] jag vet inte. Men min upplevelse är att det har blivit hårdare i Malmö att kunna få folk att öppna sina hem för att ha någon boende här och var och så. Det har blivit folk som slängs ut för att de inte betalar hyran och ... Jag upplever som att den kanske tuffare bostadsmarknaden med hyrorna som ökar på hyresrätterna generellt, att det också slår mot de som inte kan ha en egen hyresrätt, utan måste försöka hyra in sig eller bo hos folk. Så jag tycker att det verkar vara väldigt mycket tuffare. (GI26)

“Det finns ingen plats för drömmar.”

Anna och Medhi, lärare, svarar på frågan om konsekvenser för asylsökande av hårdare regler.

Anna: Jag kan känna, att det är strypta livsmöjligheter, alltså att personer inte har egentligen några val att vara någonting annat än tillgänglig på arbetsmarknaden. Det är bara ... det är bara den vägen som finns. Så det finns inga dröm ... Man kan inte drömma om ... ”Åh, jag skulle vilja bli läkare, jag skulle vilja bli ...” Det är så ... Det finns ingen plats för drömmar.

Medhi: Nej, alltså jag tycker att folk som ligger under den här processen, tillfälliga ... eller asylprocessen, offrar väldigt mycket. Alltså kanske man har stora mål, som man inte vill ens tänka på, bara för att man ska inte lida av det. Och nu pratar jag kanske utifrån min egen erfarenhet. Jag har tillfälligt uppehållstillstånd och jag måste fortsätta arbeta tills jag får permanent, så att jag kan säkert känna mig ... okej, nu får jag stanna här, och sen kanske titta på mina andra mål, som jag hade i mitt liv. Så det är så här, man har ingen möjlighet att tänka på någonting annat än att bara vänta och ... alltså egentligen, man gör någonting som man är tvingad kanske. [...] kanske någon som jobbar på ett dåligt ställe. Man vill fortsätta i två år, bara för att kunna nå ... Alltså egentligen, det är det här med lagen. Om man får tillfälligt uppehållstillstånd, till exempel, jag får det i september, och jag får en fast anställning i oktober, jag kan inte förnya det, eller byta det till permanent, utan jag måste vänta två år tills det löper ut.

[...]

Medhi: [Kommenterar nu sin egen situation] Ja, nu har jag fast anställning. Jag kommer ansöka nästa år. Ja. Men alltså, kanske har jag ett bra jobb, men inte alla andra har det. Det som gör mig lite förbannad, så är det den lagen, och hur många konsekvenser som [den] har inom sig.

Anna: Det kan också bli ett utnyttjande, att folk ... alltså, att man blir bunden till ett jobb där man kanske inte blir behandlad bra. Och så har man ... eller arbetsgivaren vet det, att den här personen är tvingad att vara här. Och jag vet inte, jag har inget exempel på att det är så, jag har inte hört det, men jag kan kanske ... det finns en risk för det, att människor blir utnyttjade

och tvingade vara kvar på platser där de inte alls trivs och så. Jag vet inte om du känner någon, eller har hört talas om...?

Medhi: Alltså, ja, jag har hört väldigt mycket om att det finns folk som betalar till arbetsgivaren för att få stanna kvar, till exempel. "Jag arbetar nu, och jag måste få i mitt konto, till exempel, 15 000 kronor varje månad. Jag får dem i mitt konto, men jag måste betala tillbaka till arbetsgivaren, så att jag kan bara få stanna kvar". Och det är så läskigt. Men grejen är att ... ja, ifall hade det varit jag, så hade jag också velat att ingen vet om det, alltså jag vill inte gå och berätta till någon polis, alltså jag vill också stanna kvar, alltså jag vill bli utnyttjad, det är grejen, bara för att få ett resultat sen. Och kanske om man får igen tillfälligt, utan kollektivavtal, eller andra regler som finns, så. Så inte bara det. (GI24)

Diakonerna Katarina och Erica fick en fråga om det finns personer som de inte når - en fråga som möttes med skratt eftersom behovet är oändligt och det finns så många papperslösa, de kan inte söka upp alla. Det fortsatte med diskussion om problemen med att hitta boende och att det är svårt för privatpersoner att sätta gränser när åren går och situationen inte blir bättre. Och samtidigt vet alltså socialtjänsten inte hur läget är.

Katarina: Tar civilsamhället för mycket ansvar så behöver inte det offentliga göra det. Det är också någonting, att vi har märkt det här att när det var väldigt mycket kring ensamkommande som fick på gymnasielagen. Och när vi diskuterade det, gick till socialtjänsten och sa så här "det finns ju de som inte har någonstans att bo" ... Och de bara "vi ser dem inte, de kommer inte till oss för att de löser det..." Och då är det för att folk har sagt "ja, men kom, du kan få bo hemma hos mig". Och då naturligtvis säger socialtjänsten "det vi erbjuder, det ligger inte mitt inne i stan, utan då kommer du få åka buss flera mil" ... Och då är det klart att finns det då [andra] möjligheter ... För det är lättare att kunna bo inne i stan på många sätt. Men det gör att socialtjänsten inte blir uppmärksam på hur stort problemet faktiskt är, för att civilsamhället försöker rädda en situation på en mer helhetsbasis. [...] Till slut så blundar det offentliga för alla grejer som faktiskt händer runt omkring. Och det tycker jag också ... Att man inte förstår den kopplingen alla gånger inom vare sig socialtjänsten, att man ser att ja, men det betyder inte att det inte finns, utan det betyder att någon annan tar det här ansvaret och att det kanske betyder att ni ändå måste kunna steppa upp lite ... Men det funkar inte så, utan då säger man bara så här "men vad bra, då behöver ju inte vi, då är det bra, då är ... Alla är glada och nöjda. De har någonstans att bo" [skratt] och så där. Så det är en absurd situation, verkligen. (GI26)

Kajsa, kurator, har precis berättat om att samhället svikit många ungdomar och gjort dem ensamma och svarar följande på följdfrågan om det inte fanns andra vuxna runt barnen.

Kajsa: Ja, jag känner att många ungdomar har misstänkliggjorts från början. När man kom som ensamkommande så fick man en socialsekreterare. Och sen byggde det på att socialsekreteraren ... eller att ungdomen kände att den blev lyssnad på. Och redan där började det brista, för det blev en väldig omflyttning mellan kommuner. I alla fall i många större städer, att ungdomarna placerades i tillfälliga familjehem [...]. Och sen när de precis hade landat så skulle de ryckas upp och återföras till hemkommunerna som hade placerat dem här när det inte fanns något familjehem eller boenden i hemkommunen. Så där började det ofta med att ungdomarna ... det brast i tilliten till socialsekreterare, eftersom

socialsekreterarna ville få dem att byta kommun, flytta. [...] I bästa fall så fanns det en god relation, men i många fall så var den väldigt infekterad. Och vi gjorde väldigt många orosanmälningar, för att det var familjehem som inte fungerade också. Och sen så fanns det gode män, men samma sak där, att det var väldigt, väldigt ofta som det inte fungerade något bra. Så väldigt ofta var de här ungdomarna ... upplevde sig väldigt, väldigt ensamma. (GI20)

Hera, specialpedagog, och Bodil, studievägledare, båda på folkhögskolan, har berättat om en verksamhet som i mycket stor utsträckning handlar om att stötta asylsökande ungdomar som har det särskilt svårt. De har fått tillfälliga uppehållstillstånd genom gymnasielagen, flera har mycket liten tidigare skolerfarenhet och de har fått vänta länge i Sverige. De intervjuade blir ombudda att beskriva, utifrån deras egen erfarenhet, vad ungdomarna har varit igenom de senaste fem åren och hur deras situation ser ut. Det blir en lång och bitvis mycket emotionell redogörelse.

Bodil: Jag tycker Hera beskrev jättebra, nu i början på corona-pandemin: vad är det vi klagat över liksom? Att det är så omvälvande, vi får inte röra oss hur fritt som helst och det är så begränsande. Vad är det vi klagat över, vi bor här, vi får göra vad vi vill, vi får välja våra liv, och vad vi vill göra. Dom får inte välja sitt liv, känns det som. Dom har ett alternativ liksom, "ja men nu utbildar jag mig till undersköterska, sen jobbar jag som det sen får jag uppehållstillstånd – sen kan jag göra det jag vill göra". [...] och vi har ju flera ungdomar också som inte har kommit så långt, som sitter fast ... för att dom ... jättejobbigt.

Hera: Man skulle kunna tänka sig att nu, under den här Corona-tiden att folk hade fått upp ögonen, precis som vi brukar säga: Vi klagade ganska mycket och fort över att vi var så ensamma, vi fick inte träffa barnbarn, vi fick inte träffa folk och vi var så isolerade, vi hade inga ... och sådär. Ja, och dom här människorna, dom har varit det år ut och år in. och så har vi ingen förståelse för det. Nu sa ju till och med han, Anders Tegnell att det här, att man ser en effekt av att, att folk börjar må psykiskt dåligt, svenskarna, för att dom inte har fått träffa och umgås med ... Jaha, och hur mår dom här då? Som, som inte ... jag menar, pratar man med dom här grabbarna om deras mamma, alltså dom ... det är ju hopplöst höll jag på att säga ...

Bodil: Jag gick en trauma- och omsorgsutbildning i mitt andra jobb, också hur det gör med hela ens hälsa, att det förkortar ens liv jättemycket, om man lever i en sån stress och inte vet vad som skall hända. Skall jag utvisas eller ... man kan inte fungera, det är bara, du vet ... det är så hemskt. Och det lever du med, och sen nu är det lugnare, men det är fortfarande många ungdomar som har sån ångest. [...]

Intervjuare: Hur tar det sig uttryck? Alltså vad har ni sett i form av [...] social isolering, fysisk isolering, och juridisk isolering? [...]

Hera: Sjukdom. Alltså [...] dom blir ju fysiskt sjuka, alltså så mycket tandläkarbesök, så mycket infektionsbesök ... alltså ... många av dom här besöken är ju ... se mig! Dom är ju jättesjuka, det blir ju uttryck i fysiska besvär ... alltså magbesvär, dom har ju så ont i magen, jag vet inte hur många jag har skickat, alltså allt från röntgen, vi tar prover, och håller på, och magbesvären går aldrig över. Och vi har försökt få dom, kan du testa olika dieter, att låta bli att dricka, är du mjölkallergiker, laktos, vad är du, pröva olika saker, kanske blir bättre för dagen och så där. Men många har ju magbesvär. Ömmande liksom, så ...

Bodil: Det blir som spel med människors liv, att liksom inte människor har rätt till sina egna liv. [gråter]
[...]

Hera: Några är sjukare än andra. Ja, jag har skickat runt så många gånger, suttit på akuten alltså, vi sitter ... akuten eller psykakuten, alltså där sitter vi ofta ...

Intervjuare: Och vad brukar det resultera i då, när ni sitter där?

Hera: ingenting. [...] Så ett ord som dom har lärt sig det är att vänta ... ja ... vänta, vänta, vänta på läkare, vänta på akuten, det är bara vänta, vänta ...

Bodil: Dom ... Varför ska jag vänta? Det är jättefrustration. Ja, nu är det så. Vad skall vi göra? Men alltså bara att få dom att vila här då ... Men det finns ju ingen studiero då, medan man är såhär frustrerad. Så visst bättre är det ju nu, det släpper ju lite ... (GI15)

Annie, jurist, svarar på en fråga om migrationsverket sköter sitt utredningsansvar i samband med särskilt svåra fall, t ex när asylsökande är svårt traumatiserade. Detta berör också hur de professionella själva påverkas.

Annie: Får jag ta upp ett ärende som är ett riktigt, riktigt ångestärende, som jag kämpar med fortfarande mentalt. För att göra en lång historia kort så är det en pojke som blev så svårt tortyrskadad så han blev medvetlös och fick en svår hörselskada. När han kom som barn, femtonåring, och gick igenom hela asylprocessen så hörde han i princip ingenting. Och han fick nej på hela och så kom jag in. Han mådde psykiskt väldigt dåligt och berättade då att han är homosexuell och sen berättade han att han har blivit gruppvåldtagen i två år. Och han fick gå igenom en tortyrskadeutredning där det står att han lider av invalidiserande posttraumatiskt stressyndrom och det var det ... hans uppgifter stämmer synnerligen väl med det han har berättat och av min erfarenhet - det här är riktig ångest alltså [...] Vi hade två, tre utredningar och jag kunde inte i min vildaste fantasi se hur han inte skulle kunna få uppehållstillstånd. I tortyrskadeutredningen så hade dom tagit upp frågan om han också lider av nån neuropsykiatrisk svårighet. Då fick vi frågan från Migrationsverket: Kommer ni inkomma med en sån utredning? Och min spontana [svar] var nej, vi hade inte tänkt göra det. Frågan var sådär: Hade ni tänkt göra det? Sen ställde de frågan igen och då tänkte jag okej, dom verkar vilja att vi ska göra det. Och då började jag ha kontakt med hans asyljuksköterska och dom sa direkt att han mår så dåligt, han skulle fara så illa av att gå igenom en neuropsykiatrisk utredning. Men jag började ringa runt och fråga, och fick veta från merparten att man kan inte göra en sån utredning på en så svårt skadad människa. Så vi inkom aldrig med en sån. Han får nej av Migrationsverket - alltså, jag får ångest av det här - men sen i Migrationsdomstolen, vi hittar en riktigt bra och Amnestyfonden går in och hjälper och vi genomför en neuropsykiatrisk utredning. Men den säger ju inte mycket mer än vad tortyrskadeutredningen ... Då får vi ändå nej. Och det här är ett sånt där mål som ska upp i Europadomstolen. Nu har han avvikit till Tyskland men där kan jag känna ... Jag har mått så dåligt över det där - att jag liksom på nåt sätt hade ett beslut i mina händer att lyssna på olika experter i en sån svår fråga med en så svårt traumatiserad människa. Det har jag svårt fortfarande att leva med. Men apropå det här med utredningsansvar, där [...] Migrationsverket nästan har sagt att ja, men om inte ni gör en sån här så kommer han att få avslag! Dom sa inte det liksom. Men ... där har jag lärt mig en läxa. Jag kan säga att det är många som har varit involverade i det här ärendet, [...] och så vidare och det är ingen som nånsin såg hur det där kunde bli ett avslag. Men [...] att då inte veta vem man ska lyssna på, experter som säger nej, han ska inte genomgå en sån här. Nu i efterhand kan jag ju känna att det gick ju bra för honom att gå igenom den här ändå - någorlunda okej - men det där är det värsta. Om jag har ett ärende där jag skulle säga, det är så fundamentalt fel på alla sätt, så är det det ärendet. (GI12)

Corona-effekter ur de professionella aktörernas erfarenhet

Angelica, psykolog, och Nora, sjuksköterska, på flyktingbarnklinik, svarar om Corona har fått konsekvenser för deras arbete:

Angelica: Ja, den snabbaste [svaret på] frågan är väl att de är väldigt, väldigt rädda. Och det är också mycket svårare att lugna någon som har förlorat kanske sin mamma i någonting, att säga "ja, men det är bara människor över 70 som kan bli svårt sjuka", när man redan har förlorat en familjemedlem.

[...]

Nora: Många av våra patienter kan väldigt lite om kroppen. Och då är det kanske framför allt de som inte har föräldrar eller släktingar ... eller ja, även med släktingar kan vara så. Då är det mycket missförstånd och det är mycket rykten via kompisar. Ja, man får ställa mycket följdfrågor för att förstå "ja, men vad är din oro?" Och då är det ju ganska ofta att "ja, men är det inte så att om man får det så dör man?" Bara. "Nej, så är det inte. Du är ung och du är frisk och i kroppen, och stark, om du får det så kanske det blir som en lite långdragen influensa eller så." Men det är många som normalt sett, även innan corona, ringde till oss när de blir förkylda, för att de blir jätteoroliga och "måste jag gå till akuten eller vad ska jag göra?" Då är det egenvårdsråd. För de kan inte det.

Angelica: Nej, plus att oron ligger ju hela, hela tiden, så att obehag i kroppen är mer än vad systemet orkar. Jag tänker, om jag är lite sjuk så är det från en helt annan grund. Jag går inte med hjärtklappning hela tiden redan innan. Men verkligen, rädda och rädda för sig själva och för sina anhöriga och som sagt, mycket svårlugnade i och med att man redan har förlorat människor som var superviktiga.

Intervjuare: Att det värsta har redan hänt, på något sätt.

Angelica: Ja. Och att säga "det är ingen fara, din mamma är bara 38 år, hon kommer inte dö", men det blir någonting annat om man redan har förlorat, kanske sin pappa, då. [...]

Nora: Det är mycket via sociala medier och Youtube och det är många som inte tittar på vanliga nyheter. Och sen så via kompisar som visar något klipp, och de visar de hos oss sen ibland "men kolla, den här killen blev smittad..." Så att jag tror inte så många av våra patienter går in på Folkhälsomyndighetens sida och läser på olika språk, så. Vi satte upp lappar i väntrummet på olika språk, men det är en del föräldrar som inte kan läsa. (GI30)

Pia, familjevårdsinspektör, och Sam, socialsekreterare, har fortsatt göra hembesök, för något annat har inte fungerat. Men de har problem med att gode män inte kan/vill träffa barnen.

Pia: Vi har fortsatt att göra hembesök, ha möten, för att det fungerar inte att ha det på Skype så. En del har vi haft så, men ... Och vissa gånger har det nog funkat, men jag tycker det har varit helt hopplöst att ha digitala möten med familjehem och ungdomar.

Sam: Och det är såklart det finns god man som vill inte träffa alls, vill inte träffa ungdomarna, med den ursäkt att få corona. De säger "vi kan inte träffa ungdomar, vi kan inte träffa er på grund av corona". Det känns som en ursäkt hela året runt att man kan inte träffa alls. (GI29)

Anna och Mehdi, lärare på folkhögskola, svarar på en direkt fråga om hur pandemin påverkat verksamheten och eleverna.

Anna: Jag upplevde det som att mina deltagare hade en annan typ av reaktion mot corona än vad mina svenskfödda vänner hade, har, att det var många som bröt ihop och som mådde jättedåligt, inte av att de blev sjuka fysiskt, men att vetskapen om att den här faran fanns påverkade dem jättemycket ... kanske den här känslan av att redan vara otrygg. Medan de som jag känner, som är födda i Sverige, som har en etablerad trygghet, kunde gå på krogen, kunde ... alltså, jag menar att livet lite fortsatte. Men att marginalerna inte fanns alls för mina deltagare. Och att de har beskrivit att de faktiskt hela tiden satt hemma i våras. Och många tappar jättemycket svenskan, ingen svenska i hemmet, utan kunskapstappet var stort.

Mehdi: Det har varit också stor belastning över distansundervisningen, på deltagarna. Många av dem hade ingen förmåga om att hur ska man använda en dator, till exempel. Så att det har varit också en belastning, hur de skulle utföra deras läxor och uppgifter. Men samtidigt, då måste de tänka också på det digitala, som de ser framför sig, "hur ska jag kunna klara det här?" Det har kanske också varit en stor belastning för dem.

Anna: Men också, att alla klarade det!

Mehdi: Ja, ja, men jag menar i början, när vi gick över till distansundervisning och så.

Intervjuare: Vad gjorde ni för att hjälpa dem - du sa att alla klarade det.

Anna: [...] De som absolut inte kunde, kunde boka enskilda möten med Mehdi, då hjälpte du, och sen kunde de sen efter. Så det var väl superworkshop, som du höll.
[skratt]

Mehdi: Det var inte så lätt egentligen, för det var rätt många som behövde hjälp då. Men vi har klarat oss i alla fall.

Anna: Alla mina deltagare ... det var många av de som hade svårt, då bokade jag ett möte med Mehdi, [...] och sen var alla med faktiskt, alla var med under våren.
[...]

Mehdi: Det var inom min tjänst ... jag var it-ansvarig i skolan, och det var jag som skulle guida folk, hur ska man använda de här verktygen som vi hade [...] Ja, alltså vi hade en plattform vi jobbade med, så att man kunde visa hur det funkar, hur ska man lämna in, hur ska man använda det här och det här och det här. [...] Det var lite, så här, olika ... kanske folk som inte hade använt, till exempel, wifi-anslutning hemma. Det var också var ett problem. Hur ska man kunna fixa det, medan man ska vara på distans? [...] Det var inte så lätt egentligen, men vi klarade oss i alla fall till slut, med olika lösningar.

Anna: Och du gjorde väl inte det på arabiska, utan du gjorde det på svenska.

Mehdi: Nej, nej, hela skolan. Ja, hela skolan, var det. (GI24)

Hur de professionella aktörerna själva påverkas

Hera, specialpedagog och Bodil, studievägledare, båda folkhögskola (och Bodil också gymnasieskola) har berättat om ett oerhört stort engagemang för att stötta ungdomar som har fått uppehållstillstånd med hjälp av gymnasielagen, men har det svårt. De får frågan hur de själva mår av engagemanget.

Hera: Ja, alltså jag har ju varit jättetrött. I år är jag ju lite piggare, annars har [jag] varit jätte, jätte, jättetrött alltså. Och det är klart att det går ju ut över mitt andra, mitt vanliga arbete

också, jag blir retligare, jag blir ... ja ... svårt att veta vilket ben man skall stå på, sådär. Men jag har försökt att låta bli att ta det hem. Jag pratar ju om det hemma. Man kan ju få samtal på kvällen, och några har ju funnits på Facebook. Det är några som ibland har ringt och frågat nån fråga dom vill ha hjälp med eller sådär, som man sen kan styra över till arbetstid. Men jag har försökt minimera det så absolut så mycket som möjligt. Så [...] just fritidstiden har ju inte varit så mycket, då har jag ju gått på dom här nätverksträffarna och sånt där och det är mer för att jag själv vill ha input. Men här på jobbet har det ju påverkat, ja. Det har det gjort.

Bodil: Men våra yrkesroller ... vi jobbar i skola, oavsett med vilka elever eller deltagare, så ... specialpedagog och studie- och yrkesvägledare är ofta deltagare i såna här team. Och gymnasieelevhälsa, eller studenthälsa, och det är ju så, alla vi som jobbar med människor, tar emot människors berättelser, oavsett vad dom har vart med om eller var dom kommer ifrån, så tar man med sig mer eller mindre. Men här är det ju så påtagligt, att man har ansvar för deras liv och hälsa på nåt sätt. Och det kan vara jättetunga saker [som] alla vi som jobbar med människor ... men just det här, åååh, om dom inte får stanna här, vad händer då? Och den här krångliga lagen och dom här lagstiftningarna. Vi vet ju inte, vi är ju inte anställda som jurister, ekonomer, men [...] dilemmat hamnar i skolans knä väldigt mycket. Men jag har också känt det liksom att i mitt andra jobb är väldigt många engagerade, lång erfarenhet, civilsamhället och skolan [...] Men det är klart att man har känt ett ansvar och jag har legat såhär sömlös och tänkt, hur skall det bli, hur skall den komma vidare, ja ... det har vart mycket så ... (GI15)

Sten och Mia, jurister, svarar på frågan om de känner sig tvungna att dra ner på sina krav pga bristande rättssäkerhet och svåra strukturer i mötet med Migrationsverket och domstolarna.

Sten: Jag känner att jag, att jag riskerar nån gång att gå in i väggen därför att jag har väldigt svårt att skära ner på mina egna krav. Tills dess så gör jag nog inte det, det tycker jag inte. Däremot så tror jag att ju mer erfaren jag har blivit så anpassar jag nog ändå vart jag lägger krutet. [...] Som i fredags hade jag en klient. Kanske för ett år sen hade jag inte känt mig nöjd med att bara att ha ett möte och förbereda honom. Men jag har liksom blivit så pass effektiv att jag känner mig nöjd med det, men så känner jag väl att det blir mer och mer att göra så ... och ja men att det ... Det känns som att det inte är hållbart att jobba så här hela tiden men jag kan inte släppa det. Men nåt jag nu kommer att försöka göra är ju att släppa såna hemska fall som har ... Jag menar jag har en klient som har varit här sen 2012 eller nåt sånt och nu så har han fått nekat PT igen. Och jag ser inte hur jag pro bono kan sitta och driva det till FN även om jag i min innersta vilja skulle vilja försöka. Och jag vet inte vad som kommer att hända med den klienten, de utvisar ju inte de här somalierna som felklassas vad jag vet. Men det är bara tragiskt att se, och det är jättetungt. Så där funderar man verkligen på om man orkar fortsätta när man har så svåra fall som aldrig, där ingen vill hitta en lösning, där tiden i Sverige aldrig kommer räcka. Alltså ... [skakar på huvudet], ja ... lite så.
[...]

Mia: Det är precis likadant för mig. Alltså antingen så gör man inte sitt jobb ordentligt eller så offerar man sin fritid och sin mentala hälsa för att göra sitt jobb ordentligt och ... ämm ... Ja, det säger självt, man måste göra sitt jobb ordentligt och då får man offra sin fritid, det är ju liksom den situationen vi hela tiden hamnar i och jag tror att det är den många är tills ... tills dom slutar jobba med det hela. (GI17)

Sten och Mia, jurister, reflekterar över frågan om vad det är som gör att de fortsätter trots den upplevda rättsosäkerheten.

Sten: Men nån dag kanske man inte kommer att orka, det är ju det jag är rädd för. Så det är i och för sig bra att försöka ha en variation och bredd i typen av mål och kanske inte ta lika många bara för att klara dom man har bra och ändå driva frågorna. Det är väl så jag tänker, att jag inte ska ha lika mycket asyl, för att kunna orka. Och sen tänker jag att man alltid ska vara medveten, att man kan bli bitter och cynisk och man ska vara vaksam på det och det försöker jag vara. Det är i och för sig bra att känna motståndarsidan, så en viss kännedom om deras ... det kanske går att ha så länge man är medveten om det. Men, nej men jag ser inte att ... Jag är fortfarande lika intresserad av frågorna. Jag läser med intresse nya rapporter och det upplyftande, det som jag tycker är positivt, jag tycker EASO [EU:s asylbyrå] alltid skriver väldigt bra. Ja, det vill jag säga. Allt som kommer därifrån går att använda. Sen lyssnar inte Migrationsverket alltid. Men det är mycket bättre än Lifos och norska Landinfo, en helt annan kvalitet. Och dom skriver också om minnesteorier och så vidare och trauman och hur det påverkar. Och det går att åberopa för att det är EU:s asylmyndighet. Det har inte lågt bevisvärde som UNHCR:s, eller tyckt lågt bevisvärde kan man säga.

[...]

Nina: Som sagt var, jag, jag fick en hjärtinfarkt när jag skulle gå med en ... ja, det var överhängande och vi skulle till Migrationsverket för ett sånt här utvisningssamtal och samtidigt så höll vi på med VUT [ansöka om verkställighetshinder] och det var jättesvårt och den här killen var verkligen illa ute och då sa läkarna redan på akuten och även sen när jag låg inne att "du får inte lov att vara engagerad, du får inte lov att utsätta dig för det här därför att då överlever du inte nästa gång". Och då fick jag ju faktiskt lugna ner mig. Men det är otroligt engagerande ärenden. När man har en ung människa nära sig. Och man känner att dom är i den här ångesten inför att skickas iväg. Och återvända är ju en underdrift, de har ju inget att återvända till. Många afghaner har ju växt upp i Iran och dom har bara hört illa om Afghanistan och talibanerna hela sitt liv. Och de ser det precis som ett påtvingat självmord. Och det finns ju inget annat alternativ än att engagera sig och försöka hjälpa dom och samtidigt hålla det här juridiska huvet kallt å ena sidan och å andra sidan vara ett stöd. Och det är otroligt påfrestande. Så det är bra att ni är uppmärksamma, ni som är yngre. Och jag tror det är därför många flyr vidare till andra ärenden. (G117)

Tora, jurist, reflekterar över frågan om det går att lägga svåra ärenden bakom sig.

Tora: Men alltså, jag har ju haft ärenden sen 2006, och det är ju hur mycket ärenden som helst. Men du kan nästan ta fram vem som helst och jag kommer ihåg alla namn. Sen kommer jag inte ihåg allas skäl om du bara säger ett namn. Men ...

Intervjuare: Du kommer ihåg personerna?

Tora: Ja men ärendena sätter sig. Alltså, det är så. Det är liksom, de positiva ärendena också så klart, men det är ju väldigt många ... ja, sorgliga ärenden som sitter kvar liksom. Så är det ju ... (G112)

Angelica, psykolog på flyktingbarnklinik, om att lyssna till vad barn har varit utsatta för.

Angelica: En sak som är slitsam, det är att möta barn som man tycker mycket om, och höra de fruktansvärda saker de har varit utsatta för. Det är en del av jobbet, men jag tror att det

utmanar en ibland, på en existentiell nivå, att möta barn som mår så fruktansvärt dåligt och plågas så. Mardrömmar, minnesbilder och många av dem är otrygga eftersom asylprocessen inte är klar. För en del är den klar och de är papperslösa, och även om den är klar så kan det vara andra i familjen som det inte är klart för, så de lever i en väldig ... där framtiden ibland är lika skrämmande som det man har varit med om. Och det är klart att det är slitsamt att vara i det, och att veta att det är så. [Det är] på ett sätt så otroligt lite som behövs för att skapa ... Att inte framtiden är lika skrämmande som historien, det är att ge dem en trygg plats här och nu. Men det har ju vi som land nu valt att inte göra. Ni som kommer mer från den somatiska sidan brukar prata om att när ett barn är väldigt allvarligt sjukt så gör man allt vad man kan för att hjälpa det barnet, men ett barn som är svårt traumatiserat ger man ändå ett avslag, som bara ger ännu mer ohälsa. Men jag tänker, det är en dialog eller ett samtal vi har hela tiden emellan oss. Och vi är också väldigt snabba att vara glada när vi har något att vara glada över [skratt]. Det är vi väldigt noga med. Och det tror jag är viktigt. (GI30)

Nora, sjuksköterska på flyktingbarnklinik, reflekterar över hur de hanterar att de inte kan hjälpa alla med det svåraste.

Nora: Jag tänker att vi försöker också, om det är någonting som är väldigt tungt eller svårt, vi försöker hjälpa varandra lite i att "ja, men nu ... ja, men nu kan du inte göra just nu mer. Nu kanske det är stopp. Nu får du gå hem, nu får du ta helg, du kan inte göra mer i detta nu". Men ibland är det ju att man gör småsaker som inte kräver ... alltså, att fixa någonting, eller ringa någon, ta ett samtal på helgen för någon som är väldigt orolig för att den har ont, eller ... någon som har förkylningssymptom och tror att "nu kommer jag dö, för nu är det covid" och ... sånt där.

[...]

Det är ju diskussion kring det, vad är professionellt och inte? För vissa tycker att det är extremt gränslöst [som vi arbetar]. Men det professionella i det tänker jag är att avgöra vad jag orkar. Jag ska ju hålla för alla mina patienter. Jag kan inte gå in i ett ärende och ta slut på mig, utan att ... Att göra det jag kan göra, men också kunna lägga ifrån mig det jag inte kan påverka, och där jag känner att jag inte håller. Och att ta hjälp av andra för att avgöra det ibland.

[...]

Det är alltid ett samtal mellan oss, absolut. Och att man inte bara gör massa saker, utan att man ... Eftersom vi ändå litar på varandra så har man ju någon att bolla det med innan man tar alldeles för mycket steg. (GI30)

Jana och Emilia är diakoner inom svenska kyrkan. Denna dialog kommer efter att de har beskrivit sina riktlinjer och sin etik, och att de ibland måste gå utanför ramarna när någon behöver hjälp akut. De behöver berätta att de ändå inte kan göra allt.

Jana: jag kan också känna att man måste få kredd för att det du gör är good enough. Jag och Emilia har många barn båda två och mina barn är så pass stora nu, de uppmärksammar mig ibland att "mamma, du är hemma nu. Du jobbar inte. Släpp jobbet". Eller "mamma, om den här personen som du möter ...", som är en ungdom som har varit hem till oss, att de vet vem han är, "om det inte går vägen för honom, kommer du gå sönder då? Kommer du falla? Vi

finns här också". Att vi inte får glömma. [...] Egentligen har vi ett häftigt jobb för att vi har typ egentligen inte begränsningar. Men vi måste också begränsa oss själva.

Emilia: Vi måste begränsa oss själva.

Jana: Ja. Så att vi inte faller.

Emilia: Och vi kommer aldrig räcka till. Så är det.

Jana: Nej, exakt.

Emilia: Enskilt kommer vi aldrig räcka till.

Jana: Nej, nej.

Emilia: Och det är inte det det handlar om.

Jana: Nej. Och det jag tänker också, som jag tror på ett sätt, om man taggar ner och släpper ... [...] Jag brukar kalla det hönsgården, den här diakoni ... kollegorna. Det är en sån här ... Alla börjar hacka. Men just att våga också säga att "det här har du kompetens till". Vi är duktiga på jättemånga saker, men vi kan inte vara duktiga på allt. Att vi också stöttar varandra i kollegiet, att "det här har du mer input på. Kan du hjälpa mig med det här?" (G128)

Följande långa diskussion började i frågan om det fanns en motsättning mellan vad man gör som privatperson och som diakon.

Erica: Nu är inte jag engagerad privat alls längre faktiskt. Det har inte blivit så. Men det är klart att det fortfarande kan ringa folk på mitt privata nummer om saker och ting. [...] Jag förundrades lite över det när jag började i kyrkan, att det var så pass ... att det inte var så tydliga gränser som när man arbetar inom andra organisationer. Jag har inte jobbat så mycket med socialt arbete egentligen men jag har jobbat som skolkurator och där var ... Där skulle jag aldrig ens lämna ut ... berättade jag nästan ingenting om mig själv. Där var jag väldigt privat liksom. Men här är det någonting annat, för här ingår man också i en gemenskap, så det ... ja, det är lite knepigare.

[...]

Katarina: Jag tror att det är jätteviktigt, också inom kyrkan, att vara väldigt tydlig med vad man gör inom ramen som diakon och när börjar och slutar ... Alltså, inte för att jag slutar vara diakon och så där men att det finns en ram att förhålla sig, en yttre ram att förhålla sig till, i uppdraget. Och det skulle inte gå att kunna stötta människor om jag inte också skulle kunna säga att nu går jag hem. Och alltså, ni kan inte ringa mig för nu ... ni är välkomna på de här tiderna till mig också. Sen kan saker och ting hända men det är en sån dialog som vi för ganska mycket bland diakonerna, för det finns nog väldigt olika ingång där. En del har haft väldigt mycket så där att det finns inga gränser alls och som har tvingats gå till att men jag kanske måste börja ha lite gränser för när det är privat och när det är diakon. Man måste ju förhålla sig till vad man är beredd att göra [...] Ja, men till exempel så säger [pastorat] att vi gömmer ingen. Däremot kan vi stötta människor som har valt att gömma sig. Men vi gömmer inte någon. Och det kan jag som privatperson säga, att ja, men det är klart att jag kan tänka mig att gömma en människa men ... Det blir så svårt, alltså när börjar och slutar jag att vara diakon i det sammanhanget och mitt ansvar också i relation till pastoratet och så vidare. Så jag tror att jag också för att kunna hålla i det arbete som jag faktiskt gör måste också vara väldigt tydlig med mina gränser.

Erica: När jag började där jag var, i [församling], så var det väldigt ... Den som var arbetsledare där hjälpte ju till, hade folk boende hos sig titt som tätt och [skratt] engagemang hur som helst. Så att det påverkar ju speciellt om man har en chefsposition, så. [...] Det skapar någonting hos alla medarbetarna som kanske inte riktigt behövde ha på sig

det trycket för att han agerade på det sättet. Eller så kanske han inte hade behövt berätta om det [skratt], utan bara göra saker och ting [...] Det kan också finnas lokalt på lite olika sätt olika typer av påverkan, vad man inte ska göra och så där. Det är en lite speciell roll att arbeta i, kyrkans värld.

Katarina: Mm, absolut.

Erica: Sen kan jag privat tycka att det är allra jobbigast de där det inte finns någon över huvud taget ... Ja, jag antar att ni känner igen den där känslan när man tror att nu är det bara jag som kan göra någonting, ingen annan. Och det är ofta i såna här papperslöshetsituationer, för annars så känner vi alltid till ... någonstans finns det alltid något i nätverket, även om man kan tycka att de inte har gjort tillräckligt därifrån, vårdens sida eller kommunens sida eller så vidare. Men det är oftast i de situationer där jag kan känna att mina gränser tänjs mer än vad det gör i till exempel mötet med psykiskt sjuka, som också är en stor grupp som söker sig till oss, folk som lever med psykisk ohälsa. Där kan jag mycket tydligare sätta en gräns för att jag vet vilka andra kontakter jag ska ta tag i och så vidare. Så det är knepigt, men den här gruppen blir ... Just när det inte finns någonting annat då är det mycket lättare att tänja på gränserna.

Intervjuare: Har du någon i kyrkan då som ... Kan du lyfta det så att du kan få hjälp i det eller att ni gemensamt kan hitta några vägar fram? [...]

Erica: Ja, det kunde jag ... I [Lillstad] kunde jag det, här är det svårare, där jag är nu, där fungerar det inte så. Och det kanske också har att göra med att vi är i en annan tid, kanske inte bara har att göra med olika personer, för att även kyrkan ... Alltså, vi är alla del utav detta samhället och det såg annorlunda ut 2015-2016.

[...]

Erica: Men ett sånt tydligt exempel då [skratt], tänkte jag, det var en jul för några år sedan var det en familj, en mamma med massa barn. Och då stod polisen här utanför sen de hade varit här, så de fick gå ut en omväg och vi slussade runt dem i [Storstad] och det var ... alltså det var helt galet. Och så tänkte jag "det här går inte, hur ska jag göra?" Och så är det i mellandagarna, så då ringde jag upp till min [bekant i annat län] och sa "du, du som har så många kontakter, kan inte du ordna med någon stuga?" "Jo, jo, jo", så ringde hon tillbaka, "ja, men nu är det en jag känner där ute, hon har ett sånt här vandrarhem, de kan få bo där ett tag för det är inte så många nu på vintern ändå" och så körde jag upp med dem dit. Så då använde jag mig faktiskt av henne liksom för att jag liksom "vad gör jag nu, nu måste jag göra någonting". Så att de här gränsdragningarna då, man använder sig av, ja ens personliga kontaktnät liksom. Det här är ju väldigt privat, ens [bekanta] har ju ingenting med min arbetsplats att göra. Men jag vet att hon har samma värderingar som jag och gärna vill hjälpa till när det går, så ...

Intervjuare: Men är det någonting som du berättar om eller det är någonting som du bara gör och inte säger så mycket om? Bland kollegor och så.

Erica: Jo, med min närmsta kollega så gör jag det, vi har väldigt, väldigt god kontakt, ja. Så det gör jag. (G126)

Kajsa, kurator, förklarar hur arbetsvillkoren ser ut på hennes arbetsplats, hur hennes uppdrag ser ut och hon kommer in på en mängd olika saker, bland annat hur hon själv blivit nästan utbränd under den period så det kom nya elever nästan varje morgon.

Kajsa: Alltså, jag känner att det finns så otroligt mycket jag vill säga, så mycket grejer och bara berätta. Men alltså, det är så otroligt brett. Så när jag började 2014, eller januari 2015

där, så var det ingen överlämning av någonting förstås. Utan då stod det nya barn i klassrummet varje morgon. Och sen så nu 2020 så finns det en uppbyggd mottagningsenhet i kommunen. Så nu får man överlämningar från skolor, och så vidare. Men nej, men alltså det har handlat om att stötta i alla led, och jag blev anställd som lekarbetspedagog, att jobba med lek som specialpedagogisk metod. Inte som socionom, när jag började som kurator. Och sen så blev eleverna äldre. Det blev en ny målgrupp, det kom ensamkommande, framför allt då från hösten 2015. Och jag som skolkurator engagerade mig jättejättejättemycket, och vi gjorde allt, och vi gjorde alldeles för mycket. Vi brände nästan ut oss, både jag och sen ... till slut så blev det anställt en integrationssamordnare, och sen också en skolpsykolog. Men alltså, vi jobbade 200 %, tror jag, och vi hittade familjehem, och vi hittade advokater, och vi lärde oss hela asylprocess ... Vi gjorde så många grejer som låg långt utanför vår kompetens, men vi lärde oss ju. Så att ja, men allt från att hämta upp barn på gatan, vi körde runt med bil på kvällarna, och körde hem dem till olika i personalen på skolan. Och jag hade en väldigt stöttande rektor som visste att jag hade tagit det här jobbet från början, för att jag har ett stort intresse och engagemang. Men det gick överstyr till slut, kan man säga, så jag tror att hade inte skolan lagt ner 2018, så hade vi brakat i väggen, både jag och skolpsykologen egentligen. Men det var också så som det var i början, innan man hade hunnit bygga upp något bra mottagande. Det var ju katastrof, jag menar det kom ungdomar som bodde sex stycken i ett rum. De fick ingen mat, de levde bara på ägg. [...] Alltså, det var så katastrof med så mycket. Men jag vill bara lägga till att efter att jag slutade som skolkurator, så är jag ideellt engagerad i [Mellanstad]. Så att jag träffar fortfarande väldigt många ensamkommande. Men nu är det på akutnivån, att vi har matutdelning och såna ... samlar pengar till jurister, och skriver verkställighetshinder och såna saker. Men som skolkurator så gjorde jag också allt det där, och jag tror att kommunen blev provocerad, därför vi ställde massa krav också, att de behövde öppna boenden, och inte kunde avskaffa god man när ungdomen blev uppskriven till 18. Så att ... ja, kommunens tjänstemän har varit ganska ... vad ska man säga, lite provocerade av våra krav. (GI20)

#rättsosäkerhet

Tora, jurist, svarar på en fråga om vad hon som jurist har för motståndsstrategier när Migrationsverket sänker ersättningen och verkar försöka leta efter skäl till avslag. I sammanhanget lyfter hon hur många ombud inte orkar längre och hur tungt arbetet med att försöka överbevisa Migrationsverkets negativa tolkningar.

Tora: [Det finns] kollegor också av oss som jobbar med det här som inte orkar jobba med det här längre. Att man går över till andra områden mer och mer, och att man ... Ja, slutar jobba för att man tycker att det är, det är liksom, det är så tungt, man blir så ledsen, man blir så påverkad av alla dom här människorna som man liksom förut brann och bara kände så här: gud, jag gör så stor skillnad! Till att känna: jamen det spelar ingen roll vad jag gör för att allting handlar ju om att hitta på sätt att ... Men om man tänker på vad gör jag rent liksom, utöver det jag känner, så är det ju så att, jamen jag försöker anpassa mig efter det Migrationsverket kräver. Så om Migrationsverket kräver att man lämnar in tio papper istället för ett trots att ett borde vara tillräckligt, ja då försöker jag lämna in tio papper fast jag inte borde behöva det. Och kan jag inte lämna in tio papper, och jag vet att Migrationsverket vill ha tio papper då kommer jag ju att argumentera för varför jag bara har ett och varför det ska räcka. Så att det är ju hela tiden så, känner jag, att jag försöker anpassa mig, samtidigt som jag försöker skriva varför, argumentera liksom förebyggande helt enkelt, hela tiden. Men det

blir så, liksom, det blir så långa inlagor numera, för jag ska argumentera för "om Migrationsverket tänker så här, ja då så måste jag påpeka att det är så här och så här. Jag måste liksom berätta hur Europadomstolen [dömt], hur man borde tolka det beslutet, hur man borde tolka Migrationsöverdomstolens beslut och det är ju helt sjukt egentligen att jag ska behöva argumentera kring tolkningar av olika saker eftersom Migrationsverket i varje läge väljer att tolka det negativt. Och det är det jag menar också, det är liksom allting går ut på att tolka allt negativt numera, inte i nån annan anda. (GI12)

David, kurator, får frågan om hans arbete och rutiner har ändrats över tid, sedan 2015.

David: Ja, absolut. Alltså, någonting som har förändrats för mig personligen är väl just det att man på gott och ont har lärt sig så mycket, att man har blivit lite luttrad, kan jag tycka. [...] Man orkade driva saker ännu längre i början, tycker jag att jag själv personligen känner, till att nu vet jag redan var det kommer ta stopp. Eller det kommer ändå landa i ekonomiskt bistånd till slut, eller vad det nu är. För att man har lärt sig hur det fungerar i organisationen. Det gör en lite ledsen på sig själv, och det är någonting som jag kan fastna i. Så jag känner att jag följer väl ungefär samma riktlinjer, som alltså är mina egna riktlinjer, ska jag väl säga, vad jag själv eller vad mina kollegor har kommit fram till. Det finns ingen som har sagt till mig vad som ska göras med de här ungdomarna, utan det har man fått komma på själv. Men att man försöker driva på det, men det blir på ett annat sätt, för att jag har lärt mig mer, vilket gör att jag kanske snabbare kommer till vad jag tror att den ska göra. Ja, men som när jag lärde känna [aktivistgrupp] till exempel, då hade inte jag någon aning om vad det var i början, och nu vet jag "Ja, men det är det här numret, ring dit. Jag kan följa med dig om du vill", eller ... Från att i början så kände väl jag kanske då att ja, men då måste jag följa med dit, för jag vet inte ens vad det här är, går det här ens att lita på? Vad är det här för ställe liksom? Man har ingen aning. Till att man plockar upp lite ställen, att "ja, men det där funkar, och det där funkar inte". Och jag kommer tillbaka till det där med överlämningar, om jag vet att den bor på ett visst boende, ja, då tänker jag direkt "ja, nej, då är det inget bra där. Det är bara att köra igång direkt". För det har man lärt sig. Från början hade man väl ingen aning om det var ett bra eller dåligt, eller vad det var. Så man har lärt sig mer, vilket gör att man på gott och ont blir snabbare i att sortera typ. (GI20)

Lärarna Anna och Mehdi får frågan om de agerar utanför sin roll som lärare och kommer över på känslan av att allt ligger på deras axlar. Men Anna beskriver också hur hon successivt fått en mer professionell roll, som hon upplever som mer rättvis än det gränslösa engagemanget.

Anna: Jag gör det mindre nu än vad jag gjorde 2013, 2014, 2015. Och jag tror att det handlar faktiskt också om att jag vibbar ut någonting annat som pedagog, att det var någonting i början där med att vara helt hudlös, eller bara helt öppen för alla personer, allas behov och så. Jag tror att det var en stor del av vår kursverksamhet, som har professionaliserats en del. Vi är mer lärare än aktivister, men att från början var det väldigt mycket "vi är aktivister". Det har stelnat till. Men att när de behoven kommer, när frågor kommer, så finns jag där ... för att jag också kanske har den kunskapen med mig sen innan ... ja, men jag kan hänvisa till [aktivistgrupp], eller hjälpa att söka pengar, eller fråga på Facebook om det finns någon lägenhet, eller så, alltså sånt som inte tar hela ens tillvaro, utan som går snabbt och lätt. Så

det finns en glidning utanför rollen, men rollen är väldigt mycket mer tydlig nu än vad den var innan, kan man säga.

Mehdi: Ja, jag håller med Anna. Och jag kan också tillägga att då också när jag började arbeta, så kände jag som att jag måste hjälpa dem, för att det ... först, vi delar samma språk, vilket är arabiska, till exempel. Och jag kände som att det är någonting som ligger på mina axlar, att ... okej, nu kan jag svenska, och jag har inte kunnat lösa något problem, ifall jag inte kunnat prata det språket som talas i det landet. Så jag kände också sympati med det här, att okej, nu måste jag ställa upp för var och en som inte kan språket, för jag vet hur det känns om man inte vet vad man ska göra. Och det har varit inom mig, utom den lärarrollen som jag hade i alla fall. Det är därför jag var också aktiv med råd och ... ja, inom den tiden.

Anna: Ja, men det var svårt innan. Det här med gränssättning och sånt var väldigt svårt i början, för då kände jag att jag jobbade 24 timmar om dygnet, det fanns aldrig något stopp för när en arbetsdag var slut, för den tog aldrig slut, för att det var det som var min arbetsbeskrivning. Alltså det var så här ... vad behöver de här personerna? Medan nu är kanske arbetsbeskrivningen mitt uppdrag, som är att ... de och de och de lektionerna, och den här kunskapen, det är mer fokus, så.

Intervjuare: Är det en förändring som har kommit utifrån skolan och samtal med kollegor, eller är det mer förändring som ni har gjort individ per individ, eller så, lärare per lärare, själva?

Anna: Innan du började jobba, då var vi ett arbetslag, och då fick vi gå till psykolog, så att det var en handledningsprocess, där det var nästan ... nej, men att vi höll på att bli utbrända och mådde väldigt psykiskt dåligt och så. Då fick vi hjälp att konkretisera vad våra respektive roller var. Och det kan jag säga, var en sån stor förändring. Och sen tror jag också att ... Nej, men jag stannar nog där. Mm, det tror jag kan vara den största saken som hände.

Intervjuare: Det blev ohållbart.

Anna: Det blev ohållbart. [...] Nej, men det blev också ohållbart gentemot deltagarna, för att det blev lite orättvist. Vi bestämde då i den processen att om vi ska göra saker, så gör vi det kollektivt. Vi gör inte det enskilt, för då blir det också de som vi blir vänner med, eller de som frågade oss, det var de som fick hjälp. Medan egentligen är det en grupp där alla har lika mycket behov. Och då kände vi, om det kommer en fråga från en person, då tar vi upp det tillsammans med alla och kanske bjuder in någon från [aktivistgrupp], som berättar om deras verksamhet, så att samma information når till alla, inte att den som bjöd på lunch fick den hjälpen och blev vän med den läraren. Vi försökte inte minska på engagemanget, men att det går från individuellt till kollektivt. Så att det var väl det som hände. Jag vet inte hur du ... När du har sån liten grupp, och tajt, om du får mycket frågor och ... om hjälp och stöd, som inte har med undervisning [att göra]?

Mehdi: Kanske som ... inte lika mycket som innan i alla fall. För de som jag har nu, har, vad ska jag säga, stabil status hos Migrationsverket. Det är inga stora förändringar som har skett hittills. Men alltså, jag brukar ibland bli frågad om att översätta någonting, eller kika på någonting där och här, eller visa var man ska vända sig till, till exempel om det ... alltså, vissa av dem kanske kan ha ont i tanden och ... "vad ska jag göra, hur ska jag...?" Förstår ni hur jag menar? Och då har man inte personnummer, och då kan man inte gå till vården och få bidrag. Ja, alltså det är lite såna här frågor som man får ibland. Men jag har inte fått så stora förändringar sen jag började. När jag började, så jag hade också ett sånt schema under hela veckan, hur många lektioner hade man och så. Och det har fortsatt hittills på ungefär samma sätt. Ja.

Anna: Jag tror det var innan du började, när vi också blev väldigt nära vänner med alla som var våra deltag ... inte alla då, som jag sa innan, men att det fanns ingen gräns mellan roller, utan alla var människor som samlades och där knöts det olika typer av band. Och att det var egentligen uttalat från den som var rektor då, att han ville att vi skulle ha det förhållningssättet. Vi hade inga klassrum, vi hade inga läromedel, vi hade ... vi skulle vara medvandrare, eller medmänniskor, kanske. Så att det var det som var vår arbetsuppgift. Men det blev väldigt svårt att vara det sex timmar om dagen med människor som inte pratade språket. Alltså, det bara blev som att det gled mer in på att vi gav mer svenskaundervisning, och sen har det varit någonting som vi har känt oss trygga i, pedagog ... och bara som att ... ja, men det är jättebra att ha svenska språket. [...] Det är också ett behov! Det här medmänskliga, eller få hjälp, och allt det där, är också jätteviktigt, men just att jobba med att ge nycklar till språk är också en jättestor sak att göra, så det handlar kanske om att ge det status. Det är själva uppdraget. Det är inget fult eller dåligt att jobba med adjektiv, utan det är någonting som kan hjälpa en jättemycket. (GI24)

Här handlar det om vad det är som tynger i arbetet. Nora, sjuksköterska, tycker att det är det organisatoriska som är värst.

Nora: Alltså det här administrativa. Organisatorisk belastning är, för mig i alla fall, jättemycket tyngre än patientbelastning. För patientbelastningen, där har vi varandra, och vi har vår erfarenhet och handledning har vi haft också, och så vidare, så att där kan man ofta resonera sig fram till någonting och hitta en lösning och stötta varandra. När det gäller det organisatoriska så är det mycket svårare för att vi inte har svar på några frågor, och man kan inte påverka. Det andra kan vi inte heller påverka på sätt och vis, att någon är asylsökande och ska utvisas, men vi har ett bagage av erfarenheter och varandra att ta av. Sen periodvis så är det jättemycket att göra som ... 2017 var det otroligt högt tryck och högt tempo. Sen kommer det alltid på något sätt en lugnare period. Sen blir det mer igen. Alltså det går upp och ner hela tiden, så att ibland har det varit väldigt hög belastning lång tid, men då på något sätt kommer det alltid någonting ... eller så får man göra något sätt så att man får lite utrymme i sin tidbok. (GI30)

(Angelica, psykolog på flyktingbarnklinik, reflekterar över vad hon kan göra för motstånd utanför arbetsplatsen)

Angelica: Vi vill inte kapitulera inför maktlösheten, utan att jag tror på demokratin. Jag tror att man kan skriva en debattartikel, till exempel. Ja, att man behåller den idén om världen levande. Och där rör vi oss i de olika strukturerna. Vi jobbar i vardagen, men vi kan också gå upp i systemet och ... man kan gå på en demonstration, man kan skriva en debattartikel. Att man rör sig. Och våra föreläsningar, utbildningsuppdraget är också ett sätt. Det är inte därför vi har det, men det gör också någonting att man får tänka om sitt eget arbete, vad man gör, och möta andras syn på ens arbete. Det tror jag också bidrar lite till att orka. Men framför allt också att man får lägga jobbet på patienterna, inte på massa konstiga idéer i strukturerna. (GI30)

Emilias kollega berättade om hur hennes tidigare engagemang ledde till att hon blev diakon. För Emilia är det tvärtom. Det hon sett inom diakonin har lett till engagemang.

Emilia: Det privata engagemang jag har för människor som behöver stöd på grund av att de är nyanlända eller inte får förlängda uppehållsstånd och så, det engagemanget kom efter att jag började jobba med diakoni. Ett socialt engagemang fanns väl innan diakoniyirket, men då var det med andra frågor. (GI28)

Patrik, nämndeman, har berättat under intervjun att han har slutat som nämndeman för att han inte kan stå bakom det som händer i domstolen - han får senare följdfrågan om han vill berätta mer om detta.

Patrik: Vid många tillfällen också så mådde jag dåligt efter jag lämnade domstolen också. Så det tog rätt så hårt, jag kunde ... jag har svårt att hantera det faktiskt också. Så det var lite jobbigt faktiskt, rent psykiskt och så. [...] Och jag menar, jag har kritiserat migrationsdomstolen, och jag anser också faktiskt att vår asylprocess är inte rättssäker. Och jag vet inte, det kan vara en intressant fråga till dig, Lennart [vänder sig till den andra nämndemannen i intervjun]. Kan du skriva en sån insändare att vår asylprocess är inte rättssäker och underteckna den med Lennart [efternamn], nämndeman? Kan du göra det? (GI22)

[En kommunfullmäktigeledamot] kan gå upp och säga, "nej, det här underlaget är bristfälligt. Jag återremitterar det helt enkelt så". Men det kan man inte göra här, utan här tas beslutet i alla fall.

Sist i intervjun med Lennart och Patrik, nämndemän, tackar de för att ha fått vara med och i det sammanhanget uppstår ett samtal om engagemangets följder. De jämför med att behöva berätta svåra besked som engagerad privatperson, eller diskutera felaktiga beslut som politiker.

Patrik: Men också så tycker jag att jag är glad att få vara med om det, för att det känns bra att få berätta detta. Alltså, det är viktigt att säga detta. På något sätt så kommer det att finnas också när man i framtiden börjar titta, "men hur gick det till? Och varför gjorde man som de gjorde?" Och så. Så ert arbete är därför väldigt viktigt för att dokumentera det, helt enkelt, som forskare gör och så.

Lennart: Ja, men det är precis som Patrik sa förut. Att i vissa fall när man känner att, jag definitivt har en helt annan uppfattning än övriga och man blir överkörd, då mår man inte bra.

[...]

Patrik: Det har varit också smärtsamt att sitta där i migrationsdomstolen så när jag har blivit besviken och tänkt också, "ja, jag fattar inte vad det är som händer egentligen", och så. Men sen det som har varit svårt många gånger, det är när man [...] sitter vid ett rum med mamma och pappa och tre barn. Man läser upp beskedet från migrationsdomstolen att de ska utvisas, och så ... och då normalt sett kan det bli mycket oro i lägret ... en del skriker och en del gråter och är ledsna och blir förtvivlade och så. Hur man hanterar detta, det ... Om man tittar på

polis, så får de ju hjälp genom samtal och så vidare ofta. Man går igenom det, "vad hände på dagen? Hur klarade du av att hantera detta?" Och så. Men vi har ju ingenting sånt.

Lennart: Det är lite grann så, jag söker tröst i de fall där vi verkligen lyckas.

Patrik: Man får göra det.

Lennart: När vi lyckas vända ett ärende, om vi nu ser utifrån att jag jobbar med asylrörelsen då. Och där söker jag tröst i att ... när jag tyvärr misslyckas att övertyga de andra nämndemännen om vad det ska vara. Och sen också, ja, alltså säg att ... jag har i alla fall gjort vad jag kan med det.

Patrik: Man får ju resonera så faktiskt, ja.

Intervjuare: Men om du befinner dig i en situation där du känner att du har för lite underlag för att kunna fatta ett beslut, som mer överensstämmer med din egen etik, eller vad jag ska säga. Du har inte tillräckligt att gå på för att ta ställning?

Lennart: Mm. Då säger jag det och då sårskriver jag mig. Det gör jag. "Jag tycker inte att det finns underlag för att avslå den här ansökan".

Intervjuare: Hur ofta brukar det vara så?

Lennart: Jag tillhör kanske de mer besvärliga, om vi säger så [skratt]. Så det är ...

Intervjuare: Så det är så man uppfattar, så att säga?

Lennart: Ja. Det beror på domaren också, men i vissa fall så anses man lite besvärlig ...

Patrik: [En kommunfullmäktigeledamot] kan gå upp och säga, "nej, det här underlaget är bristfälligt. Jag återremitterar det helt enkelt så". Men det kan man inte göra här, utan här tas beslutet i alla fall. (GI22)

Avslutande ord

I detta kapitel framträder effekterna av det svenska asylsystemet för ett ökande antal individer och grupper. Det handlar om en plågsam ovisshet, att inte veta hur lång tid man måste vänta på ett beslut från Migrationsverket och vad som ska hända med en under denna oförutsägbara väntan, eller vad beslutet sedan kommer att vara när det väl händer. Frivilliga och professionella vittnar också om maktlöshet, upplevelser av att det är allt svårare att kunna bidra till att underlätta eller förbättra för de människor som lever i misär på olika sätt. En aspekt som särskilt lyfts är den ovissa väntan på familjeåterförening, där användningen av nuvarande regelverk skapar en situation där barn hålls separerade från sina föräldrar över en oöverskådlig framtid.

5

Solidaritet och aktörskap

<i>Inledning - Asylsökande berättar</i>	359
Utbildning, söka kunskap och information, och att få tiden att gå	363
Jobba för uppehållstillstånd, sitt eget och andras, protestera, och mobilisera	371
Framtidsdrömmar som strategi	376
Berätta för forskare och journalister om situationen	380
<i>Civilsamhällets organisering av solidaritetsarbete - inledning</i>	383
Stöd med myndighetskontakter	383
Erbjudande om boende och mat	387
Enskilda individer tar initiativ till lokalt stödarbete och nätverk	392
Utmaningar med projektstyrt rättighetsarbete	394
Lokalt organiserade stödgruppers samarbete med olika institutioner och offentliga verksamheter	395
Medias betydelse för att kunna organisera stödarbetet	402
Engagerade i civilsamhället ifrågasätter och/eller överklagar beslut	404
Protester och motstånd mot Migrationsverkets beslut och agerande	407
Reflektioner som rör politiska dimensioner av engagemanget	409
Strategier och stöd för att orka	410
<i>Erfarenheter från professionella aktörer om solidaritet och aktörskap</i>	417
Erfarenheter från professionella aktörer rörande samarbete mellan olika aktörer - och motståndsstrategier	417
Särskilda utmaningar	445
Landvinningar och bästa stöd	454
<i>Avslutande ord</i>	466

Inledning - Asylsökande berättar

Detta tema handlar om två olika saker, solidaritet och aktörskap, som framträder i olika former i intervjuerna ochmen ändå har tydliga beröringspunkter med varandra. Berättelser om solidaritet präglar många intervjuer och handlar om att ta gemensamt ansvar, att skapa kontaktvägar mellan olika politiska och frivilliga initiativ som arbetar för ett mer humant och välkomnande mottagande av personer i asylprocessen, och om enskilda personers insatser för att stödja andra människor som befinner sig i asylprocess. Solidaritet kan också vara att agera tillsammans med en annan människa som behöver hjälp eller å dennes vägnar. Som framgår av intervjuerna så kan sällan engagemanget för att hjälpa någon annan eller mot systemet göra oförrätter som drabbat en själv ogjorda, men det kan hindra att andra drabbas. En annan sida av solidaritet kallar vi aktörskap som en strategi. Det kan handla om att göra aktivt motstånd i ett enskilt ärende, men också om att själv stå ut genom att överleva dag för dag. Att drömma om framtiden kan också vara en strategi för aktörskap. Många av de vi intervjuar anammar olika strategier för att påverka och/eller att stå ut under asylprocessen, eller i papperslöshet. Både för de personer som befinner sig i asylprocess och de som lever i papperslöshet handlar det i hög grad om att på något sätt hålla sig sysselsatt, exempelvis genom att arbeta. Försök att hålla sig sysselsatt kan ställas i kontrast till hur just sysslolöshet upplevdes som oerhört nedbrytande. I likhet med vad vi beskrev under temat väntan återfinns under detta tema komplicerade känslor inför att vara mottagare av andras hjälp.

Det första citatet som följer är från intervjun med Aziz. Det står för sig själv eftersom det täcker många olika delar och synliggör hur strategier och solidaritetshandlingar överlappar:

Aziz: ... jag har insett, väldigt mycket ... och jag har försökt på många olika sätt att göra mig upptagen med saker och ting för att inte tänka på det här. Det har varit mitt sätt att gå vidare med de här sakerna till att inte tänka på det. Först och främst, jag är ganska duktig med att hitta vägar till att ... ja, men både studera och utvecklas inom olika områden och hitta sätt. Och sen har jag så klart tränat hela tiden för att kunna ... att jag inte drabbas av depression och allt annat som hänger ihop med när man inte får ett ... när processen blir långdragen och allting pekar på att det inte kommer leda någonvart. Och det har jag hela tiden försökt ... "Okej, men jag förstår att de här sakerna händer och jag måste göra någonting åt det här för att jag kan inte bara sitta hemma och må dåligt". Då har jag tagit itu med träningen och försökt utvecklas inom det, sen har jag utbildat mig till personlig tränare, sen har jag jobbat. Jag har gått på skolor trots att jag inte har personnummer och såna saker och det ... Alltid har det gått bra. Det gäller att kunna prata, kunna visa att man är villig och oftast, skolorna är också så här ... de gillar personer som verkligen vill söka kunskap och vill utvecklas och då har jag alltid fått den här möjligheten. Men alla är inte som jag utan många kommer inte vidare i det här, i väntan på det här och det här kan ta hur lång tid som helst. Och då kan man både må jättedåligt, hamna i kriminalitet, att man inte har pengar för att försörja sig själv, inte har någonstans att bo exempelvis, efter den hårda lagen som har inkommit, LMA-lagen exempelvis. Att man efter ... ja, är man myndig, då har man inte rätt, efter utvisningsbeslut, till någonting mer eller mindre. Men jag har inte haft de behoven. Jag har aldrig ... efter att jag fick arbetstillstånd så har jag inte behövt Migrationsverkets pengar. Då sa jag "Tack, nu klarar jag mig själv. Nu hittar jag jobb och jag jobbar" och så vidare. Sen har jag själv fixat mitt

eget boende vilket också ... de behöver inte betala för boende för mig vilket de inte har behövt göra sen jag fyllde 18 år. (II12, s 13-14).

Arbete

Winnie berättar här om sina framtidsplaner:

... you know I was paperless but now at least I am in the process [winnie är asylsökande vid intervjutillfället och väntar på besked från domstol].

[...] I wish to have a job at least, if I have a job you know I can, I can change the asylum process to the job permit ... But it is very difficult, here in Sweden I mean, to get a job yeah, I mean to get a job contract (II22, s 13)

Det förekommer också att personer inte har formella arbetstillstånd samtidigt som de önskar att de kunde arbeta:

Aubrey: Jag har haft massor jobberbjudande. Varje gång där jag praktiserar säger de att jag ska komma direkt efter när jag tagit studenten. [...] Hon frågade om så här "kan du vara vikarie medan du har skola så att du kan jobba ändå?" Så sa jag "ja, jag kan, men jag får inte". Det är det som gör mig riktigt ledsen, att jag inte kan göra någonting. (II21)

Nazir: Jag jobbade ... Ja, jag har jobbat ... Alltså innan jag hade uppehållstillstånd jobbade jag också, jag hade en sån här ... Gud, vad heter de? Det är så här, när man får LMA-kort, så här punkt sju står det och något nummer där, som inte är ... Jag tror att det heter samordningsnummer ... om man har det här samordningsnumret kan man jobba även när man är asylsökande ... Men då krävs det att man ska identifiera sig. Visa vem man är och så. Och jag gick till ... afghanska ambassaden och sökte om tazkira, jag fick en tazkira därifrån. Och jag gick till Migrationsverket och visade min tazkira: "ja, men det här är min identitet, jag är från Afghanistan, jag heter så och så". Och de kollade att pappren var äkta från ambassaden, så de gav mig samordningsnummer ... Och sen kunde jag jobba och jobbade på olika ställen. Jag jobbade till exempel ... under den tiden, jag jobbade på [en teater] ... Jag jobbade där som skådespelare och regiassistent och så. Shit alltså. Det var jätteroligt.

Nazir fortsätter berätta om hur han fick jobb på en teater:

Ja, för jag var inte helt anställd någonstans, utan jag jobbade med lite ... Jag jobbade med en produktion i början, jag minns det nu. Jag tror det var 2018, det hette [...] Jag gick till audition där. Alltså allt hänger ihop för att först var jag på någon sån här grej, jag läste upp en text där. Sen det var någon kvinna där som tyckte om texten och hon kontaktade mig. Ja, hon ... vi pratade efteråt, efter föreställningen och hon tog min Facebook och såna saker. Sen efter ett tag, hon hade massor med kontakter, så då hon bara "ja, vi måste uppträda någon gång tillsammans". Vilket vi gjorde efteråt, flera gånger och ibland när människor behövde någon så hon skickade den här ansökningsen eller den här grejen till mig eller ja, eller hon ringde mig och bara på det stället de vill ha. För hon visste att jag var så här teaterintresserad och tyckte om kultur och så. Så jag gick till olika audition och såna saker, jag fick spela i en kortfilm. Jag fick vara med ... Ja, två faktiskt, två kortfilmer och sen blev det [föreställningens namn] som

pjäs som jag var med där. Hade så här fem, sex olika föreställningar. Och sen var jag med på den här teatern ... Det var också då från henne faktiskt, det var någon som hade ringt henne tror jag ... Och sen ringde hon mig och bara "du vet de här, de vill ha någon där" och bara "ja, jättekul" och de bara "ja, de vill ha någon som kan bra svenska och så, det är viktigt". Jag bara "ja, men absolut, jättekul, shit". [...] Och sen gick jag dit till audition och [...] jag gick till regissören i alla fall. Och jag blev faktiskt inhoppare i stället. Det var en annan kille som de valde som huvudspelare, så jag blev inhoppare och jag blev ... eftersom det var ... Hela grejen var väldigt så här konstig. Det var bara [...] lite olika rekvisita där. Och de byttes vid varje scen. Och man följde parallellt olika livsberättelser, så han ville att någon skulle anteckna i det här tjocka häftet om hur scenen skulle se ut inför varje. Det var olika ... det var tre olika mickar också som man behövde byta och ge till varje scen till olika personer och ja, gjorde man fel någonstans [...] du vet mycket hamnade fel och så, ja. Det var inte bra för [teatern] helt enkelt. Och sen ... jag var där och ... Ja, då var jag som regiassistent, hade koll på såna här grejer. Å andra sidan var jag ... Och när de ändrade någonting så skulle jag snabbt skriva "det här är ändrat" och rita om i manuset. Och när den här killen var sjuk eller någonting, och inte kunde komma, så hoppade jag in i stället för honom. Och jag fick spela typ två eller tre föreställningar, men ja, han tyckte också om att spela så han var inte sjuk så många gånger [...]

Ja, det var jättekul att vara där faktiskt. Ja, man var där typ tre, kanske tre, fyra månader, och sen augusti var heltid från början till slutet, hela augusti. Morgon, kväll, det var rep, rep, rep, rep, rep. Och så senare när det blev premiär så ja, jag minns att min ... Man får inte CSN om man inte har personnummer på gymnasiet. Precis. Jag hade inte CSN och därför när jag ... i slutet av augusti när skolorna började, jag pratade med min mentor, jag bara "jag jobbar på [teatern], det är värsta jobbet. Jag kan inte komma till skolan de två första veckorna för vi har rep". Och hon bara "ja, jag kan inte hjälpa dig och så". Alltså om du inte kommer det är upp till dig, CSN kommer dra in grejen. Så jag bara "ja, men då är det lugnt", för jag visste att jag får ändå ingenting av CSN, de vet inte ens om det här. Jag bara "ja, om det är CSN som är problemet, det är lugnt. Jag löser det, jag har ersättning själv på mitt jobb."

[...]
Sedan kom min andra mentor till mig en gång i matsalen och bara "hör du du, var är du? Varför finns du inte med på klassen och såna saker? De kommer dra in ditt CSN."
[skratt]

Nazir: "Säg till dem att de får göra det nu, för jag får ändå inget CSN." De bara "va, får du inget CSN?" Jag bara "nej, jag har inget personnummer, jag får inget CSN, men jag jobbar annanstans". Men hur som helst jag var där [på teatern], sen jobbade jag på äldreboende. Ja. Det var en himla variation där från det till äldreboende ... Och sen jobbade jag på kyrkan deltid, typ några dagar i månaden bara. Jag var ungdomsledare. Jag var ungdomsledare där i kyrkan och där har jag varit sen 2017, men det ... eftersom det bara är några dagar i månaden så brukar jag inte säga att jag jobbar på ... Ibland skriver jag i cv att jag jobbar på Svenska kyrkan, men inte annat. Det är mest en kul grej. Vi är ett gammalt gäng som träffas alltid. Ja, det var väl det, och sen har jag jobbat på äldreboende och sen ... fick jag uppehållstillstånd någonstans där. Jag tror att det var i våren 2019. Då fick jag uppehållstillstånd och sen ja, men jag fortsatte som vanligt på gymnasiet och gymnasiet tog slut. Letade efter jobb, jag kunde inte få jobb på det här äldreboendet för jag var inte utbildad undersköterska. (II 11, s 13-14, del 2)

Det är svårt att få den hjälp man behöver som nyanländ, missförstånd byggda på föreställningar om flyktingar förekommer, som Salim berättar om här:

Salim: And arbetsförmedlingen. Here I must say: They can be better. [skrattar] When somebody come, [for example], I had 27 years experience in oil and gas companies, world wide. I started in Syria, then Turkmenistan, then Dubai. They must find something for me. Instead of working with [företag]. My salary in Dubai was 13000 dollars/month. They will not pay that for someone sitting and doing nothing. When I came here, she [arbetsförmedlaren] said: Sorry but we don't have oil in Sweden. What you mean, I am sorry, but France doesn't have oil, England doesn't have oil, British Petroleum is English, Shell is from Holland ... and Yetcop from Japan. There are many that get lost when you show your CV. For me I showed them certificates from an international oil company. I said I need someone from the shareholder to talk with. I have this certificate, it is better than an engineering certificate. It is difficult. You work with the biggest companies in the world.

Intervjuare: how did you get this job that you have now, in the end?

Salim: I called them every week. I said, I will die, I cannot sit at home? Since I was 18 years old, I have been working.

[...]

She [arbetsförmedlaren] told me one time, I am only working with you, you know why? You know why? Why, I said. She said because you are always challenging me every week.

[skrattar] I go into the system and said, maybe I can try this? She said: "I will try it for you". Of Course svensk språk was not good. I said I can learn anything, but they must accept: They must accept that we work half half English and Swedish. So I finished SFI 2019 in January. [It was] about 12 months just for SFI abcd. Then I said either I go to training [träna svenskan på riktigt] or you give me technical work. So I went to them: Can you help me get a job? I went to the course but by the end I forgot everything, you need to understand the system. It was very difficult. Lernia, it was wonderful. [the course was with] some CNC operators, computer control. From my life I can do this. Also I was pushing them, when can I go to work. They said they need people in [företag], in the workshop. (Salim, II16, s 5-6).

Fereshteh berättar att hon började jobba (eller fick hjälpa till oavlönat) omedelbart när hon kom till Sverige. Sedan dag ett har hon klarat sig själv och bidragit. Hon vill absolut inte vara till last, hon vill inte ha hjälp, det är i sig en strategi. Olika människor hon mött har försökt utnyttja henne:

Fereshteh: ... jag kände mig "det är bra att jag är upptagen. Att jag slipper tänka på min son." ... Jag ringt till Försäkringskassan och sagt "jag vill inte ha det här barnbidraget." "Det är för alla, du får den här." Jag vet inte, jag har en sådan känsla att jag vill inte ha hjälp, jag vill hjälpa mig själv. Jag är en självständig person här. Men ändå, när jag säger folk här ... De ringer, och jag är en linje, fortfarande, mellan nyanlända och myndigheterna. Och de ringer [andra asylsökande, och frågar] "ja, jag kan inte språket. Kan du ta ett samtal, boka vårdcentral?" Får jag stanna hemma eller inte och ja ... Och sen, jag frågar "kan du ringa själv till vårdcentral?" "Nej, tyvärr, jag kan inte svenska. Kan du ringa?" "Men när du kom till Sverige?" "Jag kom till Sverige ... Det är sex år som jag bor här men jag kan inte." Men de har permanent, de har den här medborgarskap man kan säga. Men en person som kämpar här och sen jobbar [dvs en person som jag], men Migrationsverket bryr sig inte.

[...]

[Jag jobbade], som personlig assistent. Och sen det var ... Ja, i början de sa till mig eftersom jag har erfarenhet inom vårdcentral och jag jobbade inom hälsa, du får komma och ge medicin, du får jobba som en personlig medicinskt assistent. Och sen, vi suger, eller behöver suga henne, hon kan inte svälja. Man kan mata, hon har en sån slang i magen och sånt. Men jag började jobba och sen de sa "hon bor hos sin familj." [där jag var personlig assistent] Och sen den mamma och pappa "kan du städa? Kan du städa vår kyl? Kan du komma upp ... Kan du diska? Kan du laga mat?" I början jag har varit lite snäll och jag har sagt "ja, jag kan göra allt. Det är helt okej, jag kom för jobb, det är okej." Men sen jag kände mig ja, i mitt land jag har pluggat nästan tolv år i skolan och sen sju år som ingenjör, ett år som sjukgymnast. Jag jobbade på kontoret och i dag jag är ... Någon kommer och säger till mig att jag måste gå och städa eller ... Det var ganska tufft för mig när de sa det "men kan du städa vår toa" eller "toaletterna, de är inte rena. Kan du gå och städa toaletterna?" Och det var ... Jag kunde inte tåla den här. Jag tänkte ... det är helt okej, du måste respektera. Det här är ett jobb du måste göra. Och jag försökte att trösta mig på natten. Och sedan har Ingela ringt till mig och sagt att "vill du komma och jobba med oss? Men det är bara fyra månaders kontrakt du får." Och jag accepterat den här fyra månad och jag har slutat med den personlig assistent. (II8, sid 39-40).

Utbildning, söka kunskap och information, och att få tiden att gå

De brukade komma och hjälpa oss att spendera
vår tid och inte vara så stressade av intervju och
att vänta på vår ärende ... Så vi, båda bara försökte
att hålla våra nerver och vara lugn och, ja jobba ...
träna med våra språkförmåga.

Flera intervjupersoner berättar om att de försöker fylla tiden med att lära sig svenska, eller genom andra aktiviteter för att skapa bättre förhållanden än de annars hade haft, dvs om de inte gjort något alls:

Masoume: Och jag bor med min mamma. Vi båda sökte asyl tillsammans, men eftersom jag var över 18 år när jag sökte asyl så blev vi tvungna att registrera oss som ensamkommande kvinnor, så ... Men vi bor fortfarande tillsammans och det har vi gjort sedan vi kom. Jag sökte asyl samtidigt, precis några dagar efter jag kom till Sverige. Och jag väntade på intervju i nästan två år. Och sedan 2018 så fick jag uppehållstillstånd. Och i slutet av 2018 började jag studera på komvux. Fortfarande håller jag på med det. Och det tar några månader till tills jag blir klar. Ja. (II13, s 1).

[...]

Jag vet inte om det var Migrationsverket eller det var frivilliga organisationer som hade skickat människor att komma till oss och lära oss språket. Och de brukade komma och hjälpa oss att spendera våra tid och inte vara så stressade av intervju och att vänta på vår ärende. Och ja, det gick så att det var inte det mest bekväma situationen att vara i, men jag tror att det gick bra i alla fall. Det är själva saken som oroade oss mest, alla asylsökande, det var väntan på intervju, väntan på svaret på ärendet. (II13, s 8).

Masoume: [*apropå att hon inte kunde få arbetstillstånd*] Så vi, båda bara försökte att hålla våra nerver och vara lugn och, ja jobba ... träna med våran språkförmåga. Och vi båda deltog i flera frivilliga kurser i till exempel Röda korset och flera olika kyrkor som lärde svenska språket. Och det var bara det som vi kunde spendera våra tid under tiden (II13, s 3). Från när jag började med språket så träffade jag en kvinna i stadsbiblioteket. Det var en annan kvinna som föreslog att om du vill bli bra med svenskan, gå till stadsbiblioteket och "låna en uppsalabo" eller en person. I [Mellanstad] kallar man det för att låna en [mellanstadsbo], eller låna språk, det är många som säger. Och jag lånade, eller jag och Habib, jag lånade en kvinna som var journalist som var 44 år gammal och hade två barn. Vi träffades en gång på stadsbiblioteket och efter det höll vi den här kontakten lite grann och sen fick jag hälsa på henne där hon bodde i hennes hus som ligger lite utanför [Mellanstad]. Och vi hade den här kontakten. När vi hade bott i utreseboendet i åtta månader, ville Migrationsverket till slut att vi skulle åka till [Norrstad].

Masoume: Ja, så det är många som inte vet det, men i mitt fall, jag ringde facket och frågade "om jag är så här gammal, jobbar i Stockholm och jobbar ... hur mycket borde jag tjäna enligt facket?" Jag ringde Fastighetsanställdas fackförbund och de bara "ja, du ska tjäna så här mycket". Och det var då jag fattade "ja, men jag tjänar lite för lite tror jag". (II 11, s 18).
[...]

Vi har en kvinnogrupp i samma kyrka som berättar om kvinnors rättigheter och mänskliga rättigheter till kvinnor från andra länder. Och det håller vi på med sedan ett par år nu. Och det har gått bra, ja. Men vi hade flera kvinnor innan än vi har nu, men det fortfarande går, ja. Jag kan inte, på grund av mina studier, delta med deras samtal längre, men jag fortfarande håller ... Ja, vi har en chattgrupp som jag kan se vad som händer, och när de behöver hjälp med tolkningen, då kan jag hjälpa dem, ja ... det är från flera olika länder. Och det är väldigt flera olika språk också. (II13, s 26-27).

Masoume berättar om att arbeta för förändring genom att sprida information:

Masoume: Efter vi kom till [Mellanstad], då hittade jag den här kyrkan genom en av mina kompisar. Och jag gick dit för att lära mig språket. Och när jag gjorde det, då började jag jobba där som en tolk. Och sedan dess då blev jag kompis med personalen som jobbade där och jag fortfarande håller med deras ... ja, projekter.
[...]

Vi berättar mest om kvinnors rättigheter och vi berättar vad ... om våld och vad som räknas som våld. Det kan vara antingen fysisk eller psykisk eller ekonomisk våld. Och vi uppmuntrar kvinnor där att våga säga nej till sina män, även om de är gifta med varandra. Och de ska försöka att vara självständiga även om de är en mamma till sina barn eller en fru. Och vi försöker att uppmuntra dem att vara sina egna människor och vara individuella och ha kontroll på sina liv. Och vi berättar till dem vad som är reglerna för kvinnor som gäller i Sverige och de kvinnor måste veta om detta och kunna försvinna sina rättigheter mot andra som försöker att ta bort det från dem. För att vi som kommer från andra länder, tredjevärldsländer, vi vet nästan ingenting om våra rättigheter, så vi behöver någon att berätta dem till oss och så. Och hjälpa oss våga och för att försvara våra rättigheter. Så jag tror att det har fungerat bra. Och vi ibland försöker ta ... Vi gör så här att ta upp ett exempel av en kvinna som har varit en stor ... förebild för andra kvinnor och berätta om dem och analysera, alltså hur de tänkte och hur de påverkade andra kvinnors liv på något sätt. Och sen försöker vi att ha diskussioner och vad vi kan göra för oss och för varandra, ja (II13, s 28-29).

Om vikten av skolan, att plugga, framtidsplaner.

Intervjuare: Har du något favoritämne i skolan?

Sayed: Allt. Förutom svenska [...] Alltså, det är mycket grammatik och såna synonymer [...] Alltså, det är en ... Hur jag ska förklara? Alltså, det är jätteförvirrande hur man ska använda grammatik, såna. Skriva novell och sammanfattning. Såna grejer, så jättejobbigt.

Intervjuare: Vilket språk tycker du mest om att skriva på? För du kan engelska också?

Sayed: Urdu. Farsi, Persien. Hindi.

Intervjuare: Fem språk. II 1 sid 33.

Yosuf: I tried to go to school, but they say if you are not a minor, you cannot go to school. So, the only time we are having is like, we have somebody who used to come as just a volunteer, it's like once in a week, he will come. I still remember his name, my friend, his name is Paul. He is the one who volunteers to teach us Swedish. But you know, one person, one in 300 people, learning a different language ... it's very difficult to understand, so you cannot learn. Those are the only times I tried, from there I feel like, no, maybe this is not the right place to try to learn something. II 3 sid 4

Aubrey berättar om hur man kan låtsas var glad, som en strategi för att motverka ledsamhet:

Aubrey: Det är bara så att leva låtsasliv. Försöka att det är allt bra. Men ja, det är det jag försökte hela tiden när jag har gått skolan så att jag kan klara mig skolan. Så att jag inte tappar någon tid och så där. Så att det inte ... Att de inte trampar mig, så att jag inte någonting ... Jag ska visa att jag är här, att jag är stark, att jag har klarat allt det här. Att jag har gått igenom det här, att jag är nu en ... Så att jag kan vara en självständig. Att jag har lärt mig allt det här. Och så ... Så att de inte kan få mig vad heter den, det är det jag försökte. Leva, allting är bra. Ingen trodde inte ... Folk tror inte jag har något problem, jag försöker le och vara med folk, gå ut och vanlig människa som inte ... Men inuti, det ... Jag brinner härinne i hjärtat, det är så jobbigt.

Intervjuare: Du anstränger dig väldigt mycket för att saker och ting bara ska fungera. Och för att det ska se ut som att du har det bra.

Aubrey: Ja. När jag säger att jag inte har uppehållstillstånd, de fattar inte, alla tror att jag har det. Men det är inte så. Alla är inte ... Jag vill inte ... Jag vill bara undvika att jag hamnar bakåt i stället för framåt oavsett vad som händer. För att det är jag ... Allt jag gör nu, jag kommer ha nytta senare. Det är så jag tänker bara, och sen får jag massor av motivation av alla som är runt omkring som stöttar mig hela tiden. Ja, det är ... Ja. (II21, s 40).

Aubrey: Jag ville bara göra saker som jag mår bättre av så att jag kan klara i skolan. Att ja, ja, att jag bara försöker ta bort det här. Och då var jag just då fokuserad på att leta ... ha koll på tider och sån där vad jag har gjort och det och det och det. Helt ärligt. Jag har ingen aning, men god man kan hjälpa till tror jag, om det är okej. [...] Det var hon som hjälpte med skolan, att jag skulle fixa det här med skolan och leta efter något fotbollslag. När jag ... Jag måste tillhöra någonting, det finns ... Inte bara sitta hemma och ja, det var jobbigt. Att tänka allt som har hänt. Jag har precis kommit till Sverige, jag har upplevt massa saker. Allt som har hänt tidigare. Och det var jobbigt för mig allt det här. Och sen blev jag bara helt själv, allt det där. Och så fick jag massa tid som jag har bara mig själv så att jag tänkte mycket. Så jag hade svårt att sova. Då sa jag till godmannen att jag ville vad heter det, att hon skulle leta efter

något fotbollslag. Och då fick vi hitta någon lag och då började jag spela fotboll och då blev lite bättre när jag spelat och såna där. (II21 s 7)

Noor: Jag blev mycket starkare efter det för jag lyckades att orka. Alltså man blir ju starkare när man.. alltså det blir ju en väldigt hård träning för mej ibland tänker jag. Det kunde vara positivt på ett sätt, nu förstår jag att ...eller nu vet jag jättemycket om hur asylprocessen är, hur reglerna hur lagen ser ut och vad har man rätt för och vad har man inte rätt för. Och jag har försökt hjälpa jättemycket till dom andra flyktingar som finns fortfarande som kan inte språket, som litar på Mehrab. Det har hänt att jag har pratat med kanske ett tiotal personer, att ni får inte åka till Mehrabs kontor, han är inte en bra person utan han är en jävligt dålig person till och med. Alltså jag har.. jag och flera som kan lagen som är kunnig, som är bra försöker faktiskt hjälpa till väldigt många flyktingar för att kunna ge den grundläggande informationen.

Noor: Inte att hur dom kommer att få ... alltså dom grundläggande, "ni behöver inte vara rädd om Migrationsverket hotar er att ni ska åka till utreseboende, ni kommer inte att göra det för att ni har barn under arton, ni har rätt att få ersättning, ni har rätt att få vård, ni kommer inte att utvisas frivilligt", alltså bara den informationen som är väldigt väldigt viktig. Det är väldigt många som har blivit rädd och lämnade Sverige och det var på grund av det att dom hade inte tillräcklig information. Dom var rädda, dom fick panik när dom fick ett tredje avslag. Ibland handläggare tolkar lite annorlunda reglerna. Det också kan vara lite dumt tycker jag, eller mycket dumt. Alltså framförallt, jag blev starkare, jag blev jätte mycket starkare. Jag blev en annan person efter det. Jag blir inte rädd längre. Jag blev mycket modigare. Och sen, jag jobbade jättemycket med mej själv efter det. Nu är det dags att jag själv måste göra någonting, det går inte bara att försöka hitta en person för att få hjälp. Eller lita på en person med stängda ögon faktiskt. Jag måste hålla mej ögonen öppna, jag måste lyssna, jag måste höra, jag måste få kunskap. Och jag måste, för att kunna hjälpa till mej själv och dom andra som sitter i samma situation som mej. Alltså jag blev en helt annan person efter det.

Jag är glad att jag orkade, jag är glad att jag klarade den här situationen men jag kommer inte att glömma det.

Alltså det blev en kamp i det här boendet att vi försökte, att vi hjälpte varandra, började sprida information, att visa vår solidaritet. Jag träffade många flyktingar från olika länder, en kvinna som hade cancer på det här boendet i ett år, hon fick inte hjälp. Det var fruktansvärt. Jag såg olika situation. Jag såg att det är inte (bara) jag som det har hänt orättvist mot mej. Det är många som behöver hjälp, jag är inte ensam. Jag fick lära mej, jag fick jättemycket erfarenhet i det här boendet. Jag fick många kompisar, och läget. Blev bättre faktiskt efter fyra månader att bo där. Vi var mest i stan. Det började bli vår och. Sen. Sommar. Vi var mest. I stan, på biblioteket, i lekparken. Vi försökte att barnen ska vara alltså INTE i den här miljön.

Khaled: Ja, det är klart att det blir jobbigt. Men ja ... Ja, det var jobbigt, faktiskt.

Intervjuare: Vem fanns omkring dig för att stötta dig i det, då?

Khaled: Ja, jag hade min god man, personal på boendet. Vår lärare, som vi hade ju ... Ja, som hade ... De lärare som jag har haft, de var jättebra, faktiskt. De stöttade och peppade hela tiden. Men ja, de var ju bra. Och min god man, de ... Och så hade jag ... ja, personalen på boendet. Och kompisar så klart. Man blir ju lite en slags familj, vet du? När man bor och man blir kompisar och går i samma klass, och bor ju på samma ställe och så.

Hamid, som beskriver sig som lite filosofisk och dessutom rätt smart berättar om en strategi han har, att skaffa sig information upp handläggarna. En gång såg han på linkedin att en handläggare han haft inte ens gått klart sin utbildning när han fattade beslut i Hamids ärende, polisen höll med Hamid:

Hamid: Då läste man på Linkedin, då han har ett profil. Då han gav mig avslag ... eller fattat mitt beslut i december. Det var december ... ja, i december, exakt. Och i januari han hade klarat han hade klarat sin utredningsutbildning på Migrationsverket. Så hur kan han fatta beslut innan han är klar med sin utbildning? Och det var jag som märkte detta ... Och de tyckte ... även polisen, när jag träffade polisen, de också tycker ... de står på min sida. De tycker att det är jättekonstigt, att han kan fatta beslut innan han är klar med sin utbildning [...] själva beslutsfattaren, han ... jobbade inom kyrko innan Migrationsverket. Han ... Alltså religiös. Han är religiös, och jag är ateist. [...] Och det ... Och han ... ja. II6, sid. 25

Man bor inte ensam, man bor med typ 17-18 andra ungdomar som de också har haft intervjuer och såna saker. Sen går man till skolan och man ser andra människor som också tidigare har haft intervjuer och har uppehållstillstånd och allt och såna saker. Så!

Nazir beskriver ingående hur information som ska kunna hjälpa skyddssökande att hitta vägar framåt, sprids och hur man hjälper varandra eftersom ingen vill gå till polisen:

Nazir: Första kontakt med Migrationsverket. Jo, men alltså grejen är så här, jag kom till Malmö i början. Det var det. Jag kom till Malmö. Polisen tog oss. De förde oss till såna här baracker och tillfälligt boende. Vi var där, i de där barackerna och det var bara ... ja, det var ett rum, det var inga sängar eller någonting. Det var ett rum, man kunde sova där på sovsäckar och såna saker. De hade fixat det tillfälligt. Så därifrån kunde de dela ut till olika platser. Jag var där en natt. Och sen ... Ja, det var snack där inne att alla ville till Stockholm egentligen. Så morgonen därpå, typ fyra på morgonen, så hoppade jag ut från det där barackboendet och gick till ... Jag gick till tågstationen, tog tåget till Stockholm. Och så i Stockholm hoppade jag av och så såg jag ... Ja, lite poliser hit och dit eftersom det var väldigt tidigt på morgonen, tror jag det var. Jag såg inte så många som så här Refugees Welcome och sånt, som jag ser nu på filmer att det finns. Jag såg inte så många såna där personal liksom. Så jag var där och gick runt och det var andra också flyktingar. Då tänkte jag "men vad ska jag göra nu?" Jag ville inte gå till polisen för att av någon anledning alla var rädda för polisen [skratt]. Tänkte "vad ska jag göra, vad ska jag göra?" Och så gick jag till ... De andra frågade jag, bara "vad ska man göra nu?" De bara "ja, då går man till Migrationsverket". Bara "okej". Sen det var ... Ibland när jag kom till några stad ... Det var innan i Österrike också. Det var några andra afghanska ungdomar där, som de hade bott där tidigare och så. Och så frågade jag dem och de hjälpte mig ibland. Så hände samma sak i Centralen. Bara "ja, men vad ska man göra?" Ser några ungdomar, går fram, bara "hej. Jag ser att ni är afghaner också. Vad gör man nu? Nu när jag är här och så." Och de bara "men du ska gå till Migrationsverket". Jag bara "hur går man till Migrationsverket?" De bara "okej, kom bakom oss". Man gick in i tunnelbanan, plankade till Solna. Och de bara "du går till Solna. Den stationen hoppar du av. Du frågar Migrationsverket, de visar dig. Eller det kommer synas om det är många där och som går dit." Och bara "okej". Så gick jag direkt till Migrationsverket, stannade där. Jag bara

så här: "Hej, jag är ny här." Fick vänta där. Sen, de ställer några frågor till mig. Typ ... Ja, "vem är du? Varför kommer du hit?" Och "hur gammal är du?" Och så vidare. Våldigt så här kort liksom. Och sen de skickade mig med taxi till ett boende i [Mellanstad] ... (II 11 s 3).

[...]

Och där ville vi alla gå i skola. Det var det. Alla ville gå till skolan och alla snackade med sina gode män och så här chefen på boendet och bara "när får vi gå till skolan, när får vi gå till skolan?" Och de bara "ja, det fixar sig, det fixar sig". Det var fullt runt omkring på skolorna, alla. Och sen blev det januari, skolorna öppnade. Vi fick ... Alltså, i mitt huvud låter det som det tog ... Ja, det tog längre tid. För det kan inte vara bara två, tre veckor tills julafton tills januari. Januari öppnade skolorna. Vi gick i olika grupper till skolan bara för att liksom anmäla oss där. Vi anmälde oss där och sen fick vi vara på ... Och sen fick vi vänta några månader. Det är det. Tills skolorna hade plats. (II 11 s 10)

[...]

"Och så andra grejerna var så här: "Ja, men jag skulle vilja börja till exempel i något fotbollslag eller jag skulle vilja börja träna någon kampsport. Jag skulle vilja börja skolan." Men det var främst skolan, alla ville börja skolan. Det gick en tid ... (II 11, s 11)

(...)

Intervjuare: Och jag undrar, hur visste du de sakerna? Alltså, hur hade du fått information om de sakerna?

Nazir: Jo, alltså, det är så här. Man bor inte ensam, man bor med typ 17-18 andra ungdomar som de också har haft intervjuer och såna saker. Sen går man till skolan och man ser andra människor som också tidigare har haft intervjuer och har uppehållstillstånd och allt och såna saker. Så! (II 11, s 17).

Vi snackade ibland om det här och andra. Var aktiv i hela den där processen, demonstrationer och manifestationer och ... jag var väldigt insatt i det, jag följde debatten och eftersom jag kunde svenska också så bra så jag kunde läsa alla nyheter.

Nazir: [En dag kom uppehållstillståndet] "ja, hej, du har fått uppehållstillstånd på grund av gymnasielagen och så och så."

Intervjuare: Men visste du vad det innebar, vad det var för villkor eller så som kom?

Nazir: Ja, gud, alltså jag var själv med och ... du vet hela det här [kampanj för asylsökande] och så. Vi var så här bra vänner så vi snackade ibland om det här och andra. Var aktiv i hela den där processen, demonstrationer och manifestationer och ...

Intervjuare: Som du också var aktiv i?

Nazir: Ja, precis ... jag var väldigt insatt i det, jag följde debatten och eftersom jag kunde svenska också så bra så jag kunde läsa alla nyheter och kunde läsa, vi hade någon så här ... Vi hade prenumeration på tidningar hemma, så det kom varje morgon och jag bara ... drack all information där. Men jag visste vad det var, så jag visste från början att det här kommer bli jättesvårt. Men vad är alternativet? Det är det som gäller.

[...]

Nazir: Ja, och då var det familjehemmet som hjälpte mig mest alltså ... De kontaktade hit och dit och de kontaktade advokater. Vi gick tillsammans till en advokat i stan som pratade med mig någonting med ... Tror att det var de som betalade för det och så. De kollade dem, de pratade med skolsköterskan om att hon skulle ta längd på mig och säga "ja, men han har vuxit typ sen två år sen". (II 11, s 28)

[...]

Nazir: för det mesta var det familjehemmet som, ja, följde processen noggrant och kontaktade hit och dit och läste på internet om att vad vi skulle kunna göra hit och dit. Till exempel så, mamman speciellt i familjen, hon kom med olika förslag om att vad vi skulle kunna göra för att få tillbaka processen i rätt håll, i rätt ... på rätt bana. Och sen ett förslag var till exempel ja, men vi kan ... du kan gå till skolsköterskan, vi kan mäta din längd och visa att du har vuxit under de här två, tre åren som du är här och visa att ja, men jag är ... jag växer fortfarande, så jag är under 18. Lite så. Och jag bara ... ja, min pappa och min mamma och pappa och alla ... alla är kortare än mig, jag är längst av dem, ja, säkert jag kommer inte växa mer. Men hur som helst, såna grejer kom hon på och träffade lite olika advokater och sen ... Fast min egen advokat, han var inte ... Han skötte den formella delen, han bara "ja, men om du vill överklaga, vi har så här lång tid på oss". Du måste överklaga, jag tror att det var tre veckor. Ja. Och vi bara "vi ... Absolut, vi kommer överklaga." Men de här två första veckorna vi letade efter vad vi skulle kunna göra. Inte jag, familjehemmet och lite andra vuxna vänner från kyrkan och ja, du vet. Och sen ... Sen gjorde vi det, jag letade runt efter olika ... inte bevis, men vad säger man, intyg, från socialtjänsten, intyg från ja, familjehemmet, intyg från de som jag jobbade hos. Intyg från hit och dit om att ja, men jag är en go kille och du vet ... Ja, lite så. Och de ... Intyg från min fotbollstränare som jag hade typ tränat där ... ja, senaste året kan man säga. Intyg från skolan och så, de visste om ... Ja, men vi ... Det var lite i stil med att ... Som sagt, jag var inte ... Jag var bara så här paff och jag bara "ja, jag skiter i det här, det kommer gå åt helvete". Jag hade tappat allt. Men det var i form av, "Nazir har bott hos oss", eller "Nazir har tränat hos oss länge och tränat", ja, "Nazir har jobbat hos oss och har gått i skolan hos oss och jag är hans lärare och så". Och vi intygar om att han säger rätt ålder. (II 11 del 2,)

Nazir berättar om att han fortsätter stödja sina föräldrar i deras ärende:

Intervjuare: Alltså, vad gör du mest på dagarna nu?

Aras: Jag tränar, träffar vänner. Men jag engagerar mig mest för mina föräldrar just nu, i deras ärende, för de har i princip samma problem som mig, men deras är lite värre än vad mitt, om man säger så.

Intervjuare: Och vad tänker du då på? Är det för att de har blivit utkörda från sitt bo ... Var det det som hände nu senast, att de blev utkörda från boendet?

Aras: Ja, de fick ett beslut som jag överklagade till förvaltningsrätten, som bifall överklagan då. Men det är det Migrationsverket försöker skjuta bort ansvaret, i och med att det har varit så många insatser från polisen, deras ambassadsamordnare ... Det har varit mycket som ... alltså mycket underlag som Migrationsverket bortsäger sig ifrån. II10, sid 6.

Winnie berättar om hur en man från Etiopien som hon träffade på busstationen hjälpte henne:

Winnie: ... When I was waiting for the bus I couldn't take the luggage to the bus, and the busdriver he helped me, and after that when I am trying to move things, people help me. But when I went to the train station, there were three guys, they were from Afghanistan and they were also going to [Kommun] so we talked in English and they said you need help? I said yeah I need help, so they carry all my luggage
(...) they were so kind, so if I didn't meet them it would have been very difficult ... I told you, god is by my side (II22, s 16)

Aubrey berättar att ett sätt att dokumentera vad Migrationsverket har sagt, är att spela in samtalen:

Intervjuare: Men och de här återvändandesamtalen som du hade då, de har ni också spelat in?

Aubrey: Ja, nu har vi gjort det.

Intervjuare: Ja. Du har lyssnat på dem också förstås?

Aubrey: Tack och lov. Att man har bevis det de säger, ingen kommer tro dig om du säger att Migrationsverket säger en ... Så här jag vet inte, så här vad vi ska göra. För att du har gjort allting. Men säg någonting som jag ska göra då. Eller gör någonting själv. Nej, det finns inte som jag kan göra. Fortfarande får jag avslag. Det är superkonstigt. Alla ... Det är ingen som vet därute. Till exempel mina kamrater när jag säger att det är så här. Och det är så här varje gång jag ... Så här säger Migrationsverket varje gång jag är där. De [kompisarna] "va!?". Det är omöjligt. Det är ingen som vet där ute det de håller på med. Och det är tack och lov att vi har den där, har spelat in det, så att man vet. (II21, s39).

En strategi som flera intervjudeltagare berättar om, är att träna kroppen fysiskt. Yosuf går exempelvis dagligen till ett gym:

Yosuf: ... training, I'm training every day. I go out on some outdoor gym there. But today I didn't do it, because obviously. I like to keep myself up tight, otherwise I go stressed up. If I relax, I think too much.

Intervjuare: yeah, but you do it yourself? you're not in a group or anything.

Yosuf: no, I do it for myself, because even the gym I'm not allowed to be there you know. I've been blocked to ... I don't see any group you know, but when I go to the gym, I meet people there, I make friends every day, I meet people there. II 3 sid 22-23

[...]

sometimes I feel like I ... this is it you know, life ... what comes you take it, you know ... at the moment it comes, you know nobody is okay ... we all have different problems ... somebody will look at me and think that I don't get problem ... because the passing get maybe more problem than me, because that is life you know, the more you get problem, you will see someone, that you know, he get more problem then you. So, it's like no condition is permanent ... but one day I think we will finish, whether they will take me back, they go kill me or whether I get document here, or I go to another ... Something will come one day ... II 3 sid 27

Familjen Yusuf ii4 berättar att de inte fick något stöd alls, och fick låna pengar av kompisar:

Abe: Även socialen gav inte oss bidrag i två månader, och Migrationsverket hade slutat ge oss bidrag. Så vi skulle hitta något ställe att flytta till i tre dagar, och vi fick inga pengar i två månader.

Sara: Han lånade av sina kompisar och hans bror och så.

Intervjuare: Och ni bodde kvar i Migrationsverket? Eller hur gjorde ni med ...?

Abe: Vi bodde kvar där utan att säga till, tills vi hittade en annan lägenhet som vi kunde flytta till. li4, sid 25

Jobba för uppehållstillstånd, sitt eget och andras, protestera, och mobilisera

En återkommande strategi hos deltagarna är att arbeta för att beviljas uppehållstillstånd. Att arbeta för sitt eget, eller för andras. Här beskriver Karim hur detta kan gå till:

Noor: Hon var väldigt bra, för mej mer än en advokat. Mycket hjälpsam, som en typ som man samarbetar med på väldigt bra sätt och vi gick igenom allt tillsammans med Märy. Jag hade haft tolk varje gång men eftersom jag var bra med svenska jag pratade mest själv men tolken var på plats ändå. Märy fick hjälpa mej gratis först och när jag fick ny prövning så fick hon pengar från Migrationsverket. Hon ställde upp att hjälpa mej gratis från början. Ja och sen jag fick berätta för Märy om min tro och där skrev vi en VUT om mina ateistiska åsikter och så. Och Märy sa att det ÄR en risk för dej att du är otroende, så det kan vara en skyddsskäl för dej men det är Migrationsverket som bestämmer sa hon. "Det är en viktig sak" sa hon "att vi kan ta upp det och skriva om det mer". Det blev bra när jag träffade Märy hon hjälpte mej att rätta den här fruktansvärda som Mehrab skapade för Migrationsverket och vi skickade till Migrationsverket. (II20)

Tiden går inte så bra när man väntar på ett beslut.

En annan strategi är att hålla sig sysselsatt (svartarbete, studier), skapa nätverk och hitta vänner:

Karim: jag arbetade på en bar som svart.

Intervjuare: jobbade du heltid med det eller?

Karim: nej nej, 50 % med detta ... jag var upptagen lite [sedan] när jag fick uppehållstillstånd så lämnade jag arbetet och sökte om skola. Men då var jag tvungen att göra något, att hitta något arbete annars jag hade ingenting att göra så tiden går inte så bra när man väntar på ett beslut ... då var det bra att jag träffade nya människor, nya vänner där på arbetsplatsen

Intervjuare: ... liksom någonting som ... hjälpte dig att inte totalt falla ihop känslomässigt och mentalt?

Karim: precis

Intervjuare: hade du någon annan kontakt ... med sjukvården, eller behövde du träffa psykolog eller behövde du andra former av stöd under tiden eller fick du ta hand om dig själv?

Karim: nej, jag hade inte besökt någon sjukpersonal eller ... men jag träffade då och då några som arbetade som rådgivare på Mellanstads asylgrupp som ger råd och tips till asylsökande, jag kunde prata med dom och dom hjälpte mig mycket under min asylprocessen ... dom var, hade skrivit det som jag tyckte, dom kontaktade min advokat eller, JO-anmälde, det var dom som skrev anmälningen, så på det sättet [hjälpte de].

Intervjuare: blev dom som ett slags extra, extra hjälp utöver advokaten så att säga?

Karim: Ja! Där träffade jag många andra människor som hade, som var i samma situation, dom kunde inte prata med sina advokater men det var dom som hjälpte de andra asylsökande, att dom hade inte tillgång till, dom hade inte någon möjlighet att prata med sina advokater ...

Intervjuare: och sen när du hade fått ditt uppehållstillstånd, då började du med SFI eller?

Karim: ja! På SFI ... jag slutade på SFI och jag läser svenska som andraspråk, och då var det heltid, nu studerar jag också heltid (II 19, s 15-16).

En annan strategi är att använda kunskap om, och erfarenheter av systemet, skapa nätverk och utveckla vänskaper, Nazir berättar:

Nazir: Men erfarenheten sa till mig att de har alltid andra grejer som de inte skriver här som jag inte fattar varför. Och man vet inte förrän man har pratat med en jurist. Och det vet också min vän från kyrkan, hon är ... hon jobbar med integrationsprocesser där i kyrkan, jättefin kvinna. Hon visste också om det här, så hon gick och pratade med olika jurister och så, hade tagit reda på det. Hon kom hem till mig med två papper, två A4:or, och bara "vet du, de här grejerna, det står inte på Migrationsverkets hemsida och det måste du prata med en jurist för att veta om det. Men jag har gjort det, jag gör kopior, jag delar bland killarna." Och där kollade jag bara ja, men det är så här, du måste lämna in kvitto på elräkningen ... senaste elräkningen ska du lägga in, du ska skicka in lönespecifikation, du ska skicka in si och så, du ska skicka ditt anställningsavtal till facket och få det tillbaka stämplat. Och ifall du inte har kollektivavtal så då kommer facket skriva, vilket i mitt fall de gjorde ... De skriver så här: "Ja, facket vill inte yttra sig." Men det betyder inte att det är kört, utan Migrationsverket själv kommer ta reda på det. Såna saker vet man inte (II 11, s 19).

[...]

Alltså jag tror att jag gynnas av en bra ... så här bra nätverk jag har. Så jag ringer runt för det mesta. Men det var inte så himla enkelt att hitta bostad för mig heller, men hela den tiden när jag skulle hitta bostad var väldigt ... Det var lite så här privata grejer, det var superturbulent på den tiden och jag hamnade någonstans där ja, men jag bor där idag men jag tror att jag kommer flytta därifrån, för under den tiden jag ville bara ha någonstans att hoppa i. Jag hade flyttat hemifrån från familjehemmet, så bodde jag någonstans, sen saker och ting gick inte så bra där, och sen jag bara gick ut och ville inte tillbaka till familjehemmet även om de hade sagt "ja, men det är okej om du vill komma tillbaka". Jag ville inte tillbaka dit för jag ville ändå så här ut och göra min grej, så jag sa ja till första som dök upp. Och då var det en vän som erbjöd sin lägenhet. (II 11, 22).

I vissa fall kan det också vara strategiskt att ligga på och "tjata" på Migrationsverket:

Aziz: Och då säger Migrationsverket att "Vi måste få svar" och då kan man inte bara säga "Ja, men vi förlitar på oss att vi kommer få någon gång svar". Men det handlar om ens liv. Alltså, i

mitt fall så ... jag drabbas ju av att de myndigheter de har kontaktat inte svarar och så påverkas jag som enskild individ. Och det tycker jag är lite ... Det känns inte rättvist och det känns inte rimligt. Och nu har jag varit ... Tittar man på min brevväxling med Migrationsverket så är jag väldigt aktiv. Jag ständigt påminner dem, varannan vecka så skriver jag "Hur går det? Har ni fått svar? Hur går vi vidare? Kan vi boka ett möte?" och så vidare, så jag är engagerad i det här. Så finns det människor som inte har samma engagemang eller inte har samma språk och då blir det inte ... då kommer de ... Alltså, den här processen kommer vara väldigt så här trög och seg. (II12)

En stödperson vi intervjuat bekräftar detta:

Hanna: Och ibland så frågar jag också någon i Lillstad den andra, "men snälla, kan inte ni hjälpa till med att leta jobb för [namn]?" eller någonting, och då är det "jo, men ... ja, vi har ringt till Ica, men de har inga jobb just nu", och så är det klart. (3 a, sid 3 ...)
... jag sa "men jag hör på dig att det kommer bli ett avslag här, men det måste ändå ... man måste väl ändå göra en övergripande bedömning, att det är helt inhumant och oskäligt på alla sätt att jag ska ha ett barn, som är mitt barn, som är papperslöst och att han ska leva här ... att ni ska utvisa mitt barn, det är helt orimligt". "Ja, ja, nej, vi kommer göra en skälighetsprövning, men jag kan inte gå in på det, vad vi tar för beslut, utan ja, men vill du säga någonting mer så får väl yttra det senaste 11 maj, men ja, nej, men det är styrkt identitet" och så vidare och så vidare. Så att ja, jag ägnade dagen åt igår åt att varva gråtande med att försöka skriva någonting om detta. Och även om jag hade vetat, ja, men ... ja, det bara känns så ... jag har väl tänkt att nu ... det kan ju vara så att man får handläggare [skratt] som ser till helheten. (GI14)

Hon berättade också att vissa välfärdsinstitutioner är bra och verkar inkluderande:

Hanna: Nej, men jag tycker att de har agerat jättebra, att de gjorde vad de kunde där. Och det var bra beslut att ... ja, nu var det inte deras beslut att han inte skulle bo kvar där, utan det var det där familjehemmet som inte ville ha kvar honom längre, men att ... det var bra att de placerade honom hos oss och ... ja, men och de har varit ... det är väl två kvinnor där framför allt som vi har haft kontakt med, och ...

Intervjuare: Har de funnits kvar så att säga? Har de varit ...

Hanna: Ja ... han har sin socialsekreterare, och henne har vi träffat då och då, och har de kommit hit och fikat och vi har varit där och så där med jämna mellanrum. Och hon har väl varit bra och så där, inget särskilt. Sen så har det varit hon som ... den andra kvinnan som var den som utredde oss som familjehem som är ansvarig för det och som har ... och hon ringer ibland och kollar hur det är med oss och så där. (GI14)

Kahlid berättar om en uthållighet i att fortsätta alla kontakter med MV:

Kahlid: Alltså jag vet inte om det lite var smart av mig eller ... alltså man ska stanna här fem år, och sen efter man ska söka den. Men det räknas också den dagen som man har varit på Migrationsverket, när man har sökt asyl första dagen. Så jag har sökt medborgarskapet när jag ... efter fyra år och tre månader. För att det är mycket bättre tid, så jag tänkte kanske det tar ett år och någonting, så det blir fem år. Så efter fem år eller efter det har gått sex

månader, jag skickade en blankett att begära om ett ärende. Sen jag fick avslag [*rörande att påskynda ärendet*] och sen jag skickade blankett till domstolen i Malmö och man ska klaga över ... överklaga beslutet och så. Så jag fick avslag också. Sen i alla fall jag skickade ett mejl att om jag har fått handläggare eller inte. Och fick hennes kontaktuppgifter, jag skickade ett mejl till henne att jag har ... att jag har varit här mer än fem år nu, jag sökte as ... eller jag jobbar och så och så. Sen efter en vecka, jag fick beslutet att jag har fått svenskt medborgarskap. Så jag vann tid medan jag ... för att man ska söka efter fem år, men jag sökte för att min ... mitt ärende har stått i kö efter fem år. Eller efter ett år man kan säga. Och sen jag sökte om ... eller skickade blankett begära ett ärende.

[...]

Då kommer jag berätta mycket fakta faktiskt, ja, det är mycket. Okej, när jag fick uppehållstillstånd så jag väntade, jag fixade mina grejer och papper, man ska också vänta i kö lite för att ... tills arbetsförmedlingen skickar namnet till kommun och kommun sätter mitt namn i kö för att börja sfi. Så jag [fick] sfi från första februari 2016, jag började. Så jag var klar i juni samma år med det. Och jag gått till bara nästa termin, så jag började grundnivå, svenska som andraspråk. Så jag läste från augusti till december. Det är två terminer, tar två ... eller ett år, grundnivå. Sen jag tänkte att det var lite tråkig och så, så jag ville göra prov och bli klar med grundnivå. Men det var brist av lärare i min skola och så. Så jag ringde andra kommuner, jag ringde [Kommun] till exempel, jag sa ... eller vuxenutbildningen där, jag sa "jag vill göra prov på hela grundnivån". Hon sa "du kan göra det efter det, du får betala 500 kronor". Jag sa "okej, jag betalar, men jag vill göra provet i alla fall". Hon sa "du kan göra det efter en månad". Jag tackade nej. Jag sa "nej, för att det funkar inte, jag måste göra provet så snart som möjligt för att jag kan hinna söka svenska som andraspråk i gymnasienivå i början av vårtermin". Så hon sa "okej, klarar du efter fyra dagar?" Jag sa "okej, jag klarar det". Hon gav mig en bok ... "du får läsa den och komma till provet efter fyra dagar". Så jag läser och gjorde provet, jag fick godkänt ... Jag sa "jag är klar med grundnivån, jag ska börja gymnasienivå". Hon sa "hur har ...". Ja, jag berättade till henne att jag har gjort prov i [mindre kommun]. Sen vårtermin 2017, jag började svenska som andraspråk ett, gymnasienivå. Och sökte engelska ... eller jag gjorde prov så jag fick nivå tre faktiskt i början. Och sen när jag började engelska, första dagen, så började jag prata med min lärare och hon sa att "men du pratar jättebra" och det ... efter två dagar hon hämtade papper och jag gjorde prov. Hon sa "flytta till nivå fem för att du kan". Så jag började engelska fem i alla fall, och svenska som andraspråk ett och jag sökte samhällskunskap 1B. Det är vår 2017, vårtermin. Sen ... först sökte jag två jobb och jag fick beröm från min handläggare på arbetsförmedlingen, han sa att "du klarar" och ... ja. Jag kunde skriva honom som referens också. Så jag sökte ett jobb på arbetsförmedlingen som stöd i kund ... bakom ... eller kundservice. Att man kan prata svenska och eng ... arabiska och kurdiska. Och jag sökte det här jobbet på Västra Götalandsregion. Jag fick ... eller det arbetsförmedlingen, det var bara sex månader, klart, efter det finns inte fortsättning. Men Västra Götalandsregionen, så det var sex månader också projekt men sen det blir ... kanske det blir fortsättning. Så jag tackade jag till den regionen, jag gjorde intervju och ... ja, hade du någon fråga ... ?

Intervjuare: Förlåt, men du fick båda jobben? Eller fick ...

Kahlid: Jag vet inte, men jag gjorde det här intervju på arbetsförmedlingen också. Och sen jag tackade ja ... Ja, jag började jobba och sen sökte ... för att jag jobbade, så jag sökte ... jag ville inte lämna min studie också, så jag sökte svenska som andraspråk distans och inte i skolan. Så jag jobbade och pluggade svenska som andraspråk två. Och så jag klarade i två månader, från juni till augusti för att det skulle hinna ... jag tagit det som kurs ... så distans med bara tio

veckor, tror jag, eller mindre. För att jag ville hinna i augusti, hösttermin, söka svenska tre och bli klar med hela. Så jag jobbade och sen i augusti sökte jag svenska som andraspråk tre, sista nivå, gymnasium som man kan söka när man är färdig med behörighet. Och jag sökte engelska sex och jobbade samtidigt. Och jag klarade det, i slutet av 2017 alla behörigheter, engelska och svenska och såna kunskap, som jag har sagt, och jag hade min ... vad heter det, gymnasiet, mina betyg och så. Jag skickade för länge sen för att få möjlighet och så. Och jag kunde fortsätta komplettera min ekonomiutbildning, men jag ville inte det, jag ville plugga någonting annat också. 2018 fick jag avtal ... eller kontrakt på ett år på jobbet och jag sökte på universitetet, jag blev antagen. Men jag tänkte ... jag försörjer min familj också, så jag tänkte måste plugga och ... eller jobba, menar jag, och så. (II7)

Information och kunskap från andra asylsökande familjer eller bekanta svenska skolkamrater, var ett uttryck för solidaritet som intervjudeltagarna berättar om. I citatet nedan berättar Noor också om de problem som kan uppstå när man får råd av andra enskilda personer:

Noor: Och samtidigt, samtidigt så hade jag bekanta i Mellanstad. Jag hade en kompis, en svensk kompis som jag ibland berättade om situationen för. Jag träffade flera kompisar när jag var i skolan också, i den skolan som gällde för asylsökande. Vi fick inte.. vi fick bara lära oss svenska och ha kul där. Alltså, mest tanken var att människor har det bättre och så samtidigt att lära sig språket ... jag hade kompisar och ibland jag skrev till dom om hur situationen är och så. Och det var en dag när vi var i sittstrejken, en natt när vi kom tillbaka till boendet [så fick vi veta] av Migrationsverket att vi ska åka till Boden. Till norra Sverige. Nej, det var till Sollefteå. Första var det Sollefteå, sen blev Boden till Sollefteå, och samtidigt vi var i sittstrejken och vi tänkte att det är jobbigt att åka till Sollefteå nu för att vi är i sittstrejken. Och jag ringde till den här kompis och hon sa att "ni får bo kvar hos mig, jag vill inte att ni ska åka till Sollefteå". Dom hade ett litet gästhus i deras trädgården, det är en liten bit från Mellanstad. Och hon sa, hon föreslog att "om ni vill så får ni jättegärna bo hos oss". Det var inte planerat hur många dagar, hur lång tid. Men vi fick bo där. Vi flyttade från utreseboendet dit. Vi tackade nej till erbjudandet till Sollefteå, istället åkte vi till den här boendet och samtidigt, när vi var i sittstrejken, då fick jag jättemycket information på olika sätt. Pratade med folk, hur de andra flyktingarna har det, att nej de har också små barn men dom bor fortfarande i den lägenheten. Ingen hade åkt till utreseboende och jag fick veta att det bara är jag som åkt till utreseboende. Varför blev så? Och jag fick veta att barnfamiljer inte åkt [till utreseboende], eller att de inte utvisas till Afghanistan om de själva inte vill. Då fick jag mycket information och sen började jag faktiskt aktivera mig, för att veta, veta, veta. Och samtidigt var den annan informationen än den jag redan visste. Och jag fick veta hur läget är. Migrationsverket kan inte tvinga barnfamiljer att åka till utreseboende, dom kan inte tvinga barnfamiljer att åka till Afghanistan. Det är alltså inget hot för de som har barn under 18 år, så "advokaten" hade fel. Han sa fel information till mig. Han fick pengarna. Jag fick sluta ha kontakt med honom. Jag åkte inte till hans kontor när jag fick veta hur läget är, i sittstrejken. I och med själva sittstrejken började jag lära mej jättemycket saker. Det blev massor med ändring i mitt liv, i mig själv, genom information. Det blev mycket bättre än tidigare. Jag blev mycket rik på information och samtidigt var jag ledsen för att inte ha fått informationen tidigare ... samtidigt, kanske var det språket? (II20)

[...]

Noor reflekterar under intervjun tillbaka över förhållandena på utreseboendet där familjen bodde i några månader:

Noor: Jag [samlade] tomburkar som var 1 krona på. Det var ett tag eller en månad som vi samlade dom från gatan och sålde [pantade] dom för att köpa lite mat till barnen, juice eller saft eller nånting. Eh och sen jag började, det var en kvinna som hjälpte mej. Hon gav mej en spis, en väldigt väldigt liten spis. För om jag vill laga mat till barnen, det gjorde jag. Och sen köpte jag ett litet paket ris, flera potatisar och lite olja och sen jag skaffade en liten kastrull och började laga mat till barnen en gång per dag. Alltså lite ris och potatis och så, så att dom äter. Och sen kombinerade vi maten med maten som vi fick från köket [på boendet], dom materialen som var färska som morötter eller gurka och så, dom använde jag i barns mat för jag var säker på att dom var nyttiga till barnen och inte farliga. (II20)

Framtidsdrömmar som strategi

Noor: Och när man bor i det här boendet med såna situationer, man kan inte tänka man kan jämföra att här i Sverige, alltså man kan jämföra att Sverige bryr sig jättemycket om barn man kan säga att det här är i det landet som händer, jag kunde inte acceptera det för jag har fortfarande jättemycket förtroende för att man kan känna sej trygg i Sverige om man är ett barn om man är en kvinna om man är en utsatt person. Jag kunde inte acceptera det i mej själv. Jag blev mycket ledsen för det här och där fick jag, alltså det var såna händelser i mitt liv som jag fick ett mål i framtiden. Jag kommer att bli advokat. II20

Jag kommer skriva till dem och bomba dem med mina mejl varannan vecka och lite oftare om det behövs.

Intervjuare: ... hur tänker du kring framtiden? Du lever ju ett aktivt liv på många sätt ...

Aziz: Ja, det gör jag. Det kan man lugnt påstå, ja. Jo, framtiden för mig, det är typ att jag kommer vara på Migrationsverket och jag kommer skriva till dem och bomba dem med mina mejl varannan vecka och lite oftare om det behövs [skratt]. För att jag kommer förr eller senare kräva om ett avgörande för att det är deras skyldighet att till slut komma till ett slutgiltigt besked så när de inte kan utvisa och när utvisningslandet har varit väldigt tydlig med, i sitt svar, då är det upp till Migrationsverket att faktiskt avgöra ärendet. Och då måste de faktiskt inse att nu är det dags. Det har varit dags, men nu är det faktiskt ... nu måste vi göra någonting åt det här. Nu är det ... Jag tänker att det får ta lite mer tid eftersom de kommer sen skylla på att "Ja, men Interpol har inte svarat". Senast jag var i kontakt med dem så har de sagt att Interpol i [ett land] har svarat men inte i [två länder]. Så de väntar på de länderna och vi vet inte när de svarar. Så om [länderna]svarar ... om vi säger nästa vecka, då kommer de ... då har jag bett dem på Migrationsverket att höra av sig till mig och sagt "Ja, men nu har de svarat och nu har de sagt nej och därmed har ambassadsamordningen stängt ner ärendet" ... (II12)

[...]

Aziz: Ja. Så framtiden, den framtid jag ser i alla fall när jag får uppehållstillstånd, det är att först och främst komma in ... ansöka till högskola och universitet och plugga. För jag har inte kunnat göra det på evigheter nu.

Intervjuare: Vad skulle du vilja läsa i så fall?

Aziz: Jag vill läsa ekonomi och det har jag inte kunnat göra. Jag har högsta omdöme från folkhögskola, jag har ... på alla skolor jag har gått så har jag kommit ut med högsta betyg och har allt jag behöver för att kunna komma in på ett program som jag nu vill. I det här fallet är det ekonomi. Och det är det jag vill göra och samtidigt utveckla det jag håller på med med träning och öppna eget företag så att det är på mitt namn och allting rullar och så vidare och såna saker. Men vi får se hur det blir.

Intervjuare: Ja. Och hur bor du nu? Bor du i egen lägenhet eller?

Aziz: Ja, jag hyr en lägenhet i [förort] och då hyr jag ifrån en ... min gamla god mans bekant som har fastigheter som hyr ut. Det är privat fastighetsägare. Och då har jag kunnat, via den, hyra en lägenhet som jag har nu. Och jag har inte ... jag kan exempelvis inte hyra en vanlig lägenhet därför att jag inte har personnummer och att jag inte är folkbokförd. När du inte är folkbokförd, då går det inte eftersom ... ja, jag finns inte med i systemet så att säga. Jag kan inte bli folkbokförd så det ... Man måste skriva in sig i den lägenheten man hyr och bor i. Så ... (II12)

Karim: just nu kompletterar jag mina kurser för att söka någon utbildning på något universitet eller, men sen vet jag inte vad som kommer att hända bostad eller [...] jag tänkte på socionom-programmet

Intervjuare: ... på socionomprogrammet, vad trevligt, jag sa ju det till dig att jag undervisar ju på socionomprogrammet [...]

Karim: Jag vet inte om det är driv jag har där. Men jag tycker det är viljan som avgör. Om man vill det, och så ... Om man ger inte upp man lyckas ju [...] mål och ha en driv, att först var jag ... Men nu är det något annat. När jag var liten så ville jag bli lastbilschaufför. Det var min drömjobb. Men när jag kommer ut i samhället och ser allt orättvist i samhället, trots att jag var så liten, så ser jag där orättvisor och så där. Så där blir jag intresserad faktiskt av politik. Och sen dess så har jag varit utsatt, och så där. Så har jag bestämt mig att ja, jag vill inte ge upp. Någon gång måste det upphöra, det måste ta slut någon gång. Men att det har varit tufft. Och så tänker jag ... Man ska inte ge upp för det, direkt. Och den här viljan, att jag vill gå i skolan och jag vill lära mig, att jag vill utbilda mig, har gjort att jag har kommit ... Ja, men jag vet inte om det räknas långt ... (II 19).

Hila berättar att hon vill bli läkare:

Hila: i min klass. dom hade varit vänner, alla hade känt varandra sedan dagis, då är det svårt att ta in en ...

Intervjuare: då blev du väldigt ensam där i skolan. Var det någon som såg det? Lärare?

Hila: ja, men man kan inte tvinga folk

Intervjuare: nä, pratade lärarna med dig och klassen?

Hila: ja, lite sådär men inget funkade. Vi testade allt men inget funkade.

Intervjuare: vad var det som gjorde sen att det vände, för jag förstod att du ändå fick kompisar?

Hila: Jag vet inte faktiskt.

Intervjuare: var det svenska kompisar du fick då?

Hila: ja. Jag vet inte vad det var som gjorde att det vände. Jag ville ju inte såhär springa efter folk för jag ville inte känna mig på [efterhängsen]. Men ändå tror jag att jag gjorde lite, och sen blev jag vän helt plötsligt. Men då hade vi gått i samma klass så länge så, dom blev lite så här, dom kände mig lite bättre

Intervjuare: Ibland vet man inte riktigt varför man får en vän eller inte, men jag förstår att det var väldigt ensamt innan du fick kompisar ... Hade du kompisar på annat håll då?

Hila: Alltså kompisarna kom och gick, kom och gick. Ofta flyttade dom hit, sen flyttade dom tillbaka. Det var oftast att de var lite äldre, de lärde sig lite svenska och sedan flyttade eller började i gymnasiet [uppfattar att detta var på ett boende som familjen bodde på]. Men sen hade jag en kompis som kom till Sverige, men så, hon hittade en annan kompis, så då var hon men en annan kompis

Intervjuare: var hon också från Afghanistan?

Hila: nej

Intervjuare: så från ett annat land. Har det varit några fler från eleverna där senare som varit från Afghanistan.

Hila: nej, jag har aldrig haft en afghansk vän. Det var bara typ någon månad när jag precis hade kommit till skolan. På den tiden var det väldigt bra för då var jag alldeles ny och jag hade någon som kunde prata men dom flyttade, dom alla fick uppehållstillstånd.

Intervjuare: jag känner igen detta med att inte komma in i en klass så som du beskriver, att man inte får komma vidare från förberedelseklass, och att man blir tillbakaflyttad.

Hila: det är svårt att börja vanlig klass direkt men samtidigt då lär man sig språket, alla pratar svenska där, då måste man liksom lära sig. så tidigare man börjar desto bättre är det för framtiden för då har man varit med på dom vanliga lektionerna med svenskar. Så det var jättemycket när jag började att "det här har ni lärt er i trean", å jag bara ...

Intervjuare: nä, det har inte jag gjort. Och jag tänker du var så liten när du kom och när du började i skolan, å då är man väldigt receptiv på att lära sig ett nytt språk. Förresten, sa du du gick på natur, andra året?

Hila: ja

Intervjuare: varför är du sugen på att bli läkare?

Hila: jag tycker att dom är jättecoola, läkare, så dom kan så mycket, jag gillar det. Men nu när jag har börjat på gymnasiet så inser jag hur svårt det är, att komma in på läkare ...

Intervjuare: jag håller på dig, du ska bli läkare Hila!

Hila: om jag var helt hundra procent på att bli läkare då hade jag kunnat läsa vård, men sen om jag ändrar så kan jag läsa något annat istället om jag gått natur. II14

Aziz avslutar med att förklara hur svårt det har varit för honom, men att han ändå mår förhållandevis bra:

Aziz: Jag vill bara avsluta med att det här är en väldigt påfrestande ... en situation som är otroligt påfrestande och tar på en otroligt. Men tack och lov, som jag nämnde tidigare, så har jag genom att vara aktiv med träningen och göra mig upptagen med saker och ting, så har jag försökt hålla mig ifrån den här depressionen som hela tiden knackar på dörren och ... Men tack och lov så ... ändå har jag ... på många sätt så har jag kunnat se ljuset i det mörka och försökt att göra någonting utav min tid så att jag ändå inte ska sitta bara och tänka "Hur ska jag klara det här?" För att jag vet vad jag är kapabel till och jag vet vad jag kan och jag vill leva ett hederligt liv. Jag vill försörja mig själv liksom alla andra. Anstränga mig för det som ... ja, för att kunna både försörja mig själv och ha någonstans att bo, ha mat på bordet. Jag tänker

att ... nu är det så att jag säger inte det för att visa att jag är duktig i det här utan jag visar att det här är väldigt påfrestande. Det har påverkat väldigt många, för att väldigt många är i den här situationen och kanske ... alla kanske inte har klarat sig på samma sätt som jag har gjort. Och därför det är någonting man behöver komma ihåg, att trots att jag har mer eller mindre klarat den här situationen eller kunnat leva med det så betyder det inte att det är okej utan det är fruktansvärt. Men jag ... man vet aldrig, man kanske sen till slut orkar inte mer för att det blir för mycket under en lång tid. Hur länge kan man leva med det här? Det kanske håller ett ... tio år, tolv år, men sen så till slut spricker det. Men jag hoppas verkligen att inom kort Migrationsverket verkligen kommer till ett slutgiltigt besked och försöker fatta att det här är inte alls bra. Och inser det och försöka "Ja, men okej. Nu har vi lekt med den här snubben. Nu är det dags att faktiskt skärpa oss", mer eller mindre [skratt]. Så är det. Men som sagt, det är en väldigt jobbig situation och jag försöker göra så bra som möjligt av den här tiden jag har och av den här situationen. Men som sagt, det är inte alla som kan det eller har den möjligheten som jag har haft, alla de vänner jag har haft runt omkring mig och sättet jag försöker hantera och ständigt hitta olika sätt att faktiskt kunna göra det. Att göra mig upptagen, att utbilda mig och jobba och så vidare. Så det är inte lätt, men [skratt] ... (II12, s 31-32)

Intervjuare: Vad tror du det är som har gjort att du har hittat de här vägarna trots hur Migrationsverket har behandlat dig?

Aziz: Jag har ständigt försökt att inte tappa hoppet och försöka se möjligheter i allting. Skaffat vänner, har försökt behålla mina vänner och skapa goda kontakter, utöka kontakten, försöka se "Ja, men hur ... vad finns det för andra möjligheter?" när man ändå befinner sig ... Jag har exempelvis vänner som lånar ut sina kort. Alltså, de skaffar extra kort för att jag ska kunna använda och kunna både betala, beställa saker och såna grejer. Och jag driver ett ... driver någonting som heter [Idrottsklubb]. Jag sysslar med utomhusträning och folk kommer och tränar med mig och så vidare så då måste jag också göra de sakerna i någon annans namn så att säga, för jag kan inte göra någonting med mitt eget för jag har inte personnummer och så vidare. Nu kan jag inte till exempel gå till vården därför att ... för att kunna bara göra ... utföra ett vanligt coronatest, exempelvis ... Jag kan inte göra det just på grund av att jag inte har personnummer och LMA-kortet finns inte längre därför att man får inget LMA-kort. Så jag har gått runt nu sen februari ... eller sen januari förra året ... februari säger vi då, utan LMA-kort [skratt]. Jag jobbar, jag driver bootcamps, jag gör massa saker men jag har inte LMA-kort. Så det är så här ... Därför är det väldigt viktigt att man har kontakter och tänk på de som inte har kontakter. Hur ska de klara sig? Hur ska de ... ja, men allting. Det här systemet är för att du ska ha personnummer. Du kan inte vara i det här systemet, fungera som du ska eller som man ska, utan att ha personnummer. Varje gång du kommer i kontakt med myndigheter, då måste du uppge personnummer för att någonting ska hända. Kan du inte göra det, tyvärr så vet de inte vem du är. Och i mitt fall så jag kan varken ange personnummer eller visa ett enda LMA-kort, som ändå inte fungerar som ett id. Så jag kan inte heller uppvisa det för att jag har inte det [skratt].

Intervjuare: Men hur är det med ... Har du bankkort? Hur har du kunnat få sen du ...? Var det under tiden du hade LMA-kort då eller s...?

Aziz: Precis. Jag hade det under tiden jag hade LMA-kort, exakt. Jag har fixat det men det har varit ett projekt eftersom man måste ändå ha ett pass för att kunna få ... vad heter det? Ett bankkort. Men jag har till slut hittat en bank som ändå gick med på att ge mig ett bankkort där bara lön kunde landa. Man kunde få bara lön och ta ut pengar i bankomat och betala i butiker. Man kan inte till exempel betala någon sån här enkel grej som en faktura till

exempel. Så jag måste be mina vänner att "Kan ni betala min faktura?" Jag har en sån här ... Jag hyr en lägenhet då, här i Stockholm, och då ... jag betalar hyran alltid genom vänner och det är stora pengar det handlar om. De kan inte heller varje gång göra det här och jag måste ta ut pengar eller jag måste gå personligen till en bank, till Swedbank då som jag har, för att kunna be dem att överföra pengar. Och nu kan jag inte göra det därför jag inte har LMA-kort så jag har låtit det vara väldigt så här osagt för att då kommer de ta tillbaka ... dra tillbaka kortet för att man måste hela tiden visa dem "Okej, här har jag nytt LMA-kort" och varje LMA-kort gäller tre månader. Då måste jag visa att "Här har jag mitt nya LMA-kort, kan ni låta mig ha kvar mitt kort?" Tack och lov så ... Jag var där, jag var väldigt nära till att tappa mitt kort, de spärrade det faktiskt. Och då sa jag så här "Ja, men okej. Jag får vistas här, jag har AT-UND, allting som det var förr. Det enda som händer nu, det är att jag har inte rätt till att ha LMA-kort längre". Och då sa de "Då måste du inkomma med något papper som visar att du får behålla ditt kort". Då kontaktade jag Migrationsverket. Då sa de "Ja, men det enda vi kan göra, skriva ut ett bevis på att du har AT-UND". Då sa jag "Men okej, ge mig det". Då har jag personligen gått till Migrationsverket och hämtat ut ett papper för att sen lämna till Swedbank och då var det en kille som var egentligen jättesnäll. Han sa så här att: "Egentligen så får jag inte göra så här men nu när du ändå har visat, när du ändå har försökt, så låter vi det vara osagt, som att vi glömmer det här. Så försök att inte komma till oss tillbaka för att då måste vi be dig att uppvisa LMA-kort".

[skratt]

Aziz: Så nu vågar jag inte gå till banken längre för att då kommer de spärra. För att de spärrade en stund då och det var inte alls bra när de spärrade. Då kan jag inte handla mat så det är ju [skratt] ... Ja, nu får jag inte gå till banken längre. Jag kan gå till bankomat men inte bank.

[skratt] ... det här var en stor grej under 2015, 2016, då väldigt många inte kunde få ut sin lön därför att människors pass var hos Migrationsverket och utan pass kan man inte få bankkort. Och då har de gjort en förhandling, banker och Migrationsverket, till att "Ja, men okej, då får vi ringa till er. När de inkommer med en kopia på deras pass så får vi ringa till er för att få godkännande att deras fysiska pass är hos er på Migrationsverket. Och därmed kan vi gå med på att inta deras ... alltså, kopia på ... validerat kopia" eller vad det ... Och då hade jag ... i mitt fall så hade jag validerat, eller vad det heter, födelsebevis. Och då sa de att födelsebevis fungerar inte som ett pass. Det finns inte kort på dig. Men de ändå, till slut ... det var, återigen, en snäll kille som sa "Ja, men vi löser det" men att de gör inte det ... En annan, återigen den här kompis som är ett steg före mig, han fick inte det för att han kunde inte bevisa att han hade pass. Han har inget pass och då fick han inte ett sånt kort medan jag fick det för att killen var lite snäll. Så det är lite så. (II12, s 15-19).

Berätta för forskare och journalister om situationen

Aubrey (II 21) förklarar att det kanske inte hjälper honom men någon annan, om han berättar om sina erfarenheter av asylpolitiken:

Aubrey: Ja, men det är väl bra att ni ... Om det inte kanske hjälper mig det kanske hjälper någon annan. Det spelar ingen roll, det är bara ... De här som sitter Migrationsverket, de gör så dåligt. Det är bara så. Det är bara inte bra, det är så ... Man behandlar inte så, det är inte

mänskligt. Och som fortfarande finns det lagar att man ska inte behandla barn så här ... det är så hemskt. Det här är värre kan jag tänka ibland, [än] mitt fall. Så här, mitt problem att jag skulle vilja berätta, för att jag vet att ni kan inte rätta till mitt ärende. Men att det är ju er [forsknings]projekt och mål att kunna rätta till Migrationsverkets process, så att det skulle gå till ... Det ska gå rätt till i framtiden. Så därför har jag velat göra det, för att jag vill inte att någon annan ska utsättas för det som jag utsätts för, och osäkerheten med Migrationsverket. (II 21 s 49).

Jag är glad att ni vill höra och lyssna och forska genom olika bakgrunder och erfarenheter. Det är viktigt, det är väldigt väldigt viktigt att ni gör och att ni orkar lyssna och ni orkar göra.

Noor förklarar att hon tycker granskningen som forskningsgruppen gör är viktig, och att hon förstår att det inte är enkelt alltid, att lyssna på det som intervjudeltagarna berättar om:

Noor: Jag är glad att ni vill höra och lyssna och forska genom olika bakgrunder och erfarenheter. Det är viktigt, det är väldigt väldigt viktigt att ni gör och att ni orkar lyssna och ni orkar göra. Det är också väldigt jobbigt för er att höra jobbiga saker kanske, ni måste inte göra det.

[...]

jag tycker att det är så viktigt att lyssna även om det är jobbigt och det är därför jag ställer upp på det här samtalet. Vi är i den här situationen och dom som inte är i den här situationen kan inte exakt förstå vad upplever vi eller hur känns vi. Det är många som vill visa sin solidaritet och vill faktiskt på något sätt stötta eller trösta, men det går inte. Man får kärlek, man får värme när en person vill stötta eller visa sin solidaritet, men egentligen det är någonting för den personen som upplever det. Ingen kan ... dom som är utanför den här zonen kan inte förstå, kan inte uppleva det. Det är skillnaden. Det är därför det är viktigt att man lyssnar, man försöker att höra asylsökande i den här situationen och försöker inte att stoppa dom eller trycka ner dom på något sätt för det kan bli negativt och dåligt om man hör inte det här. Och ger inte kritik så mycket, det är också viktigt ... Ja men det är jätteviktigt att ni gör. Det kan vara jobbigt för er också när ni hör och man vet inte vilka reaktion ska man visa och jag fattar det och jag vet att det kan vara lika jobbigt när en person höra och när en person berättar. För mej också alltid jobbigt när jag lyssnar på dom andra och deras berättelser. Jag blir så upprörd och påverkar faktiskt över mej också. Och det som ni gör är väldigt stort, starkt och bra tycker jag

[...] Och det, vad ni gör, är väldigt avgörande för oss, eftersom ni är vårt sätt att höra vår röst till andra människor. Om allmänhet kunde veta vad som händer bakom dörrar, då kunde det bli bättre. Då kunde vi ha en större makt över migrationspolitiken. Men eftersom nästan ingen, förutom oss och de som är i vår närheten, vet vad verkligen händer. Det är väldigt svårt för att ändra saker. Och jag tänker att för att vi försökte ta kontakt med politiker och ställa frågor till Stefan Löfven [statsministern vid intervjun], men de bara kastar oss som en boll mellan varandra. Morgan Johansson säger att han inte är ansvarig person för asylpolitiken. Det är Stefan Löfven, det är regeringen. Och han säger samma sak om migrationspolitiken. De säger att, "nej, de är självständiga organisationer. De är myndigheter. Då har vi inte

någonting att göra med". Och vi bara stannar emellan dem. Och vi vet inte vart ska vi gå iväg och vem ska vi be hjälp med om? Ja. (II13, s 33)

Nazir berättar om sina tidigare intervjuer med journalister:

Nazir: Precis, jag tror att jag såg deras ... Någon taggade mig under deras inlägg, de hade gjort ett inlägg i Jag är 2015. Det var en hashtag i en Facebookgrupp. Någon hade taggat mig under och jag såg den här journalisten letade efter någon som har ... någon som omfattas av gymnasielagen som har hittat jobb och vill ställa upp och göra intervju. Och jag skrev till henne "om du vill, jag kan göra intervju. Det går bra, jag har hittat jobb och omfattas av gymnasielagen." Hon kom hit och frågade det "ja, det är mitt jobb och det är si och så. Jag klarade gymnasiet men jag har fast anställning, men det ändå inte räcker för de säger att det är lite för lite." Och så efteråt fick jag ... det var många människor som hade skrivit till mig på messenger om att "ja, om du vill, vi kan hjälpa dig med jobb och så, skriv till oss". Och det var jättefint. Men jag pratade med arbetsgivare och han fixade det, så det var lugnt.

Intervjuare: Så man höjde din lön?

Nazir: Ja ... Lite så.

Intervjuare: Så accepterade Migrationsverket till slut den anställningen?

Nazir: Jag vet inte ... Jag väntar på svar.

Intervjuare: Du väntar på svar fortfarande.

Nazir: Precis. Men det var inte Migrationsverket, det var jag själv som hade ...

Intervjuare: Identifierat att det var för lite.

Nazir: Ja, om man inte har kollektivavtal, då är det väldigt svårt att ta reda på det. (II 11, 16-17).

Civilsamhällets organisering av solidaritetsarbete - inledning

Citaten i detta avsnitt handlar om hur civilsamhället organiserar sitt stödarbete lokalt. Intervjudeltagarna berättar om enskilda personers initiativ och arbete tillsammans med skyddssökande, eller å deras vägnar. De beskriver medias betydelse för att kunna organisera stödarbetet, vikten av en uthållig kamp mot myndigheter och om samarbeten med myndigheter, institutioner och frivilligorganisationer. Temat solidaritet och aktörskap omfattar även utsagor om stödarbetets politiska dimensioner, och om de specifika utmaningar som följer av ett projektstyrt rättighetsarbete. Ett ytterligare tema handlar om de strategier som stödpersoner och asylrättsrörelsen utvecklar för att orka fortsätta kampen.

Stöd med myndighetskontakter

Kristina, som började engagera sig i lokalt stödarbete 2017, ger följande konkreta exempel på vad stödarbetet i relation till olika myndigheter kan omfatta.

Kristina: Så nu är det det man får hjälpa till med, det är mycket kontakt med Migrationsverket. Nästa vecka ska jag följa med en kille för att han ska hämta ett LMA-kort efter att ha varit papperslös en längre tid. Han vågar inte gå dit själv. Jag tror det är mycket det här, hämta ut sina papper på Migrationsverket. Likadant det här med socialen, när de ska ha alla sina tre avslag och det här pappret. [...] De enskilda personerna som jobbar på socialen, dom är jättebra och jätte välvilliga, men dom har såna strikta regler. Så att om personen går dit själv så får dom inte nödstöd, för att det är en snårskog och man måste svara rätt på frågorna. Så vi har ju, vi preparerar dom [de asylsökande] innan de ska gå till socialen och säger exakt hur de ska svara på de här frågorna. Och är dom det minsta lilla osäkra så måste någon av oss följa med, för annars blir det nej. (GI6)

Karin, som också började engagera sig i stödarbete för asylsökande våren 2016, berättar så här om hur hon förbereder ensamkommande ungdomar inför deras kontakter med sina ombud genom att prata med dem om deras asylskäl.

Karin: Efter hans ärende [den första ensamkommande som hon blev väldigt engagerad i] så har jag ju varit inblandad på samma djupa sätt i några stycken till. Vissa har jag kanske stöttat på annat sätt, där har de ändå haft ett ombud som fungerar hjälpligt, kan man säga. Då har jag förberett ungdomen innan den går och träffar sitt ombud. Så att vi har pratat om asylskälen, asylberättelsen, och jag pekar på att "ja, men det här är viktigt att du trycker på och det här kommer inte att spela någon större roll, du behöver kanske nästan inte ens berätta om det, det är ingenting som någon kommer att lägga någon vikt vid och det här och det här är dina rättigheter, när du går in i det här samtalet då ska det vara på det här sättet, har de inte en tolk då måste du säga till". Jag har liksom gett dem redskapen för att få en bättre process. (GI10)

Ayana och Oskar, som intervjuades tillsammans, är engagerade i ett projekt som riktar sig till asylsökande med funktionsvariation. De beskriver sitt stödarbete så här.

Ayana: Vi har kontakt mer än 100 personer, men vi har jobbat nära, ungefär 60 till 70 personer har fått lite mindre eller mer stöd från oss, ja, på olika sätt. [...] Ja, syftet i projektet är att hitta nya metoder som ska förbättra mottagande och etablering av migranter, eller asylsökande, med funktionsnedsättningar, nyanlända personer med funktionsnedsättningar. Det är lite brett syfte. Så personer som kommer till oss, det är blandat, några har levt här i Sverige, de har bott här kanske några år, eller kanske fem, sex år, men de har inte etablerats, och de har många frågor, eller många missförstånd, och sånt. Så vi försöker att visa vägar till personer i behov, och praktiska stöd, till exempel [...]. Söka stöd för städ och service till exempel, eller [...]. Hänvisar till andra organisationer som ska [...], Ja, det beror på ärendet, eller fallet, som kommer. Så vi hänvisar mest till organisationer, eller myndigheter, som passar till ärendet. [...] Till exempel, det kan vara Arbetsförmedlingen om det gäller om arbete, det kan vara kommunen, ja. [...] Ja, till socialtjänsten, eller kommunen till exempel till städ och service. Det kan vara till vård, om vi känner att det finns, personer behöver någon särskild rehabilitering, eller någonting. Vi föreslår och hänvisar till, ja, det är vårt dagliga arbete, jag kan säga. [...] Ja, vår roll är att, när vi vet om den, att säga till den här personen att den här personen har rätt att få en boende som funkar för personen. Så vi brukar säga vi börjar från själva personen, att kontakta myndigheterna, handläggaren eller vem som helst, som har ansvaret för personen, att kontakta och förklara om problemet. Och, ja, det kommer frågor om läkarintyg och sånt, vi vet det. Vi själv lär oss om den här bristen i processen. Så vi har skrivit, vi har skrivit böcker, som en metodbok. Till exempel som hjälp för personer som jobbar, aktörer som jobbar på de myndigheterna, speciellt på Migrationsverket och kommunerna och Arbetsförmedlingen, som brukar träffa nyanlända när de kommer. Vi samlar information, statistik, analyserar den och skriver ett material. Vi har olika material som vi berättar om. Men i första hand jobbar jag också personligt, när jag kontaktar. Ja, vi försöker att lyfta upp den personens confidence att fråga, att kämpa för ett eget självständigt liv. (GI21)

Marianne, som är lärare, träffar många asylsökande ungdomar i skolan och i kyrkan där hon är en av församlingsmedlemmarna. Hon berättar hur hon försöker ge stöd genom att guida ungdomarna till rätt person och myndighet.

Marianne: Ja, så det är också en stor målgrupp vi [stödarbete utanför skolan för asylsökande ungdomar] jobbar med nu, att hjälpa dem att de ska vara på rätt ställe. Jag pratar med Migrationsverket varje vecka, för jag vill också, jag tycker det är jätteviktigt i mitt uppdrag, oavsett om jag är i skolan eller kyrkan, att vi gör ingenting om utifall att. Utan jag har fullmakt i flera ärenden så att jag vet, Migrationsverket [...], Jag ringer och kollar "nu behöver vi göra så här för den här ungdomen, är det grönt eller är det inte?" Och säger de nej, då måste vi hitta en annan väg. Jag vet att under de här åren så har det kunnat varit så att man har kunnat ställt olika myndigheter mot varandra. (GI18)

Rut, som engagerade sig aktivt i lokalt stödarbete för ensamkommande 2015, stödjer också ungdomarna i olika myndighetskontakter.

Rut: Så att jag har sett mycket. Jag har varit med på Migrationsverket, både på olika samtal och, vad heter det, ja, återvändandesamtal. Jag har varit i migrationsdomstolen som stöd. Jag har varit med på socialtjänsten och sett både väldigt fint och ganska illa. Förfärligt! Rent rasistiskt inte så mycket. Och jag har varit i skolorna, stöttat upp, och jag har varit, sett både bra och dåligt i boenden, HVB-hemmen. Väldigt mycket. Jag bygger på erfarenhet [...] men jag har sett det själv, inte berättelser. Jag tror på ungarnas berättelser, men jag har sett det själv. (GI19)

Rut beskriver även mer specifikt hur hon "övat" ungdomarna inför deras kontakter med Migrationsverket.

Rut: Jag har inte varit med på hans [en av ungdomarna] asylintervju. Däremot så har jag övat dem inför den. [...] För jag har haft, en afghansk ungdom tittar inte en äldre i ögonen. Jag har sagt, "du ska sitta rak i ryggen. Du ska titta handläggaren i ögonen." Vi har tränat på det, vi har tränat på frågorna. "Det är du som äger din berättelse, och du och bara du vet vad som har hänt. Om handläggaren säger 'det räcker' så ska du säga 'jag vill prata färdigt'". [...] "Och sen, om du inte förstår tolken, så ska du kräva en annan tolk." [...] Och så har vi övat på detta, att de ska sitta så, [...]. Gett dem äganderätten till sin berättelse och backat upp dom på så sätt. Och jag har, jag skulle varit med någon gång, sen behövdes det inte, för någon som kände den killen [...]. Sen har jag varit med i Migrationsdomstolen en gång. Jag har varit med på såna här återvändandesamtal flera gånger. Även med dom [ungdomar] jag knappt har känt. [...] En gång tog jag med en Rädda Barn:are också, för vi skulle vara två. [...] Vi säger till dem att "du får inte gå själv" [på återvändarsamtal] och någon hade sett att jag skrev det i en kommentar [på facebook], och så ringer han [en ungdom] "du känner inte mig". [Ungdomen ville att Rut skulle följa med på ett återvändarsamtal.] det var om en timme, och jag hade ingen chans att klara det. Men jag berättade hur han skulle förhålla sig. (GI19)

Lisa, som har uppdrag som god man och även är engagerad i lokalt stödarbete för ensamkommande ungdomar, beskriver det initiala stödarbetet som ett "jaga igång".

Lisa: Och sen se till att de [ungdomarna] fick alla de här kontakterna och blev genomsökta medicinskt och sånt där och också träffa socialtjänst, där de nu bodde. Och att de hade det här som de hade rätt till. Och jaga i gång så att de fick en plats på skolan och [...]. Så att allt det där, det var ju det första initiala som tog väldigt mycket tid. [...] Alltid [varit med i kontakter med socialtjänsten eller skola]. Alltid, ja. [...] Alltid [med i kontakter med Migrationsverket]. På alla de här samtalen. Och sen hette det att det var inte god mans sak att köra dem till Migrationsverkets lokaler. Men de måste dit och det är inte säkert att någon på boendet, vilken form det nu var, fanns att ställa upp. Så att då körde jag dem väl. När man ska ut på en asylutredning, så brukar det bli i flera omgångar och det första samtalet, när man ska bilda sig en uppfattning om pojken, då är det ju inte redan [...]. Det kanske redan är det, men inte så att vi visste om det, beslutat om han ska få uppehållstillstånd eller inte. De kanske kastar tärning i fikarummet. Du vet, det känns så hasard mässigt. Men då är naturligtvis pojkarna lite nervösa inför att man ska bedömas som person. Det är ju värre än tandläkaren, om man ska få godkänt eller inte som person [...]. För att vi är vana att bli

bedömda kunskapsmässigt i skolan och få betyg, men inte att bli bedömda som person. Är jag en trovärdig människa? Så, och då var det ju jätteviktigt att vi hade den där timmen i bilen, när vi kunde prata ihop oss och de fick de här, alla små frågor som de kan ha undrat över och sånt, att man hade tid. Och ha med lite fika och äpplen och nötter och sånt, så att de kunde knapra på någonting i pauserna och vad det nu kan ha varit i de här otroligt kala destillerade ytorna som de här utredningarna sker på. [...] Och då känner jag att då är det ju jätteviktigt att det finns någon där som är på pojkens sida, eftersom ingen annan släpps in i rummet och juristen sitter med sitt, men inte pojkens väl. Och sen att jag, jag har varit väldigt besvärlig, för att man får inte öppna sin käft när man sitter där som god man, men man kan skriva lappar till juristen. Så jag har haft ett block med och skickat lappar till juristen hela tiden när jag har, i samtalet, kommit på saker som jag vet om honom. (GI8-9)

Eva, som också har uppdrag som god man och som intervjuades tillsammans med Lisa, instämmer i Lisas beskrivning ovan.

Eva: Jag tänkte också, som god man så har man ju vissa uppgifter och det är som Lisa säger, man ska ha kontakt med familjehemmet eller boendet, se att det fungerar. Man ska ha kontakt med socialtjänsten och se till att det blir uppföljningsmöten och att det fungerar. Man ska följa med till skolan och se att det fungerar. Man ska, ja, se till att de får komma till hälsoundersökningar och asylutredningar så klart då. Så det är de uppgifter man har. Sen så kan det bli mycket mer beroende på personer. Så att jag känner så här, i början var det, för mig i alla fall, väldigt mycket det här att man bockar av. "Nu har jag gjort det och nu har jag gjort det". Allt som måste göras. Och sen har det blivit väldigt mycket beroende på dels vilka behov ungdomarna har haft och dels naturligtvis [...] vilken personkemi man själv har, vilka man månar mer om kanske och vilka som bara strular och hur mycket man än försöker så bara går det åt skogen. (GI8-9)

Mona, som också hon är engagerad i stödarbete med ensamkommande ungdomar, berättar så här om en specifik händelse när hon hjälpte en av ungdomarna som är papperslös.

Mona: Men det lyckades vi faktiskt prata oss ur [en faktura till sjukvården] och få till och det blev bra till slut. Vi förhalade hela tiden med att han skulle få nytt LMA-kort. Jag ljög lite [skratt]. Jag tånjde på sanningen. Ja, det var akut verkligen, med blindtarmen. Men jag ringde faktiskt bara till faktura på deras region, fakturaservice där, och pratade med dem. Och då skulle vi få dela upp det, först sa dom att vi skulle få dela upp betalningen men sen sköt de fram det för det var en till kille, han hade fått [faktura] på några tusen, bara så här vanlig hälsocentral. Han har också fått, jag tror han fick på, åh, det var bra många tusen för honom men inte 57 000 som den här stackaren. Men då sa jag det att "Ja, vi, det är på gång, han ska åka och hämta sitt LMA-kort men det kommer att komma ett giltigt LMA-kort", så att jag har bara förhalat det lite så. [...] Nej, det beror väl på vem som suttit där. Jag känner igen, det är återigen så här om man har kontakter. Det är jätteläskigt, men kontakter med människor som har hjärtan, det är så. För annars går de bara, vara paragrafryttare, att "Nej, det går inte, nu är det så här." Sen får man rätt person och så [...]. (GI:16)

Dagny är väldigt engagerad i en lokal frivilliggrupp och berättar så här om sina erfarenheter av att följa med ungdomarna till hälso- och sjukvården.

Dagny: Ja, det tycker jag [angående hälso- och sjukvården]. Det har varit olika läkare. Så jag har fått, jag har känt in. För jag har följt med ungdomar som har behövt gått, och då har jag känt in att, "ja, den här läkaren ska vi inte ha [skratt]. Den här läkaren är jättebra, den kan vi ta, eller liksom söka oss till". (GI:14)

Erbjudande om boende och mat

Kristina började engagera sig i lokalt stödarbete 2017 och berättar så här om kontakten med en av ungdomarna som hon erbjöd ett boende hemma hos sig.

Kristina: Ja, och han bara bestämde sig att, nä jag ska ingenstans. Jag sover hellre på gatan och behåller mina fasta punkter här. Det var så vi träffades, att han skrev ett nödrop på Facebook. När han hade sovit ute i tre nätter och inte hade ätit så frågade han om det var någon som kunde bjuda honom på lite mat. Så vi träffades här nere på torget och jag bjöd honom på mat. Sen skulle jag visa honom till värmestugan för det var på vintern. Så vi träffades där på kvällen och det var han och jag och ett fyrtiotal rumäner. När han kom in där så såg han ju helt vettskrämd ut. Så, mot min mans inrådan – han har alltid sagt "nej nej – vårt hem måste vara vår fristad. Du får göra vad du vill och" men jag tog hem honom. Nej, jag ringde honom och så sa jag att "det är bara akut. Det är bara akut, det är en nödlösning. Inom några dagar ska vi ha fixat något annat". Men, tack och lov så kom de två väldigt bra överens, och på den vägen är det. (GI6)

Även Karin, som började engagera sig i stödarbete 2016, har haft ungdomar som som bott hemma hos henne.

Karin: Jag har sen 2017, februari kanske, haft en ungdom boende hos mig då och det var just det, det var en som ringde och frågade "snälla, kan du tänka dig att ta emot?". Det var ju på två veckor. Den första frågan gällde två veckor och samma ungdom bor fortfarande kvar då. [...] Det var hans lärare som hade haft honom i SPRINT-klassen och han var en utav de första i [Mellanstad] med att få alla avslagen, uppskriven ålder och alla avslag. (GI10)

[Klicka här för förklaring om stöd efter åldersuppskrivning](#)

Mona berättar så här om hur det gick till när den första ensamkommande killen flyttade hem till hennes familj.

Mona: Inte kommun, nej. Kommunen bara skiter i allt, vi har inte fått någon hjälp där förutom skolan. Men det var frivilliggruppen själva som annonserade, som bildade en liten krisgrupp då, och då var de bara några stycken i Krisgruppen. Och till slut då så ringde jag till en utav de här tanterna och bara frågade hur det var, och då sa hon det att "Ja, nej, men det är en kille, det är tre killar nu som har fått flytta iväg och de bor". En bodde borta i [Lillstad] och en annan bodde i [Område] och så var det ännu en till uppe i [Norrstad]. De hade blivit

dit flyttade så att, ja, bara fick flytta iväg, fick släppa sin skola och allting. Så det slutade med att hon bara "Ja, kan han komma till er i morgon?" sa hon så här. Det var på torsdagen, jag bara "Nej, det går inte" sa jag [skratt], för jag skulle jobba dygn både fredag och söndag då. Då sa hon så här, "Ja, men ja [...]". "På söndag [sa Mona], jag kan ta semester på söndag då kanske, gubben jobbar tolv-timmars, men jag och [min son], ja, vi kan åka och hämta honom i så fall då". Och vi visste inte vem det skulle vara. Jag fick ett nummer till en stackars grabb då [skratt], så jag tog det där numret och så skrev jag "hej" till honom och skickade ett kort på familjen, att han var välkommen hem till oss för att se hur det skulle funka. Och vi skulle möta honom på söndagen då, blev det bestämt, så från ena dagen till nästa, eller två dagar [skratt]. [...] Ja. Så vi åkte till tåget, skulle hämta en grabb där, vår son då, och stiger, står där vid stationen och han skickade inget kort på sig så vi hade ingen aning vem det skulle vara. Så att vi visste att han var i alla fall nyss fyllda 18 år och han hade säkert någon väska, tänkte vi, men han visste i alla fall hur vi såg ut. Så vi stod där och väntade och så kommer det ut en kille och jag tänkte "Undrar om det är han?" Och så började han titta mot oss och sen började gå mot oss, han såg väldigt förskräckt ut men han, det kom ett litet flin på slutet och "hej", så här kramade om sonen och dunkade honom i ryggen. Och så jag som är så väldigt kramig av mig, jag skulle krama om honom, men han skulle göra lite samma med mig, ha en stel liten kram. Och, så här, verkligen stackarn, och så in i bilen. Ja, han hade bara en bag och sen så här Ikea-kasse som många andra alltid har haft, det är de där Ikea kassarna med sina sängkläder och så den där bagen, eller ryggsäcken då. In i bilen, och Berit hade väl inte sagt så mycket till honom förutom att han skulle komma tillbaka, "Det är en familj du ska bo hos, en familj i [Kommun]", och så sa hon väl inget mer. Och ja, så att vi satte oss i bilen, och han har bott uppe i [Stadsdel] centralt, och gått i skolan sen 2015 där. Han satte sig bak och sonen satt fram ändå han, ja, just det. Och så åkte vi och så sa jag att "Ja, vi bor lite utanför", "Mhm" sa han så här. Och så åkte vi[...]. Och hans ögon, jag tittade i backspegeln, eller bak, och hans ögon blev större och större och större, de var som tefat på slutet för då åkte vi ut i skogen, och han hade nyss fått lämna skogen där borta i [Område], stackarn. Så han tänkte "Hur ska det här bli med skolan?" Så vi åkte i väg och så kom vi fram till vår bondgård. Men jag vet vad han tänkte, han har berättat det i dag, det är så gulligt. Då tänkte han så här: "Åh" tänkte han, för han är en citykille som är uppvuxen i Iran, född och uppvuxen i Iran men afghanska föräldrar. Men han tänkte det att "Ja, nej, jag ger dem två veckor, men det här kanske inte är något för mig, bo i familj och ute på landet. Så jag ger dem två veckor, jag ger mig själv två veckor också." Men sen, innan de här två veckorna så bara kändes det som att han har bott hos oss jämt, det var vår grabb, och han kände själv också att "Nej, men det här vill inte jag släppa." Men det var ändå två kilometer upp till busstationen, busshållplatsen, så de fick cykla som sonen har gjort, det fick ju de göra. Och sen när det väl blir vinter så skjutsar vi dem upp till bussen, och ibland så när vi åkte iväg till stan så fick de även åka med bilen. Men ja, så att han blev kvar i familjen och sen [...]. Det var april 2017, sen gick det i rasande fart för vi hade inte varit beredd på det här utan vi tänkte bara att han kommer att bo hos oss, vi får stödja honom med hemläxor och skolan och stötta honom och peppa honom, så. Men sen redan i maj, då kom hans andra avslag. Nej, måste jag tänka här, jo, han fick flytta ut när han fyllde 18, han fick sitt första avslag och så flyttade de ut, ja, precis, ja. Sen i maj fick han sitt andra avslag och sen gick det jättefort, sen fick han sitt tredje avslag. Så innan sommaren där, lagom till midsommar, då var han i princip papperslös. Inget bidrag, inte ens sitt LMA, inte en krona, och de tog ifrån hans LMA-kort och han skulle åka på återvändarsamtal. Så jag skulle åka med honom på återvändarsamtalet men då visste vi i gruppen, jag var inte med i gruppen så men jag blev snabbt med i gruppen för jag ville stötta

honom och vi i familjen ville hjälpa honom. Och sen blev jag inblandad med allihopa till slut, man kunde inte backa när man väl var i gång. Det var bara så, och inte familjen heller. (GI16)

Många andra killar har också tillfälligt bott i Monas familj.

Mona: Jag vet inte hur många gånger jag har varit till och med inne i [Mellanstad] på Migrationsverket där, på boendet där och hämtat dem [killarna] för att de fick sitta där kanske en vecka, inne och vänta på var de skulle skickas någonstans i landet. Så där har jag hämtat många grabbar, åkt fram och tillbaka, och tagit hem i vårt vardagsrum och fått bott en, några dagar eller en vecka eller två. Även en till grabb som blev kvar också sen. [...] Och då fick de bara på sig kanske, då kunde det gå någon dag eller någon vecka för dem, eller ungefär en vecka, så kunde de bara komma. Vakterna kom bara och sa att "Ja, nu har du 50 minuter på dig att packa, bussen går till [Norrstad] i kväll." De hade ungefär 50 minuter på sig att packa då, när de väl hade kommit in där till Migrationsverkets lokaler. [...] Absolut. Ja, jag hämtar väldigt många, ja. [...] Det var en kille, han ringde och sa så här [...]. Vi sa det, att "Se till att vara kvar här, bo där nu, då", det var både fyra och sex sängar i de här lokalerna där i Migrationsverket. Så att det var en kille, han var faktiskt bara 16 år till och med, det var, de slog larm. Ja, då slog till och med socialtjänsten larm förresten, om den killen, kom jag på. Så en grej har de gjort bra, soc. Han var bara 16 år men de fick honom till 18 år, Migrationsverket då, så att han blev utkastad. Och det var en liten kille som absolut var 16 som valde att han ville inte bo i familj, han ville klara sig själv, "Jag kan bo själv, jag klarar mig själv", så här typisk 16-åring. Och skolan såg det och dom där inne på boendet såg det och till och med socialtjänsten, man hade hand om honom där på boendet, då. Dom var väldigt, hade noga sagt det till Migrationsverket, att "Det här går inte, han måste få bo kvar, han är bara 16", så att, men till slut, han fick bara flytta från ena dagen till den nästa ut från boendet, bara pang, tjong. De körde in honom, boendet körde in honom in till [Mellanstad] med hans pick och pack och sen så hörde han av sig till mig då. Och min [...] som jag kände igen sa att "Nu sitter det en kille där, du kan, det kommer ett samtal." Och då ringde han själv till mig och sa "Jag har hört att du hjälper, att du kan hjälpa oss. Kan du hjälpa mig?". Och jag sa "Ja, just med boende och fixa så här på en gång". "Ja, jag vill inte bo, jag vill ha eget, jag vill inte bo i familj." "Ja, fast nu måste det, det blir faktiskt familj, det går inte att fixa på något annat sätt. Men kan du vara kvar kanske en vecka där, eller några dagar? Så lovar jag att så fort de säger att du ska flytta iväg och tas därifrån så ringer du mig bara. Jag lovar att jag finns i telefonen, jag lovar." För att jag, det är 24/7 med min telefon med alla ungdomar och även sin egen. Så att ja, det gick så fort. Han ringde mig, det var en kväll klockan var, tror jag, tio över fem var den, på eftermiddagen då, men då sa han det att "Nu har de varit in till mig, nu sa de att jag har 50 minuter på mig att packa". Då så sa han "De kommer nu, de sa åt mig jag har 50 minuter på mig att packa och bussen kommer så jag måste packa nu. Snälla, jag vill inte åka härifrån, vad gör jag?". Jag sa "Ja, ja, men jag kommer, jag kommer", sa jag. Så jag kastade mig in och hämtade honom då, och då fick jag hämta honom. För jag sa att "Han bor hemma hos oss och han kommer att sköta skolan, han kommer höra av sig, han kommer inte, vi ordnar det här nu". Han har fått boende" fick man bara säga i luckan där. Och så blev han utskriven, jag fick ta med mig honom. [...] Ja, det har hänt flera gånger att jag har fått tagit med mig ungdomarna [från Migrationsverkets boenden]. Ja. Så att jag har hämtat, jag vet inte hur många det är om jag börjar räkna. Ja. Dom säger "Skriv under här". Ja, jag skriver ner mitt namn och min adress, var han ska vara, och sen får han skriva under sitt telefonnummer

så att han, de vet hur de ska få tag på honom. [...] De är vuxna. Uppskrivna till 18, vuxna. Så då bestämmer de var de vill bo. (GI16)

Dagny och Benny, lokalt engagerade i frivilligorganisation, har också haft flera ungdomar boende hos sig.

Dagny: Och vi blev som ett jourhem också. Vi hade två som blev fast [bodde kvar i familjen]. Och sen kom det in, sen har vi haft, mer eller mindre nu, under det här senaste året, eller 2019, sen förra sommaren, så har vi haft tre stycken stadigvarande boende hos oss. Men under en period har det varit fem. Så det har varit lite olika. Sen har de flyttat in och flyttat ut, och några har vi placerat ut då.

Benny: Så då lyckades vi via ett, ja, ett företag då som äger fastigheter här, hyra ett hus, som vi som föreningen hyr då, och där ungdomarna bodde. Och där har det alltså, var det 14 ungdomar som bodde där som mest? [...] Det är ett rätt stort hus förvisso, men 14 är too much. Nu bor det sju där, och det, då är det lagom. Men det funkade liksom ändå. Det var bra, vi har varit väldigt tydliga, vad vi förväntade oss av dom. Ja, men vi är någonstans också vuxna, vad ska man säga, någon form av föräldrar där då. Och vi har ställt krav på liksom beteende. Så att det har verkligen varit otroligt, ja, dom är otroliga ändå. Det har inte varit några vuxna som har bott där. Det har inte varit ett "hem" på det sättet, utan det här är ett gäng grabbar som har bott kollektivt tillsammans. Och vi har stöttat dem, och vi har hjälpt till med att handla mat dit.

Dagny: Men jag tror också det har gjort, för att återknyta till ungdomarna som har bott själva i huset då. De har ju varit i en sån situation. Många av dem hann bo på bussar och tunnelbanan, vart som. Så när de fick då möjligheten att flytta in i ett hus under de här förutsättningarna, så har det varit, det var guldläge. Oavsett om de bodde tre i ett rum. [...] Tak över huvudet, de hade, då blev det på ett annat sätt. Och sen såklart har det funnits problematik även där, och dom har vi varit tvungna att ta. [...] Bråk, eller det har varit meningsskiljaktigheter. Och också under ytan som inte vi har fått veta, att det varit en del, just kring de som var, med religion [...]. De som [...] ateister, eller som, ja, dom [...]. Men där har vi också gått in och varit väldigt tydliga då, att det här får "Den som inte kan, den får flytta. Det går inte". (GI14)

[Klicka här för förklaring om stöd efter åldersuppskrivning](#)

Kerstin och Ragnhild intervjuades tillsammans, de är engagerade i stödarbete för ensamkommande, och här berättar de om hur de försökt hjälpa ungdomarna med boende.

Kerstin: Det var ju så på det här boendet som jag var, det var en fördel med att vara ensam personal också, för jag höll ju inte på reglerna. Det var många papperslösa pojkar som bodde där också [...] och också pojkar som jag hade sagt inte fick bo där. Och så såg man mellan fingrarna, för det var bättre att de bodde där än någon annanstans. [...] Men det var en pojke som härrörde från en annan kommun, som sen hade fått flytta runt halva Sverige och mådde fruktansvärt dåligt. Och hade hamnat i mycket kriminalitet, framförallt droger. Han missbrukade ju flera gånger om dan, som av en slump hamnade där ute. Jag försökte få, vad heter det, missbruksvård till honom [...] som asylsökande. Hans asylprocess var ju väldigt speciell också eftersom han hade blivit uppskriven från sexton till arton år. Sen hade migrationsdomstolen återförvisat ärendet till Migrationsverket. Han fick återigen avslag, men

då med sin rätta ålder. Så under två års tid så hade [han] väl mer eller mindre juridiskt som minderårig levt på gatan.

Ragnhild: Med precis hur stort behov som helst. Och vi har inget tak över huvudet åt honom, och vi har matpengar. Men de går åt på en dag när man, en halv dag, när man inte bor. Han kan inte laga mat.

Kerstin: Det kostar att vara hemlös. (G17)

Maria har engagerat sig i flera unga mäns asylärende och berättar så här om hur hon försökt stödja dem.

Maria: 2017, måste det ha varit. Ja, precis. Ja, jag menar, han var så rädd. Det var alltså obeskrivligt. Han hade då också tappat kontakten med sin familj igen. [...] Han trodde att de kanske också var döda, eller någonting. Han visste ingenting. Och jag kände att, okej, nu kommer här nummer två, som man måste ta hand om. Så jag ordnade någonting, att han kunde gömma sig någonstans också. Och då hade jag två gömda, och några till, som bodde där, som fortfarande hade, ja, det var kompisar till dom, som var på gång, så att säga, med sina utredningar. Sen tänkte vi "hur ska vi fortsätta nu? Vad kan vi göra mer för honom med verkställighetshinder?". Och så försökte vi saker, men vi misslyckades. Verkställighetshinder som, ja, det var inget nytt [som hänt i ärendet enligt Migrationsverkets bedömning]. Vi kunde inte komma med något nytt.

[Maria fortsätter att berätta om hur hon också försökt göra överenskommelser med arbetsgivare å männens vägnar, därför att en sysselsättning betyder så mycket för måendet.]

Somliga bara ligger på sängen hela dagen, det blir skitigt och, ja. Så han tänkte att "nej, nu åker jag och jobbar varje dag med den här mannen [någon han arbetade för], skit samma om jag inte tjänar pengar, då är jag i alla fall borta, då behöver jag inte tänka hela tiden". Och på sätt och vis var det nog bra, men vi försökte då ordna någonting med att den här mannen skulle göra någon sorts avtal och att han då Hassan skulle bli, ja, vit igen, eller vad man säger, att han då skulle få retroaktivt betalt för vissa delar, men då plötsligt så ville mannen inte ha kvar Hassan längre och, nej, så var det. Och då kände jag att det är bättre att fortsätta med skolor nu, det kändes mer konstruktivt för honom.

[Så nu hjälper hon istället denna man ekonomiskt, så att han kan studera.]

Så han pluggar, och jag sa att "jag betalar ditt internat under hela tiden du kommer att bo där, och det kanske blir tills att det har gått fyra år, och sen ska vi försöka att hitta en plats på ett universitet till dig". För det är det han vill, han vill plugga på universitet. (G13A)

Även Veronika har varit engagerad med att ordna olika boendialternativ för ensamkommande ungdomar.

Veronika: Nu har jag ingen som bor hemma hos mig, men jag hyr två lägenheter åt dem. Så jag har två kontrakt. Så jag är skriven i en lägenhet som en av killarna bor i då. (G125)

Leif, som blivit engagerad i stödarbete för ensamkommande ungdomar via sin dotter Marianne, som han intervjuas tillsammans med, berättar så här om ungdomarnas boendesituation.

Leif: Ja, de som jag har kommit i kontakt med, det är tak över huvudet och mat att äta. Det är det främsta. De som går i skolan och så vidare, det har jag inte kommit i kontakt med annat

än genom Marianne, då. Men alltså, det är de basala behoven, att kunna överleva. Och jag förstår inte, hur ska de kunna överleva utan bistånd, alltså utan pengar, om det inte är vi som ställer upp och hjälper till? Var det så lagstiftaren menar, då kan han ju säga det. Men det är basala behov, tak över huvudet och mat att äta. (GI18)

Susan, som började engagera sig i stödarbete till asylsökande 2015, berättar så här om hur stödgruppen ordnade med mat, kläder och hygienartiklar för dem som behövde det då "i början".

Susan: Vi hade mat. Det varierade men det berodde på vad folk donerade. Det här var precis i början och jag tror inte att "köket" hade kommit igång då. Det var alltså en restaurang som lånade ut sin uteservering som vi kunde använda. I en källarlokal hade vi kläder, skor, hygienartiklar, ja allt du kan tänka dej. saker som folk hade donerat. Alla ville ju ha te och mat naturligtvis. Sen hjälpte man dom att fixa biljetter om de skulle vidare. Allt du kan tänka dej som behövdes. Det kom folk som var barfota. Det kom en tjej som hade bikini och minkpäls. Det var allt hon hade. Folk hade förlorat allting då båten hade kantrat. De hade förlorat både anhöriga och ägodelar. [...] Man klarade inte av att vara där [på centralen] varenda natt även om man ville vara där. Man ville inte gå hem för tänk om där är någon som behöver hjälp och så är här ingen som hade tid? [...] Vet inte men kanske 40-50 personer [som var engagerade i detta stödarbete] i olika perioder. Det var många som pluggade som var med under sommaren men när terminen började så hade de inte möjlighet att vara med. (GI13)

Enskilda individer tar initiativ till lokalt stödarbete och nätverk

Vera som är familjehem till en ensamkommande ungdom berättar så här om sina lokala stödinitiativ.

Vera: Alltså, hon [Veras mamma] är studie- och yrkesvägledare och var på IV-programmet [individuella programmet] innan, och det var där språkintröduktion hamnade. Hon hade redan innan det började med ålderssuppskrivningarna många elever som bodde på ett asylboende. [...] Och med dem var det som vi började med såna här saker som att följa med till någon advokat eller titta på möjlighet till verkställighetshinder och så. Så det är självklart att hon blev involverad i det jag gjorde då med ungdomarna jag hjälpte sen. Och samma då, vår Mohammed:s gode man, hon hjälpte dem hon hade varit god man åt. Så vi drev organisationen här ute, vi tre, och har inte lyckats rekrytera fler som har hjälpt till då. Men jag tror att vi har under de tre åren löst boenden till kanske 40, drygt, personer, unga afghaner då. Och med dem då blir det annat. Där har jag skrivit verkställighetshinder, och vi har, jag har tagit drogtester ideellt. Det har varit mycket kontakter med skolan, att ligga på och undvika utskrivningar, och hålla koll på när det var dags med nya lagen, sökt åt alla för den. Informerat socialtjänst om hur de ska jobba [skratt], hur de ska förstå lagen. Stå upp framför politiker. Alltså, det är det. (GI25)

Karin berättar så här om hur hon började initiera och organisera stödarbete på egen hand, vid sidan om pågående projekt och offentliga institutioner och verksamheter.

Karin: Så de som trillade utanför det projektet [Stadsmissionens boendeprojekt] jobbade ju vi mycket med att hitta boenden till. [...] Och liksom, men det var ju helt privat, vi bara satt och ringde runt till alla våra vänner och terroriserade dom med tusen samtal. [...] Många utav oss gick ju in i enskilda ärenden och vi kunde ju inte så himla mycket. Vi, av den här gruppen som numera då är en förening, nu har vi bildat förening men det gjorde vi ganska sent, jag tror nästan ingen hade jobbat med asylfrågor innan eller med migrationsfrågorna. Däremot vissa med integration, men det var inte samma sak som att vara inne i ärenden och liksom titta på lagstiftning och förstå vad är det som händer. (GI10)

Och Marianne berättar om de personliga initiativ som kommit till genom hennes olika arbeten.

Marianne: Ja, jag skulle säga såhär att när jag jobbade i skolan så är det en plattform, och särskilt på introduktionsprogrammen där man har ett jättestort jobb runt det [asylsökande barn och unga]. Och nu jobbar jag i Svenska kyrkan, som också är en plattform för det. Så att jag har inte deltagit i något annat nätverk, annat än genom min profession, och jag kan väl säga så här, att jag är väldigt okunnig på om det finns särskilt mycket nätverk. Det är ju Röda korset, Rädda barnen, kyrkan, kanske någon, men de flesta. Och de organisationerna har jag på något sätt ändå varit med i, inte jobbat, men när man har haft kontakt så, via de jobb jag har haft. Men sen tror inte jag att vi har haft jättemycket frivilliggrupper. Jag vet inte, du [vänder sig till en av intervjuarna] pratade om [en lokal frivilligorganisation]. Något sånt vet inte jag om det finns här. Det kanske du vet bättre. Jag vet inte de. [...] Utan det är skolan och kyrkan, och även våra frikyrkor har engagerat sig mycket i frågorna. (GI18)

Till slut var det så här nej, men det är ingen, ingen gör det', så att jag startade en förening. Först startade jag en arbetsgrupp och sen en lokal förening. Jag fick stöd.

Eva initiativ att organisera lokalt stödarbete initierades via de ensamkommande killar hon hade kontakt med.

Eva: Plus att jag har flera av mina killar som gick i skolan här och jag var på såna här samtal, utvecklingssamtal, så jag fick ju kontakt med skolorna och de började också slå larm om hemlösa. Så då kände jag också så här, "hjälp [skratt], jag kan inte göra det här". Men tänkte jag. Ja, till slut var det så här "nej, men det är ingen, ingen gör det", så att jag startade en förening. Först startade jag en arbetsgrupp och sen en lokal förening. Jag fick stöd. Det finns ju föreningar för hela Sverige. Det fanns några här, som var väldigt engagerade, så jag fick mycket hjälp och stöttning med att sätta igång och de hade redan en hemsida och Facebook. Så jag hakade bara på, så sen jobbade jag väldigt mycket med det under 2018. Och det handlar om att jag sökte och fick pengar av kommunen. Vi hittade och stöttade frivilliga familjehem och så blev det jättemycket att stötta ungdomarna också, i deras asylärenden. Och jag har jobbat jättemycket med att få de här ungdomarna återplacerade, jag har överklagat kommunens beslut och fått flera återplacerade. (GI8-9)

Utmaningar med projektstyrt rättighetsarbete

Karin pratade om de som inte definierades in i olika projekt, det vill säga som inte sågs tillhöra målgruppen och därför inte fick tillgång till olika stödinsatser.

Karin: Men sen var det ju en massa behov som inte fanns, liksom fixat någonstans ifrån då. Och det blev ju mer och mer tydligt att det var de med avslag och papperslösa som, ja, men det var ju ingen som jobbade med den gruppen. Stadsmissionen, dom fick ju i gång ett boendeprojekt, jag är lite osäker när det startade, men de hade ju frivilliga fadderhem och de fick projektmedel för det. Men då fick ju det [anslaget] inte gå till dem med avslag, utan det fick ju bara gå till dem som fortfarande hade ett pågående ärende, de som var på väg att bli tvungna att lämna [Mellanstad] då på grund av boendefrågan. Så Stadsmissionen jobbade ju jättemycket med att få fatt på de här frivilliga familjehemmen. Men det var många som inte platsade i Stadsmissionens liksom ändå relativt snäva regelverk på vilka de kunde hjälpa och inte. Och sen har vi några såna här kluriga då [...], kurder till exempel då som har blivit släppta från förvaret och som gränspoliserna inte kan verkställa men som är i limbo. Det går inte att skriva något vettigt VUT och det finns inget land som tar emot. Och de har inga rättigheter alls, utan de bara seglar runt. Så några såna har vi också då som vi försöker ha lite kontakt med och ja, de får busskort och lite såna grejer emellan varven. [...] För vi får liksom, det som blir över när de andra har gjort sina projekt och liksom jobbat med sina grejer, och det [projektdrivna stödarbetet] är ju ofta mycket mera integrations inriktat, eller språkstödande, eller läxläsning eller så, men vi får ju ta skiten, kan man ju lugnt säga. (GI10)

Kerstin och Ragnhild är inne på samma tema i dialogen nedan.

Kerstin: Det var ju det här med [nationell frivillig organisation]. Det gick emot deras policy. Så det var, de ändrade det här projektets namn också. Det hette R4, det skulle ändras till R5. Det skulle handla bara om påverkansarbete i första hand. Eh, ingen direktkontakt med ungdomarna. Utan bara påverkansarbete. Det anställdes, och då fick vi välja. Vill vi göra det jobbet eller vill vi fortsätta som vi gör. Jag kunde inte lämna det här boendet, va [...] så då anställdes en annan kvinna. Jag blev heltidsanställd av Svenska kyrkan. Först ville de inte ta det, men då sa Stadsmissionen att då lägger vi in en slant för resten av halvan. Sen behövde de inte göra det i slutändan, men ändå. Det anställdes en annan kvinna från [den första organisationens sida för att arbeta med frågan i [Mellanstad]]. Och hon hade aldrig träffat en ensamkommande och hon hade ingen kunskap i frågan. Hon sa att jag kan inte träffa någon utav dem. Hon ville att jag skulle serva henne, och jag sa nej tack [håller upp armarna som stopptecken]. Dög jag inte då, så duger jag inte nu. Och hon, jag vet att hon fick trettio tusen i månaden för det. Sitta och göra, vad vet jag inte. [...] Och det var ju liksom pengar som jag såg skulle komma till hemlösa, stadsbidragspengar. [...] Så alla gör, ja vi har det här läxhjälp. Men ingen organisation i det hela [...] vem gör vad egentligen? Många har varit mer intresserad av läxhjälpfrågor än boende och mat.

Ragnhild: Min helt bittra uppfattning [skratt] är såhär, att i princip alla organisationer vill gör det som känns bekvämt utifrån en egen agenda, vi har språkcafé. Ja, men du, de har bott här i fyra år nu. De pratar svenska i skolan och har svensk flickvän. De behöver inte språkcafé. Lyssna på det, det finns jättemycket annat. Eller läxhjälpgruppen för det är lite, jag vet inte, lite flott. Man kan knappt nämna ibland att, nämen den här personen är tillståndslös. För då

blir de oroliga, och jag tycker det är fejt och jag tycker det är omoraliskt, och jag är jättebesviken på organisationer som har gjort det så lätt för sig. Jag har ju valt själv, så det är inte synd om mig. Men vi har stått några stycken precis där nöden är som störst. Där det är liv och död. Det har inte varit många, två tre stycken skulle jag vilja säga. [] Här är det pojkarna själva som har hjälpt varann, och ingen har hjälpt till. Och då får jag lite såhär bitterhet, håll käften, säg inte att ni hjälper till. Håller på utifrån utifrån en egen agenda.

Kerstin: Sen har svenska kyrkan hjälpt oss med matkort pengar och busspengar och såna saker, och boendekostnader.

Ragnhild: Och boendekostnader. Det är konkret. Vad behöver ni? Men det är personbundet också, att vi har hittat personerna som [...]. (G17)

Lokalt organiserade stödgruppers samarbete med olika institutioner och offentliga verksamheter

Veronika, som framförallt engagerat sig för att organisera frivilliga familjehem lokalt där hon är bosatt, berättar så här om hur de fått ekonomiskt stöd från andra organisationer.

Veronika: Så har vi också stöd från kyrkan nu, så att de delar ut presentkort, Willys-kort då, 500 kronor var 14:e dag till dem som är papperslösa och så, så att de kan de få stöd. Och sen också [annan frivilligorganisation] finns ju, som vi har samarbetat med. Pernilla som både jobba där men som också är med i vår familjehemsförening [...]. Alltså, ja, vi har fått uppskattning och stöd. (G125)

Kerstin, som tillsammans med Ragnhild, engagerat sig för att stötta ensamkommande ungdomar i den kommun där de är bosatta, beskriver också hur stöd från andra lokala organisationer varit centralt, i detta fall för att ordna boende för ensamkommande som befinner sig i papperslöshet.

Kerstin: Och de [ensamkommande papperslösa ungdomar] bodde ju då i parken och i övergivna båtar och under broar. Men dom flyttade även runt bland kompisar, sådär. Så att jag drev på boendefrågan och försökte få hjälporganisationer att engagera sig i det här. Och det blev så att vi lyckades få till ett boende från november 2018 till oktober 2019. Ehm, men jag blev ganska strandsatt i det här [skratt] tänkte jag säga. Jag blev ensam personal för ett boende för fyrtiotre pojkar tror jag det var totalt under det här året. Trettiofem som max sammanlagt samtidigt. En mycket tuff, tuff uppgift. (G17)

Hera, som intervjuades tillsammans med bland annat Ove och som är lokalt engagerad i stödarbete för asylsökande, betonar betydelsen av nätverk som samarbetar, och understryker kyrkans insatser.

Hera: Ja alltså vi, Ove ni har ju verkligen ett avancerat samarbete. Jag har ju varit med i [namn på lokalt initiativ för att stödja asylsökande att få arbete] då samarbetade jag framförallt med, jag skötte den grejen med olika kyrkor och med olika föreningar och när vi fick det här IOP:et [social resurs] satt jag med i en grupp där och så på grund av det. Och det har litegrann brutits nu, jag har inte haft tid att bygga upp detta tillsammans med mitt nya företag. Men kommer att göra det. För att jag har ju kontakt med många personer, jag har ju

kontakt med er till exempel och andra och det är någonting som är väldigt nödvändigt, att man samarbetar i olika nätverk och så på det här viset. Dels för att det är jätteviktigt för att känna att man inte är ensam och dels för att man är mycket starkare när man samarbetar. Och du vet speciellt inom kyrkan tycker jag det finns en sån oerhört positiv kraft att vilja, ja ett socialt patos existerar väldigt starkt inom kyrkan och många fantastiska människor. Jag är ju själv inte kyrklig på något sätt men jag har ju samarbetat mycket med olika kyrkor i Göteborg och runt om Göteborg. (GI1)

Klicka här för förklaring om IOP

Kristina, Mona och Fredrika som samarbetar i en lokal stödförening för att stödja ensamkommande ungdomar, berättar så här om sina erfarenheter av samarbeten med olika organisationer och verksamheter.

Kristina: Mm, Ja då är det, det är ju som så, att sen drygt ett år tillbaka så har vi, [i vår förening] och [en annan förening] fått ta del av de här pengarna som Stadsmissionen och Röda korset och Rädda barnen har fått. För att de större organisationerna har ofta stadgar och regler som kan försvåra saker och ting. Det har inte vi på samma sätt, så lite av de pengarna sipprar ned till oss. Så vi kan ordna lite tillfälliga boendelösningar. Så vi har ett antal lägenheter runt om [Storstad] där vi hyser in folk och så får vi pengar från Stadsmissionen. Två tusen kronor per papperslös ungdom i månaden. [...] Ja, jag har kontakt med de på [den andra föreningen]. Det är samma killar som kommer till dem som kommer till oss. Ibland, om det till exempel är missbruk med i bilden. Då har vi kontakt med varandra för att kunna stötta upp den här personen på bästa sätt. [...] För att vi, det kan vara så att den personen bor i en lägenhet med andra personer, och det kanske är vi som har ansvaret för den lägenheten. Då vill vi att allting ska bli så bra som möjligt. Så att inte andra råkar illa ut, som bor där. Och så vi har ju hembesök vi, har ju möten ibland när vi sitter ned alla i lägenheten och vi som vuxna. Och har lite husråd. (GI16)

Mona: Ja. Och där var det lite sådär först med kyrkan också, att de [...]. Det var jag jätte irriterad, både jag och Fredrika, på, att de gärna ville att det skulle vara [...]. De här grabbarna som var i kyrkan, det var fem stycken då som var aktiva i kyrkan, att det var just dem. Och det höll jag på att gå i taket för, att varför just de? (GI16)

Fredrika: Men det var i början. (GI16)

Mona: Ja, det var i början. Men sen så fick vi till att det är ... alla är lika mycket värda, och vissa av de här som var där i kyrkan, just de passade inte ihop. Om vi har arton grabbar som ska bo i rum så man kan inte bara ta två och två bara random, utan man måste verkligen se till att man ... Nu visste vi till slut hur de ... Och framför allt, både jag och Leila är mycket mer på, vad säger, bland grabbarna, ute bland dem så att säga. (GI16)

Fredrika: Men det var, jag får bara säga att det var så att när kyrkan kom in, då var det att vi hade berättat att det är några grabbar också som är, som har ändrat religionen och har gått med i kristendom och det var så det började. Men jag tycker att de har inte varit så där jättehårda egentligen heller. Det har gått. Från början det var väl meningen att hjälpa de här grabbarna men sen när vi argumenterade att det är, det finns flera och det går inte, då har det varit att vi har fått egentligen jättemycket. (GI16)

Fredrika: Vi har fått jättemycket hjälp av kyrkan, de hjälper nog fortfarande med hyran till, till vad som är inte alls kyrkliga, så att det [...]. Ja, det är mycket ekonomisk hjälp har vi fått. Sen är det vi har fått även matkassar också, det är också ekonomi på något vis [skratt]. (GI16)

Mona: Ja, men det är bara [...] det är familjer, det är inte massa andra utan, det är förvånansvärt vad lite folk här runt omkring i Lillstad som är med i [föreningen]. Det är jättemånga med egentligen, men det är återigen, de vill inte göra något. När man frågar saker oftast är det många av dem som är med i [en större organisation] och det är de som är rasistiska så in i bomben. De hade pengar på ett konto som bara låg och skvalpade, som försvinner vartenda år, och de gjorde ingenting för asylsökande. Men de struntade i det, de bara struntade i de där pengarna. Utan de ville engagera sig i att gå ut till gamla och äldreomsorgen, och det är ju fantastiskt, med att baka och gå ut dit. Och det var där vi försökte få in våra ungdomar, att baka och gå ut till äldreomsorgen och då fick de se att det här är inga farliga ungdomar. Det är som svenska ungdomar, fina, bra grabbar. De behöver inte vara rädda. Så det var vår sak, eller idé. (GI16)

Benny och Dagny som arbetat med att organisera frivilliga familjehem berättar så här om sitt samarbete med olika institutioner, verksamheter och frivilligorganisationer.

Benny: Vi hjälper ju flera [ensamkommande], och vi har flera som bor hemma hos familjer som sagt, och vi har fått stöd av [en större organisation], ekonomiskt stöd. Jag var väldigt [osäker] i början, för jag har inte egentligen varit, jag är inte riktigt den typen som går ut och skriver "amnesti nu" och såna saker. Jag har mer förhållit mig till att "det här en situation. Det är många ungdomar som har det jäkligt dåligt. De är här nu. Vi måste hjälpa dem nu". Men nu så finns det liksom inget alternativ. Ska vi kunna rädda det här, så är det, alltså, både ekonomiskt, medmänskligt framför allt, och liksom det allra mest effektiva, det måste vara att ge de här ungdomarna en amnesti. Clean sheet, och sen måste vi börja, och det här intresserar mig mycket. Hur förändrar, hur reformerar vi det sättet vi hanterar nyanlända till vårt land? Och då har vi sagt att vi vill försöka göra vad vi kan i [Lillstad]. Så vi har tillsammans med de föreningarna som vi nämnde tidigare [...]. Men också med en förening som är en äldre förening. Den har funnits i 30 år, de hjälpte till när chilensarna kom till Sverige på 70-talet, ni vet. [...] Så de är med där, och även Rädda Barnen, lokalföreningen. Vi har bildat ytterligare en förening gemensamt. Med syfte just att bemöta och få in de nyanlända i vår kommun, att inkluderas i samhället, i kommunen. Så vi har tagit fram ett förslag om en IOP med [kommunen]. Och den har tagits emot väl, den har liksom fått rekommendationer på tjänstemannanivå. [...] Det är till och med så att jag blev kontaktad av kommunstyrelsens ordförande, som sa, "vi tycker att ni ska söka IOP". [...] Nu ska det bara fattas ett beslut. Nu vart det skjutet då till efter sommaren, eftersom corona, och så vidare. [...] Men vi kan inte göra hela, göra allt i Sverige. Men vi ska göra det i [kommunen]. Vi ska bli bäst på inkludering och integration i Sverige, i vår kommun. Det är liksom vår ambition då. För vi tycker också att, okej, vi kan, man kan tycka att integrationen, den är för jäklig i Sverige. Vi måste ta hand om de som är här först, och så vidare. Vi tänker så här, jag tänker så här, att vi kan inte bara lägga det på stat och kommun. Civilsamhället måste liksom steppa upp, och gemene man måste steppa upp. För det är omöjligt att inkluderas i ett land där man inte har någon att inkludera sig med. Så att någon, om det är någonting som kommit ur det här, som jag tycker ändå, vi har fått otroligt mycket lärdomar. Och vad kan vi göra bättre för de som kommer på flykt, ja, framledes då? [...] Och vi har ju tagit en del inspiration från Kanada, tack vare att [vår dotter] nu bor i Kanada. Och hon är ju sponsrad av sin fästman, de är inte förlovade, men sin kille. Så han har sponsrat henne till uppehållstillstånd. [...] Så han är statens i Kanadas garant för att i tre års tid, om hon har kostnader, då tar han dem. Jag, vi tycker att det är ett bra system. [...] Ja, för när du kommer till kommuner i dag, då får du liksom in i etableringsspåret. Men vi [i

föreningen] vill göra ett parallellt inkluderingsspår, så att [...]. Så vi har redan nu lite grann inofficiellt påbörjat det här med socialtjänsten, på socialtjänstemannen nivå. Ni vet, när vi har fått fullmakt för någon person som är nyanländ, så att vi kan stötta den personen att komma in i kommunen. Kommunen stöttar med det de kan. Vi stöttar med de här mjuka värdena runt omkring så. Och då, det är kanske till och med så då att då kanske två år är good enough. Är ni med? [...] Om de får det nätverket. Sen kommer alltid utmaningar med boende och så vidare, för det är svårt att hitta boende för alla och envar. Men det här måste komma till för att vi ska bli bättre i Sverige på det. (GI14)

Dagny: Och det finns ju bra människor lite överallt, men det är väl det att man behöver hitta dem, och hitta det här nätverket kring dem också. Och då kommer man ju in i de här olika [...] både på politikernivå, i tjänstemannanivå, och man får människor som man vet att, "den här personen har bra inställning och ett gott hjärta, och vill att det här ska bli någonting bra". (GI14)

Benny: Och jag tror också att kommunen skulle må bra av det, att de vet att, "ja, men vi har samarbete med civilsamhället". Det är liksom [...]. Ni vet, det är i princip ett juridiskt samarbete. För jag tror att många, och det vet vi, många av de tjänstemännen som jobbar på socialnämnden, som liksom har det här hjärtat utöver, 9 till 5. De går ju också lite sönder. De försöker hjälpa liksom. Men nu, då har de nu i såna fall ett hopp, ett annat gäng att [samarbeta med]. (GI14)

Benny: Vi planerade liksom vilka familjer vi skulle kontakta och hur ... "Ja, men jag har träffat en familj där. Kanske den". Och så vidare. Så det var mer så. Men torsdagarna så var ju vi med på [en lokalförening], och då träffade vi ungdomarna också. Men sen så började, sen gick vi med i Vi står inte ut. Alltså gick, vart med i den, inbjudna i den gruppen, och var med i de mindre grupperna. Och då började vi hitta kontakter med andra kommuner, så då började det ploppa ut frivilliga familjehem. Så vi byggde som en, vart liksom ett koncept, så att vi vart enhetliga utåt. [...] Men det är ju inte juridiskt sammanbundet, utan det är mer ett nätverk. Fast många kommuner har likt oss registrerat en ideell förening kopplat till det, så att säga då. Så vi har med tiden en rätt stark samverkan, där vi diskuterar mycket på Facebook, men har även haft träffar och så för att stötta varandra i det här. Och också så att när det dyker upp någon ungdom som kontaktar oss som vi vet går i skola i [en annan kommun], ja, men då hänvisar vi till den kommunen i stället. Du vet, så. Vi har försökt att hitta ett familjehem nära skolan, har varit lite grann målet, för att de ska fortsätta kunna där. (GI14)

Dagny: Ja, men vi hade, 2017 där på hösten, då anordnade vi en sån träff i biblioteket där vi bjöd in, och vi ville bara informera. Och då var vi våra tre föreningar som stod bakom och så. Och då kom det ganska många människor, inklusive några politiker, och tidningen var där. Då var det fortfarande ganska så där, ja, det var lite intresse fortfarande i det hela. (GI14)

Så här berättar Kerstin och Ragnhild som engagerat sig ideellt för ensamkommande barn och unga i den medelstora kommun där de är bosatta.

Kerstin: Det var med hjälporganisationer. Jag försökte engagera hjälporganisationer i det här. Jag hade ju kontakt med Rädda Barnen [lokalt]. Där jag hade hört att det fanns pengar, statsbidrag för att hjälpa hemlösa och så. (GI7)

Ragnhild: Vi pratade med socialtjänsten och nämnden och, kommer du ihåg Kerstin? Och de var, alltså det här är ju så många turer. Vi var en vända till nämnden. [...] Då var det ju representanter för många hjälporganisationer. Vi träffade vad nu nämnden heter, individ och familj heter den och så höga tjänstemän där. Och de pekade på att det fanns ju faktiskt

tomma HVB-hem och bla bla bla. Men kan ni inte hjälpa oss, och det var bara, [högt] ett nej måste vara ett nej. Och de ska inte vara här. (GI7)

Kerstin: Genom det här tia-bidraget så var jag då på Länsstyrelsens möten. Jag kommer ihåg att när jag och en äldre man från våran mötesplats var på det här länsstyrelsemötet. Det var som att sitta i ett rum med fienden. [Ragnhild nickar] Mittemot oss hade vi Migrationsverket som pratade om saker som man kände att; men gud jag är en tickande bomb i det här. Det sa den här äldre mannen också; jag står inte ut med att sitta här i det här mötet. Det här tia-bidraget är då Tidiga Insatser för Asylsökande där man bara liksom pratade om återvändande och såna här saker, och vi fattade ingenting av det här. Och sen anställdes jag på halvtid i kommunen i september tvåusenarton. Så att [en person från en större frivilligorganisation] och jag drev de här frågorna gemensamt, samlade andra från hjälporganisationer för att påverka och sätta press på kommunen, politiker och tjänstemän. [...] Så att det här var ju en process, och det var här då det här mötet med kommunen kom med. [...] Vi fortsätter med de här boendemötena. Då fick vi ju med Röda korset, Rädda barnen, Svenska kyrkan, Frälsningsarmén, Pingstkyrkan. Diverse olika, eh, frikyrkor var med. Vilka var det mer? Stadsmissionen absolut. Hade Stadsmissionen fått ta del av det här statsbidraget [statsbidrag som delades ut för att underlätta för kommunerna att låta asylsökande bo kvar], då hade jag fått dem oavkortat. Jag har väldigt bra samarbete med direktorn där. [...] Han förstår inte den här frågan överhuvudtaget. Från början har han varit väldigt avig och sen har han bara kommit in mer i det här och han säger; jag förstår ingenting. Han har också uttryckt det. Men jag förstår inte varför de [asylsökande/ensamkommande ungdomar] ska svartmålas. Han har några av dem anställda hos sig idag. Våra [gör citationstecken med fingrarna] ungdomar. Han säger; vad är problemet? Men i alla fall så hade vi de här boendemötena, och så småningom så sa svenska kyrkan att; ja men vi avsätter så här mycket för tio boendeplatser. Och sen så fortsatte processen, framförallt då med direktorn [personnamn] från Stadsmissionen. Som har mycket goda kontakter i Stadshuset bland politiker. Han lyckades få en nämnd att avsätta trehundrausen, eh. [...] Sen var det ju så att jag blev helt ensam i det här. Jag satt ju där helt ensam. För [den andra föreningen] valde sen att lämna det här projektet. [...] De blev rädda. Deras policy säger att dels så får man inte vara ensam vuxen med någon i målgruppen i ett rum. Och jag var ju ensam där med hur många pojkar som helst, va. Dels så fick vi inte ge direkt stöd [...] utan det måste då vara genom en organisation. Så egentligen fick inte jag heller ge det [direktstöd], men då skrev jag, vi ett avtal med [en annan förening] gick det bra att jag gav direktstöd. Innan det här boendet kom till så hade jag inte ens ett kontor, va. Jag stod på gatan med, jag vet inte, Ica presentkort i väskan på tjugotusen [skrattar] och stod och delade. Lite hursom. Det var många som jag hade kontakt med, det var ju lite galet allting. [...] Ja, tjugofem [ungdomar] på förlängning. Jag vill bara stoppa där, med matpengar och så vidare. Från början var det ju Rädda barnen som vi fick pengar från till busskort och matpengar. Sen hade vi det där tia-bidraget. Sen har vi fått från Svenska kyrkan. Förut var det lite mer då och då men nu är det stadigt. [...] Sen har ju vi, den här mötesplatsen genom ett studieförbund. Så att vi får ju ledarsättning, och ledarsättningen lägger vi i den potten. Och så Stöttepelaren. Och så ibland så har det sinat helt och då slänger vi ut något Facebookupprop. Och så swishar det till lite pengar så att; oj vi överlevde den här veckan med. Så att det är jättejobb att hela tiden att försöka äska pengar. Jättejobb! Och många gånger har min lön gått åt till detta. Du har en begränsning [tittar på Ragnhild]. Hon har en man, det har inte jag. (GI7)

Karin, som började engagera sig i stödarbete för ensamkommande våren 2016, berättar så här om den lokala stödförening hon är engagerad i och hur samarbetet har organiserats mellan olika stödföreningar sedan 2015.

Karin: Det är en paraplyorganisation för invandrarföreningar, det är egentligen inte asylrätt eller så, utan det är mera, ja, vad ska jag säga? Kultur och, ja, så liksom social samvaro. Och det är en otroligt väl fungerande förening. Den är, ja, den är väl 33 år gammal eller någonting sånt. Vi hade 30-årsjubileum där i början när jag var aktiv. Och den drivs utav, alltså det finns massa med invandrarföreningar för olika grupper, liksom den turkiska, den syrianska, de som kommer från Chile och Sydamerika och så vidare. Massor med liksom underföreningar här, och sen så väljer de en styrelse som driver paraplyorganisationen. De söker och får mycket pengar från kommunen och har gjort mycket integration, har gjort jättemycket demokrati, jämställdhet, läxläsning och såna grejer. Så de hade ju en fullt fungerande verksamhet 2015 när det kom så väldigt många. Så de bara skalade upp, de kunde bara liksom köra vidare med saker som de redan hade, fast mer av allt. Så det var väldigt skönt att vara i en förening som var etablerad och som också har en bra ekonomi. Det gick ju att göra grejer. Vi kunde samla de här ensamkommande och [Mellanstad] hade ju det första året runt 600 stycken. Vissa var placerade här av en annan kommun, och vissa hörde till vår kommun, men de var i alla fall här. Så att vi hade en del jättestora fester när vi bjöd in alla gratis och man får komma och ha kul. Så i början så var det ganska positivt, det var ganska roligt. De flesta kom eller väldigt många kom, de tyckte också att det var roligt att göra de här grejerna. Vi såg till att vi hade så mycket volontärer vi kunde så att de liksom fick knyta kontakt där. Det gjordes några små utflykter och lite grejer. Och sen hade de den här läxläsningen, de gick ut till HVB-hemmen och berättade att här finns vi, kom till våra läxläsningar och våra träffar. Så de var aktiva. Så det var liksom en jättebra grund att vara där, men de har ingenting med asylrätt att göra och kan inte driva ärenden eller ta hand om avslag liksom. Och allt som hänger ihop med det och inte egentligen koll på lagar och regler och så, utan de är jätteduktiga på integration och få liksom till alla de här sociala bitarna. Och tjugohundra, ja, slutet av 2016, då började vi hitta varandra i [Mellanstad] också, för vi hade ju liksom ingen annan förening. [...] Alltså andra vuxna, andra såna som mig, som träffade då ensamkommande ungdomar på olika sätt. [...] Det fanns liksom ingenting som höll ihop familjehemmen, det fanns ingenting som höll ihop mellan olika skolor eller någonting sånt. De här liksom tvärsgående strukturerna som hade varit himla bra att ha haft en del av från början där man känner till varandra, hittar varandra, Röda Korset, Stadsmissionen. Det gjordes grejer på massa olika ställen, men ingen hade koll på vad som gjordes. Ingen hade koll på vilka volontärer finns det och hur kan man aktivera volontärerna, hur kan man bygga någonting liksom starkt med alltihop det här. Utan det var, ja, men det var spridda, liksom här och där. Två, tre personer som kanske kände varandra som liksom träffades och pratade och vad kan man göra och så. Men i slutet av 2016 och ungefär fram till början av 2017, då blev det liksom, ja, men då började det formas någon form av gruppering i alla fall väldigt löst. Och det hände ju då samtidigt som att de första hade fått alla avslag och hade ett pågående utvisningsärende. Flera HVB-hem här stängdes, kommuner ville ta tillbaka hem ungdomar till sig. Såna som liksom hade kommit i gång med skolan och hade varit här i alla fall ett drygt år då, som skulle gå till någon annan kommun. Och en del reste ju, och en del ville ju absolut inte resa. Och då blev det att vi började ha lite koll på varandra, vilka som var extra engagerade, och en del var lärare, kuratorn, skolpsykolog, vi började se vad Stadsmissionen kunde göra. Ja, det rycktes i trådar här och där och det, ja, men det var ju sociala medier väldigt mycket i de här ärenden [...]. Dels så

hade Vi står inte ut bildats under hösten, så att vi försökte gruppera oss kring det i [Mellanstad] också då, då och ha någon form av gruppering här. Vi hade Facebook-grupper just kring det här med boendefrågan då. Att de som bodde på de här HVB som stängde, att de skulle ges möjlighet att vara kvar och inte behöva flytta då till någon helt annanstans. Så det var mycket boendegrejer och det var några då, då med avslag, som blev papperslösa väldigt snabbt då, som vi var tvungna att försöka, ja, peta undan på något bra ställe då. Så att, från början av 2017, kan man säga, då blev det intensivare för mig för då var jag både aktiv i [stadens namn] och aktiv i Vi står inte ut, på någon slags nationell nivå då. Jag jobbade ganska mycket med skrivarbete och så i Vi står inte ut, vi skrev olika remissvar och skrivelser och grejer. Och sen på lokalplan så var det fortfarande bara så att ja, men vi träffades ganska mycket, vi pratade mycket, men vi hade ingen förening, vi hade ingenting att liksom samlas runt så. Utan vi hade våra nätverk och man visste, ja, man visste var man hade varandra. [...] Och någon hade jättebra kontakt med Stadsmissionen och då visste man det och nu kunde man få den informationen, och någon annan var aktiv i Svenska kyrkan och då kunde vi liksom komma åt vad kyrkan hade för planering. Så att vi liksom försökte fiska hela tiden, att ja, men vad finns det, är det någonting på väg, är det någon som har fått projektpengar. Och se, ja, hur vi kunde liksom egentligen dirigera de här ungdomarna till någon som hade en verksamhet. Det blev ganska mycket så här "ja, men på tisdagar kan ni gå dit" eller "de gör det här". [...] Ja, i nätverket så har vi väl varit runt 20, skulle jag säga. Sen vet vi att det finns andra grupperingar i [Mellanstad] som vi inte har nätverkat med, som vi inte riktigt har hittat till. Och vi har inte haft kontakter in där så. Jag vet inte hur de träffas, och det är framför allt de som har varit familjehem då som har träffat varandra. Stadsmissionen byggde ju nätverk runt sina frivilliga fadderhem och de frivilliga fadderhemmen har vi inte haft kontakt med, men vi har haft kontakt med Stadsmissionen. Så att jag, eller en annan kvinna, har oftast träffat, eller, kommit på deras träffar och berättat vad vi ser. Ja, men vi träffar dem som är mest utanför över huvud taget, de som inte har något alls, det är de vi träffar. (GI7)

Vera som har uppdrag som kommunalt familjehem för en ensamkommande ungdom, och som har engagerat sig i stödarbete för ensamkommande, berättar så här om hur hon tagit kontakt med politikerna i kommunen för att få loss resurser för boende för ensamkommande:

Vera: Innan, ja, först, till slut, eller när vi fick besked om att lagen, om att Centerpartiet sa ja till lagen, gymnasielagen. Och sen blev det paus, eftersom domstolen i Göteborg där stoppade hela. Och då hade killarna ingenstans att bo, och vi visste inte vad som skulle hända, de hade inga pengar och så. Så vi fick då försöka att ta kontakt med kommunfullmäktiges, kommunstyrelsens ordförande. Och [...] försökte hitta pengar, till att hjälpa dem med boende. Och vi fick ju loss pengar, ganska mycket, för att ordna boende under en tid till slut. Men vi hittade inget att hyra. [...] Vi ordnade så att vi fick låna lokaler på nätterna, så vi sov där i skift med killarna. (GI25)

Rut, som började engagera sig mer aktivt i stödarbete 2015, berättar att hon ofta kontaktar Migrationsverket för att försöka ta reda på vad som gäller rent juridiskt.

Rut: Alltså dels så ringer jag ju eller går dit [till Migrationsverket] helst och frågar om olika saker. Därför att jag gör aldrig någonting om jag inte vet att det går. Därför att, det gör civila samhället, en del far i väg och skickar in och [...] och sen har man förstört. För så fort man har

tagit upp det, även om det är på fel sätt eller kanske innan tredje avslaget har kommit så har man förstört det skälet att söka. Vi har fått rådda i sånt. (G19)

Rut berättar också att hon och andra stödpersoner försöker bedöma hur mycket stöd som finns kring enskilda ungdomar för att i möjligaste mån kunna stödja dem som har minst stöd omkring sig.

Rut: Jag vet att tankens kraft är stor. [...] Så det är ett behov för dem att [be om stöd] och dom vet att jag gör allt som är möjligt. Sen har vi gjort ett val[...] det finns de som har så lite stöd eller inget, och jag kollar upp, för jag känner ändå väldigt många. Och då kollar jag upp. Ser jag att de är vän med andra som jag vet driver hårt så, då delar vi upp. För vi orkar inte, ja, vi hinner inte. Och det blir inte bra när sex personer skriver till Migrationsverket. [...] Så då delar vi dem. [...] Och det är inte för att jag inte vill, utan för att fördela så att alla får någonting. (G19)

Medias betydelse för att kunna organisera stödarbetet

Det blir för mycket, det blir svårt att ta till sig, och man stänger av. Vi har då försökt att liksom lyfta fram någonstans ändå personerna bakom.

Benny som tillsammans med Dagny arbetat mycket med att hitta frivilliga familjehem berättar att media, såväl lokal media som sociala medier är av stor betydelse för att nå ut och informera om olika behov av stödinsatser.

Benny: Nej, men jag tror det som har skrivits kopplat till föreningen och ungdomarna i lokaltidningen har varit bra för ungdomarna. Det finns två tidningar, ska jag säga. Det finns en som är liksom den lokala-lokala. Sen har du [en annan] men den täcker också in [området] så. [...] Den lokala tidningen har vi kunnat kontakta och sen, "vi vill göra ett inlägg liksom", och dom har hört av sig. [...] Så det tycker jag ändå, att det har varit bra. Sen har vi gjort andra grejer kopplat inte bara till boende, och så vidare. Vi har just haft en satsning för att skaffa körkort som tidningarna har skrivit om och hjälpt till att puffa för, och det har gett oss att vi har fått fler övningskörare som kan hjälpa till. Vi gör lite grann på samma sätt som när vi söker boende, "nu är det 44 ungdomar som vill ha körkort. Just nu är det 11 som övningskör och 4 har fått körkort". Liksom för att få [...]. Men där har vi också breddat oss lite [inte enbart stöd riktat till ensamkommande]. Så där hjälpte vi även nyanlända, alltså vuxna, om man säger så. [...] Någonstans vill vi också skapa, lyfta lite grann, folkbilda medborgarna, liksom få bort den där rädslan som ändå någonstans finns. [...] För att vi, generellt så är det så att, jag tror att människor har svårt att bli engagerade när dom hör att det finns 35 000 ensamkommande afghaner, eller 35 000 ensamkommande i Sverige. Det blir för mycket, det blir svårt att ta till sig, och man stänger av. Vi har då försökt att liksom lyfta fram någonstans ändå personerna bakom. Så vi började, vi styckade [...]. Det är som att äta en elefant, vi måste liksom stycka upp den i småbitar. Vi delade upp det och sa, "[...] "Ja, men det är 44 ungdomar som kommer behöva lämna kommunen innan 2017 är över. Nu har vi hjälpt 11

ungdomar med ett boende. Vi söker just nu 2". Du vet, så där. Så att vi liksom sakta men säkert, "den här veckan söker vi efter ett boende". Och då upptäckte vi att "ja, men fasen, men det kanske är jag". Om någon resonerade, "men det är bara en ungdom. Det kanske är jag som kan hjälpa den ungdomen". Och sen så började vi jobba med grafiska element på Facebook och hemsidan, där vi hade en nedräkning att, "ja, nu har vi löst det för 39 ungdomar. Nu är det bara 5 kvar. [...] Och det är lite grann som med Facebook generellt då. Ja, man måste varva med de här tunga inläggen som griper tag i folk, med de här gulliga kattungarna liksom. Det är någonstans [...], så att folk orkar engagera sig. [...] Vi har stött på människor som inte känner till att det har funnits ensamkommande i kommunen. Alltså [...] och då är lokaltidningen också ett bra sätt. Den läses av ju många, och kanske mer av en äldre målgrupp än ungdomarna, om man säger så. Ungdomar generellt. [...] Men sen har det också varit så, att i princip den primära kanalen för att hitta familjehem, utöver att man har ringt kompisar i såna fall då, det är ju Facebook. Då har det kommit folk som har sagt, "nej, men vi kanske, så vi vill gärna veta mer". Men vi har skapat ett intresseformulär på hemsidan där man kan fylla i då. "Okej, var bor du någonstans? Vilken kommun? Kan du tänka dig att bidra ekonomiskt? Kan du tänka dig att vara familjehem?" Och så vidare. "Kan du tänka dig att stötta på annat sätt?" Sen allteftersom de här intresseanmälan har kommit, då har vi styrt ut dem till respektive kommun då. (G114)

Eva som har uppdrag som god man och är lokalt engagerad i stödarbete för ensamkommande, upplever att media har betydelse för att sätta press på lokalpolitiker.

Eva: Kommunen. Det här är så svårt, att säga kommunen, för det beror ju på olika politiker och så, men som helhet har dom också varit väldigt motsträviga och jag har i princip hotat dem. Och jag har fått väldigt mycket skrivet i lokaltidningarna, vilket jag tror har hjälpt, och har haft väldigt mycket siffror på fötterna och sagt "Det här är statliga pengar. De ska gå till den här gruppen. Ni kan inte använda dem till något annat" och pressat och pressat. Så det finns liksom ingen egen vilja. (G18-9)

Hanna som har uppdrag som kommunalt familjehem berättar att hon kommer att vända sig till media om ansökan om adoption även avslås i nästa distans. Som en slags sista utväg vid negativt beslut.

Hanna: Jo, men jag känner att om, om och när det här avslagsbeslutet kommer, då får nästa steg bli media tänker jag. För det finns inget annat att vända sig till, och jag har, hittills har jag inte gjort det. Och jag har som sagt inte orkat engagera mig i andra, ja, jag har engagerat mig i andra killar [ensamkommande] som har bott här på gården och så där, men inte i olika utpropp och så. Men då får vi göra det. (G14)

Engagerade i civilsamhället ifrågasätter och/eller överklagar beslut

De engagerade i civilsamhället som vi intervjuat ifrågasätter och nöjer sig inte med ett avslag eller negativt besked. När de försöker driva fallen vidare därför att de bedömer att beslutet är felaktigt eller grundat på ett felaktigt underlag så kan det resultera i att beslutet ändras. Detta arbete gäller Migrationsverkets beslut men även beslut fattade av kommunen, socialförvaltningen och andra. Oskar arbetar i ett projekt som riktar sig till asylsökande och nyanlända som har en funktionsnedsättning och ger i följande citat ett exempel på hur projektet lyckats få till en ändring av ett negativt beslut:

Oskar: Men konkret i rådgivningen så kan vi ibland få loss vissa positiva resultat, genom till exempel en person som blev av med sin hemtjänst [...]. Helt plötsligt bestämde sig stadsdelen för att ta bort det. Man vet inte riktigt varför. Då kunde vi genom rådgivningen upplysa personen i fråga om att begära att i alla fall interimistiskt behålla insatsen tills processen är över. Så då lyckades vi få igenom det, så personen kunde få behålla sin nödvändiga service, för att kunna ta hand om sitt barn också. För det var också en fråga, samma socialtjänst hade ett överhängande hot om tvångsomhändertagande av barnet. Eftersom om personen inte fick stödet, så kunde personen anses inte vara förmögen att ta hand om barnet, och då skulle barnet försvinna ifrån familjesituationen. Och det tyckte vi, det är absolut inte okej. Så då så fick vi i vart fall igenom det. Sen har inte jag följt ärendet närmare. Dom har tagit det vidare, så. Men det är ändå ett konkret exempel på där vi har kunnat, med viss juridisk kunskap, ändå rädda en viss rättighet. (GI21)

Karin är engagerad i stödarbete för ensamkommande och berättar så här om hur hon överklagat socialtjänstens beslut som rör ensamkommande ungdomar.

Karin: Honom fick jag kontakt med hösten 2018 och han bodde där [hos Stadsmissionen] då på våren 2018. Och skolan reagerade, Stadsmissionen kände själv att det inte var bra och då lyckades de få Migrationsverket att placera honom på ett boende som egentligen är för ordentligt funktionsnedsatta människor, alltså den nivån att man har blöjor och blir matad. Han hade ett rum på en övervåning där de placerade den här killen. Där kan de ju inte ha någon annan boende för alla sitter i rullstol där. Så där fick han bo. Så han hade åtminstone tak över huvudet och han fick lagad mat serverad. Och där hyrde Migrationsverket in honom. Sen fick han sitt sista avslag på sommaren, men han var en utav dem som skulle passa in i gymnasielagen, så att vi höll honom i gång så att han kunde söka gymnasielagen. Och när jag ramlade in i hans liv då, då hade han fått avslag från Socialtjänsten på att få LMA ifrån kommunen. Han hade skickat in sin ansökan för gymnasielagen. Han hade fått inhibition och då övergår ju LMA till kommunen och i [Mellanstad] så var det väldigt rörigt. Kommunen försökte neka dem LMA, så att vi fick kriga och strida för rätt många. Det hade jag gjort för några stycken då. [...] Ja, det har ju gjort det [protester har gett positivt resultat]. Jag kan gå tillbaka, men jag tror att i fem fall har jag fått dem återplacerade [till kommunen där de först var bosatta]. Ett fall har gått upp till Högsta förvaltningsdomstolen och där fick vi i och för sig inte rätt, men där sa kommunen "Ja, ja, men han får bo kvar" [ändå]. (GI10)

Kerstin som också är engagerad i lokalt stödarbete för ensamkommande ungdomar, berättar så här om hur hon engagerat sig för att driva driva deras möjligheter till språkintröduktion när kommunen skrivit ut dem från skolan, dels i relation till ansvarig i kommunen, dels i relation till Skolinspektionen.

Kerstin: Men sen har vi ju den negativa sidan, med många, många rektorer och skolor. Och framförallt [två kommuner] som kastade ut de här ungdomarna från språkintröduktion här före sommaren. Så att vi nu har hur många avslag som helst med [rösten bryts ottydligt]. [...] Där jag försökte driva frågan mot ansvarig i kommunen. Alla ungdomar fick muntligt till sig att du måste sluta för att du fyller tjugo eller för att du är tjugo. Lärare, det finns lärare som säger samma sak [...]. När kommunledningen förstår att, oj det är någon som har reagerat på det här, som säger att det här är inte okej enligt skollagen. Då säger man, "nej det har vi aldrig sagt". [...] Utan i [en kommun] har man då hävdade att, "nej vi har tagit beslutet att man bara får gå på språkintröduktion enligt definitionen nyanländ". Alltså, fyra år i Sverige. Sen får man inte fortsätta. Och där blir det väldigt konstigt. För att nyanländ i Sverige, där tänker jag etablerad, nyanländ, uppehållstillstånd i fyra år. Det har inte de här ungdomarna haft, utan de har flackat runt, de har varit papperslösa, de har flytt uppehållstillstånd. De har ju aldrig haft den här tryggheten att kunna vara nyanländ. [...] Så att en del har ju, en del är ju på SFI-nivå, va. En del har ju inte haft möjlighet. Någon väldigt ung pojke blev ju utkastad när han blev uppskriven rejält från allting. Även från årskurs nio. För läraren kunde inte ha vuxna i sitt klassrum. Så att han hade ju inte gått språkintröduktion och hade då inte möjlighet att komma in på språkintröduktion [...] det är ju helt lagmässigt, så. I en kommun, där menar man på att språkintröduktion får man bara gå max tre år. Det här ska ju stå i skolans planering, det gör det inte, det gör det inte. [...] Jag har drivit hur många fall som helst mot skolinspektionen för det här. Inte vunnit så mycket med det. Det jag har vunnit är när ungdomar har kontaktat mig och sagt, "jag får inte gå kvar", "jomen du ska få gå kvar". Så mailade jag skolan med en fullmakt. Ville ha ut studieplanen. Det fanns en skola, en privatskola i [Grannstad] där jag hade ett långt samtal med rektorn som var fly förbannad på mig, han skulle anmäla mig [skratt]. Men han lät ungdomarna komma tillbaka. Så fort jag skickat mail så fick de komma dan efter. Han tordes ju ingenting annat. [...] Några få fick jag tillbaka för att det visade sig att det här som kommunen hävdade, att de nyanlända hade varit i Sverige i fyra år – de hade inte ens varit i Sverige fyra år! [...] För det hade inte gjorts någon utredning i det här. Vilket kommunledningen, som hade ansvar för det här, lovade att det hade gjorts. Men det hade det ju inte, det fanns inget underlag alls för det. De sa, "vi ska kontakta alla ungdomar som har berörts". De blev ju inte kontaktade. (G17)

Ove som började engagera sig i stödarbete för ensamkommande 2015 berättar så här om sina erfarenheter av att stå på sig, att inte ge sig när myndigheter och tjänstemän avslår en ansökan, eller säger att något inte är möjligt att genomföra. Hans budskap handlar om vikten av att aldrig ge upp.

Ove: Nej, jag sa nog att, jag brukar använda det – 'ett nej är inte ett nej förrän det är ett nej. [...] Och återigen det beror helt och hållet på vad man träffar för handläggare. Men jag har ju haft ett antal fall där jag egentligen har tänkt så här i ett inledningsskede att det här är nog inte möjligt att det skulle kunna fungera, men när man har varit med och presenterat och försökt att berätta om dom här sakerna så helt plötsligt händer det nånting. Handläggaren kan säga ja men det, det verkar ju riktigt och rätt, och så får man ett brev efter ett par veckor där det står att javisst du hade rätt. Så att ja man fick hjälpen där då. Alltså det är, jag tror att för varje individ utav våra nyanlända ensamkommande så är det här nästan omöjligt om man

inte har en person som kan stötta upp och hjälpa till och vara med vid samtalen. Det är ju det det handlar om. [...] Det finns alltid möjligheter till förändring, alltså det som man aldrig får göra det är att ge upp, hur svårt det än kan vara. Hur man än blir nedslagen utav olika saker som händer, så aldrig ge upp. Det som just nu är så viktigt för vårt land det är att försöka slå håll på den hårda attityd som finns ibland politiker, migrationsverket och vad det nu kan vara för nånting som så hårdnackat håller emot. Och jag menar vi kan bara ta en sådan sak som att man på migrationsverket avslår ganska mycket. Nu har man ju Corona och jag kan ta ett exempel på en kille som jag har här som hade fått ett brev, han hade fått tre avslag och han skulle hämta handlingar på sin ambassad i Stockholm. Ambassaden är stängd och han kan inte hämta det och så tillvida kan han inte få någon resehandling och därmed tar dom också bort hans ersättning. Han fick ett avslag på det och vi protesterade mot detta och skickade ett mail, eller rättare sagt en överklagan till migrationsverket och det tog en dag – det tog en dag – så ändrade dom på detta så att han fick sin ersättning, därför att i lagen så står det att han ska få det när såna här orsaker inträffar. Så man får vara på dom hela tiden och försöka få dom att göra. Det är en opinion som behövs till, ännu mer än vad det är nu för tittar man på sociala medier idag så ser man att det finns en uppsjö utav människor som verkligen jobbar för att liksom få till en förändring. (G11)

Ove berättar också om en händelse när han sa ifrån mot kommuninvånarnas fördomar mot ensamkommande ungdomar.

Ove: När kommunen här skulle bygga bostäder för nyanlända så ville man försöka göra ett så kallat 50/50 boende, och då kallade man till möten i dom olika delarna i kommunen, där politikerna tillsammans med tjänstemän gick ut och berättade hur det var tänkt. Och jag var med på ett sådant, i [namn på stadsdel] där jag bor. Jag kom in, det var jättemycket folk och kommunansvariga, alltså kommunalrådet, berättade om det här, hur fint det skulle kunna bli om man delade på det hela. Och sen efter det så kom det frågor man fick ställa – och jag kan säga så här att jag har aldrig varit med om ett sådant negativt flöde av frågor. Det var allt, dom skulle förstöra bygden, dom skulle råna, dom skulle våldta, dom skulle göra allt, allt och dessutom så skulle huspriserna bara gå rätt ner i backen. Så att utav dom där 200 personerna så var det inte en enda människa som sa nånting positivt. Så jag tänkte, jag klarar inte detta utan jag var tvungen att gå upp och säga något då. Jag gick upp och berättade om mitt engagemang och att jag har jobbat på arbetsförmedlingen och att jag vet att så jättemånga av dom här personerna är fantastiska människor och dessutom så är dom väldigt duktiga och sociala, för att kunna ta sig in i samhället. Och jag höll nog på i en 6-7 minuter, och vet ni vad som händer när jag går och sätter mig. Då kommer det en jätte applåd för inlägget som jag gjorde. Och jag kan inte tolka det på annat sätt än att det finns, som nån sa innan här, en rädsla, en rädsla att ställa sig upp och säga att jag tycker inte som du tycker. Därför att man kan bli antastad på olika sätt. (G11)

Hera som intervjuades tillsammans med Ove berättar om sina erfarenheter av att tjänstemän inte givet måste följa politikernas riktlinjer till punkt och pricka, att det finns ett handlingsutrymme för dem, och en tradition att agera inom detta.

Hera: En sak som jag tänkte på som jag inte sa. Det är att i [Storstad] så har man ändå en kultur att man gör lite som man tycker själv faktiskt. OK, dom styrande säger si och dom

säger så och politikerna säger si och så men nu gör vi så här. Och det har varit nåt slags grundläggande i skolorna, särskilt i nordost. Det var inte alls sådär så att det var tillåtet att ta in papperslösa barn men det gjordes, det gjordes i [flera förorter]. Det bara gjordes, man bara tog in dom, dom blev självklart en del, det var inget snack om saken. Jag kommer ihåg när jag tog med mig en familj med 6 barn varav ett var gravt handikappat – en papperslös familj. På en vecka så var alla 6 ungarna integrerade i skolan, i [Förort], kan ni tänka er det? Sex barn, varav en då hamnade i en sån här särskoleklass för handikappade. (G11)

Mona och Fredrika som är engagerade i lokalt stödarbete för ensamkommande ungdomar berättar om sina erfarenheter av att behöva agera å ungdomarnas vägnar i deras kontakter med banken.

Mona: Länsförsäkringar har varit klockrena, men Swedbank hopplösa. Men det är också fel person i kassan, vi fick bli arga och be att få prata med chefen, kommer du ihåg det? Det är inte helt klokt.

Fredrika: Ja, precis, på Swedbank. Då fick vi träffa chefen för att hon som satt där, det var, man märkte det, helt fientlig mot just de här grabbarna.

Mona: Ja. Och då var det grabben och du som kom där också, hon hade säkert varit helt annorlunda om jag kommit och det är så sjukt, man blir så galen när man hör sånt där. (G116)

Protester och motstånd mot Migrationsverkets beslut och agerande

Mona som är engagerad i lokalt stödarbete för ensamkommande berättar så här om hur hon fick stå på sig med sina protester vid ett återvändarsamtal som genomsyrades av en rad fel från handläggarens sida, och hur hon agerade för att göra motstånd.

Mona: Där sitter en 16-åring framför dem som fått avslag, och sen fått sitt tredje avslag. Återvändarsamtal, han är fortfarande bara egentligen 16 år, men de säger absolut han är 18. Och då sitter vi där på återvändarsamtalet och får en människa, en handläggare, som är totalt förvirrad. Hon sitter med fel människor framme på skärmen, så helt plötsligt så blir den här lilla killen 28 år. Jag sa, "men snälla du, nu har du nog fel person", "nej, det här är rätt, ja," "ja, fast det där stämmer inte," sa jag. "Titta på grabben, snälla du, först har ni skrivit upp honom till 18 och nu säger du att han är 28, det måste vara fel." Och så efter ett tag, jag fick hålla på och strida jättelänge där med henne, och så till slut så säger hon bara "Nej, men oj, då, jaha" och sen, det var fel på fel på fel på det där återvändarsamtalet. Som tur var hade jag varit på ganska många då, tack och lov, innan. [...] Jag ska säga så här då, då sitter jag där med den här unga grabben då, och så säger hon så här. Ja, hon gör fel på fel på fel och så drar hon ut fel blankett också och så vill de få honom att skriva under det här att han ska återvända och du vet, det här papperet de får, står på engelska. [Diskussionen avser en blankett på engelska där personen ska underteckna att återvändandet är frivilligt. Blanketten ska lämnas till ambassaden för att resedokument ska utfärdas.] Och han är jätteduktig på engelska, den här grabben, han går till och med nationella programmet i stället, de andra går yrkespaket, men jätteduktig kille. Och så kan han engelska också, men jag sa, "han kan ingen engelska, han kan inte bara sitta, du kan inte sitta och mumla på engelska, han förstår inte det, utan vi tar hem det där och så kan vi titta på det i lugn och ro, eller hur?" Sa jag till honom så här, och han bara "mm". För vi visste precis, vi satt och sparkade varandra på

benen där, han och jag, vi visste att vi skulle hålla oss lugna. Och det slutade med att hon bara "nej, han ska skriva på det här nu". [...] Och till slut så blir det att den här stackars tolken, han sa det att "nej, jag behövs nog inget mer här, va?" Så han tyckte själv att hon var helt [...], den här handläggaren. Så han la på, tolken, och fick nog, för att hon var så snurrig och så. Och sen fick hon nog av mig, för jag sa så här, "ja, fast nu blev det lite fel igen," sa jag. Och jag höll mig jättelugn. Nu låter jag, jag kan jag babbla fort med er[syftar på intervjuarna] så här men jag var jättelugn och väldigt saklig, jag satt så här jätteduktigt. Men till slut sa hon så här, "ja, är det du eller han som det här gäller?" "Ja, det handlar om honom men du säger fel saker och han förstår inte det, eller hur?" Och så fick jag säga till honom, han bara "nej, jag förstår ingenting", så där sa han. Då sa hon, "om inte du är tyst får du gå ut härifrån". "Ja, men då får du faktiskt se till att sluta göra fel" sa jag, "för det här blir helt galet." Ja, så till slut fick vi avsluta, hon skulle gå och hämta några blanketter och då skrev hon ut fel igen. Ja, så att [...]. Ja, och sen när vi var klar så sa jag så här, "ja, oj, det här blev, det blev mycket här idag" sa jag. "Ja, det var mitt första samtal, återvändarsamtal" sa hon. "Jaha," sa jag, "ja, men då var det väl bra att jag fanns här ändå och kunde guida fast det var så, blev så jobbigt, då?" "Ja, ja, ja" sa hon så här lite, då. Men sen så fick han papper direkt där han skulle infinna sig där på utreseboendet och allting blev, och sen kom hans [...], och corona slog till så att då behövde han inte åka i alla fall. Och sen kunde han börja med gymnasielagen då, så han går nationella programmet där, och sköter sig. [...] Ja, om han hade varit där själv. Så vi har följt med de som har velat, och sagt det, "vill du följer jag med eller vill du åka själv?" "Nej, jag vill att du följer med", de är livrädda med de här samtalen, det är fruktansvärt. [...] Så samtliga jag har följt med så har vi lyckats, vi har lyckats verkligen, att få till att fått med papperet hem. Jag har sagt, jag har gjort lite att "ja, men vi tar hem det här, läser det i lugn och ro och så där", men den här kärringen, den var svår, men det gick till slut. Men förstå, då har hon aldrig haft ett återvändarsamtal, får en liten 16-åring som hon försöker få till en 28-åring när han redan blivit uppskriven [skratt] till 18. (GI16)

Leif, som engagerat sig i stödarbete för ensamkommande berättar så här om en specifik erfarenhet av att överklaga ett beslut av Migrationsverket.

Leif: En rolig detalj i det här, det var att första gången vi överklagade till förvaltningsrätten, det vart ju massa skriftväxling då. Migrationsverket skulle bemöta mina argument och så fick jag se det, fick jag bemöta dem. Och det vart skriftväxling flera gånger. Då sa jag till slut att "nu vill jag ha en muntlig förhandling på det här för jag tror, dom bemöter ju inte mina argument, utan dom säger bara, dom pratar bredvid mig." Då vill jag träffa dem öga mot öga så jag förstår vad de säger och de förstår vad jag säger. Och vi fick det, och det tror jag var ganska unikt. Och det var den gången som vi fick rätt också. (GI18)

Hera, som är lokalt engagerad i stödarbete för asylsökande berättar så här om ett konkret exempel när hon protesterade mot en utvisning.

Hera: Jag har ju varit med på Migrationsverket och helt enkelt stoppat en utvisning som skulle ske inom ett par dagar. Det här var en familj. Utvisning skulle ske, det här var på fredagen och utvisning skulle ske på måndagen. I och med att jag var där och kunde ringa upp till Stockholm, för att där på förvaltningsrätten i Stockholm så låg ett verkställighetshinder och väntade på beslut, då kunde dom inte utvisa dom. Från Stockholm

hävdade dom att det gick inte att utvisa familjen förrän beslutet var fattat. Och på onsdagen därefter så fick familjen ett verkställighetshinder. Dom skulle alltså ha åkt ut på måndagen och hade inte jag varit där så hade dom gjort det. (G11)

Reflektioner som rör politiska dimensioner av engagemanget

I intervjuerna reflekterade en del intervjudeltagare över engagemangets och stödarbetets politiska dimensioner. Marianne som engagerat sig i stödarbete för asylsökande resonerade så här om den politiska dimensionen av detta arbete.

Marianne: Vi kommer nog inte att vinna, men man kan åtminstone hävda sin ståndpunkt ganska länge. Och ibland säger jag såhär, att "jag är svensk medborgare, jag är född och uppväxt i Sverige. Vill jag ha ett land som betar sig så här mot människor från andra länder? Nej, det vill inte jag. Jag vill att vi ska vara trygga här, alla, oavsett var vi kommer ifrån. Och då får jag lov att stå upp för det. Och gör jag inte det, då får jag förvänta mig att då får jag ett land som blir något annat. Sen är det som pappa säger, vi kan ju, vi rör inte på det, men jag tror att ju fler som höjer upp sin stämma så kanske det någon gång, någon enda gång kanske det kanske inte blir under vår livstid, men någon gång kanske någon fattar att vi kan inte hålla på hur som helst. Och det, ja, vi får se. (G18)

**Det som skulle ske om civilsamhället
lägger ner all form av engagemang i detta,
då skulle alltihopa bara dö ut.**

Så här pratade Ove, Mona och Benny om stödarbetets politiska dimensioner.

Ove: Det som skulle ske om civilsamhället lägger ner all form av engagemang i detta [stöd till asylsökande] då skulle alltihopa bara dö ut. Så tror jag faktiskt. Och då kommer man att sakna den och den drivkraften, från politikerna också på sikt tror jag faktiskt. Men det skulle bli mycket lugnare [för politikerna] att kunna ta såna här beslut som man håller på och jobbar för idag. Att begränsa så mycket som möjligt, inte se möjligheten i människor som kommer hit till vårt land och faktiskt kan tillföra. Jag menar vi behöver arbetskraft, vi behöver att visa upp vårt hjärta mot människor som har det jobbigt. (G11)

Mona: Pantertanter, mostrar och fastrar och mammor. Det blir mest [...] Det är Fredrika och jag som är mammor, sen blir det, de andra är, herregud, de är 78 och 82 och 85, det är inte klokt. Det är pantertanter. Så när jag började då i början så jag sa "Det här är en ära att få sitta bland de här pantertanterna som är med". Amnesty och alla de här kämpar, och så sitter lilla jag där. Och nu de här åren som jag har lärt mig så mycket [...]. Prata kan jag, det märker ni, men [skratt] just att man inte har varit [...]. Politik, det hatar jag, var det värsta jag visste. Politik och gud och grejer. Men nu sitter man och ringer runt till advokater, sitter och pratar och måste engagera sig, det går inte på annat sätt. Så att jag har lärt mig jättemycket.

Sen skola och sånt där, [...], myndigheter kan jag, har jag kunnat prata med förut, men det är otroligt vad man har fått jobba. (GI16)

Benny: Ja. Och det var ju tanken. Eller tanken har varit att vi har haft, ytterst, det är att hjälpa ungdomarna att få vara kvar och få ha någon form av trygghet under sin asylprocess. Men sen insåg vi snart att ska vi kunna påverka kommunen och kanske till och med påverka politiker och så. Då måste vi göra det strukturerat och liksom enhetligt. Så vår förening då, vi vart en rätt bra enhet runt [vårt område] i synnerhet då. Men vi har sen, vi sökte det här statsbidraget som kom ut. Kommunen fick ju fyra miljoner, och vi lyckades få en av dem då. [...] Nej, men alltså, och jag tänker att det har att göra med, och där har de väl också landat i att det kräver att man blir involverad själv. Att man blir känslomässigt berörd. Att man själv får insikten att det är någonting som sker som knyter an till mitt liv. Det kan vara att man lär känna någon, man har en granne då, till exempel, som kanske har någon ungdom boende hos sig som man börjar tycka om. Och som kanske hjälper till eller något sånt där, och så helt plötsligt har man en relation till den. Och då är man också mer öppen för att höra, "men hur går det för dig?" Ja, och så talar den ungdomen om det kanske. Eller att man själv råkar illa ut på grund av de engagemangen man har, och att det på det viset också kan göra att folk är mer beredda och villiga att lyssna och öppna upp. För att man själv känner att det hakar till, det hakar i mitt hjärta. Här uppe, där kan man trycka in hur mycket information som helst, men det är när det kommer hit ner, man måste nå in i människor för att det ska kunna hända någonting, för att de ska kunna orka att resa sig upp, liksom ställa sig upp och säga, "nej, men det här [...] så här kan vi inte göra. Så här kan man inte ta hand om människor." Eller, "det här vill inte jag ha i mitt land". Men så länge man inte har det, så länge man liksom inte ens vet att det här [...]. Varför ska man det? Varför ska man resa sig upp för några som man inte ens vet att de existerar? Det gör man inte. Man har ju fullt upp med sitt. Alla människor har. (GI14)

Strategier och stöd för att orka

I en gruppintervju berättade Kerstin om att hon börjat med ett nytt arbete som sätter en gräns för hennes engagemang.

Kerstin: Och jag har precis valt att börja en ny anställning. Just för att jag ska kunna stänga av det här. Där jag inte kan använda telefonen, va. Ja, liksom, ja den här lilla stunden får jag vara fri från det här [engagemanget som stödperson]. Det är på mitt jobb. Jag har flera anställningar, och du jobbar ju också hårt [visar med handen mot Ragnhild, annan deltagare i intervjun]. [...] Vi har ju mycket. [...] Att ha en man betyder också att det finns en begränsning för hur många pojkar man kan ha [boende] hemma. [...] Jag har haft fem som mest, samtidigt, liksom. (GI7)

Karin som varit mycket nära involverad med en ensamkommande ungdom som behövde väldigt mycket stöd berättade så här:

Karin: Jag vet inte [varför jag orkade]. Dels så var vi ju två "mammor" till den här killen, så att säga då, men vi var ju två med honom. Vi pratade jättemycket med varandra, vi pratade varje

kväll, vi kunde ösa ur oss, vi grät tillsammans, vi led tillsammans, vi planerade tillsammans, vi var osams. Det vart, vi blev som systrar liksom. Vi har delat så jävla mycket skit så att vi är ihopklistrade med varandra nu. Och sen visste vi att den här killen, han har ingen annan än oss två. Släpper vi honom nu då är han död inom en kort tid, för då kommer han att lyckas liksom [begå självmord], och lyckas han inte den första gången så lyckas han den andra gången, han kommer att dö. Och det var liksom, jag tror det var det som drev oss. [...] Hela tiden de här första åtta, tio månaderna utav det här skeendet så var det, det att vi visste han har ingen annan, han har verkligen ingen annan. (GI10)

Maria, som har engagerat sig på egen hand med att ge stöd till unga asylsökande i den kommun där hon är bosatt, berättar så här om hur slitigt hon upplevt att hennes engagemang blivit, och hur en jurist som hon samarbetat med fungerat som ett viktigt stöd, men också familjen.

Maria: Jag tyckte det var jättejobbigt, för på något vis. Det är klart att man vet att de [ombud och advokater] behöver sin tid, och de har inte så mycket tid, och de kostar jättemycket pengar per minut och så vidare. Men samtidigt känner jag också att jag har också ett jobb och jag lägger ner hälften av min tid, nästan, på det här, eller kanske ännu mer. Jag jobbar också, och jag har också en familj. Och, ja, och då känner jag att [juristen] är ändå den som ger psykiskt stöd också, genom att tänka tillsammans med mig och berätta från hennes juridiska perspektiv, att "det här och det där och det där kan man göra, men det här är meningslöst, lägg inte din energi på det, för att det kommer inte Migrationsverket att ens titta på" och så vidare. Och jag märker med alla att jag vill kämpa till det yttersta, även om de kanske inte får uppehållstillstånd i Sverige. [...] Jag menar, folk drar i mig, de vill att jag gör böcker, de vill att jag gör, jag reser runt hela jordklotet. Ja, inte just nu [intervjun gjordes under coronapandemin], och jag bara tackar nej till en massa jobb hela tiden, för att jag känner att. Ja, men det här, jag måste först rädda de här livet, men jag kan inte rädda livet. Så nu börjar jag också hamna i en ny situation där, att jag känner att jag måste. Det här är en del av mitt liv nu, så jag måste också fortsätta det andra livet. Så det, jag tycker att, mer om det här också, hur man, hur nära man kan komma dem, och alla de delarna. [...] Men jag tror att, ja, det handlar om egenskaper man har. Och jag är ändå en optimist och jag är en humorist också ibland. Så vi har skrattat väldigt mycket, killarna och jag. Och sen, jag är väldigt snabb, jag gör väldigt många saker, jag skriver lätt, och jag har [...]. Jag menar, när jag gjorde hela scenografin för [en pjäs], det var, alltså ja, så stort. Och det har jag i princip gjort nu också, men under tiden, ja, jag vet inte. Och jag har en fantastisk man, ska man inte heller glömma, som har varit jurist själv. Två idealistiska tjejer, som också accepterar de här killarna, inte alltid, men ofta, eller mest, och också älskar dem. Så jag vet inte. Och jag känner att jag får helt enkelt inte gå i väggen, jag får inte gå i väggen, inte för mig själv, inte för min man och inte för dem. Och då gör jag inte det. Jag vet inte, det är någonting som, jag låter inte det passera en viss punkt. [...] För mig är det här [intervjun] också lite terapi, faktiskt, för det är inte [...]. Jo, men det finns nästan ingen, eller ingen, det finns ingen som har tagit del av det här. Jag menar, jag gör det här själv. Min man hör lite delar, så här, men inte allt heller. Och man blir, ja, ibland, ni märker, jag känner allt utantill också ungefär. Och jag tror också att jag kanske skulle tycka det var intressant också att prata lite mer om just den här psykiska delen, vad det gör med mig, med min familj, med [...]. Jag skriver ganska mycket på Facebook, fast aldrig om de här, som jag berättar för er nu, men mer, jag försöker ändå konfrontera människor med saker som händer, och visa. Och jag får många, jag har väldigt många människor som följer mig runt det just nu. Och det känns ganska bra också. (GI3A)

Veronika beskriver hur hon bestämde sig för att ge en viss tid av sitt liv för att stödja några ensamkommande killar i deras asylprocess, för att sätta en gräns för engagemanget. Och hur hennes man och vännerna i stödföreningen varit viktiga för att orka.

Veronika: Men jag har bestämt mig. Jag bestämde mig för, när det var som värst, att "Okej, jag ger ett år av mitt liv. Allt kommer bara vara att jobba med det här. Jag kommer att [...]". Och de här fem killarna som har bott hos oss, dom ska stanna här, de ska få jobb. Vi anställer dem. Ja, på något sätt. Det är väl liksom, så känner jag nu. Jag kan inte rädda alla, jag kan inte. Men de här fem, det är mina barn nu. De har bott så länge hos oss, så det, så nu, jag skulle aldrig [...]. Och jag har en man som har ett företag som har mycket bra kontakter, så nu löser vi det, så där. Men det, så man får försöka hitta begränsningarna. [...] Alltså, min man finns där, och han har ställt upp eller varit med, även om han har varit, inte varit den liksom som har haft det största ansvaret, som jag. Men så vi har varit eniga i det här. Han har accepterat när jag har liksom ringt och frågat om [...]. Ja, alltså, jag har stöd [i det frivilliga arbetet] från mina chefer och rektor och så här, har jag haft. Och när jag var sjukskriven så förstod han att det handlade inte om att jag var sjukskriven på grund av, alltså, jag var tvungen att hantera den här situationen. Jag kunde inte jobba och hantera det här engagemanget med den situation som var just då, med allt som behövde göras med socialtjänst och pengar och boende. Så det har jag fått. [...] Jag har stöd från föreningen, förstås, med de andra frivilliga. Att där finns det ett stort stöd. Vi har varandra liksom, där. Men periodvis är alla så slut, så ingen kan vara ett stöd för de andra. Just nu är det väldigt många av oss som är lite [...]. Vi har backat från föreningen, för vi orkar inte riktigt. [...] Men där har vi haft stöd, inte sant. (G125)

Anita, som är engagerad i en lokal stödförening som stöttar ensamkommande ungdomar med boende och annat praktiskt, betonar den egna familjens stöd för att orka med stödarbetet.

Anita: Där man har känt att vi är ett gäng personer här som verkligen tycker det här är viktigt och jag har också varit väldigt lycklig över att jag har känt så på hemmaplan, att min familj som är runt omkring mig tycker det här är viktigt och min mamma var väldigt engagerad. (G11)

Kristina berättar att hon har sin närmsta vänner i det stödarbete hon engagerat sig i, och att de kan ha kontakt med varandra flera gånger om dagen för att på olika sätt stötta och uppmuntra varandra.

Kristina: Jag har mina allra närmsta vänner i det här, det är Mikael och Eva. Vi har kontakt flera gånger om dagen. När någon av oss är trött på det, arg, besviken eller har något roligt att berätta. Så gör vi det direkt. Vi har kontakt, alltså, via messenger på dagen, alltså hur många gånger som helst. Och vi diskuterar de här personerna tillsammans med varandra. Det är också jättebra för tillsammans kan vi liksom hjälpas åt och då blir det inte lika tungt. Eva kan skriva till mig och bara säga; idag pallar jag inte, jag skulle följa med den här killen till socialen men jag är helt slut. Kan du? Ja. Och så gör vi på det sättet. Det är, det är min räddning. Absolut. [...] Tack och lov så verkar jag vara född med någon sorts, mitt särdrag är nog att jag är väldigt lugn. Så jag har aldrig haft något problem med det där att inte gå för djupt ned eller inte gå för högt upp i känslolägen. Utan jag håller mig i någon sorts neutralläge. Det har jag märkt genom åren att det är en sån jävla tillgång. Speciellt här [...] jag blir inte uttömd. Och jag märker också att de runtomkring uppskattar att jag är som jag är.

Att jag inte blir skitförbannad när någon gör någonting fel. Eller himlastormande lycklig liksom när någonting annat händer. Och jag tror att det är det som räddar mig lite grann. Vetskapen om att inte kunna, jag kan inte förändra så mycket. Jag kan bara finnas där. Och det är gott nog. [...] Vad gjorde jag innan tvåtusensjutton med all min tid? Jag fattar det inte riktigt. Men jag känner den här känslan är också så tillfredsställande på nåt vis, jag gör det som jag hade velat att någon gjorde mot mina barn. Om det hade varit jag som hade fått skicka iväg Emilia och Jens någonstans, så önskar jag att det fanns en massa mammor och pappor, som gjorde det som jag och vi gör idag. (GI6)

Mona, som är väldigt engagerad i lokalt stödarbete för ensamkommande ungdomar, upplever att den intervju vi gör med henne är som ett stöd i sig. En terapi, som hon formulerar det.

Mona: Det här [vår intervju] är terapi, vet du. Det här, man får faktiskt ingen, du frågade också hur jag klarar mig. Det är, för att när man väl får prata med någon om det [stödarbetet] för man kan inte berätta hur jobbigt det är egentligen i vår lilla grupp, för då blir tanterna så otroligt förfärade och oroliga över mig. För att de är så här: "Åh, du håller på så mycket", för att jag är närmast grabbarna jämt och det är mig de brukar ringa. Och därför har vi små grupper nu, försökt dela upp det, men det går inte så jättebra. Men jag försöker låta bli att svara nu för tiden, och så har jag kontakt med Rädda Barnen, med Solveig, och där kan man faktiskt få prata sen om man vill. Men jag tror att jag kan nog inte prata förrän det här är över till nästa vår, tror jag, för då kanske man bryter ihop. [...] Men det känns som att det ändå går, för man får så mycket. Jag tror att det är den här livsglädjen från ungdomarna. Fast de borde vara helt knäckta så är det en sån livsglädje, man får så mycket från dem ändå. Det är därför det funkar. Och jag mår bra när jag ändå kan hjälpa, och jag mår ändå bra fast det är hemskt. Och vår son också, man tänker han mår hur bra som helst, han har sina brorsor och han är så glad. Han vet också att det är tufft så där, men de lever mer här och nu, det är så skönt att de kan göra det. [...] De har otrolig livsglädje och det är det som gör att jag också orkar fortsätta. Så att ja, men det är klart [...]. Och mitt i allt det här så har min man, vi har varit ihop i 25 år. Så förra året i maj så flyttade jag därifrån, från huset, och då blir alla så här: "Åh, det är för att du har, det är för pojkarna." Svärmor, "Och pojkarna, det är, ja, Mona bryr sig mer om pojkarna än sin egen familj." Men då säger till och med min man och son att så är det inte, till farmor [skratt]. Jag brukar säga "jag har ett stort hjärta, jag orkar med alltihopa, det finns plats." Och min mamma och pappa har varit fantastiska, de är mormor och morfar till allihopa på stan. "Hej, mormor [skratt]", så här underbart. Så de tycker också att det har blivit, att det har tillfört mycket, fast även oro. Så att jag tycker inte att man är helt slut så än, men just att jag flyttade iväg. Så är vi är bästa vänner, jag och min man, så jag brukar egentligen säga [...]. Både han och jag håller med om det, att det här, att våra, först ena grabben i april och sen nästa grabb i juni, som har bott i vår familj då i över två år, de [...]. Fast de bor i egna lägenheter så de är med i familjen när vi har träffats och med mormor och morfar och så. Så har det ändå egentligen gett oss tre år till. Vi skulle ha separerat innan, och vi är bästa vänner, vi är fortfarande gifta, vi har fortfarande bondgården kvar. Och nu är nästa steg att vi kanske till och med ska anställa en av grabbarna i jordbruket. (GI16)

Hanna, som har ett kommunalt uppdrag som familjehem till en ensamkommande pojke från Afghanistan, upplever att hon får stöd att orka från sina närmaste.

Hanna: Ja, i min närmaste grupp kan man säga, har jag haft stort stöd. Den närmaste kollegan som jag jobbar med, henne har jag delat mycket med. Och som sagt, jag har känt att jag, nej, men jag har gråtit, jag har gått hem, och jag har haft så. Men sen kan jag inte säga att min chef, hon har slutat nu, det har varit rätt värdelöst faktiskt. För där har det mer varit "ja, men du får väl sjukskriva dig då" typ, när jag har velat gå ner i tid och sådär. Men nej, hon har inte varit så förstående [...]. Det finns ingenting som hon kan göra, och stöd, alltså nej. Men när jag var sjukskriven då fick jag gå till någon företagshälsovården människa som jag pratade med några gånger. Men sitta där och gråta och hon säger bara att det är helt fruktansvärt och "vad hemskt", men det hemska slutar inte med mindre än att han får uppehållstillstånd eller vad man ska säga. [...] Sen har vi vänner och familj och så, men det är också svårt att förklara som mamma [Hannas mamma] som bara "ja, men vad då? Det är väl klart" "Jag har redan förklarat det här mamma, att det är inte så, utan det är så här". "Ja, fast det måste väl vara så här?" "Nej, nej". (G14)

Benny och Dagny i sin tur upplever att prästen där de bor har varit väldigt stöttande. I dialogen mellan dem framkommer också att engagemanget i sig ger stöd och kraft att orka fortsätta stödarbetet.

Benny: Sen ska jag bara tillägga, vi har haft bra, jättebra stöd av det lokala pastoratet. Kyrkan då. Mycket tack vare att prästen är själv ett familjehem. Men så hon och de [kyrkan] har arrangerat många familjeträffar, alltså för oss föräldrar, så att säga. För att, ja, lite debriefing helt enkelt då. Och det har varit bra.

Dagny: För att där har man kunnat, där har man, några har då säkert funnit varandra däri och kunnat haft en [...]. Om ungdomarna har varit kompisar med varandra, så har de familjerna haft mera kontakt kanske, så.

Benny: För när du, som du säger, nätverket har ju varit allt. För att det enda vi har är vår egen tid, som vi kan, vi har liksom inga pengar i det här, vi kan bara ge vår tid, och den är klart begränsad. Så att man har lärt sig att liksom skicka vidare, utan att försöka tappa någonting då. För att någonstans så är det en människa, det är en ungdom där, som står på gatan potentiellt då. Och det är det som har funkad så bra, måste jag säga ändå, att de nya vänner vi har fått där i form av nätverket, det är människor som delar vår värdegrund. Vi behöver liksom inte förklara för varandra. Utan det är bara, säg att, "jag behöver hjälp. Kan du ta den här kontakten?" Då gör ju de det, och tvärtom. Så det är det, det har varit styrkan. Den är ju jättestark.

Dagny: Ja. Där har vi, dels känner jag att det har blivit, det är tungt, för att det man förut kunde hämta kraft ifrån, den finns inte i lika stor utsträckning. Så att då har vi också varit i kontakt med Rädda Barnen under de här åren, och via dem då fått till lite som träffar och så, där vi, vi som är mer samordnare i de här familjehems-konstellationerna i de olika kommunerna, träffas. Eller nu senast hade vi en, också på samma sätt som vi kör nu, där vi pratade lite. Men det blir svårt ändå att, men det är bättre än ingenting. Men det kan jag känna att jag saknar ibland, för att vi, alltså, du jobbar ju hur mycket som helst, och det finns inte utrymme alla gånger heller för att vi ska kunna prata så mycket som man kanske skulle [...]. Som jag känner att jag kanske behöver, och du [...]. Alltså, det blir olika, ja.

Benny: Ja, det gäller någonstans, och där har det också varit tankar redan från början, att vi vill avgränsa oss till [namn på liten kommun]. För att det, någonstans så förstår man, det gäller ju vad man än tar på sig, vad man gör, att det måste finnas någon form av avgränsning. För annars flyter man ut och gör allt och får inte ihop sig, så att säga. Så att det var ju hela grejen, att "vi ska klara [den här kommunen] liksom. Okej, vi tar [Grannkommun] också [skratt]. Men vi ska klara [Vår kommun] och [Grannkommun] ". Och sen så dyker det upp då [...].

Dagny: Kompisar på något annat ställe.

Benny: Såna här grejer. Ja, och ibland så får man, för jag har ungdomar som hör av sig som är papperslösa. "Okej, vart bor du nu?" "Nej, jag kan bo hos kompisar". "Okej, då är det good enough, lite grann. Så borde jag kanske hjälpa. Träffar vi en ungdom som, han har ingen, nej, men okej. Man får liksom också prioritera.

Dagny: Det senaste året här så har jag varit tvungen att göra andra saker också. Men det är ingenting som jag kunnat tjäna några pengar på egentligen. Jag startade upp mitt företag här i höstas tillsammans med en kollega, och vi skulle göra det vi har pratat om i många, många år. Men sen kom coronan, och nu är det inte kvar, kan man säga. Men jag [...] vi är konstnärer också, så nu har jag målat en hel del, och försöker uttrycka, och det har varit min räddning, tror jag, både skrivandet och målandet i det här.

Benny: Alltså, den stora grejen vill man ju bara säga ändå. Vi har fått så jättejättemycket vänner under de här åren, jättemånga ungdomar som står oss jättenära och som, ja, det är en extended family vi verkligen har fått. Det är verkligen, verkligen såklart uppsidan i det hela. [...] Och glädjen när många, vi vet att de kommer få vara kvar, och dom liksom så där.

Dagny: Ja, och den uppskattningen man får kan vi inte heller krypa under stol med att det påverkar en. Man får så otroligt mycket kärlek. Så, det är ju en av de bästa betalningar man kan få i en sån här sak, att man känner att man gör skillnad. (GI14)

**När man lyssnar på så här mycket svåra saker,
de ångar ju av sig, de man lyssnar på. Och då blir ju jag
eller de andra som lyssnar bärare av detta.
Och då gäller det att veta att jag blir bärare av det,
och ja, då ångar jag av det någonstans.**

Rut, som är engagerad i stödarbete med asylsökande barn, berättar om stödjande samtal hos en präst.

Rut: Alltså, jag har, det finns en underbar studentpräst i [Mellanstad], [...] jag går och träffar, eller nu med corona på telefon, jag har träffat henne ungefär en gång i månaden. Och jag kan ringa henne akut och hon har ju, jag valde henne från början för att hon har absolut tystnadsplikt. Det är det enda stället, jag säger inte riktigt allt där heller, så har någon väldig integritet så säger jag inte någonstans. Jag kan dela glädje och sorg med henne. För det är väldigt viktigt att dela glädjen också. [...] Jag ringde en kompis igår och berättade om att jag har lämnat in papper [verkställighetshinder]. Och hon blev så glad, så glad, för det. Och jag orkar inte med dem som är halvglada. Jag måste få dela. För jag var helt förstörd av glädje i går. Jag grät när jag gick därifrån nästan. Det har aldrig hänt mig förut att någon har tagit över, så att jag faktiskt kan släppa det. Det har aldrig hänt under hela mitt yrkesliv eller

ideella, med någon unge. Det är illa. Men ja, jag delar med henne, och hon, efter ett tag så kallar hon sig min själasörjare, det tycker jag var väldigt fint. Och hon vet att jag inte tror på gud, och hon säger att jag [...]. Det står i en bibel jag har fått [skratt], så stod att jag står upp för det kristna budskapet ovanligt väl, eller någonting sånt där. Och det tycker jag att jag gör. [...] Men jag har det, och sen har jag en vän jag litar helt hundra på, att hon inte tar vidare. Vi delar med varandra. Hon är jättebra. Hon är till stor hjälp. Sen har jag andra vänner [...]. Han [ensamkommande kille] vet att jag slåss för honom och så. Så att, nej, jag har stöd. Men jag är slut ibland och så. Men jag, och så faller jag tillbaka på den här väldigt bra handledningen jag har haft i att möta [...]. Jag vet det här att, man får ju skärpa till sig, för alla klarar ju inte av det, men när man lyssnar på så här mycket svåra saker så blir, de ångar ju av sig, de man lyssnar på. Och då blir ju jag eller de andra som lyssnar bärare av detta. Och då gäller det att veta att jag blir bärare av det, och att om jag då blir, ja, då ångar jag av det någonstans. Och det kan jag göra för den här prästen. (GI19)

Eva har uppdrag som god man för ensamkommande ungdomar. Hon har startat en stödgrupp för gode män, i vilken hon upplevt stort stöd.

Eva: Och sen så har jag också haft en, jag kom med i [en annan organisation] där vi startade en stödgrupp för gode män, så där har jag varit aktiv då sen det startades, tror jag, 2016. Så vi har träffats en gång i månaden och har haft jättestort stöd av varandra, både när det gäller, ja, praktiska frågor, regelverk och allt sånt där. [...] Och det kan jag säga, att den gruppen har ju betytt oerhört mycket för mig, både för att kunna prata av sig ibland när man har haft det jobbigt, så att känslomässigt kunna få någonstans att prata av sig, där andra förstår vad man är i för situation. Men även fått jättemycket tips och erfarenheter av andra, så att jag har ju lärt mig enormt mycket. Sen har, Överförmyndarkontoren i olika utsträckning möten och vidareutbildningar [...]. Det har inte gett mig mycket. Jag kan inte påstå att de har gett mig något som har någon betydelse, utan den här stödgruppen [den som startats inom en annan organisation] har ju betytt allt för mig. (GI8-9)

Erfarenheter från professionella aktörer om solidaritet och aktörskap

I intervjuer med personer som möter asylsökande i sitt arbete förekommer många redogörelser för olika former av samarbeten och handlande som synliggör hur solidaritet och aktörskap vävs samman mellan olika aktörer - människor med asylerfarenhet, professionella och personer och organisationer ur civilsamhället. Dock är det inte alltid som samarbeten leder till framgång. Det finns också exempel på uteblivna samarbeten och samarbeten som brister eller äventyrar rättssäkerheten blir skadliga för personer som söker asyl. I intervjuerna redogörs för samarbeten mellan professionella och andra aktörer såsom civilsamhällets frivilligstödjare, andra professioner än den egna och organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter. Intervjupersonerna tar också upp sina relationer till andra myndigheter såsom migrationsverket och polisen. Dessutom finns kommentarer om både konflikter och samarbeten inom ramen för den egna organisationen.

Viktiga yrkesprinciper framhålls. Det kan vara tystnadsplikt, att stå på "klientens" sida, hålla isär sina roller, behandla alla lika eller att följa etiska regler. Samtidigt speglas de särskilda utmaningar och dilemman som yrkesverksamma kan ställas inför när solidariteten med en utsatt människa eller vanlig hjälpsamhet inte går ihop med de yrkesetiska reglerna eller arbetsgivarens krav.

Vissa kollektiva ageranden har satt spår. En viktig brytpunkt för flera som arbetar inom vården är att papperslösa människors rätt till viss vård lagfästes 2013 efter lång strid med många inblandade. Några intervjupersoner berättar om rutiner de drivit igenom eller landat i som ger dem själva frihet att göra sitt bästa och samtidigt trygghet åt människorna de arbetar för. Goda exempel nämns om hur de som är erfarna kan stötta nya medarbetare, hur diskussioner med överordnade tas, hur ovana användare/besökare kan bemötas, att alla blir sedda, både anställda och inskrivna, hur var och en kan få stöd efter behov och hur även en hjälpsökande kan bli den som bidrar.

Erfarenheter från professionella aktörer rörande samarbete mellan olika aktörer - och motståndsstrategier

Hera och Bodil, specialpedagog respektive studievägledare vid folkhögskola, har berättat hur speciell folkhögskoleutbildning är i förhållande till traditionellt gymnasium och hur svårt det har varit att få Migrationsmyndigheterna att förstå det och följa det som står i gymnasielagen om folkhögskolorna. De ombeds beskriva om folkhögskolorna hjälps åt i denna strid.

Hera: ja, vad gör dom ...

Bodil: Vi tyckte det var en så jobbig diskussion här ett tag, och vi försökte lyfta det till Folkbildningsrådet som är för högskolorna. Du pratade och jag pratade, vi här lärare ... med deras jurist, men dom sa bara: nej men det kommer beslutas av individuell beslutsfattare på Migrationsverket. Men våran rektor har försökt lyfta det ...

Hera: Folkbildningsrådet som är vårt organ, jag vet att dom gör saker. Men det har liksom inte direkt läckt ut ner till oss. Och folkhögskolorna är så individuella ... Folkhögskolorna har inget nätverk, vad jag känner till i alla fall. Jag har ju mest nätverkat, jag har ju varit inne på länsstyrelsens alla inbjudningar, och sen Rädda barnens nätverk, bara för jag behövde nå att prata av mig mot lite innan Ulla Karlsson fanns på plats. Så jag deltar i så många såna som finns här på hemmaplan, och utbildningar som ges. Men just inom folkhögskolorna generellt ... vi pratar ju om det, när vi pratas vid så har alla samma typ av problematik. Men inget givet, för kuratorerna har ju sitt nätverk, vi specialpedagoger [har vårt] så alltså det finns ju massor av olika andra nätverk. Och där kommer det ju alltid upp, för en del folkhögskolor har ju väldigt mycket asylsökande. Vi var ju helt befriade innan det här [med gymnasielagen] kom, vi hade ju ingenting. Och de andra skolorna har ju haft länge. (GI15)

Inga, hälsoinformatör, svarar på frågorna hur hon får kontakt med människor som sökt skydd i Sverige och om hur de nått ut med hälsoinformation.

Inga: Då var vi mycket på SFI-skolor, men också på föreningar eller frivilligorganisationer som hjälpte både asylsökande och papperslösa. Finns lite olika såna mötesplatser i [Storstad] som vi har kontakt med, och var under hösten framför allt då 2019. Då träffade vi massor med människor på olika skolor, både såna som då var nyanlända och var i etableringen och såna som var asylsökande eller papperslösa.

[...]

Men också frivilligorganisationer som finns i [Storstad] som ofta drivs av landsmän. Det var en kvinna som driver [...] ett stort ställe inuti en gammal lokal som ligger i ett förortsområde. [...] Dit kom folk resande från hela landet. Nu tror jag att det är stängt under corona. Hon startade väl det för sina landsmän, och det kom folk från Afghanistan och från Iran och så. Men sen helt plötsligt så var det en hel grupp med somalier som kom dit också, så var det folk som pratade arabiska som kom också. Och hon serverade lite soppa och hade människor som jobbade där. Och de sökte pengar från ABF och från andra ställen och redovisade sitt arbete då. Så där var vi, och det var mycket asylsökande där och också papperslösa. Och då bedrev de lite svenskundervisning och lite olika så där, och gjorde lite resor till Ullared och till olika ställen. [...] Jättevälkomna har vi varit, de har varit jättegglada när vi har kommit. Och vi har också utbildat dem i våra metoder, för sista halvåret vi jobbade, så skulle vi koncentrera oss mer på att implementera våra metoder. Och då bjöd vi in dem till utbildningar där vi berättade lite om det här med hälsoinformation, hur man kunde fortsätta med det, så det har de lärt sig där. (GI31)

Petter, lärare, om hur viktigt hans samarbete med frivilligörelser och civilsamhället har varit. Här ser man också tydligt styrkan i de civila nätverkens effektiva "förgreningar" in i samhället. Lena, också lärare, har inte erfarenhet av några organiserade samarbeten. Det börjar med frågan om det finns några nätverk för lärare.

Petter: Ja, det finns ju [facebookgrupp]. Den är, tycker jag, bra. Och har man någon fråga så kan man bara lägga upp den i deras chatt. Inom tio minuter så kan jag få svar om "hur ska jag tänka kring det här, hur ska jag tänka i den här frågan". Hur tänker ni kring det här? Så det är bra. Eller så får man såhär: "Kontakta [Lisa i Västerås]. Hon hade något liknande för två månader sen". Och så vidare och så vidare. [...] Nä det tycker jag inte har varit nåt problem.

Mina kollegor däremot ... 2015 när vi hade kanske 40, 50 elever. En termin senare hade vi 180 ... Det är ganska stor skillnad. [...] Och då var vi ju tvungna att använda alla de kontakter vi hade. Dels att hitta nya kollegor och dels att hitta människor i civilsamhället. Och de kontakterna finns ju fortfarande kvar. Trots allt som har ändrat och trots allt som har hänt så har man utnyttjat de kontaktnät som finns. Och alla har ju dragit åt alla håll. "Ah. Nu har vi ju det här. Nu måste vi lösa det här. Känner ni någon som känner någon? Hade inte din brorsa en campingstuga upp i skogen? [ler] Vad gör vi med den? Ja jag ska fråga." Ja det blir såna, praktiska frågor.

[...]

Ja alltså 2015, 2016, 2017 hade vi nära samarbeten med frivilliga familjehem i [Mellankommun]. Vi träffades en gång i månaden, när det var en massa som var hemlösa och inte hade någonstans att bo och så. Vi hade samverkan med frivilliga resursgruppen. Vi har haft samarbeten med Rotary, med företagarföreningen och vi har haft samarbeten med socialförvaltningen.

Intervjuare: Och då är vi skolan?

Petter: Ja – eller – jag och mitt arbetslag har haft det. Och svenska kyrkan har vi också haft [samarbete med].

Intervjuare: Socialförvaltningen kan jag förstå ungefär vad det handlar om, men Rotary och vad sa du, företagarföreningen?

Petter: Företagsföreningen handlar om att eleven ska bli nåt när den blir stor. Hur är då arbetare i Sverige? Vi behöver visa hur det funkar. Jag har 150 stycken som behöver se det här - kan vi skicka ut dem på en vecka var? Ja då fick de en praktik. Då fick de alternera och se hur det är att jobba i en butik, i ett snickeri, eller på en bensinmack. Vi kunde inte ta emot dem allihopa, vi hade inte resurser. När det gäller frivilliga familjehem handlar det om att de är på gatan, de är bostadslösa, tak över huvudet och kläder och så. När det gäller Rotary handlar det om kontaktnät. Studiebesök. När de behövde körkort var [personer från Rotary] ute och övningskörde med dem på fritiden. Rotary sponsrade läxläsning på helgerna och även studiebesök och sådär. Hela lokalsamhället var i stort sett engagerat.

[...]

Lena (G12): Nej jag tror inte vi har några samarbeten på vår skola. Ja socialtjänstens såklart men det gäller ju alla elever. Annars så har ju mentorer såklart kontakt med elevens gode män, familjehem och så. Men nej, inget formellt samarbete som jag vet.

Intervjuare: Till exempel att man träffas och stämmer av, hur kan vi samarbeta när det uppstår ... och så ...

Lena: Nej. (G12)

Annie och Tora, jurister, svarar på frågan om de har mycket kontakt med stödpersoner runt deras klienter. Det blir både för- och nackdelar. En sak som nämns är att det krävs nya omständigheter som inte har nämnts tidigare för att få en ny prövning på grund av "verkställighetshinder" efter avslag i ett asylärende. Om en icke-jurist gjort ett misslyckat försök kan det alltså ställa till problem. Men ofta är stödpersonernas insatser outhärliga.

Annie: Jag har inte jättemycket, jag tycker, just i asylmålen har jag nog mest med den sökande. Undantagsfall skulle jag säga ... Kanske mer med olika organisationer faktiskt, för egen del. Kanske anknytningsärenden lite mer.

[...]

Tora: En och annan gång kan det vara nån sån här engagerad svensk person, som kanske ofta är med i en organisation eller är aktiv på nåt sätt och som har kommit i kontakt med en familj när det är ett preskriberat ärende. Då kan det ju vara så att dom har en person och är det så att det är smågrejer man behöver kolla så är det [genom] kontaktpersonen.

[...]

Det är många av de afghanska [som har] hjälp av svenskar [och är] ganska integrerade med varandra. Sen är det ... kyrkor som hör av sig då, för att man har hjälpt nån och så blir det nästa och nästa och så där ...

[...]

Annie: Jag måste ju säga att de där personerna som ofta kommer är ju A och O tänker jag, med tanke på att om det blir privata ärenden. Att göra en ordentlig VUT numera för att få en ny prövning vare sig sexuell läggning eller [konversion] så krävs det ju väldigt, väldigt mycket jobb jämfört med [tidigare] och det jobbet kanske man inte har möjlighet att ta betalt för och där tycker jag att jag har några väldigt duktiga personer som pratar och för samtal och skriver ner mycket berättelser ... De kan vara helt avgörande. Det är oftast till de personerna de kanske har haft sina samtal om sin sexuella läggning eller övertygelse och som sen gör att de vågar berätta om det. Dom är väldigt viktiga.

Tora: Dom personerna kan också tyvärr vara dom som förstör möjligheterna att få igenom ett verkställighetshinder för att dom själva har lämnat in ...

Annie: (skrattar) Ja, ja!

Tora: ... och förstört de nya omständigheterna. Så kommer de i ett senare läge, liksom, när de inte fick rätt och det är inte det absolut smartaste. (GI12)

Nora, sjuksköterska och Angelica, psykolog, jobbar båda i flyktingbarnteam, diskuterar deras relation till frivilliga nätverk på samma ort.

Nora: två av våra läkare [från frivilligorganisation] var med från start i teamet här 2008. Och sen när det behövdes en ny sjuksköterska så övertalade de mig att söka den tjänsten. Och sen tror jag med dig Angelica så, då skickade vi ut ... vi behövde psykologer, då skickade vi ut det i de nätverken. Och så har vi gjort ibland. När vi har nya tjänster, då har jag skickat ut det på [flyktingnätverkets] mejllistor för att jag vet att där finns det bra människor som har erfarenhet av att jobba med människor på flykt, som vet vad det är att vara papperslös och asylsökande och så.

Angelica: alla av oss som [arbetar här] har suttit med i [frivilligorganisation]. Så det är inte så att vi har varit med lite grann, utan vi har varit med ganska mycket.

Intervjuare: Tycker ni att det sätter tonen för ert arbete också?

Angelica: Det tror jag absolut att det gör. Och jag tror att när vi har haft intervjuer är ganska tydliga med vad jobbet innebär på någon existentiell nivå, att jobba här. Och är man helt ointresserad av att möta människor i den utsattheten så tror jag man söker inte ett sånt jobb, och har man inte tänkt på det så drar man nog öronen till sig då, för att det präglar ändå jobbet ganska mycket. Att våra patienter lever i en så stor utsatthet. Och har man valt att jobba med det ideellt så har man ändå ... Då vet man lite vad det innebär, och man är också intresserad av de frågorna, tycker de frågorna är viktiga, så att det går från båda hållen, tror jag. (GI30)

Erica och Katarina, diakoner, beskriver olika typer av verksamheter som de är engagerade i, i samarbete med frivilligorganisationer. Asylrättscentrum som nämns är en juridisk byrå som ägs av frivilligorganisationer, bland annat Svenska Kyrkan.

Erica: Vi har samarbete med Stadsmissionen ... Och sen då Asylrättscentrum och sedan har vi [nätverk inom stiftet] som ska kunna stötta lite grann.

[...]

Vi är också en del utav ett nätverk som är med många olika organisationer och så, så att det finns ju kontakter men jag skulle inte säga att det finns något speciellt utarbetat samarbete mer än då Stadsmissionen. [...] Också efter det här med att vi öppnade upp [kyrka som varit natthärbärge], sen efter det så har det varit samarbete med och Röda Korset och Stadsmissionen för att kunna ha öppet, så här på vintrarna. Så det har fortsatt också, ja.

Intervjuare: Så det är lite utifrån kontext och behov så att säga?

Erica: Ja, precis, ja. Så när det gäller det här att kunna ha tak över huvudet nattetid så är där ett starkt samarbete med dem kring det då på vintrarna. Och sen finns det ett samarbete med [lokal aktivistorganisation] när det gäller matutdelning och så där men sen när det gäller då juridiskt så har vi samarbete med [rådgivningsgrupp] och kan få hjälp och stöttning av dem och så. Så det ser lite olika ut. (...) Jag kom på nu att vi har också [ytterligare aktivistorganisation] som också håller till i en kyrka. (GI26)

I samband med att David, skolkurator, berättar om sina arbetsuppgifter, beskriver han vilka kontakter han behöver ta för att själv kunna fokusera på sin roll i skolan.

David: Allt ifrån stödsamtal till att försöka knyta an till andra organisationer, då till ... Det finns [en mindre frivilligorganisation i Mellanstad] till exempel, som man försöker lotsa några till, eller ... om det är att få hjälp med jurister, eller vad det nu är. Det finns alla möjliga [som kan behöva] hjälpa till med Migrationsverket, sånt som kan vara tufft, men som de blir väldigt bra på väldigt fort också, eftersom de måste bli det, ungdomarna. Så de lär sig väldigt fort, för att de är tvungna. Men så kan det bli. Och sen är fortfarande mitt huvuduppdrag egentligen att stötta i skolan. Det är inget snack om det, att det är det som är mitt uppdrag egentligen, men jag försöker väl tolka in att om skolan ska funka, så måste de ha stöttning i de här bitarna också. (GI20)

Johanna och Karoline, socionomer, har flera gånger talat om samarbete mellan dem och civilsamhället, eller engagerade frivilliga, och får frågan om de har flera exempel på när socialtjänsten inte räcker till och civilsamhället kliver in istället.

Johanna: 2018 var väldigt speciellt, det var väldigt många som blev åldersuppskrivna och fick avslag. Varenda vecka satt man i princip och berättade för någon ungdom att, "Nu kommer jag säga upp ditt familjehem, och du har inget att gå till. Tack och hej".

Karoline: Och ingen god man.

Johanna: Det var fruktansvärt. Och en del familjehem valde att säga tack och hej också då, fast de hade fått pengar lång tid och varit så himla engagerade sa de. Det kändes brutalt, men i [Lillstad] var det ändå väldigt bra att många togs om hand om av [föreningen], medan jag hade många som bodde i andra kommuner som inte hade lika stor tur. Så det var det onda med det goda. Det onda vara att det var jävligt att känna att samhället inte hjälper människor som man ser i behov. Och det goda var att det fanns ändå andra krafter då. (GI23)

#förändringar

Petter, lärare, beskriver förändringarna på gode mäns "kvalitet" sedan 2015.

Petter: Det [hör till] samhällets misslyckande med det här 2015, 2016 ... gode män och vad som förväntas av dem och vilken utbildning de får. Där har samhället totalt misslyckats måste jag säga. [...] Jag har varit med om gode män som går på porrklubb med de här som de är ansvariga för. Helt horribla saker. Åker iväg med dem och gör myska saker som ingen vuxen ska göra med sina adepter. Ingen kontroll, ingen uppföljning av studieplaner, utvecklingssamtal. Följer inte med. Lämnar den unge själv att ansöka om lägenhet, [den] får inte hjälp med det den ska ha. Och så vidare. Får inte hjälp med psykiatri, med bup-tider, får inte hjälp med det den ska. Här tycker jag godmanskapet måste förändras i grunden. Det måste vara proffs som håller på med unga människor. [...] Eller det måste standardiseras på något sätt godmanskapet vad gäller unga människor.

Intervjuare: Har ni kunnat agera på något sätt från skolans sida när ni sett de här bristerna?

Petter: Ja, under de sista fem åren har jag säkert anmält femton stycken för olika förseelser eller brister som de inte håller måttet för, enligt gode mannens åtagande. [...]

Intervjuare: Hur har du fått veta de här överträdelserna eller oegentligheterna? Hur har det kommit dig tillkänna?

Petter: Jamen varje måndag morgon så säger man: Hej, hej, hur har ni haft det i helgen? [ser sig omkring] "Jo Petter, jag har varit med om en sak, jag kan inte berätta nu men jag kan berätta sen". Gärna säger jag, jag kan lyssna. Och så säger jag, stämmer verkligen det här? Ja, säger de, "vi var där och vi gjorde si och vi gjorde så". Eller "ja, jag behöver hjälp till bup, han vill inte hjälpa mig". Och då ringer man ju upp. "Varför ska jag göra det", säger den gode mannen. Det är ditt uppdrag. Punkt. Gör det eller gör det inte. Det är ditt ansvar. Då får man jaga. Och sen, händer det ingenting, så är det min skyldighet som tjänsteman att anmäla det till rätt myndighet.

Intervjuare: Och har de fått en ny god man då? Har det skett ett byte?

Petter: Ja, det har de. [...] Men vissa, de är inte lämpade för sådana saker. [...] De gör det bara för att tjäna pengar. De får nittonhundra kronor i månaden och de gör inte sitt jobb. Det hamnar nittonhundrakronor i månader för att inte göra någonting. Många är fantastiska, många är fantastiskt duktiga. Men det finns ju riktiga stolpskott som är livsfarliga. Både för sig själva och den unge.

Intervjuare: Det kan få väldigt stor betydelse för hur det går ...

Petter: Till exempel om man söka gymnasiet och inte får hjälp av gode mannen som ska ha koder - det är massor med administration - så att eleven inte får en gymnasieplats. Det är ett exempel på slarv.

[...]

Petter [om elevernas reaktion]: Ja, de blir sura på mig. Varför gjorde du det, han var ju jättebra. Ja, men så ska inte en vuxen göra. Han ... eller hon ... företrädde sig själv, inte dig. När det inte funkar. Men som sagt, det finns många som är katastrof men det finns många som är fantastiska också. (G12)

Familjevårdsinspektörerna Matilda och Pia diskuterar att vissa gode män som de träffat inte gör vad de ska och gode män som lägger sig i sådant som de inte har med att göra. Även Sam, socialsekreterare, deltar.

Matilda: Det finns gode män som är erfarna och som har jättebra koll och som gör det här av rätt anledningar och så. Så finns det gode män som ser det som något slags extraknäck och tillfälle att inte göra någonting skulle jag säga, och inte bryr sig om ungdomen, inte träffar dem, inte heller ... ja, inte sköter sitt uppdrag. Och då blir vårt ansvar också att ta reda på det här, fråga om det. Man kan inte ta någonting för givet liksom. Man måste hela tiden dubbelkolla "gör den här goda mannen sitt jobb?" Och om den inte gör det, då kontaktar man överförmyndarnämnden och ... Ja, så det är mycket kring gode män.

Pia: Och det har varit stora brister där på överförmyndarnämnden med ... Det är inte bara för ensamkommande barn, det är andra personer som har gode män också. Dels är det säkert en kris därför att när det kom så många barn att det inte var dimensionerat utifrån att kunna tillsätta. Men de har också haft brister i utbildningen av gode män, omorganisation, och att de inte hade någon chef ett tag. Nej, men rätt stora brister skulle jag säga.

Matilda: Och gode män som är överengagerade också, som tror att de är familjehem och tar över vården.

Pia: Ja, eller att de är barnens mammor och lägger sig i grejer, kommer hem till familjehemmen och har åsikter om hur de har möblerat sina lägenheter. Eller tror att de är de viktiga att följa med på skolmöten och ... Nej, men så här överengagerade gode män som tror att de är den viktiga personen i det här barnets liv och inte förstår att det är den här mostern som barnet bor hos som faktiskt är den viktiga och som ska gå på skolmöten och så. Jag minns också från längesen att överförmyndarnämnden, när de tog ut ... Det var inriktat på att det var personer som kunde ta hand om ekonomin för dem som de var gode män för. Så man tog utdrag från skatteregistret, någonting sånt. Men det fanns gode män vars barn var omhändertagna med stöd av LVU. Ja, men stora brister så att det inte var personer som var bra gode män just för barn och absolut inte bra gode män just för ensamkommande. För de behövde inte ha någon kunskap om flyktinglagstiftning. Men sen finns det de som är jättejättebra också.

Matilda: 2015, -16 var det nog 80 % som var skit och sen 20 % som var bra. Nu kanske det är mer 50/50.

Intervjuare: När ni har gjort anmälningar, när ni har tyckt att de inte har fungerat som de borde göra, har det gett något resultat? Vad har hänt då?

Pia: Då har barnet fått byta.

Matilda: Inte alltid. Det har varit flera gånger där jag har skrivit och då försöker de reda ut det med goda mannen först och så har goda mannen haft sin version och då tycker de att det här är tillräckligt bra ursäkt, eller jag vet inte, och då har de fått vara kvar.

Intervjuare: Förstår jag det rätt att ni menar att då trillar mycket mer i ert knä, att ni behöver kolla upp olika saker hur det fungerar kring ungdomen eller ta olika kontakter?

Matilda: Ja, vi och familjehemmet där barnet bor blir också nyckelpersoner. Någon måste göra det jobbet och då blir det ju de som är aktiva kring ungdomen som får ta det oftast. Men sen är det vissa grejer som inte går att ta. Alltså skriva under blanketter och så där. Då ställer det till det för ungdomen såklart. För vissa grejer kan inte vi eller familjehemmet göra.

Intervjuare: Till exempel? Vad skulle det kunna handla om?

Matilda: Skolansökningar kommer jag bara på nu. [...] Jag tror det framför allt är skolan som det har varit strul med.

[...]

Sam: Till exempel, jag har haft jättemånga som har vägrat skriva under dokumenten från skolan där ungdomarna skulle låna ut datorerna eller Ipad, som är jätteviktigt att man ska ha när man [behöver det] till skolarbete. Men de vägrar för att de säger "vi får jättedålig ersättning från överförmyndarnämnden, då kan vi inte stå upp för de här dyra sakerna". Då hoppar socialtjänsten in och skriver på. (GI29)

Det här med att arbeta politiskt för personer i asylprocess eller papperslöshet, det är inte någon annan som bestämmer det än vi i personalen, kan man säga.

Anna, lärare, om möjligheten till motstånd inom arbetsplatsen.

Anna: Det här med att arbeta politiskt för personer i asylprocess eller papperslöshet, det är inte någon annan som bestämmer det än vi i personalen, kan man säga. Eller det är ett ställningstagande mer som har vuxit fram sen vi började med etableringskurser 2013. Och personalen som hade de kurserna blev också engagerade i [lokal mindre frivilligorganisation], till exempel och i de frågorna. Så sen har det följt med skolan, som en slags anda kanske mer än ett policydokument. (GI24)

Bodil, studie- och yrkesvägledare och Hera, specialpedagog på folkhögskola, har berättat hur de jobbar både övergripande och individuellt för att hitta lösningar för ungdomar att inte bli utvisade och att både kunna fortsätta sina studier och hitta jobb. Det framstår som om hon och kollegorna har "skräddarsytt" varenda individs möjligheter och hon blir ombedd att utveckla om det här arbetet sker i samverkan med andra verksamheter.

Bodil: Ja, det är det ju [...] vuxenutbildningen som är inne i [Mellanstad], som täcker också [landsortskommun]. Vi har ju en del deltagare som bor i andra kommuner också. Där är det ju politikerna som beslutar, eller typ skolcheferna, gymnasieförbundet, som beslutar vad de skall ge för utbildningar. Det är också i samarbete med branschen, antar jag. Var krävs det? Vad ställs det för krav på språkkunskap och så vidare? Så då har det varit lite såhär, "nu finns det inga fler utbildningar som våra deltagare kan söka". Då har vi försökt, jag tillsammans med någon på [Frivilligorganisation] har försökt påverka ... Och man ringer runt till andra kommuner. Jag har liksom jobb på en annan kommun. Man försöker prata och då får ju nån deltagare kanske flytta till den kommunen. Så har jag ju också gjort från mitt andra jobb, att [fråga] olika kommuner i Sverige, man får flytta då till [Småstad] till exempel, för att kunna gå den utbildning som vi har där. Så det är verkligen att hitta ... ja ... förstår ni? (GI15)

Nora, sjuksköterska, och Angelica, psykolog, apropå att "alla får höra av sig" till flyktingbarnkliniken där de arbetar

Nora: Med låg tröskel menar jag att vi är en specialistverksamhet, men det är låg tröskel för att komma i kontakt. Vi har även telefon. Det är många som ringer och frågar "vad tror ni om det här, är det någon vi kan skicka till er?" eller bara har frågor kring "här är någon

asylsökande, hur ska jag göra med detta?" och så. Och våra patienter har också våra telefonnummer, så det är lätt att komma till oss. [...] I och med att vi går ut och föreläser så kan det plötsligt komma remiss från till exempel barnhabiliteringen. Gode män till ensamkommande barn skriver ofta en egenremiss för barnet.

Angelica: En del patienter tar med sig någon de tycker behöver hjälp!

Nora: Man får göra hur som helst. Sen kan vi inte ta emot alla remisser. Periodvis så kan vi inte för att vi har hög belastning, och ibland är det uppenbart att det är en annan vårdnivå. [...]

Nora: Det är ganska mycket att försöka få fram, vad är redan gjort? Om det är något gjort. Då beställer vi in journalhandlingar från sjukhus och vårdcentraler där de har varit, och läkaren kan sammanställa och titta inför besöket och förklara för patienterna. Om det nu är så att det är någon som är väldigt välutredd, "ja, men det här är gjort, och det här, och de här slutsatserna blev dragna, men nu har ju du fortfarande samma problem kvar", så att då kanske de kompletterar med ytterligare utredningar. Eller så var det färdigt, helt, så det handlar mer om att ha tiden ihop med tolk, kanske, för att förklara för föräldrar eller för barnet eller vem det nu är som är med, och kunna trygga dem i det. Ibland kanske man inte har gjort något fullständigt. Vi har ganska många patienter, ändå, genom åren, som faktiskt har haft en förvärvad hjärnskada, till exempel, som man inte kommit på. Då kanske man tänker "ja, men det här är stress att du glömmer hela tiden", så visar det sig sen att det är någonting annat. Så det är mycket det på läkarsidan också, att försöka utreda färdigt och kunna avfärda möjliga kroppsliga anledningar till hur barnen är, och så. Det är mycket frågeställningar på skolan också, med utvecklings ... ja, om de inte kan koncentrera sig i skolan. Är detta traumarelaterat eller har barnet andra svårigheter? Eller är det både och? [...]

Angelica: Mycket av arbetet är också att knyta kontakter i barnet och familjens nätverk, att kanske man får åka till skolan, man får åka till förskolan, man får ha möte med socialtjänsten, man får göra utbildningsinsatser. Nu är det inte så många som bor på boenden, det finns inte så mycket boenden kvar, men annars hade man mycket samarbete med dem. Så arbetet sker inte bara här på mottagningen, utan vi far runt på mycket möten för barnen. (GI30)

#rättsosäkerhet

Jana, diakon, beskriver samarbetet för att förebygga vräkning. Det gäller att se till att alla normala vägar är uttömda - och sedan försöka reda ut vem som kan ha ansvar att hjälpa till.

Jana: Jag sitter med i något som heter Vräkningsförebyggande rådet där socialtjänsten, psykiatrin, Kronofogden, skuldrådgivningen, är med. Och både [bostadsbolaget] och en privat bostadsförening här i [Mellanstad] sitter med där. Då blev det nu när vi hade möte här i veckan ... Vi skulle ha en kartläggning på vilka diakoner som finns i de olika församlingarna. För vi har jättemånga ungdomar nu till exempel som mår jättedåligt för de fick inte sommarjobb och har svårt att betala sina hyror. Men de mår psykiskt jättedåligt. De behöver få någon att prata med. Där kan vi också vara navet där att stötta varandra. Och sen ... Det här med bostad till exempel, jag fick väldigt många såna förfrågningar innan jag gick på semester. Det var typ dagarna innan. Där man har kommit till Sverige, Migrationsverket exempelvis någonstans i en kommun i Sverige har ansvaret över den här personen. Men den får inte jobb och så hoppar den upp till [vår stad] och får jobb. Så var det ett fall där han har då sökt för familjeåterförening och han hade försörjning och med bostad och sådär. Men så blev han av med den här bostaden och får ett rum, [bostadsbolagets] studentrum, och då ska

du vara studerande. Men [bostadsbolaget] gör inte mer undersökning utan han får skriva det där kontraktet. Och sen upptäcker de att han är inte student, utan där bor det fem stycken i det här rummet. Så han blev vräkt då. Och det var ett ärende som jag försökte lobba för att hjälpa till, men jag hittade inte vägarna. Och jag var inkopplad till socialtjänsten, men där hände det inget. Sen gick jag på semester och kände att jag kan inte göra något mer nu. Men jag hade då en kontakt som sa att "nu har de fått hjälp" och då kände jag "då släpper jag det". Och så fick jag veta att den hjälpen var till slut att socialtjänsten har fått kliva in för att det fanns psykisk ohälsa i familjen och då är man tvungen alltså att hjälpa den här familjen. Då sa de att "enskilda ärenden, då måste vi titta på vad är det som händer i det här?" För annars så skulle inte socialtjänsten gå in och hjälpa eftersom de inte tillhörde kommunen.

Emilia: De var inte kommunplacerade här.

Jana: Nej. Så då ser vi att vi kan som ... Man ska prova först socialtjänsten, tänker jag. Och de har jourlägenheter.

Intervjuare: Men när ni säger så där att "alla möjligheter måste vara uttömda", blir det då ett krav från er sida så att säga, att "du får ..."? Stöttar ni till att ta kontakten med socialtjänsten då om personen som kommer försöker med er först och ni vet att här finns det en chans?

Emilia: Precis. Det är vi tillsammans med den sökande som undersöker om alla andra möjligheter är uttömda. Vi skickar inte ut personen och säger "nu får du faktiskt ordna ...". Eller ja, det beror på vad den personen besitter för förmågor. Det är inga problem för en och för andra så är det att bestiga ett berg att ringa socialtjänsten. Så det är det man får ta från person till person. Men självklart, det handlar om att vi ska se till att samhället fungerar. Eller vi ska inte se till det, men vi ska ändå på något vis ... Vi ska vara med i det, att våra samhällsfunktioner ska göra det de är ålagda. Och det är då till exempel att följa den här personen till socialtjänsten eller kolla har den sökt ... Om det handlar om en fattig pensionär, har den fått de bidrag som de har möjlighet att söka? För det är ingenting som sker automatiskt. Att ta kontakt med de myndigheter som är aktuella i fallet så att säga och se så att den personen har det den är berättigad till. För det har hänt flera gånger att en pensionär har inte fått sitt bostadsbidrag eller ... Ja, vad det nu kan vara. (GI28)

Jana, diakon, intervjuad tillsammans med diakonen Emilia pratar om IOP, Idéburet offentligt partnerskap och kommer in på hur komplicerade och smärtsamma relationer som kan uppstå mellan olika aktörer.

Jana: [skratt] Det är mer smärtfritt nu. Det var ruggigt mycket smärta i början. Om jag säger så här, Svenska kyrkan och kommunen ... Det är kommunen som finansierar och det är kommunen som avlönar mig. Både i dialog och hur vi bemöter varandra så är vi på samma våglängd ... Sen har det inte varit lätt i samverkan med [en annan kyrka] som står för härbärgat. Och det är egentligen en person som ... Vi har inte samma förhållningssätt hur vi bemöter människor. Vi hade ändå medlingssamtal tillsammans med företagshälsan, men där vi fick till slut kliva ur. Så att vi samverkar på det sättet att vi jobbar med samma målgrupp, men vi gör inte samverkan fysiskt, för det går inte.

Intervjuare: Men målgruppsindelningarna behöver inte begränsa dig?

Jana: Nej, nej.

Intervjuare: Upplever du konflikter i det så att säga, inom dig?

Jana: Ja, förut. Åh, jag har gått i väldigt mycket samtal och gråtit och slitit och känt att jag skiter i det här nu, jag vill inte jobba längre som diakon för det här kommer aldrig gå. Och man har ont i magen när man ska gå till jobbet. Man vaknar på nätterna och känner att nej,

det här funkar inte. Och det var ... Men då med den här juridiska rådgivningen, den växte och blev större. Och då kunde jag backa mer på att känna ... Och har fått okej att ... och känt att min arbetsledare säger att "du gör det jobbet du ska". (GI28)

Klicka här för förklaring om IOP

Sten, jurist, reflekterar på frågan om hur han hanterar en sådan sak som att det inte längre går att få betalt för ett förberedande samtal därför att det krävs ett intyg på att också klienten har betalt. Det leder Stens tankar in på "gratisarbete" och på hur viktigt samarbetet är med klienternas övriga nätverk. I det fall han berättar om blev det avgörande att frivillignätverket kunde betala en specialistläkare.

Sten: Ja, sorgligt nog så kommer jag behöva lägga tid på andra typer av förordnanden alltså för att just nu är det svåra tider på grund utav Corona och omsättningen. Så sorgligt nog så kommer det påverka på det sättet att man inte kan hjälpa. Men jag försöker alltid ... Ett annat sätt att hantera det är att jag försöker hitta ett stödnätverk runt, kring klienten. För det är just bevissamlingsdelen som jag tycker är svårast. Jag försöker ibland ta kontakt och så men det är jättesvårt att bevaka olika ställen som inte svarar. Alltså femtio procent av ställena du ringer till återkopplar aldrig. Du måste bevaka det. Det är inte bara att ringa, det är inte bara att maila och så vidare. Så jag försöker hitta ett stödnätverk till klienten, skicka dom till ... Ibland kommer de från de nätverk som jag känner till och då försöker jag koppla in dom. Men jag kan ta ett exempel. Jag hade en förvarstagen som jag fick precis efter nyår på jullovet när jag skulle vara ledig. Men det var en vän till min före detta ungdom och jag sa inte nej. Då ringer hans rektor som är aktiv också i ett sånt där 18plus-nätverk i den kommunen. Och det finns olika personer kring den här, men jag vet att den här rektorn hon är otroligt ... Jamen, hon gör som man säger, hon, hon fixar, hon ordnar, det är inte så mycket tjafs och inte så mycket frågor. Hon förstår vad man säger, man behöver inte ... Vissa volontärer kan ju vara väldigt, det kan ju ta en halvtimme bara en fråga liksom. Och den tiden har man inte. Men då har jag sagt till henne: Nu koordinerar du det här. Vi ska lägga pengar. Om ni vill hjälpa honom, jag har förvarsförordnandet, jag kan skriva ett gratis verkställighetshinder eftersom jag ändå har ett förordnande i den andra frågan. Han ska till [psykiater] som har en flyktingmedicinskt mottagning, vi måste ha specialistläkarintyg på hans mående och på hans ärr och så vidare. Det fanns både det ena och det andra. Jag sa: Om ni har ett nätverk, om ni vill göra något för honom, då ska han inte betala mig, då ska ni betala den här läkaren. [...] Ja, och då har dom betalat det där, jag har fått det där intyget. [...] Det inhiberades dock inte, flighten var planerad. [...] I samma veva så beviljade domstolen ... De släppte honom ur förvar helt plötsligt och så beviljade de en ny prövning på egen hand och han fick ny prövning då och han fick komma ut ur förvar. [...] Domstolen tyckte det var artikel 3 i Europakonventionen, alltså att hans ohälsa var så allvarlig att det skulle jämföras med skyddsskäl och inte humanitära skäl. Migrationsverket ville sen inte intervjua honom utan tyckte de kunde gå till beslut på handlingar och de bad mig bara skriva en jättekort inlaga. (GI17)

#rättsosäkerhet

Kajsa och David, skolkuratorer, blir ombedd att berätta om sina erfarenheter av att samarbeta med andra myndigheter och framförallt med socialtjänsten eftersom den är central i förhållande till ungdomarna.

Kajsa: Ja, jag har bråkat ganska mycket med socialchefer i olika kommuner, och hänvisat till Barnkonventionen. Och jag har tagit hjälp av [lokal barnrättsorganisation], där vi har då skrivit fram i olika orosanmälningar barnets rättigheter till trygghet och kontinuitet och rätt till skolgång och allting. Och tyvärr så blev det, tyckte jag, en maktkamp mellan oss och socialtjänsten. Från att jag har alltid tänkt innan att socialtjänsten är dem vi samarbetar mest med som kuratorer, så blev det tyvärr ... vi ville se olika lösningar. Och socialsekreterarna var väldigt pressade från sina chefer, som då i sin tur inte träffade ungdomarna. Så att jag känner att de här socialsekreterarna hamnade i kläm väldigt mycket mellan sina chefer och mellan oss och ungdomarna. Sen funkade det bra ibland förstås. Och sen var det så här också, att även om vi tyckte att ungdomarna skulle vara kvar här och få gå kvar i skolan, så hade nog socialsekreterarna på fötterna när de tog hem ungdomarna till sina kommuner. Så att det var inga lätta frågor. Så jag har stor respekt för deras svåra sats. Vi behöver sällan ta några svåra beslut. Vi kan bara finnas där och stötta. Det är en ganska tacksam roll. Men det var väl det här att det blev tyvärr ofta konflikter. Jag hamnade i ganska ... ja, det blev väldiga meningsskiljaktigheter mellan oss.

Intervjuare: Och vad kunde de handla om, de meningsskiljaktigheterna? Kan du ge något exempel?

Kajsa: Ja, framför allt var det när de skulle plocka hem ungdomarna till sina hemkommuner, och rycka upp dem. När vi tyckte att det fanns ... Vi hittade familjer i [Mellanstad] som ville bli familjehem till de här ungdomarna. Men då ville hemkommunen ... Det kostade pengar för hemkommunen att anställa ett familjehem i [Mellanstad]. De hade just öppnat ett boende i hemkommunen. Och det kunde då vara så att en ungdom blev placerad på boende i ... i det här fallet var det en grannkommun, men ungdomen rymde varje gång därifrån hem tillbaka hit. Och då orosänade vi, för vi menade att det här är inte bra för ungdomen. Han sover inte på boendet i grannkommunen. Men då menade till slut då socialchefen där att "Men då gör vi så här, att då låter vi ungdomen rymma och rymma och rymma, tills vi kan göra ett LVU, tills han är så missanpassad". [...] Ja, ja, det sa han rakt uttalat, att "Vi tänker inte bekosta ett familjehem i [Mellanstad], utan då gör vi så att han får rymma och rymma och rymma från det här boendet, och då får vi grund för ett LVU". Och det är så vidrigt, jag såg den här ungdomen falla och falla och falla, till slut ville ungdomen inte leva. Men då vände det till slut, då hittade vi ett familjehem som slogs med näbbar och klor för ungdomen, och till slut fick en socialsekreterare att gå emot sin socialchef, och beviljade familjehemmet. Och det har gått jättebra för killen sen dess.

[...]

Kajsa: Och ja, man blir ganska påverkad själv. Han var så fruktansvärt otrevlig, så jag fick lite ... jag blev nervös bara jag hörde någon som hette samma sak som hans namn till slut.

[...]

David: Vi kan ta lite olika delar. Jag tänker med socialtjänsten, om vi börjar där, så finns det många olika delar inom socialtjänsten då. De som är handläggare för dem i [Mellanstad] har vi generellt sett ett väldigt bra samarbete med. Men precis som Kajsa beskriver, så är väl de mer i kläm i form av resurser och möjligheter och vad de kan göra. Jag känner att vi vill samma sak, att ungdomarna ska ha det bra, de vill att de ska ha bra boenden, och alltihopa.

Det finns ingen motsats i det. Men det är mer, vad mäktar de med och hur mycket tid har de, och så. Men där sitter vi i samma båt, så ... jag är inget upprörd på dem. Sen blir jag påmind av Kajsa här om samarbete med andra kommuner. Det har det varit lite mindre med för min del sista tiden. Men i början var det väldigt mycket så som hon beskriver. Och då gick jag mycket på ungdomen, tyckte ungdomen att det var en bra person, så samverkade jag mycket. Och var det inte det, så då var det väl mer formellt då kanske. Jag tror inte att jag har gjort så mycket orosanmälningar, men generellt sett så är det mer att då ringer jag och säger att "Den här ungdomen tycker inte alls det här fungerar, och hur resonerar ni kring det?" Det har varit min modell mer. Och ibland så har de inget bra svar på det, och ibland så har de ett bra svar eller så där. Och det där med LVU som Kajsa är inne på känner man också igen, att så mycket handlar om att det ska finnas grund för beslut genom lagstiftning olika år. För ibland är det klart att jag kan ha känt så också, att det måste till någon tvångsinsats här, för att här har det ballat ur för mycket, eller så. Men det är också något man är lite luttrad i, att man vet hur mycket det krävs för att det ska till såna beslut. [...] Men så, enskilt med handläggarna tycker jag att samarbetet funkat jättebra, att de är välvilliga. Och ungdomarna tycker jättemycket om sina handläggare på soc, vilket gör en väldigt glad, då blir det väldigt lättjobbat. De finns, det vill jag ha sagt. Men vad gäller de som jobbar på ekonomiskt bistånd tycker ingen om, för att där är det bara pengar och kvitton, och de gör ingenting mer än att säger att "Den här ansökan stämmer inte", och så kommer pengarna för sent och så är alla upprörda. De är jättepressade också. Jag känner en del som har jobbat där med, och de känner likadant, att det här kanske inte är vad de tänkte att de skulle göra när de blev socionomer, att bara säga vem som ska få pengar eller inte. Men det blir mer generellt sett så att det är inget givande samarbete, det blir ingen draghjälp där. Det är en del. Sen om man tänker mer kring vård och så där, så finns det [en flyktingmedicinsk klinik], som vi har samarbetat med på individnivå, men de har även velat ha någon typ av draghjälp från oss vad gäller att ha några gruppträffar. För de bjöd in psykologer och kuratorer från skolor, både gymnasium och grundskola, de försökte få till något. Och där kan väl jag känna att ... de vill bara hjälpa till. Men min erfarenhet där då efter de samtalen är väl att som skolkurator så blir man väldigt förankrad i vår verklighet, i hur det ser ut på skolan. Man träffar ungdomarna så mycket att ... nej, men jag tänker inte att det här är några ungdomar som vill komma i något gruppsamtal och har tid med det mitt i brinnande kris. Att sitta i åtta tillfällen med någon mall. Alltså så här, nej, det kommer inte ... det kanske finns någon. Men absoluta majoriteten är inte där, det är inte det de vill hålla på med. Utan det är praktisk handfast hjälp de vill ha, lösa sin vardag. Det är absolut det man hjälper dem mest med, tycker jag. Och som de själva uttrycker mest tacksamhet för, tycker jag. Det är så de känner, tror jag. Men där finns [kliniken] som en samarbetspartner ändå. Många av [ungdomarna] är lite oroliga kring psykiatri och vad en psykolog är. De är oroliga kring vad en kurator är också ibland. Det är bättre om de inte vet vad en kurator är först, så att säga [skratt], så behöver de inte bli så oroliga över att vi är några konstiga som lurar i dem någonting, så. [...] Men om de får såna kontakter som fungerar bra, så är det guld värt. Alltså, det är, som Kajsa är inne på, nästan vilken vuxenkontakt som helst som är bra, så spelar det nästan inte så stor roll vad det är för något [skratt]. Bara det finns någon vuxen att knyta an till, så är det grymt att ha. Bara i ett samtal, "Men har du frågat henne om det? Eller vad säger hon om det?" Bara att kunna ställa den frågan är värt allt, kontra att man vet att "nej, men den här har ingen att fråga". Den skillnaden är enorm. Så där tycker jag samverkan är viktig också. Vad det gäller själva boendena så är det också ett jättespann. Det är klart att det finns en del boenden som funkar bra, eller en del personer som jag tycker att det funkar med, där man vill samma sak och som

vill stötta. Och så finns det de där ... ja, det finns ingen hjälp att få där. Det råkar vara där de bor bara, men det får man lösa på något annat sätt, hur deras vardag ska funka. Så att det är jätteviktiga partners på så sätt. Och så blir det individbaserat då, eller verksamhetsbaserat på vilka som det funkar med. Och att jag personligen går väldigt mycket på relationen för eleven då, om eleven klaffar med en person, så då kör vi på det. Och sen ibland så handlar det om att sälja in innan då "Nej, men gå dit, de är jättebra". Och då vet jag förhoppningsvis det, att de är jättebra, så att jag kan säga det och stå för det. För det vill man inte heller göra, säga något som jag inte kan backa. Så det är en nödvändighet, alltså jag kan inte göra någonting själv. Det är nog alltid någon annanstans någon som måste fatta beslutet, eller ta emot, eller så där. (...) Så det går inte att göra vårt jobb utan att samverka, tänker jag. (GI20)

Kajsa och David, skolkuratorer, börjar reflektera över bristen på samordning och konkret handling i slutet av intervjun. Diskussionen kommer spontant.

Kajsa: Nej, men jag blir så trött. Länsstyrelsen har anordnat tusentals konferenser om försvunna barn, barn som försvinner. Ja, det är klart att de försvinner, och så här. Och vi är så duktiga i Sverige på att ordna konferenser om det hela. Men jag går inte på dem längre, för det ger ingenting. Det ger inga lösningar framåt, utan vi konstaterar, ja, barn försvinner. Ja, det är klart att de försvinner. Så att mer konkret action liksom. Mer stöd. Vi skulle från början ha sett till att vi skötte ... att barn och unga har det bra. Har vuxna som stöttar dem inne i samhället. Då hade vi inte haft ... Ja, nu är det trångboddheten, alltså alla de här som ska få fast anställning och jobb och också uppvisa hyreskontrakt och så vidare. Ja, det är klart att då knöar man in så många ... fem afghaner i en etta, för att ... Alltså, det är inte bra, tror jag tyvärr.

David: Det finns massa saker som man vill säga. Det jag tänkte på nu som man vill få med också, det är ju vilken resurs de här människorna skulle kunna vara, och de som på något mirakulöst sätt har klarat ta sig igenom gymnasiet och fixat allt det här bra. Vi har någon som gick ut så där som toppelev. Alltså, de finns också ... Man tappar bort mycket av det genom att inte ta hand om dem på ett bra sätt. Utan det är de ungdomarna som på något sätt har något ... både något i sig själv som gör att man klarar sig, och att man har lyckats kanske kroka i rätt person någonstans. Och det finns ingen organisation som kan ta ära för det, utan det är att den har haft flyt med en individ någonstans, en individ. Att man har lyckats hitta någon, och på något sätt knyta an. Så organisationsmässigt så fanns det hur mycket som helst som kunde varit bättre. Ja, typ så. (GI20)

Nora, sjuksköterska, och Angelica, psykolog, på flyktingbarncentrum, svarar på frågan om hur de håller sig uppdaterade om regeländringar och förklarar hur samarbeten med olika professionella är en del av deras egen "kunskapsutveckling".

Nora: Vi hjälps ju åt. Är det någon som har koll, ja, men Syrran Sofia, till exempel, om hon skulle ha någon fråga, då kanske ... en av våra andra psykologer, då kan hon sätta sig och ringa till Migrationsverket, eller kolla och då när man har fått den informationen så tar vi upp det på vårt teammöte eller så mejlar vi ut till alla, så att vi delar den informationen. (...) Ja, men det här med folkhögskolor, att vissa inte kunde gå kvar på gymnasiet men ändå måste trygga sin utbildning för att kunna få stanna permanent längre fram, då var det någon som var jättebra på det med folkhögskolor. Då fick jag en sån patient som satt på mitt rum, då

gick jag och pratade med henne och tog reda på, så att vi delade informationen. Och sen har vi bra källor. Vissa kontakter inom socialtjänsten som kan mycket, så kan man ringa den om det är något speciellt. Eller juridiskt så har vi kontakt med en juristbyrå som jobbar mycket med migration och som vi har samarbete med och så där.

Angelica: Men precis, sen lär man sig också ... Jag tänker på han jag hade som inte fick god man, som helt klart behövde en god man. Där visade det sig att vi trodde att man skulle gå via förvaltningsrätten och begära en god man. Och det kan man göra, men de kan avslå om de inte har någon god man. Men om ni vänder er ... sa hon handläggaren där mellan raderna, "men om ni skickar ansökan direkt till tingsrätten, de bedömer bara på behov och inte om de har en god man eller inte". Typ mellan raderna. "Gå den vägen." Och det har vi [gjort]. Så att sånt där som man lär sig. Jag tänker, du [Nora] har gjort en del mallar med våra unga mammor, det här med hur man ska få barnbidrag när man är asylsökande eller inte. Alltså, så att man kan inte lära sig allt förrän man stöter på problemet. Sen är det viktigt att man delar med sig i teamet. Men det tar mycket tid. Du är nog den som är inne i mest i att förstå alla såna här konstiga system ...

Nora: Men vi har ingen avsatt tid för det, utan det gör vi utifrån när det finns utrymme. Men vi behöver mycket mer tid för våra patienter, kan man säga. Det var en sån där administrativ fråga. Våra tidböcker ska inte ha gröna tider, men...

Intervjuare: Och vad betyder grön tid?

Nora: Ja, det är att tidböckerna ... Den här stora mottagningen som vi hör till, där är det debiteringssystemet, det är där man bokar in patienterna, och det är till för att kunna ta betalt. Men mycket av det arbete som vi gör finns det inget system för att kunna ta betalt för, för det är specificerat. Ringer man till patienten, ska det räknas som ett telefonsamtal som man får besök för, då måste det vara med patienten och innehålla vissa saker. Men våra patienter passar inte in i den mallen. Vi har väldigt mycket samtal för vissa patienter, så att där pågår det uppifrån "ja, men hur ska vi kunna passa in i vården så att det inte blir att vi går med ett stort underskott, plötsligt?" till exempel, för att vi följer vårt uppdrag, men då inte kommer tillbaka [i systemet].

Så det är det vi har som cheferna upptäckt att "ja, men ni har ju ett annat upplägg. Vården som ni gör, den blir ju av med den här samverkan och de här samtalen som man inte kan jämföra." Och där kommer väl också såna saker in, man måste ta reda på någonting för att det är viktigt för planeringen av vården kring den här patienten. Och då gör vi ju det vi behöver göra ... (GI30)

Annie, jurist, diskuterar att Migrationsverket har fått en försämrad respekt för MR-organisationer i anslutning till en diskussion om att Migrationsverket/myndigheterna söker efter skäl att kunna tolka negativt och avslå.

Annie: Och där kan jag ju säga, jag jobbar mycket med Amnesty, och i den mån jag kan, att dom skriver yttranden och där blir jag ju också väldigt bekymrad hur ändå en av världens mest framstående människorättsorganisationer egentligen [bedöms]. Som huvudregel numera så skrivs bara ett yttrande. Förut kunde ju ett yttrande från Amnesty utgöra en ny omständighet för en VUT. Nu skriver [Migrationsverket] bara: det är Migrationsverket och inte Amnesty som gör bedömningar här. Det är ju också nedslående hur det här drabbar alla och i slutändan den enskilde. Ni kommer säkert prata med Amnesty och många andra frivilligorganisationer, dom blir ju väldigt frustrerade över att liksom noll respekt känns det som för såna experter. (GI12)

Pia och Matilda, familjevårdsinspektör, diskuterar vilka de samarbetar med och Pia berättar inledningsvis om en organisation som socialarbetarna kunde vända sig till, lite utanför ramarna. Senare finner vi att det rörde sig om Asylrättscentrum (tidigare Rådgivningsbyrån), som nämns i flera andra intervjuer. De nämner även andra frivilligorganisationer. Stadsmissionen och Röda Korset nämns.

Pia: Nu har jag glömt bort vad det hette, men det var advokater som kunde ta sig an ärenden, om det var någon ... Jag hade en kille till exempel, en ganska liten somalisk pojke, som fick avvisningsbeslut. Då hjälpte de till med att överklaga det där, tog sig an det. Det var med stöd av olika frivilligorganisationer, Svenska kyrkan och Caritas i katolska kyrkan, LO och ... Jag vet inte om det finns kvar, men det var två, tre advokater som jobbade där.

[...] Vi tipsade också de där 18-åringarna, vart de kunde vända sig till olika frivilligorganisationer. [Frivilligorganisation] hjälpte också till med en del. Det var mer om det där med pengarna, tror jag, att de inte fick några pengar och de kunde få så här nödhjälp eller de hjälpte dem att ansöka om nödhjälp. Jag vet inte hur det där gick, men det ...

[...]

Pia: I vanliga ärenden så är det massor med myndigheter. Vi samarbetar med skolan och ... Det är självklart.

Matilda: Med försäkringsstöd och ... ja. Det är en del av jobbet, men sen det här när ungdomarna faller utanför systemet på något sätt, då vänder man sig till frivilliga organisationer. Men när man jobbar aktivt i systemet, då är det kontakt med massa myndigheter. (G129)

Lena, lärare, om svårigheterna att veta vad som gäller från Migrationsverkets sida och försöken att anpassa verksamheten efter något som är otydligt. Detta kan i sin tur leda till olika typer av samarbeten och svåra överväganden inom den egna arbetsplatsen/skolan. Inledningsvis får Lena frågan om skolan kan göra något om studieplanen inte ser ut så som Migrationsverket kräver.

Lena: Ja skolan kan göra något där. Se till så att studieplanen täcker Migrationsverkets behov. Sen är det fortfarande luddigt vad Migrationsverket egentligen kräver. Det verkar vara lite godtyckligt. Och att vi kan försöka få eleven att förstå att det är viktigt med närvaro, och att kunna visa godkända resultat. Sen är det ju inte jag som fattar några beslut utan det är ju skolledningen som bestämmer till exempel att en elev ska skrivas ut pga hög frånvaro. Så hur mycket som helst kan man ju inte göra.

Intervjuare: Kan det vara i sådana fall, som ni har varit aktiva, exempelvis gentemot skolledningen? För att för att försöka påverka i någon riktning?

Lena: Jaja absolut.

Intervjuare: Utifrån det du nämnde nyss att man får informera skolledningen och att man får driva frågor och att ni hjälps åt med det. Är det sådana exempel på när ni får göra så?

Lena: Ja, absolut. (G12)

Petter och Lena, lärare, svarar på frågan hur de ser på maktrelationerna myndigheterna emellan. Petter kommer på att samarbetet faktiskt fungerar bra med gränspolis. Socialtjänsten är svårare men även de går att utmana.

Petter: Migrationsverket ligger nog lägst i kurs tror jag (skratt). Hos eleverna. Men med socialtjänsten så är de beroende av Migrationsverket på ett konstigt sätt. Om man inte visar för dem att de har ett eget uppdrag.

[...]

Petter: En annan myndighet som är himla bra att ha göra med det är faktiskt polismyndigheten. Faktiskt. Man kan faktiskt ringa och fråga gränspolis. (Paus) Det finns så mycket mytbildning i skolan. Åh, nu är polisen, det är en polisbil här och de blir rädda och det blir ångest och det ena och det andra.

Intervjuare: Vad kan det vara till exempel, att de ska hämta någon?

Petter: Ja, nu ska de hämta mig kanske. Ja, varför skulle de göra det? Då ringer vi och frågar. Hämtar ni folk på skolor? Nej, säger de då. Ja, du ser, de hämtar inte. Nä men de ljuger. Ja, men känner du någon [som blivit hämtad]? Nä. Ja okej, ingen har hört nåt. Polisen säger nej, ska vi tro på dem?

[...]

Skolan kan vilja ändra en ungdoms ålder utifrån att Migrationsverket har gjort det. Och då får man vara lite så: Hallå varför det?

Lena: Jag har ju inte jobbat så länge än. Men jag upplever samma sak som Petter vad gäller socialtjänsten. Att de går efter Migrationsverkets ålder till exempel, och det har jag också upplevt i skolan. Att skolan kan vilja ändra en ungdoms ålder utifrån att Migrationsverket har gjort det. Och då får man vara lite så: Hallå varför det?

Intervjuare: Har du fått gehör då, när ni har sagt hallå varför det?

Lena: ja på min skola så tycker jag det. På min skola har vi slutat skriva ut elever som har fyllt tjugo, eller som blivit uppskrivna till tjugo. Men de som har blivit utskrivna har man ju inte erkänt att man gjort fel med, eller tagit tillbaka.

Intervjuare: vad föranledde det beslutet att man bestämde att inte skriva ut även om de fyllt 20?

Lena: Det var en väldigt engagerad lärare här i [Mellanstad], som hade kontakt med Skolverket, och sen så fanns det också ett beslut från skolinspektionen. En skola på ett annat ställe i Sverige fick kritik för att de gjort såhär. Det fanns också en tingsrättsdom. Så vi kunde visa det här för gymnasiechefen konkret, och då backade de på kommunen.

Intervjuare: Så ni var ett antal lärare som gick ihop från olika skolor?

Lena: Ja, då kunde vi se att på den här skolan så gör de såhär men inte på den här. Så det var upp till rektorn. (G12)

Petter, lärare, svarar på frågan om han stött på att socialtjänsten underordnat sig migrationsverkets beslut

Petter: Ja, min erfarenhet är nog att det finns en myt som säger att Migrationsverkets beslut är det som gäller, när det gäller socialtjänsten. Men ... då måste man ju visa, var står det?

Intervjuare: Säger du så då eller?

Petter: Ja! "Då får du visa mig var i socialtjänstlagen det står. För det är den du ska följa och inget annat." Ja, men så säger de, "vi har den policyn". "Var står det?" Då får man göra på det viset. Vad gäller skolan så brukar jag hänvisa till skolinspektionen. Skolinspektionen, de är jättebra. Det beror på vilken fråga det gäller. Men är det är rektorer till exempel eller skolförvaltning som inte vill betala ut skolpeng till exempel för papperslösa, då kan man hänvisa till skolinspektionens rapport och i skollagen att "du ska göra det här, du kan få bidrag för det här och söka det och det där, Skolverkets hemsida där och där". Så det finns ingen anledning att säga nej till pengar. Så. [...] När det gäller pengar och skolan så är det skolinspektionen och skolverket som är bra. När det gäller socialförvaltningen behöver man kunna läsa på socialtjänstlagen upplever jag. För kommunerna har en massa policies hit och dit som ingen människa begriper varför de finns. I alla fall inte jag. (G12)

Angelica, psykolog, och Nora, sjuksköterska, svarar på fråga om de från flyktingbarnkliniken har en gemensam problembild när de samarbetar med skola, socialtjänst eller annan sjukvård.

Angelica: Det är väldigt, väldigt olika [skratt] [om man ska uttrycka det] diplomatiskt. Ibland så stänger vi vår panna blodig, och för andra är det jättebra.

(...) Men jag tänker att det har nog inte med oss som personer [att göra] - ibland kan det såklart ha någonting, det är klart att det har när man samarbetar - men det har nog mer med systemen vi möter att göra. Jag hoppas att jag säger rätt, det var väl maj förra året som [kommun] införde att man slutar att hjälpa till med bostäder om man inte tillhör någon av deras målgrupper. Då hade vi till exempel jättemycket barnfamiljer som blev bostadslösa, och det tänker jag, det har inte med mig och barnets eller familjens socialsekreterare att göra, utan det har med strukturen att göra. Och det kan vi väl också se ganska tydligt - man behöver väl inte låtsas - att vissa socialkontor är lättare än andra. Och då tänker jag, det måste ha [att göra] med hur man har valt att tolka socialtjänstlagen och så. Så att jag tror inte att någon skulle säga att det är att de känner oss och att de litar på oss, jag tror att många känner sig nog bakbundna i de system de är verksamma i, tycker jag. [...]

Nora: Jo, men så är det. Jag menar, när vi hade mest ensamkommande barn till exempel som patienter, då var det ett jättestort problem att många blev uppräknade i ålder, och lagstiftningen föll då eftersom de inte var barn längre, utan då hörde de till Migrationsverket, och vi blev ensamma med de här barnen som plötsligt inte hade bostad, socialtjänst, god man och så vidare. Där var det väldigt mycket kontakt med socialtjänsten, orosanmälningar och sånt, men det hjälpte nästan aldrig. Väldigt sällan. För att "ja, men det är inte ett ärende för socialtjänsten längre. Det är en vuxen asylsökande person. Vi har inga skyldigheter." [...]

Angelica: Och så är det väl med en del av de papperslösa barnen vi har, att vi gör orosanmälningar, men socialtjänsten tolkar det väl inte riktigt som att det är deras uppdrag på samma sätt som för barn med personnummer och så. Så att det är mycket såna ...

Intervjuare: Hur menar du då? Att det kan hända att de inte tar upp den här orosanmälan för att det är ett papperslöst barn?

Angelica: Ja, det är väl den enkla beskrivningen, ja.

Intervjuare: Vad händer då?

Angelica: Då skriver vi en orosanmälan till [skratt].

Intervjuare: Har ni gjort någon överklagan någon gång? Alltså om det är en socialtjänst som inte tar emot?

Angelica: Vi har väl kollat upp det, jag tror inte att vi kan anmäla till IVO, det måste väl vara någon som är vårdnadshavare för barnet, alltså en god man ... Jag har för mig vi har kollat det.

Nora: Ja. Vi brukar mer göra att vi gör fler orosanmälningar, att vi försöker att inte ge oss. Eller så löser man det på något annat sätt till slut. (GI30)

Hera, socialpedagog, och Bodil, studievägledare, båda på folkhögskola, har beskrivit hur de gör nästan allt för att hjälpa skolans ungdomar som är där på grund av gymnasielagen. De hjälper ungdomarna med många myndighetsärenden. Här blir de ombedda att beskriva vilka samarbeten de har med myndigheter och hur dessa fungerar. Det leder till en längre diskussion om både fungerande och icke-fungerande kontakter. Bodil har det lättare på sitt andra jobb, som är på en gymnasieskola.

Hera: Länsstyrelsen har ju bjudit in, dom informationsträffarna har ju varit bra. Där har ju Migrationsverket också varit med och informerat, men dom blir ju lite för generella, det ger liksom inte svar på tal, utan då har ju regionen eller någon annan varit med och svarat, men jag tycker nog ändå att dom som länsstyrelsen har haft har varit bra ... Nu var det länge sen, men i början låg dom på, det har varit ganska många informationsträffar och då fick man ju reda på alla dom andra ideella föreningarna som var med, skolor, personal, Så folk berättade vad som hände ute i länet. Och hade bra frågor och det fanns folk i publiken som svarade när Migrationsverket inte svarade och så där, så dom träffarna tycker jag var väldigt bra.

Bodil: nätverk, precis ... och Rädda barnen.

Intervjuare: Men nu säger du att Länsstyrelsen inte har så mycket såna träffar.

Hera: Nej, det är länge sen jag fick nån inbjudan. Det var länge sen, ja.

Intervjuare: Man undrar ju vad det beror på.

Hera: Det skall va möjligtvis om hon som höll i det är gravid eller ...
[Skratt]

Hera: Att det hänger på individen liksom.

Bodil: Så är det säkert, faktiskt. Nej men jag fick veta då här i veckan av min ena rektor, på IM då, i [Lillstad], hon har fått nån så här [information] om gymnasielagen och satt och lyssnade på det. Och sa inte till mig, förstår ni. Så det kan ju va väldigt sårbart. Att det bara är av en slump man får veta, att nu finns det nån information där. Så är det ju lite. Men Eva, på Rädda barnen, brukar ju alltid förmedla till oss. Jättebra.

Intervjuare: Men jag tänker också på när ni kanske går in i enskilda ärenden och skall hjälpa, vilka kontakter man kan råka komma att ha [...]

Hera: Polismyndigheten.

Bodil: Polisen, socialtjänsten ...

Intervjuare: Hälso-sjukvårdssektorn.

Hera: Hälso-sjukvårdssektorn har jag ju haft mycket kontakt med och Migrationsverket. Med Migrationsverket har jag ju haft alla instanser, ända upp på domarnivå alltså, och Stockholm. Ja, alla nivåerna har jag försökt.

Intervjuare: Känner du att dom lyssnar på dig?

Hera: Alltså det är ju sådär ... Samma dag så kan jag ha en handläggare som jag berättar: jaha, är det så, men "jag skriver ner det du säger och så får du ett papper på det, så får jag..." Han har fattat precis. Sen ett stolpskott, så man är helt upprörd i en vecka. Och det är liksom likvärdiga ärenden, så ... ja, jag måste säga att på slutet nu, under det här året så har det varit fler och fler från Migrationsverket som jag har gått ifrån ett möte med och sagt att nej men

det var riktigt trevligt, vi hade ett bra samtal. I början var det ju såhär, jag var frustrerad, arg och usch. Jag var så upprörd för att folk inte var pålästa.

Bodil: Ja just det, det är ju mycket på folkhögskolan, för jag sköter ju allt sånt på mitt andra jobb, allt med gymnasielagen, och det är ju tydligare då, dom vet ju mer. En del ringer eller mailar mig och då förklarar jag varför jag har skrivit en sådan studieplan så det är inga konstigheter ... Jag har inte så mycket kontakt med socialtjänst, du har mer här. Mitt andra jobb, där är mer vissa personer som jobbar bara med såna saker, en tjänst som bara jobbar med det här övergripande, och alla kontakter.

Hera: Jag har nog inte så mycket med socialen, för det.... Det är några nu som behöver försörjningsstöd, men det är mera det här vanliga. Men i början var det mer med kyrkan, att söka pengar. Söka bidrag. Förhandla med [bussbolag], få busspengar, busskort som vi kan ... alltså mycket sånt där ekonomiskt runt omkring var det ju mycket i början.

Intervjuare: Och varför är det mindre nu då?

Hera: Det är nog för att de flesta fått förlängt, de har fått CSN, så de klarar sig ju bättre, de har en bättre ekonomi.

Intervjuare: Jag tänker om det kanske är så att det har satts rutiner eller beslut på något sätt. Låt säga att busslinjerna har sagt att "ja men då hittar vi en lösning för det här", och så har man liksom kommit överens.

Hera: Nej.

Intervjuare: Inget sånt?

Hera: Det är nog snarare att vi har fått tagit på oss, vi betalar. Vi köper busskort som vi lånar ut.

Bodil: Skolan har betalat jättemycket. Många deltagare bor ju här gratis. Får hjälp ekonomiskt också, av skolan.

Hera: Ja, är stipendiater. (G115)

Petter, lärare, om att det finns både bra, klargörande relationer med handläggare och jurister vid migrationsverket och dåliga/icke klargörande relationer. Intressant att notera hur personbundet det är - får du en relation till rätt person så kan det fungera. I sammanhanget i intervjun berättar han att det är en förändring från att myndigheterna först stöttade ungdomarna till att frivilliga krafter gör det. Den inledande frågan avser studieplaner för ungdomar som ska uppfylla gymnasielagens krav.

Intervjuare: Är det så att ni känner att ni vet ungefär vad Migrationsverket kräver? Alltså, hur man skriver eller hur man gör de här studieplanerna?

Petter: Ja, det tycker jag. Jag har en kvinna som jag ringer. [...] Jag har en kontakt där.

Intervjuare: På Migrationsverket? Som du bollar det här med?

Petter: Ja.

Intervjuare: Och det har funkat?

Petter: Hon är jätteduktig. Hon är jurist. Hon säger såhär: det här vet jag ingenting om men jag kan ta reda på det, och så återkommer hon dagen efter.

[...]

Petter: Jag har träffat jättemånga bra människor på Migrationsverket och jag har träffat fullständig katastrof. Dels för att de inte kan prata så att man beskriver. Hur ska då en ung människa med ett annat språk, eller med en tolk som inte begriper. Om då inte jag förstår, hur ska då de förstå? [...] Det tycker jag kanske är lite konstigt. Men som sagt jag har träffat både bra människor och katastrof. (G12)

Emilia och Jana, diakoner, om att försöka samarbeta med Migrationsverket. Där är det stolpigt...

Emilia: Jag har skrivit till både Försäkringskassan och till socialtjänst. Men [...] de här ärendena, de hamnar oftast hos ekonomiska rådgivning som är specialiserad på just kontakten med dem, medans vi hamnar mer mot Migrationsverket, jag och Jana, och de överklagandena.

Jana: Ja, precis. Och där känner jag, där är det stolpigt. Det var det jag ville säga också...

Emilia: Där är det stolpigt, ja.

Jana: Där är det stolpigt. Jag har börjat lyssna på Asylrättscentrums podd, Människa och Migration. Och just det där att höra jurister också verkligen ... Det är så svårt med migrationsrätten! (GI28)

Petter, lärare, har tidigare i intervjun berättat att han upplever att deras skola har bra koll på vad som förväntas från Migrationsverket och kan utforma studieplaner som gör att ungdomarna kan stanna, samt har en personlig kontakt in på Migrationsverket. Kollegan Lena upplever motsatsen, en otydlighet och risker för att ungdomarna hamnar emellan. Hon menar att det är en stor skillnad mellan olika kommuner. Petter tror att det handlar om vilka tjänstemän man har kontakter med och hur påläst man själv är och att man sedan får räkna med att klassas som besvärlig.

Lena: Vi har haft studievägledare som inte heller haft full koll kring det. Nu har det varit mycket vikarier fram och tillbaka och så. Men jag tror att den som är på skolan nu har lite bättre koll. De försöker också lära varann liksom. Och vill ju ungdomarna väl liksom, men en så liten grej som att fel kurs väljs in eller att det blir på grundskolenivå istället för på gymnasienivå...sånt kan ju spela jättestor roll. Men jag känner inte att jag har tillräcklig kunskap för att, jamen, göra en studieplan.

[...]

Lena: Jag tror också att det är stor skillnad mellan kommunerna. [Mellanstad] upplever jag inte som så jättesamarbetsvilliga vad gäller de här ungdomarna. Till exempel så har ju [Mellanstad] skrivit ut ungdomar när de fyllde 20, vilket egentligen bryter mot skollagen. Så det har vi också kämpat för. Att ungdomarna ska få gå kvar överhuvudtaget.

Intervjuare: Men det är klart, att maktförhållandena är svåra att göra något åt. Om de har mandat att göra det.

Lena: Ja så är det ju. Men då har lärare på olika skolor som har kunnat kontaktat skolverket och tagit reda på vad som verkligen gäller. Och sen tagit kontakt med gymnasiechefen i kommunen som till slut har ändrat sig.

Intervjuare: Jag tänker att du Petter är i en liten kommun. Och att [Mellanstad] är en betydligt större kommun. Ibland funderar man på om det har betydelse och i vilka avseenden. Ibland kan det vara så att i en mindre kommun har man mer direkta personkontakter med människor. I en större kommun blir det mer anonymt och människor byts ut och så.

Petter: Alltså jag bor i [Mellanstad], och har jobbat där i tjugo år. Och nu jobbar jag i [Lillstad] som ligger två kilometer därifrån och det är en liten kommun. Men alltså jag tror inte att det är så. [...] Det finns ju tjänstemän som beslutar, på socialförvaltningen, skolförvaltningen, gymnasiechefer och det finns politiker. Om man ska påverka någonting så måste man veta vem man ska prata med. Och då måste man kunna mer än dem. Så resonerar jag. Jag måste alltid vara mer påläst. Och när man märker att de börjar svaja lite...när man har varit lärare så vet man när en elev börjar svaja lite, det är likadant med de som är vuxna. Då säger man så

här: Vad menar du med det? Och går man då på och säger: Du kan ju inte den här frågan! Det här måste jag ta upp med din chef.

Intervjuare: Du går så långt alltså?

Petter: Ja vad ska de göra, sparka mig?

Intervjuare: Nej.

Petter: Nä. Jag är så gammal. Så jag är inte ett dugg rädd för människor som sitter i förvaltningen. De ska ju tjäna de som är på golvet, inte tvärtom. Så, nä, jag är inte ett dugg rädd. Sparka mig då. Jag fick byta kommun 2013 till [Lillstad] för jag insåg att då hade jag trampat i klaveret. [...] Då var jag för besvärlig, och de tyckte att de ville omplacera mig. Och då tänker jag, nu är det lika bra att dra. Då fick jag byta kommun. Så är det. Nä, man ska inte vara rädd för makthavare. Det är min idé. (G12)

I anslutning till att Lena, lärare, berättar att hennes skola inte har erbjudit samma utbildningsmöjligheter i asylfrågor som i medintervjuade Petters skola så beskriver hon också vikten av samarbete mellan kollegor för att hjälpas åt, både i hanteringen av ungdomars frågor/utsatthet och för att kunna påverka ledningen. Det visar sig att kollegorna ofta kan samarbeta, men att de inte har ett bra stöd från ledningen och att det saknas kunskap från ledningshåll i frågor som t ex situationen för "papperslösa".

Intervjuare: Får jag bara fråga, finns det andra på din skola som kanske jobbat där längre, som har haft den här möjligheten som Petter beskriver, att man har kunnat gå på utbildningar och så. Känner du till någonting om det?

Lena: Nej. Vi är ju flera som är engagerade på skolan, men det är nog ingen som har haft den möjligheten riktigt.

Intervjuare: Ni har lärt er själva, genom ...

Lena: Ja, och varandra.

Intervjuare: Får jag fråga, hur pass mycket betyder kollegorna i det här sammanhanget? Alltså i att stötta de här personerna? Om det är ensamkommande eller nyanlända, alltså i teamarbetet?

Lena: Ja det betyder mycket, på min skola i alla fall. Att vi, att man kan täcka upp varann och hjälpas åt. Om det är någon som inte har svaret på en fråga så kan vi lösa svaret tillsammans. Men också ha en gemensam approach mot ledningen tänker jag också kan vara viktigt. För att det ofta svårt har jag märkt vad gäller papperslösa att...det är många som inte riktigt har koll på vad som gäller och sådär. Så det har vi hjälpt varandra med också.

Intervjuare: Du menar att skolledningen inte riktigt har koll på vad som gäller för papperslösa?

Lena: Ja precis. (G12)

Från en diskussion om sänkta ersättningar från Migrationsverket glider Matilda, familjevårdsinspektör, över till hur de egna cheferna fattar beslut utifrån ekonomi snarare än utifrån barnets bästa.

Matilda: Jag tänker mycket på de här ersättningarna från Migrationsverket och hur det påverkade vårt jobb i ensamkommandegruppen när man fick mindre ersättningar för vissa typer av placeringar. Och då från ledningens håll så skulle man helt plötsligt omplacera helt ogrundat, inte alls i relation till barnets behov. Och hur man då i gruppen kom överens eller

gick emot det här på något sätt. Som egenskap av egna ärenden och så, men också i grupp hur man försökte ha någon slags ... ja, men kämpa emot det eller försökte förhindra de här konstiga besluten.

“Jag tänker att det också är en led i det här handlingsutrymmet och när man har jobbat ett tag att man faktiskt vågar säga ifrån och inte bara köper allting på rak arm.”

Jag tänker att det också är en led i det här handlingsutrymmet och när man har jobbat ett tag att man faktiskt vågar säga ifrån och inte bara köper allting på rak arm. [...] Till exempel så ville de att vi skulle omplacera ungdomar som bor i en annan kommun, om det är någon som bor i [Mellanstad] för att man helt plötsligt fick inte ersättning för dem. Och då skulle de tillbaka till [Storstad] trots att ungdomarna hade bott där i flera år och var helt förankrade i deras skolsystem, vänner och familj, allt möjligt, så skulle de ryckas därifrån på grund av det. Eller också omplaceras från ett jourhem där [ungdomen] hade varit jättelänge och till någonting helt annat där de inte kände ... ett annat jourhem som var billigare och så där. [...] Jag tror att cheferna oftast försökte göra det till enskilda ärenden, att de försökte ta det med var och en. Men vi var en ganska sammansvetsad grupp, så då kom det fram ganska fort att det här görs systematiskt, eller det är ett beslut som har fattats. Och då lyfter man det i stor grupp och då blev det en helt annan diskussion. Då handlar det inte heller om bara det här enskilda barnet, utan det handlade mer om vad är det här för sätt och är det verkligen så här vi vill jobba? Kan man ens kalla det här för socialt arbete? Så blev det större diskussion av det. Men också såklart i det enskilda ärendet pratar man med sin chef om att det här är inte acceptabelt. Så det var på den nivån, men jag tror att det stora var de stora gruppmötena med de här frågorna på något sätt. (GI29)

Johanna och Karoline, socionomer, har gett olika exempel på där socialtjänsten brister, t ex att man inte ger det stöd som man borde göra, eller som lagen säger och får frågan vad de kan göra för att påtala detta och vilka rent formella möjligheter de har för att synliggöra.

Johanna: Som vi har förstått det så är det lite känsligt att vi går in som tjänstemän och säger hur vi tycker att saker sköts fel på ett mer strukturellt sätt. I enskilda fall kan man göra det och hjälpa till och lobba mot försörjningsstöd, eller något sånt där. [...] Eller vad tycker du?

Karoline: Nej, men det är som du säger. Vi får inget gehör för det, det blir ganska bortröstat, och då blir det mycket det där att, "Men att det här ska de klara av", och "Du vet ändå hur ...". Alltså, ett exempel då, förra sommaren hade jag alla de här som hamnade hos kronofogden, och det var så onödigt. Då tog jag upp det här på ett möte och jag sa att, "Jag har försökt hjälpa så gott det går", och då visste jag att jag skulle få höra, "Det är inte ditt jobb, det är ekonomiskt bistånd". Då sa jag det, "Fast det vet både du och jag, att det inte fungerar. Vi kan inte samarbeta och de får inte den hjälp de behöver", "Nej", sa min chef då, "Men du ska inte", vad var det hon sa?

Johanna: Underskatta dem.

Karoline: "Du ska inte underskatta dem", sa hon, alltså, klienterna då. För hon menade på att, "Ja, men om man får 9 000 kronor kanske utbetalt, ja, då kanske man struntar i att betala hyran".

Johanna: [...] Och då borde de förstå att det ska gå till hyran, att de har fått mer pengar än de fick när de bodde på HVB, kanske.

Karoline: Ja, precis. Och då sa jag det, "Fast det är inte alls så det är. Utan det här handlar bara om att man inte har fått information", för hittills kan jag säga, jag har inte träffat någon som vill hamna hos kronofogden! [...] Och sen var den diskussionen slut. (GI23)

Petter, lärare, beskriver att han har haft stöd av kommunen för att bygga utbildningar som gör att ungdomarna får en möjlighet att stanna. Samtidigt, på andra området har stödet till unga fungerat, men det har varit beroende av frivilliga krafter eller eldsjälar.

Intervjuare: Så det bygger på en god dialog med kommunen för att lyckas få igenom den där typen av lösningar [för att få till stånd rätt kurser]?

Petter: O ja, det tycker jag. Kommunen har gjort så gott de kan. Sen så har de misslyckats med vissa saker. Och det har de fått veta.

[...]

Petter: Under 2015- 2016 så startade kommunen rappt två olika HVB-hem med 30 platser i varje. Där bodde 30 ungdomar och de hade en egen psykolog. Där var personal dygnet runt, och alla var under 18 år och alla var pojkar. Och de hade fritidsaktiviteter. Men det räckte liksom inte. Och efter något år skulle det bli något annat och till slut lades det ned, och alla skulle flyttas till familjehem. Då försvann det där skyddsnätet. Jag hade jour på nätterna. Alla elever hade mitt nummer om det var något akut. Men då skulle det vara akut och inte något skitsnack. Det hade jag under ett år. Vår kurator var dessutom överförmyndare i kommunen, hon gick i pension sen. Hon visste vad det handlade om och kunde trycka på gode männen så att de skulle ta sitt ansvar. Det var tur i oturen. Det funkade väldigt bra i alla fall. Det ringde kanske fyra gånger på en termin ungefär. En gång i månaden kanske det ringde, det var någon som hade ångest och var ute och sprang. Då pratade man lite och "nu ses vi där om en kvart". Och sen ses vi klockan ... och har lektion, och så får kuratorn tala om detta imorgon.

Intervjuare: Vad det ett ideellt, frivilligt, jouruppdrag du fick? Psykologen försvann när ungdomarna placerades i familjehem så där blev det ett glapp. Men var ditt uppdrag formellt?

Petter: Det beror på hur man ser på...jag kan inte säga att det var formellt, på något vis.

Intervjuare: Du fick inte lön för det, menar jag?

Petter: Nä. Kommunal verksamhet vet du. Då får man tigga och be för en skorpa. Nä utan jag tror det föll sig så att, det är en livsstil. Antingen så är man engagerad, eller så är man det inte. Om man inte tror på människors kraft, och inte vill hjälpa andra människor som är i nöd, då är man ingen människa alls. Då är man en lort, som Astrid Lindgren sa, en gång i världen. Alltså, det handlar ju om medmänsklighet. (GI2)

Angelica, psykolog vid flyktingbarnklinik, om hur de måste strida mot kommunens stelbenta regler för skolplacering.

Angelica: Och jag tror att utan att det låter förmätet, men vi tvekar nog inte att ta något steg som kan hjälpa. Jag tänker, vi hade, bara som ett exempel, en patient som blev placerad på

en skola som inte var möjligt för honom att åka till. Han hade sökt till en skola, den han gick på, men så ändrade man systemet, att man inte längre får automatiskt behålla sin plats, utan alla ska söka. Och då hade de ett datasystem, en logaritm som bestämde hur barnen skulle gå i skolan på något sätt. Ja, helt sjukt system. Och då blev pojken placerad på en skola [vid vattnet]. Och det här är en pojke som har sett stora delar av sin familj drunkna på Medelhavet. Han är så ... Det finns inte på kartan att ens gå i närheten av vatten. Och då överklagade ... den förälder som är i livet överklagade. Vi skrev intyg, jag tänkte "detta reder sig", liksom. "Detta är bara ett misstag, det är klart att han ska få gå kvar." Han hade också bytt skola sjukt många gånger och varit mobbad innan han till slut landade väl i nuvarande skola, då. Men det visade sig att det gick inte. Det gick verkligen inte. För man hade bestämt, att det finns inga särskilda skäl till att gå i någon skola. På en teoretisk nivå menar man att alla skolor ska ge barnen allt. Och det låter bra på en teoretisk nivå. Och då gick vi in, jag och doktorn, vi hjälpte mamma att överklaga till skolväsendets överklagandenämnd. Det är inte utrett där än. [...] Och vi har också kallat till möten där vi har försökt tvinga in alla ansvariga. Han ringde och skällde på mig och vägrade komma, ansvarig tjänsteman där, men vi fick nog ändå till slut med oss att rektorerna gick med på att göra någonting, typ under bordetlösning. Men så jag menar ... Det kan man tycka kanske inte är självklar sjukvård att göra det, men å andra sidan så kan man säga att för att den här pojken över huvud taget skulle kunna gå i skola och vi skulle kunna hjälpa dem med någonting så var det här liksom ... det måste lösas. (GI30)

Katarina, diakon, ger exempel på samarbete som kan innebära att de som råkar ha större kunskap får ta hand om problem från alla möjliga enheter även i andra städer, men också exempel på samarbete som ger dem själva stöd, som att de alltid kan ta upp de svåraste frågorna med Asylrättscentrum.

Katarina: I vårt sammanhang så blir det att man har kontaktat diakoner eller präster eller pedagoger eller så för att få stöd och på så sätt så kommer de till oss. Eller så är det väldigt mycket genom mun till mun och dem själva. Det märker man också och jag tror att det påverkar väldigt mycket. Nu här en period så har vi haft extremt mycket eritreaner till exempel. Och det är för att de tipsar varandra och vet att ja, men här finns det någon som faktiskt kan stötta och hjälpa till. Och vi har en tolk som också arbetar som lärare inom mottagningsklasser, som på så sätt hjälper till att hänvisa folk. Och sen så är det också via det offentliga, via kommun och regioner och i ... alltså andra organisationer på olika sätt. Så att det är hela spektrat som gör att man söker sig just till vår enhet.

Intervjuare: [...] Har ni diskuterat möjligheten för andra att sätta i gång samma typ av arbete så att säga?

Katarina: Åh, vi ... O, ja [skratt]. Vi pratar aktivt om det och jag kan säga så här att det finns en del råd- och stödenheter i [Mellanstad] som skickar allt till oss, som inte går in i någonting för att ... så. Och säger att "ja, men vi kan inte det här och ni kan det här så mycket bättre!" Ja, men du vet. Och vi bara "ja, fast vi är bara två personer som ... och ni är ...", så där. Och vi bara "men vi kan komma ut till er..." Eftersom vi får också väldigt mycket stöd från Asylrättscentrum också, så det är ett jättestort bollplank hos oss. Och när vi inte förmår själva så tar vi in dem att prata ... Och vi har dels varit själva ute och pratat med de här enheterna, att försöka ge dem grundläggande kunskap och dels också att erbjuda att man kanske skulle kunna göra någonting med Asylrättscentrum. Det har inte fallit så väl ut, men vi arbetar på det och vi försöker också med politiken, att försöka få dem att se att det här är ett stort problem. Men vi har en enhet, en råd- och stödenhet, som är i det kanske mest utsatta

[området] där, de arbetar aktivt också. Det blir liksom en liten upptrappning. De försöker göra mycket själva och sen så bollar de med oss när de inte förmår och sen skickar de till oss när det är väldigt mycket och vi går vidare till Asylrättscentrum när vi inte klarar av. Så det är verkligen så där en stege också. Och det samarbetet är fantastiskt, de gör ett otroligt arbete i att kunna försöka hjälpa människor, vare sig det handlar om förlängningsfrågor eller om de är papperslösa. De är jättejätteduktiga verkligen.

Intervjuare: Får jag bara fråga, Katarina, nu låter det korkat här, men "enheter"?

Katarina: Ja, det är ... [Kommunen] har gjort särskilda råd- och stödenheter i vissa särskilt utsatta områden som ska kunna hjälpa. [Enheter] som inte är soc. på det sättet att de har inte någon journalanteckningar eller någonting, utan de bara är där för att stötta i samhällsetablering helt enkelt. Så att de finns där ute och de är med och hjälper i olika delar. (GI26)

I samtalet om samarbetspartners kommer Katarina, diakon, in på "Idéburet offentligt partnerskap" (IOP) som de har med kommunen och andra, inriktat på dem som är utanför allt.

Katarina: Vi arbetar också med Stadsmissionen mycket och också andra kyrkor. Alltså, vi har ett asylnätverk som är framför allt ekumeniskt, skulle jag vilja säga, även om det inte är något ... Det är inget krav på att man ska vara kopplad till någon kyrka men de mesta kommer därifrån. Och det har gått från att vara flera olika aktiva till att inte vara jättemånga just nu, alltså det växlar också i aktivitet så där, kan man säga. När det gäller samarbetet med Stadsmissionen så domkyrkopastoratet och stadsmissionen gått in i ett IOP tillsammans med kommunen för att möta gruppen som man på kommunen då kallar "utanför utanför", det vill säga bortom alla rättigheter helt enkelt ... Och det är lite speciellt IOP, för att vi vet inte riktigt vad kommunen [skratt] vill ha ut av det där egentligen. Men det är väldigt, väldigt bra för att kommunens jurister har arbetat ut ett avtal som gör att ... Kommunen ska inte kunna kräva in uppgifter från Stadsmissionen och kyrkan om människor, utan det är mer för att få en samhällsbild om hur det ser ut, eftersom man gärna då säger så här "men vi ser inte så mycket papperslöshet" eller vi ser inte människor som har problem, så därför så finns de nog inte och så där. Men här vill de på något vis få en kartläggning även om det inte blir utpekande, att här finns de. Så det är en god intention [...] Och Stadsmissionen har fått anställa en person för att arbeta med de här frågorna. [...] Det handlade då om de som inte har rättigheter, så det är då EU-medborgare och papperslösa som man tänker sig. Och mycket kommunens intention handlar också mycket kring människohandel. Så att där finns det ett väldigt nära samarbete med polisen och så att de ser att det där att skapa relation till människor och förtroende med människor möjliggör också att man får reda på saker som man kanske inte annars hade fått reda på. Så jag tror att det också är en faktor till att man tycker att det här är ett bra samarbete så att säga.

Intervjuare: Tycker du att det är ett bra samarbete?

Katarina: Ja, det tycker jag. Även om det är lite ... det är ett ganska luddigt samarbete. Så att vi får forma det ganska som vi vill, så då är det ju bra [skratt]. Och vi har en väldigt bra kontakt med de två socialsekreterare som är kopplade till IOP:et, som är kommunens representanter. Och det är väldigt tydligt att vi behöver inte säga allt till dem ens en gång och de i sin tur säger inte allt till politiken, alltså så där. Det är väldigt tydligt utstakat att det här samarbetet är inte för att röja människor. Det är väldigt, väldigt uttalat och det är väl bra. Så det är jag nöjd med och jag är nöjd med att det gör att frågorna lyfts till kommunen. För att annars är det lätt att man låtsas som att det inte finns problem. Och vår lilla enhet på två

personer arbetar väldigt också med relationsbyggande med ... också med det offentliga, med kommunen, att föra samtal med politiken om problemen och med att ligga på. Men i en dialog, inte alltid så aggressivt, alltså försöka få dem att förstå. (GI26)

Klicka här för förklaring om IOP

Katarina, diakon, om att det kan vara möjligt att samarbeta med gränspoliserna.

Katarina: Vi har också en ganska bra dialog, eller har haft i alla fall, det var längesen jag pratade med dem, med gränspoliserna till exempel. Det är också en sån som vi samverkar med och jag kan ringa och bolla med mycket och diskutera, "hur tänker ni kring det här, hur ser möjligheterna ut för människor som kommer från Irak, hur utvisningsbara är de nu för tiden, vad händer om ...? Tror ni att om ... kvinnor från..." Ja, något land, så där. Och hur mycket letar ni efter de här människorna? Jag hör ofta svaret att "vi har inte resurser att leta efter någon. Men däremot stöter vi på dem då kan vi inte blunda" [skratt] [...] Men också att vi när det faktiskt är så att vi i våra samtal med individer kommer fram till att ja, men nu finns det inte så mycket att göra längre och hur tänker du? Då kan man hålla på och prata om det hur länge som helst. Då kan vi också samverka när det gäller ett återvändande med polisen för att göra det till ett så bra återvändande som möjligt. [...] Hur man ska göra för att de ska kunna ... för att det ska bli ett tryggt återvändande så att man inte ska behöva känna sig rädd utan att man ska få känna polisen vid olika tillfällen och såna här saker. Så att vi har haft ganska mycket dialogfokuserat arbete, kan man säga, med både polis och med Migrationsverket. Mycket irriterat också många gånger men framför allt mycket dialoginriktat.

Intervjuare: Händer det att de kontaktar er också, alltså ringer gränspoliserna er också i sin tur och frågar saker?

Katarina: De har gjort faktiskt ... Nu var det jättelängesen. Där var det också en som bytte, fick en annan uppgift ... Han sökte sig ett annat jobb helt enkelt ... Men den polisen, han kunde verkligen ringa till oss och säga "vi har en person som nu ska tillbaka till det här landet, har ni några kontakter där, alltså genom ert nätverk, genom kyrkan, känner ni till någon kyrka där som skulle kunna vara med?" Alltså, så att de vill också så där du vet, att skapa dialog på det sättet ... "känner ni till någon som finns i det här landet som skulle kunna möta upp den här personen så att den inte bara lämnas på flygplatsen där?" till exempel. Och såna saker arbetade han väldigt aktivt med. Hans efterträdare har inte ringt tillbaka på det sättet men har varit väldigt trevlig och tillmötesgående när vi har ringt och så. Jag tyckte att det var väldigt fint, att som polis, att tänka att ja, men vårt ansvar kommer vara till flygplatsen, men vi ser att den här personen faktiskt kommer behöva ett stöd sen. Och om vi inte vet att det finns det stödet, finns det någon annan som vet om det finns det stödet och att man faktiskt ... det var ett fokus. Men som sagt, det var ett par år sen sen han arbetade, så ... (GI26)

I ett samtal mellan diakonerna Erica och Katarina om samarbete med gränspoliserna kommer skillnaderna mellan orter upp. De som har varit med om en razzia mot barnfamiljer klarar inte av att ha en relation med gränspoliserna. Samtidigt kan det finnas bra kommunikation med vissa poliser i andra sammanhang.

Erica: På något vis blev det något skifte där, [när gränspoliserna intensifierade sitt arbete med att söka efter familjerna]. Men i [nätverket] så åker man på besök och besöker gränspoliserna

en gång per termin eller någonting och där sitter [frivilligorganisationer] och alla möjliga är med i det, också kyrkan. Men ifrån [Storstad] så tror jag till slut att det blev så att det inte var någon kvar, utan man var bara med där från stiftets sida. Så där finns det då en ny kontakt med gränspolisens. [...] Men inte så att vi har haft något ... Men när det där hände så ringde jag faktiskt upp till [sakkunnig i kyrkan] och frågade "hur gör vi nu, vad ska jag göra?" och så sa han "nej, men det viktiga är faktiskt att du försöker skapa en kontakt med gränspolisens, för det är det enda du kan göra ... om du kan hitta några vägar runt." Men det lyckades vi aldrig med, dels på grund av dem men sen var vi så otroligt arga så att vi ville inte ... lyssnade inte på dem alls, vi bara skällde och krävde massa saker och det gick inte så bra. [...] Det är väldigt intressant, för att nu har en utav våra diakoner slutat och har valt att börja arbeta som polis igen och börjat på gränspolisens. Så nu har vi en tidigare kollega på gränspolisens, vilket är ganska spännande.

[...] Ja, han är polis i botten och sen så ville han byta, så han bytte från kyrkan [skratt] till polisens.

[...]

Katarina: Ja, det är väldigt spännande. Men jag tänker att just det här med dialogen, att vi är så ... Det är så skört med relation många gånger och det bygger så mycket på att man bygger upp någonting ... På samma sätt som jag måste arbeta väldigt mycket med förtroende i relation till individer som söker sig ... alltså för att de som har migrationsfrågor av olika slag, att det handlar väldigt mycket om förtroendebasis, och så är det också i relation till exempelvis gränspolisens. Alltså, så där att man måste bygga relation, man måste bygga förtroende, så där att det handlar inte bara om att motarbeta er som gränspolis, utan det här handlar om vad kan vi göra som är bra för alla i det här sammanhanget, så. Och jag vet att det ... ja, om det var förra hösten, tror jag det var, som jag hade ett ärende där gränspolisens var då involverat i ... Vi hade ett samtal, ett väldigt bra samtal om hur vi skulle kunna tänka. För där handlade det om praktiskt verkställighetshinder och om hur verkliga de faktiskt var. Alltså individen sa så här "men det går inte att skicka mig över huvud taget någonstans" och då var jag så här "ja, men hur mycket kan man använda sig av det för att [anmäla att det finns] verkställighetshinder". Och då kunde jag ringa och diskutera med polisens, alltså så där, "om en person som är i den här situationen, hur svårt är det egentligen att..." så där, bara för att veta. Och vilket var jättebra, för att de problematiserade. Ja, men i vilka fall är det svårt och vilka fall är det enkelt och vad gör de för att få det enkelt och så vidare. Och då ville den här personen verkligen att vi skulle konkretisera det hela till hennes ärende. Och då så sa de så här "ja, men då får du prata med gränspolisens i en annan del av Sverige och föra en dialog med dem". Och då ringde jag upp där och blev bemött på ett helt annat sätt, alltså den polisens. Och det kan ju vara den individen eller det vet jag inte men den polisens var inte ett dugg intresserad av att prata med mig. [...] Så det var så väldigt tydligt att det märktes att i det första fallet så hade jag en bra kontakt in, vi hade en ömsesidig respekt för vad vi höll på med och varför vi gör det ... så där. Jag kan ju kritisera dem men utifrån att jag förstår vad deras uppdrag är, alltså så där vad är ni satta att göra i det här och få fram en dialog. Men när inte den grundförutsättningen finns så blir det bara ett ganska snabbt avslut i samtalet. Så att det är någonting som man hela tiden behöver arbeta på, alltså att det är en färskvara helt enkelt. [...]

Erica: Vi har ju väldigt mycket samarbete med polisens men inte gränspolisens liksom. Alltså, min kollega, han sitter med i [lokal samverkansgrupp mellan myndigheter och civilsamhället] och det händer ibland att det är också lokalt här då, när det har hänt någonting så kan polisens ringa och fråga om inte vi kan vara bara på plats för att lyssna på folk när det har varit

någon skjutning som har slutat i dödsfall, så. Så på det viset har vi ett gott samarbete. Det har även varit så att polisen har kommit hit och när det har varit någon person som precis kommit ut från fängelset och de behöver ha ett samtalsrum på en väldigt neutral plats, så har de kommit hit och så där. Så att det finns ett gott samarbete på andra delar utav den polisiära verksamheten, men just gränspolisen har vi inte ... Och det ... ja. (G126)

Särskilda utmaningar

Resonemanget nedan började med att tolken Khalid berättade om att uppdragsgivare inte alltid förstår vad det innebär att arbeta med tolk och att de skulle behöva utbildning. Därefter kom han in på den speciella utmaningen i att personer från ett konfliktområde kan vara rädd för att tala öppet inför den som talar samma språk och skulle kunna tillhöra en annan grupp.

Khalid: Jag tror att vi missar oerhört mycket [i asylutredningarna], och kanske en del som inte kommer fram på grund av att den nyanlända kanske inte vågar riktigt säga det den vill, på grund av att den här tolken som sitter här vet man inte vad den har att förhålla sig till. Vad händer om jag bryter min tystnadsplikt? Vad händer om jag går ut därifrån och ringer Mohammed och säger "Ja, men vet du vad, Khalid, han hade det och det och det, och sen gick han dit". Vad händer då med mig? Eller att jag går till [landsförening], eller liknande och börjar prata om folk, vad skulle hända? Den här kunskapen är jättejätte viktig, för att jag har personer som är traumatiserade, vi har personer som har varit med om krig, om våld, våld i nära relation. De måste få chansen och möjligheten att kunna öppna upp sitt hjärta och berätta det de känner, utan att tänka på att tolken inte ska förmedla det, eller "kommer tolken förmedla det?" Det tycker jag är en grundsten, det är nästan en rättighet de borde få, höll jag på att säga, att kunna förstå det här på något sätt.

Intervjuare: [...] Gör du som tolk något särskilt för att, så att säga, klargöra situationen, och att du inte går vidare med information? [...]

Khalid: Alltså, min roll i tolkade uppdrag ... när jag kliver in genom den här dörren, jag presenterar mig tydligt. Och sen gör jag min presentation på svenska. Då har jag egentligen presenterat mig och vad jag ska förhålla mig till. Det jag har lärt mig genom åren i alla fall, det är lite så jag jobbar just nu, det är att ... jag är alltid i tid så klart till mina uppdrag. Men det jag har lärt mig genom flyktingströmmen, och genom de här tolkuppdragen, att ju tidigare du kommer till ett uppdrag och träffar klienten, eller den som är i behov av en tolk alltså, och den börjar prata med dig ute i väntrummet eller i salen, och kanske frågar "Ja, är det du som är tolken?", vilket är ganska normalt. Alltså, det förstår jag, det kanske jag också hade frågat. "Ja", säger man. [...] Och då kanske man frågar "Jaha, okej, var kommer du ifrån?" Det blir följdfrågan. Och alltså i svenska öron så betyder det inte så mycket. Om jag skulle fråga någon av er "Ja, är du från Sverige?" "Ja". "Varifrån?" "Dalarna". Det säger ingenting. Det säger liksom inte vilken politisk inriktning du har, eller vilken religion du har, eller vilken etnicitet du har, etcetera. Men om du frågar ... Om den här individen frågar mig och jag säger "från [land]", så blir per automatik en följdfråga "Okej, varifrån i [det landet] kommer du?" Och säger jag då varifrån jag är ursprungligen, så till 90 % kan den tänka att "Aha, den här tolken kanske är från det området, då kanske den är med eller mot [presidenten]", exempelvis. Den kanske har den eller den religionen. Och då kanske den individen har en helt annan politisk inriktning eller en annan religion. Och då tänker den här kanske att "Oj, den

här tolken, kommer den verkligen berätta min historia?" Den här individen från [ett visst land], den kanske har varit flykting i ett annat land och bemötts illa av myndigheter eller av individer, vad vet jag. Och då kanske den tänker "Okej, tolken är från ...", exempelvis, "kommer den tolka allting? Om jag säger att de är dumma eller idioter, ursäkt uttrycket, men kommer tolken tolka det?" Ja, jag måste göra det, men det vet ju inte individen om, att jag ska göra det. Så därför har jag börjat försöka undvika väntrum, salar. Alltså, jag är på plats, men jag försöker undvika det, och det gör jag enbart för att den här personen inte ska fråga de här frågorna, och ändå kunna tala ut. Det är viktigt alltså både när det är asylprocessen, när det är kanske på traumamottagningar, eller psykiatrin, eller vården eller socialtjänsten, så är det jättejätte viktigt att man verkligen får chansen att säga det man känner och tycker utan att ha i åtanke att "Kommer den här tolken förmedla mitt budskap eller inte?" (GI27)

Khalid, tolk, berättar om hur han under tolkningarna så ofta märker att den asylsökande inte förstår innebörden i det som sägs, eller de anvisningar som ges. Men tolken har inte rätt att lägga sig i...

Khalid: när man går igenom sen och fått beslutet och ska överklaga till migrationsdomstolen, där skulle jag nog vilja att man ändå förklarar för den som är i behov av tolk, vad är migrationsdomstolen? Migrationsverket och migrationsdomstolen, är det samma? Det är det första man reagerar ... eller reflekterar, vem ska vi överklaga till egentligen? Det är migration, migration. Och där blir det ett missförstånd. "Okej, varför ska vi dit? Jag har ändå fått avslag. Jag menar, det väl väl samma myndighet?" Fast det inte är det. Så att där blir det oftast missförstånd, att ... där tror jag att man behöver vara tydlig och säga "alltså Migrationsverket är en myndighet i sig, men migrationsdomstolen samarbetar inte, utan här kommer det faktiskt dit ombud, och sen kommer det en person från Migrationsverket och ni får föra er talan, eller pratas vid. Och sen kommer det en dom från migrationsdomstolen". Där brukar det oftast bli missförstånd för asylsökande, alltså jag går till Migrationsverket, sen går jag till migrationsdomstolen, och sen den högsta migrationsdomstolen och så vidare. Man tror ändå att man håller på inom samma verk, eller samma myndighet. Sen finns det massor med andra missförstånd, men där är det mer hos socialtjänsten och så, som kanske inte relaterar till asylprocessen i sig då, men det förekommer en hel del, det gör det.

Intervjuare: Kan du nämna något?

Khalid: Ja. Gud, ja. Alltså, har du fått asyl till exempel i Sverige och så ska du få information, och sen innan din etableringsersättningen ska klicka i gång, så har du en period där du kan ansöka om försörjningsstöd. Och då går man igenom de här riktlinjerna och rättigheter och skyldigheter. Och där brukar jag alltid tänka på att man har en blankett, och så ställer man frågor till en person som precis har fått uppehållstillstånd. Har du A-kassa, har du Alfakassa, har du fonder, har du aktier, har du ... och då tänker jag, vad är A-kassa? Snälla. Vad är Alfakassa? Jag tolkar det, men vet den här jag möter vad det är? Det blir ... inombords så brinner man nästan och tänker "men gud, alltså tänk på vad är det för ..." Jag tror att man behöver tänka lite utanför boxen. Varje samtal är inte det andra likt. Varje person är inte den andra lik. Som lite Mohammed var inne på, alltså att ... okej, vi talar det här språket, så här gör vi, det är de här riktlinjerna, jag köper det. Men vad är A-kassa för Khalid, som precis har fått uppehållstillstånd? Vad är Alfakassa? Vad är fond? Vad är aktier? Vad är ... etcetera, etcetera. Det här är viktigt att ha med sig.

Det man får till sig, eller jag får till mig efter de här tolkade samtalen då, till exempel hos socialtjänsten, det är att ... borde jag ha A-kassa? Alltså, efter självaste tolkuppdraget, när

man har lämnat det och så kanske man frågar tolken "vad är det för någonting? Ska jag ha det?" Alltså, man vet inte vad man ska svara. Ska jag svara ja eller nej? Det finns en hel del. (G127)

Jana, diakon, svarar på frågan vad kärnan i diakonin är och hamnar i rollen som vägvisare för de mest utsatta. Emilia, också diakon, fyller i med den särskilda utmaningen när personen inte har något eget nätverk.

Jana: Jag satt i går och i förrgår med några som har ett projekt. Eller det är egentligen en försöksgrupp om social innovation. Vi har också ett socialt företag som drivs av några, som jag har fått tagit med mig i mitt arbete att handleda människor så att de kan komma ut i arbete, de som står längst ner i rang och det är verkligen ... Jag säger att det är EU-migranterna. Sitter man och tigger så har man otroligt lite värde i samhället. Och då pratade vi om det här, om diakonins kärna. Jag kan säga om det arbetet som egentligen både jag och Emilia gör, det är verkligen att ... När vi vigs så säger vi att vi ska stå bakom den mest utsatta i samhället och det tycker jag att det syns, vi gör det. Och att inte ha ordet hjälpa, utan att vi är båda där som vägvisare, stötta och att det blir ett nav i att vi samverkar så mycket med andra aktörer i samhället och att det är A och O att vara i samverkan med andra. För eftersom inte vi är en myndighet så kan vi gå in i så många andra bitar som inte en myndighet kan göra, för där är man så smal på "det är det här vi kan göra, men det där som är på andra sidan väggen, på socialtjänsten till exempel, det kan inte vi nå". Men vi kan göra det. Och det tänker jag att det blir att vi blir ett nav i samhället för den som är mest utsatt i samhället. Och att inte vara där för att hjälpa, utan vara navet för att kunna stärka en människa att få egenmakt.

Emilia: Jag tänker att det är viktigt när du säger nätverka eller samverka. För mig är det så tydligt av många av de människor vi möter att det som saknas i jämförelse med andra människor som har vuxit upp i Sverige, som är födda i Sverige i en svensk familj och en svensk släkt och ett sammanhang, det är att det finns så starka nätverk runt de här människorna (de som är uppvuxna i Sverige). Även om de i sig kanske saknar mycket så finns det nätverk och det är så otroligt viktigt. Jag tänker alla de ensamkommande vi möter som inte ens kommer hit med en familj, de ska ju själva bygga upp sina nätverk och det är någonting som tar sån tid. Och det behövs hjälp i det. Och jag tänker att där är vi mycket, tycker jag. Det här med att hjälpa till att knyta de här trådarna där människor hittar en plats i ett större sammanhang, alltså att få vara en del i någonting större, tycker jag är jätteviktigt. För jag tänker nu, dessa ungdomar vi möter som ska hitta ett jobb inom sex månader. Alltså hur gör man det utan nätverk? Det är helt galet. Mina barn kommer säkert få sina första jobb genom sina föräldrar eller farföräldrar som känner någon som känner någon och som kan gå i god. Och samma sak det här med att hitta bostad. När man inte har de här kontakterna, allting blir så mycket svårare. Så jag tänker att samverkan och nätverkande och att kunna vara behjälplig i det, tänker jag är [viktigt]. (G28)

Inga, hälsoinformatör, tar upp dilemmat i att hjälpa lagom mycket

Inga: Men vi får också omvänt lite grann, att om vi börjar hjälpa till så ska vi hjälpa till med allt [skratt]. Då ska vi ringa ... Hjälptill självhjälp jobbar vi mycket med också. [...] Det kan vara ... "kan du ringa den mottagningen för mig?" och "kan du ...?" Man har hjälpt till någon

gång när det har blivit ett missförstånd, och sen ringer de oss varje gång de ska till doktorn eller så och vill att vi ska hjälpa till och ringa och boka eller ringa och fråga vad doktorn sa eller ringa och ... så där. Och det gör vi ibland, men ibland säger vi "nej, men om du ringer här, om du tittar här så kan du kolla det själv" ... (GI31)

Varför säger du att rasism är något vi arbetar aktivt med i skolan när de skriker svartskalle efter mig på busshållplatsen?

Petter, lärare, svarar på om det finns några frågor som han tycker är särskilt svåra, utifrån hans position som lärare, i relation till de här ungdomarna. Det hamnar i diskrepansen mellan de regler och värderingar han ska lära ut och de som ungdomarna möter i verkligheten.

Petter: I läroplanen i svenska står det att vi ska prata om mänskliga rättigheter och vad ett rättssäkerhetssamhälle innebär. Och så har vi en [uppfattning] från hur MV beslutar utifrån sin egen lagstiftning. Och när vi går igenom Sveriges grundlag och ser att det här funkar ju inte. [...] "Varför står du och säger det här när det inte är så i praktiken?"
[...]

Petter: [citerar ungdomar]. "Min socialtant säger såhär". Men det stämmer ju inte enligt ... "Nä men det är vad hon säger." "Varför lär du ut det här när myndigheterna fattar såna här beslut?" "Varför säger du att rasism är något vi arbetar aktivt med i skolan när de skriker svartskalle efter mig på busshållplatsen." Såna frågor....

Intervjuare: [...] Men vad händer med dig då? När du får sådana frågor? Hur försöker du hantera det?

Petter: Hade du frågat mig det 2006, 2007 eller 2008 när de skulle köra ut alla irakier som kom då så var jag så illa berörd att jag inte riktigt kunde svara på de frågorna. Men hade du frågat mig idag så hade jag svarat: "Ja så kan det va. Men meningen är att det ska vara på det här viset, och det bevisar att du har rätt i sak, och därför ska du kämpa för din rättvisa." Alltså man vänder det till eleven och säger: "Ja, du har rätt i sak. Det här är din rättighet och det är din sak att kämpa för det. Och jag kan visa dig vägen, hjälpa dig dit." Så att man vänder det till något positivt. Samtidigt så vet man att hälften i klassrummet har redan fått uppehållstillstånd, PUT eller TUT. Och så är det någon som sitter där och är papperslös. Så situationen är inte helt lätt. (GI2)

Lärarna Petters och Lenas svar på om det finns några frågor som de tycker är särskilt svåra, utifrån deras position som lärare, i relation till de här ungdomarna.

Lena: Jag tycker såklart att det är svårt när man inte känner att man räcker till liksom. Dels som lärare men också som medmänniska. När eleven kanske inte ser hopp längre, för att eleven har tre avslag, ett allvarligt hot i hemlandet och står vid vägs ände på nåt sätt. Då är det såklart svårt. Det är också många som behöver hjälp med boende till exempel. Det är inte så lätt att lova, eller att fixa. Det är kanske det jag tycker är svårast.

Intervjuare: Vad skulle underlätta tycker du? Vad finns det för möjliga förändringspotentialer kring dig? Om man förutsätter att asyltagstiftningen inte ändras över en natt?

Lena: Om det hade funnits någon sorts skydds nät. Det kan vara ett akutboende, att Svenska kyrkan hade tagit emot hemlösa. Om det fanns någonting som man kunde hänvisa till i akuta fall. Det finns inte det. Nu letar vi till privatpersoner, om de kan sova på någons soffa en natt. Det är inte hållbart i längden. Hade det funnits en större organisation, eller kommunen, som backade upp så hade det verkligen underlättat.

Intervjuare: Är det här någonting, som du har känt dig liksom lämnad med, eller har du haft kollegor som du ändå kan bolla det här med? [...]

Lena: Kollegor har jag ju. Men även om vi är några stycken så kan vi inte hjälpa alla så mycket som vi skulle önska. Vi har ett nätverk utanför men kan ändå inte hjälpa alla. Bostadslösheten i [Mellanstad] är också ett problem.
[...]

Petter : Ja, det som är mest känslomässigt svårt är när glöden släcks i deras ögon. När de ger upp. När livsglädjen slutar fungera. När man får köra dem till stationen och säga: Lycka till i Frankrike eller så.

Intervjuare: När ungdomar gett sig iväg?

Petter: Ja, eller de som har gett sig iväg har ändå någon typ av livskraft. Men när de blir helt passiva. Nästa får sån här uppgivenhets...det är när ögonen slocknar. Jag ger upp, jag orkar inte då.

Intervjuare: Kommer de till skolan då, Petter? Eller är det att ni måste ha kontakt på telefon och försöka motivera dem?

Petter: Man ser ju att det slocknar nånstans. När eleven börjar bli borta så försöker man ha kontakt. Funkar inte det så skickar jag väl dit någon elevassistent. Funkar inte det så åker jag väl dit själv. Är de över 18 år så funkar ju det. Är de under så behöver jag väl ta kontakt med god man eller sådär. Men det värsta är när livsglädjen slocknar. Det är väldigt lång tid att kämpa i fyra, fem år och så det sista...nä, du får bo på gatan. (G12)

Matilda, familjevårdsinspektör, och Sam, socialsekreterare, diskuterar situationen där någon av de mest utsatta får utvisningsbeslut. De beskriver ett tydligt dilemma med ett omöjligt krav från cheferna att göra det bästa av utvisningen. Men Pia, också familjevårdsinspektör, är inte med om beskrivningen. Hon opponerar sig mot att det skulle finnas ett sådant krav uppifrån, i varje fall har det inte ställts på henne.

Matilda: Jag tänker att den mest utsatta gruppen som jag träffar eller har träffat är de som har fått utvisningsbeslut, att det är jättesvårt att jobba med de ungdomarna som man vet kommer bli utvisade eller som riskerar att bli det och de själva blir jättedepimerade och familjehemmen mår jättedåligt och ... Ja, jag tycker att det har varit svårast att jobba med. Och min roll blir jätteklar i de ärendena. Då ska jag vara någon som ger hopp om att så här "du kan visst få det bra trots det landet du har flytt ifrån". Eller så här, det är det som är tanken att det ska vara min roll, men det känns bara jättekonstigt.

Intervjuare: Var kommer den tanken ifrån?

Matilda: När man drar ärenden eller när man har dragit ärenden till cheferna så har det varit "du ska inte tänka att det är hopplöst. Du ska dit och förmedla det här att planera för en hemkomst. Hjälpa dem att inte tänka att det är..."

Intervjuare: Du ska hjälpa dem att utvisas eller återvända?

Matilda: Ja, eller att acceptera det beslutet på något sätt. Ja.

Intervjuare: Och hur hanterar du det? Hur gör du så att säga?

Matilda: Nej, men jag kan inte göra ... Jag kan inte vara käck och bara "det här kommer ordna sig". Jag tycker det är falskt. Så då är jag mer att jag försöker lyssna och bara ta in vad ungdomen säger och familjehemmet. Jag blir bara någon slags ventil i samtalet, att försöka bara lyssna och försöka hjälpa så gott det går. Ja. Men inte ... Jag tror jag aldrig varit så här "jo, men det kommer ordna sig". Nej, det går liksom inte.

Intervjuare: Skulle du säga, att du är en del av återvändandeprocessen?

Matilda: Ja, jag tror att tanken är det och det känns jättekonstigt. Jag upplever det att min roll ska vara någon slags buffert i det här och att hjälpa familjehemmet och barnet acceptera det här beslutet, att förmjuka de här värdena på det här språk ... Alltså det som händer, det här våldet mot ett barn, att man ska helt plötsligt använda ett annat språk för det i stället för att låta dem känna det de känner. Jag upplever att det har funnits en sådan tanke bakom det från myndigheternas håll.

Intervjuare: Är det fler tror du, eller vet du, som upplever det på det här sättet?

Matilda: Ja, absolut. Och det blir jättetydligt i handledning eller i gemensamma ärendedragningar, när man tar upp det eller när kollegorna tar upp det att det finns inget svar, för att svaret är inte ... Det kan inte vara att vi ska vara buffert. Det är inte det rätta, men det är det som kommer upp. När man försöker vara lösningsfokuserad så är det som att ... Ja, man orkar inte gå in i den här jobbiga känslan.

Intervjuare: Och vem tänker du att ni blir buffert till?

Matilda: Migrationsverket.

[...]

Sam: Ja, jag håller med Matilda faktiskt. [...] Det blir jättesvårt att motivera de ungdomarna samtidigt att jobba med familjehemmet. Det kan vara ett familjehem som är jätteengagerad i ungdomarnas mående och utveckling, men på grund av osäkerhet om när utvisning ska ske, då börjar de [gå bakåt i] saker och kan inte fortsätta jobba på samma sätt som de gjorde förut, innan [de fick] utvisningsbeslut förmedlat.

[...] Det kan vara gällande skola eller kontakt med bup till exempel. Det kan såklart visa sig att ungdomarna mår jättedåligt, men på grund av att familjerna inte vet vart nästa steg ska bli, då vågar de inte kanske skriva in ungdomarna på bup till exempel. Eller om de gör så, då det blir ... "Ja, nej men, det kommer ta ett tag innan [barnet kan] komma in och vi ..." Det är så mycket osäkerhet kring den ungdomen som ska utvisas. Det är ju självklart att folk kring den ungdomen tappar hoppet på ett sätt. Och då saker blir lite annorlunda tänker jag. Alltså ungdomarna börjar tappa motivation att gå i skolan eller gå på fritidsaktiviteter.

Intervjuare: Vad är det ni ska motivera ungdomarna till som blir svårt att göra?

Sam: Det är såklart att vi som socialsekreterarna eller familjevårdsinspektör, det är jätteviktigt för oss att motivera våra ungdomar att våga lära sig saker i samhället och att kunna komma in, gå i skolan, vara engagerad i fritidsaktiviteter. Alltså att utvecklas. Men det blir jättesvårt att motivera en ungdom som redan har ett utvisningsbeslut. Du kan gå i skolan och lära sig språket. Då frågar de "varför ska jag lära mig språket?" Ja, det blir jättesvårt.

Intervjuare: Men de här sakerna som nu du, Matilda och Sam, har beskrivit, är det saker som ni diskuterar i ert team?

Matilda: Jo, men jag tror att man diskuterar det när det blir för jobbigt på något sätt. Men sen så blir det till slut norm och då är det mycket ensamarbete eller man tänker sig att ... Man kan inte dra det varje gång, för det händer saker i andra ärenden och folk ... Det finns inte tid att kunna dra det varje gång, så det blir som någon slags konstig acceptans inom en och normalisering av det. Och då är det bara jobba på typ. Man stänger av lite, tror jag, till slut.

[...]

Pia: Nej, jag satt och tänkte på att jag har aldrig fått i uppdrag från någon chef att jag måste motivera någon att "det här kommer gå jättebra" så. Om någon har fått utvisning. Nej, det har jag inte.

Intervjuare: Men känner du igen någonting av den här svårigheten som uppstår?

Pia: Nej, men jag har också varit handläggare för barn som har fått utvisningsbeslut, men jag känner inte ... Jag har inte fått i uppdrag från mina chefer då att jag ska vara så här, uppmuntra att det här kommer gå bra. Men sen är det klart att det är jättesvårt. Nej, men det är väl svårt att möta människor över huvud taget som får utvisningsbeslut eller som får beslut som går dem emot såklart. Och det här att stå ut själv med att man har ett begränsat handlingsutrymme, men försöka göra så gott man kan.

Intervjuare: Men kan du känna igen det här med att socialtjänsten förväntas fungera som en buffert?

Pia: Nej, det var just ... Nej, det har inte jag. Jag har inte fått det uppdraget att "nu måste du hjälpa till". Nej. (GI29)

Efter en fråga om vad slags problem diakonerna Jana och Emilia möter i den juridiska rådgivningen som de har tillsammans med Asylrättscentrum, så kommer Jana in på sin roll vid återvändarsamtal.

Jana: När vi hade en annan tid när vi träffades mer fysiskt så åkte man till [stad], till Migrationsverket där, som ska verkställa utvisningen. Vi var där också [vid återvändandesamtalet]. Och då kan jag väl känna att mitt hjärta för att hjälpa var [något annat] än det här ... Samtidigt så var det också som Emilia säger att [den sökande] har inget nätverk och man får förtroende för någon. Ett sånt förtroendekapital, det kände jag att det vinner jag på i längden om jag finns med ända längst bort än att släppa. Ska jag säga "nu är det till Migrationsverket du får åka. Du har fått en kallelse" ... Det bollade vi mycket med och jag tyckte det var jättesvårt det här med [att råda den asylsökande]: Ska du vara medgörlig eller ska du säga "nej, jag vill inte ställa upp på det här"? Och då kapar de allt.

[...]

Om jag säger "nej, jag är inte medgörlig, jag vill inte" [gör en kapande rörelse med handen] eller ... En person som vi hade med oss dit, han var på väg in att lämna in ett verkställighetshinder för han har konverterat. Men jag sa "det är ingen information som du behöver säga nu på det här mötet, utan du kan vara medgörlig". Men då vill man inte heller säga "det förlänger din tid". Men samtidigt så här "det gör dig lite ... det gör det lättare för du blir inte utstängd direkt, att du får fortsätta med ersättningen" och så där. Men just det där att vad är det vi råder till och ska vi råda? Det bollade vi jättemycket då när vi hade en jurist, det där med plan B ... Ilskan då när vi kommer tillbaka [till] han som satt där på Migrationsverket. "Du var ju medgörlig och nu helt plötsligt så säger du att du inte vill återvända". Och han bara "ja, men vad tror du? Tror du jag ... Det är väl klart att jag vill vara medgörlig, men jag vill inte återvända för att det kan jag inte". [...] För han har en bakgrund där ... Många av de här ungdomarna, de har varit med om saker som vi inte kan förstå. Och just det där att kunna då sitta [och ge] den här hjälpen då, att "ta dig till ambassaden i Stockholm där du ..." Han skulle få biljetten och tillfälliga passet då för att utvisas. Allt det där hade gått. Men sen så gick VUT:en och han har fått en ny prövning, så allting har gått tillbaka igen då tills ... man vet inte ... Men just den där obehagliga känslan att sitta inne på det där rummet och känna att vi ljuger inte, men vi håller oss till den sanningen som är bra för tillfället nu. Jag vet inte hur jag ska säga.

Intervjuare: [...] Det är utifrån de parametrarna som ni kan stödja. Om det är så att de gör det så snävt så måste man förhålla sig till det där snäva. Och det är i sig egentligen ingen lögn, utan det är bara så som det är på något vis. Men är det det du tycker att det bär dig emot?

Jana: Nej, inte bär emot. Men att fortsätta finnas där som ett stöd fast man vet att det blir svajigt. Och sitta också som ett stöd för den person som säger "nej, men jag går inte med på det här" och då vet man att inom en vecka här så stängs allting ner och du blir papperslös. (GI28)

Annie och Tora, jurister, svarar på frågan om det finns särskilt svåra grupper, grupper som ställer stora krav på juristers insatser. Hon förklarar hur stor arbetsinsats det behövs om en person som fått slutligt avslag ska ansöka om en ny prövning på grund av en ny omständighet (Ansöka om uppehållstillstånd på grund av verkställighetshinder, kallas VUT).

Annie: Jamen till exempel att som vi, många gånger, vad gäller till exempel sexuell läggning, eller religion [måste] göra i princip en hel utredning själv innan den ska ges in, och att utredningen [ska innehålla] skyddsbehov, trauma och så vidare. Så det kan jag tycka, att det är väldigt svårt att, även om jag vet nu vad som är viktigt att ta upp så [kan det ändå komma] "men du har inte berättat om det här och det här!" Det fick jag avslag på! Vi fick avslag på att han liksom inte hade berättat hur han skulle manifesteras sin tro i hemlandet. [...] Då känner man ju ett väldigt ansvar så där, gud var det jag som missat att vi skulle ta med det? Så man har ju ett väldigt ansvar att ta med det som är relevant och det är ju inte alltid så himla lätt att tänka på allt under den här knappa tiden.

[...]

Tora: Det är ju egentligen så här att om vi tar på oss att göra en VUT, då gör vi egentligen det mer eller mindre pro bono. Den ersättning vi får, den stämmer ju inte för fem öre med den [arbetstid] vi lägger ner. Och tyvärr blir det ju så att vi skulle kanske vilja lägga ner tio gånger mer egentligen, men utrymmet finns inte för ingen kan betala för det och bono måste ju fördelas till andra ärenden och så vidare vilket gör att VUT-arna kanske skulle kunna bli ännu mer perfekta. Samtidigt hamnar vi till sist där att [...] vi ska utreda utan att heller, vad ska man säga, missa förtroendet hos klienten, i och med att vi är ju egentligen inte den utredande myndigheten. Egentligen är ju tanken med en verkställighetsansökan att vi ska uppmärksamma Migrationsverket på att det finns nåt nytt men vi ska egentligen inte utreda den omständigheten utan vi ska ju bara liksom uppmärksamma. Det är ju dom som sen ska utreda. Men vi har hamnat i ett läge där vi ska då utreda det hela och dessutom argumentera för det hela, så som om vi skrev ett beslut på det hela ... (GI12)

Tora, jurist, svarar på frågan om hur hon gör om hon upptäcker att en person är särskilt utsatt, svårt traumatiserad eller på annat sätt kräver en stor arbetsinsats. Frågan uppstod efter ett samtal om verkställighetshindersärenden som särskilt krävande.

Tora: Nej men jag tror att om man är väldigt intresserad av de här frågorna så ser man till att ha lite utbildning i hur man bemöter människor som har varit med om traumatiska upplevelser eller som har diagnoser och så vidare. Men det är ju upp till varje person! Alltså upp till varje advokat. För min del till exempel så har ju, vid diagnoser, - jag har diagnoser i familjen, och det betyder att jag har gått massa utbildningar gällande massa diagnoser, Och

känner ju att jag känner mig väldigt trygg i liksom att bemöta personer som har ett annat sätt att formulera sig kanske. - Å andra sidan så är det ju så att det blir ju brister i vad man får veta och på vilket sätt man får veta det, men som sagt, det är ju så otroligt ... Vi har ju ingen att vända oss till utöver det personliga som man liksom tar reda på. ... Så att jag vet inte om det var det du efterfrågade, men det är liksom, det finns ingen ... (GI12)

Tora och Annie, jurister, kommer in på vikten av att unga/nya biträden får tid/stöd för att lära sig göra ett bra jobb. Det börjar i en diskussion om verkställighetshinder, det vill säga proceduren att få en ny prövning på grund av nya skäl.

Tora: Och det hjälper ju inte att de är döpta och tjo faderittan lambo utan det är nästan så att man måste styrka allt redan i VUT-en, alltså det är helt galet [vilken nivå] man sätter. [...] Alltså, verkställighetshinder är svårt, ja, men det finns så många delar i själva asylprocessen som man måste ha koll på, som man måste förstå, och jag tror att det finns alldeles för många som tycker att jamen, utlänningslagen är inte särskilt lång och egentligen [är det inte så] mycket att kunna - men man förstår inte! Jag tänker på mina biträdande också, väldigt intresserade av det här, jag menar det är ju deras intresse som vi anställer för, men när dom har ett ärende till mig då, och då kan jag säga "jaha, har du frågat det här och det här eller har du tänkt på..." Och då är det ju så här att "nej gud, nej det måste jag ju också kolla upp". Och det beror ju inte på ett ointresse från deras sida utan att de inte har den kunskapen. Och då har ju dom lärt sig det när de har pratat med mig och sen har dom det nästa gång de får ett sånt ärende. Och då tänker jag på alla andra som sitter där och inte har nåt stöttning över huvud taget av sina advokater och hur ska dom nånsin lära sig de här sakerna? Alltså det är så otroligt mycket du måste kunna inte bara gällande de här tre paragraferna, utan du måste kunna Europadomstolsavgöranden, du måste kunna migrationsöverdomstolspraxis, du måste kunna kultur, du måste kunna alla olika länder och traditioner och vad de har för betydelse och så vidare. Jag brukar föreläsa på universitetet, en migrationsrättskurs, och då får jag föreläsa innan dom ska skriva en inlägga som dom då ska göra, vilket jag tycker är jättebra, lite mer så där handfast, de får göra saker liksom. Och då säger jag alltid: ni får maila mig. Och då får jag såna där frågor då: Jamen jag hittar ingen, eller det finns ingen flyktinggrund och det här och det här. Och sen så tittar jag på det där. Alltså, ser bara lite grann. Och så säger jag så här, jaha men för oftast är det ju så här att [...] du kan knyta det på nåt sätt till en flyktinggrund. Det behöver ju inte vara just skälen dom har anfört. Det kan ju vara till exempel att personen ifråga kommer från Somalia och blivit utsatt av sin klan. Så att personen ifråga har haft ett specifikt problem med nån. Ta till exempel afghaner, det är lätt att till exempel personen kommer och säger: ja men jag har haft det [problemet innan] jag flydde. Men de kanske också är hazarer och då visar det sig att ställer man frågor om det, så har dom varit diskriminerade och så vidare. Och visst, de kanske inte får uppehållstillstånd på det men man kan argumentera kring det. Och den här marktvisten och andra såna där saker. [...]

Annie: Dels att det är komplext men också att man [behöver] en känsla för vad som är tillräckligt och vad som är ett nytt skäl. (GI12)

Att använda konventioner

Sten, jurist, om att Europadomstolen inte tar upp så många fall till prövning vilket ställer högre krav på juristerna att ändå använda Europakonventionens skrivningar och de befintliga domarna i sin argumentation.

Sten: Men jag tycker det är nånting också att fundera på, vad som händer i Europadomstolen, därför det är ju nånting som sen verket och migrationsdomstolarna försvarar sig emot, så man måste börja fundera på vad som händer där. Men det är också att deras rättstillämpning ... de minskar antalet fall som dom tar upp till prövning. De tar inte upp alla, som ändå har brister i mänskliga rättigheterna. Och då kanske man måste börja fundera på hur man tydliggör i svensk praxis ... skapar tydligare argumentation kring de här artiklarna i konventionerna. (GI17)

Landvinningar och bästa stöd

Viss vård har man verkligen rätt till. Och det är inte alla riktigt medvetna om, men jag tycker att den medvetenheten har ökat.

Inga, hälsoinformatör, svarar på en fråga om förändringar och lyfter fram lagändringen 2013 som var ett steg framåt då papperslösa fick rätt till viss vård.

Inga: Vårt område har varit lite tillgång till sjukvård och så där, hur man blir bemött inom vården. Det har det handlat om. Och det handlar det väldigt mycket om när vi är ute, att man tycker att man inte får den hjälp man behöver när man söker sjukvård och är asylsökande. Där har det faktiskt ganska länge i Sverige varit så att är man asylsökande så [får man höra] "nej, men det kan du inte få för du är asylsökande". Och då har det ändå kommit lagar och bestämmelse, att viss vård har man verkligen rätt till. Och det är inte alla riktigt medvetna om, men jag tycker att den medvetenheten har ökat. När jag blev sur förr [...] så kunde jag inte hävda någonting, men nu kan jag ringa och säga "jo, men så här och så här är det, så ni måste faktiskt ta emot den här personen". Det har förändrats, att det finns lite mer. Även om de är snåla, tycker jag, så finns det ändå bestämmelser som man kan luta sig mot och säga "jo, men den här personen har rätt till att få hjälp". För innan kunde det vara så att det var någon i kassan som sa att "nej, men ... jaha, är du asylsökande? Nej, men då kan du inte få hjälp här". Och det tycker jag har blivit bättre. (GI31)

Angelica, psykolog, reflekterar över fördelen att vara på en arbetsplats där hon är fri att ha patienten i fokus och prioritera utifrån den medicinska etiken och andra relevanta rättesnören. Det gör inget om det blir långa vårdkontakter.

Angelica: I alla fall jag som psykolog känner mig helt fri att forma min behandling, utifrån naturligtvis patientlagen och de juridiska riktlinjer vi har. Men däremot känner jag inte

det minsta styrd av några hittepårutiner på arbetsplatsen. Och det tycker jag är oerhört skönt, för då kan jag fokusera på att jobba som psykolog och göra det som behövs där och då. Jag vet till exempel bup här i [kommun], de har skapat en nybesöksrutin för att snabbt beta av en vårdkö och såna saker. Jag behöver inte tänka så. När vi har tagit emot en remiss så är patienten min, och då behöver patienten inte kvalificera sig för att bli min patient, den är redan min patient. Jag behöver inte utsätta den för att möta massa människor som sen inte kommer träffa barnen igen. Så jag tror att vi är ovanligt fria i det, men vi är inte ... Jag menar, vi är välutbildade personer, så det är inte så att vi gör vad som helst, men det är utifrån den medicinska etiken, från forskningen och från patientlagen, och vi försöker vila oss också mot barnkonventionen. Och sen har vi mycket diskussioner inom teamet och i psykologgruppen, hur man ska tänka kring behandling. Och hur man ska prata om den, för jag vet att vi gör saker som normalt sett man kanske inte riktigt tycker är självklart psykologisk behandling. Så att jag tror att vår ledning har litat på vår profession. [...] Men det tänker jag också skapar ett lugn [...] Jag behöver inte prestera någonting för att fylla i någon statistik någonstans, utan behöver ett barn komma en gång och jag kan göra något för det så det blir bra - bra. För någon annan är det 22 gånger, för någon annan är det 103 gånger, men det är barnets behov som styr, inte någon stab som har suttit och tänkt ut någon lista någonstans jag ska rätta mig efter. (G130)

Bodil, studievägledare på folkhögskola och gymnasieskola, tillfrågas vad hon tidigare i intervjun menade med att ungdomarna behöver få vila när de kommer till folkhögskolan och om det faktum att det bor människor där påverkar personalens förhållningssätt och skolans karaktär:

Bodil: Nej men så är det ju. För att dels skall vi ju trycka in alla genom nålsögat, och det här praktiska och skriva, skicka och prata. [...] Och se till. Och det är ju jätteläskigt. För dom har ju inte kontroll över sina liv, så mycket skall tas reda på, så vi försöker ju va det stödet. Men under tiden också att bara få andas och känna sig trygga en stund. Och jag vet att lärarna kämpar jättemycket första året, det var så mycket oro, och jättejobbigt. Och mycket frustration och mycket ohälsa. Det är fortfarande mycket ohälsa. Men sen blev det lite såhär lugnare, tror jag. Vi kan andas allihopa, såhär. Usch. Det blir så mycket ansvar. För alla. Det är jättehemskt att ha så här mycket ansvar. Men nu, det är jättefin skola verkligen. Och det är det här, internat. Vi har stort internat så man kan bo på skolan. Och man träffar andra människor. Det är jättebredd på vår verksamhet. Olika kurser. Så att det. Alla ungdomar. Och det är mycket det här på Folkhögskolan. Ungdomar som är födda i Sverige, som inte har hittat sin plats, ett sammanhang. Och man verkligen ser hur dom landar och hittar sin plats, eller hur? Och det är samma för den här gruppen ungdomar, som har levt såhär i osäkerhet i så många år. Och bara såhär att få rutiner. Få liksom människor som känner dom. Här känner alla varandra. Och många känner liksom dom städpersonalen, och i köket och man äter sin frukost. Det är liksom inte så anonymt. Men jag har ju på gymnasieskola också. Där är också, alla känner varann. Det är en liten gymnasieskola [...]. Alla känner varann där. Det är väldigt så här, [man] fångar upp alla. (G115)

Efter en diskussion om traumatiserade barn får familjevårdsinspektörerna Matilda och Pia frågan om hur de kan stötta. Det handlar en del om hjälp till självhjälp, men också att peka mot andra som ungdomarna kan vända sig till, som bup (barn- och ungdomspsykiatri) eller Röda Korset.

Matilda: Jag tror att det viktigaste är att lyssna och att säga att det är okej och att försöka motivera till vidare samtal med någon som är ännu mer kunnig inom området. Men oftast så är det för ungdomen ett sätt ... Att ha berättat för en, då blir det lättare att berätta för någon annan nästa gång. Man måste se det lite som en övning, att okej, de har börjat sätta ord på det här som gör ont och då ska man hjälpa dem vidare med det här att skapa det språket kring övergreppet eller det de har varit med om. Så då tänker jag att det blir vår roll. [...] Det blir jättemycket en del av vårt jobb med alla ungdomar skulle jag säga, men framför allt med de här.

[...]

Intervjuare: Varför tror ni att ni blir de första som får ta del av en sådan här berättelse?

Matilda: Kanske för att vi också kräver saker av ungdomarna. Vi kräver ju att de ska på något sätt fungera i samhället. Vi vill att de ska må bra i ett familjehem och när det inte funkar då vill vi ta reda på "varför gör det inte det, varför brister det för dig?" På något sätt är det vi som ställer de här frågorna kanske, de första som gör det. Och då är det kanske det första tillfället som någon ens gör det över huvud taget för dem, och då blir det vi som får höra de historierna, tänker jag spontant nu.

Pia: Men många gånger är det någon annan som är den första också tänker jag. När jag jobbade med jourhem, ofta kan det vara jourfamiljen som ungdomen bor i som är den första. Ja, men jag tänker på det här jourhemmet som pratar samma språk och att det var lättare att där berätta och känna sig trygg. Eller även om man inte pratar [samma språk] ... Jag tänker på något annat jourhem. Jag hade en svenskspråkig kvinna som hade någon kille från Tunisien som hon engagerade sig jättemycket i. [...] Det finns lärare också så klart. Jättemånga gånger är det läraren som först får höra.

Matilda: Men jag har varit med om att ungdomen inte vill att man ska berätta för familjen, eller att de vill att det ska stanna hos oss eller hos socialtjänsten. Alltså att det också är för känsligt att berätta det i den familj man lever i. Det har jag också varit med om.

Intervjuare: Och hur gör du då?

Matilda: Nej, då berättar jag såklart inte. Nej. (GI29)

I samband med en diskussion om hur Inga, hälsoinformatör, kom i kontakt med asylsökande minns hon hur bra det var med en hälsokommunikatör med egen erfarenhet, till exempel på gymnasiekurserna.

Inga: Det var mina hälsokommunikatörer. En kille som pratade arabiska höll i det, och så fanns jag med och hjälpte till om det uppstod frågor som var väldigt sjukvårdsaktiga eller som de inte kunde svara på, så jag satt alltid med och fanns som backup när det var något. Men det blev mer så att jag kände att det var en väldigt bra ... Det vi skulle berätta om var inte så intressant, men det var väldigt intressant med den här unga arabiska killen som var med och höll i det. Han blev en förebild för de här killarna, att han hade klarat sig. Det var ganska nysst han flydde. Han är 28 och kunde ... Och de kände igen sig i honom och han kunde berätta att det går ändå att klara sig. Ja, så det blev mycket samtal kring livet mer, på något sätt. Och det blev väldigt bra, tycker jag. De berättade hur de hade det och frågade honom hur han hade gjort i den situationen och den, och han var också väldigt motiverande och sa att "ni måste

plugga, ni måste kämpa med det här". Mer sånt samtal blev det faktiskt. Ja.
(...)

Killarna frågade väldigt mycket hur man träffade en tjej [skratt]. Och hur man gjorde när man träffade tjejer i Sverige och hur det var. Det var mycket det. Men också mycket missförstånd kring sjukdom, kring feber och kring sånt [skratt]. Ja, och att kunna tjäna pengar och kunna klara sig. Det var det som de mest var intresserade av. (GI31)

Inga, hälsoinformatör, berättar att hon i sin yrkesroll inte behöver följa Migrationsverkets åldersbestämning, till exempel på ungdomsmottagningarna.

Inga: Jag tror inte att man engagerade sig så mycket i det, utan då var det "hur gammal är du och vad står det på pappret att du är?" [...] Jag tror inte att man kickade ut någon som gick på ungdomsmottagningen, för det har man alltid varit lite ... även med svenska ungdomar. Att går man så får man gå kvar. Även om man fyller 25 så får man gå kvar ett tag till om man är mitt inne i en behandling eller en terapi eller någonting. Så länge jag jobbade så fick man gå kvar. Men nu vet jag inte hur strängt det är. Nu har det blivit mer i journalsystemet och allting, att det signalerar om personen är för gammal för ungdomsmottagning. Då måste man motivera det. Men det hade inte börjat så mycket när jag jobbade. (GI31)

Angelica, psykolog på flyktingbarnklinik, berättar att de inte uppfostrar personer om hur man ska skriva remisser utan försöker ta emot.

Angelica: vi tänker inte att vi ska uppfostra de som skickar remisser till oss, utan vi försöker att förstå det material vi får in. Det kan vara att vi har en remiss som det är klart det [skulle] underlätta om den som har skrivit har skrivit i den information vi behöver. Men vi skulle inte avvisa en mamma på knagglig svenska som ringer hit och är orolig för sitt barn för att hon inte har uppfyllt några idéer vi har hur en remittent ska vara. Och sen har vi det här uppdraget också, att när det är uppenbart att barnen eller ungdomen har fallit mellan stolarna. Alltså när det bara ... Ingen vill ta hand om den patienten, man skickar runt dem, då tänker vi precis tvärtemot, då ska vi ta emot den. (GI30)

Angelica, psykolog, och Nora, sjuksköterska, svarar på frågan om de tar emot hela familjer till flyktingbarnkliniken.

Angelica: Japp [skratt]. Det kan vara stora möten ibland.

Nora: Det kan vara så att från början är det ett barn som kommer på remiss, men om det nu är ett barn i familj, men det kommer med föräldrar och efter nybesöket eller efter man har träffats några gånger och rätt ut vad de ska ha hjälp med så blir det ofta att det kommer en psykolog till in i ärendet, till exempel. Om det kanske är ett syskon till också som ska komma, eller att barnet ska ha terapi och föräldern behöver föräldrastöd och det går parallellt, då har man bokat parallella besök. Det är ganska vanligt. Vi har också ganska många familjer där det är flera barn som är inskrivna patienter, och i andra fall är det småsyskon som följer med på besök.

Angelica: Man visar att alla i familjen är viktiga, och även om man kan tycka "ja, det där kanske mamman eller pappan eller de hade kunnat löst", men det blir ändå att man tar alla deras bekymmer på stort allvar, blir det också lugnande för dem, för att få resurser till att

kanske orka var en hyfsat god förälder i en så svår situation. Så att jag tänker att det är väldigt viktigt att signalera det, att vi hjälper till med allt vi kan. Vi sätter inte upp att "vi hjälper till med det och det, men inte det där". Så vi försöker ... Ja, vi kan inte hjälpa till med allt, för vi kan inte operera någon här eller så, men jag tänker att det hjälper de här utsatta familjerna att skaka fram ändå lite ork att hantera sin vardag. (GI30)

Nora, sjuksköterska, beskriver grundinställningen. Alla barn har samma rätt till sjukvård.

Nora: juridisk status spelar ingen roll. Alla barn har samma rätt till sjukvård. Så att det är vad som helst. Och vi har ensamkommande, 25 % är ensamkommande, ungefär, 75 % barn i familj. De största länderna är Somalia, Afghanistan, Iran, Syrien. Och sen är det lite andra olika enstaka så där. Vi har en del kvotflyktingar också. De har ganska mycket somatiska ... alltså de är svårt kroppsligt sjuka, vissa. Sen är ju bakgrund allt ifrån analfabeter som aldrig har gått i skolan, till de som ska börja på universitet, i princip. Också vissa har haft fin, trygg uppväxt och sen har det plötsligt hänt något. Andra har varit gatubarn eller varit föräldralösa sen de var små, så att vi har allt. Jag tycker att det är svårt att säga att det är en speciell grupp eller olika grupper. (GI30)

Angelica, psykolog på flyktingbarnklinik, förklarar att det är barnets behov som avgör vilket uppdrag hon har. Hon poängterar också att allt hon gör är en del av behandlingen. Nora, sjuksköterska kommenterar.

Angelica: Det beror helt och håller på vad barnet vill ha hjälp med, kan man väl säga. Och så har vi alltid den här delade, så att något barn kanske bara träffar i princip mig, om det är helt tydligt att det är någon sorts trauma som är kanske grunden till att man mår dåligt, till att [barnet] behöver jättemycket läkarvård för någonting, kanske läkare på flera specialistområden, där vi får samordna. Kanske träffa Nora för att ha koll på mediciner eller någon uppföljning kring det, kanske få massage, träffa mig, är med vår matgrupp ... Alltså, det finns ingen behandling som är den andra lik. Och det skulle jag väl säga, det är vår allra största styrka. Att du möter barnet, och det får liksom ge sin problematik ... Jag kan ta ett exempel.

Jag hade ett nybesök för någon vecka sen. Då var inte du [den andra intervjupersonen] närheten, det var den andra sjuksköterskan [...] Asylsökande familj på en mamma och ett barn, var det. Att de hade blivit nekade lånekort på biblioteket - det var hans första största problem, och det är ... Då löser vi ju det! Då går sjuksköterskan med till biblioteket här närmast och löser ett lånekort, som start. Så att det är brett [skratt].

[...]

I psykologvärlden, som jag är en del av, så vill man gärna tala om att man gör stabiliserande insatser, sen går man in och gör någon sorts begränsad [behandling], men så tänker inte vi här. Vi tänker att allt arbete vi gör är en viktig behandling. Nu var det inte jag som gick med till biblioteket, men det är lika viktigt för att det här barnet ska kunna ha någon chans att läka ihop efter de här svåra traumana, som att sitta och följa någon sorts manual. Men ibland blir det som att det är finare på något sätt. Och att när man blir lite mer praktisk i sitt arbete, därför att det är det som krävs, för de här barnen är så svårt traumatiserade. Man kan inte möta dem på någon annan nivå.

Men där tror jag att vi kanske skiljer oss lite åt hur vi psykologer pratar om vårt arbete och hur vi värderar det. Och det är väl därför som BUP [barn- och ungdomspsykiatri] skickar de barnen hit, för de tycker det är för komp ... de säger "det är för stor social utsatthet, vi vet inte vad vi ska göra."

Nora: "Det är inte behandlingsbart".

Angelica: Nej, precis, "det är inte behandlingsbart", säger de då. Det är det visst, skulle jag vilja säga! (GI30)

Emilia och Jana, diakoner, om att dela vardagen och att den som kommit som hjälpsökande också kan vara den som bidrar. Ett exempel är att den som får jobb i ett socialt företag från början för att kunna få arbetstillstånd, vinner dessutom en mängd kontakter, förbättrar sin egen ekonomi och kan bidra.

Emilia: Om jag utgår från mitt jobb, så tänker jag att jag jobbar ju i församling och församlingen är ett sammanhang. [...] Om vi tar som exempel ungdomar som har kommit till Sverige som unga eller som barn eller tonåringar och som saknar nätverket, där kan det vara en plats att hitta ett sammanhang. Alltså där man blir en person känd i ett sammanhang, man knyter kontakter. Man är här på söndagarna, sitter med och fikar. Man är med i verksamheter. Man blir en person så att säga i församlingen. Så har människor som jag har mött till exempel fått tag på en lägenhet, för att helt plötsligt så blir det inte bara någon i mängden utan att ... "Ali som jag har lärt känna, jag har förstått att du behöver hitta någonstans att bo. Jag ska flytta...", säger den här mannen, "jag ska flytta in med min flickvän och min lägenhet blir ledig". Då är det en person som man kan lyfta in för att man har knutit den här kontakten. Det är ett sätt, alltså att använda församlingen som en plats att hitta kontakter. Men det sker på många andra sätt också. Vill du ge något exempel Jana, eller ska jag fortsätta?

Jana: Jag kan ta en helt annan bild eftersom jag inte är i församling. Till exempel en asylsökande som jag träffar där alla avslag har gått, alltså tre avslag. Men man har fortfarande arbetstillståndet kvar, det man har lämnat in för att söka på nytt spår då [och man har kunnat få arbeta inom] det sociala företaget som jag får handleda. Det där att komma ut i familjer, när man får hemstad till exempel, att helt plötsligt så sitter vi i köket hos familjer där man får knyta an kontakter, man får också känna att jag får ett värde. Att kunna både få bidra, men jag kan också komma hem och känna att "jag kan också få en dräglig vardag, min ekonomi. Jag kan fortsätta bo kvar i det här rummet eller lägenheten för att jag får in pengar". [...] Det är ju win-win, men man märker att ... Städföretag finns det mängder av och den som väljer [Socialt företag] har valt det för att det finns en annan värdering. Det är inte bara utförliga, kvalitativa tjänster, utan man gör någonting för samhället, man bidrar för att hjälpa en person. Då är de mötena med de människorna - det finns en medkänsla. Det finns någonting som jag är intresserad av att veta lite mer om dig, men det är inte något krav att jag ska sitta här och berätta. Men bara det här nyfikenheten, att dela ... Man kan bara få dela vardagen som den är. Man ska inte rota. Man får dela vardagen, få vara delaktig i det här livet som vi normalt lever. Vi lever inte i någon oro kanske på det sättet som verkligen de som ligger i process på att veta "ska vi ut ur landet snart eller får vi stanna?" Det märker jag. Och sen så känner jag att det här att bara få länka in ... En kille vi har, han kom till [mellanstor stad] för tre månader sedan. Han har varit asylsökande fast på en annan ort då. Men inte varit i Sverige mer än ett år. Men helt plötsligt så ... I går var han med mig när vi hade matutdelning. Och när vi går ut därifrån matutdelningen så hälsar han på flera personer som

jobbar i det här huset. Jag bara "men hur är det möjl ... Fatta vilket socialt nätverk du har. Vad många du känner redan". Då sa han ... Han känner att han skulle inte klara av att fortsätta leva om inte han fick knyta an kontakter och ett socialt nätverk. För han sa "det gör att jag blir levande, att jag får känna att jag får mötas". Han vill vara med och hjälpa till som volontär fast han fortfarande är i sin process till att försöka få stanna kvar. Han vill också bidra. Han vill inte bara säga "hjälp mig, hjälp mig", utan han också vill bidra. Och på det sättet så knyter han också kontakt på den där sidan som jag och Emilia kanske mer står på, att vi står och stöttar en person. Ja, jag tycker att det var otroligt fint och jag kände så här ... Två människor som jag känner kan hälsa på honom och jag har ingen aning om hur de har träffats, men det är fantastiskt. (G128)

Jana, diakon, tar upp en praktisk fråga - att ha en fullmakt för att kunna följa med till myndigheter, även om det är den sökande som talar.

Jana: Jag måste säga, det jag och Emilia har gjort nu på juridisk rådgivning, det är att de får skriva på en fullmakt. Jag har använt den fullmakten också i migrationsärenden när man ska ringa Migrationsverket, men jag har också gjort om fullmakten så att jag får företräda ... "Den här personen får företräda mig i ärenden angående Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, socialtjänsten." För då kan man direkt bara scanna in den, skicka den på mejl, säga att "här har jag fullmakten". Så att man kan vara med och hjälpa till och tala för personen. För då kommer man inte att säga "nej, men vi kan inte säga någonting". I början använde inte jag det, för man hade lyckats komma åt de här personerna som talade utan fullmakten fanns. Men [...] det fattar jag att det får de inte. Men just det där verktyget, att känna så mycket hjälp det gör. Att personen ändå kanske sitter bredvid och vi talar, men jag kan hjälpa till och stötta i språket. (G128)

Jana och Emilia, diakoner, berättar om det etiska uppdrag som präglar deras arbete och andra diakoners och som innebär att man inte vänder ryggen till någon.

Jana: Jag ska förhålla mig till IOP:t, vad som står där, vad vi har skrivit under på. Så att där ... Och jag möter människor som inte ingår i, om man får säga, målgrupp, men i vissa fall så kliver jag in i några ärenden och jobbar. Och eftersom jag är mycket på Stadsmissionen så möter jag människor som vistas långt ut på kanten som har andra problem [...] Så att då ska jag försöka vara en medlare och [...] det är inte alltid smärtfritt. [...]

Intervjuare: Vilka målgrupper du ska jobba mot eller för?

Jana: Ja, och riktlinjer. Ja, precis.

Emilia: Det har vi på andra nivåer. Jag tänker vi har codex ethicus. Vi har en bok med etiska riktlinjer att utgå ifrån också. Jag tänker att det är på olika nivåer vi har.

Jana: Precis.

Intervjuare: På vilken nivå finns den, den här boken?

Emilia: Vår codex ethicus, den gäller för alla som är vigda inom vårt stift. Så det skrivs per stift. Så vi har en som är godkänd av vår biskop och som gäller för alla präster och diakoner i stiftet. Och den är ganska omfattande den. Den talar om väldigt mycket hur vi ska förhålla oss till vårt yrke rent etiskt. Men sen tänker jag den här dimensionen vi har i kyrkan ... Jag vill bara tillägga det som ett exempel. Förra veckan så jobbade jag sent en kväll och vi mötte en ungdom som ... Vi har träffat han länge och han skulle behöva sova på gatan den ... Och han

var förkyld och det regnade. Det var bara skit. Och då ringde jag min chef och sa så här "vet du en sak, det här går inte. Jag tänker inte lämna honom. Jag tänker inte gå hem ikväll och skicka ut honom på gatan, utan det här måste vi fixa". Och det tänker jag så här, beroende på vilket jobb man har ... För där har vi ett uppdrag, alltså kyrkan har ett uppdrag. Vi kan inte vara för fyrkantiga. Utan då var det så här "ja, okej, finns det inte plats på härbärgen ... Vi får göra en nödlösning. Om det är hotell eller om det är för natten tills vi kan jobba med det här i morgon". Alltså så här att det finns en ytterligare på något vis dimension, att vi behöver stå på den utsatta människans sida. Vi kan inte vända ryggen till när alla andra gjort det.

Intervjuare: Och det låter som att ert etiska ramverk, eller vad jag ska säga, ger er det utrymnet också. Eller att det blir självklart att ni står på den utsattes sida. Är det så man kan uppfatta det?

Emilia: Ja. Det är en stor del av våra vigningslöften, det vi går in i från början. (GI28)

Men sen har jag en annan domare som är precis tvärsom, han blir skitsur. Över huvud taget sur över att man särskrifer sig. "Måste du verkligen göra det".

Patrik och Lennart, nämndemän, pratar om olika exempel på rättsosäkerhet och har precis diskuterat svårigheten att som nämndeman ha inflytande i själva beslutsprocessen i migrationsdomstolen. Patrik flikar då in att det finns undantag i form av domare som inte blir arga om man har avvikande inställning.

Patrik: Det finns vissa roliga saker som jag har varit med om. Jag berättade, när alla var överens om en person då som hade då gått över till kristendomen, alla var överens och domaren också. Vid ett tillfälle så var det så faktiskt att [...] juristen läste upp vad hon tyckte då också. Och domaren nickade belåtet och tyckte att det var bra, det hon sa, och så vidare. Men sen gick det faktiskt från nämndeman till nämndeman till nämndeman, och det var tre nämndeman också [skratt], som också alla var överens om att ... vi var överens, helt enkelt. Och domaren säger så här: "Ja, ja, jag får rätta in mig i ledet också..." [skratt] Det blev en annan skrivning faktiskt men det har bara hänt en gång. Det var rätt så roligt. [...]

Lennart: Framför allt en utav domarna där som jag haft, han vart aldrig sur när vi har kört över ... Det har hänt några gånger att vi har varit tre nämndemän överens. Då sa han att, "okej, jag accepterar detta, men jag kommer särskriva mig". Men sen har jag som sagt [en annan domare] som är precis tvärsom, han blir skitsur. Över huvud taget sur över att man särskrifer sig. "Måste du verkligen göra det?" Så att det är klart, det är olika domare. (GI22)

Sten, jurist, svarar på frågan om han har sett förändringar på asylområdet sedan 2015 och verkar framförallt tolka frågan som att den handlar om förändringar hos klienterna.

Sten: Nej, jag vet inte det. Jag vet bara att av mina klienter är extremt många afghaner och många är väldigt traumatiserade och då är de väldigt hjälpbehövande. Jag kan inte säga faktiskt att det är nån förändring, de var lika hjälpbehövande innan och det var ganska svårt att hjälpa dom då också. Jag vill bara säga också att ibland när de är traumatiserade och jag har intyg, då försöker jag få ... [Mellanstad] har ganska snäll överförmyndare, är de

traumatiserade kan de få en god man för vuxna. Det försöker jag också ibland få till för dom för då har man nån som kan hjälpa till och bevaka bevisinsamling och så vidare och det har jag fått till några stycken. (GI17)

Matilda, familjevårdsinspektör, i diskussion om det egna handlingsutrymmet. Här svarar hon på frågan om det fanns situationer då arbetsgruppen undvek att svara på frågor från Migrationsverket och det visar sig att hennes arbetsplats har arbetat med en del olika strategier för att inte Migrationsverket ska få information som kan utnyttjas mot ungdomarna.)

Matilda: Vi visste att Migrationsverket har rätt att läsa eller ta ut handlingar från oss. Och då var vi väldigt noga med att inte skriva om ungdomen planerade att gömma sig eller att ... ja, vad dens planer var. Vi pratade om det i grupp att vi måste tänka på vad vi skriver i de här journalerna, att inte utlämna för mycket information. Det var väl också någon sån tanke.

Intervjuare: [...] När man då kommer fram till att vissa saker kan man kanske inte skriva i dokumentationerna eller i journalen så. Vad gör man med de uppgifterna? Hade ni en egen intern informell notering eller dokumentation kring barnen?

Matilda: Nej, det fanns inte. Jag vet att det kom något om att [kommunen] ville ha någon uppföljning på hur många som hade avvikit och gömt sig, så. Som man inte visste [...] Varje stadsdel skulle göra någon slags numrering eller räkna på det. Men det var det enda som antecknades på något sätt, tror jag. Sen hade vi egna ... Vi diskuterade om man anade att en ungdom skulle avvika på det sättet att man då skulle informera om olika organisationer så de visste vad de skulle vända sig till, så att man inte heller bara blundade för det och inte pratade med ungdomen om det, även om det inte antecknades. Men sen var det upp till varje handläggare att själv avgöra "är det här etiskt okej för mig eller inte?" Men vi pratade om det i alla fall. (GI29)

Petter, lärare, om att det finns framkomliga vägar inom jobbets ram för att skapa möjligheter för ungdomar att stanna och till slut kunna få permanent uppehållstillstånd. Det är citatet knyter an till Petters erfarenheter av att samarbetet mellan olika lärare och kommun har fungerat bra för att skapa de här öppningarna.

Petter: Så där kanske man kan hjälpa till lite. För det är på samma skola som jag jobbar. Och där kan stötta och man kan göra förändringar i studieplanen och man kan förlänga och läsa om och man kan stötta och så. Men mycket mer kan man inte göra. Man kan försöka hjälpa till och hitta en bostad och så. Men själva studiesituationen den måste de bara fixa själva. På språkinstruktionen är det en annan sak. De är helt nyanlända och de ska lära sig. Men de som har gått vidare, där ja ... de måste lära sig ta eget ansvar så gott det går. Men det finns ett plan där vi kan anpassa till Migrationsverkets konstiga regler för vad en studieplan är. Vi gjorde till exempel en form av nationella yrkespaket på yrkesintroduktion för de som var helt papperslösa och inte skulle få stanna. Så då fanns det en lucka i skollagen, gymnasieförordningen så vi gjorde ett nationellt yrkespaket för 20 stycken som var inom lager. Och alla fick ett jobb inom åtta månader. Nu har de ett permanent uppehållstillstånd allihop utom två, som hade missbruksproblem och lite sådana saker bakom. Men vi har hittat på lokala utbildningar och sådant som ska få in dem. [...] De måste ju ha något att göra. Antingen plugga eller jobba. Och sen har vi haft rätt fria händer. Gör vad ni vill bara det funkar i stort sett. (GI2)

Under intervjun med Hera, specialpedagog, och Bodil, studievägledare, pratas mycket om folkhögskolans speciella utbildningsstruktur och boendeform vilket ofta för in resonemanget på olika former av värderingar. De uppmanas reflektera på om det finns en särskild värdegrund på skolan. Detta leder till ett längre samtal som berör både värderingar, solidaritet och aktörskap och återges i en sammanhängande helhet.

Hera: Folkhögskolor över huvud taget, som generellt, historik, så har ju lärarna bott och varit och är ... man ... alltså det här blir ju som ett andra hem, jag brukar säga det på somrarna, nu har vi inga sommarkurser i sommar eftersom det är corona, men jag tänker vilken annan arbetsplats om man går ner och tar en restaurang på stan kan säga åt kocken att vi har inga kurser nu så nu får ni gå ut och måla om huset. Nu håller kockarna på och renoverar hus, boende städ gör sitt och alla hittar på uppgifter att göra nu. Och så är det varenda år, jag menar köket putsar fönster och alla hjälps åt, och alla är överallt. Vilket gör att alla bryr sig, så det finns ju inga som inte ... alltså kökspersonalen kan ju alla ungdomar, alltså dom säger hej, är omhändertagande, jäså är du sjuk, dom får matlåda, skickar nån kompis, dom vet exakt vad dom vill ha för mat, dom anpassar allting, så det är klart att det bidrar ju också hela tiden till att man känner sig välkommen, att man är här, och ledningen har ju sån tillåtande, alla är välkomna när dom än kommer. Det är klart att det sprider sig ner till personalen också [...] och varje individ som är anställd också, får ta väldigt mycket ansvar. Alltså för sitt ... för sitt eget arbete och det blir ju också nånting som man bär med sig mot nästa individ. Aha, vad vill du? Du får stå för vad du vill, jag vill ha ett svar, hur tänker du, vad gör du? Och då blir man ju sedd. Jag tror det är framförallt det som är ... pricken över i:t här, vi ser alla. Alla blir sedda. Det finns ju nästan inte en chans att komma undan, utan att bli sedd, och det är ju det man behöver.

[...]

Bodil: Vi har till och med seniorgrupper.

Intervjuare: [...] Ja ... men ni har, alltså det bor folk året om, alltså studenter, eller elever?

Hera: Generellt kan man säga så här att förr så stängde vi, vi hade inga som bodde kvar på somrarna. Vi hade ju sommarkurser och så skulle personalen ha semester. Men i och med att det blev såhär, så har vi börjat öppna upp, så vi har. Man sätter sig på kö, så vi ... beroende på hur mycket vi skall renovera och sådär, så har vi möjlighet att ge, ha ett tjugotal i alla fall boende på somrarna. Annars är det sommarstängt, för kursdeltagare.

Intervjuare: Ja, och dom tjugot, det e då ... asylsökande, eller före detta asylsökande eller?

Hera: Ja, och så några av andra deltagare som har fått tillstånd då till att vara kvar, i och med att dom har sommarjobb här, eller så ... så att, hade du frågat mig för 6-7 år sen så hade det varit, nej det är stängt på sommaren. Men det har successivt öppnats upp. Och jag tror att det är lite tack vare det här med asylsökande.

Intervjuare: och vem har fattat ... är det behovet som har styrt det?

Bodil: Jag satt precis och tänkte.

Hera: Ja, det tror jag. Det tror jag.

Intervjuare: Är det rektorn som har sagt att nu gör vi så, eller vad hände?

Hera: Ja. Vi frågar alltid han om lov, om allting. Så säger han ja till allting.

(Skratt)

Intervjuare: Är det på sanning att ni gör det?

Hera: Ja, ja. Alltså nånstans måste man ha förankringen. Ifall det inte ... alltså det är han som säger ifrån då, han vet ju att vi skall renovera, att det ... nån gång hade vi stambyte, det är klart vi kan inte ha så många boende här då. Då finns det vissa hus ... då minimeras det. Nått

annat år var det lite mer. Sen, när vi har sommarkurser, då ... Ungdomarna har inte tillgång till skolan under sommaren. Det är låst här, så dom har bara sitt boende. Så vissa restriktioner finns det ju över sommaren. Annars hinner vi inte med allt som vi skall göra.

Intervjuare: Det låter på er som att det är ett väldigt kollektivt engagemang här. Det är inte bara ni två, och det är inte bara rektorn, utan ...

Hera: Boendestödarna är ju inne, och receptionen här, ekonomin ... alla, köket, alla blir ju påverkade.

Bodil: Man försöker fixa liksom. Man fixar. Det löser sig. Man pratar med varandra, så ... För det är ju helheten hela tiden, vi stöttar med allting runtomkring, CSN, myndighetskontakter eller sjukvården. Det är helheten så. (GI15)

Hera, specialpedagog, och Bodil, studievägledare, båda folkhögskola men Bodil också på gymnasieskola har beskrivit något som närmast verkar vara en familjekänsla vid folkhögskolan där många delar samma engagemang för skolan och för ungdomarna som går där. Bodil får frågan om det är likadant på den gymnasieskola där hon också jobbar och vilket leder till ett samtal om båda skolornas engagemang.

Bodil: Ja, otroligt, otroligt engagemang på gymnasieskolan. Och våra rektorer då, [...], är otroligt stora hjärtan, och otroligt stora, flexibla, och "vi löser det" och ser människan. Eftersom systemet inte gör, utan dom ser människan först, och försöker hjälpa den här människan, och då sprider sig ju det. Och de kommer från andra kommuner hela tiden, och ringer och ... Fia..."ja men säg då vi fixar det, vi fixar det". Och det är ju fantastiskt, att va del av två såna verksamheter, av två såna arbetsplatser.

Hera: [...] Jag fick ... alltså här på Folkhögskolan, vi ringer också till [Lillstad] ibland, för dom har några individer där som är jätteduktiga på vissa saker. Så ringer man dit och frågar. Men ... över, jag hade några ungdomar som gick på en folkhögskola, som är systerfolkhögskola till oss och som flyttade över hit till oss, därför att våran kurs är lite mer anpassad då ... men dom har boende i [Lillstad], så då ringde jag dit till boendet där och fick prata med personal där, och dom berömde så mycket, och det är så härligt: "å ni har hjälpt dom här pojkarna, det var flera stycken då, så mycket, det är sån skillnad mot dom andra gymnasieskolorna och sådär, dom är inte alls..." Och då tror jag det är det här omhändertagandet som folkhögskolor har, som gör att dom har utvecklats och lärt sig mycket mera.

Bodil: Olika mellan olika gymnasieskolor. Man försöker pusha på, påverka ... Sen känner man ju det här också, man känner inte till liksom alla ... gymnasieskolor. Så då försöker man fråga, finns det inte nån där som kanske, för det kan ju finnas syskon kvar där, i dom andra kommunerna. Hur skall man liksom ... Då försöker man ju hitta nån person som kan hjälpa den personen, eller hur? (GI15)

Anna arbetar på folkhögskola. Då det kom många asylsökande hade de en etableringskurs och det var där de tog in elever utan uppehållstillstånd för att det var något som skolan "ville göra". Nu arbetar hon med den allmänna kursen.

Anna: Vi fick betalt från Arbetsförmedlingen, för att ha etableringsverksamhet, men då tog vi också in personer i asylprocess, eller i papperslöshet. Men det var egentligen utanför. Det är ingenting som vi fick betalt för att göra, så att säga. Men det var någonting som vi ville göra som skola. Så då blev det mer en faktor, alltså då blev det mer viktigt att veta vilka hade

uppehållstillstånd och vilka hade inte. Men i min kurs nu, så är inte det lika centralt, så att säga. (GI24)

Bodil, studie- och yrkesvägledare, och Hera, specialpedagog, båda vid folkhögskola, får mot slutet av intervjun en fråga om vilka förändringar de vill se framöver för att deras elever och andra asylsökande människor ska må bättre. Det leder in på ett samtal om välfärdsamhällets uppgift och politik.

Hera: Ja men generellt, dom som har varit här så länge dom skulle få uppehållstillstånd, that's it.

Bodil: Ja, alltså nu.

Hera: Imorgon.

Bodil: Amnesti bara.

Hera: Alla som har kommit och varit här så jäkla länge alltså, och sen får dom välja själva vad dom vill göra.

Bodil: Ja, verkligen. Men ... om man har gått, som en kille nu, som har gått hela sin, som fick stipendie nu från oss i [Lillstad], som har gått hela sin yrkesutbildning och som har fått jättebra praktikplats, och som skulle då, om det inte vart Corona, fått en plats och jobbat där nu, men nu vet inte han ens om han kommer få jobb inom 6 månader och va kvar. Nu är det såhär jättestress igen. [...] Gör det enklare för människor. [...] Man kan se människors potential, och att se vad människor kan tillföra, det är ju en helt annan politik känner jag.

Intervjuare: Ja, men ni ser deras potential?

Hera: Ja, verkligen.

Bodil: Alla har potential. Men dom trycks ju in i det här hålet sen.

Intervjuare: Hur har er syn [...] på mänskliga rättigheter, alltså innebörden av det, förändrats? Över tid?

Hera: Alltså ... inte förändrats, det finns ju inga mänskliga rättigheter. Nej, men alltså dom har inte blivit bättre i alla fall. [...]

Bodil: Fast det visste man redan innan, alltså, redan jobbat med en helt annan grej för massa år sen, alltså vi fick alltid kritik i FN för att vi inte ... var så bra ... så har det alltid varit. Så jag har inte haft nån bild liksom att Sverige är föregångsland, nej.

Intervjuare: Har er tilltro till myndigheter påverkats av det här?

Hera: Nej, det kan jag väl inte säga, för den var inte bra förut heller, men den har i alla fall inte blivit bättre. Alltså jag är ju, jag är ju en sån här typisk svensk, jag tror ju på myndigheterna, alltså den här samhällsstrukturen som vi en gång hade ... och ... som luckrades upp här för ett 20-tal år sen, 30 ... Nej men snarare har väl min generella inställning till myndigheterna luckrats upp. Jag var väl en sån som tyckte och tänkte att det är förutsättningarna för att vi skall ha det så bra, för att alla skall ha det ... Vi skall slippa tiggare på gatan. Vi skall ha ett system som gör att alla har möjlighet och alla får möjligheten att ... Den finns ju inte riktigt längre, men, det är ju mer politiken som har ändrats. Så att myndigheterna, njae, de är väl som de har varit.

Bodil: Myndigheterna är bra, alltså det är ju människor som jobbar där. Dom är ofta bra ... Man skall ha nån att bråka med.

Intervjuare: Vad sa du?

Hera: Man skall ha nån att bråka med. (Skratt)

Bodil: Ja om man är en sån som bråkar, lite, ibland. (GI15)

Avslutande ord

Solidaritet framträder som en mångfacetterad praktik i våra intervjudeltagares erfarenheter. Det finns solidaritet som handlar om att försöka hjälpa någon ur en svår situation, och även solidaritet i form av kollektiv organisering med andra i liknande situation. Här framträder en spänning, och ena sidan en tacksamhet och värme gentemot de enskilda och organisationer som mobiliserar för asylsökandes rättigheter, och andra sidan konfliktfyllda känslor i att vara satt i en situation där man blir beroende av andras välgörenhet och hjälp. I detta kapitel synliggörs även erfarenheter av aktörskap och olika strategier för att stå ut i en oviss väntan, exempelvis genom att hålla sig sysselsatt, och/eller vara stöd till andra i liknande situation. En annan spänning är hur de som praktiserar solidaritet med personer som hamnat i en svår situation under eller efter en asylprocess, ska orka fortsatt vara engagerade när behoven upplevs överstiga tillgängliga resurser. För de professionella återfinns ibland en spänning mellan lojalitet mot arbetsgivare och yrkeskodex, och lojalitet till klient eller patient. Dock finns det även flera exempel från dessa intervjudeltagare på att ha lyckats skapa utrymme inom ramen för sin yrkesroll för att agera för människors rättigheter oavsett legal status.

6 Bilaga

<i>Förklaringar</i>	468
Förklaring om limbo - Utvisning som inte går att verkställa	468
Förklaring om boende och bidrag enligt LMA-lagen	469
Förklaring om boende mm för barn utan vårdnadshavare efter åldersuppskrivning	471
Förklaring om ordnat mottagande	472
Förklaring om avvisning med omedelbar verkställighet	473
Förklaring om idéburet offentligt partnerskap (IOP)	474
Förklaring om familjeåterförening och försörjningskrav	474
Förklaring om ömmande omständigheter	475
Förklaring om permanentning genom försörjning	476
Förklaring om gymnasielagen	477

Förklaringar

Detta kapitel utgör inte någon heltäckande genomgång av gällande lagar och regler. Urvalet är gjort utifrån vilka ämnen de intervjuade personerna kommer in på och som kräver förklaringar. Författare Sanna Vestin, FARR. Källor, relevanta lagar, se länkar.

Förklaring om limbo - Utvisning som inte går att verkställa

När ett utvisningsbeslut har vunnit laga kraft och tiden för frivilligt återvändande har löpt ut så har myndigheterna enligt lagen rätt att verkställa utvisningen. Polisen har rätt att hämta personerna eftersom de enligt lagen inte är asylsökande längre utan vistas i Sverige illegalt. Ändå lever många människor kvar i Sverige med utvisningsbeslut, utan att hålla sig gömda. Det finns flera orsaker.

En vanlig situation är att utvisningen *inte går att verkställa med tvång*. Det kan vara så att landet av princip inte tar emot tvångsutvisade av en viss kategori, som till exempel ensamma kvinnor eller barnfamiljer. En annan orsak kan vara att landet bara utfärdar resehandlingar till personer som ansöker om det frivilligt. Ibland ställs andra krav på vad den utvisade behöver göra. Det kan också vara så att det inte finns någon statsmakt som Sverige har erkänt och att det därför inte finns någon part att komma överens med om en tvångsutvisning. Situationen kan vara densamma i många år, med avbrott för nya perioder som asylsökande då utvisningsbeslutet preskriberats efter fyra år.

En annan situation är om det mottagande landet vägrar att släppa in utvisade *oavsett om de reser frivilligt*. Det kan vara för att personerna tillhör en folkgrupp som inte räknas som medborgare. En annan orsak kan vara administrativa regler, som att pass inte kan förnyas utomlands efter en viss tid. Sådana orsaker borde kunna räknas som ett praktiskt verkställighetshinder och ge uppehållstillstånd. Men enligt praxis erkänns inte ett sådant hinder förrän tidigast då utvisningsbeslutet preskriberas efter fyra år. En grupp som ofta hamnar i den här situationen är statslösa, alltså de som inte har medborgarskap i något land.

För barn som sökt asyl utan vårdnadshavare beror limbo-situationen oftast på att Migrationsverket tagit beslut om utvisning trots att det *inte finns något ordnat mottagande*, alltså anhöriga eller ett säkert barnhem. Om Migrationsverket tror att föräldrarna skulle gå att få tag på så kan det bli ett utvisningsbeslut som inte får verkställas förrän barnet fyllt 18.

De som bor kvar i Sverige som "papperslösa", dvs utan någon form av uppehållstillstånd, har inte rätt att arbeta och har nästan inga sociala rättigheter. Ett undantag gäller barn och barnfamiljer som har fått avslag. Dessa kan fortfarande bo kvar om de haft bostad genom Migrationsverket och få en viss dagersättning, åtminstone för barnen. Men deras vistelse räknas formellt ändå som illegal.

Om Migrationsverket eller domstolen håller med om att det finns ett hinder som personen inte själv kan övervinna men ändå tror att situationen kan förändras, så kan personen få

uppehållstillstånd tolv månader i taget på grund av "icke bestående" verkställighetshinder, ibland samtidigt med ett utvisningsbeslut. Det sker ibland för statslösa. Ett annat exempel är om Migrationsverket håller med om att det inte finns något mottagande för ett barn utan vårdnadshavare. Då kan ett utvisningsbeslut fattas, men då samtidigt med ett tidsbegränsat uppehållstillstånd, längst tills barnet fyller 18.

Om personen har ett tidsbegränsat uppehållstillstånd så kan det leda till folkbokföring och större tillgång till sociala rättigheter, men bara om Skatteverket bedömer att situationen kommer att bestå i mer än ett år. De flesta som befinner sig i limbo kan inte folkbokföras. Att utvisningsbeslut fattas som inte kan verkställas är inte något nytt. Men praxis har skärpts de senaste åren genom en dom i Migrationsöverdomstolen om när ett praktiskt verkställighetshinder kan anses fastställt (MIG 2019:4), Migrationsverkets rättsliga ställningstaganden och tillämpningen av "icke bestående" verkställighetshinder.

[Åter till Aziz' berättelse, sid 62](#) (hemlandet erkänner honom inte)

[Åter till Hamids berättelse, sid 67](#) (palestinier)

[Åter till Aras' berättelse, sid 67](#) (palestinier)

[Åter till Noors berättelse, sid 83](#) (barnfamilj Afghanistan)

Läs mer i handboken från FARR:

[Goda Råd till dig som söker asyl i Sverige](#),
eller i [utlänningslagen](#), [utlänningsförordningen](#)
och [lagen om mottagande av asylsökande](#)

Förklaring om boende och bidrag enligt LMA-lagen

Asylsökande har rätt till boende som Migrationsverket tillhandahåller och en viss dagersättning, som också kallas för dagbidrag. Reglerna finns i lagen om mottagande av asylsökande (LMA-lagen). Ekonomiskt stöd utgår endast om personerna inte har några andra tillgångar eller inkomster. Dagersättningen uppgår då till 71 kronor om dagen för vuxna som inte delar boende med någon annan vuxen, 61 kronor vid delat boende. Dagersättningen är 37 kronor för barn 0-3 år, 43 kronor för barn 4-10 år och 50 kronor för äldre barn. Dessa summor gäller för de två äldsta barnen i en familj, men om de är fler än två halveras summorna från och med tredje barnet.

Boendet som erbjuds kan vara allt från vanliga lägenheter (för en familj eller delade av flera vuxna) till rum i enkla förläggningar. Om de asylsökande är placerade i ett boende där det serveras mat blir dagersättningen nedsatt till 24 kronor för ensamboende vuxna och 19 kronor för vuxna som delar boende, 12 kronor för barn oavsett ålder.

Asylsökande kan själva välja om de vill acceptera det boende som Migrationsverket erbjuder eller om de vill ordna boende själva. Det utgår dock inget bidrag för eget boende. Asylsökande som väljer att bosätta sig eller råkar bosätta sig i ett område som av kommunen har definierats som utsatt, får ingen dagersättning alls. Dagersättning kan även sättas ned delvis eller helt för vuxna som inte anses medverka till att fastställa sin identitet eller håller sig undan.

Asylsökande omfattas av rätten till boende och dagbidrag enligt LMA-lagen fram till att de antingen fått uppehållstillstånd eller har lämnat landet. Detta har gällt fram till den 1 juni 2016 då LMA-lagen ändrades. Sedan dess dras biståndet in redan när ett utvisningsbeslut har vunnit laga kraft och en eventuell tidsfrist för frivilligt återvändande har löpt ut. Detta har fått stor betydelse för personer med utvisningsbeslut som inte går att verkställa - se faktaavsnittet ovan. De förlorar alltså rätt till boende och dagersättning även om utvisningslandet inte tar emot dem. Barn och vuxna som bor tillsammans med barn är undantagna från denna regel och kan bo kvar.

Om personen beviljas en ny prövning på grund av att det finns nya omständigheter i asylärendet så kan biståndet återfås om det drogs in på grund av utvisningsbeslutet. Detsamma gäller om Migrationsverket eller en domstol fattat beslut om inhibition, dvs att utvisningen inte ska verkställas tills vidare. Men den som förlorat LMA-biståndet på grund av att ha haft uppehållstillstånd en period eller att ha lämnat landet kan inte återfå det annat än genom ett nytt asylärende efter preskription.

I vissa speciella situationer kan personer ha rätt till bistånd enligt LMA-lagen för att de har rätt att befinna sig i Sverige, trots att Migrationsverket inte ansvarar för dem. Det blir i så fall vistelsekommunen som är ansvarig. Detta inträffade för ungdomar med utvisningsbeslut när de ansökte om uppehållstillstånd enligt "den nya gymnasielagen". Det var dock svårt för ungdomarna att bevisa att de skulle omfattas och kommunerna var ovana vid situationen.

Det är mer vanligt förekommande att asylsökande som fått utvisningsbeslut har rätt att befinna sig i Sverige men ändå inte kan få något boende eller ekonomiskt stöd. Så är situationen för den som har ansökt om en ny prövning av asylskälen på grund av att det finns nya omständigheter, men som ännu inte har beviljats en ny prövning. Då får utvisningen inte verkställas under väntetiden, men personen har ingen rätt till stöd. Så blir det också för personer som faktiskt beviljats en ny prövning eller har beviljats inhibition genom beslut av en myndighet, men som under en period har haft ett uppehållstillstånd eller som har varit utanför Sverige, till exempel för att försöka söka asyl i ett annat EU-land. Även barnfamiljer kan hamna på gatan om de under tiden har försökt söka asyl i ett annat EU-land men har skickats tillbaka till Sverige enligt Dublinförordningen. De anses då inte längre omfattas av LMA-lagen eftersom de lämnat Sverige.

Rätten att arbeta för sin försörjning styrs inte av LMA-lagen utan av utlänningsförordningen. Där framgår att asylsökande som inte ska avvisas med omedelbar verkställighet har rätt att arbeta om de har id-handlingar eller åtminstone medverkar till att klarlägga sin identitet. Det senare är en bedömningsfråga som kan göra att personer som själva anser att de medverkar ändå nekas möjlighet att arbeta. Rätten att arbeta upphör när personen får uppehållstillstånd (och därmed vanligt arbetstillstånd), lämnar landet eller inte medverkar till att verkställa ett utvisningsbeslut.

[Åter till Noors berättelse, sid 46](#) (asylsökande)

[Åter till Karins berättelse, sid 198](#) (lokalt engagerad för ensamkommande)

[Åter till Noras berättelse, sid 213](#) (sjuksköterska)

[Åter till Ericas berättelse, sid 251](#) (diakon)

Förklaring om boende mm för barn utan vårdnadshavare efter åldersuppskrivning

För barn som sökt asyl utan vårdnadshavare gäller särskilda regler för boende och annat stöd. De placeras inte av Migrationsverket utan hos kommuner, där det är socialtjänsten som ansvarar för att de får bo i familjehem eller i hvb-hem (hem för vård och boende). De tilldelas god man, som bland annat får ansvar för att ta hand om barnens dagersättning och förse dem med fickpengar. Den gode mannen har också kontakten för barnets räkning med andra aktörer som Migrationsverket, advokat, skola, sjukvård mm.

En problematik som berörs i åtskilliga citat i denna sammanställning är vad som händer när ett barn utan vårdnadshavare skrivs upp i ålder till 18 eller äldre, ofta i samband med beslut i asylärendet. Ur Migrationsverkets perspektiv innebär detta att barnet från ena dagen till den andra ska betraktas som en vuxen och erbjudas boende av Migrationsverket istället för av en kommun. Detta skedde i stor omfattning under åren 2016-2018 då antalet barn utan vårdnadshavare var stort och åldersuppskrivningar gjordes i massomfattning, under hösten 2016 utan någon medicinsk bedömning och från våren 2017 med hjälp av de hårt kritiserade röntgenundersökningarna.

Eftersom det inte går att förutse när beslut fattas i asylärendet kommer förändringen plötsligt ur barnets synpunkt. En förflyttning till en annan kommun kan betyda att skolgången avbryts liksom alla kontakter barnet byggt upp. Avbruten skolgång kunde även bli ett hinder för ungdomar som annars skulle omfattas av uppehållstillstånd på grund av gymnasiestudier. Det ledde till att många av de plötsligt vuxenförklarade ungdomarna hellre stannade på gatan i den stad de gick i skola än att flytta till en anvisad plats. Detta är inte förbjudet - liksom andra vuxna asylsökande har 18-åringar rätt att ordna boende på egen hand och de har rätt att få fortsatt dagersättning eller studiebidrag. Men i praktiken har inte många av dem möjlighet att på egen hand ordna bostad och det är även svårt för dem att plötsligt själva ha kontakt med Migrationsverket och andra aktörer.

Många av de stödpersoner som intervjuats har dragits in i frivilligt arbete just genom det stora behovet av stöd för dessa ungdomar. Dels handlade det om att ordna frivilliga familjehem eller privata gruppboenden, dels att strida med överförmyndare och kommuner om åldersuppskrivningarna. Det finns inget lagligt hinder för dessa instanser att göra sina egna åldersbedömningar. Migrationsverkets bedömning är enligt lagen inte styrande för andra myndigheter. Det finns även möjlighet att bestämma att en 18-åring har behov av fortsatt stöd även om Migrationsverket inte kommer att ersätta kommunen. Inget hindrar heller att den gode mannen fortsätter sitt uppdrag tills asylbeslutet (inklusive åldersuppskrivningen) har vunnit laga kraft efter överklaganden. Trots detta har överförmyndare och socialnämnder i de

flesta kommuner följt Migrationsverkets bedömning och på mycket kort varsel, i värsta fall på dagen efter beslutet, avslutat gode mannens uppdrag och krävt att ungdomen ska lämna sitt hvb-hem eller familjehem. Efter den första turbulensen då så många hamnade på gatan har regeringen tillfört medel till kommunerna som var öronmärkta för att stöd åt denna grupp. Flera av de intervjuade frivilliga beskriver hur de stred för att få del av dessa medel.

När en del av ungdomarna som fått avslag, med eller utan åldersuppskrivning, så småningom omfattades av den nya gymnasielagen (se nedan) så kvarstod liknande behov av vuxenstöd. Med tillfälligt uppehållstillstånd hade ungdomarna rätt till studiebidrag och att få visst ekonomiskt stöd för boende från kommunerna. Men de måste ordna boende själva. Många behövde också hjälp att orientera sig och klara en utbildning inom ramen för gymnasireglerna, och sedan leta arbete.

Problemen som följer av åldersuppskrivningar finns fortfarande även om antalet barn utan vårdnadshavare inte är så stort. De förändrade villkoren inträffar förstås även för barn som fyller 18 på vanligt sätt, men i deras fall inträffar de inte lika plötsligt och oförberett. 18-årssamtal hålls i förväg både av Migrationsverket och socialtjänsten och det finns i bästa fall möjlighet att förbereda sig. För de barn som fått behålla sin ålder är ofta en förestående utvisning vid 18-årsdagen ett större problem - se nästa rubrik om "ordnat mottagande".

[Åter till Karins berättelse, sid 343](#) (frivilligt familjehem)

[Åter till Dagnys och Bennys berättelse, sid 387](#) (frivilligt familjehem)

Förklaring om ordnat mottagande

Ett barn som har sökt asyl utan vårdnadshavare måste precis som vuxna kunna bevisa sitt skyddsbehov. Många blir inte trodda och kan då få avslag i sitt asylärende. Men om Migrationsverket inte har kontakt med föräldrarna eller någon annan som kan ta emot barnet, det vill säga inte har försäkrat sig om att det finns ett *ordnat mottagande*, så får en utvisning inte verkställas. Det står tydligt i utlänningslagen. Men eftersom Migrationsverket anser att det inte går att utreda mottagandet förrän asylproceduren är avslutad, så kan ett utvisningsbeslut ändå fattas. Om beslutet godtas i domstol så kan barnet bli kvar i Sverige med ett utvisningsbeslut som inte får verkställas utan ordnat mottagande förrän barnet är 18 år. När utvisningsbeslutet väl har vunnit laga kraft så kommer Migrationsverket inte heller då i de flesta fall att utreda mottagandet, utan då läggs ansvaret på barnet att tillsammans med sin gode man visa att det inte finns något ordnat mottagande. Vid det laget har barnet inte längre något offentligt biträde.

Även om Migrationsverket håller med om att det inte finns något ordnat mottagande så kan utvisningsbeslut ändå ges samtidigt med ett tidsbegränsat uppehållstillstånd på grund av *verkställighetshinder*. Detta kan hända åtminstone om barnet är 14 vid beslutet. Verkställighetshindret räknas då som *icke bestående* eftersom barnet kommer att fylla 18 innan utvisningsbeslutet preskriberas.

Ett barn som är i den här situationen kan inte gripas för utvisning om inte Migrationsverket faktiskt har lyckats få kontakt med anhöriga eller någon annan som kan ta emot. Barnet kommer att få bo kvar på samma villkor som asylsökande ungdomar utan vårdnadshavare. Men även om barnet haft uppehållstillstånd kan det inte förlängas efter 18-årsdagen eller permanentas om det inte händer något som gör att barnet har fått nya asylskäl och kan få en ny prövning. Genom en lagändring 2021 skulle en 18-åring som hunnit ha tillfälliga tillstånd en längre tid och fått en särskild anknytning till Sverige eventuellt även kunna få uppehållstillstånd för att det finns särskilt ömmande omständigheter.

Detta sätt att hantera barn som sökt asyl utan vårdnadshavare har införts genom en rad successiva ändringar av Migrationsverkets riktlinjer (rättsliga ställningstaganden) under tiden 2016-2020. Riktlinjerna gäller fortfarande.

[Åter till Aubreys berättelse, sid 48 \(asylsökande\)](#)

[Åter till Hannas berättelse, sid 95 \(familjehem\)](#)

[Åter till Lenas berättelse, sid 336 \(lärare\)](#)

Läs mer i handboken från FARR:

[Goda Råd till dig som söker asyl i Sverige](#),
eller i [utlänningslagen](#), [utlänningsförordningen](#)
och [lagen om mottagande av asylsökande](#)

Förklaring om avvisning med omedelbar verkställighet

Ett beslut om att någon måste lämna landet kallas *avvisning* om beslutet tas inom tre månader. I andra fall heter det *utvisning*. Om Migrationsverket anser att en asylsökande är *uppenbart ogrundad*, till exempel för att de skäl som personen har framfört inte alls räknas som asylskäl, så kan det bli en mycket snabb asylprocedur. En muntlig förhandling måste alltid hållas innan en asylsökande får beslut om att lämna Sverige, men offentligt biträde kan nekas. Om personen får avslag inom tre månader så kan Migrationsverket också besluta om *avvisning med omedelbar verkställighet*. Det innebär att även om den asylsökande överklagar så har hen inte rätt att vänta i Sverige på att domstolen fattar beslut. Samma sak kan hända om personen kommer från ett land som Sverige har definierat som "säkert". En av de intervjuade, Winnie, hamnade först i en snabbprocedur, men av någon anledning tycks hennes ärende ha blivit bortglömt i systemet. När Migrationsverket efter ett år insåg att hon var kvar i landet och att hennes ärende inte var avslutat så behandlades hon som asylsökande igen och beviljades offentligt biträde.

[Åter till Winnies berättelse, sid 52](#)

Förklaring om idéburet offentligt partnerskap (IOP)

Idéburet offentligt partnerskap (IOP) är en metod för samarbete mellan den offentliga och den idéburna sektorn för att stötta en viss verksamhet. Det finns ingen tydlig juridisk definition, men det kan beskrivas som ett avtal om samverkan mellan parter inom den offentliga sektorn och frivilligorganisationer i syfte att uppnå ett visst allmännyttigt samhälleligt mål. Forum – idéburna organisationer med social inriktning – tog fram modellen 2010 för att användas som ett alternativ till vanlig upphandling.

IOP innebär finansiellt stöd, men till skillnad från verksamhetsstöd till föreningar ska IOP finansiera en specifik verksamhet. Det rör sig ofta om en verksamhet som den idéburna organisationen bedriver, och som den offentliga sektorn vill bidra till. Det ska finnas ett avtal om vad partnerskapet går ut på, vilka resurser parterna ska bidra med och hur lång tid verksamheten ska pågå. De IOP som nämns i denna sammanställning gäller stöd till nyanlända. Andra IOP kan ha annan inriktning, som stöd till andra utsatta grupper, frivillig barnverksamhet eller sysselsättning för äldre.

[Åter till Janas berättelse i kapitel 3 sid 260](#), [åter till Janas berättelse i kapitel 5, sid 426](#) (diakon)

[Åter till Heras berättelse, sid 395](#) (pedagog på folkhögskola)

[Åter till Katarinas berättelse, sid 442](#) (diakon)

Förklaring om familjeåterförening och försörjningskrav

I juli 2016 trädde en tillfällig asyllag i kraft i Sverige, som komplement till den ordinarie utlänningslagen. Den tillfälliga lagen, eller begränsningslagen, var till för att begränsa möjligheterna för asylsökande och deras familjer att få stanna i Sverige. Ett inslag i lagen var att rätten till familjeåterförening inskränktes på flera sätt, bland annat genom försörjningskrav. Den tillfälliga lagen avskaffades i juli 2021, men försörjningskravet fördes liksom flera andra hinder över till den ordinarie utlänningslagen. Försörjningskravet innebär att anknytningspersonen i Sverige måste ha bostad av en viss storlek och en osubventionerad inkomst åtminstone ett år framåt för att make/maka och barn ska få komma till Sverige. Inkomstkravet läggs ovanpå skatt och hyra och höjs för varje barn i familjen. För flerbarnsfamiljer hamnar nivån långt över en vanlig medellön. Men även för par och små familjer kan kravet vara svårt att uppfylla, eftersom de arbeten som erbjuds nyanlända ofta är subventionerade och sällan välbetalda, än mindre långvariga. Det går att slippa försörjningskravet om anknytningspersonen har asyl (uppehållstillstånd med skyddsstatus) och ansökan om återförening hann göras inom tre månader efter att uppehållstillståndet gavs. Men detta har alla inte fått information om i tid. Ett annat problem, som intervjupersonerna beskriver, är att det i den tillfälliga lagen inte fanns några andra undantag. Detta innebar ett oöverkomligt förbud att återförenas med familj för personer som inte kunde få arbete inom den ordinarie arbetsmarknaden, till exempel äldre. På just den punkten har reglerna lättats upp vid återgången till den ordinarie utlänningslagen. Det är idag möjligt att göra undantag på grund av ålder eller funktionsvariation, men huvudprinciperna och nivåerna för försörjningskravet finns kvar.

För att familjen ska få återförenas finns även andra krav, till exempel om styrkt identitet och giltiga pass, dokument som styrker släktskapet, vilka anhöriga som räknas, barnens ålder och vilket land ansökan får göras från. Proceduren blir ofta mycket långvarig.

[Åter till Joshuas berättelse, sid 52](#) (asylsökande)

[Åter till Ayanas berättelse, sid 185](#) (anställd i projekt för funktionshindrade)

[Åter till Janas berättelse, sid 214](#) (diakon)

Läs mer i handboken från FARR:

[Goda Råd till dig som söker asyl i Sverige](#),
eller i [utlänningslagen](#), [utlänningsförordningen](#)
och [lagen om mottagande av asylsökande](#)

Förklaring om ömmande omständigheter

Asylsökande som inte har lyckats bevisa sitt behov av skydd kan i vissa fall få uppehållstillstånd av humanitära skäl, eller *ömmande omständigheter* som det heter i utlänningslagen. Det rör sig om mycket allvarliga hälsotillstånd och/eller anknytning till Sverige som uppstått under många års laglig vistelse i Sverige, alltså som asylsökande eller med uppehållstillstånd. Vistelse utan tillstånd kan undantagsvis räknas med för barn när det rör sig om många års vistelse under barnets *formbara år* (uttrycket kan härledas till internationell rättspraxis och syftar främst på skolålder och lägre tonår). En helhetsbedömning ska göras av personens situation i det tidigare hemlandet, hälsa och anknytning till personer eller förhållanden i Sverige. Uppehållstillstånd på grund av ömmande omständigheter är ovanligt på grund av de höga kraven, men möjligheten har ändå varit avgörande till exempel för mycket svårt sjuka och/eller traumatiserade barn. För vuxna krävs *synnerligen ömmande omständigheter* medan det för barn räcker med *särskilt ömmande omständigheter* som är ett något lägre krav, men även detta är mycket högt ställt. Under den tillfälliga begränsningslagen som gällde när intervjuerna i denna sammanställning gjordes, krävdes dessutom att en utvisning skulle strida mot ett av Sveriges internationella åtaganden för att uppehållstillstånd skulle beviljas på grund av ömmande omständigheter. Detta var svårt att bevisa vilket ledde till att möjligheten i praktiken knappast existerade. I juli 2021, när den tillfälliga lagen upphävdes, togs det extra villkoret bort. En åtstramning som kvarstår efter den tillfälliga lagens upphävande är att uppehållstillstånd på grund av ömmande omständigheter inte längre kan bli permanent från början, utan blir 13 månader långa vid första tillfället för att sedan eventuellt kunna förlängas. I den nu gällande lagen finns även en möjlighet för vuxna att få uppehållstillstånd av särskilt ömmande omständigheter men då ska de också ha fått en särskild anknytning till Sverige under lång vistelse med uppehållstillstånd. Den lagändringen hjälper alltså inte personer som fått avslag.

[Åter till Veras berättelse, sid 183](#) (socioonom)

[Åter till Lenas berättelse, sid 336](#) (lärare)

Förklaring om permanentning genom försörjning

Ett viktigt inslag i den tillfälliga asyllagen som infördes 2016 var att uppehållstillstånd för personer som varit asylsökande skulle vara tidsbegränsade. Innan dess var huvudregeln att uppehållstillstånd på grund av skyddsbehov eller ömmande omständigheter var permanenta. Nu blev istället tretton månaders tillstånd vid första tillfället det normala. Personer med flyktingstatus (innebärande att de riskerar personlig förföljelse) fick treåriga tillstånd. Tillstånden kunde förlängas två år i taget efter ansökan men permanent tillstånd kunde sökas först efter tre år med tidsbegränsat tillstånd. Dessa huvudregler liksom villkoren för att få permanent tillstånd har förts över till den ordinarie utlänningslagen efter att den tillfälliga lagen upphävdes.

För att få permanent tillstånd krävs att personen har en osubventionerad anställning med villkor i nivå med vad som är normalt i branschen eller ett stabilt eget företag. Anställningsavtalet ska gälla minst 18 månader framåt (under den tillfälliga lagen två år) räknat från Migrationsverkets beslut. Detta är svårt att uppnå, särskilt eftersom de anställningar nyanlända hänvisas till vanligen är subventionerade och sällan långvariga. Fackförbunden avstår ofta från att godkänna villkoren. Villkoren för permanentning gäller numera även uppehållstillstånd för andra än skyddsökande, såsom anställda, studenter och anhöriga. Till skillnad från vad som gällde under den tillfälliga lagen görs idag undantag på grund av ålder och funktionsvariation. Men det finns ingen gräns för hur länge den som av andra skäl misslyckas att få långvarig anställning kan få leva med tidsbegränsade uppehållstillstånd.

Ett par av intervjupersonerna nämner att den som inte klarar kraven för permanent uppehållstillstånd efter tre år obönhörligt kommer att utvisas. Detta gäller inte alla. De som har fått uppehållstillståndet av skyddsskäl kan oftast få förlängt tidsbegränsat tillstånd istället. Men det finns kategorier som riskerar utvisning om kraven inte uppfylls, exempelvis de som fått tillstånd genom gymnasielagen eller tonåringar som kommit som anhöriga men sedan dess blivit vuxna. Även personer som fått uppehållstillstånd på grund av arbete, till exempel efter spårbyte, måste uppfylla kraven för permanent tillstånd efter ett visst antal år för att inte utvisas.

[Åter till Heras berättelse, sid 187 \(folkhögskola\)](#)

[Åter till Katarinas berättelse, sid 218 \(diakon\)](#)

Läs mer i handboken från FARR:
[Goda Råd till dig som söker asyl i Sverige](#),
eller i [utlänningslagen](#), [utlänningsförordningen](#)
och [lagen om mottagande av asylsökande](#)

Förklaring om gymnasielagen

Den gamla gymnasielagen

När den tillfälliga lagen aviserades på en presskonferens den 24 november 2015 så var avsikten bland annat att uppehållstillstånd till asylsökande skulle vara tidsbegränsade. Detta väntades få särskilt stor betydelse för barn som sökt asyl utan vårdnadshavare, eftersom de riskerade att först få uppehållstillstånd för att sedan utvisas efter att de fyllt 18, då de inte längre skulle uppfylla de villkor som gäller för barn. När lagen antogs 2016 var det, mot denna bakgrund, med ett undantag för barn som sökt asyl senast den 24 november 2015. Därmed skulle fler av de barn som saknar ett ordnat mottagande i utvisningslandet fortfarande kunna få permanent uppehållstillstånd, även om de inte kunde bevisa ett personligt skyddsbehov med samma krav som för vuxna. Men ungefär samtidigt införde Migrationsverket nya riktlinjer som innebar att barn med den typen av skäl oberoende av den tillfälliga lagen skulle få tidsbegränsade tillstånd. Detta blev en av orsakerna till att regeringen föreslog några extra paragrafer i den tillfälliga begränsningslagen. De nya reglerna antogs av riksdagen och började gälla 1 juni 2017.

Reglerna som senare kommit att kallas "den gamla gymnasielagen" innebar att barn som sökt asyl utan vårdnadshavare senast den 24 november 2015 och som fått uppehållstillstånd på grund av brist på ordnat mottagande eller beviljats uppskjuten verkställighet av ett utvisningsbeslut fram till 18-årsdagen istället skulle kunna få ett fyraårigt uppehållstillstånd om de gick i gymnasiet vid tiden för beslutet. Dessutom skulle de ges möjlighet att få permanent uppehållstillstånd om de efter gymnasiet lyckats få ett varaktigt arbete. Denna del av gymnasielagen väntades omfatta många tusen ungdomar, men i praktiken blev det bara ett par hundra. Ytterligare ett mindre antal som ändå beviljades asyl fick längre tillstånd än de annars skulle ha fått genom att de kunde få tillstånd fram till examen och i bästa fall få permanent på grund av arbete. Att inte fler av dem som annars riskerade utvisning omfattades berodde främst på att de flesta ungdomar antingen fyllt 18 eller fått sin ålder uppskriven vid tiden för beslutet, så att de inte omfattades av de nya reglerna. Vidare fick allt fler barn inte något tillstånd eller uppskjuten verkställighet på grund av brist på ordnat mottagande utan fick helt enkelt vänta i Sverige med ett utvisningsbeslut. Därmed omfattades de inte av gymnasielagen.

Den nya gymnasielagen (NGL)

Gymnasireglerna från 2017 utsattes för hård kritik, inte minst för att de unga som på grund av Migrationsverkets långa handläggningstider hann fylla 18 föll utanför trots att de sökt asyl som barn och hunnit bo lång tid i Sverige, ofta i familjehem. Regeringen föreslog därför nya tillägg i begränsningslagen som riktade sig just till denna grupp. Trots att lagen blev mer och mer svårtolkad med många nya villkor och undantag antogs den nya gymnasielagen av riksdagen. Ändringarna som trädde i kraft den 1 juli 2018 innebar att ungdomar över 18 som sökt asyl som barn utan vårdnadshavare senast den 24 november 2015 men fått (eller annars skulle få) beslut om utvisning också kunde få uppehållstillstånd för att gå i gymnasiet om de fått vänta minst 15 månader på beslut efter registrering av asylansökan. De fick inte ha begått brott. För

att omfattas skulle ungdomen studera eller åtminstone ha för avsikt att studera i gymnasiet eller motsvarande. Många utbildningar över grundskolenivå omfattades, exempelvis introduktionsprogram, nationella program, särsvux, folkhögskola och komvux inklusive yrkespaket.

De som fortfarande erkändes som minderåriga vid första beslutet men inte hade lyckats bevisa att de saknade ordnat mottagande och därför inte fått något tillstånd på grund av detta, föll utanför både den gamla gymnasielagen och den nya.

Uppehållstillstånden enligt "den nya gymnasielagen" gällde bara i 13 månader men de kunde förlängas på vissa villkor om ungdomen fortsatte i gymnasiet eller motsvarande utbildning med en viss studietakt och kunde visa upp studieplan för nästa etapp. Tillstånd för studier kunde ges fram till examen plus sex månaders tid efter examen för att söka arbete. Därefter kunde permanent uppehållstillstånd beviljas för den som lyckats få en osubventionerad anställning för minst två år med lön på en viss nivå och villkor enligt vad som är normalt i branschen. Reglerna för vilka kurser som kunde ge tillstånd och i vilken ordning var extremt komplicerade. Vad som var gymnasial nivå och vilka kursbyten som var tillåtna var otydligt och tolkades olika av olika handläggare på Migrationsverket och av aktörerna i skolorna som skulle ta emot eleverna. Det kunde hända att ungdomar hänvisades till sfi (svenska för invandrare) trots att sfi inte godkändes för uppehållstillstånd enligt gymnasierglerna. Det har även förekommit att en utbildning som godkänts av Migrationsverket för uppehållstillstånd under studietiden underkändes efter examen när det var dags att söka uppehållstillstånd på grund av arbete.

Den nu gällande gymnasielagen och utfallet

När den tillfälliga begränsningslagen upphävdes 2021 tillkom en ny separat tillfällig lag som gäller enbart för ungdomar som redan har fått uppehållstillstånd som tidsbegränsats enligt gymnasielagen. Den nu gällande gymnasielagen innebär att de kan få fortsatt tillstånd fram till avslutad utbildning plus sex månader och därefter eventuellt permanent tillstånd. Nya tillstånd för studier kan ges senast den 19 december 2023 och tid för att söka arbete senast den 19 juli 2024.

För att få permanent uppehållstillstånd på grund av arbete krävs att ungdomen har haft uppehållstillstånd enligt gymnasierglerna och har gått ut gymnasiet eller motsvarande (eller har fyllt 25). Dessutom krävs liksom tidigare en godkänd anställning om minst två år räknat från beslutet. När denna text skrivs sommaren 2022 har knappt 3000 ungdomar klarat villkoren för permanent uppehållstillstånd, vilket kan jämföras med de 9000 som lagen väntades omfatta då den antogs. Många har fått avslag men andra är fortfarande i utbildning eller söker arbete.

Genom en ändring i den ordinarie utlänningslagen 2021 ska en vuxen person som hunnit ha tillfälliga tillstånd en längre tid och har fått en särskild anknytning till Sverige eventuellt även kunna få uppehållstillstånd för att det finns särskilt ömmande omständigheter. Detta framställdes av regeringen och i riksdagsdebatten som en möjlighet för ungdomar som haft uppehållstillstånd enligt gymnasierglerna. Men när denna text skrivs sommaren 2022 är det

fortfarande oklart om denna paragraf kan tillämpas för personer med utvisningsbeslut. Saken ligger hos Migrationsöverdomstolen.

[Åter till avsnittet om civilsamhällets erfarenheter av gymnasielagen i kapitel 2, sid 97](#)

[Åter till Heras berättelse, sid 132 \(pedagog på folkhögskola\)](#)

[Åter till Kerstins berättelse, sid 208 \(lokalt engagerad för ensamkommande](#)

[Åter till Katarinas berättelse, sid 218 \(diakon\)](#)

” Jag tycker att det är så viktigt att lyssna även om det är jobbigt och det är därför jag ställer upp på det här samtalet. Vi är i den här situationen och dom som inte är i den här situationen kan inte exakt förstå vad upplever vi eller hur känns vi.

Om allmänhet kunde veta vad som händer bakom dörrar, då kunde det bli bättre. Då kunde vi ha en större makt över migrationspolitiken. Men eftersom nästan ingen, förutom oss och de som är i vår närheten, vet vad verkligen händer. Det är väldigt svårt för att ändra saker.

Noor, intervju II20